

စိုးစိုးလတ်

ရေး

(မြန်မာအဘိဓာန်ဦးစွာ)

၁၉၆၃

မညာနန္ဒ ပုံနှိပ်တိုက်

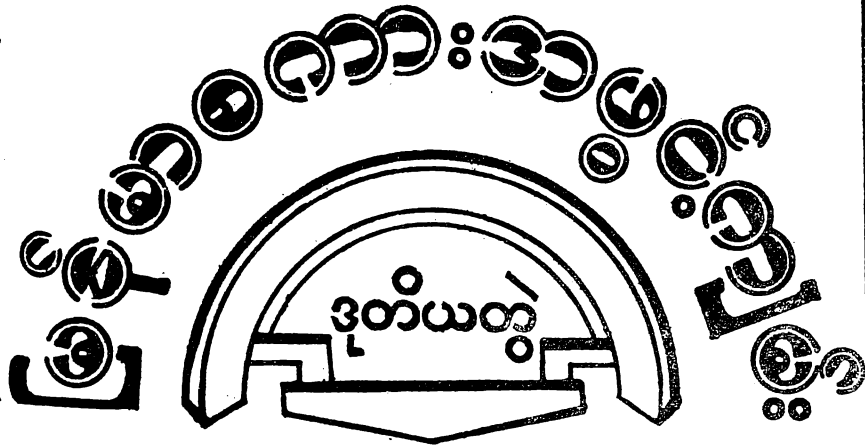
အမှတ် ၁၅- အင်းယားမြိုင်လမ်း၊

ရန်ကုန်မြို့။

ဝိသုဒ္ဓိသင်္ဂဟာ

ဦးဇော်လတ်

ရေး

(မြန်မာအဘိဓာန်ဝိသုဒ္ဓိကာ)

ထုတ်ဝေသူ - မင်းသိန်းမြတ်

မှတ်တိုင်အမှတ် - ၁၃၀၀။

ရန်ကင်းမြို့၊
၁၉၆၃

ပညာနန္ဒ ဗိုလ်စိန်စိန်

အမှတ် ၁၅ - အင်းယားမြိုင်လမ်း၊

ရန်ကင်းမြို့။

အဖိုး ၁၆

80 100

နိဒါန်း

ဤမြန်မာစကားအဖွင့်ကျမ်း၊ ဒုတိယတွဲတွင် ခေါင်းစဉ်ပေါင်း တရာတိတိ ပါရှိ၍၊ ယင်းခေါင်းစဉ်တရာအောက်၌ မြောက်မြားစွာသော စကားတို့ကို ဖွင့်ဆိုထားပါသည်။ ဖွင့်ဆိုထားသော စကားများအနက် အနည်းငယ်မျှ လောက်ကိုသာ ယခင်က ပုံနှိပ်ဖြန့်ချိပြီးဖြစ်ပါသည်။ ယင်းတို့တွင်လည်းအချို့ တို့ကို ပြန်လည်ပြင်ဆင် ဖြည့်စွက်၍၊ အချို့တို့ကို အသစ်ရေးသားထည့်သွင်း လိုက်ပါသည်။ ကျန်ရာခိုင်နှုန်းရှစ်ဆယ်ထက် မနည်းသောစကား သစ်တို့ကို၊ ဤကျမ်းတွင်သာ ပထမအကြိမ်အနေဖြင့် ဖွင့်ဆိုတင်ပြအပ်ပါသည်။ ယင်း တို့တွင်လည်း တော်တော်များများမှာ လွန်စွာတိမ်မြုပ်လျက်ရှိ၍၊ သုတေသီ တို့ စိတ်ပါဝင်စားလျက်ရှိသော စကားများဖြစ်ကြောင်း တွေ့ရပါလိမ့်မည်။

မြန်မာဘာသာ၌ ရင်းမြစ်နှင့်အနက်တို့ တိမ်မြုပ်လျက်နေသော စကား များ၊ အရေးအနက်တို့နှင့် စပ်ကျဉ်း၍ ဝိဒါဒရှိသောစကားများ၊ တနည်း နည်းဖြင့် စိတ်ပါဝင်စားဖွယ်ကောင်းသော စကားများကို၊ ဤ မြန်မာစကား အဖွင့်ကျမ်း၊ ပထမတွဲ နှင့် ဒုတိယတွဲတို့တွင် ဖွင့်ဆိုတင်ပြလာခဲ့ရာ၊ ကုန် လုနီးပါမျှရှိပြီထင်ပါသည်။ ပထမတွဲ၊ အက္ခရာစဉ် အ မှ န အထိ အောက်၌ အသင့်အတင့် ကျန်ရှိနေသေးသော စကားတို့နှင့်၊ ဒုတိယတွဲ၊ အက္ခရာစဉ် ပ မှ ဗ အထိ အောက်၌ အနည်းငယ်မျှ ကျန်ရှိပေဦးမည် ဖြစ်သော စကားတို့ကို၊ ဖွင့်ဆိုပြီးလျှင်၊ ဖြည့်စွက်တွဲ အနေဖြင့် ဖြန့်ချိပါမည်။ ယင်း ဖြည့်စွက်တွဲတွင်၊ သုံးတွဲစလုံး၌ ပဓာနပုဒ်များအနေဖြင့်သော်၎င်း၊ စပ်လျဉ်း ဆက်သွယ်ခြင်း ရှိသော ပုဒ်များအနေဖြင့်သော်၎င်း၊ ဥဒါဟရုဏ်များနှင့် သာဓကများအနေဖြင့်သော်၎င်း၊ ပါရှိဖွင့်ဆိုခဲ့သည့်စကားဟူသမျှကို အလွယ် တကူရှာဖွေဖတ်ရှုနိုင်ရန် အညွှန်းမာတိကာကိုလည်း စီစဉ်ထည့်သွင်းလိုက် ရန် ရည်ရွယ်ထားပါသည်။

မြန်မာစကားတို့၏ရင်းမြစ်၊ အနက်နှင့် အရေးတို့ကို သုတေသနပြုရာ၌ (၁) အရေးကြီးသော သတ်ပုံကျမ်းများနှင့် ပေါရာဏ၊ ဝေါဟာရကျမ်းများ၊ (၂) ယင်းသတ်ပုံ၊ ပေါရာဏ၊ ဝေါဟာရကျမ်းတို့၏ မှီခိုအားထားရာဖြစ် သော ရှေးကဗျာကျမ်းများ၊ (၃) ယင်းရှေးကဗျာ ကျမ်းတို့အား ပေါရာဏ နှင့် ဝေါဟာရစကားတို့ကို အမွေချပေး၍၊ သူ့ခေတ်နှင့်သူ သုံးစွဲခဲ့သော စကားတို့၏ အရေးနှင့် အနက်တို့ကို မပြုမပြင်၊ မပြောင်းမလဲ၊ မူလရှိမြဲတိုင်း

မြန်မာစကားအဖွင့်ကျမ်း

ထိန်းသိမ်းလျက်ရှိသော ကျောက်စာများ၊ (၄) ယင်းကျောက်စာ၊ ကဗျာနှင့် ခေတ်သုံးစကားများ၏ရင်းမြစ်၊ အရေး၊ အနက်တို့ကို စစ်ဆေး ဆင်ခြင်သုံး သပ်ဖော်ထုတ်ရာ၌ နှိုင်းယှဉ်လေ့လာရန် လိုအပ်သော မြန်မာနှင့် အနွယ် တူ ဘာသာစကားများနှင့်၊ မြန်မာတို့နှင့် ဆက်ဆံခြင်းရှိခဲ့သော တိုင်းတပါး သားတို့၏ ဘာသာစကားများဟူ၍၊ တူးဖော်ရှာဖွေစူးစမ်းရမည့် ဝေါဟာရ မြေလွှာအထပ်ကြီးလေးထပ်ရှိပါသည်။

မြန်မာစကားတို့ကို ရေးသားရာ၌ လေးစားလိုက်နာအပ်သော အခြေခံ သဘောတရားကြီးများလည်းရှိလေသေးသည်။ ယင်းတို့မှာ—

(၁) စကားတလုံးကို၊ မည်မျှပင် အသုံးနှင့် အနက်ပရိယာယ်တို့၌ အနည်းငယ်မျှစီ ကျယ်ပြန့်ပွားများ၊ ခြားနားသွားသော်လည်း၊ စံနစ်တခု တည်းဖြင့်သာလျှင် ရေးသင့်ခြင်း။ ဥဒါဟရုဏ်၊ ‘ပိတ်ကိုဆုန်း၊ လွှဖြင့်သစ်ကို ဆုန်း၊ အဆုန်းအမပေး၊ အဖိုးကိုဆုန်းဖြတ်၊ အမှုကိုဆုန်းဖြတ်၊ အစည်းအဝေး ၌ ဆုန်းဖြတ်ချက်ချ၊ ချိန်ဆုန်း၊ ခါဆုန်း၊ ဆုန်းဆုန်းစဉ်ထွက်၊’ ဆိုသည်တို့၌ ဆုန်း ပုဒ်၏ အသုံးနှင့်အနက်များမှာ အနည်းငယ်မျှစီ ကွဲပြားခြားနားလျက် ရှိသော်လည်း၊ ပုဒ်ရင်းမှာ တခုတည်းဖြစ်သဖြင့်၊ ဆုန်း ဟု နသတ် ဖြင့်သာ ရေးသင့်ခြင်း။

(၂) ရင်းမြစ်နှင့်အနက်ပရိယာယ်တူသောစကားစုတို့ကို ပင့်ရစ်၊ သတ်ပုံ အားဖြင့် စံနစ်တခုတည်းထား၍ ရေးသင့်ခြင်း။ ဥဒါဟရုဏ်၊ ‘မြင်သည် နှင့် မြင့်သည်၊ မြော်သည် နှင့် မြော်သည်၊ ဖြန့်သည် နှင့် ဖြန်းသည်၊ ပြန့်သည် နှင့် ပြန်းသည်။’

(၃) သုဒ္ဓ နှင့် ကာရိုက်ပုဒ်တို့ကို တပြေးညီစွာ ရေးခြင်း။ ဥဒါဟရုဏ်၊ ‘ကြွေသည် နှင့် ခြွေသည်၊ ပြန့်သည် နှင့် ဖြန့်သည်၊ ပြန်းသည် နှင့် ဖြန်းသည်။’

(၄) မိဿကပုဒ်တို့အား ယင်းတို့၏ အစိတ်အပိုင်းများနှင့် တပြေး ညီစွာ ရေးခြင်း။ ဥဒါဟရုဏ်၊ ‘ပေါင်းရုံး၊ စုရုံး’ တွင် ရုံး ပုဒ်ကိုထောက် သဖြင့်၊ ‘သိမ်းကြီး၊ ယူကြီး’ တွင် ကြီး (က+ရုံး) ဟုရေးသင့်ခြင်း။ ‘ဝမ်းထဲ ယုံ၊ ယုံ့ယဲ့’ တို့တွင် ယုံ့ ပုဒ်ကိုထောက်သဖြင့် ‘ကျဉ်းကျ၊ ကျ၊ ယုံ့’ တွင် ကျ၊ (က+ယုံ့) ဟု ရေးသင့်ခြင်း။

(၅) စံနစ်မကျပဲအကြောင်းမဲ့ ဖောက်ပြန်ပြောင်းလဲ ရေးသားလာသော စကားများကို၊ မူလစံနစ်မှန်ဖြင့် ပြန်လည်ရေးသင့်ခြင်း။ ဥဒါဟရုဏ်၊ ‘လိန်း ကျ၊ ပန်ထိန်၊ တန်ထား’ ဟု စကားတို့၏ ရင်းမြစ် အနက် တို့နှင့် ကိုက်

ညီစွာ စံနစ်တကျ ရေးသားလာခဲ့သောရှေးစကားများကို၊ နှစ် 'လိမ်းကျို'၊ ပန်ထိမ်၊ တံထား'ဟု စံနစ်ကို ဖောက်ဖျက်ကျူးလွန်ရေးသားခဲ့ရာ၊ မူလစံနစ် မှန်အတိုင်း ယင်းတို့ကို ပြန်လည်ပြင်ဆင်ရေးသင့်ခြင်း။

၆။ ဘာသာခြားစကားရင်း စကားသက် စကားပျက်တို့ကို မူလပုဒ်နှင့် ညီညွတ်နိုင်သမျှညီညွတ်အောင် စံနစ်တကျရေးသင့်ခြင်း။ ဥဒါဟရုဏ်၊ ဒတ်ရုံ ဘာသာ 'သ္မုဖအန်' ပုဒ်ပျက်ကို 'သေနတ်' ဟု မရေးပဲ၊ 'သေနပ်' ဟု ရေး သင့်ခြင်း။ အရဗီဘာသာ 'မောသမ်' (မောဆမ်) ပုဒ်သက်ကိုလည်း 'မုသုန်' ဟု မရေးသင့်၊ 'မုသို' ဟုသာ ရေးသင့်ခြင်း။

မြန်မာစကားအဖွင့်ကျမ်းတွင် ဖော်ပြခဲ့သော ဝေါဟာရများ၏ တည်ရာ၊ အမြစ်တွယ်ရာအလွှာအထပ်ကြီးလေးရပ်ကို ဖောက်ထွင်း၍၊ အရေးနှင့်ပတ် သက်သော အခြေခံ သဘောတရားကြီးများကိုလည်း တတ်နိုင်သလောက် စောင့်ရှောက်လိုက်နာကာ၊ မြောက်မြားစွာသောစကားတို့ကို ဖွင့်ဆိုတင်ပြ အပ်ပါသည်။ ယင်းဖွင့်ဆိုတင်ပြချက်များကို သုတေသီဘို့သည်၊ အဂတိလေး ပါးမှ ကင်းစင်၍၊ မိမိတို့၏ပင်ကိုဉာဏ်ဖြင့် ဝေဘန်သုံးသပ်၊ စူးစူးဆေးဆေး ဖြစ် လျက်၊ ပယ်သင့်သည်တို့ကိုပယ်၊ ပြင်သင့်သည်တို့ကို ပြင်ပြီးလျှင်၊ လက်ခံလိုက် နာသင့်သည်တို့ကို လက်ခံလိုက်နာနိုင်ကြလိမ့်မည်ဟု မြော်လင့်ပါသတည်း။

ရန်ကုန်မြို့၊
၄-၄-၆၃

ဖိုး လတ်

မာတိကာ

နိဒါန်း		စာမျက်နှာ
၁။ ပတ္တမြား	၁
၂။ ပတေပတာ	၂
၃။ ပန်စင်၊ ပဉ္စင်း	၅
၄။ ပန်တမော့၊ ပန်တော့	၇
၅။ ပန်ကျာ	၉
၆။ ပန်ထျန်၊ ပန်တိန်၊ ပန်တည်း	၂၆
၇။ ပန်ပု၊ ဆင်းပု၊ ပုရန်	၃၀
၈။ ပန်ဝဲ၊ ဝဲခွပ်၊ ဝဲတင်	၃၆
၉။ ပန်ပွတ်၊ ဆီပွတ်၊ မီးပွတ်	၄၂
၁၀။ ပန်သေ့၊ မင်သေ့	၄၇
၁၁။ ပါယ်၊ ပယ်	၅၁
၁၂။ ပိ၊ ပု၊ ပိုး	၅၂
၁၃။ ပုခြည်၊ ပုဆိုး	၅၆
၁၄။ ပုဆိန်	၆၀
၁၅။ ပုဆစ်တုပ်၊ မင်းတုပ်	၆၃
၁၆။ ပုဏ္ဏား	၆၇
၁၇။ ပုထိုး၊ မုဋ္ဌော	၇၀
၁၈။ ပူတာ	၇၁
၁၉။ ပို၊ ပိုပါ၊ ခိုလ်၊ ခိုလ်ပါ	၇၅
၂၀။ ပျစ်၊ ပြစ်	၈၂
၂၁။ ပျန်း၊ ပျမ်း၊ ပြန်း၊ ပြမ်း	၈၄
၂၂။ ပျူ	၉၂
၂၃။ ပြည်တယ်	၉၃
၂၄။ ပြန်း၊ ပြီး	၉၇
၂၅။ ပြောင်	၁၀၀
၂၆။ ဖန်၊ ဖန်ခုန်၊ လုံးဖန်	၁၀၄
၂၇။ ဖန်၊ ဖျန်၊ ဖျဉ်	၁၀၆

မြန်မာစကားအဖွင့်ကျမ်း

နိဒါန်း	စာမျက်နှာ
၂၀။ ဖ၊ ဖလှယ်	၁၀၀
၂၉။ ဖိုန်	၁၀၉
၃၀။ ဖုတ်	၁၁၁
၃၁။ ဖုန်၊ ဖုံ	၁၁၀
၃၂။ ဖုန်းဆိုး	၁၂၃
၃၃။ ဖုန်း၊ မီးဖုန်း	၁၂၆
၃၄။ ဖုမ္မတီ	၁၃၀
၃၅။ ဖုရား	၁၃၃
၃၆။ ဖူး၊ ဘူး	၁၅၁
၃၇။ ဖဲ	၁၅၄
၃၈။ ဖိုး၊ ဖွား	၁၅၅
၃၉။ ဖျောက်၊ ဖြောက်	၁၅၆
၄၀။ ဖြော့	၁၅၈
၄၁။ ဖွားသွား	၁၅၉
၄၂။ ဖယ်၊ ညာ	၁၆၀
၄၃။ ဗဟိုရို၊ ဗဟို	၁၆၂
၄၄။ ဗာတံ၊ ဗာဒံ	၁၆၄
၄၅။ ဗာလည်ခွေး၊ ပါလည်ကွေး	၁၆၅
၄၆။ ဗုံမိုင်း၊ လေလံ၊ ဝီပေါ	၁၆၈
၄၇။ ဗူး၊ ဖရုံ၊ ဖရဲ	၁၆၈
၄၈။ မိုင်း	၁၇၀
၄၉။ ဘိန်း၊ ဘင်း	၁၇၂
၅၀။ ဘုမ္မစိုး၊ ရုက္ခစိုး၊ အာဏာသစိုး	၁၇၄
၅၁။ ဘုံ၊ ဘေဝင်၊ ဘွေ	၁၇၅
၅၂။ ဘူမိနက်သန်	၁၇၈
၅၃။ မက်	၁၈၁
၅၄။ မည်သရီ	၁၈၃
၅၅။ မဏ္ဍိုင်၊ မန်တိုင်	၁၈၆
၅၆။ မတ်၊ မပ်	၁၉၁

နိဒါန်း	စာမျက်နှာ
၅၇။ မုဆိုး	၁၉၂
၅၈။ မုဋ္ဌာန်	၁၉၇
၅၉။ မုသုံ	၁၉၉
၆၀။ မေသရီ	၂၀၁
၆၁။ မောက်၊မောက်တို၊ မောက်ရူ၊ ခခမောက်၊	၂၀၄
၆၂။ မောင်းမ၊ မိသင်	၂၀၈
၆၃။ မော်ကွန်း	၂၁၀
၆၄။ မိုး	၂၂၁
၆၅။ မိုးချုတ်	၂၂၇
၆၆။ မိုးနှောင်းသံထင်	၂၃၁
၆၇။ မိုးမြေ	၂၄၀
၆၈။ မျောက်သား	၂၄၂
၆၉။ မြင့်မို၊ မြင်းမိုရ်	၂၄၉
၇၀။ မြန်မာ	၂၅၃
၇၁။ မြန်လူ	၂၅၇
၇၂။ မြားလျား	၂၆၀
၇၃။ မြီးပြန်း၊ ပြန်းမျှ	၂၆၁
၇၄။ မြော်၊ မြော်	၂၆၂
၇၅။ မြို့ပြည်	၂၆၆
၇၆။ မှောက်၊မှောက်တော်၊ရွှေမှောက်	၂၆၈
၇၇။ မှော်	၂၇၁
၇၈။ ယက်ကန်းရက်	၂၇၂
၇၉။ ယပ်၊ ရပ်	၂၇၈
၈၀။ ယောက်ယား၊ မိယား	၂၈၃
၈၁။ ယိုးယား၊ရှိုးရှား	၂၉၃
၈၂။ ရာယာ	၂၉၇
၈၃။ ရွာ၊ရပ်	၃၀၁
၈၄။ လက်ဖက်	၃၀၃
၈၅။ လက်ဖျံ	၃၀၇

မြန်မာစကားအဖွင့်ကျမ်း

နိဒါန်း	စာမျက်နှာ
၈၆။ လင်း၊ လင်းယဉ် ၃၀၀
၈၇။ လိန်း၊ လိမ်း ၃၁၂
၈၈။ လုပ်တိုင်း ၃၁၅
၈၉။ သကလတ်၊ ကတီပါ ၃၁၈
၉၀။ သကျညှိ၊ ကျီးရန်း၊ အဆောင် ၃၂၀
၉၁။ သင်ကန်း၊ သင်ခန်း၊ သင်ပုတ်၊ သင်တန်း၊ သင်းပိုင်၊ သပိတ်....	၃၂၅
၉၂။ သင်းချပ်တီး ၃၃၂
၉၃။ သင်းချိုင်း ၃၃၄
၉၄။ သန်လျက် ၃၃၇
၉၅။ သန်တောင်း၊ သံထောင်း၊ သတောင်းလည် ၃၃၈
၉၆။ သံပရာ၊ သံဖရာ၊ သမ္ဘရာ ၃၄၂
၉၇။ သရဘူ၊ မကိုဋ်၊ လည်မာ၊ ဗယက် ၃၄၃
၉၈။ သုခမိန်၊ ၃၄၅
၉၉။ ဟန်ဗု၊ ယွန်ပိုင်၊ ဟျန်ဗိုင်၊ ယွန်ပိုင်၊ သင်ဖပ်၊ သင်ဘော် ၃၅၀
၁၀၀။ ဟန်လိလာ၊ ၃၅၉

၁။ ပတ္တမြား

အမျက်ကျောက်နီ ရတနာကို ပတ္တမြား ဟူ၍ ရေးခေါ်ခဲ့သည်မှာ ပုဂံခေတ်ဦးလောက်မှ မျက်မှောက်ခေတ်တိုင်ပင် ဖြစ်သည်။

(၁)။ “မင်ကြီကာ ပတ္တမြာ တောက်စသအမှတ်ကိုသိတ် မုရူယ်။” ။၅၄၅ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ စူဠာမဏိကျောက်စာ၊ ၅၊ ၆။

(၂)။ “ပတ္တမြာ လက်စွပ် ၁ ခြည်။ ရှေ့လက်စွပ်နာ ဖာ ၁ ခြာည်။” ။၅၅၉ ခုလောက်တွင်ထိုး၊ ပုဂံမြို့၊ ဝက်ကြီးအင်းရွာကျောက်စာ၊ ၉၊ ၁၀။ (တိုင်းရင်းပုံ ၁၀)။

(၃)။ “အတွင်သောဥတ်စာ ပတ်တမြာ စသောရဲ့ဗွတ် ၉ပါ။” ။ ၆၀၄ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ရှင်ပင်ခေမိကျောက်စာ၊ ၇။

(၄)။ “ရှယ်ငယ် ပတ်တမြာ ပုလယ်သန္တာကစသော အသက်မယ်သောဥတ်စာ။” ။ ၆၃၃ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ မင်းပိုင်းကျောင်းကျောက်စာ၊ အရှေ့မျက်နှာ၊ ၁၀။

ဤသို့လျှင် ပတ္တမြား၊ ပတ်တမြား ဟုရေးသားခဲ့သော စကား၏ရင်းမြစ်မှာ “ကျောက်နီ၊ ပတ္တမြား” ဟော၊ သံသကြိုင်ဘာသာ ပဒ္ဒရာဂ၊ ပုဒ်ဖြစ်တန်ရာသည်။ ယင်းပုဒ်နှင့် မိတ်တူ ပါဠိဘာသာ စကားမှာ ပဒုမရာဂ ဖြစ်သည်။ ပဒ္ဒ၊ ပဒုမ ပုဒ်တို့၏အနက် ပဒုမ္မာကြာ ဖြစ်၍၊ ရာဂ ၏ အနက် အသွေး၊ အရောင် ဖြစ်ရာ၊ ပဒ္ဒရာဂ၊ ပဒုမရာဂ တို့၏ ထိုက်ရိုက် အနက် ပဒုမ္မာသွေး ဖြစ်သည်။ ပတ္တမြားမှာ ပဒုမ္မာသွေးရှိသော ကျောက်ဖြစ်သဖြင့်၊ ယင်းအား ဤသို့ခေါ်ဆိုသည်ယူရာ၏။

ပတ္တမြား အခေါ်နှင့်စပ်လျဉ်း၍ မြန်မာနှင့် ဆက်သွယ်သော ဘာသာတို့တွင် အနည်းငယ်လေ့လာစူးစမ်းကြည့်ရာ၊ တိဗက်ဘာသာ၌ ပတ္တမြားကို သံသကြိုင်ဘာသာအတိုင်း ပဒ္ဒရာဂ ဟုပင်ခေါ်ကြောင်း တွေ့ရသည်။

သျှမ်းဘာသာ၌ ပယင်း ကို ပတ် ဟူ၍၎င်း၊ ပယိင် ဟူ၍၎င်း ခေါ်ဆိုရာ၊ ပယိင် ပုဒ်သည် ပတ်ယိင် မှလာဟန်ရှိ၍၊ ယိင် ၏အနက် ပေ၊ မလေး ဖြစ်သဖြင့် ပတ် ၏အနက် ပယင်း ဟုသာမဟုတ်၊ ကျောက်၊ အမျက်ကျောက် ဟုလည်း ဟောသေးကြောင်း ပေါ်ထွက်၏။ ပယင်း မှာ အခြားကျောက်များ၊ ကျောက်မျက်များနှင့်စာလျှင် အလေးချိန်ပေါ့သဖြင့် သျှမ်းတို့က ပယိင် ဟုခေါ်ဆိုသည်မှာ မြန်မာဘာသာတွင် ပယင်း ဟူသော စကားကို ရသည်

မြန်မာစကားအဖွင့်ကျမ်း

ယူရာ၏။ အဟုံသျှမ်းဘာသာတွင် ပတ် ၏ အနက် အမျက်ကျောက် ကိုပင် ဟောလျက်ရှိကြောင်းတွေ့ရပြန်၏။

မြန်မာဘာသာတွင် ပတ္တမြား၊ ပတ်တမြား ဟု ရေးဆိုသည်၌ ပတ် ပုဒ်သည်၊ ဖေါ်ပြပါ သျှမ်းဘာသာ အမျက်ကျောက် ဟော ပတ် ပုဒ် ရောထွေးဝင်လာခဲ့ ပိဋ်လောဟု၍လည်း တွေးဖွယ်ရှိသည်။

အချို့ သုတေသီတို့က သံသကြိုင်ဘာသာ ပဒ္ဒရာဂ ပုဒ်ကို ထောက်၍၊ ပတ္တမြား ကို ပဒမြားဟု ရေးလိုကြ၏။ ဤသို့ရေးခြင်းဖြင့် စကားလုံးနည်း၍၊ ပဋ္ဌဆင့်မပါ။ သက်သာ လွယ်ကူခြင်း အကျိုးကို ခံစားရပါ၏။ သို့ရာတွင် ပုဂံခေတ်ဦးမှစ၍ အရေးသမိုင်းစဉ်တလျှောက်လုံးတွင်၊ မပြောင်းမလဲ ခိုင်ခံ့ တည်မြဲ၍ လာခဲ့သော ပတ္တမြား ဟူသော အရေးကိုပင် နှစ်သက် စွဲလမ်း လိုက်နာလိုသူတို့ကိုသော် အပြစ်ဆိုဖွယ်မရှိဟု ထင်ပေသတည်း။

၂။ ပတေပတာ

ပတေပတာ ဆိုသောစကားကို ပုဂံခေတ်ထိုးကျောက်စာတို့တွင် မတွေ့မီ။ ပုဂံခေတ်ကုန်နှင့် အင်းဝခေတ် မစမီ၊ ပင်းယ၊ စစ်ကိုင်း စပ်ကူး မပ်ကူး ခေတ်လောက်ဆီတွင်ထိုး ကျောက်စာတချပ်တွင်သော် အောက်ပါအတိုင်း တွေ့ရသည်။

“သကရစ် ၇၁၂ ခု ဇိဋ္ဌာနှစ်အာ အမတ်ကြီး ပုညာကုခန်ရသောဆင် ဖြူသွင်ဆို၍၊ မဟာထေ သဗ်ရာဇာ ကုခန်လာရယ်ဆွံခံစလေသော တပိုင် ထွယ်လပူည်နိယကုနီက္ခောင်နှိုက်မိဖုန်ပေသော ငါပူသက္ကောင်ကာပတေ ပတာလျှင်ဗြစ်၏။ (သကရစ် ၇၁၂ ခု၊ ဇေဋ္ဌနှစ်အား၊ အမတ်ကြီးပုညာ ကုခန်းရသော်၊ ဆင်ဖြူသိခင်ဆရာ၊ မဟာထေသဗ်ရာဇာ၊ ကုခန်းလာ၍ ဆွမ်းခံစားလေသော်၊ တပို့တွဲလပြည့်နေ့၊ ကုနီကျောင်း၌ မီးဖုန်းပေးသော်၊ ငါပြုသကျောင်းကား ပတေပတာလျှင်ဖြစ်၏)။ ။ ၆၉၂၊ ၇၁၂၊ ၇၁၄၊ ၇၁၅ ခုစွဲ၊ ကုခန်းမြို့၊ မဟာထေရ်၊ သဗ်ရာဇာကျောင်း ကျောက်စာ။

ပတေပတာ ဆိုသောစကားကိုကျောက်စာတို့၌အတွေ့ရနည်းသော်လည်း၊ အင်းဝခေတ် ကဗျာတို့တွင်ကား ကြီးကြားတွေ့ရပေ၏။

(၁)။ “နာဂရာဇာ၊ မည်သာထင်ရှား၊ နတ်မင်းများလည်း၊ လှထွား
စံသီး၊ မင်းသမီးကို၊ ခရီးဦးကြို၊ ဖူးလင့်ဆိုလျက်၊ ရိုရိုသေသေ၊ ပထမပတ်၊
ကျန်ဖွယ်ရာဖြင့်၊ များစွာထွက်နပ်၊ လပ်လည်းဖြင်မျှ၊ ပူဇော်ကြ၏။”။ ဘူရိ
ဒတ်လင်္ကာကြီး။ ၁၇၇။

(၂)။ “ရိုရိုသေသေ၊ ပထမပတ်၊ ချစ်သဒ္ဓါဖြင့်၊ များစွာခြံရံ၊ စံစေ
တုံပြီး”။ ။ ဘူရိဒတ်လင်္ကာကြီး။ ၄၁၆။

(၃)။ “ပီလိယက္ခ၊ ထိုစောလှကား၊ ဖိုရားဆုတောင်း၊ ဖိုရားလောင်း
လျှင်၊ အကြောင်းစေ့ရေ၊ မေးသောထွေကို၊ ပပေပတ်၊ ပြန်ပြီးစွာမှ။”
။ သုဝဏ္ဏသျှံ မြားပစ်ခင်းပျို့။ ၁၁၄။

(၄)။ “မျက်မြတ်စိတန့်၊ ရှေ့ပေါင်းညွန့်နှင့်၊ ကွန့်ကွန့်ပစ္စ။ ရိပ်ဖြူ
အုပ်ကာ၊ ရသာစုံစေ့၊ ဆွမ်းကျွေး၍လျှင်၊ ပထမပတ်၊ ဆွမ်းကျီးနာလည်း၊
သဒ္ဓါပြောပြော၊ ရှုမိန်းမောမျှ၊ တောသို့ထိုတွင်၊ ထွက်လေချင်သည်။ မင်းစင်
ဖြစ်ခဲ့တို့စွာတည်း။” ။ နေမိမဋ္ဌစိုးခင်းပျို့။ ၇၄။

ပထမပတ် တွင်ရှေ့ပိုင်း ပထမ သာပါသည့်စပ်အင်ကိုလည်းတွေ့ရသည်။

(၁) “သန္တာရင့်ညောင်း၊ ဖုရားလောင်းလျှင်၊ ခြင်းတောင်း လက်တူ၊
ကိုင်လေယူလျက်။ မြိုင်ထူရိပ်သာ၊ ဆွတ်ချေရှာသာ၊ မှည့်ဝါစိမ်းညို၊ ထားခဲ့
သိုမှ၊ နောင်ကိုရိုသေ၊ ပတေမြတ်နိုး၊ ခြေဖမိုးထက်၊ ရှိခိုးကြာငုံ၊ တင်ခဲ့
တုံလျက်။” ။ သုဝဏ္ဏသျှံ သစ္စာခင်းပျို့။ ၆၉။

(၂)။ “မပူမဆာ၊ ငြိမ်းချမ်း စွာဖြင့်၊ ဘာသာ လျောက်လျောက်၊
ရောက်ကြောင်းကြောင်းလျှင်၊ ကောင်းကောင်း ပတေ၊ သွားကြ လေဟု။”
။ ရှေ့ဟင်္သာမင်းပျို့။ ၄၅။

ပထမပတ် တွင် တေ တလုံးတည်းသာ ပါသည့် ‘ကောင်းတေ၊ စတေ’
ဟူသောစပ်အင်တို့ကိုသော် များစွာပင်တွေ့ရသည်။ သုဝဏ္ဏသျှံ သုဋ္ဌေးခင်း
ပျို့ တခုတည်းမှ အနည်းငယ်မျှသော ကောင်းတေ အသုံး သာကေ တို့ကို၊
အကျဉ်းမျှ ထုတ်နုတ်ပြရမည်ဆိုသော် “ကောင်းတေခြင်းရာ (၃၁)။ မူထား
ကောင်းတေ၊ နှစ်သက်စေလျက် (၃၀)။ ကောင်းတေမူထား (၅၇)။
ဌာနကောင်းတေ (၀၆)။ ထို့နည်းတူစွာ၊ သုဝဏ္ဏသျှံ သစ္စာခင်းပျို့ တခု
တည်းမှ အနည်းငယ်မျှသော စတေ အသုံးသာကေတို့ကို၊ အကျဉ်းမျှ ထုတ်
နုတ်ပြရမည်ဆိုသော် “ဖုန်းကျက်သရေ၊ နတ်စတေသို့ (၁၄)။ ဖုရား
လောင်း၏၊ မိဟောင်းစတေ၊ ဖြစ်ဖူးပေ၍ (၃၁)။ မြေကောင်းစတေ (၆၁)။

မင်းနွယ်စတေ၊ ကျင့်မြဲနေဖြင့် (၂၁၉)။ သိန္နောစတေ၊ လေမတူလျှင် (၂၂၂)။”

‘ပတေပတာ၊ ကောင်းတေ၊ စတေ’ ဆိုသည်တို့၌ တေ ပုဒ်၊ တာ ပုဒ် တို့သည်၊ ရှေးကျောက်စာတို့တွင် ဟုတ္တေ (ဟုတ်ခေ)၊ ဟုတ္တာ (ဟုတ်တာ) ဆိုသည်တို့ဝယ် တေ၊ ပုဒ်၊ တာ ပုဒ်တို့နှင့်လည်း ဆက်သွယ်ခြင်း ရှိသည်ဟု ယူဖွယ်ရှိသည်။

(၁)။ “ဤကာမ္မရာဇကဖုရာအလိုရစေသော ဟုတ္တေ။” ၅၆၀ခန့်တွင် ထိုး၊ ပုဂံမြို့၊ ဓမ္မရာဇကဖုနားကျောက်စာ၊ ကျော၊ ၂၉။

(၂)။ “ဤယ်မျှ ငါခွယ်ဝယ်ခသော ဟုတ္တာ (ဤမျှ ငါခွဲဝေ ခသော ဟုတ္တာ)။” ၅၇၅ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ သင်လျင်အိုကပ်သင်ချင် ကျောက်စာ၊ ၂၂။

(၃)။ ဆိုင်ငြယ်မယ်သော နိရုဗန်ချံသာလျှင် ခံစရ စိယ်သော ဟုတ္တာ (ဆိုးငြယ်မဲ သောနိရုဗန်ချမ်းသာလျှင် ခံစရစေသောဟုတ္တာ)။” ၆၀၄ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ညောင်ရမ်းကြီးသမီးကျောက်စာ၊ အဆက်၊ ၂၄။

ပုဂံခေတ်များစွာသော ကျောက်စာတို့တွင် “ငါနှင့်ထပ်တူ ရပါစေသ တေ၊ ဖုရားသီခင်နိုက်ကား မဖူးရစေသောတေ။ ဖုရားဆုရလိုသောတေ။” စသဖြင့် ဆိုသည်တို့၌ တေ ဟုရေး၍၊ ယခုခေတ်တွင် တေး ဟု ရွတ်ဆိုလျက် ရှိသော ပုဒ်သည်လည်း၊ ပတေပတာ တွင် တေ ပုဒ်ပင်ဖြစ်ချေသည်။

ပတေပတာ၊ ကောင်းတေ၊ စတေ’ ဟူသော ပုဒ်တို့တွင် တေ၊ တာ တို့၏ ရင်းမြစ်မှာ၊ ဤပုဂံခေတ်သုံး ဟုတ္တေ၊ ဟုတ္တာ၊ သတေ’ ဆိုသည်တို့တွင် တေ၊ တာ ပုဒ်များပင် ဖြစ်သည်ယူရာ၏။ ဟုတ္တေ၊ ဟုတ္တာ ဆိုသည်တို့တွင် တေ၊ တာ ပုဒ်များမှာ၊ ယင်းတို့၏ ပုဒ်တွဲ ဟုတ် ကဏ္ဍန်းဆိုလျက် ရှိသည်အတိုင်း မူလတွင် ‘ဖြစ်၊ ဟုတ်’ ဟောဖြစ်၍၊ ထိုမှပွား၍ ‘ဟုတ်စွ’ ဆိုသည်၌ ကဲ့သို့ ‘အမှန်၊ စင်စစ်’ ဟောသို့ သက်လာသည်ဆိုရာ၏။ အင်းဝခေတ်ကဗျာတို့တွင် ‘ကောင်းတေ၊ စတေ’ ဆိုရာဝယ်၊ တေ ပုဒ်၏အနက် ‘အမှန်၊ စင်စစ်’ ဟော ပင်ဖြစ်သည်။

ပတေပတာ ဆိုသည်၌ ပ ပုဒ်တို့သည်၊ ‘ပရမ်းပတာ၊ ပလီပလာ၊ ပလေ ပလွင့်’ စသဖြင့်ဆိုသည်တို့၌ကဲ့သို့ ‘ဖြစ်၊ ဟုတ်၊ ပြု၊ လုပ်’ ဟောဖြစ်သည် ယူရာ၏။ သို့ဖြင့် ပတေပတာ ၏ မူလအနက် ‘အဟုတ်၊ အမှန်၊ အကယ်၊ စင်စစ်’ ဟုယူရာ၏။ သို့ရာတွင် “အမှန်စင်စစ်” ဟူသည်ထက် “ကောင်းကောင်း မွန်မွန်၊ ကောင်းမွန်စွာ၊ ကောင်းမွန် တင့်တယ်စွာ” ဟူသည့် အနက် သဘောတို့ကပို၍ သက်ဝင်လျက် ရှိသည်ထင်၏။ သို့ဖြင့် ကျောက်စာတွင်

‘ငါ့ကျောင်းပြုသကား ပတေပတာပင်ဖြစ်၏’ ဆိုသည်မှာ ‘ငါ့ကျောင်းပြု သကားကောင်းမွန်တင့်တယ်စွာပင်ဖြစ်၏’ ဟူ၏။ ထိုနည်းတူစွာ ကဗျာတို့ တွင်လည်း ‘ပတေပတာ၊ ကျွန်ဖွယ်ရာဖြင့်’ ၏အနက် ‘ကောင်းမွန်စွာ ကျွန် ဖွယ်ရာဖြင့်’ ဟူ၍၎င်း၊ ‘ရိုရိုသေသေ၊ ပတေပတာ’ ၏အနက်၊ ‘ရိုရိုသေသေ၊ ကောင်းကောင်းမွန်မွန်’ ဟူ၍၎င်း၊ ‘ပတေပတာ၊ ပြန်ပြီးစွာမှ’ ၏ အနက် ‘ကောင်းကောင်း မွန်မွန်၊ ပြန်ပြီးစွာမှ’ ဟူ၍၎င်း၊ ‘ပတေပတာ၊ ဆွမ်းကျိုး နှာလည်း’ ၏အနက် ‘ကောင်းမွန်စွာဆွမ်းကျိုးနှာလည်း’ ဟူ၍၎င်း ပေါ်ထွက် ချေသည်။ ‘ပတေမြတ်နိုး’ ၏ အနက်သည်လည်း ‘ကောင်းစွာ မြတ်နိုး၊’ ဟူ၍၎င်း ကောင်းကောင်းပတေ ၏ အနက် ‘ကောင်းကောင်း မွန်မွန်’ ဟူ၍ ၎င်း၊ ဖြစ်၏။

ရိ၍ဆိုရသော် ပတေပတာ တွင် ပ ပုဒ်တို့သည် ‘ဖြစ်ဟုတ်၊ ပြု၊ လုပ်၊’ ဟော။ စေ၊ တာ ပုဒ်တို့သည်လည်း မူလ၌ ‘ဖြစ်၊ ဟုတ်’ ဟော၊ ထိုမှ ‘အမှန်၊ စင်စစ်’ ဟော။ ပတေပတာ ပုဒ်ဘုလုံးသည်ကား။ မူလအားဖြင့် ‘အမှန်၊ စင်စစ်’ ဟော၊ ထိုမှပွား၍ ‘ကောင်းကောင်းမွန်မွန်၊ ကောင်း မွန်စွာ၊ ကောင်းမွန်တင့်တယ်စွာ’ ဟော ဖြစ်သည် ယူရာသတည်း။

၃။ ပန်စင်၊ပဉ္စင်း

ရဟန်း ဘောင်သို့ ဝင်သော ပုဂ္ဂိုလ်၊ ရဟန်းပြုသူကို ယခုခေတ် တွင် ပဉ္စင်း ဟုခေါ်လျက်ရှိပြီးလျှင်၊ ပဉ္စင်း ပုဒ်သည်၊ ပါဠိဘာသာ ငါးခု ဟော ပဉ္စ ပုဒ်မှလာ၍၊ အင်္ဂါငါးပါးနှင့်ပြည့်စုံသူ ဟောဖြစ်ကြောင်း ယူဆရေးသား လျက်ရှိကြသည်မှာ သင့်အံ့မထင်။ စကားသမိုင်းအရသော် ယင်း ပဉ္စင်း ပုဒ် သည်၊ ပုဂံခေတ်တွင် ပန်စင် ဟု ရေးသားခေါ်ဆိုခဲ့သော ပုဒ်မှ ဆင်းသက် လာ၍၊ ပန်စင် ၏ အနက် ‘သူတော်သူမြတ်ပြုသူ’ ဟောဖြစ်သည်။

(၁)။ “သာရဟန်မူဇ တရားဦနာဇ၊ ရှယ်ပုရာပုဗ္ဗ၊ ဘာပန်စင်ခံရယ် တရားဦနာသ ရှင်ကျွန်နွာဥပဿိယေ၊ (သားရဟန်းမူ၏ တရားဦး နာ၏။ ရှေ့ဖုရားပြု၏။ သားပန်စင်ခံ၍ တရားဦး နာသရော ကျွန်နွားဥစွာ ပေး၏)။” ၂၅၅ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ကြံသိုင်းကြီး သမီး ကျောက်စာ။

(၂)။ “ပုရှာသင်ကြံပန်စင် ၅ ယောက် ဤလယ်နက်စာစိယံသတေ၊ (ဖုရားသင်ကြီးပန်စင် ၅ ယောက် ဤလယ်နက် စားစေသတေး)။” ၅၇၀ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ မိတ္တရ သိဉ္စည်းကျောက်စာ။

(၃)။ “မဟာဝီရပဏ္ဍိတ် ဝ၊ ငါငုံသင် ဝ၊ ပန်စင်သွာ ဝ၊...။ ဤယ် သင် ဖမသုခမိန် မဟာဝီရသုကြိတကာ မှောက်လျှင် သွန်းသတေ၊ (မဟာဝီရ ပဏ္ဍိတ် ဝ၊ ငါငုံသင် ဝ၊ ပန်စင်သွား ဝ၊...။ ဤသင်ဖမသုခမိန်မဟာဝီရ သုကြီးတကာမှောက်လျှင်သွန်းသတေး)။” ။၆၀၄ ခုစွဲ၊ ရွှေဘိုခရိုင်၊ မြင်စည် ရွာ၊ ရွှေဂူဖုရားကျောက်စာ။

(၄)။ “သာဗစင် လေခြင် ပါသတေ၊ (သားဗစင်း လေးခြင့်ပါသ တေး)။” ။၆၂၁၊ ၆၂၇ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ သမထီးကျောင်း ကျောက်စာ။

ပုဂံခေတ်တွင်မူလ၌ပန်စင်ဟုရေးဆိုသောပုဒ်ကိုနောက်ပိုင်းတွင် ပစင်ဟု ပြောင်းလဲ ရေးဆို လာသည်ကို သတိမူသင့်သည်။ ထိုပုဒ်နှစ်ခုစလုံးကိုလည်း နောင်သံလေးဖြင့် ပန်စင်း၊ ပစင်း ဟုရှုတ်ဆိုလာဟန်ရှိသည်။ ထိုကြောင့်သာ မျက်မှောက်ခေတ်အရေးတွင်လည်း ပဉ္စင်း ဟုသံလေးဖြင့်ရှိလာသည် ဆိုရာ၏။ မျက်မှောက်ခေတ်တွင်လည်း ပဉ္စင်း ဟုရေးသော်လည်း ပုဂံခေတ်နောက်ပိုင်း ၌ကဲ့သို့ပင် ပစင်း ဟုရှုတ်ဆိုလျက်ရှိသည့် အချက်က၊ ယင်းပုဒ်၏မူလမှာ ပုဂံ ခေတ် ပန်စင်း၊ ပစင် ပုဒ်တို့ပင်ဖြစ်ကြောင်း သက်သေခံလျက်ရှိသည်။

ပုဂံခေတ်တွင် မူလအရေး ပန်စင် တွင် ပန် ပုဒ်သည် ထိုခေတ်တွင်ပင် ပန် ခီ၊ ပန်ပု၊ ပန်ပဲ၊ ပန်ထွန်း၊ ပန်ထိန်၊ ပန်သွေ၊ ပန်ကျော၊ ဆိုသည်တို့၌ကဲ့သို့၊ ပြု၊ လုပ်၊ ဖန်တီး၊ ဖန်ဆင်း၊ ပြုသူ၊ လုပ်သူ၊ ဖန်တီးသူ၊ ဖန်ဆင်းသူ၊ ဟောဖြစ် လေသည်။ (ဤ ပန် ပုဒ်၏အကျယ်အဖွင့်ကို ပန်ကျော အကြောင်း၌ကြည့်ပါ)။ စင် ပုဒ်သည်ကား ‘သင်ကြီး၊ သင်ဖမ၊ မိသင်မောင်းမ’ ဆိုသည်တို့၌ သင် ပုဒ်၊ သျင်ကြီး၊ သျင်လူ၊ မသျင်၊ မောင်သျင် ဆိုသည်တို့၌၊ သျင် ပုဒ်၊ ‘ဆင် ပြောင်၊ ဆင်ဖြူ’ ဆိုသည်တို့၌ ဆင် ပုဒ်တို့နှင့် မိတ်တူ၊ စတုဓမ္မ သာရ ကိုးခဏ်း ပျို့ အပိုဒ်၁၆ တွင် “ကြီးပြောင်စင်မြောက်၊ ထီးနှင့်လျောက်၏။” စပ်သည်၌ စင် နှင့်အနက်တူဖြစ်၍ ‘ကြီး၊ မြတ်၊ ကြီးသူ၊ မြတ်သူ’ ဟောဖြစ်သည်။ (ဤစင် ပုဒ်၏အကျယ်အဖွင့်ကို ‘မောင်းမမိသင်’ အကြောင်း၌ကြည့်ပါ)။

ပန် ပုဒ်၊ စင် ပုဒ်တို့ကိုဖက်တွဲသဖြင့် ရအပ်သော ပန်စင် ပုဒ်၏အနက်ရင်း မှာ ‘သူမြတ်ပြုခြင်း၊ သူမြတ်ပြုသူ’ ဖြစ်၏။ သူတော်သူမြတ် အဖြစ်အား ခံယူ သည်ကို၊ ထုတ်နှုတ်ချက် (၁)၌ ‘ပန်စင်ခံ’ ဟု ယခုခေတ်၌ကဲ့သို့ပင် ဆိုလျက် ရှိသည်။ ထုတ်နှုတ်ချက် (၂) တွင် သင်ကြီး နှင့် ပန်စင် ကို ခွဲခြား ပြဆိုရာ၌ လည်း သင်းကြီး ဖြင့် ဝါရင့်ပြီးသော ဖုန်းတော်ကြီးကိုဆို၍၊ ပန်စင်ဖြင့် ယခု ခေတ်၌ကဲ့သို့ပင် ဝါမရင့်သေး ဝါနုသေးသော ရဟန်းကို ဆိုလျက်ရှိသည်။

ထုတ်နှုတ်ချက် (၃) တွင် ‘ပန်စင်သွား’ ဆိုသည်မှာ သွားအတတ်၊ ဆေးကုအတတ်၌ ကျွမ်းကျင်သော ရဟန်းငယ်ကို ဆိုလျက်ရှိချေသည်။

‘ကျက်သရေ’ အကြောင်း၌ ‘ကြက်သရေ’ အရေးကို အမှန်ဟု စွဲမှတ်ခဲ့သူတို့က၊ အနာထပိဏ် သဌေး၏ ပိဋကတ် တော်လာ ဝတ္ထု အကြောင်းကို ထောက်ခံတင်ပြခဲ့၍၊ ယခု ‘ပန်စင်’ အကြောင်းတွင် ‘ပဉ္စင်း’ အရေးကို အမှန်ဟု စွဲမှတ်ခဲ့သူတို့ကလည်း၊ ‘ပဉ္စင်းခံ’ ရာ၌ အင်္ဂါငါးပါးနှင့် ပြည့်စုံရသည့် အကြောင်းကို ဝိနည်းတော်လာအရ ရေတွက်ထောက်ခံတင်ပြခဲ့ကြသည်။ သို့ဖြင့် ပါဠိပါဌ်သား၊ ဇာတ်သွားနိပါတ်၊ ပိဋကတ်ပုံပြင်၊ ရာဇဝင်သမိုင်းတို့ကို အထောက်အခံအဖြစ်ဖြင့် တင်ပြနိုင်တိုင်းလည်း၊ အကြောင်းယုတ္တိသင့်ပြီဟု တထစ်ချ မယူသာသေးကြောင်း၊ ကောင်းစွာ သတိချုပ်ရာ သတည်း။

၄။ ပန်တမော့၊ ပန်တော့

‘ပန်တမော့၊ ပန်တော့’ ဟူသောစကားနှစ်ရပ်အနက် **ပန်တမော့** ကို ပုဂံခေတ်၌ **တာမော၏ တမေ၏** ဟုနှစ်မျိုးရေးလျက်ရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။

(၁)။ “ပန်ခီ ၄ မျက်နှာသော ၄ စီ၊ တာမော၏ ၄ မျက်နှာမြင် ၄ စီ။” ။၅၉၀ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ရှင်ပင်ဗေမိ တန်တိုင်းအတွင်း တောင်ဖက်၊ မင်းမတ်ဥါဏပိစည်းကျောက်စာ၊ ၄၃၊ ၄၄။

(၂)။ “တမော၏ ကျောက် ၁၀၀ မြွယ် ၅၀၀ (တမော့ကျွန် ၁၀၀၊ မြေ ၅၀၀)။” ။၆၄၀ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ထိလကုန်းဖုရား ကျောက်စာ၊ ၉။

ထိုအရေးတို့တွင် **တာမော၏ တမော၏** ဆိုသည်တို့မှာ ခေတ်အရေးအခေါ် **ပန်တမော့** ပင်ဖြစ်သည်မှာ ထင်ရှားပါသည်။ **တမော့** ဆိုသောစကားကို အင်းဝခေတ်ထိုးကျောက်စာတို့တွင်လည်း ဆက်လက် တွေ့ရသည်။

(၁)။ “ဥက္ကပ်ဖိုင်ငွေ ၃၀၊ ကျောက်ဖိုင် ၃၅၊ အင်္ကျီဖိုင် ၃၀၊ တင်လဲသရိုက် ဖိုင်ငွေ ၁၀၊ တမော၏ခ ၃၅၊ သစ်ဖိုင်နှာ ၄၃၊ တစည်သည် လက်ခစပါ ၁၀၀၊ နွာ ၁၊ ဖျင်မည် ၁၊ အဖြူ ၁။” ။၇၃၇ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ရွှေစည်းခုံ၊ ပုဂံမင်းသက်တော်ရှည်မောင်နွံကျောက်စာ၊ ၂၆-၂၈။

(၂)။ “ပန်စ၊ တမော၊ ပုရန်၊ သံလျင်ထမ်း၊ တလင်မြက်ကျွန် အကုန်လျှင် စာစေသတည်။” ။၇၃၉ ခုစွဲ၊ စစ်ကိုင်းမြို့၊ ရတနာစေတီကျောင်းကျောက်စာ၊ ၅၁၊ ၅၂။

မြန်မာစကားအဖွင့်ကျမ်း

(၃)။ “ပန်တမေ့ တွင် ပန် ပုဒ်မှာ ‘ပြုလုပ်၊ ဖန်ဆင်း၊ ပြုလုပ်သူ၊ ဖန်ဆင်းသူ။’” ဟောတိဗက်-မြန်မာ၊ တရုတ်-ထိုင်၊ မွန်-ခမယ်၊ ပသျှူးစသော ဘာသာတို့လာပုဒ်ဖြစ်၍၊ တမေ့ ပုဒ်မှာ မွန်ဘာသာ တွံဟုရေး၍ တမေ့ ဟုဖတ်သည့် ကျောက် ဟောပုဒ်ဖြစ်ကြောင်း အများအားဖြင့် သိပြီးဖြစ်ကြပေမည်။ ပန်တမေ့ ပုဒ်တခုလုံး၏အနက်၊ ‘ကျောက်ဆစ်လုပ်ငန်း၊ ကျောက်ဆစ်သွား၊’ ဟူ၏။

ပန်တေ့ ပုဒ်ကို ပုဂံခေတ်၊ အင်းဝခေတ် ထိုးကျောက်စာတို့တွင် အလျှင်းမတွေ့မီ။ အင်းဝခေတ် ကဗျာတို့အနက်၊ ဒုတိယ အင်းဝ (ညောင်ရမ်း) ခေတ်တွင်၊ ပုခန်းကြီးမြို့၊ သျှင်ကုမာရကဿပရေး၊ ဓမ္မရာသီပျို့၊ အပိုဒ် ၁၄၆ တွင် အောက်ပါအတိုင်း ဖွဲ့ဆိုထားသည်။

“ထောင့်ယွန်းစည်းခုံ၊ အစုံလိုဏ်မုခ်၊ စီအုဌ ပန်းရန်၊ ကောင်းမွန်ပြစ်ပြေ၊ အင်္ဂတေတတ်၊ မည်မှတ် ပန်းတေ့၊ တမေ့ ကားကျောက်၊ လက်မြောက် တတ်လွန်း၊ ဤတသွန်းကား၊ ထူးဆန်းရုပ်ထု၊ ပန်းပု ခေါ်မည်၊ ရေးသည် ပန်းချီ၊ လုံးညီခံမှတ်၊ ပန်းပွတ် တဖြာ၊ ပူတာ လုပ်ငြား၊ ပန်းခတ်များက၊ တခြားဝေဘန်၊ ဤတသွန်နှင့်၊ ထက်ချွန်လှံခား၊ သံအားနိုင်မြို့၊ ပန်းပဲ တရေး၊ ကြေးမှာတတ်သည်၊ ပန်းတည်း မည်၏။ အရည်လျှံထွေ၊ ရွှေငွေကစ၊ တတ်သမျှကား၊ မည်ရသဘော၊ ပန်းထိမ် ဟောသား။”

ဖေဖီပြပါ ပန်အတတ် များအနက် ပန်တေ့ ဆိုသည်မှာ “အင်္ဂတေအတတ်။ အင်္ဂတေဖြင့် ပန်းပုံရုပ်ပုံတို့ကို ဖေဖီသော အတတ်” ဟူ၍ဖေဖီပြလျက်ရှိသည်။ မြန်မာမင်းအုပ်ချုပ်ပုံစာတမ်း၊ စတုတ္ထပိုင်းတွင် ဝန်ထောက်မင်း ဦးတင်က အကျယ်ဖေဖီပြထားသည်မှာ-

“ပန်းတေ့ ဆိုသည်မှာလည်း၊ အင်္ဂတေ ဖေဖီစပ် ရောနှော ထောင်းထု ကြိတ်နယ်ရသော အလုပ်တမျိုး။ အင်္ဂတေဖြစ်ပြီးကို အုတ်နှင့်စပ်သော အလုပ်တွင်၊ မြင်၍လှပသော ကြေးခွေးစိုင်းပေါင်း၊ တော်ရနောင်၊ ပန်းထောင်၊ စိန်ထောင်၊ နတ်ထောင်၊ စိန်ပွင့်ရွဲလုံး၊ စိန်ကုံးလှစရွဲ၊ ဘီလုံးပန်းဆွဲ၊ မြူးပန်းဆွဲ၊ ဇာတာအိမ်၊ ဗိန္န၊ ဘု(မု) တရက်ပန်းနွယ်ဆင်စွယ်ဝန်းရက်၊ ဇက်ကွင်း၊ ဇောကွင်းမြင်းနား၊ ကုလားပန်း၊ ခိုနန်း၊ မကာရ်၊ ခြင်္သေ့စသော၊ ဆိုင်ရာ ဆိုင်ရာ လိုက်နာခြယ်လှယ်ရသော အလုပ်တမျိုးအားဖြင့်၊ ခွဲခြား၍ဆိုခဲ့သည့်နည်း၊ ခေါင်းအကြီးများနှင့်၊ အသီးအသီး၊ အစုခွဲထားသည်။”

ပန်တေ့ တွင် တေ့ ပုဒ်သည် ပန်တမေ့ တွင် တမေ့ ပုဒ်ကဲ့သို့ မွန်ဘာသာလော၊ မွန်ဝေါဟာရပင်ဖြစ်တန်ရာသည်။ မွန်ဘာတာ၌ ယင်းပုဒ်နှင့် အ

ရေးရာ အနက်၌ပါ နီးစပ်သည့် 'ညီအောင်ညီ၊ အချောကိုင်' ဟော တော်ဟိ ဆိုသော စကား ရှိ သည်။ “အချောပွတ်တိုက်၊ အချောကိုင်သည်” ကို မွန်ဘာသာအားဖြင့် တော်ဟိပေါဟိ ဟု ဆိုရာ ပေါဟိ ပုဒ်သည် မြန်မာ ဘာသာ ပွတ် နှင့် အနက်တူ၊ မိတ်တူပင်ဖြစ်သည်။ ပန်တေ့ ဧလုပ်ငန်းမှာ ပုရန်က အဆောက်အဦ အထည်ကို ကိုဆောက်လုပ် ထားပြီးသောအခါ၊ အင်္ဂတေဖြင့် လိုက်၍ ပန်းအရှင်စသည်တို့ကို ဖေါ်၍ အချောကိုင်ခြင်းပင် ဖြစ်ရာ၊ မွန်ဘာသာ တော်ဟိ ၏ အနက်နှင့် လွန်စွာတိုက်ဆိုင် ညီညွတ်လျက် ရှိချေ၏။ သို့ဖြင့် ပန်တေ့ တွင် တေ့ ပုဒ်မှာ မွန်ဘာသာ “ညီအောင်ညီ၊ အချောကိုင်” ဟော တော်ဟိ ပုဒ်ပင်ဟု ယူသော်သင့်ရာသည်။ ပုဂံခေတ် တွင် ပန်တေ့ ဟူသော စကားကို မတွေ့ရသည်မှာ၊ ယင်းလုပ်ငန်းကို ပုရန် လုပ်ငန်းနှင့် ပူးတွဲခေါ်ဆိုလျက်ရှိသောကြောင့် ဖြစ်တန်ရာသတည်း။

ပန်ကျာ

ပုဂံခေတ်၌ လွန်စွာအသုံးတွင်ကျယ်ခဲ့၍၊ နောင်လုံးဝ လောက်ပင် မေ့ လျော့တိမ်မြုပ်သွားသည့် ပန်ကျာ ဟူသောစကားကို သုတေသနပြုရသည်မှာ မြန်မာဝေါဟာရ ပဘေဒနယ်တွင် အခက်အခဲဆုံးနှင့် စိတ်ဝင်စားဖွယ် အ ကောင်းဆုံးဟုဆိုသင့်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံတော်၌ ကမ္မည်း (ကဗျည်း)ကျောက် စာလုပ်ငန်းများကို ခရစ်တော်နှစ် ၁၉ ရာစုမကုန်မီကပင် စတင် ဖွင့်လှစ်ပြီး နောက်၊ ကျောက်စာများကို လိုက်လံရှာဖွေကူးယူသောအခါ၊ ပန်ကျာ ဆိုသောစကားကို ပုဂံခေတ်ထိုး ကျောက်စာတို့တွင် အမြောက်အမြားပင် တွေ့ရသော်လည်း၊ ယင်း၏ရင်းမြစ်နှင့် အနက်တို့ကို အလင်းသို့ မဆောင်နိုင် ပဲရှိခဲ့သည်မှာ၊ ၁၉၄၂ ခုနှစ်လောက်တွင် မြန်မာနိုင်ငံတော် တဝန်းလုံးတွင် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်မီး ညီးညီး တောက်လောင်သွားသည့် တိုင်အောင်ပင် ဖြစ် ချေသည်။ ထိုအတောအတွင်း ၁၉၂၁ ခုနှစ်လောက်တွင် ပဌမ တက္ကသိုလ် သပိတ်ကြီး ပေါ်ပေါက်ခဲ့ပြီးနောက်၊ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်တွင် မြန်မာ ဘာသာ အပါအဝင် အရှေ့တိုင်း ပညာလေ့လာမှုဌာနတခုဖွင့်လှစ်၍ ပုဂံခေတ်ကျောက် စာများကို လေ့လာလျက်ရှိကြသော်လည်း၊ ကျောက်စာပါ ပန်ကျာ ဟူသော စကားကိုသော် ထင်ယောင် ဝိုးဝါးမျှသာ မှန်းဆနိုင်ကြ၍၊ မည်သူမျှ မှန်ကန် တိကျ သေချာစွာ ဖော်ထုတ်နိုင်စွမ်းမရှိခဲ့ချေ။

ပန်ကျော နှင့် စပ်လျဉ်း၍ လေ့လာ၊ သုတေသနပြုရာတွင် သိနှင့်ထားရန် လိုအပ်သောအချက်အလက်များ ပါသည့် ကျောက်စာများမှာ အောက်ပါ အတိုင်း ဖြစ်သည်။

(၁)။ “ဤယ်မျသောစည်ပန်ချာ ဤယ်ပုထိုင်ပုရှာနှိုက်ကာ ဟိယှိ စိယှိ သောတေ” ၊၄၇၂ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ သင်ကြီးတိ လတ်သင်ကျောက်စာ၊ တဖက်၊ ၁၄၊ ၁၅ (တိုင်းရင်းပုံ ၁၁၂)။

(၂)။ “ပုဟိာမဗ္ဗစသောကြာ၊ ပညှင်တုရ်မည်သောစည်ညှင် ဖွင်နိုင် ထထသော စည်စိမ်လိုပ်ရကာ၊ စည်ကြီ ပန်ကျောပျာသော။ စည်သည်ကာ၊ ငါသူခါ၊ ငါမတ်၊ ငါမရန်၊ ငါဖုန်ဆုမ်။ ပသာသည်ကာ ငါသူရိမ်၊ ခွက်ခွင်သည် ကာ ငါဖွူ။ ကုလာပန်ကျောကာ ပုလောလိ၊ စည်သည်ကာ ငါရမ်၊ အာရီ၊ မြန်မာပန်ကျောကာ အိုဟွံသ၊ အိုဟွံကောငါ၊ အိုဟွံကြီ။ စည်သည်ကာ ငါ ဖုန်ရ။” ၊၅၅၂ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ဂူနီကျောက်စာ၊ ၁၄-၂၂ (တိုင်းရင်းပုံ ၁၀၁က)။

(၃)။ “ပုရှာကျန်လှသော စည်သည်မြန်မာပန်ကျော ၁၁၃၊ ကုလာက မြိယ်၅။” ၊၅၅၉ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ သဌေးမုတ်ဂူကျောက်စာ။ (တိုင်းရင်းပုံ ၁၅)။

(၄)။ “စည်ကြီနောင်နှင့် ခွက်ခွင်ပသာ ပန်ကျောစည် စုံစွာ၏။” ၊၅၅၉ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ဝက်ကြီးအင်းအနောက်ရွာ ကျောက်စာ။ ၁၉၊ ၂၀။ (တိုင်းရင်းပုံ ၁၇)။

(၅)။ “ပုဂံကျန်ကာ ကုလာ၅ကိပ်၊ စည်သည် ခရာသည် ပန်ကျော ပန်ပု ပန်ခီ ပန်ဖယ် ပုရန်။” ၊၅၅၅ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ သီးဖုရားကျောက်စာ။ ၂၁၊ ၂၂။ (တိုင်းရင်းပုံ ၆၈)။

(၆)။ “နရည်ခြာသည် ပက္ခာ၊ သာငါထယ်၊ ပလီ။ သာစည်သည် ငါ ရွတ်၊ စည်သည်ငါပုကမ်၊ နှာမဂုမီ၊ ဗျင်ကီ၊ သာစည်သည် ငါမစွမ်၊ ဟီတူ။ သာပသာသည် ငါရင်ကာ၊ ငါခွက်ခွင်သည် ငါဗုခါ၊ မုကီကွယ်၊ သွီပန်ကျော သုခါ၊ ငါမသိတယ်၊ မွိယ်ငါဦး၊ သန္တီ။ သွီပန်ကျောသီဝလီ၊ ဘဏီ၊ သွီပန် ကျောဒေဝီ။ ။နရည် ခြာ ဝဇ္ဇပ်၊ နောင်နှင့် ၉ ဇ္ဇပ်၊ ခွက်ခွင်သုံဆူ၊ ချူ ၃- ဆူ...။ ကူ ခိုင်သောပုဟိာကို ကျန်စည်သည်ပန်ကျော နရည်စရာသည်ခပင် စုံထွသောစပါ ၁၃၅ တင်၊ ဤယ်မျသော စပါတွင် သံကောက်သည် ၂ တင်၊ နရည်စရာသည် နရည်စရာစည်သည် တစ်တင် တစ်တင်၊ နရည်စရာ ခွက်ခွင် သည် တစ်ခွယ်။ ကူဤပ် ၄ ယောက်တစ်ခွယ်တစ်ခွယ်။ စည်သည်အသက်ကြီ ပန်ကျော အသက်ကြီ ဤယ် ၂ ယောက်သောကာတစ်တင် ၂၊ ထိုင်အကြေ

သော စည်သည်ကာ ဥ စိတ်ပိယ်သတေ။ ထိုင်ကြင်သော စည်သည်ပန်ကျာ ကာ တစ်ခွယ်တစ်စိတ် ဆင်ခြင်ရှယ်ပိယ်။” ၆၀၃ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ မြောက်ဂူနီ၊ မိဖုရားစောကျောက်စာ၊ ၉-၁၁၊ ၁၆-၁၇၊ ၃၁-၃၅။ (တိုင်းရင်းပုံ ၁၃၀)။

(၇)။ “စည်ပန်ကျာကို တေဗ္ဗုစိယ်သတေ။” ၆၂၂ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ရှင် ပင်ဗောဓိတန်တိုင်းအတွင်းရှိ ကျောက်စာ။ (တိုင်းရင်းပုံ ၁၉၅)။

ပုဂံကျောက်စာများကိုလေ့လာသူတိုင်း ပန်ကျာ ဆိုသောစကားကိုတွေ့ သည့်အခါ၊ သိယောင်ယောင်နှင့် သေချာစွာ ပြန်လှန် စဉ်းစား ကြည့်သော အခါ မိမိ၏မသိသောအဖြစ်ကို ရိပ်မိကာ မခံချိ မခံသာဖြစ်ကြရ၏။ ပုဂံခေတ် တွင်လွန်စွာမှ အသုံးတွင်ကျယ်ခဲ့၍ အရေးကြီးခဲ့သော စကားကိုလူတို့ ဤမျှ လုံးဝ မေ့လျော့ပျောက်ဖျက်ပစ်ကြသည်ကို တွေးမိကာ ဝမ်းနည်း တ၊သခြင်း လည်း ဖြစ်ကြရ၏။ ‘စည်ကြီးပန်ကျာပြုသော’ ဟုဆိုသောကြောင့် ပန်ကျာ ဆို သည်မှာ စည်ကဲ့သို့ပြုလုပ်၍ ရအပ်သောအရာတစ်ခုခု ဖြစ်လိမ့် မည်လားဟု ရှေးဦးစွာ စဉ်းစားမိ၏။ စည်သည် မည်သူ၊ ပတ်သာသည် မည်သူ၊ ခွက်ခွင်း သည်မည်သူ၊ ပန်ကျာမည်သူဟုဆိုပြန်သဖြင့် ပန်ကျာသည်စည်ပတ်သာခွက်ခွင်း တို့ကဲ့သို့ တီးမှုတ်စရာ တုရိယာတခုဖြစ်ရမည်ဟု ရှေ့သို့တထစ်တိုး၍ဆင်ခြင် မိ၏။ သမီးပန်ကျာမည်သူဟု ဆိုပြန်သဖြင့် ပန်ကျာသည် မိန်းမများပင် တီး မှုတ်နိုင်၊ တီးမှုတ်လေ့ရှိသော တုရိယာတမျိုး ဖြစ်ရမည်ဟုတွေး၍ ရပြန်၏။ နောက်ဆုံး၌ ကုလားပန်ကျာ၊ မြန်မာ ပန်ကျာဟု ခွဲခြားပြန်သည်ကို ထောက် မြင့်ကာ ပန်ကျာသည် ကုလားသုံး မြန်မာသုံးဟု ကွဲပြားသေးသောတုရိယာ တမျိုးဖြစ်သင့်သည်ဟု ဆုန်းဖြတ်ချက်ချလိုက်မိလေ၏။ ဤသို့လျှင် ရသမျှသော အတွင်း သက်သေအထောက်အထားများမှ ဖြစ်သမျှသော ထင်မြင်ဆုန်းဖြတ် ချက်များသို့ ဆိုက်ရောက် သော်လည်း ပန် ၏ အနက် ကျာ ၏အနက်များမှာ မကွဲမပြား မလင်းမကျင်းသည်သာ ဖြစ်နေချေရကား၊ မိမိ၏ ထင်မြင်ဆုန်း ဖြတ်ချက်များဖြင့်မကျေမနပ်သာလျှင်ရှိခဲ့လေ၏။

ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ကြီး မြန်မာနိုင်ငံတော်အတွင်းသို့ ကူးစက်မလာမီ တနှစ် အတွင်းလောက်၊ ၁၉၄၁ ခုနှစ်ဆီတွင်၊ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ် မဟာဝိဇ္ဇာ အတန်း၌ပညာ သင်ကြားနေသူတစ်ဦးနှင့် တွေ့သဖြင့် ပန်ကျာ အကြောင်း ဆွေး နွေးမိရာ၊ ရန်ကုန် တက္ကသိုလ်တွင်လည်း ပန်ကျာ ဆိုသည်မှာ တီးမှုတ်စရာ တုရိယာ တခုဖြစ်ရမည်၊ စည်သော်၎င်း၊ ပတ်တလားသော်၎င်း၊ စန္ဒရားသော် ၎င်း ဖြစ်ပေလိမ့်မလားဟု တွေးထင်နေကြ၍၊ မည်သည့် တုရိယာဖြစ်သည်ကို

အသေအချာ မဆုန်းဖြတ်နိုင်သေးကြောင်းသိရသည်။ ယင်းကပင် တိုက်တွန်း သွားသဖြင့်၊ ထိုအခါမှစ၍ **ပန်ကျာ**၏ လျှိုဝှက် ဖုံးကွယ်လှသော မူလနှင့် အနက်တို့ကို မိမိရရဖြစ်အောင် ကျွန်ုပ်တို့အမျိုးမျိုးကြိုးစားခဲ့၏။ ကျောက်စာ ဌာနတွင်စုံစမ်း၏။ တွေ့သမျှသောအကြား အမြင်နှင့်ပြည့်စုံသူ လူသျှင် သက် ကြီးဝါကြီးတို့ကိုမေးမြန်း၏။ ရာဇဝင်၌ နှံ့စပ်သည်ဆိုသူတို့ထံလည်း ထောက် လှမ်းမိ၏။ အလင်းသို့ကား မရောက်၊ အထောက်အပံ့ကားမရှိခဲ့။

ဂီတဖက်တွင် တေသံ၊ တျာသံ၊ တေးဖွဲ့၊ တျာဖွဲ့ ဟူသော အခေါ်စကား များရှိ၏။ သို့ရာတွင် ထိုတေ တျာဆိုသောစကားများသည် စောင်းတွင် ထံ၊ တျာ၊ တေ၊ တျော၊ ဒလူး၊ ဒု နှံ့စသည်ဖြင့်၎င်း၊ တျော၊ တျာ၊ တျော ဟူ၍၎င်း၊ အသံတို့ကိုစွဲ၍ ခေါ်ခြင်းဖြစ်ရာ၊ တေတျာ၊ တျောတျာ၊ တျာဖွဲ့ဆိုသည် တို့တွင် **ကျာ**နှင့် **ပန်ကျာ**တွင် **ကျာ** ပုဒ်တို့မှာ မည်သို့မျှသက်ဆိုင်ပုံ မပေါ်ဟုထင်မိ၏။

ဂီတတွင်တဖန် **ပတ်ရိုင်**၊ **ကျာရိုင်** ဟူသော အခေါ်စကားများ ရှိပြန်ရာ တျာရိုင်တွင် **ကျာ** နှင့်ပန်ကျာတွင် **ကျာ** တို့သည် ပုဒ်တူဟုထင်ရန်ရှိသော် လည်း **ကျာရိုင်**၏အနက်က ခက်၍နေပြန်၏။ ပါရမီခဏ်းပျို့တွင် “ပောမိ မဏ္ဍိုင်၊ ခန်းဝါပိုင်က၊ ခက်ရိုင် ပြည့်စုံ၊ နဝဂဏ်တည့်” ဟူ၍၎င်း၊ မြင်စိုင်း ငါးစီးရှင်ကာ ချင်းတွင် ‘တရုတ်လာသည်ရိုင်ရိုင်လောရိုင်ရိုင်၊ မြားမိုးရွာသည် ဖြိုင်ဖြိုင်လောဖြိုင်ဖြိုင်’ ဟူ၍၎င်း၊ စပ်သည်တို့၌ **ရိုင်**၏အနက် ‘များများမြောက် မြား၊ ဖြော်ဖြော်၊ ဖြိုင်ဖြိုင်ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် **ပတ်ရိုင်** ဆိုရာ၌ ပတ်ပိုင်းကို များများ၊ ဖြော်ဖြော်၊ ဖြိုင်ဖြိုင် တီးခြင်းဟုအနက်ထွက်၏။ သို့ရာတွင် **ကျာရိုင်** ဆိုရာ၌ မည်သည်ကို ဖြော်ဖြော် ဖြိုင်ဖြိုင် တီးမှုတ် ရပါသနည်းဟု စိစစ်သော် မရချေ။ ဤအကြောင်းနှင့် စပ်လျဉ်း၍ အတီးအမှုတ်ဖက်၌ ကျွမ်းကျင်သူ၊ ဗဟု သုတနှင့်ပြည့်စုံသူတို့ထံ စုံစမ်းသော်လည်း အချည်းနှီးပင်။ ဆိုင်းတွင် ပတ်ပိုင်း နှင့်နဲ့တို့သည် အဓိက တုရိယာများ ဖြစ်ကြ၏။ ပတ်ကို ဖြော်ဖြော်တီးခြင်းကို **ပတ်ရိုင်** ဟုခေါ်သော် နဲ့ကို ဖြော်ဖြော်မှုတ်ခြင်းကို **ကျာရိုင်** ဟုခေါ်ပေလိမ့် လောဟု တွေးတောကာ နဲ့ကိုပင် **ကျာရိုင်**ဟုရှိသည်ဟူသော အတွေးသည် စိတ်၌ အတော်စွဲခဲ့၏။ သို့ရာတွင် “စည်ကြီးပန်ကျာပြုသော” ဟုဆိုလျက် ရှိသ ဖြင့် နဲ့သည် စည်ကဲ့သို့ အကြီးအကျယ် ပြုရသည့် အရာလည်းမဟုတ်။ “မိန်းမ ပန်ကျာ” ဟု ဆိုပြန်သဖြင့် မိန်းမများသည်လည်း နဲ့ကို မှုတ်လေ့မရှိ၊ နဲ့ကို မမှုတ်နိုင်ဟု စဉ်းစားမိကာ၊ ဤအတွေးကိုလည်း စွန့်လွှတ်လိုက်ရပြန်ချေ၏။

တွေ့သမျှသော ကျောက်စာ၊ ကဗျာလင်္ကာ၊ ရာဇဝင်သမိုင်း၊ မှတ်တမ်း မှတ်စာ စသည်တို့ကို ဖတ်တိုင်း **ပန်ကျာ** ကို ဖေါ်မည်ဟူသော ရည်ရွယ်ချက်

သည် ကျွန်ုပ်တို့၏ စိတ်၌ အမြဲထားရှိခဲ့၏။ အကျိုးကားမထင်။ ဝန်ထောက် မင်းဦးတင်ရေး “မြန်မာမင်း အုပ်ချုပ်ပုံ စာတမ်း” ဟူသော စာအုပ် စတုတ္ထ ပိုင်းတွင် အောက်ပါအတိုင်း တွေ့ရ၏။

“စည်တော်အစု၊ ပတ်သာအစု၊ ပန်ကျာအစု၊ ခွက်ခွင်းအစု၊ ဂျမ်းခရာပုံ တောင်အစု၊ သညာသည်အစု၊ ယိုးဒယားဆိုင်း၊ မွန်ဆိုင်း၊ မြန်မာဆိုင်းအစု၊ အငြိမ့်အစု၊ ရှေ့တော်ပြေး အစုများလည်း သီးခြား ခွဲထားလျက်ရှိသည်။

“သညာသည်အစု ဆိုသည်ကား၊ လက်ရှစ်ကခြင်း၊ တိုးနရားကခြင်း၊ ကိန္နရကခြင်း စသော အကမျိုး၊ သီချင်းခံကြီး၊ ပတ်ပျိုး၊ ဘွဲ့ကြီး၊ အရိုး အဆန်း စသော သီဆိုနည်းများကို မှတ်သားသင်ကြားရသော အစုပင်တည်း။ ထိုအစုမှာလည်း အကြီးအအုပ်များနှင့် သီးခြားရှိကြသည်။ သညာသည် အစုမှတစ်ပါး၊ အခြားအစုများ ခေါ်ရပြီး အမည်နှင့်ပင် ထင်ရှားကွဲပြားစွာ သိသာသည်။”

ဝန်ထောက်မင်းက ပန်ကျာအစုကို သီးခြားဖွဲ့ထားလျက်ရှိသည်။ သညာ သည် အစုမှတစ်ပါး၊ အခြားအစုများကို ခေါ်ရပြီး အမည်နှင့်ပင် ထင်ရှား ကွဲပြားစွာသိသာသည် ဆိုသော်လည်း ရှေးမြန်မာ မင်းခမ်းမင်းနားများ အကြောင်းကို သိကျွမ်းသူတို့ထံစုံစမ်းရာ၊ ပန်ကျာအစုဆိုသည်ကို သိဖို့ခဲဝေးစွာ ကြားဖူးရုံမျှမရှိဟုသာ မိန့်ဆိုကြ၏။ ဝန်ထောက်မင်း ကိုတိုင်ကလည်း ပန်ကျာ၊ ပန်ကျာအစု ဆိုသည်တို့မှာ မည်သည်ဖြစ်သည်ဟု မည်သည့်နေရာ၌မျှ ဖော်ပြ ခြင်းလည်း မပြုခဲ့ချေ။ ဤသို့ မည်သူမျှမသိသော ပန်ကျာကို ဝန်ထောက်မင်း သည် အဘယ်ကြောင့် လူတိုင်းသိယောင် ရေးခဲ့နိုင်ပါသနည်းဟု အခါခါ မေးခွန်းထုတ်မိ၏။

၁၁၃၉ ခုနှစ်စွဲ၊ ငစည်ကူးမင်း လက်ထက်သိုး၊ အဝမြို့၊ မိုးထိကျောင်း ကျောက်စာတွင် တွေ့ရပြန်သည်မှာ—

“လျော်ရာအချိန် မှူးမတ်တိုင်လည်၊ မရေတွက်နိုင်၊ အဆိုင်ဆိုင်သင် လက်ပွေလက်ပန်း၊ ဂျမ်းပန်တယား၊ တိုင်တက်ကြိမ်လျောက်၊ ထားမြောက် ထားမြို့ ထားလျှိုထားတွင် တိုင်ဆင်တုံချီ စသော်များစွာသင် မင်ပွဲဘာင် တိုင်ကိုင် စီရင်ကုန်ရ၏။”

ထိုင်း(ယိုးဒယား)လူမျိုးတို့ ယခုနေရာအရပ်တွင် ရှေးက ဒွါရာဝတီပြည်ကို တည်၍ နေခဲ့သော မွန်-ခမယ်အနွယ်ဝင်၊ မွန်ဟုပင်ယူဆဖွယ်ရှိသော လူမျိုး ကို၊ ရှေးပုဂံခေတ် ကျောက်စာတို့တွင် ကြွမ်းဟု ရေးခေါ်ခဲ့သည်။ ဝေါဟာ ရတ္ထ ပကသနီတွင်လည်း ယင်းလူမျိုး၏အမည်နှင့် ယင်းလူမျိုးတို့ ကျွမ်းကျင်

သော ဦးဆောက်ပြောင်းပြန် ပြု၍ ကိုကို ပတ်ချာလှည့်သော အမှုကို ကြမ်း၊ ကြမ်းထိုး ဟု အရေးပြသည်။ ကုန်းဘောင်ခေတ်ဦး၌ ယင်းစကားများကို အချို့က စတင်၍ ညွှန်း၊ ညွှန်းထိုးဟု ရေးသားလျက်ရှိကြောင်း၊ ဝေါဟာရတ္ထ ပကာသနီမှပင် သိရသည်။ ထို့ကြောင့် အဝဋ္ဌိ မိုးထိကျောင်းကျောက်စာတွင် ညွှန်းပန်တယား ဆိုသည်တွင် ပန်တယားကို ပန်ကျာနှင့် ပုဒ်တူဟု မရိပ်မိပါ။ ညွှန်းလူမျိုးတို့၏ ဦးဆောက်ပြောင်းပြန်ပြုခြင်း၊ ဝါ၊ ညွှန်းထိုးခြင်းဟော ဖြစ်ပေလိမ့်လောဟူ၍သာ တွေးထင်မိ၏။

ဤသို့လျှင် နှစ်ပေါင်းများစွာ ပန်ကျာသည် ရှာလေဝေးလေ၊ လိုက်လေ ပြေးလေကဲ့သို့ရှိခဲ့၏။ ကျွန်ုပ်တို့လည်း စိတ်ခပ်ပျက်ပျက်၊ ခပ်အေးအေးဖြစ်၍ နု၏။ လုံးဝကား လက်မလျှော့သေးချေ။ သို့ဖြင့် မြန်မာတနိုင်ငံလုံးကို ဂျပန်ချားသိမ်းပိုက်၍ ကျွန်ုပ်တို့လည်း စစ်ကိုင်းတောင်ရိုး၊ နိဗ္ဗိန္ဒချောင်၌ စစ်ဘေးစစ်ဒဏ်မှ ဒိုအောင်းလျက်ရှိချေ၏။ ၁၉၄၃ ခု၊ တန်ခူးလလောက်တွင် ကျွန်ုပ်တို့သည် မြန်မာအဘိဓာန်အတွက် ဟယ်လီဒေး၏ မွန်အဘိဓာန်ပါ မွန်စကားများကို မြန်မာစကားများနှင့်ဆက်သွယ်ခြင်း ရှိ-မရှိ၊ တလုံးပြီးတလုံး စိစစ်နေစဉ်၊ ဗါတ် ဆိုသောစကားသို့ ရောက်သောအခါ ဗါတ်ကို ဗါတ်ဟု ဖတ်ရသည်။ သံသကြိုင်ဘာသာ ဝါဗျ မှလာသည်။ တီးမှုတ်စရာ တူရိယာဟောဟု ဖော်ပြထားသည်ကို တွေ့ရသည်။ အထက်ကလည်း ထိုစကားနှင့် ဓါတ်၊ အနက်တို့ကို နှစ်ကြိမ်ထက်မနည်း ဖတ်ခဲ့ပြီးလေပြီ။ စိတ်၌ မည်သို့မျှ ထူးခြားသော အကြံဉာဏ်များ သက်ဝင်၍မလာ။ ယခုအကြိမ် ဖတ်လိုက်သော အခါကား ချက်ချင်းပင် ပန်ကျာ၏ ရင်းမြစ်နှင့်တကွ အနက်တို့သည် စိတ်၌ လျပ်ပြက်လိုက်သကဲ့သို့ ဝင်းကလဲပွင့်လင်း၍ သွားချေ၏။ ထို့နောက် ဗါတ်တလား ဗါတ်ပိုင်းဆိုသော စကားများ၏ အနက်တို့ကို ထပ်မံထွဲပြန်ရာ၊ မြန်မာဘာသာ၌ ပတ်၊ ပတ်တလား၊ ပတ်ပိုင်း စသောစကားတို့၏ ရင်းမြစ်နှင့် အနက်များသည်လည်း စိတ်၌ ကွက်ကွက်ကွင်းကွင်း ပေါ်၍လာချေ၏။

ပန်ကျာနှင့်စပ်လျဉ်း၍ အလင်းကိုရသည်နှင့်တပြိုင်နက်၊ စစ်မဖြစ်မီကကျွန်ုပ်တို့နှင့် လာရောက်တွေ့ဆုံသည့် ကျောင်းသားထံ ကောက်၍ စာရေးလိုက်၏။ ရ-မရကား ပြန်စာမရသဖြင့် မသိရချေ။ နောင်မကြာမီ နိဗ္ဗိန္ဒချောင် တပိုက်ပေါ်သို့ မဟာမိတ်တို့၏ လေယာဉ်များက ဗူးလာကြံချသဖြင့် ကျွန်ုပ်တို့လည်း မြောက်ဖက် ဓမ္မိကချောင်သို့ ပြောင်းရွှေ့သွားပြီးလျှင် ၁၉၄၃ ခု နိုဝင်ဘာလလောက်တွင် ပန်ကျာ အကြောင်းကို ယခုကဲ့သို့ အကျယ်ဖွင့်ဆိုရေးသားပြီးလျှင် ထိုစဉ်အခါက ရန်ကုန်မြို့ရှိ၊ မြန်မာအဘိဓာန် ပြုစုရေးအဖွဲ့သို့ ပေးပို့

လိုက်ပေးသေး၏။ အဖွဲ့က ရ-မရကိုလည်း ပြန်စာမရသဖြင့် မသိရချေ။ ကျွန်ုပ်တို့၏ အသိဉာဏ်အတွင်းသို့ ဖြတ်ကလဲ ပွင့်လင်းလာသော ပန်ကျာ၏ရင်းမြစ်နှင့် အနက်တို့မှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်၏။

သံသကြိုင်ဘာသာ ဝမ် (ဝဒ) ဓာတ် ယ ပစ္စည်းတို့ဖြင့် ဖွဲ့စည်းအပ်သော 'တီးမှုတ်ခြင်း၊ တီးမှုတ်စရာ ကိရိယာ၊ တူရိယာ' ဟော ဝါချ ပုဒ်တွင်၊ ဝါ ကိုချေ၊ ချ ကို ဒီဃ ချာ ပြု၊ ချာ ကိုတဖန် မြန်မာတို့၏ အက္ခရာဖလှယ်နည်းအတိုင်း ယောသမှ အယောသသို့ ပြောင်းလဲကာ ရေးသားရှုတ်ဆိုသဖြင့် ကျာ ကိုရသည်။ ကျာ တွင် တဖန်ပြု၊ လုပ်၊ ဖန်ဆင်း။ ပြုခြင်း၊ လုပ်ခြင်း၊ ဖန်ဆင်းခြင်း။ ပြုသူ၊ လုပ်သူ၊ ဖန်ဆင်းသူ ဟော ပန် ကိုယှဉ်ကပ်သဖြင့် ပန်ကျာ ပုဒ်ရအပ်သည်။ အနက်မှာ 'တီးမှုတ်ခြင်း၊ တီးမှုတ်သူ' ဟောဖြစ်သည်။

သံသကြိုင်ဘာသာ ဝါချ ပုဒ်တွင် ချ ကိုယူကြောင်း၊ ကျောက်စာထုတ်နှုတ်ချက် (၁) သင်ကြီးငတိလတ် သင်ကျောက်စာတွင် ပန်ချာ ဟူသော အရေးက သက်သေခံလျက်ရှိသည်။

သူဟောင်းတို့သည် ဒ ဟူသော ယောသသံမှ တ ဟူသော အယောသသံသို့ ပြောင်းလဲသုံးနှုန်းတတ်ကြောင်း ထောက်ခြင်းရန်မှာ--

(၁) ပါဠိဘာသာ မဟာဒါန ကို မဟာဒါနိ ဟု ရေးခေါ်သင့်သော်လည်း၊ ပုဂံကျောက်စာတို့တွင် မဟာတန် ဟု ရေးသည်ကို တွေ့ရသည်။ ထိုနည်းတူစွာ အဋ္ဌာဒါန ကို အဋ္ဌာအဒါနိ ဟု ရေးခေါ် သင့်သော်လည်း အဋ္ဌာအတန် ဟုလည်း ယခုရေးခေါ်လျက်ရှိသည်။

(၂) ပါဠိဘာသာ ဒဏ္ဍ မှ လာသော ပုဒ်ကိုလည်း ပုဂံကျောက်စာတို့တွင် ဒဏ် ဟု ရေးဆိုမည့်အစား တန် (အပြစ်တန်) ဟု ရေးသည်ကို တွေ့ရသည်။

(၃) ပါဠိဘာသာ ဒါယကာ ဆိုသောစကားကိုလည်း ပုဂံကျောက်စာတို့တွင် တာယကာ၊ တယကာ ဟု ရေးသည်ကို တွေ့ရသည်။

ဒ မှ တ သို့သာမက၊ အခြားယောသ သံတို့မှလည်း အယောသသံတို့သို့ ပြောင်းလဲကာ သူဟောင်းတို့ ရေးသားရှုတ်ဆိုသော သာဓကများလည်း အများပင်ရှိသည်။ အချုပ်အသတ် သူဟောင်းတို့သည် ယခုလူတို့ထက် ကိုစိတ်နှစ်ဖြာ ထက်သန် တင်းမာရကား၊ အသံထင်လွန်းသဖြင့် ပြင်းပြင်း ပြုပြု ရှုတ်ဆိုရသော အယောသသံများကို၊ အသံထင်ပြီး ယောသသံများထက် ပိုမိုနှစ်ခြိုက်ပုံပေါ်သည်။ သို့ဖြင့် သံသကြိုင်နှင့် ပါဠိဘာသာတို့မှ လာသော

ယောသသံများကို အယောသသံသို့ ပြောင်းလဲကာသော်၎င်း၊ ယခု ယောသ သံဖြင့် သုံးစွဲလျက်ရှိသည်တို့ကိုလည်း အယောသသံဖြင့်သော်၎င်း။ ရေးသား သုံးစွဲသည်ကို ပုဂံခေတ် ကျောက်စာတို့၌ အများပင်တွေ့ရချေသည်။

ဝါချ ပုဒ်တွင် ချ ကိုသာယူသဖြင့် ဟျာ ပုဒ်ရသည့်နည်းတူ၊ သံသကြိုင် နှင့် ပါဠိဘာသာတို့တွင် နောက်ပုဒ်ကိုသာ ယူသဖြင့် ရအပ်သော အခြား ပုဒ်များလည်း မြန်မာဘာသာ၌ရှိသည်။ ပါဠိဘာသာ သူကြွယ် ဟော သေဋ္ဌိ ပုဒ်မှ ရှေးကျောက်စာတို့တွင် တွေ့ရသည့် သတ္တေ ပုဒ်ကိုရ၏။ သတ္တေတွင် တဖန်နောက်ပုဒ်ကိုသာယူသဖြင့် ထေး ဆိုသောစကားကိုရပြန် ၏။ ထေးသည်၊ ကြွယ်သည်၊ ထေးခြင်း၊ ကြွယ်ခြင်း၊ ထေးသူ၊ ကြွယ်သူ ဟူသော စကားတို့တွင် ထေးသည် ပါဠိဘာသာ သေဋ္ဌိ တွင် နောက်ပုဒ်ဖြစ် သော ဋ္ဌိ မှ သက်ဆင်းရွှေ့လျောလာသော စကားဖြစ်သည်။ ထေး ကိုပင် ပါဠိပုဒ်ရင်းအား ထောက်သဖြင့် အချို့က ဋ္ဌေး ဟု ရေးကြသည်။

ဖေါပြပါ အကြောင်းတို့ကြောင့် ပန်ကျာ တွင် ဟျာ ပုဒ်သည်၊ ဝါချ တွင် ချ ပုဒ်ပျက်ဖြစ်ကြောင်း ကျေနပ်ရာ၏။ ဟျာ ၏ အနက်သည်လည်း ပုဒ် ရင်း ဝါချ ၏ အနက်အတိုင်း ‘တီးမှုတ်ခြင်း၊ တီးမှုတ်စရာ’ ဟောဟု ယူဆ ရာ၏။

သံသကြိုင်ဘာသာ ဝါချ ပုဒ်မှပင် မွန်ဘာသာ ဗာတ် သို့သက်လျှော ချ၊ မွန်ဘာသာ ဗာတ် မှတဖန် မွန်တို့ရွတ်ဆိုသည်အတိုင်း မြန်မာတို့က ရေးဆိုသဖြင့် မြန်မာဘာသာ ပတ် သို့ သက်လျှောပြန်၏။ ထို့ကြောင့် မြန်မာဘာသာ၌ ပတ် ၏ အနက် မွန်နှင့် မူရင်းသံသကြိုင် ဘာသာတို့၌ ကဲ့သို့၊ ‘တီးမှုတ်စရာ’ ဟော ဖြစ်ကြောင်း နှလုံးသွင်းရာ၏။ ထွင်း၍သား ရေဖြင့် ကြက်ထားသော သစ်သားပိုင်း၊ ပုံကိုသာ ပတ် ဟုခေါ်သည် ဟုယူ သော်မှားပေလိမ့်မည်။ ပတ်သာ၊ ပသာ ဆိုရာ၌ အသံချိုသော ပုံကို၎င်း၊ ပတ်မ ဆိုရာ၌ ပုံကြီးကို၎င်း၊ ပတ်ပိုင်း ဆိုရာ၌ ဝန်း၍ စီစဉ် ဆွဲဆိုင်းထား သော ပုံများကို၎င်း ယူရမည် ဖြစ်သော်လည်း ပတ်တလား ဆိုရာ၌ ပတ် ၏ အနက်မှာ တလား၊ ဝါ၊ သေတ္တာ ပေါ်၌ ဝါ၏ အစိတ်အခြမ်း အချောင်း အတံများကို စီစဉ်သီတန်းထားသော တီးခတ်စရာကို ခေါ်ဆိုကြောင်း သတိမူရာ၏။

ပန်ကျာ တွင် ပန် သည် ပန်ခီ (ပန်ချီ)၊ ပန်ပု၊ ပန်ပဲ၊ ပန်ထျန်၊ ပန်ထိန်၊ ပန်သေ့ ဆိုသည်တို့တွင် ပန် နှင့် မိတ်တူပင်ဖြစ်သည်။ ပန်ချီ၊ ပန်ပု၊ ပန်ပဲ စသည်တို့ကို ယခု ပန်းချီ၊ ပန်းပု၊ ပန်းပဲဟု ဝိသဇ္ဇနီဖြင့် ရေးဖတ်၍၊ ပန်း ကို

လည်း အဖူးအပွင့် ဟော ဟု ယူဆလျက်ရှိကြသည်မှာ မသင့်။ စင်စစ်အားဖြင့် ပန် သည် တရုတ်-ထိုင်၊ တိဗက်-မြန်မာ၊ မွန်-ခမယ်၊ ပသျှူးစသော မြန်မာနှင့် ဆက်သွယ်သော ဘာသာ အားလုံးတို့တွင် ယင်းနှင့် မိတ်တူပုဒ်များကို တွေ့ရသည့် “ပြု၊ ဖြစ်၊ ဖန်ဆင်း၊ ပြုခြင်း၊ ဖြစ်ခြင်း၊ ဖန်ဆင်းခြင်း၊ ပြုသူ၊ လုပ်သူ၊ ဖန်ဆင်းသူ” ဟော၊ မြန်မာဘာသာတွင် ဖန်နှင့် မိတ်တူပုဒ် ဖြစ်သည်ကို အောက်၌ အကျယ်ဖော်ပြပါအံ့။

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ တရုတ်	ပန် ပ ဖ	ပြုလုပ်၊ စီမံ၊ ဆောင်ရွက် ဆောင်ရွက် ဖြစ်ပေါ်
၂။ သျှမ်း	ဖန် ပိန်	ဖန်ဆင်း ဖြစ်ပေါ်၊ တည်နေ
၃။ အဟု° (သျှမ်း)	ဖန် ပိန်	ပြုလုပ်၊ ဖန်ဆင်း ပြုလုပ်၊ ဖန်ဆင်း၊ ဖြစ်ပေါ်
၄။ ထိုင် (ယိုးဒယား)	ပန် ဖေန်	ပုံသွင်း၊ ပုံဖော် ပုံ၊ ဟန်၊ အသွင်
၅။ ကရင်	ပ	ဖန်ဆင်း၊ ဟန်ဆောင်
၆။ တိဗက်	ပန် ပ၊ ဗ ပျိုန်	ပြုလုပ်၊ ပုံပန်း ပြုလုပ်ခြင်း၊ ပြုလုပ်သူ ဖန်ဆင်း
၇။ ကချင်	ဖန်၊ ဗန် ပိုင်၊ ဗိုင်	ဖန်ဆင်း ပြုလုပ်
၈။ မုဆိုး	ပ	ပြု၊ ဖြစ်၊ ပြုသူ၊ လုပ်သူ
၉။ ချင်း (ပေါင်းရှေ့)	ပန် ပါ	အစပြု ပြုသူ၊ လုပ်သူ
၁၀။ လခဲ(ချင်း)	ပ	ပြုလုပ်၊ ပြုစေ၊ ဖြစ်စေ
၁၁။ နာဂ	ပေန်၊ ဖေန် ပါး၊ ဗါး	ပြုဖွယ်၊ လုပ်ဖွယ် ပြုသူ၊ လုပ်သူ
၁၂။ မိကီရ်	ပ ဗောမ်	ပြုစေ၊ ဖြစ်စေ ဖြစ်ပေါ်

မြန်မာစကားအဖွင့်ကျမ်း

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁၃။ ဗိုဒိုချူတိယ	ပ	ပြုစေ၊ ဖြစ်စေ
၁၄။ အဗောမိဒို	ပ	ပြု၊ လုပ်
	ပါ	တတ်နိုင်
၁၅။ ပုရစ်	ပ	ပြုသူ၊ လုပ်သူ
၁၆။ မြန်မာ	ပန်၊ ဖန်	ပြု၊ လုပ်၊ ဖန်ဆင်း
	ပါပါ	ပြု၊ လုပ်
၁၇။ မွန်	ပါန်	ပြုလုပ်ခြင်း၊ ပြုလုပ်သူ
	ဖန်	စီမံ၊ စီစဉ်
	ပ	ပြု၊ လုပ်
၁၈။ ခမယ်	ပန်၊ ဗန်	ပြုစေ၊ ဖြစ်စေ
၁၉။ ပလောင်	ပန်	ပြုလုပ်၊ ပြုခြင်း၊ ဖြစ်ခြင်း
		ပြုသူ၊ လုပ်သူ
	ပေန်	ဖြစ်ပေါ်
	ဖန်	ဖန်ဆင်း
၂၀။ ပသျှူး	ပင်၊ ပန်၊ ပဉ်	} ပြုလုပ်၊ ပြုခြင်း၊ လုပ်ခြင်း၊ ပြုသူ၊ လုပ်သူ။
	ပမ်၊ ပေ	

အထက်ပါ စကားအားလုံးတို့ကို သိမ်းကြီး၍ စိစစ်သော် ပ သည် ယင်းတို့၏ အရင်းအမြစ်ဖြစ်ပုံပေါ်သည်။ ပ မှ ပါ၊ ပါး တို့သို့၎င်း၊ ဖ၊ ဗ၊ ဗီး တို့သို့၎င်းတစဉ်စီ ပြောင်းလဲသွားဟန်တူ၏။ မြန်မာဘာသာ၌ စားပ၊ စားပါ ဟု ဆိုသည်တို့တွင် ပ၊ ပါ တို့သည် သံတိုနှင့် သံရှည်မျှသာကွဲ၍ အနက်တူပုဒ်များဖြစ်သည်။ စားပ၊ စားပါ ဆိုခြင်းသည် စားပြု၊ ဝါ၊ စားခြင်းပြု ဟု တိုက်ရိုက်အနက်ရှိ၏။

ပ တွင် နှာသံများ သက်ဝင်လာသဖြင့် ပင်၊ ပဉ်၊ ပန်၊ ပမ် တို့ကို ရအပ်၏။ ပါန်၊ ပိန်၊ ပုင်၊ ပေန် တို့သည် ပ တွင် နှာ သံများ သာမက အာ၊ အိ၊ အော၊ အု သရသံများလည်း ရောနှောဝင်ရောက်လာသဖြင့် ရအပ်သော ပုဒ်များဖြစ်သည်။

ပန် မှ ဖန်၊ ဗန် တို့သို့ ဆက်ကာ ဗျည်းသံများ ပြောင်းလဲသွားပြန်၏။ ဖန်၊ ဗန် တို့တွင်သရသံများ ပြောင်းကာ ဖေန်၊ ဗုင်၊ ဗေန် တို့သို့ သက်လျှော့ကြပြန်၏။ တိဗက်ဘာသာ မျိန် သည် ဗန် တွင် ယ ဗျည်းနှင့် အိ သရသံ

ယှဉ်ကပ်ဝင်ရောက်ကာ မူလ ပ ပုဒ်မှ အဝေးဆုံးရှေးလျော သွားသော စကားဖြစ်သည်ဆိုရာ၏။

ဇယားပါစကား အားလုံးတို့၏ အနက်များသည် တခု၌ တခုသက်ဝင်၊ တခုမှ တခုသို့ သက်လျောနိုင်သည်ကို အကျယ် ဖော်ပြရန် မလိုဟု ထင်၏။ ယင်းတို့အားလုံးတွင် ပြု၊လုပ်၊ ဖြစ်ပေါ် ဟူသော သဘောတရား များမှာ အရင်းခံ၍၊ ထိုသဘောတရားများမှ “ပြုခြင်း၊လုပ်ခြင်း၊ ဖြစ်ဖော်ခြင်း၊ ပြုလုပ်စေခြင်း၊ ဖြစ်ပေါ်စေခြင်း၊ ဖန်ဆင်းခြင်း၊ပြုသူ၊ လုပ်သူ၊ ဖန်ဆင်းသူ” စသော အနက်တို့သို့ ပွားများသွားကြလေသည်။

မြန်မာဘာသာ၌ ပန်နှင့်ဖန်တို့သည် ဓါတ်တူ အနက်တူ ဖြစ်သင့်ကြောင်းကို ထောက်၍ ပန်တိန်၊ ပန်ချီ၊ ပန်ပု၊ ပန်ပဲ စသည် တို့တွင် ပန်ကို ဝိသဇ္ဇနီမပါပဲ ဖန်နှင့် တမျဉ်းတည်း ကျအောင် ရေးဖတ်သင့်သည်။ ဖန်၏အနက်မှာ ဖန်ဆင်း၊ ဖန်စီရင်၊ ဖန်တီး၊ဖန်လား၊ကြိဖန် စသည်တို့တွင် ပြု၊ ဖြစ်၊ ပြုခြင်း၊ ဖြစ်ခြင်း၊ဖြစ်စေသည်၊ ပေါ်စေသည်’ ဟူသောအနက်တို့ ပေါ်ထွက်သည့်နည်းတူ၊ ‘ပန်ကျာ၊ ပန်တိန်၊ ပန်ချီ၊ ပန်ပု၊ ပန်ပဲ’ စသည်တို့၌ ပန် ၏အနက် ‘ပြု၊ ဖြစ်၊ ပြုခြင်း၊ဖြစ်ခြင်း၊ပြုသူ၊ လုပ်သူ’ဟု ပေါ်ထွက်သည်ဆိုရာ၏။ မြန်မာဘာသာ၌ ပန် နှင့် ဖန်တို့ကို မိတ်တူ၊ ပုဒ်ပြောင်း ပုဒ်လွဲမျှသာဟူ၍၎င်း၊ သုဒ္ဓနှင့် ကာရိုက်ဟူ၍၎င်း၊ နှစ်မျိုးပင် ယူဆနိုင်ဖွယ်ရာရှိသည်။ မွန်ဘာသာ၌ လည်းပန်ချီ၊ ပန်ထိန်၊ ပန်ပု၊ ပန်ပွတ် စသော အမှုတို့နှင့်ပညာသည်တို့ကို ခေါ်ဆိုရာ၏။ မြန်မာဘာသာ၌ကဲ့သို့ ပန်နှင့်မိတ်တူပါန် ပုဒ်ကိုသုံးလေသည်။

ယခု ပန်ရန် ဟု အချို့ ရေးခေါ်သောစကားကို ရှေးကျောက်စာတို့တွင် ပုရန် ဟု အမြဲတစေလောက်ပင် ရေးခြင်းသည် ပန် ၏အနက်ကို တိုးတက်ထင်ရှားစေပြန်၏။ ပန် အစား ပု ဟု ပုရန် ၌ ရေးသောပုဒ်သည် ပန်ပုဆင်း ပု ဆိုသည်တို့၌ ပု ပုဒ်ပင်ဖြစ်၍၊ ခေတ်စကား ပြု၊ ရှေးကျောက်စာစကား ယူ ပုဒ်တို့၏အရင်းခံ ‘ပြု၊လုပ်၊ ပြုခြင်း၊ လုပ်ခြင်း’ ဟောဖြစ်သည်။ ဤ ပု ပုဒ်သည် ဇယားပါ ပုဒ်၊ ပုဒ် ပုဒ်တို့နှင့် လွန်စွာနီးစပ်၍၊ အခြားပုဒ်တို့နှင့်လည်း ဆက်စပ်ခြင်းရှိသည်ဆိုရာ၏။ ဤသို့ ပု နှင့် ပန် တို့ အနက် တူသော ကြောင့်သာ ရှေးခေတ်ရေး ပုရန် ကို နောက်ခေတ်ဘို့တွင် ပန်ရန် ဟု ပြောင်းလဲရေးသည် ယူသင့်သည်။

ပန် ၏အနက် ပြုခြင်း၊ လုပ်ခြင်း၊ ပြုသူ၊ လုပ်သူ၊ကျာ ၏အနက် တီးမှုတ်ခြင်း၊ တီးမှုတ်စရာတုရိယာ ဟောဖြစ်ရာ၊ ပန်ကျာ ၏အနက် တီးမှုတ်ခြင်း

ကို ပြုခြင်း လုပ်ခြင်း၊ တီးမှုတ်ခြင်းကို ပြုသူ လုပ်သူ ဟု ဖြောင့်တန်းစွာ ပေါ်ထွက်၏။ လိုရင်းအနက်ကို ချုံး၍ဆိုသော် တီးမှုတ်ခြင်း၊ တီ မှုတ်သူ ဟု ရ၏။ စည်ကြီးပန်ကျာ ဆိုရာ၌ ပန်ကျာ ၏အနက်ကို တီးမှုတ်ခြင်း ဟု ယူ ရမည်။ ပန်ကျာမည်သူ၊ ကုလားပန်ကျာ၊ မြန်မာပန်ကျာ ဆိုသည်တို့၌သော် ပန်ကျာ ၏ အနက်ကို တီးမှုတ်သူ ဟုယူရမည်။ ပန်ကျန်၊ ပန်ထိန်၊ ပန်ချီ၊ ပန်ပု၊ ပန်ပဲ ဆိုသည်တို့၌လည်း ထိုနည်းတူစွာ ဆိုင်ရာအမှုတို့ကို ပြုလုပ် ခြင်းနှင့် ပြုလုပ်သူ နှစ်ရပ်ဟောဖြစ်ချေသည်။

တောင်ဂူနီကျောက်စာတွင် “စည်ကြီးပန်ကျာပြုသော” ဟူ၍၎င်း၊ ရှင်ပင် ဗောဓိကျောက်စာတွင် “စည်ပန်ကျာ ကိုင်တေးပြုစေသတေး” ဟူ၍၎င်း၊ ပန်ကျာ နှင့် ပြု ဟူသောစကားတို့ကို ဖက်တွဲ၍ သုံးသည်မှာ၊ သံသကြိတ် ဘာ သာတွင် ဝါချကရ၊ အနက်‘တီးမှုတ်ခြင်းကိုပြုခြင်း၊ ပြုသူ’ဟု ဆိုသည့်နည်းတူ ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ပန်ကျာပြု ဟု ဆိုသည်ကို တရိယာတခုကို ပြုလုပ် ခြင်းဟု မယူသင့်၊ တီးမှုတ်ခြင်း၊ အတီးအမှုတ်ကို ပြုခြင်းဟုသာယူသင့်ကြောင်း အထူးသတိမူသင့်သည်။

ကျောက်စာတို့တွင် စည်သည်မည်သူ၊ ပတ်သာသည် မည်သူ၊ ခွက်ခွင်း သည် မည်သူဟု ဖော်ပြပြီးလျက် ပန်ကျာမည်သူဟု အဘယ်ကြောင့် ဆိုပြန် ပါသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိသည်။ ရှေးပုဂံနှင့် အင်းဝခေတ်တို့တွင် ပတ်သာနှင့် ခွက်ခွင်းတို့သာမက၊ အခြားတရိယာများကိုလည်း စည်နှင့်ဖက်တွဲ၍ သုံးလေ့ ရှိကြောင်း များစွာသော ကျောက်စာတို့မှသိရသည်။ စည်နှင့်တွဲဖက်၍ တီး မှုတ်လေ့ရှိသော တရိယာများအနက် နောင်နင်း၊ ခရာ၊ နရည်း စရာ၊ ချူ၊ သံ ကောက်တို့ပါဝင်ကြောင်း ထုတ်နုတ်ဖော်ပြခဲ့သော ပုဂံခေတ်ကျောက်စာတို့၌ ပေါ်ထွက်ပြီးဖြစ်သည်။ အောက်ပါပုဂံခေတ်နှင့် အင်းဝခေတ်ထိုး ကျောက် စာတို့ကိုလည်း ထောက်ရာသေး၏။

(၁) “စည်ခရာတီရယ်။” ။၅၆၉ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ခေမာဝရ ဖုရား ကျောက်စာ၊ ၁၉။

(၂) “မြောက်စည်၊ တပိုင်၊ ခရာ၊ သံလွင်ကစသည် တိုင်ကိုင်လေည့် တီ မှုတ်လျင် စေကုန်၏။” ။၈၀၄ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ တက်နွယ်ကျောင်း ကျောက်စာ၊ ၄၄။

(၃) ငြိမ်ကြိ၏ အမှီဖြစ်သော ငြိမ်လျင်ကိုင် မြောက်စည် သံလွင် တပိုင် ခရာတီမှုတ်လျက်ထူ၏။” ။၈၇၂ ခုစွဲ၊ အဝမြို့၊ နန်းတည် အခမ်းအနား ကျောက်စာ၊ ၆၀။

(၄) (ခေတ်ရေးနည်းသို့ ဖလှယ်ပြီး) “မဟာစေတီနှိုက် အမြဲတီးမှတ် ပူဇော်စိမ့်သောငှါ၊ မြောက်စည် ခုနစ်လုံး၊ ခရုသင်းနှစ်လုံး၊ ငွေသပြေတပိုး နှစ်စင်း၊ ငွေတံမြွာနှစ်စင်း၊ ငွေတံရှည်နှစ်စင်း၊ စည်ဝန်းတဆဲ သုံးလုံး၊ ငွေတပိုးကြီးနှစ်စင်း၊ ရှေ့လက်ချပ်၊ ရှေ့နှံတစင်း၊ စည်ပြောတဆဲ ငါးလုံး၊ ငွေခရာ တဆဲ ငါးစင်း၊ တုလောင်းနှစ်စင်း၊ ငွေနှံကြီးနှစ်စင်း၊ နွယ်နှစ်စင်း၊ ပုတလုံး၊ ကြေးစည်ပုတ်တလုံး၊ ခွက်ခွင်းတရန်။ ဤသို့ မင်းတန်ဆာပဉ္စင် တူရိယာ ငါးပါးတို့ကို အမြဲတီးမှတ်စိမ့်သောငှါ လှူတော်မူသော စည်မှူးကား သည် နားလင်၊ အဝန်းအသုတ်၊ အဲမော်၊ စည်တီး ကိုးကျိပ် တယောက်တည်း။”

၁၀၁၁ ခုထိုး၊ စစ်ကိုင်းမြို့၊ ရာဇမဏိစူဠာကျောက်စာ၊ ကျော၊ ၆၇-၆၉။
 အင်းဝခေတ်သို့ ရောက်သောအခါ စည်နှင့် အဖက်အတွဲ တူရိယာများ ပိုမိုများပြားလာဖွယ်ရာရှိသော်လည်း၊ ပုဂံခေတ်၌ပင် ပတ်သာ၊ ခွက်ခွင်း၊ နောင်နင်း၊ ခရာ၊ နရည်းစရာ၊ ချူ၊ သံကောက်တို့ပါဝင်သည်ကို ပုဂံခေတ် ထိုးကျောက်စာတို့မှပင် သိရသည်။ အင်းဝခေတ်ဦးလောက်၌ တွေ့ရသော တံပိုးနှင့် သံလွင်တို့လည်း ပါဝင်ကောင်းပါဝင်ပေမည်။ ယင်းအခေါ်အဝေါ် တို့တွင် နောင်နင်းမှာ မောင်းဖြစ်၍၊ နရည်းစာမှာ အချိန်ကိုမှတ်သားရန် တီးသည့် ကြေးဝိုင်းဖြစ်သည် ယူရာ၏။ သံကောက်ကို မှတ်စရာ လေ တူရိယာ၊ သံဖြင့် ပြီးသော တံပိုးကောက်ဟု တူရိယာဖက်၌ ကျွမ်းကျင်သူ သံလျင် ဦးမြဲဦး က ယူဆသည်။ မင်းတရားရွှေထီးခြေင်း၊ အပိုဒ် ၂၉ တွင် ‘အိန္ဒိ (အိန္ဒ) ရှင်လက်မြောက်၊ တံပိုးကောက် နှင့်’ ဟူ၍၎င်း၊ မင်းတရားမယ်တော်ခြေင်း၊ အပိုဒ် ၅၃ တွင် ‘သံလွင်မုရိုး၊ တံပိုးရွှေကောက်၊ လက်မြောက်ခြေင်၊’ ဟူ၍ ၎င်း၊ စပ်အင်များလည်းရှိသည်။ ပသာ ဆိုသည်မှာ ဦးမြဲဦးယူဆသကဲ့သို့ နှံ မဟုတ်တန်ရာ၊ နှောင်းခေတ်များတွင် ပုဂံခေတ်၌ကဲ့သို့ အတိုချုပ် မရေးခဘာပဲ၊ ပုဒ်ပြည့်ရေးသည့် ပတ်သာ၊ ပုံသာ ပင်ဖြစ်သင့်သည်။ ၇၁၀ ခုစွဲ၊ မန္တလေး နန်းတွင်း ကျောက်စာရုံရှိ၊ တွင်းသင်းတိုက်၊ ရှေ့ပန် ဖုရားကျောက်စာ၌ “သီခြင်သည်ပြည်၊ ပတ်သာသည် ငတောင်ခင်ဖြူ” ဟုရေးလျက်ရှိသည်ကို လည်း ထောက်ရာသေး၏။

‘စည်သည်၊ ပသာသည်၊ ခွက်ခွင်းသည်’ စသည်တို့ကို ဖော်ပြပြီးနောက် ပန်ကျာ မည်သူဟု ဖော်ပြသည်မှာ၊ ဤစည်နှင့် ဖက်တွဲတီးမှတ်လေ့ရှိ၍၊ သီးခြားအမည်ဖြင့် ဖော်ပြခြင်း မပြုသော အခြားတူရိယာများကို တီးမှတ် သည့် သူများအား ဆိုလိုသည်ဟု ယူဆရာ၏။ တနည်းအားဖြင့်လည်း ဖော်ပြ ပြီးသော စည်သည်၊ ပသာသည်၊ ခွက်ခွင်းသည် စသည်တို့ကဲ့သို့ သီးသန့်

တာဝန်များကို ပေးမထားပါ။ မည်သည့်နေရာ၌မဆို ယင်းတို့အား လိုသလို ကူညီဖြည့်စွက်ဆောင်ရွက်စေရန် အပိုအရန်သင့်ထားသည့် တီးမှုတ်သူများကို ပန်ကျာဆိုသည်ဟုလည်း ယူနိုင်ရာသေး၏။

အဝမြို့ မိုးထိကျောင်းကျောက်စာတွင် ညွှန်းပန်တယား ဆိုသည်ကို ညွှန်း (ကြမ်း) တို့၏ အတီးအမှုတ်၊ နောင်ခေတ်များတွင် သုံးစကား ယိုးဒယားဆိုင်းဖြစ်သည် ယူသင့်သည်။ ညွှန်းတို၏အတတ်၊ ညွှန်းထိုး၊ ညွှန်းစိုက်၊ ညွှန်းပြန်၊ ညွှန်းလှည့်တို့ကို ပြသရာ၌ ပါလေ့ရှိသော ညွှန်းတို့၏ အတီးအမှုတ်ကို ညွှန်းပန်တယား ဟု ရေးဆိုလျက်ရှိသည်။ ပန်ကျာ ကို ၅၂၇ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့ ဓမ္မရံကြီးကျောက်စာ၊ ကျော၊ ၈၊ ၁၀။ တို့တွင် ပန္နုပတ် (ပန်ကျား) ဟု ရေးသည်ပြင်၊ ၈၀၆ ခုစွဲ၊ စစ်ကိုင်းမြို့ ထူပါရုံ စေတီကျောက်စာ၊ ကျော၊ ၅၂၊ ၅၃ တို့တွင် ပန်တယာ ဟု ရေးသည်တို့ကိုလည်း တွေ့ရသည်။

ပန်ကျာ တွင် နောက်ပိုင်းကိုသာ ယူသဖြင့် ရအပ်သော ကျာ ပုဒ်ကို မြန်မာစာပေတို့၌ မူလ ၀၂၅ ပုဒ် ထွက်အတိုင်း တီးမှုတ်ခြင်း နှင့် တီးမှုတ်စရာတုရိယာ အနက်နှစ်မျိုးဖြင့် ကျယ်ပြန့်စွာ သုံးလျက်ရှိသည်။

ဝေသန္တရာပျို့အပိုဒ် ၂၉၂ တွင်၊ “အဲတိုင်အဲဖောက်၊ သံပြိုင်ကောက်လျက်၊ သံထောက်ညှင်းညှင်း၊ တရွှင်းရွှင်းနှင့်၊ စောင်းညှင်း မိကျောင်း၊ အောင်းကလေးကြော်၊ သံခင်္ဂါလက်ခုပ်၊ စည်းစုပ်ပတ်တလား၊ စန္ဒရားတို့၊ ထွေပြားရေးရာ၊ တေးကျာ မြေက်၊ ငြိမ်သက်သီးသီး၊ နာမငြီးအောင်၊ မှတ်တီးလိုက်လား၊ အငြိမ့်သားသည်၊ သံထားညှင်းညှင်း ပွန်စေတုံ။” ဟုစပ်ရာ၌ တေးကျာ ဆိုသည်တွင် တေး ၏ အနက် သီခြင်း ဖြစ်၍ ကျာ ၏ အနက် တီးမှုတ်ခြင်း၊ အတီး အမှုတ် ဖြစ်သည်။

“သူတော်သူတော်၊ မကျော်စောလ၊ ရွှေဘကြော ဇေယာကို၊ မဟာအမရနယ်တခွင်၊ စိတ်ပုတီးနှင့် အငြီးခဖြူကသိုဏ်းဆယ်ထွေ ကမ္မဋ္ဌာန်း၊ ဘာဝနာခဏ်းအစုစု၊ ဂရုတခု မှုမထားဘူး၊ ငါးပါးရှစ်ပါး ဆယ်ပါးဆီ၊ ပလာမသီပြီဝေးသည်၊ တေးကျာနှင့်ရွှင်။” ဟု ဖိုးသူတော် ရုပ်တုံးခြင်း၌ စပ်ရာ၊ တေး ၏အနက် သီခြင်း ဖြစ်၍၊ ကျာ ၏အနက် တီးမှုတ်ခြင်း၊ အတီးအမှုတ်ဖြစ်၏။

‘တေးခြင်း၊ ကျာခြင်း၊ တေးဖွဲ့၊ ကျာဖွဲ့’ ဆိုသည်တို့၌လည်း၊ ထိုနည်းတူစွာ ကျာ ၏အနက်ကို တေးခြင်း၊ သီဆိုခြင်း နှင့် အတူအဖက်၊ တီးမှုတ်ခြင်း၊ အတီးအမှုတ် ဟု ပင့်ယူသင့်သည်။

ပတ်ရိုင်း၊ ဘျာရိုင်း ဟူသောအခေါ်တို့၌သော်၊ ပတ်ရိုင်း ၏အနက် ပတ်ဝိုင်း ကိုဖြော်ဖြော်တီးခြင်းဟုယူ၍၊ ဘျာရိုင်း ၏အနက် ပတ်ဝိုင်းနှင့် တွဲဖက်တီးမှုတ် သော တုရိယာအပေါင်းကို ပတ်ဝိုင်းနှင့်တကွ ဖြော်ဖြော် တီးမှုတ်ခြင်းဟု ယူ သင့်သည်ထင်၏။ ဤသို့ယူသော် ဘျာ ၏အနက် တီးမှုတ်စရာ၊ တုရိယာ ဟု ပေါ်ထွက်၏။

တေးသံ၊ ဘျာသံ ဆိုသည်၌ကား၊ ဘျာ ၏အနက်ကို တီးမှုတ်ခြင်း ဟု ချ်၎င်း၊ တီးမှုတ်စရာ၊ တုရိယာ ဟူ၍၎င်း၊ နှစ်မျိုးပင်ယူနိုင်၏။ တီးမှုတ်သံ နှင့် တုရိယာသံ ဆိုသည်တို့မှာ စကားချင်းပင် ကွဲသော်လည်း၊ ရရှိသော အာရုံချင်းမှာ အတူတူပင် ဖြစ်သည်။

ဤ သီခြင်း ဟော တေး နှင့်၊ တီးမှုတ်ခြင်း၊ တီးမှုတ်စရာ ဟော ဘျာ ဟူသောစကားတို့ကို၊ သံစဉ် ၇ ပါးတွင် ၁ သံ၊ ပုလဲကို ဘျာ ဟူ၍၎င်း၊ ၂ သံ၊ ခူရကကို တေ၊ တျေ ဟူ၍၎င်း၊ ခေါ်သည်တို့နှင့် မရောထွေးရာ။ ဘျာ၊ တေ (တျေ) နှင့်၊ ၄ သံ၊ လေးပေါက်အောက်ပြန်ကို တျော ဟူသောအခေါ် တို့ကို၊ သီခြင်း၊ သို့မဟုတ် တီးမှုတ်ခြင်း၊ တီးမှုတ်စရာ အနက်ဖြင့် မသုံး၊ သီဆိုတီးမှုတ်ရာ၌ ထွက်ပေါ်လာသောအသံတို့ကိုစွဲ၍၊ အချီအချ၊ အတော အသတ်တို့နှင့် စပ်လျဉ်း၍သာသုံးသည်ကိုသတိမူသင့်၏။ ဘျာ၊ တေ (တျေ)၊ တျော ဆိုသည်တို့တွင် တေ ကိုလည်း “ထံတျ” တေး၊ တျား၊ အခြင်းများကို၊ မကြားစဖူး၊” ဟု စပ်သည်၌ကဲ့သို့ တေး ဟုလည်း ဝိသဇ္ဇနီဖြင့် ရေးတတ် လေ သေးသည်။

အထက်၌ရှင်းလင်းဖော်ပြခဲ့သော ပန်ကျာ ၏ ရင်းမြစ်အနက်တို့နှင့် စပ် လျဉ်း၍၊ စဉ်းစားဖွယ်ရာ ဝင်ထားသော စောဒကနှစ်ရပ်ရှိသည်။ ပဌမစော ဒကမှာ သံသင်္ကြိုက်ဘာသာ ဝါချ၊ ပုဒ်မှ ပါချ၊ ပါကျာ၊ ပါန္နာ၊ ပန္နာဟိ၊ ပန္နာ တို့သို့ အဆင့်ဆင့် ကူးပြောင်းပြီးနောက်၊ အဆုံးတွင် ပန်ကျာ သို့ သက်ရောက် လာသည်ဟူသော အယူဖြစ်၏။ ဤသို့ယူဆရာ၌ ကြားအဆင့် ဆင့်ပုဒ်တို့မှာ တခုမှတခုသို့ သက်နိုင်သော်လည်း စင်စစ် သက်ခဲ့သည်မဟုတ်၊ စိတ်ကူးဖြင့် ကြံဆယူခြင်းမျှဖြစ်သည်။ စင်စစ်သက်ခဲ့သဖြင့် အရေးတွေ့ရသည် မှာ ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း ပန်ချာ နှင့် ပန္နာဟိ တို့သာဖြစ်ပါသည်။ ပုဒ်တခု မှ အခြားပုဒ်တခုသို့ အဆင့်ဆင့် ဆင်းသက်လာသည်ဟု ယူဆရာဝယ်၊ ကြားအဆင့်ပုဒ်တို့ကိုပါ သာဓကတင်ပြနိုင်မှ သက်သေခိုင်လုံပါမည်။ ဥဒါဟ ရုဏ် ဆောင်ရသော်၊ ပုဟိာ ပုဒ်မှ ပုရှာ၊ ဖုရှာ၊ ဖုရား တို့သို့ ကူးပြောင်းပြီး နောက် ဘုရား သို့ သက်လာသည်ဆိုရာဝယ်၊ ကြားအဆင့်ပုဒ်များမှာ

ကျောက်စာတို့တွင် ထင်ရှားရှိနေသဖြင့် သက်သေခိုင်လုံသည်ဆိုရာသည်။ ထိုနည်းတူစွာ ထွဋ္ဌော မှ ထွဋ္ဌော၊ ထွဋ္ဌာ၊ ထွဋ္ဌာ၊ ကျည်ဇော၊ ကျည်ဇူ၊ ကျေဇူ၊ တို့သို့ ကူးပြောင်းပြီးနောက်၊ ကျေးဇူး သို့ သက်သည်ဆိုရာ၌လည်း ကြားအဆင့်ပုဒ်များကိုကျောက်စာတို့တွင် ထင်ရှားတွေ့ရသဖြင့် သက်သေခိုင်လုံသည်ဆိုရပေမည်။ သို့ရာတွင် ရေင်ဗု မှ ရင်ပု၊ ပုရင်၊ ပုရန် သို့ သက်သည်ဆိုသော ခေတ်သုတေသီအခေါ်ခံ ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦး၏ တင်ပြချက်မှာ စကားများကို ကပြောင်းကပြန်ပြု၍ မျက်လှည့်ပြခြင်းမျှသာဖြစ်သည်။ ဝါချ မှ ပန်ကျာ သို့ အဆင့်ဆင့် သက်လာနိုင်သည်ဆိုသော ယူဆချက်မှာ ထိုမျှလောက် မဆိုးရွားသော်လည်း ကြံဆချက်မျှသာ ဖြစ်သည်ဆိုရာ၏။ ‘ပန်ဒါ၊ ပန်ပု၊ ပန်ထျန်၊ ပန်ထိန်၊ ပန်ပဲ’ စသောစကားတို့တွင် ပန် ပုဒ်တို့သည် ပြုခြင်း၊ လုပ်ခြင်း၊ ဖန်ဆင်းခြင်း၊ ပြုသူ၊ လုပ်သူ၊ ဖန်ဆင်းသူဟောတိဗက်-မြန်မာ၊ တရုပ်-ထိုင်၊ မွန်-ခမယ်၊ ပသျှူးစသော ဘာသာတို့လာဖြင့်ပါလျက်၊ ပန်ကျာ တွင်မှ ပန် ပုဒ်သည် သံသယကြိုင်ဘာသာ ဝါချ ပုဒ်မှ တိုက်ရိုက်လာသည်ဟု ယူဆသော် မည်သည့်နည်းဖြင့်မျှ သင့်နိုင်ဖွယ်ရာမရှိချေ။ အခြားပုဒ်များနည်းတူ ယူဆမှသာ သဘာဝကျ၍ ရှေ့နောက်ညီညွတ်ပေမည်။

ပန်ကျာ ပုဒ်သည် ဝါချ ပုဒ်မှ လုံးဝ တိုက်ရိုက်သက်လာသည်ဟု ယူဆခြင်း၌ အခြားကြီးလေးသည့် အပြစ်တခု ရှိချေသေးသည်။ မူလ ဝါချ ပုဒ်၏ အနက်ရင်းမှာ တီးမှုတ်ခြင်း နှင့် တီးမှုတ်စရာတုရိယာ ကိုသာ ဟော၍ တီးမှုတ်သူ ကို မဟောရကား၊ ပန်ကျာ ပုဒ်သည် လည်း တီးမှုတ်သူ ကို မဟောနိုင်ဟုဆိုရချိမ့်မည်။ ပုဂံကျောက်စာတို့တွင်ကား ပန်ကျာ ကိုများစွာသော နေရာတို့၌ တီးမှုတ်သူ အနက်ဖြင့်သုံးလျက်ရှိသည်ကို တွေ့ရ၏။ ဝါချ ပုဒ်မှ လုံးဝ တိုက်ရိုက်ဆင်းသက်လာသော ဗာဂျာ ဆိုသောစကား မြန်မာဘာသာ၌ရှိသေးရာ၊ ယင်းပုဒ်သည်လည်း တီးမှုတ်စရာတုရိယာ ကိုသာ ဟော၍ တီးမှုတ်သူ ကို မဟောချေ။ ထို့ကြောင့် ပန်ကျာ သည် ဝါချ မှ လုံးဝ တိုက်ရိုက်ဆင်းသက်လာသည်မဟုတ်။ ဝါချ တွင် ချ ကိုသာယူ၍၊ မြန်မာဘာသာ ပန် ပုဒ် ယှဉ်ကပ်သဖြင့်သာ ရအပ်သည်ဆိုရာ၏။

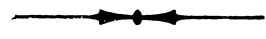
ဒုတိယ စောဒကဝင်ချက်မှာ ပန်ကျာ သည် တီးမှုတ်စရာ တုရိယာဖြစ်သည့် စည် ကိုလည်း ဟောပါသည် ဟူသော အဆိုဖြစ်သည်။ ယင်းအဆို၏ တည်ရာမှီရာမှာ ရှေးဦးထုတ်နှုတ်ချက် (၄)၊ ဝက်ကြီးအင်း အနောက်ရွာ ကျောက်စာတွင် “စည်ကြီးနောင်နင်း၊ ခွက်ခွင်းပသာ၊ ပန်ကျာစည် စုံစွာ၏” ဟူသော အရေးနှင့်၊ သျှင်သီလဝံသ၏ ပါရာယန ဝတ္ထုတွင် ‘ရွှေပန်

တရာ (ပန်ကျာ) စည်သဖွယ်ကဲ့သို့၊ လည်တော်၏ တင့်တယ်ခြင်း”။ ဟူသော စကားတို့ဖြစ်သည်။ ဤကိုးကားချက်တို့တွင် ပန်ကျာစည် ဆိုသည်ကို ပန်ကျာ သည်ပင် စည်၊ စည် သည်ပင် ပန်ကျာ ဖြစ်သည်ဟု ကောက်ယူခြင်းဖြင့်၊ ပန်ကျာ သည် စည် ကိုလည်း ဟောပါသည် ဟူသောယူဆချက် ထွက်ပေါ် လာချေသည်။ သို့ရာတွင် စည်ပန်ကျာ၊ စည်ကြီးပန်ကျာ ဆိုသည်တို့၌ စည် အတီးအမှုတ်၊ စည်ကြီး အတီးအမှုတ်၊ အင်္ဂလိတ် ဘာသာအားဖြင့် “drum music” ဟု အနက်ကောက်ယူရသည့်နည်းတူ၊ ပန်ကျာစည် ဆို သည်၌ အတီးအမှုတ်စည်၊ အင်္ဂလိတ်ဘာသာအားဖြင့် “musical drum” ဟု အနက်ကောက်ယူသော်လည်း ရနိုင်၍၊ ဤသို့ပင် ကောက်ယူ သင့်သည် ဆိုရာ၏။ မြန်မာကဗျာတို့တွင် ချက်ရိုင်းပြည်စုံ၊ ဟောချေချွတ်၊ ပတေပတာရီ သေစွာ” ဟူသော စပ်အင်များရှိရာ။ ယင်းတို့တွင် ရှေ့စကားနှင့် နောက် စကားတို့မှာ ဝိသေသနနှင့် ဝိသေသျှပုဒ်များဖြစ်သည်ကို သတိမမူပဲ၊ ပုဒ်တူ အနက်တူဟု မှားယွင်းယူဆခဲ့ကြသည့် နည်းတူ ဤ စည်ပန်ကျာ၊ ပန်ကျာ စည် ဟူသောစကားတို့တွင်လည်း ရှေ့ပုဒ်နှင့် နောက်ပုဒ်တို့ကို ဝိသေသန နှင့် ဝိသေသျှ ဟု မယူဆပဲ၊ ပုဒ်တူအနက်တူဟု ယူဆသဖြင့်သာ ပန်ကျာ သည် စည် ကိုလည်း ဟောပါသည်ဟူသော ဆယူချက်နှင့် စောဒကပေါ် ထွက်လာခဲ့သည်။ ကျွပ်တို့လည်း ထိုအယူကို ရှေးကလိုက်လျောစွာ စဉ်းစား ခဲ့သော်လည်း၊ ပန် ပုဒ် ကျာ ပုဒ်တို့၏ ရင်းမြစ်၊ အနက်နှင့် အသုံး တို့ကို သေချာစေ စပ်စွာ သုံးသပ်ဆင်ခြင်သော် မသင့်ကြောင်းကိုသာ တွေ့ရပေသည်။ ထို့ကြောင့် ပန်ကျာ သည် အတီးအမှုတ်၊ တီးမှုတ်ခြင်း နှင့် တီးမှုတ်သူ ကို သာဟော၍ တီးမှုတ်စရာ၊ တုရိယာ ကိုမဟောဟု မှတ်သားရာသဘည်း။

ပန်ကျာ သည် ပုဂံခေတ်သုံး စကားဖြစ်၍ နှစ်ပေါင်းများစွာ တိမ်မြုပ် ပျောက်ကွယ်၍ နေခဲ့သော်လည်း၊ ယခုပြန်လည်ဖော်ထုတ်၍ သုံးမည်ဆိုလျှင် လွန်စွာ အကျိုးများဖွယ်ရာရှိပါသည်။ သံသကြိုင်ဘာသာဖြင့် ဝါချ၊ ပါဠိဘာ သာဖြင့်၊ ဝဇ္ဇ၊ ဝါဒီတ ဟု ခေါ်သော အရာကို ရှေးက ပန်ကျာ ဟု ခေါ်ခဲ့ သော်လည်း၊ ယခု အတီးအမှုတ်၊ တီးမှုတ်ခြင်း ဟူ၍၎င်း၊ တခါတရံ တုရိယာ ဆိုသော စကားကို ထည့်သွင်းကာ၊ တုရိယာ အတီးအမှုတ်၊ တုရိယာ တီးမှုတ်ခြင်း ဟူ၍၎င်းပြောဆိုသုံးစွဲ၍ နေကြသည်မှာ အနက်လည်း တလုံး တဝတည်းမပြည့်စုံ၊ စကားလုံးရှည်၍ နေ၏။ အတီးအမှုတ်၊ တီးမှုတ်ခြင်း ဆိုရာ၌ တီးခြင်းနှင့် မှတ်ခြင်းကို ရေတွက်၍ ပြုခြင်းသာဖြစ်၏။ ပွတ်ခြင်း၊ ထိုး ခြင်း၊ ရိုက်ခြင်း၊ ခေါက်ခြင်း၊ ဆွဲခြင်း၊ နှိပ်ခြင်း စသည်တို့ကိုသော် ထိုတွင်

အကြီးဝင်သည်ဟုသာ နားလည်ရ၏။ စကားလည်း မကျစ်မလစ် တခွန်း တည်းမဟုတ်သကဲ့သို့သာ တည်၏။ တုရိယာ ဆိုသည်မှာလည်း တီးမှုတ်စရာ ကိရိယာကိုသာ ဟော၍၊ တီးမှုတ်ခြင်းကိုမဟော။ ပန်ကျာ ဆိုသောစကား ကို ထို့အစားသုံးမည်ဆိုလျှင် စကားလည်းတို၊ အနက်လည်းပြည့်စုံကြွယ်ဝ ပြီးဖြစ်သဖြင့် နှစ်သက်ဖွယ်အတိ ဖြစ်ပေမည်။ တီးမှုတ်သူကိုလိုသော်၊ တီး မှုတ်ခြင်းနှင့် မခရာမထွေးရအောင် ပန်ကျာသည် ဟု သည် ဟူသောစကား ကို ထည့်သွင်းသုံးနှုန်းသော် သင့်သည်ပင်။ ပန်ထိန်၊ ပန်ပွတ်၊ စသည်တို့၌ လည်း ထိုသို့မခရာမရှက်စေရန် ပညာသည်တို့ကိုလိုသော် ပန်ထိန်သည်၊ ပန်ပွတ်သည် ဟု အချို့လိုအပ်သောခနရာတို့၌ ဆိုရိုးလည်းရှိလေပြီ။ ထို့ ထက်ပင်စကားကို တိုစေ ကျုံးစေလိုသော် ပန်ကျာ အစား ကျာ ပုဒ်တခု တည်းကိုလည်း သုံးနိုင်ရာသေး၏။

စကားကောင်းသည် ပတ္တမြားကောင်းနှင့် တူ၏။ အချိန်တည်းဟူသော ညွှန်တွင်း၌ မည်မျှပင် အခွန်ရှည်စွာ နှစ်မြုပ်ပျောက်ကွယ်နေစေကာ၊ ပြန် လည်ဖော်ထုတ် သုံးစွဲသင့်သည်သာ ဖြစ်သတည်း။

၆။ ပန်ကျန်၊ ပန်ထိန်၊ ပန်တည်း

“ပန်ချို၊ ပန်ပု၊ ပန်ထိမ်၊ ပန်ပဲ” စသောခေတ်အရေးအခေါ်၊ အနုပညာ လုပ်ငန်းတို့နှင့်ဆိုင်သည့် ဝေါဟာရများ၏ ရင်းမြစ်အနက်တို့ကို စိစစ်ဖော်ပြ ရာ၌၊ အချို့သောသူတို့သည် ရှေးကျောက်စာ၊ မင်စာ၊ စည့်ကွင်းစာတို့တွင် တွေ့ရသော ရှေးရေးထုံး ခေါ်ထုံး များကိုလည်း မလေ့လာ၊ ကဗျာလင်္ကာ တို့တွင် စင်ထုံး ဟင်တုံးများကိုလည်း မလေးစား၊ အသိပြောင်း၊ အရေး ပြောင်း၊ အနက်ပြောင်းစံနှစ်များကိုလည်း မထောက်ထား၊ မြန်မာနှင့်နွယ်တူ ရင်းနှီးဆက်ဆံခြင်းရှိသည့် ဘာသာတို့၏မိတ်တူပုဒ်များကိုလည်း မဆင်ခြင်ပဲ၊ မိမိ၏ဦးနှောက်အတွင်း၌သာ သုတေသနပြုကာ၊ မြန်မာ့ယဉ်ကျေးမှုသည် မွန်ယဉ်ကျေးမှုမှသာ တိုက်ရိုက်ဆင်းသက်လာသည်၊ ထို့ကြောင့် မြန်မာ့ယဉ် ကျေးမှု ဝေါဟာရ ဟူသမျှသည် မွန်ဘာသာမှသာ ဆင်းသက်လာရမည်ဟု လှေ့နံတားထစ်အလွဲယူဆကာ၊ ယင်းဝေါဟာရတို့ကို မွန်ဘာသာမှချင်း ယုတ္တိကင်းမဲ့စွာ၊ မိမိထင်ရာဆွဲဆောင်ကောက်ယူ၊ မျက်လှည့်ပြသကဲ့သို့ ပြုလုပ် လျက်ရှိကြသည်ကို၊ ငမ်းနည်းကြေကွဲဖွယ်ရာတွေ့ခဲ့ရသည်။ မြန်မာဝေါဟာ

ရများကို သုတေသနပြုရသည်မှာ ထိုမျှမလွယ်ကူ။ မိမိ၏ဦးနှောက်ထဲမှ ချဉ်း ထုတ်ယူနေ၍မရ။ အဘယ်မျှအပင်ပန်းခံ၍၊ အဖက်ဖက်အနယ်နယ်မှ ရှာဖွေစုဆောင်းလျက်၊ အထပ်ထပ် အပြန်ပြန် စိစစ် ဝေဖန်ကောက်ယူရ သည်ကို ဤပန်ချီ၊ ပန်ပု၊ ပန်ထိန်၊ ပန်ပဲစသော စကားအဖွင့်တို့မှသိရာသည်။

ယခုခေတ်တွင် ရှေ့အလှထည်လုပ်သူကို ပန်ထိန် ဟူ၍၎င်း၊ ကြေးစည်၊ ခေါင်းလောင်း၊ မောင်း၊ ဖုရားဆင်းတု၊ ထီး၊ တံကဲ၊ ပလ္လင်စသော ကြေး ထည်များကို လုပ်သူကို ပန်တည်း။ ဝါ၊ ပန်တည်း ဟူ၍၎င်း အကြမ်းအား ဖြင့် ရေးသားခေါ်ဆိုလျက်ရှိကြသည်။ သို့ရာတွင် လက်စွပ်၊ လက်ကောက်၊ ပုတီး၊ နားတောင်းစသော အနုထည်များကို ငွေဖြင့်သော်၎င်း၊ ကြေးဖြင့် သော်၎င်း လုပ်သူကိုလည်း ငွေပန်ထိန်၊ ကြေးပန်ထိန် ဟု ခေါ်ဆိုသေး သည်ကို သတိမူရာ၏။ ဤအချက်ကို ထောက်သဖြင့်၊ ရွှေကိုသးမဟုတ်၊ ရွှေ၊ ငွေ၊ ကြေးမဟု သတ္တုတခုခုကို၊ အနုထည်၊ အလှထည် ဖြစ်အောင် လုပ်သူအား ပန်ထိန် ဟုခေါ်လျက် ရှိသည်ကိုသတိမူရာ၏။ ပုဂံခေတ်တွင် ထိုနည်းတူစွာ ရွှေ၊ ငွေ၊ ကြေးမဟု၊ သတ္တုတခုခုဖြင့်၊ အနုထည်၊ အလှထည် လုပ်သူအား ပန်ထွန် ဟု ရေးသားခေါ်ဆိုလျက်ရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။

(၁) “ကုထုတ်တန်ဆာ ပန်ထွန်လက်တွင် ခိန်ပိယ်ရုပ္ပံ ခုတ်သော ကြိယ် ကာ ၄၇ ဗိသာ ၈ ဗိုဟ် ၄ ဣျပ်၊ ခုတ်သော ယုတ်သော ကြိယ်ကာ ၇ ဗိသာ ၉ ဣျပ်၊ အပြီခံသော ကြိယ်ကာ ဗိသာ ၄၀၊ ၇ ဗိုဟ်၊ ၅ ဣျပ်၊ ရှယ်သာဝင်သော ၃၉ ဣျပ် ၃ မတ်၊ ပြတရည်ကာ ၁၅၉ ဣျပ်ဝင် အော်”။ ၅၅၀၅ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ လေးမျက်နှာ စေတီ (မင်းအနန္တသူ) ကျောက်စာ၊ ၁၆၊ ၁၇၊ (တိုင်းရင်းပုံ ၇၃)။

(၂) “အထွတ် ၂ လုံးသောတန်ဆာ ခုတ်သောကြိယ်ကာ ၄၇ ဗိသာ ၁၃ဗိုဟ်။ ပန်ထွန်လုပ်ရုယ်ယုတ်သော ၆ ဗိသာ (ခံ) သော ၄၁ ဗိသာ ၁၀ ဗိုဟ်၊ ပြတရည်ဝင်သော...ရှယ်သာဝင်သော...”။ ၅၀၉ ခုစွဲ၊ ပုဂံ မြို့၊ လှေမျက်နှာစေတီ (အရှေ့) ကျောက်စာ။ ၁၇-၁၈၊ (တိုင်းရင်းပုံ ၈၀)။

ထုတ်နှုတ်ချက် (၁) တွင် ဂုထုတ်၊ (၂) တွင် စေတီအထွတ်တို့ကို ပြုလုပ် ရန် ပန်ထွန်အား ပေးရသောကြေးနှင့် ထည့်သွင်းရသော ရွှေသားအချိန် တို့ကို ဖော်ပြလျက်ရှိသည်။ ပန်ထွန်၏ လုပ်ငန်းမှာ ကြေးနှင့် ရွှေတို့ဖြင့် အနုထည်ကို လုပ်ရခြင်းဖြစ်ကြောင်း ပေါ်ထွက်လျက်ရှိသည်။

ယခုခေတ်တွင် ပန်ထိန် ဟု ရေးခေါ်လျက်ရှိသော စကားကို ပုဂံခေတ်၌ ပန်ထိန်ဟုနောက်ပုဒ်တွင် နသတ်ဖြင့်ရေးခေါ်လျက်ရှိကြောင်းတွေ့ရသည်မှာ-

(၁) “ထိုင်မြိုင်ပန် (လ)င် လုပ်ပိယ်သော ပန်ထိန် သာရဟန်လေ
ဣတ်……စိယ်ဟု မိန်တောင်မူတုံအော်”။ ။၅၁၂ ခုစွဲ၊ ပုထိုးတော်ကြီး ၁၄။
၂၁-၂၃။ (တိုင်းရင်းပုံ ၃)။

(၂) “တကောင်စစ်ထိုင်သော နာတောင်သွိုင်၊ လက်ဝယ်တိုင်၊ ရယ်ဆု
မဟာတန်ကြံတူအရပ်၊ ပန်ထိန်နှယ် မည်သော ကန်တွင် ၁၇၃ ပယ်”။
။၅၉၀ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ငှက်ပစ်တောင်၊ စာသင်ဂူကျောင်း ကျောက်စာ၊ ၁-၃။
(ညွှန်ပေါင်း ၇၀၊ ၇၁)။

(၃) “ခင်တီကျွန်ပန်ပွတ် ငါတုယ်သာ ငါမွန် ၁။ တလဟိယ်သော
နာတောင်သည်ပန်ပွတ်ငါဦးလုံ ၁။ သာတယောက်။ ပန်ထိန် မန်ငါယ်သာ
အဖစုံ ၃ယောက်”။ ။၆၀၄ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ အိမ်ရာကျောင်း ကျောက်စာ၊
၁၂။ (တိုင်းရင်းပုံ ၁၄၄)။

(၄) “ပန်ထိန်၊ ပုမိဆက်သော ငါသံ ၁၊ ဝယ်ကျွန် ငါချင် ၁၊ သာငါ
စည်စိမ် ၁၊ ငါနကာ ၁၊ ယန်သည် ငါပစင် ၁”။ ။၆၆၃ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊
ဆုတောင်းပြည့်ဖုရားကျောက်စာ၊ ကျော၊ ၅၊ ၆။ (ဂံယဝ၊ ၃၀၆)။

အင်းဝခေတ်လတ်လောက်တွင်ရေး ပါရမီတော်ခဏ်းပျို့၊ အပိုဒ် ၆၇
(၆၈) ၌လည်း အောက်ပါအတိုင်း စာအင်ကိုတွေ့ရသည်။

“မြေကျင်းနားတောင်း၊ စည်ဘောင်းလည်မာ၊ မြူးတန်ဆာနှင့်၊ ရှုသာ
ဘနန်း၊ ပွတ်တွန်းသင်းကျော၊ သဘောမီးပစ်၊ ဓမ္မစစ်ဟု၊ ပြုလစ်ကစား၊
ပြတားလိမ်း (လိန်း)ကျ၊ ကြေးနီခံ၍၊ အလှူအရောင်၊ ကယ်ကယ့်ယောင်
သို့၊ တိုက်ချောင်အိမ်ထဲ၊ မီးသို့ရဲလျှင်၊ စဉ်းလဲပန်ထိန်၊ ယုံဘွယ်ကျိန်လည်း၊
မှိန်လသောခါ၊ မဆင်မာသို့”။

ဤစာအင်တွင် ပုံနှိပ်မူတို့၌ ရှေးအရေး ပန်ထိန် ကို သတိမမူမိပဲ၊
ခေတ်သတ်ပုံရေးနည်းသို့ လိုက်ကာ၊ “စဉ်းလဲပန်းထိမ်” ဟု ရေးလျက်ရှိ
သဖြင့်၊ ထိမ် သည် နောက်ပုဒ်များဖြစ်သော “ယုံဘွယ်ကျိန်လည်း၊ မှိန်လ
သောခါ။” တို့တွင် ဖျိန်၊ မှိန် တို့နှင့် ကာရန်လွဲလျက်ရှိသည်။

အထက်ပါ ကျောက်စာတို့တွင် ပန်ထိန် ဆိုသည်မှာ၊ ပန်ထျန် နှင့်
အနက်တူ၊ လုပ်ငန်းတူ၊ နောင် ပန်ထိမ် ဟု အရေးမှားယွင်းပြောင်းလဲသွား
သော စကား၏ မူလပင်ဖြစ်ကြောင်း ယုံမှားဖွယ်မရှိဟု ထင်ပါသည်။

ပန်ထိမ် ဆိုသော ခေတ်အရေးနှင့် ပန်ထည်း ဆိုသောစကားတို့ကို
ကျောက်စာတို့အနက်၊ ကုန်းဘောင်ခေတ်၊ စဉ့်ကူးမင်းလက်ထက် သက္ကရာဇ်

၁၁၃၉ ခုနှစ်တွင် ထိုး၊ အဝမြို့၊ မိုးထိကျောင်း ကျောက်စာတွင်မှ စတင် တွေ့မိသည်။

“ပြည်သားတိုင်သူ မဖြူလှမ်းမရှိစေရ၊ တိုက်က်က ရတနာတွေ၊ ရွှေငွေ တသောင်မက၊ ထုတ်ပေရယ် ကံကျွေ ပိဿုကာ၊ ပန်ပဲ၊ ပိန်ထိမ်၊ ပန်ပွတ်၊ ပန်ပု၊ ပန်ရန်၊ ပန်ချီ၊ ပန်မပ်၊ ပန်တည်တိုင် အးဝတ်စားရိက္ခာ လက္ခကိုယ်စီ ကိုယ်ဝ ပြည့်စုံကြသည်နှင့်”။ ။(ကြောင်းရေ ၃၇၊ ၃၈)။

သို့ရာတွင် ထိုအလျင်ကျသော ဝဏ္ဏဗောဓနသတ်အင်းတွင် ‘ပန်းထိမ်၊ ပန်းတည်း’ ဟူ၍၎င်း၊ ဝေါဟာရတ္ထပကာသနီတွင် ပန်းထိမ် ဟူ၍၎င်း၊ ကဝိလက္ခဏာသတ်ပုံတွင် “တနွေဆယ်ကြိမ်၊ တင်းမတိမ်၊ ပန်းထိမ် သူခို ညစ်” ဟူ၍၎င်း၊ “နှေးနှေးဖျဉ်းဖျဉ်း၊ ကြေးပန်းတည်း၊ ခဲယဉ်းလုပ်ဖွေနည်” ဟူ၍၎င်း၊ ပန်ထိမ်၊ ပန်တည်း တို့ကို အရေးပြုလျက်ရှိချေပြီ။

ပန်ထျန်၊ ပန်ထိန်၊ ပန်တည်း ဟူသောအရေးတို့တွင် ပန် ပုဒ်မှာ၊ ပန်ချီ၊ ပန်ပု၊ ပန်ပဲ၊ ပန်ထျာ စသည်တို့၌ကဲ့သို့၊ ပြုခြင်း၊ လုပ်ခြင်း၊ ပြုသူ၊ လုပ်သူ ဟောဖြစ်သည်ကို အကျယ်ဖော်ပြရန် မလိုတော့ချေ။ ထျန်၊ ထိန် ပုဒ်တို့နှင့် စပ်လျဉ်း၍ သုတေသနပြုရာဝယ်၊ တရုတ်ဘာသာ၌ တွေ့ရသည်မှာ

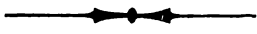
ထိအောက်၊ ထိအောက် (မင်းသုံး၊ ခေတ်သုံး)၊ ထိန်၊ ထိန် (ကန်တုန်နယ်သုံး)၊ ဒိအောက် (ရှေးသုံး) ပုဒ်တို့သည် ရှု၊ ငွေ၊ ကြေးစသည် သတ္တုအလှထည်၊ အနုထည်လုပ်ငန်း ဟော။ (ကာလ်ဂရင်း ၉၉၈၊ ဂျင်းလ် ၁၁၂၃၈၊ မက်သယူ ၆၃၆၄)။

ထိအောက် ဟု ဖော်ပြထားသော တရုတ်အက္ခရာကို အမြန် ရှုတ်ဆိုလျှင် ထျန် ဟူသောအသံ ထွက်ပေါ်လာပေအံ့။ ဤသို့ ထွက်ပေါ်လာသော အသံနှင့်၊ မြန်မာဘာသာ ပန်ထျန် တွင် ထျန် ပုဒ်တို့မှာ၊ အသံတို့၌ ရော အနက်၌ပါ ထပ်တူကျလျက်ရှိသဖြင့်၊ မြန်မာဘာသာ ထျန် ပုဒ်သည်၊ ဤတ ရုတ်ဘာသာ ထိအောက် ပုဒ်သက်ပင်ဖြစ်သည်မှာ ယုံမှားဖွယ်မရှိဟု ထင်ပေ၏။ ပန်ထိန် တွင် ထိန် ပုဒ်မှာလည်း ကန်တုန်နယ်သုံး ထိန် ပုဒ်နှင့် အသံ၊ အနက် နှစ်ချက်စလုံး၌ ထပ်တူကျလျက်ရှိချေ၏။ ပုဂံခေတ်၌ မြန်မာနှင့်တရုတ်တို့သည် နိုင်ငံရေး အားဖြင့်သော်၎င်း၊ ယဉ်ကျေးမှု အားဖြင့်သော်၎င်း၊ ကူးလူး ဆက်ဆံခြင်းရှိခဲ့ရာ၊ တရုတ် ယဉ်ကျေးမှုစကားအချို့သည်၊ မြန်မာဘာသာ အတွင်းသို့ သက်ဆင်း ဝင်ရောက်လာခဲ့မည်မှာ မြေတပင် ဖြစ်တော့၏။ သို့ရာတွင် ယင်း ပန်ထျန်၊ ပန်ထိန် ဟူသော တရုတ်ဘာသာသက် စကား များသည် ပုဂံခေတ်၌ အသုံးများစွာတွင်ကျယ်ပုံ၊ လူသိများပုံမပေါ်သေးချေ။

ယင်းတို့ကို မြော်လင့်ဖွယ်ရှိသလောက် နေရာ အနံ့အပြားတွင် မတွေ့ရ။ အချို့နေရာတို့တွင် တစည်သည် (တစည်းသည်) ဟူသောစကား၊ ကူထွတ် သွာ (ဂူထွတ်သွား) ဟူသော စကားတို့ကို တွေ့ရ၍၊ ယင်း စကား တို့ဖြင့် တစည်းကိုအများသုံးရသူ၊ ဂူထွတ် ကြေးတန်ဆာ၊ ရွှေတန်ဆာတို့တို့ လုပ်ရသူ ပန်ထျန်၊ ပန်ထိန် တို့ကိုပင် ဆိုလိုသည်ဟု ထင်ဖွယ်ရှိသည်။

ပန်တည်း၊ ပန်တဉ်း အရေးနှစ်ရပ်တွင် ပန်တည်း သည် မူလ ဖြစ်၏။ ပန်တည်း တွင် တည်း ပုဒ်၏မူလကို စုံစမ်းရာ၊ ခေတ်လတ်မြန်မာဘာသာ၊ မွန်ဘာသာတို့တွင် ကြေးဝါ ဟော တေ ဆိုသောစကားကို တွေ့ရသည်။ တေ ကိုပင် တေးခပ်ပြာ ဆိုသည်၌ တေး ဟု ရေးဆိုပြန်သည်။ (ရှင်ဓာတ် စုဝေ၊ တေးခပ်ပြာစု၊ ကုသပျို့၊ ၃၁၀)။ မြေး ကို မြည်း၊ ကြေး ကို ကြည်း၊ ချေး ကို ချည်း ဟု ပြောင်းလဲရွတ်ဆိုသည့်နည်းတူ၊ တေး ကိုပင် တည်း ဟု ပြောင်းလဲ ရေးဆို လာခဲ့ပေသလောဟု တွေးထင် ဖွယ်ရှိသည်။ ဤအတိုင်း မှန်ခဲ့လျှင် ပန်းတည်း ၏အနက် ကြေးလုပ်ငန်း၊ ကြေးထည် လုပ်ငန်း၊ ကြေးလုပ်ငန်းလုပ်သူ၊ ကြေးထည်လုပ်သူ ဟု တိုက်ရိုက်ပေါ်ထွက်ချေ၏။

အချုပ်ကိုဆိုရသော် ပန်ထျန်၊ ပန်ထိန် တို့တွင် ထျန်၊ ထိန် ပုဒ်တို့သည် တရုတ်မင်းသုံးနှင့် ကန်တုန်နယ်သုံး၊ သတ္တု၊ အနုထည်လုပ်ငန်း ဟောပုဒ် များ အသီးသီးဖြစ်၍၊ ပန်ထျန်၊ ပန်ထိန် တို့၏အနက် ရွှေ၊ ငွေ၊ ကြေး စသော သတ္တုအနုထည်လုပ်ငန်းနှင့် လုပ်သူ ဟော၊ ပန်တည်း (ပန်တဉ်း) တွင် တည်း ပုဒ်သည် ကြေး ဟော တေး ပုဒ်ပြောင်းဖြစ်၍၊ ပန်တည်း (ပန်တဉ်း) ၏အနက် ကြေးလုပ်ငန်း နှင့် လုပ်သူ ဟောဖြစ်သည် ယူရာသတည်း။

၇။ ပန်ပု၊ ဆင်းပု၊ ပုရန်

မြန်မာဘာတွင် ပု ပါသောစကားပေါင်း၊ ပု ပုဒ်ပေါင်းများစွာရှိသည် အနက်၊ ရင်းမြစ်နှင့် အနက်တူရာတို့ကို စုပေါင်းဖော်ပြရမည်ဆိုသော်

(၁) ပုခြည်၊ ပုဆိုး၊ ပုစင်း၊ ပုခြည်ဖျင် ဟု ပုဝံခေတ်ရေး ကျောက်စာ တို့တွင် တွေ့ရသောစကားများ၌ ပု ပုဒ်မှာ တရုတ်ဘာသာ ဝါခြည်ထည် ဟော ပု ပုဒ်သက်များဖြစ်၍၊ အဝတ်၊ အထည်၊ ခြည်ထည် ဟော ဟု ယူရာ၏။

(၂) ပုရွက် (ရှေးရေး)၊ ပုစဉ်း၊ ပုရစ်၊ ပုစွန်၊ ပုတတ်၊ ပုသင်(ပုတ်သင်) ဆိုသည်တို့၌ ပု ပုဒ်မှာ၊ ပိလူ၊ ပိတုန်း ဆိုသည်တို့၌ ပိ ပုဒ်၊ ပိုးဟပ်၊ ပိုးဖလံ

ဆိုသည်တို့၌ မိုး ပုတ်တို့နှင့်မိတ်တူ၊ မိုး ဟော၊ ထိုမှပွား၍ မိုး နှင့်တူသော အကောင်၊ တွားသွားကောင် ဟော။

(၃) ပုလွေ၊ ပုတီး၊ ပုကန်၊ ပုခက် စသည်တို့၌ ပု ပုဒ်တို့သည် မိသား တစုဖြစ်၍၊ အလုံး၊ အဝန်း၊ အဝိုင်း ဟောဟု ထင်ဖွင့်ရှိသည်။ ယင်း ပု နှင့် ပုရှာ၊ ပုဆန်း (ပုစ္ဆာန်း) ဆိုသည်တို့တွင် ခေါင်း၊ အလုံး၊ အဝန်း၊ အကြီး၊ အကဲ ဟော ပု ပုဒ်တို့မှာ မိတ်တူဟုယူသင့်သည်။

(၄) ပန်ပု၊ ဆင်းပု၊ ပုရန်၊ ပုဆိန် (ပုဆုန်) ဆိုသည်တို့တွင် ပု ပုဒ် တို့မှာလည်း မိသား တစုပင်ဖြစ်၍၊ ပြု၊ လုပ်၊ ဖြတ်၊ ဆစ်၊ ပုံထု၊ ပုံဖော် ဟော ဟု ယူဆဖွယ်ရှိသည်။

ပုဂံခေတ်တွင် ပန်ပု လုပ်ငန်းအတော်တွင်ကျယ် ကြီးပွားခဲ့ဟန်ရှိသည်။ များစွာသောကျောက်စာတို့တွင် ပန်ပု ဟူသောအရေးကို တွေ့ရ၍၊ ပန်ပုအား လက်ခရိက္ခာ မည်မျှပေးရကြောင်း ဖော်ပြလျက်ရှိသည်။

(၁)။ “ပုဂံကျွန်ကာကုလာ ၅ ကိပ်၊ စည်သည် ခရာသည်၊ ပန်တျာ၊ ပန်ပု၊ ပန်ဒီ၊ ပန်ဖယ်၊ ပုရန်။” ။၅၉၅ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ဇံသီးဖုရားကျောက်စာ၊ ၂၁၊ ၂၂။

(၂)။ “ပန်ဖယ် ပိယ်သလေ ၄ ဣ၂၆၊ ကူရိယ်သော ပန်ဒီ ပိယ် သလေ ၇။ ဣ၂၆ ရိယ် သောပန်ဒီ ပိယ်သလေ ၁၂၀။ ရနယ် ဝမ်သော ၇ ဣ၂၆၊ ပန်ပု ပိယ်သော ၃၀၊ ပုရှာ သမာပိယ်သော ၂၀။.....။ ပုရန် ရိခါစပါ ၁၄၀၊ ပန်ဒီရိခါ စပါ ၅၄ တင်။ တစည်သည် ပန်ပု ရိခါ စပါ ၂၀။” ။၅၉၀ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ စောလှဝန်းဖုရားကျောက်စာ၊ ၁-၃၊ ၁၀-၁၁။

အထက်ပါကျောက်စာ ထုတ်နှုတ်ချက် (၂) တွင် “တစည်းသည်ပန်ပု” ဆိုသည်၌၊ တစည်းကိုသုံးရသည့် အနုပညာလုပ်ငန်းနှစ်ရပ်၊ ပန်ထိန်နှင့် ပန်ပု ဟူ၍ရှိရာဝယ်၊ ပန်ထိန်ကိုမလို၊ ပန်ပုကိုလိုသောကြောင့် ဤသို့ဆိုသည် ထင်ဖွယ်ရှိသည်။ လက်ခရိက္ခာများကို ယှဉ်ပြိုင် ဖော်ပြလျက် ရှိသော်လည်း အလုပ်၏အနည်းအများကိုမသိရသောကြောင့် နှုန်းအနိမ့်အမြင့်ကို မခြွင့်ချိန် မခန့်မှန်းနိုင်ချေ။

ဖုရားပုံခေတ်များကို ယခုခေတ်၌ကဲ့သို့ ရုပ်တု၊ ဆင်တု၊ ရုပ်ပွားတော် စသည်ဖြင့်မခေါ်ပဲ၊ ဆင်းပု ဟုသာ ပုဂံ ခေတ်၌ ရေးခေါ်လေ့ရှိသည်။

(၁)။ “ကူတွင်ကာ ပုရှာသို့ ဆင်ပု လိယ် မျက်နှာ ယူ ရိယှိ၊ ရတနာ အတိ တောက်ပဆန်ကြယ် စိယ်အေ။ ကူအရံတွင် နှိုက္ကာ မျာစွာသော

ပုဂ္ဂိုလ်ဆင်ပုခလ ယူအော်။” ၂၅၀၅ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ လေးမျက်နှာဖုရားကျောက်စာ၊ ၁၄၊ ၁၅။

(၂)။ “ဤယ်မျှသော ဓတ်တင် ဆင်းပု တင်ခပ်သိမ်သောကိုင် ရှယ် စမခန် ငယ်စမခန်လေ ခင်လိုက်အော်။” ၂၅၀၉ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ လေးမျက်နှာဖုရားကျောက်စာ၊ ၁၂-၁၄။

ပုဂံစာပေခေတ်ဦးမှစ၍ ၁၀၀၁ ခုနှစ်သိုဦး စစ်ကိုင်းမြို့၊ ရာဇာမဏိ စုဠာခေါ်ကောင်းမှုတော် ကျောက်စာရေးထိုးသည့် အင်းဝ ညောင်းရမ်း ခေတ်တိုင်အောင် သော ကာလ အတွင်း ရေးထိုးခဲ့သည့် ကျောက် စာတို့ တွင် ယခုခေတ်ရေး ပန်းရန် ဟူသောစကားကို ပုရန် ဟူသာ ရေးလေ့ ရှိသည်။ ပုရန် မှ ပန်းရန် ဟူသောအရေးသို့ ဖောက်ပြန် ပြောင်းလဲ လာသည်မှာ ပန်ထိန် မှ ပန်းထိမ် ဟူးသာအရေးသို့ ဖောက်ပြန် ပြောင်းလဲ လာသည့် အင်းဝခေတ် နောက်ပိုင်းနှင့် ကုန်းဘောင်ခေတ် အစပိုင်းလောက် တွင် ဖြစ်တန် ရာသည်။ ပုရန် ဟူသော အရေးသည် အထက် ပန်ပု အရေးပြု ထုတ်နှုတ်ချက်တို့တွင် ပါပြီးဖြစ်သဖြင့် ကောင်းမှုတော် ကျောက် စာမှသာ ထပ်မံ ထုတ်နှုတ်ဖော်ပြပါတော့မည်။

“စေတီတိန္နိက ဟတ္တကမ္မအကျိပ်ငှါ၊ လူတ်မူသပ်ပညာသည်ကား။ ပုရန် ငးယောက်။ တမေဠ ငး ယောက်၊ ပန်ဘဲသျှစ်ယောက်၊ မျက်ပးသမး သျှစ်ယောက်၊ သစ်စေ သမးငးယောက်။” (ကျောဖက်၊ ကြောင်းရေဒြ၊ ၇၀)။

ပန်ပု၊ ဆင်းပု၊ ပုရန် ဆိုသည်တို့တွင် ပန် ပုဒ် ၏ အနက် “ပြု၊ လုပ်၊ ပုံဖော်၊ ပြုခြင်း၊ လုပ်ခြင်း၊ ပုံဖော်ခြင်း၊ ပြုသူ၊ လုပ်သူ၊ ပုံဖော်သူ” ဟော။ ဆင်း ၏ အနက် ‘ပုံ၊ သဏ္ဍာန်၊ အသွင်၊ အယောင်’ ဟောဖြစ်ကြောင်း သိသာပေပြီ။ ပုရန် ဆိုသည်တွင် ရန် ပုဒ်မှာ ‘စားရန်အစာ၊ နေရန်အိမ်’ ဆိုသည်တို့၌ ရန် ပုဒ်နှင့်အတူပင် ဖြစ်၍ ပြု၊ လုပ် ဟု မူလအနက်ရှိ၏။ ဝိဘတ်အဖြစ်ဖြင့် သုံးသောအခါ “ပြုဖို့၊ လုပ်ဖို့၊ ပြုဖွယ်၊ လုပ်ဖွယ်” ဟူးသာ အနက်တို့ သို့ သက်၍၊ ဖို့၊ ဖွယ် တို့နှင့် အနက်တူ အသုံးတူဖြစ်သည်။ စားရန် ၏ မူလအနက်မှာ စားပြုဖို့၊ နေရန် ၏ မူလအနက်မှာ နေပြုဖို့ ဟူ၏။ ယင်း ရန်နှင့် ရန်ပုံငွေ၊ ဆိုသည်တွင် ရန် တို့မှာ ပုဒ်တူပင်ဖြစ်၍၊ စီရင်၊ ဆင်ယင် ဆိုသည်တို့၌ ရင်၊ ယင် တို့နှင့် မိတ်တူ၊ ပုဒ်ပြောင်း ပုဒ်လဲ ဟု ယူရာ၏။ စီရင်၊ ဆင်ယင် တို့တွင် ရင်၊ ယင် တို့၏ အနက်များမှာလည်း ‘ပြုလုပ်၊ ဆောင်ရွက်၊ စီမံ၊ မွမ်းမံ’ ဖြစ်သည်။ ဤ ရန်၊ ရင်၊ ယင် တို့နှင့် မိတ်တူပုဒ်များကို မြန်မာနှင့် အနွယ်တူဘာသာတို့တွင်လည်း အောက်ပါအတိုင်းတွေ့ရ၏။

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ ကချင်	(နှမ်) ရင် ရေင် လန်	အလုပ် စီရင် ဆောက်လုပ်၊ ဖန်ဆင်း
၂။ မရူ	ယောင်	ဆောက်လုပ်
၃။ လခယ်ချင်း	ရင်	ပြုပြင်၊ ပြင်ဆင်
၄။ မိကီရ်	ရင်	ဆောက်လုပ်
၅။ မွန်	ရေင်	စီစဉ်၊ စီရင်
၆။ ပလောင်	ရေန်	စီမံ၊ စီရင်
၇။ ထိုင်	ရင်	ဆောက်လုပ်၊ စီရင်
၈။ တရုတ်	အင်၊ ယင်	ဆောက်လုပ်၊ စီရင် လုပ်ကိုင်၊ ဆောင်ရွက်

အခြားဘာသာတို့၌ အ သရဖြင့် ရှိသည်ကို မရူဘာသာ၌ အော သရဖြင့် ရှိတတ်သည်အတိုင်း မရူဘာသာတွင် ယင် အစား ယောင် ဟု ရှိချေ၏။ အထက်ပါပုဒ်တို့တွင် ကချင်ဘာသာ လန်၊ မရူဘာသာ ယောင်၊ မိကီရ်ဘာသာ ရင်၊ ထိုင်ဘာသာ ရင်၊ တရုတ်ဘာသာ ယင် ပုဒ်တို့သည် ဆောက်လုပ် ဟောဖြစ်သည်ကို အထူးသတိပြုသင့်သည်။ မြန်မာဘာသာ၌ ပုရန် ဆိုရာဝယ်၊ ရန် ပုဒ်သည်၊ အခြားနေရာတို့၌ ပေါ်ထွက်သည်အတိုင်း ပြု၊ လုပ် ဟူ၍သာမက၊ ဆောက်လုပ် ဟူ၍လည်းဟောသည်ယူရာ၏။

‘ပန်ပု၊ ဆင်းပု၊ ပုရန်’ တို့တွင် ပု ပုဒ်များကို ဆင်ခြင်ကြည့်စို့။ ပန်ပုဆိုရာ၌ သစ်ကိုသားမဟုတ် ဆင်စွယ်၊ ကနုကမာ၊ လိပ်ခွံစသည်တို့ကို၎င်း၊ ပယင်း၊ မဟူရာ၊ ကျောက်စိမ်းတို့ကို၎င်း၊ စိန်၊ နီလာ၊ ပတ္တမြား စသည့် အမျက်ကျောက်တို့ကို၎င်း၊ ပန်းပုံ၊ ရုပ်ပုံ၊ ပန်းကြူ၊ ရုပ်ကြူ၊ ပန်းလုံး၊ ရုပ်လုံး ဖြစ်အောင်ထုလုပ်သော လုပ်ငန်း၊ ထုလုပ်သူ ဟောဖြစ်သည်ကို ကောင်းစွာ သတိမူရာ၏။ သလင်းကျောက်၊ နှမ်းဖတ်ကျောက်၊ ဝင်္ကျောက်စသော ကျောက်ကြမ်းများကို ဆစ်ဖြတ်ထုလုပ်သော လုပ်ငန်းနှင့် လုပ်သူ ဟော၊ နှောင်းခေတ်သုံး မွန်သက်ဝေါဟာရ တမေဒ၊ ပန်တမေဒ ဆိုသောစကားကို ပုဂံခေတ် ထိုးကျောက်စာတို့အနက် အနည်းငယ်မျှ၌သာ တွေ့ရရာ၊ ယင်းလုပ်ငန်းနှင့် လုပ်သူတို့ကိုလည်း၊ ပုဂံခေတ်၌ ပန်ပု ဟု ပင် အများအားဖြင့် ရေးသားခေါ်ဆိုခဲ့သည်ဟု ယုံကြည်ဖွယ်ရှိသည်။ ဤအချက်များကို သတိမမူပဲ၊

ပန်ပု ပုဒ်ကို သစ်ထုလုပ်ငန်းဟူသာ ယူဆကာ၊ မွန်ဘာသာသစ်ဟော ပုဒ်မှ ဆင်းသက်လာသည်ဟု ယုတ္တိကင်းမဲ့စွာ ဆွဲဆောင်ဖော်ပြသည်ကိုလည်း ဝမ်းနည်းဖွယ်ရာ တွေ့ရပေသေးသည်။ ပန်ပု ဆိုသော စကားဖြင့် သစ်ကိုသာမဟုတ်၊ မည်သည့် ဝတ္ထုပစ္စည်းကိုမဆို ထုလုပ်ပုံဖော်သော လုပ်ငန်းနှင့် လုပ်သူ ဟောပြောသည်ကို ထောက်သော်၊ ပု ၏ အနက် ထုလုပ်၊ ပုံထု၊ ပုံလုပ်၊ ပုံဖော် ဟော ဟု ကောက်ယူရ၏။ ဤတွင် ကျယ်ပြန့်သော အနက်များသည် ဆင်းပု ဆိုရာ၌ သာလွန်တိုးတက်ထင်ရှားလာချေ၏။

သစ်၊ ကျောက်မျက်၊ ကျောက်ကြမ်း၊ အုတ်၊ အင်္ဂတေ၊ ဆင်စွယ်၊ သားရိုးစသည်တို့ကို ထုလုပ်၍သော်၎င်း၊ ရွှေ၊ ငွေ၊ ကြေး၊ သံ၊ မိုးကြိုးစသည်တို့ကို ကျိုချက်သွန်းလောင်း၍ သော်၎င်း၊ မြတ်စွာဖုရား၏ အဆင်းသဏ္ဌာန်နှင့်တူအောင် ပုံလုပ် ပုံဖော်ထားသည်ကို ဆင်းပု ဟု ခေါ်ဆိုလျက်ရှိသည်။ ပန်ပု၊ ဆင်းပု ဆိုသည်တို့၌ ပု ပုဒ် သည် သစ်ဟော၊ သစ်ကိုထုခြင်းဟော မဟုတ်ကြောင်း ဤ၌ပို၍ ထင်ရှားချေ၏။ မည်သည့် ဝတ္ထုပစ္စည်းဖြင့် မဆို မြတ်စွာ ဖုရား၏ အဆင်းသဏ္ဌာန်နှင့် တူအောင် ပုံလုပ်ပုံဖော်ထားသည်ကို ဆင်းပု ခေါ်ဆိုရာ၊ ပု ၏ အနက် ပုံလုပ်၊ ပုံဖော် ဟု ကောင်းစွာ ထွက်လျက်ရှိချေ၏။ ဤသို့ ထွက်သောအနက်နှင့် ပန်ပု တွင် ထွက်လျက်ရှိသော ပု ၏ အနက်တို့မှာ တသားတည်းကျလျက်ရှိသည်ဆိုရာ၏။

ပုရန်ဆိုသည်၌ ပု ၏အနက် ပုံလုပ်၊ ပုံဖော်၊ ရန် ၏ အနက် အထက်၌ ဖော်ပြခဲ့သည်အတိုင်း ပြုလုပ်၊ ဆောက်လုပ် ဖြစ်ရာ၊ ပုရန် ၏ အနက် ပုံဖော်ဆောက်လုပ်၊ ပုံဖော်ဆောက်လုပ်သူ ဟု ပြတ်သား ပြည့်စုံစွာ ပေါ်ထွက်လျက်ရှိ၏။ ပုရန် ၏ လုပ်ငန်းကို စဉ်းစားကြည့်လျှင်၊ ဤသို့ပင်ဖုရား၊ ကျောင်း၊ တန်ဆောင်း၊ စရပ်စသည်တို့ကို ပေးထားသော ပုံစံအတိုင်း ပုံပေါ်အောင် အုတ် အင်္ဂတေတို့ဖြင့် ဆောက်လုပ်ခြင်းပင် ဖြစ်ကြောင်းတွေ့ရပေမည်။ မွန်ဘာသာ၌ စီတန်းထားသည်ကို ရေင်ဗု ခေါ်ဆိုသည်။ ရေင်ဗု မှ ရင်ပု သို့သက်၍၊ ရင်ပု ကို ပြောင်းပြန် လှန်ကာ ပုရင် ဟု ဆိုသည်မှ ပုရန် သို့ သက်ခဲ့သည် ဆိုသောစကားမှာ၊ ယုတ္တိကင်းမဲ့၍၊ စကားမျက်လှည့် ပြခြင်းမျှဖြစ်ချေသည်။

ပန်ပု၊ ဆင်းပု၊ ပုရန် ဆိုသည်တို့တွင် ပု ၏ အနက် ထုလုပ်၊ ပုံထု၊ ပုံလုပ်၊ ပုံဖော် ဟု ထွက်ပေါ်လျက်ရှိသော အနက်များကို၊ မြန်မာနှင့် အနွယ်တူဘာသာတို့က ထောက်ခံခြင်းရှိမရှိ ရှာဖွေသဖြင့် တွေ့ရသည်မှာ—

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ တိဗက်	ဖ	ပုံထု၊ ပုံဖေ။ ဖေင်းကြွအောင်ပြု။
၂။ ကချင်	အ်ဗုရ်	ပူး၊ ဖေင်းကြွ၊
၃။ ချင်း	ပုမ်၊ ဖုမ်	ဖေင်း၊ ကြွ။ ဖေ။
	ပုအရ်	၎င်း
	ပုမ်	လုံး၊ ဝန်း၊ ဖေင်း၊ပူ။
၄။ အဗောမိရီ	ပု	ဖေင်းစေ၊ ပူစေ၊
	ပုအိ	ပုံဖေ။ ဖန်ဆင်း။
၅။ မွန်	ပုတ်	ပန်းထု၊
၆။ မြန်မာ	ပူ	ဖေင်း၊ ဖေ။

မြန်မာဘာသာ ပန်ပု၊ ဆင်းပု၊ ပုရန် တို့တွင် ပု ပုဒ်နှင့် အဗောမိရီ ဘာသာ ပု ပုဒ်၊ တိဗက်ဘာသာ အ်ဗုရ် ပုဒ်တို့မှာ အသံချင်းရော၊ အနက် ချင်းပါ လွန်စွာ နီးစပ် နီးရင်းသည်ဆိုရပေမည်။ ဖေင်းကြွ၊ ပုံဖေ။ ဟော တိဗက်ဘာသာ အ်ဗုရ်၊ ကချင်ဘာသာ ပုမ်၊ ဖုမ်၊ ချင်းဘာသာ ပုမ်၊ ပုအရ်၊ အဗောမိရီဘာသာ ပုအိ၊ မြန်မာဘာသာ ပူ၊ ပုဒ်ဘုံသည်လည်း အလားတူ နီးစပ်လျက်ရှိပေသည်။ ထို့ကြောင့် မြန်မာဘာသာတွင်း၌ပင် ပု နှင့် ပူ ပုဒ် တို့မှာ မိတ်တူဖြစ်၍၊ ပုံ ပုဒ်ကိုလည်း ပု ၌ နှာသံယှဉ်ကပ်သဖြင့် ရအပ်၍၊ ပန်းပုံ၊ ရုပ်ပုံများ ပူဖေင်းတ ကြွလာအောင်၊ ပုံဖေ။လာအောင် ထုလုပ် သည်၊ ထုလုပ်ထားသော အရာကို ပု ဟုဆိုသည် ယူရာ၏။

မွန်ဘာသာတွင် ဆောက်ဖြင့်ထွင်းထု ဟော ပုတ်၊ မြန်မာဘာသာတွင် ထုရိုက်၊ တိုက်ဖြတ် ဟော ပုတ်၊ တရုတ်ဘာသာတွင် ထု၊ ရိုက်၊ ပုတ်၊ ခတ် ဟော ပု၊ ဖုက်၊ တိဗက်ဘာသာတွင် ဆောက်ဖြင့်ထွင်းထု ဟော မြ၊ အ်မြ၊ ပုဒ်တို့ ရှိသေးရာ၊ ယင်းတို့သည်လည်း အထက်၌ ဖေ။ပြခဲ့သော ပု နှင့် မိတ်တူ ပုဒ်များတွင် အကြီးဝင်သည်ဟု ယူဖွယ်ရှိသည်။ လွှစင်များတွင် သစ် တုံး၏ ဗယ်ဖက်ပါးကို ပုတ်သည်၊ ညာဖက်ပါးကို ပုတ်သည်ဆိုရာ၌ ပုတ် ၏ အနက် တိုက်ဖြတ်၊ ဟောဖြစ်သည်။

- ပန်ပု- ပန်+ ပြခြင်း၊ လုပ်ခြင်း၊ ပြုသူ၊ လုပ်သူ+ ပု- ထုလုပ်၊ ပုံထု၊ ပုံလုပ်၊ ပုံဖေ။
- ပန်း၊ အရုပ်စသည်တို့ကို ထုလုပ်ခြင်း၊ ပုံဖေ။ခြင်း၊ ထုလုပ်သူ၊ ပုံဖေ။သူ။

- ဆင်းပု- ဆင်း-အဆင်း၊ သဏ္ဍာန်+ ပု-ပုံလုပ်၊ ပုံဖော်။
- မြတ်စွာ ဖုရား၏ အဆင်းသဏ္ဍာန်ကို ပုံလုပ်၊ ပုံဖော်ထားသော အရာ။ မြတ်စွာ ဖုရား၏ အဆင်းသဏ္ဍာန်ပုံ။
- ပုရန်- ပု- ပုံလုပ်၊ ပုံဖော် + ရန်-ပြုလုပ်၊ ဆောက်လုပ်။
- အုတ် အင်္ဂတေဖြင့် ဖုရား၊ ကျောင်း၊ တန်ဆောင်း၊ စရပ်စသည် တို့ကို ပုံဖော်ခြင်း၊ ဆောက်လုပ်ခြင်း၊ ပုံဖော်သူ၊ ဆောက်လုပ်သူ။

၈။ ပန်ပဲ၊ ပဲခွပ်၊ ပဲတင်၊

မြန်မာအနုပညာ ဝေါဟာရ ဟူသမျှသည် မွန်ဘာသာမှ လာရမည်။ ပါဠိ၊ သကဒ၊ တရုတ်စသည်တို့မှ လာလျှင်လည်း မွန်မှတစ်ဆင့် မြန်မာတို့က ရယူရမည်ဟူသော အယူထက် တဖက်သတ်ကျ၍၊ မွှောက်မှား ဖောက်ပြန်သည့် အယူသည် မြန်မာဘာသာ သုတေသနနယ်၌ မပေါ်ပေါက်ခဲ့ဖူးသေးချေ။ ဤအယူအရဆိုလျှင် မွန်တိုင်း သထုံပြည်ကို အနော်ရထာမင်းစော မအောင်နိုင်မီ သက္ကရာဇ် ၄၁၀ - ၄၁၉ ခု လောက်အလျင်က မြန်မာတို့၌ ယဉ်ကျေးမှု အနုပညာဟူ၍ အလျင်းမရှိခဲ့ဟု ဆိုလိုရာရောက်နေ၏။ သို့ဖြစ်လျှင် အနော်ရထာမင်းစော အလျင် မြန်မာတိုင်း၊ ပုဂံပြည်၌ မင်းလုပ်စိုးစံသွားကြသော မင်းပေါင်းများစွာတို့လက်ထက်တွင် ပန်ကျာ၊ ပန်ပု၊ ပုရန်၊ ပန်ထျန် ပန်ထိန်၊ ပန်ပဲ၊ ပန်ပွတ် စသော အတတ်ပညာတို့အလျဉ်း မရှိပဲ၊ အဘယ်သို့လျှင် အသက်မွေးနေထိုင်လျက်ရှိခဲ့ကြပါသနည်း။ နန်းတော် အိမ်တော်၊ မြို့ပြ မြို့ရိုး၊ ပုထိုး စေတီစသည်တို့ကို အဘယ်သို့ တည်ဆောက်မွမ်းမံ၍၊ လက်ကောက်၊ လက်စွပ်၊ ပုတီး၊ နားတောင်း စသည်တို့ကို ပြုလုပ်ဝတ်ဆင်ခဲ့ကြပါသနည်း။ အတတ်ပညာ၊ လုပ်ငန်းလုပ်ရပ်၊ ပစ္စည်းအသုံးအဆောင်ရှိလျှင် အမည်သညာ အခေါ် အဝေါ်လည်း ရှိရပေမည်။ အခေါ်အဝေါ်ရှိသောကြောင့်လည်း ပုဂံခေတ် စာပေတို့တွင်၊ မည်သည့်နည်းဖြင့်မျှ မွန်ဘာသာမှ သဘာဝကျအောင် ဆွဲဆောင်၍ မရနိုင်သော ပန်ကျာ၊ ပန်ထျန်၊ ပန်ထိန်၊ ပန်ပု၊ ပုရန် စသော အတတ်ပညာအခေါ်များကို တွေ့ရပေ၏။ ယင်းအခေါ်များကို သဘာဝကျအောင် မကောက်ယူတတ်တိုင်း မွန်ဘာသာမှချည်း အတင်းဆွဲဆောင် ဖျစ်ညှစ်ယူငင်လျက် ရှိခဲ့

သည်မှာ ဝမ်းနည်းစရာပင်။ တရုတ်တို့နှင့်သော် မွန်တို့ထက် မြန်မာတို့ကပိုမို နီးစပ်၍၊ နှီးရင်းဆက်သွယ်ခြင်း ရှိခဲ့သည်ကို ထိုသူတို့ လုံးဝစဉ်းစားမိဟန် မတူချေ။

သမိုင်းရာဇဝင် မတွင်မီ ရှေးပဝေဏီကာလကပင် ပျူနှင့် မြန်မာတို့မှာ မကွဲမပြား၊ တသားတည်းကဲ့သို့ နေထိုင်လာခဲ့ကြသည်ကို ရာဇဝင်စကားနှင့် ပထဝီအနေအထားအရ၊ များစွာယုံကြည်ဖွယ်ရှိသည်။ သရေခေတ္တရာပျက် ၍ ပုဂံပြည်ကို စတင်တည်ထောင်သူတို့မှာ မြန်မာတို့နှင့် ပူးတွဲလျက်ရှိသော ပျူတို့သာ ဖြစ်သင့်သည်။ အနော်ရထာမင်းစော သထုံပြည်ကို တိုက်ခိုက် သိမ်းပိုက်ခြင်းမပြုမီ၊ နှစ်ပေါင်း ၅၀၀ ကျော်လောက်ကပင်၊ သရေခေတ္တရာ ပြည်၌ မြန်မာတို့နှင့် ဖက်စပ်လျက်ရှိသည်ဟု ယုံကြည်ဖွယ်ရှိသော ပျူတို့ သည် ပုရန်၊ ပန်ပု၊ ပန်ထိန်၊ ပန်ပဲ၊ ပန်ကျာ စသော အတတ်တို့တွင် အထက် တန်းကျလျက်ရှိပြီးလျှင်၊ မွန်တို့ကဲ့သို့ပင် စာပေအရေးအသားနှင့် တိုင်း နိုင်ငံတည်ထောင်စိုးအုပ်လျက် ရှိသည်ကို၊ ယင်းတို့၏ လက်ငုတ်လက်ကြွင်း များ ဖြစ်သော၊ ဖုရားပုထိုး၊ အရိုးအိုးနှင့်၊ မြွှန်းမြိုတာ၊ ရွှေတန်ဆာများ နှင့်၊ ကျောက်စာ၊ ရွှေပေစာစသည်တို့က သက်သေခံလျက်ရှိသည်။ ခရစ် တော်နှစ် ၈၀၂ ခု၊ မြန်မာသက္ကရာဇ် ၁၆၃ ခု၊ မြန်မာ့သမိုင်း ရာဇဝင်အရ ပုဂံပြည် ထွန်လွတ်မင်းလက်ထက်လောက်တွင် တရုတ်ပြည်သို့ ဆိုက်ရောက် သွားသော ပန်ကျာနှင့် ကခြေအဖွဲ့ကို တရုတ်တို့က ပျူအဖွဲ့ဟု ခေါ်ဆို လျက်ရှိသော်လည်း၊ ရာဇဝင်အသွားအလာ၊ မှတ်တမ်းတင်ခဲ့သော အချက် အလက်များ အရသော်၊ ပျူသက်သက်အဖွဲ့မဟုတ်တန်ရာ၊ ပျူ-မြန်မာအဖွဲ့ သာဖြစ်တန်ရာသည်။ မြန်မာတို့က မြန်မာနိုင်ငံ အရှေ့မြောက်ဖက်မှ ဝင်လာ သူ ဟူသ၍ကို တရုတ်၊ တာတာ၊ မွန်ဂိုလ်၊ မန်ချူ၊ နန်းခေ(တိဗက်-မြန်မာ)၊ သျမ်း၊ ဟူ၍မခွဲခြား၊ တရုတ်ဟူ၍ စွဲမှတ်ခေါ်ဆိုရေးသား ဖော်ပြသည့်နည်း တူ၊ တရုတ်တို့ကလည်း၊ ယင်းတို့နိုင်ငံ အနောက်တောင်ဖက်မှ ဝင်လာသူများ ကို၊ ပျူ၊ မြန်မာဟူ၍မခွဲခြားပဲ၊ မိမိတို့၏ရှေးအမှတ်အသားများ အတိုင်း ပျူ ဟု သာ ခေါ်ဆိုခဲ့ဟန်တူသည်။ တရုတ်ဘာသာ၌ မြန်မာကို မိအေန် ဟု ခွဲခြားခေါ်ဆိုရေးမှတ်ခဲ့သည်မှာ မကြာလှသေးကြောင်း၊ ပုဂံပြည် ပျက်စီး ပြီးနောက်၊ အင်းဝခေတ်လောက်ကျမှသာ ဖြစ်ကြောင်းသိရသည်။ တရုတ် ဘာသာကို ထားပိဦး၊ မြန်မာဘာသာ၌ပင် မြန်မာ ဟူသောအရေးကို ၅၅၂ ခု နှစ်စွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ တောင်ဂူနီ ကျောက်စာတွင်မှ စတင်တွေ့ရလေသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင်းနေ အမျိုးကွဲတိုင်းရင်းသားတို့ကပင် မြန်မာတို့အားမြန်မာ

ဟု မခေါ်ပဲ၊ အခြားအမည်များဖြင့် ခေါ်ဆိုလျက် ရှိသည်ကများသည်၊ ထို့ကြောင့် မြန်မာတို့တွင် ယဉ်ကျေးမှုအနုပညာများ ထွန်းကားလျက်နေသည်မှာ မွန်တိုင်းသတို့ပြည်ကို အနော်ရထာမင်းစော မအောင်မိနှစ်ပေါင်းများစွာကပင်ဖြစ်သင့်ကြောင်း ကောင်းစွာယုံကြည်ရာသည်။ သထုံပြည်မှ အတတ်ပညာသည်များကို အနော်ရထာမင်းစော သိမ်းရုံးခေါ်ဆောင်လာသည်မှာ မိမိ၏ပုဂံပြည်၌ ယင်းကဲ့သို့သော အတတ်ပညာသည်များ မရှိသေး၍မဟုတ်၊ ရန်သူ၏ အင်အားကို ဖြိုခွင်းရန်နှင့်၊ မိမိ၏အင်အားကို ဖြည့်တင်းရန်သာဖြစ်သည်။ ထိုနည်းတူစွာ နောင်မင်းတို့သည်လည်း။ အယုဒ္ဓယ၊ ဇင်းမယ်၊ မဏိပူရ၊ ဓညဝတီ စသောပြည်တို့ကို တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်သော အခါ၊ အလားတူ အတတ်ပညာသည်တို့ကို သိမ်းရုံးခေါ်ဆောင်လာကြောင်း ရာဇဝင်တို့တွင် မှတ်တမ်းတင်လျက်ရှိချေသည်။

ပန်တမော့ ဟူသော ပုဂံနှောင်းခေတ် မြန်မာ အခေါ်တွင် နောက်ပုဒ်ကမော့ သည် မွန်အခေါ် ကျောက် ဟောဖြစ်၍နေသည်ကို မူတည်လျက်၊ မြန်မာပန်အတတ် အခေါ်ဟူသ၍တွင် နောက်ပုဒ်များသည်ဆိုင်ရာ လုပ်နိုးသုံးဝတ္ထုပစ္စည်း ဖြစ်ရမည်ဟု လှေခါးစားထစ် ယူဆကာ၊ ပန်ထိမ် ဟု ယခုရေးခေါ်လျက်ရှိသော ပုဒ်တွင် ထိမ် သည် ရှာ ဟော ဖြစ်ရမည်။ ပန်ပု ဆိုသည်တွင် ပု သည် သစ် ဟောဖြစ်ရမည်၊ ပန်ပဲဆိုသည်တွင် ပဲ သည် သံ ဟော ဖြစ်ရမည်ဟု၊ မည်သည့် သံပြောင်းသံလွဲနည်း၊ အရေးသမိုင်း၊ ယုတ္တိယုတ္တ၊ သက်သေသာခံကတို့ကိုမျှ မထောက်ထားတော့ပဲ၊ မွန်ဘာသာ ယင်းဝတ္ထုများအခေါ် ဝေါဟာရတို့မှချည်း၊ ထင်သလို ဦးစောက် ပြောင်းပြန်၊ မှောက်ချည် လှန်ချည်ပြုကာ စကားမျက်လှည့်ပြသည်တို့ကို၊ ဝမ်းနည်းဖွယ်ရာ တွေ့ခဲ့ရသည်။ ဤသို့ ဂျမ်းထိုးမှောက်ခုံဖြစ်နေချက်များကို ပန်ထျန်၊ ပန်ထိန်၊ ပန်တည်း အကြောင်းတို့နှင့် ပန်ပု၊ ဆင်းပု၊ ပုရန် အကြောင်းတို့၌ အတော်အတန် ဖော်ပြခဲ့ပြီး ဖြစ်သော်လည်း၊ ဤ ပန်ပဲ၊ ပဲခွပ်၊ ပဲတင် အကြောင်း၌ ထိုးတက် ဖော်ထုတ်ပေးဦးအံ့။

ပန်ပဲ၊ ပဲခွပ်၊ ပဲတင် ဟူသောစကားတို့ကို အပြန်ပြန် ဆင်ခြင် သုံးသပ်သောအခါ၊ ယင်း တို့တွင် ပဲ၊ပဲ ပုဒ်တို့၏အနက် ထုရိုက်၊ ပုတ်ခတ် ဖြစ်ပေလိမ့် လောဟု စိုးဝါးထင်မြင် ချက်ကိုရသည်။ အထူးသဖြင့် ပဲတင်သံဆိုသည်မှာ ရိုက်ခတ်သကဲ့သို့ ကျယ်လောင်မြည်ဟည်းသော အသံဟူသည်ကို စဉ်းစားမိ၏။ “ ပဲတင်ခတ်၊ ပဲတင်ရိုက်၊ ပဲတင်တီး၊ ပဲတင်ဟည်း၊ ပဲတင်ထိုး၊ ပဲတင်နှက် ”ဆိုသောစကားတို့တွင် တဖန် ထိုး၊နှက်၊ရိုက်၊ခတ်၊

တီး၊တည်း ဆိုသောစကားများ ဖက်တွဲလျက်ရှိပြန်သေး၏။ သို့ဖြင့် ဝဲ၊ ဝဲ တို့၏ မိတ်တူပုဒ်များကို မြန်မာနှင့် အနွယ်တူ ဘာသာတို့တွင် ရှာဖွေစုံစမ်း ကြည့်ရာ အောက်ပါအတိုင်း တွေ့ရ၏။

မြန်မာနှင့် အနီးစပ်ဆုံး ဖြစ်သော မရူဘာသာတွင် ပန်ဝဲ ကို ရှိန်ဝဲ ခေါ်၍၊ ရှိန် သဒ္ဒါ ထား၊ သန်လျက် ဟော၊ ဝဲ သဒ္ဒါ ‘ထုနှက်၊ ရိုက်ခတ်’ ဟော ဖြစ်ပြီးလျှင်၊ ရှိန်ဝဲ ၏အနက် ထား၊ သံလျက် စသည်ကို ထုနှက်၊ ရိုက်ခတ်၍ လုပ်သော လုပ်ငန်းဖြစ်ကြောင်းတွေ့ရ၏။ ဤသို့ မရူဘာသာတွင် ဝဲ သဒ္ဒါ ထုနှက်၊ ရိုက်ခတ် ဖြစ်ကြောင်း တွေ့ရပြီးသော်၊ အခြားတိဗက်- မြန်မာဘာသာတို့တွင် တိုးတက်ရှာဖွေရာ ထိုနည်းတူစွာပင် တွေ့ရပြန်၏။

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ သဒ္ဒါချင်း	ဝဲ	ထု၊ ရိုက်၊ နှက်။
၂။ ပေါင်းရွှေချင်း	ဝဲလ်	၎င်း
၃။ ကချင်	ဗျဲ	၎င်း
၄။ နှင်း	ဝဲ	ပုတ်၊ ခတ်။
၅။ အဗောမိရီ	ဝိ	၎င်း
၆။ ဒဗလာ	ဝိ	၎င်း
၇။ ရှိုက်ရင်မိရီ	ဝိ	၎င်း
	ပါ	ထု၊ ရိုက်၊ ခုတ်။
၈။ တိဗက်	ဝိရ်	ထု၊ ထောင်း

မြန်မာဘာသာ၌ အိ၊ အီ၊ အီး နှင့် အဲ့၊ အယ်၊ အဲ သရသံများ ပြောင်းလဲသည့် သာဓက အများပင်ရှိသည်။ ချိ (ချိနဲ့) နှင့် ချဲ (ချဲနဲ့)၊ ရိ (ရိရှား)၊ နှင့် ရဲ (ရဲရှဲ)၊ မိ (အမိ) နှင့် မယ် (အမယ်)၊ ရီ နှင့် ရယ်၊ ဖိ (သွဖိ) နှင့် ဖယ် (သွဖယ်)၊ စီး (ပြီးစီး) နှင့် စဲ (ရပ်စဲ)၊ ဖြီး (သွားပြီး) နှင့် ဖြဲ (သွားဖြဲ)။ အည့်၊ အညိ၊ အညီး ဟု ရေးသော်လည်း၊ အိ၊ အီ၊ အီး ဟူသောအသံထွက်နှင့်၊ အဲ့၊ အယ်၊ အဲ အသံထွက်တို့ ပြောင်းလဲခြင်းလည်း အများပင်ရှိသည်။ စည့် နှင့် စဲ၊ တည့် နှင့် တဲ့၊ မည့် နှင့် မယ်၊ လည့် နှင့် လယ်၊ နည်း နှင့် နဲ၊ သည်း နှင့် သဲ။

ပါ၊ ဖ၊ ဗ၊ ဘ ဗျည်းသံတို့ ပြောင်းလဲသော သာဓက တို့လည်း မြန်မာဘာသာတွင်း၌ပင် အများရှိသည်။ ရှေး၌ ပုရှာ ဟု ရေးသည်ကို နောင် တရွေ့ရွေ့ပြောင်းလဲကာ ဖုရာ၊ ဘုရား ဟု ရေးလာပြီးလျှင်၊ နောက်ဆုံးတွင်

နှစ်ပုဒ်ကိုရောကာ ဗျား၊ ဗျာ သို့ သက်လာသည်။ ပန်း (ပုံပန်း) ပြသည်ကို ပန်း ပြသည်၊ ပုံ ကို ပုံ၊ ပိုး ကို ဗုံး၊ ကြီးမြတ်ဟော ပါး (သျှင်တပါး) ကို ဖါး (မောင်ဖား) စသဖြင့် အခြားများစွာသော သာဓကတို့လည်း ရှိပေသေးသည်။

မြန်မာ ဘာသာ၌ပင် ပန်ပဲ ကို ပန်ဖယ်၊ ပန်ဖဲ၊ ပန်ဆဲ ဟု အမျိုးမျိုး ရေးခေါ်ခဲ့သည်။

(၁)။ “ပုဂံကျွန်ကာ ကုလာ ၅ ကိပ်၊ စည်သည်၊ ခရာသည်၊ ပန်ကျာ၊ ပန်ပု၊ ပန်ခီ၊ ပန်ဖယ်၊ ပုရန်” ။၅၉၅ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ဇံသီးဖုရားကျောက်စာ။ ၂၁၊ ၂၂။

(၂)။ “ဤမိထောင် ငါမည် ပန်ဖယ် ၁။ ” ၅၉၉ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ လေး မျက်နှာ ဖုရားကျောက်စာ၊ ၇။

(၃)။ “ပန်ဖဲ ၁၀၊ သံဖိုင် ၁၀။” ။၇၂၄ ခုစွဲ၊ အမရပူရ၊ ပုသိုးတော်ကြီး အရံတွင်း၊ ကျောက်စာအမှတ် ၂၅။

၄။ “ထက်ဝက်ကား ကျောင်းတော်ကို လုပ်ကျွေး တစည်းသည်၊ ပန်း ဖဲ၊ တမေခွ၊ ပုရန်၊ သန်လျင်းထမ်း၊ တလင်းမြက်ကျွန်အကုန်လျှင် စားစေ သတည်း”။ ။၇၃၅၊ ၇၃၆ ခုစွဲ၊ စစ်ကိုင်းမြို့၊ ရတနာ စေတီကျောင်း ကျောက်စာ၊ ၅၀-၅၂။

ရှေးခေတ်တို့တွင် ပန်ဖယ်၊ ပန်ဖဲ အရေးတို့မှာ အတူတူပင် ဖြစ်သည်။ ပန်ဖယ်၊ ပန်ဖဲ ဟူသော နောက်ပုဒ်တွင် ပစောက် နှင့် အရေးကို ရှေး ကျောက်စာတို့တွင် မတွေ့ရသည်မှာ ထူးခြားပေသည်။ ကုန်းပေါင်ခေတ် ဦးရေး ဝေါဟာရတ္ထ ပကာသနီတွင်ပင် ပန်ဖဲ ဟူသောအရေးကို မပြပဲ၊ ပန်းဖဲ ဟူသော အရေးကိုသာ ပြသည်။ သို့ရာတွင် ဝဏ္ဏဗေဒသတ် အင်းတွင် ပန်းပဲ အရေးကို တွေ့ရ၍၊ ၁၁၃၉ ခုစွဲ၊ အဝမြို့၊ မိုးထိကျောင်း ကျောက်စာ ကြောင်းရေ ၃၀ တွင်၊ “ကံကျွေပိသုကာ ပန်ဖဲ၊ ပန်ထိမ်၊ ပန်ပွတ်၊ ပန်ပု၊ ပန်ရန်၊ ပန်ချို၊ ပန်မင်၊ ပန်တည်” ။ ဟု ရေးလျက်ရှိသည်။ ၁၀၁၁ ခုစွဲ၊ စစ်ကိုင်းမြို့၊ ကောင်းမှုတော် ကျောက်စာတွင်သော် ပန်ဆဲ ဟု ရေးသည်ကိုလည်း တွေ့ရသည်။

ပန်ဖဲ၊ ဖန်ဖဲ၊ ပန်ဆဲ ဟု သုံးမျိုးသော အရေးတို့တွင် ဖဲ၊ ဆဲ ပုဒ်တို့ သည်၊ ထု၊ ရိုက်၊ နှက်၊ ပုတ်၊ ခတ် ဟော မရဘာသာ ဖဲ၊ နှင်းဘာသာ ချင်းဘာသာ ဖဲ၊ ကချင်ဘာသာ ဖဲ၊ တို့နှင့် မိတ်တူဖြစ်၍၊ ယင်းတို့ အတိုင်း ထု၊ ရိုက်၊ နှက်၊ ပုတ်၊ ခတ် ဟော ဟု ယုံကြည်ရာ၏။ ထု၊ ရိုက်၊

ပုတ်၊ ခတ်၊ ခုတ်၊ ထောင်း မိရိဘာသာ ပိ၊ ပိ၊ ထိဗက်ဘာသာ ပိရံ၊
ဒဖလာဘာသာ ပိ ပုဒ် တို့သည်လည်း ယင်းတို့နှင့် မိတ်တူဟု ဆိုရာ၏။

ထို့ကြောင့် မြန်မာဘာသာတွင် ပန်ပဲ ၏ အနက် သံကို ထုနှက်၊ ရိုက်ခတ်
သော လုပ်ငန်း၊ ထုနှက်ရိုက်ခတ်သူ ဟု ဖြောင့်တန်းစွာ ပေါ်ထွက်ချေ၏။
ပန်ပဲ လုပ်ငန်းနှင့် နေထွက်က နေဝင် ထုနှက်၊ ရိုက်ခတ် ရသော အမှုကို
မြန်မာတို့စိတ်၌ အဘယ်မျှ ဖက်တွဲစွဲလမ်းလျက်ရှိသည်ကို အောက်ပါ
မျောက်မင်းအူသံ အချင်းငယ်မူကွဲများမှ သိရာသည်။

(၁) အိုပင်အိုကံ ဆိုးပင်သာ ဆိုးလှလေး။ လုံမလေးရယ် မောင့်ကို
မသနား၊ ပစ်တဲ့ ပစ်ခွါသွားပါလို့လေး။ မိုးမင်း ဘယ်တော့ သောက်ပမ
နော်၊ ပန်ပဲ ဘယ်တော့ ခေါက်ပမနော်။ အိုရွှေလိပ်ပြာညို ပျံကသွား၊ ဟိုမှာ
သည်မှာနား၊ ကြာဆံကိုစားပါလို့၊ ရေပေါ်ကိုလွှားပါလို့၊ မောင်မင်း
ကြိုက်တော်မူလေတည့်၊ မောင်းမင်းကြိုက်တော်မူ။

(၂) ဟေမဝန္တာ၊ တောတည့်တောခန်းဝါ။ လုံမလေး မောင့်ကို
မသနား၊ ပစ်တဲ့ပစ်ခွါသွားပါလို့လေး။ မိုးမင်းဘယ်တော့ သောက်ပမနော်။
ပန်ပဲဘယ်တော့ ခေါက်ပမနော်၊ ငါ့လက်ကိုမချိုး၊ ငါ့ခြေကို ချိုးပါလို့လေး။ မိုး
မင်းဘယ်တော့ သောက်ပမနော်၊ ပန်ပဲဘယ်တော့ ခေါက်ပမနော်။

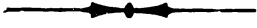
(၃) အိုပင်အိုကံ ညဉ့်ယံသာလို့ကတော့တယ်။ မောင့်ခြေငယ်လေ
ကျိုးကျိုး၊ မောင့်လက်ကယ်လေးကျိုးကျိုး။ မိုးမင်းဘယ်တော့ သောက်ပ
မယ်၊ ပန်ပဲဘယ်တော့ ခေါက်ပမယ်။ ဗလုပ်ငှက်ကစီစီ၊ ရောင်နီလာခြင်းခြင်း။
မိုးပင်သာ မိုးသောက်လင်းပါလို့လေး။ ရှင်ရင်းကြွချိန်တန်လေတန်ချည့်လေ၊
ရှင်ရင်းကြွချိန်တန်လေတန်ချည့်လေး။

ပဲခွပ် ဆိုသည်တွင် ခွပ် ၏အနက် ကြက်ချင်းခွပ် ဆိုရာ၌ကဲ့သို့ သတ်ပုတ်၊
ထိုးခုတ် ဟောဟုယူရာ၏။ သင်းကွပ်၊ ကွပ်ညှပ်၊ ကွပ်မျက် ဆိုသည်တို့တွင်
ကွပ် နှင့် ပဲခွပ်၊ ကြက်ခွပ် တွင် ခွပ် တို့မှာ သိထိလနှင့် ခနိတအားဖြင့်သာ
ကွဲပြားသော မိတ်တူပုဒ်များဟု ယူရာ၏။ ကွပ် ၏ အနက် ခုတ်ဖြတ် ဟော
ဖြစ်ရာ၊ ခွပ် ၏အနက် သတ်ပုတ်၊ ထိုးခုတ် နှင့် ပရိယာယ်တူပင်ဖြစ်၏။
ထို့ကြောင့် ပဲခွပ် ၏အနက် ထုရိုက်ခုတ်ဖြတ်၊ ထုရိုက်ခုတ်ဖြတ်ရန်ကိရိယာ
ဟု တိုက်ရိုက်ပေါ်ထွက်၏။ ဤသို့ပေါ်ထွက်သော အနက်သည်လည်း ပဲခွပ်
၏ ပုံပန်း၊ အသုံးတို့နှင့် တိုက်ညီလျက်ရှိချေ၏။

ပန်ပဲ၊ ပဲခွပ် တို့တွင် ပဲ မှ ပဲတင် တွင် ပဲ သို့ အသံပြောင်းသွားသည်မှာ
ကျယ်စေ၊ ကျစေ ဟော ချဲ မှ ချဲ၊ ပူးကပ်၊ ဆက်စပ် ဟော တွဲမှ တွဲ၊

ယိုမ်းယိုင်၊ ယိမ်းယိုင်စေ ဟော နဲ့ မှ နဲ့ သို့ အသံများ ပြောင်း၍ ညွှန်ညှစ်တူ ဖြစ်သည်။ ဝဲတင် ဆိုသည်၌ တင် ၏ အနက်မှာ “သောင်းလုံး မြေလျှံ၊ ကျံကျံလေကြွေးရင်၊ တော်ကြီးငယ်သံတင်နိုး၊” ဆိုသော လောကနတ်သံ သီခြင်းပိုက်တွင် သံတင် ဆိုသည်၌ကဲ့သို့ ကျယ်လောင်၊ မည်ဟည်း ဟော ဟု ယူရန်။ ထို့ကြောင့် ဝဲတင် ၏ အနက် ထုရိုက်သကဲ့သို့ ကျယ်လောင် မည်ဟည်းသံ၊ ဝါ၊ ကျယ်လောင်မည်ဟည်းသော ထုရိုက်သံ ဟု ပေါ်ထွက် ၏။ ဤသို့ ပေါ်ထွက်သောအနက်သည်လည်း ဝဲတင်ရိုက်၊ ဝဲတင်တပ်၊ ဝဲတင် ခတ်၊ ဝဲတင်ထိုး၊ ဝဲတင်တီး၊ ဝဲတင်ဟည်း စသော စကားအသုံးတို့နှင့် ကိုက် ညီလျက်ရှိချေ၏။

- ဝဲ- ထုနှက်၊ ရိုက်ခတ်။
- ပန်ဝဲ- သံကို ထုနှက်ရိုက်ခတ်ရသော လုပ်ငန်း၊ လုပ်သူ။
- ဝဲခွပ်- ထုနှက်ခတ်ဖြတ်ရန်ကိုရိယာ။
- ဝဲတင်- ထုနှက်၊ ရိုက်ခတ်သကဲ့သို့ ကျယ်လောင် မြည်ဟည်း သောအသံ၊ ကျယ်လောင်မြည်ဟီးသော ထုနှက်ရိုက်ခတ်သံ။

၉။ ပန်ပွတ်၊ ဆီပွတ်၊ မီးပွတ်

ပန်လုပ်ငန်းတို့တွင် ပန်ပွတ် လုပ်ငန်းသည် အတော် ရှေးကျပုံပေါ်၍၊ ပုဂံပြည်၌ ကုလားကျောင်းများ ခေတ်စားမလာမီ၌ ပို၍ တွင်ကျယ်ခဲ့ဟန် တူသည်။ ကုလားကျောင်းများ ခေတ်စားလာသောအခါ၌ပင် ပန်ပွတ်လုပ် ငန်းမှာ ထွန်းကား လျက်ပင် ရှိကြောင်း၊ ပုဂံခေတ်ထိုး ကျောက်စာ တို့မှ သိရသည်။

- (၁)။ “ပန်ပွတ်ငါလပ ဝါ...။ခင်တီကျွန် ပန်ပွတ်ငါထုယ်သခါမွန် ဝါ” ။ ၆၀၄ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ အိမ်ရာကျောင်းကျောက်စာ၊ ၄၊ ၁၂။
- (၂)။ “ပန်ပွတ်သည် ရှယ်တောင်တက်ရှယ် အဘိသိတ် မူသော။” ။ ၆၁၇ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ စားပွဲမှောက် ဖုရားကျောက်စာ၊ ၈။
- (၃)။ “ပန်ပွတ် ငါသျှံ ဝါ” ။ ၆၆၃ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ဆုတောင်းပြည့်ဖုရား ကျောက်စာ၊ ၁၉။

ပန်ပွတ် တွင် ပန် ၏အနက်ကို အထပ်ထပ်အခါခါ ဖော်ပြပြီးဖြစ်သဖြင့် ဤ၌ ထပ်မံဖော်ပြရန်မလိုတော့ချေ။ ပွတ် ၏အနက်မှာ ပေါ်လွင်ထင်ရှား

လျက်ရှိသော်လည်း၊ အနည်းငယ်မျှစီ ကွဲပြားသော ယင်းအနက်ပရိယာယ်များကို ခွဲခြားဖော်ပြရန်လိုသည်။

(၁) ကျောက်ကို လက်ဖြင့်ပွတ်သည်။ ဆံပင်ကို ဆီဖြင့်ပွတ်သည်။ သစ်သားကို ဆေးဖြင့်ပွတ်သည်ဆိုရာတို့၌ အရာဝတ္ထုနှစ်ခုကို၊ ဝါ၊ မျက်နှာပြင်နှစ်ခုကို ထိခိုက်စေ၍၊ သာခန်အားဖြင့် တိုက်၊ တွန်း၊ သပ်၊ သွေးသည်ဟူ၏။

(၂) ခရုသင်းကို ကျောက်ဖြင့်ပွတ်သည်။ ရှေ့ထည် ငွေထည်ကို ဆပ်ပြာမှုန့်ဖြင့်ပွတ်သည်။ သစ်သားကို ကော်ဖတ်ဖြင့်ပွတ်သည် ဆိုရာ၌ ဘုရားကို ပွန်းပဲ့စေ၍၊ ချောမွတ်၊ ပြောင်လက် လာအောင် အခြား အရာဝတ္ထုတခုဖြင့် တိုက်၊ တွန်း၊ သပ်၊ သွေးသည်ဟူ၏။

(၃) ဆီပွတ်သည်။ မီးပွတ်သည်။ ချေးပွတ်သည်ဆိုရာတို့၌၊ အရာဝတ္ထုတခုခုကို ဖိညှစ်၊ ကြိတ်ခြေ၊ တိုက်၊ တွန်း၊ သပ်၊ သွေးခြင်းဖြင့် တစုံတရာ ဖြစ်ထွန်း ပေါ်ပေါက်လာအောင်ပြုခြင်း ဟောဖြစ်လေသည်။

ပန်ပွတ် ဆိုသည်၌ ပွတ် ၏ အနက်မှာ တစုံတခုသော မျက်နှာပြင်ကို ပွန်းပဲ့စေ၍ ချောမွတ်အောင်ပြုခြင်း ဟောဟု ဒုတိယ ပရိယာယ် စုတင် ယူရာ၏။ ဤသို့ချောမွတ်အောင် ပွတ်တိုက်သော ကိရိယာအဆောက်အအုံ၊ ခုံ၊ စင် ကို ပွတ်ခုံ၊ ပွတ်စင်၊ ပွတ်ကျည် ဟုခေါ်သည်။ ပွတ်ကျည် ကိုပင် တဖန် အသံပြောင်းလွဲကာ ပွတ်ကျေ၊ ပွတ်ကျေး ဟု ရေးဆို ကြပြန်သည်။ ဤတွင် ကျည် ၏အနက် မီးကျည်၊ ဆုံကျည်၊ ကျည်ပွေ၊ ကျည်စေ့၊ ကျည်တောက် ဆိုသည်တို့၌ကဲ့သို့၊ အခေါင်း၊ ပြောင်း၊ အပေါက်၊ အခွက်၊ ဆုံစသည် ဟောဖြစ်သည်။ ပွတ်ခံသည်၊ ပွတ်ထိုက်သည် ဆိုသည်၌ ပွတ် ကို ပွတ်ခုံ၊ ပွတ်စင်၊ ပွတ်ကျည် ဟောဟုယူသော်သင့်ရာ၏။

ဆီပွတ်သည် ဆိုရာ၌ ဆုံကျည်တွင် နှမ်းထည့်၍ ဆီထွက်အောင် ကျည်ပွေဖြင့်လှည့်ပတ်၊ တွန်းဖိ၊ ကြိတ်နယ်ခြင်းဖြစ်၏။ ထိုနည်းတူစွာ မီးပွတ်သည် ဆိုသည်မှာလည်း မီးထွက်အောင် မီးဆုံ၊ မီးကျည်ကို အချောင်း အတံဖြင့် တိုက်ခြင်း၊ ထိုးခြင်း၊ ကြိတ်ခြင်း၊ ဆုံကျည်အတွင်း၌ အချောင်း အတံကို မွတ်အောင် လှည့်ခြင်း၊ သွေးခြင်း၊ အချောင်းအတံနှစ်ခုကို ပွတ်ခြင်း ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ဆီပွတ်၊ မီးပွတ်၊ ဆိုသည်တို့တွင် ပွတ် ၏အနက်မှာ တစုံတရာ ပေါ်ပေါက် ဖြစ်ထွန်းလာအောင် တိုက်တွန်း၊ သပ်သွေး၊ ကြိတ်နယ်ခြင်းဟု တတိယ ပရိယာယ်စုတင်ယူရာ၏။

ပွတ် နှင့် မိတ်တူပုဒ်များကို တိဗက်-မြန်မာ၊ တရုတ်-ထိုင်း၊ မွန်-ခမယ် ဘာသာစုတို့တွင် အနံ့အပြားပင် တွေ့ရသည်။

မြန်မာစကားအဖွင့်ကျမ်း

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ တိဗက်	အ်ဖုရ်	ပွတ်၊ ဖွပ်၊
၂။ အဗောမိရီ	ပုအိ	ပွတ်၊ သပ်၊ သွေး။
၃။ မရ	ပွဲ	သုတ်သင်။
၄။ တရုတ်	ဖု၊ ဖွိတ်	၎င်း
၅။ သျမ်း	ပွတ်	ပွတ်၊ သပ်၊ သုတ်
၆။ ထိုင်	ပတ်	၎င်း
၇။ ကရင်	ပူ	ပွတ်၊ တိုက်၊
	ပေါ	ပွတ်၊ သပ်၊ လိန်း
၈။ မွန်	ပေါတ်	ပွတ်၊ တိုက်
	ဗျတ်	၎င်း
	ပွတ်	သုတ်၊ လိန်း။

မြန်မာဘာသာ၌ ကြက်ခွပ်၊ တိမ်ခွပ် ဆိုသည်၌ ခွပ်၊ ထင်းခုတ်၊ ကြောင်ခုတ် ဆိုသည်၌ ခုတ်၊ ပုတ်ခတ်၊ ရိုက်ခတ် ဆိုသည်၌ ခတ် ပုဒ်တို့မှာ အနက် ပရိယာယ်ချင်းတူသဖြင့် တခုမှတခုသို့ ပြောင်းလဲခဲ့သည်ဟူ၍ ထင်ဖွယ်ရှိပြီးလျှင်၊ ရှေးပုဂံခေတ် ကျောက်စာတို့တွင် ကြွမ်ဟူ၍၎င်း၊ ကြွတ်ဟူ၍၎င်း၊ မွန်ဘာသာတွင် ကြောက် ဟူ၍၎င်း ရေးခေါ်သောပုဒ်ကို ယခု ကြုတ် (ဓာတ်တော်ကြုတ်၊ ရွှေကြုတ်၊ ငွေကြုတ်) ဟူ၍၎င်း ရေးခေါ်လျက်ရှိသည်တို့ကို ထောက်သော်၊ တရုတ်ဘာသာ ဖွိတ်၊ သျမ်းဘာသာ ပွတ်၊ ထိုင်ဘာသာ ပတ်၊ မွန်ဘာသာ ပေါတ်၊ဗျတ်၊ ပွတ် ပုဒ်တို့မှာ တခုမှတခုသို့ သက်ဆင်းပြောင်းလဲသွားနိုင်သည်ဆိုရာ၏။ တဖန် မြန်မာဘာသာတွင် မဲကျုတ်၊ နက်ကျုတ် ဆိုသည်တို့တွင် ကျုတ် နှင့် ညှစ်ကျုတ်၊ နောက် ကျု ဆိုသည်တို့တွင် ကျု တို့၏ အနက်တူပုံ၊ ပြောင်းလဲပုံတို့ကို ထောက်သော် ဖွိတ်၊ ဖွတ်၊ ပေါတ်၊ ဗျတ်၊ ပွတ်ပုဒ် တို့နှင့် တိဗက်၊ အဗောမိရီ၊ ကရင်ဘာသာ အ်ဖုရ်၊ ပုအိ၊ ပူ၊ ပေါ ပုဒ်တို့ ပြောင်းလဲနိုင်သည်ကို သိရာ၏။ ထိုနည်းတူစွာ တရုတ်ရှေးဟောင်းစကား ဖွိတ် မှ ခေတ်သုံးစကား ဖု သို့ ပြောင်းလဲလာခဲ့၏။ ပ၊ ဖ၊ ဗ သံဘို့ ပြောင်းလဲတတ်ပုံကို ဤ၌ အထူး ဖော်ပြရန် မလိုတော့ပေ။

အနက်တို့ကို ဆင်ခြင်ပြန်လျှင်လည်း ပွတ်၊ တိုက်၊ သုတ်၊ သပ်၊ သွေး၊ လိန်း ဆိုသည်တို့မှာ ပရိယာယ်တူပင် ဖြစ်ကြ၏။ ခွန်အားဖြင့် ပွတ်တိုက်သော် ကြိတ်သည် မည်၏။ ဖွပ် ၏ အနက်များမှာ ပွတ် ၏ အနက်များ နည်းတူ

လွန်စွာ ကျယ်ဝန်း၏။ ဆန်ဖွပ်၊ ထုံးဖွပ်၊ ခဝါဖွပ်၊ ပျားဖွပ် ဆိုသည်တို့
၌၊ ပွတ်တိုက်၊ သုတ်လိန်း၊ ချေး၊ ပျားရည် ထွက်အောင်၊ ရိုက်ခတ်၊ ဖျစ်
ညစ် ဟု အနက်အမျိုးမျိုးပေါ်ထွက်လျက်ရှိ၏။

ဤသို့ မြန်မာဘာသာကို အနှယ်တူဘာသာတို့နှင့် ယှဉ်ပြိုင်တိုက်ဆိုင်၍
သော်၎င်း၊ မြန်မာဘာသာတွင်း၌လည်း ဆက်သွယ်ခြင်းရှိသော စကားများ
ကို တခုနှင့် တခုညှိနိုင်တိုက်ဆိုင်၍သော်၎င်း လေ့လာသော်၊ ပွတ် သည်
များစွာသော အနှယ်တူ ဘာသာတို့တွင် မိတ်တူများရှိသည့် ရှေးမြန်မာ
စကားရင်းပင်ဖြစ်ကြောင်းတွေ့ရ၏။ ထို့ကြောင့် ပန်ပွတ် ဆိုသော စကားနှင့်
အတတ်ကို၊ အနော်ရထာမင်းစောသထုံပြည်ကိုနှင့်မှ မြန်မာတို့က မွန်တို့ထံမှ
ရသော စကားနှင့် အတတ်ဟုမဆိုရာ၊ မွန်တို့ကလည်း ပန်ပွတ် ကို ပါန်ပေန်
ဟူ၍၎င်း၊ ပါန်မုတ် ဟူ၍၎င်း ခေါ်ဆို၍၊ ပန်ပွတ် ဟု မခေါ်ဆို၊ မဆွကပင်
ပျူ-မြန်မာတို့တွင် သစ်ဖြင့် ဆောက်လုပ်သော ကျောင်း၊ တန်ဆောင်း၊ နန်း
တော်၊ အိမ်တော်၊ သလွန်၊ ညောင်စောင်း၊ အစ်၊ အုပ်၊ စသည်တို့ရှိပြီးဖြစ်
ရာ၊ ယင်းစကားနှင့် အတတ်တို့သည်လည်း ရှိပြီးဖြစ်ရပေမည်။

ပန်ပွတ် တွင် ပွတ်နှင့် ဆက်စပ်စဉ်းစားသင့်သော ပုဒ်အများရှိသည်။
ယင်းတို့အနက် နှလုံးသည်းပွတ် ဆိုသည်တွင် ပွတ် မှာ အခိုင်အမြတ်၊
အတွဲအမြတ် ဆိုသည်တို့တွင် မြတ် နှင့် ပုဒ်ပြောင်းပုဒ်လဲသာဖြစ်၍ အခိုင်၊
အတွဲ၊ အပြူး၊ အမြတ် ဟော ပုဒ်သီးဖြစ်သည်ယူရာ၏။ မြတ် ဟူ၍လည်း
ရေးခေါ်သော ရေပက်တံ ပွတ် မှာကျည်နှင့် အတံတို့ကို ထိုးတိုက်ရသော
ကိရိယာ ဖြစ်သောကြောင့် ပန်ပွတ် တွင် ပွတ် နှင့် မိတ်တူဟု ယူသင့်သည်
ထင်၏။

အထက်၌ ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း ပန်ပွတ် တွင် ပွတ် နှင့် အသတ်အား
ဖြင့် ကွဲ၍နေသော်လည်း၊ အနက် ပရိယာယ်အားဖြင့် လွန်စွာရင်းနှီးခြင်းရှိ
သော ပုဒ်မှာ ပုဆိုးဖွပ်၊ ဆန်ဖွပ်၊ ထုံးဖွပ်၊ ပျားဖွပ် ဆိုသည်တို့တွင် ဖွပ်
ဖြစ်သည်။ ယင်းစကားတို့နှင့် စပ်လျဉ်း၍၊ ၇၅၄ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ရွှေစည်းခုံ
စေတီတော် တန်တိုင်းအတွင်း အရှေ့မြောက်ထောင့်ရှိ၊ ယွန်းမင်းကြီး
ဆရာတော် ကျောက်စာ (ပုဂံ၊ ပင်းယ၊ အင်းဝ ကျောက်စာများ၊ မျက်နှာ
၂၉) တွင် “ရွှေစည်ခုံဖုရားသီခင်ကိုပ် နှစ်တိုင်မဗြိတ် ထုန်ဖွပ်စိမ်သောငှါ”။
ဟူသော အရေးကိုတွေ့ရသည်။ ဝဏ္ဏဗောဓနသတ်အင်းတွင်လည်း “ပျားဖွပ်၊
ဆန်ဖွပ်၊ ထုံးဖွပ်၊ ကဝါဖွပ်” ဟူ၍ ပသတ်ဖြင့်ပင် အရေးပြသည်။ ကဝိ
လက္ခဏာသတ်ပုံတွင်လည်း ထိုနည်းတူပင်တွေ့ရသည်။ ဝန်ကြီးပဒေသရာဇာ

ရေး မောင်ဆန်ပြန်တမ်းခြင်းတွင်သော် “ဖွေးဖွေးဖြူထွတ်၊ ဆယ်ထပ်ဖွတ်မှ၊ လတ်လတ်ရောင်ချော” ဟု တသတ်ဖြင့် စပ်အင်ရှိသည်ကို၊ ဒုတိယကျော် အောင်စံထားဆရာတော်က ဝေါဟာရတ္ထပကာသနီတွင် မနှစ်သက်ကြောင်း၊ ဖော်ပြပြီးသော်၊ ဆယ်ထပ်ဖွတ် ဟု ပြင်လိုကြောင်း မိန့်ဆိုသည်။ မည်သို့ပင် ဖြစ်စေကာ အင်းဝညောင်ရမ်းခေတ်နောက်ပိုင်းတွင် ဆန်ဖွတ် ဟူသော ရေး အင်စပ်အင်လည်း ရှိသည်ကို အထူးသတိမူသင့်သည်။

စင်စစ်သော် ပန်ပွတ်၊ ဆီပွတ်၊ မီးပွတ် ဆိုသည်တို့တွင် ပွတ် နှင့် ကဝါ ဖွတ်၊ ဆန်ဖွတ်၊ ထူးဖွတ်၊ ပျားဖွတ် ဆိုသည်တို့တွင် ဖွတ် ပုဒ်တို့မှာ အနက် ဖရိယာယ်တူဖြစ်၍၊ ရင်းမြစ်လည်းတူသင့်ပြီးလျှင် အသတ်ချင်းလည်း တူသင့် လေသည်။ ဤသို့ မတူပဲ တမူစီကွဲပြားလျက်ရှိသည့် အကြောင်းကို စိစစ်ရာ အောက်ပါအတိုင်းတွေ့ရ၏။

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ သျှမ်း	ဖွတ်	လျှော်၊ ဖွတ်
၂။ ချင်း	ဗွတ်	၎င်း
၃။ တိုင်	ဖတ်	၎င်း
၄။ မွန်	ဗုတ်	ထောင်း၊ ဖွတ်
၅။ နှင်း	ဖုတ်	၎င်း
၆။ တိဗက်	ဗျတ်	လျှော်၊ ဖွတ်။

အထက်ပါ ဘာသာတို့တွင် ထောင်း၊ ဖွတ်၊ လျှော် ဟောပုဒ်တို့ အနက် အချို့တို့မှာ ကသတ် ဖြင့်ရှိ၍၊ အချို့တို့မှာ တသတ် ဖြင့် ရှိပြီးလျှင်၊ အချို့ တို့မှာ ပသတ် ဖြင့် ရှိလျက်နေသည်တို့ကို ထောက်သော်၊ မူလပုဒ်ရင်းမှာ သျှမ်းနှင့် ချင်းဘာသာတို့၌ ကဲ့သို့ ကသတ် ဖြင့် ရှိပုံပေါ်၏။ ထိုမှ ထိုင်နှင့် မွန် ဘာသာတို့၌ကဲ့သို့ တသတ် သို့ စံနစ်ကျစွာ ပြောင်းလဲ သွားခဲ့သော် လည်း၊ နှင်းနှင့် တိဗက်ဘာသာတို့တွင် ပသတ် သို့လည်းဖောက်ပြန် ပြောင်း လဲသွားသည် ယူသင့်သည်။ ထို့နည်းတူစွာ မြန်မာဘာသာ၌လည်း ရှေး၌ တရုတ် ဟု ကသတ် နှင့် ရေးသောပုဒ်သည် နောင် တရုတ်ဟု တသတ် သို့ စံနစ်ကျစွာ ပြောင်းလဲခဲ့သော်လည်း၊ နောက်ဆုံးတွင် တရုတ် ဟု ပသတ် သို့ ဖောက်ပြန်ပြောင်းလဲလာခဲ့ပြန်သည်။ မြန်မာဘာသာ၌ ဆန်ဖွတ် ဆိုသည်တွင် ဖွတ် သည်လည်း ဤသို့ပင် ဖွတ် ဟူသော ပုဒ်ရင်းမှ တိဗက်နှင့် နှင်းဘာသာ တို့၌ကဲ့သို့ ဖွတ် သို့ ပြောင်းလဲခဲ့သည် ထင်ဖွယ်ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် ပန်ပွတ်၊ ဆီပွတ်၊ မီးပွတ် တို့သို့လိုက်၍ ပုဆိုးဖွတ်၊ ဆန်ဖွတ်၊ ထူးဖွတ်၊ ပျားဖွတ်

ဟု ညောင်ရမ်းခေတ်၌ အရေးရှိခဲ့ပုံပေါ်သည်အတိုင်း တသတ် ဖြင့် ရေး
သော်လည်း သင့်အံ့သို့ရှိ၏။

အကြောင်းကြောင်းကို ထောက်သဖြင့် ပန်ပွတ်၊ ဆီပွတ်၊ မီးပွတ် ဆို
သည်တို့တွင် ပွတ် နှင့် ပုဆိုးဖွပ်၊ ဆန်ဖွပ်၊ ထူးဖွပ်၊ ပျားဖွပ် ဆိုသည်တို့
တွင် ဖွပ် ပုဒ်တို့မှာ တသတ် နှင့် ပသတ် အားဖြင့် သတ်ပုံချင်းကွဲ၍ပင်နေ
သော်လည်း၊ သိထိလနှင့် ဓနိတအားဖြင့်သာ ကွဲပြားသော ဓတ်တူအနက်တူ
ပုဒ်များဟု ယူဆရာသတည်း။

၁၀။ ပန်သေ့၊မင်သေ့ ။

ပန်သေ့၊မင်သေ့ဟူသောရေးစကားနှစ်ရပ်အနက် ပန်သေ့ ကိုခေတ်လူ
တို့ လုံးဝ မသိရုံမျှမက၊ပန်းသေး ဟူ၍ပင် ရေးခေါ်ပြီးလျှင် အလွဲလွဲ အချော်
ချော် အနက် ကောက်ယူလျက်ရှိပြီးလျှင် မင်သေ့ ကိုလည်း မင်သေး ဟု ရေး
ကြသေးသည့်ပြင် အနက်ကိုလည်း တဝက်တစိတ်မျှသာ သိကြတော့သည်။

မင်သေ့ ဆိုလျှင် ယခုခေတ်တွင် ထိုးကွင်း၊မင်ကြောင်ဟူ၍သာ နားလည်
လျက်ရှိကြ၍၊ မင်ဖြင့်ရေးသောစာလုံး၊ မင်စာ၊မင်ရေး ဟူသောအနက်တို့ကို
သော် မေ့ဖျောက်ပစ်ကြလေပြီ။

သော်ကပင် ဆရာတော်ရေး “ရွှေနန်းရွှေလွတ်” အစချီ အက္ခရာခွဲထား
လက်ာတွင် “ဂူတွင်းဥမင်၊ ရွှေမင်ဥေဥေ၊ မင်သေ့ထိုးမြ၊ ဟဆွဲမဖက်” ဟု
ဆိုရာ၌ မင်သေ့ ၏အနက် ထိုးကွင်း၊မင်ကြောင် ဟောဖြစ်သည်။ ထိုးကွင်း၊
မင်ကြောင် ကို တဖန် ဦးအင်းရေး အဖိုးကြီးအိုရုပ် တုံးခြင်းတွင် ကော်ရစ်၊
ခါးကြောင်း ဟုလည်း ရေးခေါ်သေးသည်။

“ရွှေဘိုကုန်းဘောင် တည်ထောင်စက၊ ဘေးလောင်း ဖုရောဇယ် ကျွန်ယုံ။
ဂုဏ်ပြိုင်ရပ်ပြိုင် မဝါကြနှင့်၊ မျှိုဦးသာစွ ရပ်များနောင်၊ ကော်ရစ် ခါး
ကြောင် ဆောင်ပုတီးနှင့်၊ တံတိုကြီးနဲ့ ကာလပေါ်၊ ဆဲငါးနှစ်မှချစ်စိတ်ဝင်၊
အပျိုပျံသင် ဗျာဆံစိုက်ကို၊ လာလိုက်ခဲ့ခေါ်။

မင်သေ့ ၏အနက် ထိုးကွင်း၊မင်ကြောင် ဟူ၍သာမက၊ မင်ရေး၊မင်စာ
ကိုလည်း ဟောသေးကြောင်း တွေ့ရသည်မှာ-

(၁)။ “ကြေးပုရပိုက်၊ သိုက်သိုက်ချုပ်ချုပ်၊ အုပ်အုပ်ဖုံးဖုံး၊ စာလုံး
ကြွေကြွေ၊ မင်သေ့လှလှ၊ ဝိသအက္ခရာ၊ မင်းစဉ်စာသို့။” ။နေမိဘုံခဏ်း
ပျို့၊ အပိုဒ် ၈၂။

မြန်မာစကားအဖွင့်ကျမ်း

(၂)။ “ဘုရားဟောတော်မူသော ပိဋကတ်တော်တို့ကို၊ ဟောတော်မူတိုင်းတည်အောင်၊ တံဆိပ်တော်ရ ဆရာတော် သင်္ဃာတော်တို့ကို၊ ကြည့်ရှုတည်းမစေ၍၊ ကညစ်မင်သေး၊ ရွှေရေးအဘူရာ၊ အဖြာဖြာဘို့ဖြင့်၊……။ ပိဋကတ်တော်တို့ကို၊ စု၍ရေးစေခြင်း” ။၁၂၂၁ ခုစွဲ၊ မန္တလေး တောင်ခြေ၊ သုဓမ္မာစရပ် ကျောက်စာ၊ ၅၆-၅၉။

နေမိဘုံခင်းပျို့ စပ်အင်တွင် မင်သေ့ ၊ ၎င်းအနက် မင်ရေး၊ မင်စာ ဟော ဖြစ်သည်မှာ ထင်ရှားပေ၏။ မင်သေ့ ကို မင်သေး ဟု သုဓမ္မာစရပ်ကျောက်စာတွင် ပြောင်းလဲရေးလျက် ရှိသော်လည်း အနက်မှာ မင်စာ၊ မင်ရေး ပင် ဖြစ်ကြောင်း သိသာပါသည်။

မင်သေ့တွင် မင် ၎င်းအနက်မှာ မဲ၊ နက်၊ မိုက်၊ မှောင်၊ မှုန်၊ မိုင်း ဟော ဖြစ်ကြောင်း မြန်မာနှင့်အနွယ်တူ ဘာသာတို့ကိုထောက်၍ သိရ၏။

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ ကချင်	မင်	မဲ၊ နက်၊ မှောင်၊ မိုင်း။
၂။ ကျိုတနာဂ	မင်	မိုက်၊ မှောင်။
၃။ တိဗက်	မန်	မှုန်၊ မိုင်း။
၄။ တရုတ်	မင်	မှောင်၊ မိုင်း၊ မှုန်။
၅။ သျမ်း	မန်	ညို၊ မိုင်း။
၆။ ထိုင်	မှန်	မဲ၊ မှုန်။

၁၀၁၁ ခုစွဲ၊ စစ်ကိုင်းမြို့ ရာဇာမာဏိဂူဌာဝေါ ကောင်းမှုဘက် ကျောက်စာတွင် “ မြေမြိုသင်္ဃာတိဟိသင်္ဃာစာရေတိုင် ကိုင်ရွှေချယ်ရယ် ” ဟူ၍၎င်း၊ “ရွှေမံခွက်၊ ငွေမံခွက်တိုင် နှိုက်မွေ့ပေါင်နှင့်ရည်ဖျိရယ်၊” ဟူ၍၎င်း မင် ကို မဲ ဟု ရေးလျက်ရှိသည်။

မြန်မာဘာသာ၌ “မင်ရေး၊ မင်စာ၊ မင်ခိုး၊ မင်ရောင်၊ မင်မဲ၊ မင်ရေ၊ မင်စွဲ၊ မင်တက်၊ မှုန်မင်” စသော အသုံးစကားတို့တွင် မင် ၎င်းအနက် မဲ၊ နက်၊ မဲနက်သော အသွေးအရောင်၊ အခိုးအမှုန်၊ အရေအမဲ ” စသည် ဟော ဖြစ်သည်။

မင်သေ့ တွင် သေ့ ၎င်းအနက်ကို စပ်သေ့ ဆိုသည်၌ကဲ့သို့ သွတ်သွင်း ဟောဟု ဝေါဟာရတ္ထပကာသနီတွင် ဒုတိယကျော်အောင်စံထားဆရာတော် ယူဆခဲ့သည်မှာ သင့်အံ့မထင်။ စပ်သေ့ ၊ မြည်သေ့ ဆိုသည်တို့နှင့် မင်သေ့ ဆိုသည်တို့တွင် သေ့ ပုဒ်တို့မှာ တခုနှင့်တခု မည်သို့မျှစပ်ဆိုင်ပုံမပေါ်၊ ရင်း မြစ်မတူ၊ ပုဒ်သီးများ ဖြစ်ပုံပေါ်သည်။

မင်ဆေ တွင် ဆေ ပုဒ်မှာ မင် ဟော သံသကြိုင်ဘာသာ မရှိ၊ ပါဠိ ဘာသာ မသိ ပုဒ်တို့မှလာသည် ယူသင့်သည်။ မရှိ မှ မသိ သို့သက်၍ မသိ တွင် နောက်ပုဒ်ကိုသာ ယူသဖြင့် ရသော သိ ကို တဖန် သရသံပြောင်းလဲရေး ဆိုသဖြင့် ဆေ ကို ရအပ်သည်။ ထိုနည်းတူစွာ သံသကြိုင်ဘာသာ ဝါချ ပုဒ် နှင့် ပါဠိဘာသာ ဆေဋ္ဌိ ဟူသော စကားတို့တွင် နောက်ပုဒ်တို့ကိုသာ ယူပြီး လျှင် သရတို့ကို ပြောင်းလဲရေးဆိုသဖြင့် ပန်ကျာ၊ သူဌေး ဆိုသည်တို့တွင် ကျာ၊ ဌေး ပုဒ်တို့ကို ရခဲ့သည်။ မသိ တွင် သိ ပုဒ်မှ မင်ဆေ တွင် ဆေ ပုဒ်သို့ ပြောင်းသည်မှာလည်း သံသကြိုင်ဘာသာ မရှိ၊ ပါဠိဘာသာ ဣသိ ကို ရသေ့၊ ဂဝံပတိ ကို ဂဝံပတေ၊ မုနိ ကို မုနေ ဟု ပြောင်းလဲရေးဆိုသည့် နည်း တူဖြစ်၏။ မြန်မာဘာသာသက်သက် အဘွင်း၌ပင် ရှေးက သြောက်မိ (အောက်မိ) ဟု ရေးသည်ကို နောင် အောက်မေ၊ ဟုတ်ပါမိ ကို ဟုတ်ပါ ပေ၊ ဖုန်းဟိ ကို ဖုန်းဟေ ဟု ပြောင်းလဲရေးဆိုသည့် သာဓကများလည်း ရှိပေသေးသည်။ ယင်းသာဓကများကို ထောက်သဖြင့် မသိ တွင် သိ ပုဒ်မှ မင်ဆေ တွင် ဆေ ပုဒ်သို့ပြောင်းလဲလာသည် ယူရာ၏။

ပန်ဆေ ဟူသောစကားကို ပုဂံခေတ် ကျောက်စာတို့တွင် တော်တော် များများပင် တွေ့ရသည်။

(၁) “သာစတတ် ငါပန်သိယ်”။ ။၅၀၄ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ လေးမျက်နှာ စေတီ (မင်းအနန္တသူ) ကျောက်စာ၊ ၇။ (လက်ရွေးစင် ၇၅)။

(၂) “ပန်ပုသာ ငါပစင် ခ။ ဇီငါပန်သိယ် ခ”။ ။၆၀၄ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ အိမ်ရာ ကျောင်းကျောက်စာ၊ ၅။ (တိုင်ရင်းပုံ ၁၄၄)။

(၃) “ဇီငါပန်သိယ်။ သာရောင်”။ ။၆၄၅ ခုစွဲ၊ အပယ်ငယ်ဖုရား ကျောက်စာ၊ ၁၆ (မူလ ၁၂၅)။

(၄) သတ္တုသွင်ကိုင်ပိယ်ခသော ငါပန်သိယ် မျာ အိုဝခ”။ ။၆၆၃ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ဆုတောင်းပြည့်ဖုရား ကျောက်စာ၊ ၂၀။ (ညွန့်ပေါင်း ၁၄၀)။

ကျောက်စာထုတ်နှုတ်ချက်တို့တွင် ပန်သိယ် ဟု ပုဂံခေတ် ရေးနည်း အတိုင်း ရေးသည်ကို ပန်ဆေ၊ ပန်ဆေ၊ ပန်ဆေး ဟု သုံးမျိုးဖတ်ယူနိုင် သည်အနက်၊ ပန်ဆေ ဟု ဖတ်ယူမှ အထက်၌ ဖော်ပြခဲ့သော သိပြီး စကား မင်ဆေ နှင့် တိုက်ဆိုင်ညီညွတ်ပေမည်။ ပန်ဆေ တွင် ပန် ၏ အနက် ပန်ကျာ၊ ပန်ကျန်၊ ပန်ဒီ၊ ပန်ပု ဆိုသည်တို့၌ ကဲ့သို့ မြခြင်း၊ လုပ်ခြင်း၊ ဖန်ဆင်းခြင်း၊ မြသူ၊ လုပ်သူ၊ ဖန်ဆင်းသူ ဟော၊ ဆေ ၏ အနက် မင်ဆေ ဆိုသည်၌ကဲ့သို့ မရှိ၊ မသိ ပုဒ်ချက် မင် ဟောဖြစ်ရာ၊

ပန်သေ့ ပုဒ်ပြီးတခုလုံး၏အနက် မင်စာရေးခြင်း၊ မင်ကြောင်ထိုးခြင်း၊ မင်စာရေးသူ၊ မင်ကြောင်ထိုးသူ ဟော ဟု ယူရာ၏။ ပန်သေ့ ၏ အနက် မင်စာရေးသူ ဟောဖြစ်ကြောင်း ထုတ်နှုတ်ချက် (၁) တွင် “သားစာတတ် ငါပန်သေ့” ဆိုသောစကားက ညွှန်းဆိုထောက်ခံလျက်ရှိသည်။ စာတတ် ရခြင်းသည် မင်စာရေးသူ၏ လိုအပ်သော ဂုဏ်အင်္ဂါဖြစ်သောကြောင့် စာတတ်ငါပန်သေ့ ဟု ဆိုလျက်ရှိချေသည်။ ဝ.ဖန် မင်သေ့ ၏ လုပ်ငန်း မှာ မင်စာရေးခြင်းသာမက မင်ကြောင်ထိုးခြင်းလည်းဖြစ်ရာ၊ ပန်သေ့ ၏ လုပ်ငန်းတွင်လည်း မင်စာရေးခြင်းနှင့် မင်ကြောင်ထိုးခြင်းနှစ်ရပ်စလုံး ပါဝင် သည်ဟု ယုံကြည်ရာ၏။ ပုဂံခေတ်၌ မင်စာရေးသည့် အလေ့အထပြန့်နှံ့စွာ ရှိခဲ့ကြောင်း ဓမ္မရာဇိကမင်စာ၊ ဖုရားရပ်စက်မင်စာ၊ ဝိနည်းခိုရ်ဖုရား မင်စာစသည်တို့က ထောက်ခံလျက်ရှိသည်။ ပုဂံခေတ်၌ မင်သေ့၊ မင် ကြောင်ထိုးသည့် အလေ့ရှိခဲ့သည်ဟူ၍လည်း ယုံကြည်ရန်ရှိသည်။ ဤ အချက်ကို ပန်ချီးဆေးရေးတို့မှ သုတေသနပြုဆဲ၊ စုံစမ်းဆဲဖြစ်သည်။

မြန်မာနိုင်ငံ သုတေသနအသင်းမှ ကြီးကြပ်၍၊ ဆရာပွား တည်းဖြတ် ပုံနှိပ်သော ဦးကုလား မဟာရာဇဇင်တော်ကြီးတွင်၊ အနော်ရထာမင်းစော သထုံအောင်၍ ပုဂံပြည်သို့ဆောင်ယူသွားသည့် ပညာသည်များ စာရင်း ဝယ် ပန်းသေး ဟူသော စကားပါဝင်၍ ယင်း စကားကို အောက်ခြေ မှတ်ချက်၌ “ပန်းသေး သို့မဟုတ် ပန်းရွဲ ကို ကျောက်သွေး သမား... ခေါ်သည်။” ဟု ဖော်ပြလျက် ရှိသည်မှာ မသင့်။ အနော်ရထာ မင်းစော သထုံအောင်၍ ခေါ်ဆောင်လာသည့် ပညာသည်များစာရင်းတွင် ပန်းသေး ပါ၍၊ ပန်းရွဲ မပါ။ ဟံသာဝတီဆင်ဖြူရှင် ယိုးဒယားအောင်၍ ခေါ်ဆောင် လာသော ပညာသည်များစာရင်းတွင် ပန်းရွဲ ပါ၍ ပန်းသေး မပါသော ကြောင့် ပန်းသေး နှင့် ပန်းရွဲ ဟူသော အခေါ်နှစ်ရပ်ကို အလဲအလှယ် သုံးနိုင်သည်။ အတူတူပင်ဖြစ်သည်ဟု ဆရာပွားယူဆခဲ့ဟန်တူသည်။ အဆိုပါ အောက်ခြေမှတ်ချက်တွင် ပန်းတယား (ပန်ကျာ) ကိုလည်း ပန်းတော့ (ပန်တော့) နှင့် အတူတူ အင်္ဂတေပန်းအတတ်ဟု မှားယွင်း ဖော်ပြလျက် ရှိသေးသည်။ စင်စစ်သော် ပန်းရွဲ သည်သာ ကျောက်သွေး အတတ်၊ ကျောက်သွေးသမား ဟောဖြစ်သည်။ အမျက်ကျောက်ရတနာ များကို ရွဲ ဟု ရှေးကခေါ်လေ့ရှိသည်။ ၆၀၄ ခုစွဲ ပုဂံမြို့၊ ကင်္ကာသူ မယား ကျောင်းလှူကျောက်စာတွင် နဝရတ် ၉ ပါးကို “ပတ်တမြာစသောရွဲမြတ် ၉ ပါး” ဟု ရေးဆိုလျက်ရှိသည်။ ယခုခေတ်တွင်လည်း ကျောက်မျက်ရွဲ၊

ကြောင်မျက်ရွဲ၊လည်ရွဲ၊ကန်ဆာ ဟူသောစကားများကို သုံးလျက်ရှိပေးသည်။
ထို့ကြောင့် ပန်ရွဲ သည်သာ ကျောက်သွေးသမား၊ ကျောက်သွေးအတတ်
ဟောဖြစ်၍၊ ပန်သေ မှာ မင်ရေး၊ မင်ကြောင်ထိုးသမားနှင့် မင်ခေး၊
မင်ကြောင်ထိုးအတတ် ဟု ယူဆရာသတည်း။

၁၁။ ပါယ်၊ ပယ်။

ပုဂံမြို့၊ ဂူပြောက်ကြီး (ရာဇကုမာရ) ကျောက်စာတွင် ပါယ်မယာ ဟူ၍
၎င်း၊ ၆၀၃ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ မြောက်ဂူနီ (မိဖုရားစော)ကျောက်စာတွင် ပယ်မျာ
ကြီး ဟူ၍၎င်း၊ ရေးသည်တို့၌ ပါယ်၊ပယ် ပုဒ်တို့မှာ ရေးချပါမပါ ကွဲပြားသော်
လည်း ပုဒ်တူဖြစ်၍၊ ကျန်စစ်သားမင်း၏ မိဖုရားအမည် အပယ်ရတနာ
နောက်ခေတ်စာတို့တွင် အဘယ်မဋ္ဌိ ဆိုသည်တို့တွင် အပယ်၊ အဘယ် တို့၏
ပုဒ်၎င်းများဖြစ်သည်။ ယင်း ပါယ် ပယ် ပုဒ်ကို ပါဠိဘာသာ ချစ်ခင် မြတ်နိုး
ဟောပိယ ပုဒ်သက်ဟုသုအခါပညာရှိ အများပင်ယူဆနေကြသည်။ သို့ရာတွင်
ယင်းနှင့်မိတ်တူဟု ယူဆဖွယ်ရှိသော ပုဒ်များကို တိဗက်-ခြန်မာ၊ တရုတ်-
ထိုင် နှင့် မွန်-ခမယ် ဘာသာတို့တွင်လည်း အောက်ပါအတိုင်း တွေ့ရသည်။

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ တရုတ်	ပိ၊ပေအိ၊ပိခအအိ	ချစ်ခင်၊မြတ်နိုး။
၂။ ပခလောင်	ပါ၊ပင်၊ပိက်	၎င်း။
၃။ မိကီရ်	ဗောင်	၎င်း။
၄။ လခဲရ်ချင်း	ဗါ(ပဝ)	၎င်း။
၅။ တိဗက်	ဒ်ဗါ	မြတ်နိုး

မြန်မာဘာသာ ပါယ်၊ ပယ် ပုဒ်တို့နှင့်တရုတ်ဘာသာ ပိ၊ပေအိ၊ပိခအအိ
ပုဒ်တို့မှာ အသံချင်း အနီးစပ်ဆုံးဟု ဆိုရာ၏။ ပခလောင် ဘာသာ ပါ၊
လခဲရ်ချင်းဘာသာ ဗါ၊ တိဗက်ဘာသာ ဒ်ဗါ ပုဒ်တို့ကို ထောက်သော်၊
မြန်မာဘာသာ ပါယ်၊ ပယ် ဟူသော အရေးနှင့်ရပ်တွင် ပါယ် အရေးသည်
မူလဖြစ်ပုံပေါ်၏။ ယင်းပုဒ်တို့မှာ တခုမှတခုသို့ သက်နိုင်သည်သာဖြစ်၏။
အနက်တို့ကို ဆင်ခြင်ပြန်လျှင်လည်း ထပ်တူပင် ကျလျက်ရှိကြောင်း တွေ့ရ၏။

ထို့ကြောင့် မြန်မာဘာသာ ဝါယ်၊ ဝယ် ပုဒ်တို့သည် တရုတ်-ထိုင်၊ တိဗက်-မြန်မာ၊ မွန်-ခမယ် ဘာသာတို့တွင် ဖိတ်တူများရှိသည့် မြန်မာစကားရင်းများဟုသာ ယူဆသင့်သည်ထင်၏။ သို့ရာတွင် ဤ တိဗက်-တရုတ်ဘာသာလာ ပုဒ်များနှင့် ပါဠိဘာသာလာ ပိယ သံသကရိုဏ်ဘာသာ ဗြိယ ပုဒ်များသည်လည်း လွန်စွာ နီးစပ်သဖြင့် ဆက်သွယ်ခြင်း ရှိကောင်း ရှိပေမည်ဆိုရာ သတည်း။

၁၂။ ပိ၊ ပု၊ ပိုး

‘ပိတုန်း၊ ပိလူ’ ဟူ၍၎င်း၊ ‘ပု၎်၊ ပု၎်၊ ပု၎်’ ဟူ၍၎င်း၊ ‘ပိုးစပ်၊ ပိုးဟပ်၊ ပိုးပရန်၊ ပိုးနားသန်၊ ပိုးဖလံ၊ ပိုးစုန်းကြူး’ စသည်ဖြင့်၎င်း ရေးသည်တို့၌၊ ‘ပိ၊ ပု၊ ပိုး’ တို့မှာ အနက်တူ ‘သေးငယ်၊ အရိုးမဲ့၊ ခြေထောက်များသောအကောင်’ ဟောဖြစ်သည်။ ရှေးပုဂံခေတ်တွင် ‘ပျာတောက် (ပျားတောက်)’ ဟု အရေးတွေ့ရ၍၊ ယခု ‘ပိတောက်’ ဟု ရေးသောပုဒ်တွင် ပိ ပုဒ်သည်လည်း ပိုး ဟောဟုပင် ယူဖွယ်ရှိသည်။ ယင်း အပင်ကို ပျားတောက်၊ ပိတောက် ဟု ခေါ်သည်မှာ၊ ယင်း၏ အပွင့်ဝတ်ရည်ကို ပျားများ၊ ပိုးများစုတ်ယူလေ့မရှိ၊ စုတ်လျှင်လည်း အဆိပ်ဖြင့် တောက်တတ်သည်ဟု သူဟောင်းတို့ ယူဆသောကြောင့်ဟု ထင်ဖွယ်ရှိသည်။

ယခု ‘ပရွက်၊ ပရွက်ဆိတ်’ ဟု ရေးခေါ်လျက် ရှိသောပိုးကို သော်ရှေးက ပုရွက်၊ ပုရွက်ဆိတ် ဟုသာ ရေးခေါ်သည်။

(၁)။ “ဤဇေထက် ပုရွက်မျှ မဗွတ်လိုပင် ဟု ရေစင် ဥဓိကရာ ခွဲရယ် ဆိုင်ကုန်အေ (ဤမြေထက် ပုရွက်မျှမဖြစ်လိုဟု ရေစင် အုံးပူးကရာ ခွဲရ် ဆိုကုန်အေ)။” ။ ၇၅၇ ခုစွဲ၊ ကျောက်ရစ်ရွှေ၊ ရွှေပေါင်လောင် စေတီ ကျောက်စာ၊ ၉၊ ၁၀။

(၂) စမ္မုတိထွက် ခြခုန် ပုရွက်မှလျှင် မဗွတ်စေကုန်သတည်း။ (ဇမ္မုထိပ်ထက် ခြခုန်း ပုရွက်မှလျှင် မဖြစ်စေကုန် သတည်း)။” ။ ၇၅၉ ခုစွဲ၊ အမရပုရ၊ ပုသိုးတော်ကြီးကျောက်ချပ် ၁၉၃၊ ၂၉၊ ၃၀။

(၃)။ “ထိုင်ဗွေနှိုက် ပုရွက်ခြခုန်ဗွတ် (ထိုမြေနှိုက် ပုရွက်ခြခုန်းဖြစ်)။” ။ ၇၆၂ ခုစွဲ၊ အမရပုရ၊ ပုသိုးတော်ကြီး ကျောက်ချပ် ၁၁၂၊ ၂၀။

(၄)။ “ပုဂ္ဂိုလ်ဆိတ်ခြံပုံမ တိုင်မျှမဖြစ်စေသော (ပုဂ္ဂိုလ်ဆိတ် ခြံပုံးတို့မျှ မဖြစ်စေသော)” ။၈၄၆ ခုစွဲ၊ မြင်းခုန် တိုင်မြို့၊ ကြပို့ သူကြီး ကျောင်း ကျောက်စာ။ ၂၁၊ ၂၂။

အခြားများစွာသော ကျောက်စာတို့တွင်လည်း ‘ပုဂ္ဂိုလ်၊ ပုဂ္ဂိုလ်ဆိတ်’ ဟုပင် အရေးများသည်။ ၇၃၁ ခုစွဲ၊ ပခန်းကြီးမြို့၊ ရှေ့မြင်စိုင်းဖုဆား ကျောက်စာကြောင်းရေ ၁၆ ဌာသော် “ခြံခုန်းပိုးရွက်နီတို့သည်။” ဟူသော အရေးကိုလည်း တွေးရသေးသည်။ ‘ပုဂ္ဂိုလ်ဆိတ်’ ဆိုသည်၌ ဆိတ် မှာ ‘ပုစွန်ဆိတ်၊ တဆိတ်၊ ဆိတ်စာ’ ဆိုသည်တို့၌ကဲ့သို့ ‘သေးငယ်၊ အနည်းငယ်’ ဟောဖြစ်သည်။

ဝိလူ ဟူသောအရေးကိုလည်း၊ ၁၀၁၁ ခုစွဲ၊ စစ်ကိုင်းမြို့၊ ရာဇဓဏိစူဠာ ကျောက်စာကြောင်းရေ ၂၂ တွင် “မျိုးစွာ သင် ရဲမက်ဆင်မြင် အလုံမ အရင် နှင့် ချိတ် မူရယ် တောင်ဝိလူ အမည်ဟိ သင်အရပ်နှိုက်စခန်ထောက် တီမူပြီရယ် (များစွာသော ရဲမက်ဆင်မြင်း အလုံးအရင်းနှင့် ချိတော်မူ၍ တောင်ဝိလူ အမည်ဟိသော အရပ်နှိုက် စခန်းထောက် တော် မူပြီး၍) ။” ဟူသောအပိုဒ်တွင် တွေ့ရသည်။ ‘တောင်ဝိလူ’ ဆိုသည်မှာ ဝိလူ များ အမြောက်အမြား ထွက်သောတောင်ဟူ၏။

အခြား ဝိ ပု အရေးတို့ကို ရှေးကျောက်စာတို့၌ တွေ့ရခဲသည်။ မိုး အရေးကိုသော် သာဓက တင်ပြရန် မလိုချေ။ ဤသုံးပုဒ်တွင် ပု ပုဒ်သည် အရင်းခံ ဖြစ်ပုံပေါ်သည်။ ပု မှသာ ဝိ သို့၎င်း၊ မိုး သို့၎င်း ပြောင်းလဲခဲ့ သည်ဟု ယူရန်ရှိသည်။ ပု နှင့် ဝိ တို့ပြောင်းလဲနိုင်ကြောင်း ‘နောက်ကျူ’နှင့် ‘နောက်ကျီ’ ပြု၊ လုပ် ဟော မု၊ မူ (အနှိပ်အစက်ခတး မူမူကား)နှင့် အောက် မိ၊ ပြုမိ’ ဟု ဆိုသည်တို့၌၊ ကျူ နှင့် ကျီ၊ မု၊ မူ နှင့် မိ တို့ ပြောင်းလဲခြင်းကို ထောက်ရာ၏။ ပု နှင့် မိုး တို့ ပြောင်းလဲနိုင်ကြောင်းကိုလည်း၊ ရှေးကျောက်စာ တို့တွင် မုရင်း နှင့် မိုးရင်း၊ ကုလား နှင့် ကိုလား၊ တို့အား ပြောင်း လဲ ရေးခြင်းနှင့်၊ ‘ထုသည်’ နှင့် ‘ထိုးသည်’ တို့ အနက်ပရိယာယ် တူခြင်းကို ထောက်ရာ၏။ သံသကြိုင် ဘာသာ အမြဲတ ပုဒ်ကို မြန်မာတို့က ‘အမြဲတေ၊ အမြဲလ် ဟု ရေးဆိုသည်ကိုလည်း ဆင်ခြင်ရာ သေးသည်။

များစွာသော တိဗက်-မြန်မာ ဘာသာတို့တွင်လည်း မိုး ဟော ပုဒ်များ အနက်၊ ဝိ၊ မိုး တို့နှင့် မိတ်တူ ပုဒ်များထက်၊ ပု နှင့် မိတ်တူ ပုဒ်များကို ပိုမိုများပြားစွာ တွေ့ရသည်။

မြန်မာစကားအဖွင့်ကျမ်း

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ တိဗက်	အ်ဗု သ်ဗုရ်	ပိုးကောင်၊ ပိုးမွှား။ ပုရွက်၊ ပိတုန်း။
၂။ ကချင်	ပု ပလမ်လ၊ ပိလမ်လ	မြွေ။ လိပ်ပြာ။
၃။ မုဆိုး	ဖူ ပုလူဂ ပူဂေါ	ပိုးကောင်၊ ပိုးခြည်။ ပိုးဖလံ၊ လိပ်ပြာ။ ပုရွက်။
၄။ လိစု	ဗု ဗုလု ဗောလော ဗိဒိ	ပိုးခြည် ပိုးဖလံ။ ပုရွက်။ ပိုးကောင်။
၅။ နင်း	ဗလင်	ပိုးကောင်၊
၆။ အဗောမိရီ	အီပေါ တပုမ် တဗုအိ ပေါပုအိရ်	ပိုးကောင်။ ပိုးကောင်၊ ပိုးလောင်း။ မြွေ ပိုးဖလံ
၇။ မိကီရ်	ပိဇော ပိပိ ဖုရုအိ (ရုအိ-မြွေ)	ပျား။ ပိုးဖလံ၊ လိပ်ပြာ။ မြွေ
၈။ မိုရှင်နာဝ	ပူ	မြွေ။
၉။ ကရင်	ပိုး	ပိုးကောင်။

အထက်ပါပုဒ်များကို တခုစီသုံးသပ်ကြည့်လျှင် မြန်မာဘာသာ ပု နှင့် မိတ်တူတို့က များလျက်ရှိသည်ကို တွေ့ရပေမည်။ ပိ နှင့် မိတ်တူပုဒ်များကိုလည်း အနည်းငယ်တွေ့ရပါ၏။ ‘ပေါ၊ ဗော၊ ပိုး’ ပုဒ်များကိုသော် မိုး နှင့် မိတ်တူဟု ယူရာ၏။ အချို့ ပု နှင့် မိတ်တူပုဒ်များ မြွေ ဟောဖြစ်၍နေသည်ကို၊ မြန်မာဘာသာ၌ ‘မြွေကိုက်သည်’ ဆိုမည့်အစား ‘ပိုးထိသည်’ ဟု ဆိုသည်နှင့် နှိုင်းယှဉ်ကြည့်ပါလေ။ မြန်မာဘာသာ၌ မြွေ ကိုသာ မိုး ဟု ခေါ်သည်မဟုတ်။ အချို့တွားသွားကောင်များနှင့် ပိုးနှင့်တူသည့် ရေနေကောင်များကိုလည်း မိုး ဟုသောအနက်ဖြင့် ပုတတ်၊ ပုသင် (ပုတ်သင်)၊ ပုစွန် ဟု ခေါ်သည်တို့ကိုလည်း ဆင်ခြင်ရာ၏။ မြွေ ဟူသောအခေါ်၌ပင်လျှင် မိုး

ဟော ပု ပုဒ်သက်ဝင်လျက်ရှိကြောင်း တိဗက်-မြန်မာဘာသာ ဓမ္မ အခေါ် တို့က ဖော်ပြလျက်ရှိချေသည်။

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ တိဗက်	သ်မြုရ်	မြွေ
၂။ အဗောမိရိ	ဗုအိ	၎င်း
၃။ ရှိုက်အင်မိဒိ	တဗုအိ	၎င်း
၄။ ဒဖလာ	ဗုအိ (ရာမ်)	၎င်း
၅။ မုဆိုး	ဗုအိ	၎င်း
၆။ မိကီရ်	ရုအိ	၎င်း
၇။ ပေါင်းရွှေချင်း	ရှုလ်၊ ရုအေ	၎င်း
၈။ မရ	ဗွဲ(က်)၊ ဗွဲ	၎င်း
၉။ ပုဂံခေတ် မြန်မာ	မြူယ်၊ မြယ်	၎င်း

အထက်ပါ ပုဒ်တို့ကို ဆင်ခြင်သော် တိဗက်-မြန်မာဘာသာတို့တွင် ဓမ္မ ဟော ပုဒ်ရင်းသည် ရုအိ၊ ရုအေ ဖြစ်၍၊ ယင်းတွင် ဗိုး ဟော ပု ပုဒ် ယှဉ် ကပ်သဖြင့် တိဗက်ဘာသာတွင် မြုရ် ပုဒ်ကိုရအပ်သည်။ ထိုမှ မြ သံနှင့် မြ သံတို့ ပြောင်းလဲကာ မြန်မာဘာသာ ‘မြူယ်၊ မြယ်၊ မြွေ’ ပုဒ်တို့ကိုရရာ သည်။ မြ သံနှင့် မြ သံတို့ပြောင်းလဲတတ်သည်ကိုလည်း တိဗက်ဘာသာ ဗျက်၊ ချင်းဘာသာ ဗျက်၊ မိရိဘာသာ ပြေတ် ပုဒ် တို့နှင့် မြန်မာဘာသာ၌ ‘တံမြက်စည်း’ ဆိုသည်တွင် မြက် ပုဒ်၊ ‘တမြက်စည်း၊ တဗျက်စည်း’ ဟု ရွတ်ဆိုသည်တွင် ‘မြက်၊ ဗျက်’တို့ပြောင်းလဲသည်ကို ထောက်ရာ၏။

ဗိုး အခေါ်တွင် တိဗက်-မြန်မာစကားများနှင့် သံသကြိုဋ်- ပါဠိစကား များသည်လည်း နီးစပ်တိုက်ဆိုင်လျက်ရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။ သံသကြိုဋ် ဘာသာတွင် ‘ပိပိလီ၊ ပိပိလိ၊ ပိပိလိက၊ ပိပိသ၊ ‘ပိပိလက’ ပုဒ်ဘို့သည် ‘ပုရွက်’ ဟော၊ ‘ပုသက’ ပုဒ်သည် ‘ပိုးလောက်’ ဟော။ ပါဠိဘာသာတွင် ‘ပိပိလိက’ ပုဒ်သည် ‘ပုရွက်’ ဟော၊ ‘ပုဠုဝ၊ ပုဠဝက’ ပုဒ်တို့သည် ‘ပိုး လောက်’ ဟောများဖြစ်ကြသည်။

ဤသည်တို့ကို ထောက်သော် မြန်မာဘာသာတွင် ဝိ ပုဒ်သည်၊ ပု ပုဒ် သက်မဟုတ်ပဲ၊ ပု ပုဒ်နှင့် မိတ်တူပုဒ်သီးဟု ယူသော်လည်း သင့်ရာ၏။ ဗိုး ပုဒ်သည်ကား ပု ပုဒ် သက်ပင်ဖြစ်သည်ယူသင့်သည်။ ဤ ဗိုး ပုဒ်နှင့် ‘ပိုး ခြည်’ ဆိုသည်တွင် ဗိုး ပုဒ်ဘို့သည်၊ တရုတ် ဘာသာတွင် ‘ပိုးခြည်’ ဟော ဗိုး ပုဒ်နှင့်လည်း ဆက်သွယ်ခြင်းရှိသေးသည်ဟု ဆိုရာသတည်း။

၁၃။ ပုခြည်၊ ပုဆိုး

ပုဂံခေတ်ကျောက်စာတို့တွင် ပုခြည်၊ ပုဆိုး ဟူသော စကားကို အနံ့အပြားပင်တွေ့ရသည်။ ပုခြည်ခဆီ (ပုခြည်ခဆီး၊ ပုခြည်ခါးဆီး)၊ ပုခြည်ဖျင် ဟူသော စကား များကို လည်း ၅၉၈ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ စေတီလှဝန်း ဖုရားကျောက်စာတွင် တွေ့ရ၍၊ ပုခြည်ပုဆိုး (ပုခြည်ပုဆိုး) ဟူသောစကားကို သော်၊ သက္ကရာဇ် ၅၀၀ ကျော်လောက်တွင် ထိုး၊ ပုဂံမြို့၊ လေးမျက်နှာ ဖုရားကျောက်စာ (တိုင်းရင်းပုံ ၇၉ က) တွင် တွေ့ရသည်။ ပုခြည်သည် ဆိုသော စကားကိုလည်း၊ ၆၆၃ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ဆုတောင်းပြည့် ဖုရား ကျောက်စာတွင် တွေ့ရပေသေးသည်။

ပုခြည်၊ ပုဆိုး ဆိုသည်တွင် ပု ပုဒ်မှာ အောက်ပါ တရုတ်-ထိုင်၊ တိဗက်-မြန်မာစကားတို့နှင့် မိတ်တူဟု ယူဖွယ်ရှိသည်။

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ တရုတ်	ပု	အထည်၊ ခြည်ထည်၊
၂။ တိဗက်	ပုမိသ်	အထည်၊ အထည်လိပ်၊
၃။ လိစု	ပူ	အဝတ်၊ အထည်၊
၄။ ဗိုဒိုချူတိယ	ပု	ဝတ်ဆင်၊
၅။ ကချင်	ပု	၎င်း
၆။ သဒိုးချင်း	ပူ	၎င်း
၇။ နှင်း	ပုလ	အင်္ကျီ၊
၈။ မုဆိုး	အပို	၎င်း
၉။ မရူ	ပေါ	၎င်း
၁၀။ စေမနာဂ	အပိ	အဝတ်အထည်၊

မြန်မာဘာသာတွင် ပုခြည်၊ ပုဆိုး ဆိုသည်တို့၌ ပု ပုဒ်သည်၊ ‘အဝတ်၊ အထည်၊ ခြည်ထည်’ ဟော တရုတ်ဘာသာ ပု ပုဒ်၊ တိဗက်ဘာသာ ပုမိသ် ပုဒ်၊ လိစုဘာသာ ပူ ပုဒ်တို့နှင့် အသံဓရာ အနက်၌ပါ အနီးစပ်ဆုံး ဖြစ်သဖြင့် ယင်းတို့အတိုင်းပင် ‘အဝတ်၊ အထည်၊ ခြည်ထည်’ ဟောဟု ယူဆရ၏။ ကျန် ဇယားပါပုဒ်တို့မှာ ယင်းတို့နှင့် အသံအားဖြင့် ပြောင်းလဲနိုင်ကြောင်းသာမက များကို တွေ့ခဲ့ရလှလေပြီ။ အနက်များကို ဆင်ခြင်လျှင်လည်း ‘အဝတ်၊ အထည်’ ဆိုသည်မှ ‘ဝတ်ဆင်’ သို့၎င်း၊ ‘အင်္ကျီ’ သို့၎င်း ပြောင်းလဲသွားရန် လွယ်ကူလှပေ၏။ မြန်မာဘာသာ၌ပင် ‘ဖျင်ဖြူ၊ ဖျင်နှမ်း၊ ဖျင်းမည်း၊ ဥပေါင်း

ဖျင်' ဆိုသည်တို့၌ 'အဝတ်၊အထည်' မူလဟော ဖျင် ပုဒ်သည် 'မျက်နှာခတ် ကို ဖျင်လက်ဖုံး၍ ငိုတော်မူ၏' ဟူသော ရာဇဝင်လာစကားနှင့် ရှေ့ခနခကောင်း ဖျင်လက်ပင့်ကာ' ဟူသော စကားပုံတို့တွင် 'အင်္ကျီ' ဟော ဖြစ်လာလေသည်။

ပုခြည် တွင် ခြည် ပုဒ်သည် 'ဝါခြည်၊ လျော်ခြည်၊ ပိုးခြည်၊ ရှေ့ခြည်၊ ငွေခြည်၊ ဆံခြည်' ဆိုသည်တို့၌ကဲ့သို့ 'အသွယ်၊ အမျှင်' ဟော ဖြစ်သော်လည်း ယခုခေတ်၌ 'ခြည်ထည်၊ ခြည်လုံကွင်း၊ ခြည်ထမီ' ဆိုရာဝယ် 'ဝါခြည်' ကိုသာ ဆိုလိုသကဲ့သို့၊ မူလ၌ 'ဝါခြည်' ဟော သာလျင်ဖြစ်ရာသည်။ ထို့ကြောင့် ပုခြည် ၏အနက် 'ဝါခြည်ထည်၊ ဝါခြည်ဖျင်' ဟု ပေါ်ထွက်သည် ဆိုရာ၏။

ပုဆိုး တွင် ပု ပုဒ်ကို 'ပုဆစ်ဒူး၊ ပုဆစ်တုပ်' ဆိုသည်တို့၌ကဲ့သို့ ပေါင် ဟောဟုယူ၍ ဆိုး ပုဒ်ကို 'ဆေးဆိုး' ဆိုသည်၌ကဲ့သို့ 'ထိုးကွင်းထိုး၍ ဆေး ချယ်' ဟု ယူကာ၊ ရှေးမြန်မာလူမျိုးတို့သည်၊ ပေါင်၌ဆေးချယ်သကဲ့သို့ ထိုး ကွင်းထိုး၍ ထားခြင်းကို ပုဆိုး ခေါ်သည်ဟု သုတေသီအချို့က ယူဆမိန့် ဆိုခဲ့သည်မှာ အတော်အံ့ချော်၍ သွားသည်ဆိုရာ၏။ ဆိုလိုရိပ်မှာ ရှေးမြန်မာ လူမျိုးတို့သည် အဝတ်ပုဆိုးအစား ထိုးကွင်းပုဆိုးနှင့်သာ ပလာကျင်း၍ နေခဲ့ကြသည်ဟူ၏။ သို့ရာတွင် ယင်း သုတေသီများပင်လျှင်၊ တရုတ်ပြည် အနောက်မြောက်ဖက် ကန်စုံနယ်၌ တူးဖော်တွေ့ရသော အတော်အနုပညာ မြောက်သည့် အိုးခွက်များကိုသော် ရှေး မြန်မာ လူမျိုးတို့၏ လက်ရာများ ဖြစ်ပေလိမ့်မည်ဟု အလွမ်းသယ်ခဲ့ပေသေးသည်။ စင်စစ်သော် မြန်မာလူမျိုး တို့သည် အာရှတိုက် အလယ်ပိုင်း၌ နေထိုင်လျက်ရှိစဉ် ခေတ်သုတေသီများ မြောက်စား လိုသကဲ့သို့လည်း ယဉ်ကျေးမှု အဆင့်အတန်း၌ လွန်စွာမြင့်မား ခဲ့ပုံမပေါ်၊ မြန်မာပြည်တွင်းသို့ ဆိုက်ရောက်လာသော အခါလည်း ယင်းတို့ အထင်သေးသလောက် ရိုင်းစိုင်းလျက် ရှိသေးပုံမပေါ်၊ အလောတော်၊ အလယ် အလတ်တန်းလောက်တွင်သာ ရှိခဲ့ပုံပေါ်ချေသည်။ ပုဆိုး ၏ဗျူဟာကို ယထာဘူတကျအောင် မဆောင်တတ်သဖြင့်သာ ဤသို့ အယူအဆ အဆို အမိန့် ကမောက်ကမ ကျခဲ့သည်ဆိုရာ၏။ မြန်မာဘာသာ၌ ပု ပုဒ်ပေါင်းများ စွာရှိသည်အနက်၊ အဝတ် ဟော ပု ကို မယူပဲ၊ ပေါင် ဟော ပု ကိုယူကာ ဆိုး ကိုလည်း ဆီး ပုဒ်ပြောင်း ဝတ်ဆင် အနက်ဖြင့်မယူပဲ၊ အဖြောင့်အတိုင်း 'ဆေးရောင်တင်' အနက်ဖြင့်ယူကာ၊ ဆင့်နားရှက် ကြက်တွင်တပ်လိုက်သဖြင့်၊ ဤသို့ ပြီးစရာဖြစ်သွားရချေသည်။

ပုဆိုး တွင် ပု ပုဒ်မှာ ပုခြည် တွင် ပု ပုဒ်ပင်ဖြစ်၍ 'အဝတ်၊ အထည်၊ ခြည်ထည်' ဟောဟု ယူသင့်ကြောင်း ဆိုခဲ့ပြီ။ ဆိုး ပုဒ်မှာ ၅၉၀ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့

စေးလှဝန်းဖုရားကျောက်စာ၊ ကျောတွင် ‘ခဆီး၊ ပုခြည်ခဆီး’ ဟူ၍၎င်း၊ ၅၉၀ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ မင်းမတ်ဥာဏပိစည် (ရှင်ပင်ဇောမိ တန်တိုင်းအတွင်း၊ တောင်ဖက်) ကျောက်စာတွင် ‘ခဆီပွယ်ဖျင်၊ ခဆီဖျင်ပွယ်’ ဟူ၍၎င်းဆိုသည် တို့၌ကဲ့သို့၊ ‘ပတ်ရစ်၊ ခြည်နှောင်၊ ဝတ်ဆင်’ ဟော ဆီး ပုဒ်ပြောင်းဟု ယူသင့်သည်။ ဆီး မှ ဆိုး သို့ပြောင်းသည်မှာ၊ ရှေးကျောက်စာအရေး ကီးကန်းမှ နောင် ကျီးကန်း သို့ ပြောင်းသည့်နည်းတူ ဖြစ်၏။ ခဆီး ဆိုသည်မှာ ‘ခါး၌ ပတ်ရစ်၊ ခြည်နှောင်၊ ဝတ်ဆင်သည့်အဝတ်၊ အထည်’ ဟောဖြစ်သည့်နည်းတူ၊ ပုဆိုး ဆိုသည်မှာ ‘ပတ်ရစ်၊ ခြည်နှောင်၊ ဝတ်ဆင်ရန် အထည်’ ဟု ကောက်ယူမှသာ ထိခံဖြောင့်တန်းသော အနက်ကို ရပေမည်။

ယခုခေတ်တွင် ပုဆိုးမြို့ ဟု ရေးသည်ကိုလည်း ပုဂံခေတ်၊ ၆၀၄ ခုစွဲ၊ မညောင်ရမ်းကြီးသမီး အိမ်ရာကျောင်း ကျောက်စာ၊ ၎င်းအဆက်၊ ရှင်မဟာ ကဿပတောကျောင်း ကျောက်စာ၊ ၆၁၇ ခုစွဲ၊ စားပွဲမှောက်ဖုရားကျောက် စာ စသည်တို့တွင် ပုဆိုးမြို့ ဟု ရေးလျက်ရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။ ဤသို့တွေ့ရ သည်မှာ ကျောက်စာထုသူက မြို့ တွင် တချောင်းငင်ကို ခြွင်းချန်ထားခဲ့သော ကြောင့် မဟုတ်တန်ရာ။ အခြား ကျောက်စာတို့၌လည်း ဤသို့ပင် ပုဆိုးမြို့ ဟူသော အရေးများကို တွေ့ရသေးသည်။ မြို့ နှင့် မြို့ ပုဒ်တို့သည် ‘ဝန်းရံ၊ ဝန်းရုံ’ အနက် ဟော ချည်းဖြစ်သောကြောင့်ဟု ယူရာသည်။

ဖျင် ဆိုသည်၌ ‘အဝတ်၊ အထည်’ ဟော အင်္ကျီဟောဖြစ်သည့်နည်းတူ၊ ပုဆိုး ဆိုသည်၌လည်း ‘ခါးဝတ်၊ ခါးဆီး’ ဟူ၍သာမက၊ ‘အဝတ်၊ အထည်’ ဟောလည်း ဖြစ်ချေသေးသည်။ ၅၀၅ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ လေးမျက်နှာဖုရား ကျောက်စာတွင် ‘အထွတ် ဩက်ရှယ်ကာပုဆိုင် ၇ ထပ်လွှာအေ (အထွတ် အောက်ရွှေကား ပုဆိုး ၇ ထပ် လွှမ်း၏)။ ဆိုရာ၌ ပုဆိုး သည် ဆုတ်ပြီး ချုပ်ပြီး ခါးဝတ် မဖြစ်တန်ရာ၊ မဆုတ် မချုပ်ရသေးသော အထည်သာလျှင် ဖြစ်တန်ရာသည်။ အောက်ပါကျောက်စာတို့တွင် ပုစင် (ပုစင်း)၊ ပုစင်တံတိုင်း (ပုစင်းတံတိုင်း) ဟူသော အရေးများကိုလည်း တွေ့ရပေသေးသည်။

(၁)။ “ဖုန်မွတ်သနာ ဝိပေသော တံတိုင်ပုစင် ၄ တည်၊ ခဆီဖျင်ဥမ် (ခိုမ်) ရာခင်နှိပေ၏။ …။ ပုစင် တံတိုင်တထည်ပေ၏။ (ဖုန်းမြတ် သနား ညီပေးသော တံတိုင်းပုစင်း ၄ ထည်၊ ခဆီးဖျင်အုံး (အိမ်) ရာခင်းနှီးပေး၏။ …။ ပုစင်း တံတိုင်း တထည်ပေး၏။” ၂၅၄၄ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ငှက်ပစ်တောင် ကျောက်စာ။ (တိုင်းရင်း ၉၄ ခ)။

(၂) နိုင်ရာ တာဝန်ပေး ပူစင်တံတိုင်း ၁၊ ခံတင်မွန် ၁၊ ခင်နီဦး အစုံ (အိမ်ရာတော်နက် ပူစင်းတံတိုင်း ၁၊ ခံတင်မွန် ၁၊ ခင်းနှီးအုံးအစုံ)။’
၆၀၃ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ဂူနီဖုရားကျောက်စာ၊ (တိုင်းရင်း ၁၃၀)။

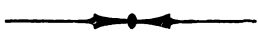
အထက်ပါ ကျောက်စာ ထုတ်နှုတ်ချက်တို့တွင် ပုစင် ဟု ရေးလျက်ရှိ သည်ကို ပုစင်း ဟု ဖတ်သင့်သည်။ အနက်မှာ ‘အစင်းကြောင်းများဖြင့် ရက်လုပ်ထားသောအထည်၊ အထည်ခင်း’ ဟူ၏။ ယင်း ပုစင်း မှာ ယခု ခေတ်သုံး ခေတ်အခေါ် တင်းတိမ် ပင် ဖြစ်တန်ရာသည်။ တင်းတိမ် များကို ယခုခေတ်တွင် အစင်းအကြောင်းဖော်၍ ရက်လုပ်လေ့ ရှိသည်အတိုင်း ယင်းဘို့ကို ရှေးက အစင်းအကြောင်းဖော်၍ ရက်လုပ် လေ့ရှိသဖြင့် ပုစင်း ဟုခေါ်သည် ယူသင့်သည်။ ဤအယူကို ပုစင်း နှင့် တွဲဖက်၍ သုံး လျက်ရှိသည့် တံတိုင်း ဟူသောစကားက ထောက်ခံလျက်ရှိသည်။

တံတိုင်း ဟု ရေးဆို သောစကားကို တန်တိုင်း ဟု ရှေးကျောက်စာ တို့တွင် အမြဲရေးဆိုလေ့ရှိသော အိမ်ဝင်း၊ ကျောင်းဝင်းတို့၏ အုတ် အကာ အရံနှင့် ခွဲခြားမှတ်သားသင့်သည်။ တံတိုင်း၊ တန်တိုင်း ပုဒ်ဘို့တွင် ဗိုင်းလွှား ဆိုသည်ကို သို့ ‘အကာအရံ၊ အကာအကွယ်’ ဟော တိုင်း ပုဒ်ချင်း တူးသော်လည်း၊ တံ နှင့် တန် ပုဒ်တို့မှာ အနက်ချင်းမတူချေ။ တန်တိုင်း တွင် တန် ၏အနက်ကို ‘တန်ဆိံ၊ တန်မန်၊ တန်မှန်’ ဆိုသည် ဘို့ကို သို့ ‘မြေဖြင့်၊ တန်း၊ မှန်’ ဟောဟု ကောက်ယူသင့်သည်။ တံတိုင်း တွင် တံ ၏အနက်ကို သော်ကား၊ ရှေးကျောက်စာတို့တွင် ‘တံပီ (ထမီ)၊ တံပက် (တပက်)၊ တံပက်ကော့’ ဟု ရေးဆိုသည်တို့၌ တံ ပုဒ်ဘို့နှင့် မိတ်ဘူဖြစ် ရာသည်။ သို့ရာတွင် ယင်းစကားတို့တွင် တံ ပုဒ်၏ အနက်ကား မှန်းဆရုံသာ မှန်းဆနိုင်မည်၊ အသေအချာ ဖော်ပြရန် မတတ်နိုင်ချေ။ ကျွန်ုပ်တို့ကသော် ယင်း တံ ပုဒ်ကို ဆီးနှင်း၊ ဆီးနှင်းရေ၊ မိုးရေ၊ ရေ၊ ဟော သံ နှင့် မိတ်ဘူ၊ ယခု ‘တံလား၊ တံကွန်၊ တံစက်ကြောင်း’ ဟု ရေးဆိုသည်တို့၌ တံ ပုဒ်ပင် ဖြစ်လိမ့်လောဟု တွေးထင်မိ၏။ တံပီ၊ တံပက်၊ တံပက်ကော့ ဆိုသောစကား များမှာ လွန်စွာရှေးကျ၍၊ မြန်မာတို့နှင့် အာရှတိုက် အလယ်ပိုင်းမှ ပါလာ သောစကားများဖြစ်သင့်သဖြင့်၊ ထိုလွန်စွာဆီးနှင်းထူပြောသော အာရှတိုက် အလယ်ပိုင်းတွင် ဆီးနှင်းကို ကာကွယ်ရန် ဝတ်ဆင်သောအဝတ်ကို တံပီ၊ ရှိရုံသောအဝတ်ကို တံပက်၊ ပြုလုပ်ထားသောအမိုးကော့ကို တံပက်ကော့ ခေါ်သည်ဟု ယူသော် သင့်အံ့သို့ရှိ၏။ တံပီ တွင် ပီ ပုဒ်မှာ အထက်၌ ဖော်ပြခဲ့သည့် ပု၊ ဗု၊ မူ၊ ဖို၊ ပေါ၊ ပိ ပုဒ်ဘို့နှင့် မိတ်ဘူ ‘အဝတ်အထည်’

ဟော၊ တပက် တွင် ပက် ပုဒ်မှာ ခေတ်မြန်မာဝေါဟာရ ပတ် (လည်ပတ်၊ စောင်ပတ်၊ ပတ်ခြုံ၊ ပတ်ရုံ)၊ ပိုက် (ပိုက်ပွေ့။ နွားလည်တောင်ကိုပိုက်၍ ကျောက်စာ) ပုဒ်တို့နှင့်မိတ်တူ၊ ‘ပတ်၊ ခြုံ၊ ရုံ’ ဟော၊ ဟု ယူရာ၏။ ဤသို့ ယူသော် တံတိုင်း ၏အနက် ‘ဆီးနှင်းကာ၊ အကာ’ ဟူ၍ရ၏။ ထို့ကြောင့် ပုစင်တံတိုင်း၊ တံတိုင်းပုစင် ၏အနက် ‘အဝတ်စင်း ဆီးနှင်းကာ၊ အဝတ် စင်းကာ’ ခေတ်စကားဖြင့်ဆိုသော် ‘ကန့်လန့်ကာစင်း၊ တင်းတိမ်ရံ’ ဟူ၏။

နောက်ဆုံး ကျောက်စာ ထုတ်နှုတ်ချက် (၂) တွင် ပုစင်တံတိုင်း ဟု ရေးလျက်ရှိသော်လည်း၊ ပုစင် ကို ပုစင် ဟုပင် ယူရာ၏။ တိပက်-မြန်မာ ဘာသာတို့တွင်လည်း ‘အဝတ်၊ အထည်’ ဟောပုဒ်များတွင် ပု၊ ဗု၊ ဗူ ဟု ရှိချေသည်။

ထုတ်နှုတ်ချက်နှစ်ခုလုံး၌ပင် နှိုင်းရာ ဟူသောစကားများပါလျက်ရှိသော် လည်း၊ ပထမ ထုတ်နှုတ်ချက်တွင် နှိုင်း ဟုဖတ်ယူခြင်းမှာ မသေချာချေ။ ဒုတိယထုတ်နှုတ်ချက်တွင်သော် နှိုင်း တွင် နှိ (မသတ်) သည် မသေချာလှ၊ နှိ (ပသတ်) တွင် ကျောက်ပွဲဝင်နေသကဲ့သို့ရှိချေသည်။ ‘အုံး၊ ခင်းနှီး၊ ခံတင် စသော နီးစပ်သည့် စကားများကို ထောက်သော်၊ ဤနေရာတို့၌ နှိုင်းရာ (အိမ်ရာ) ဟူသောစကားသာရှိသင့်သည်။ အိမ်ရာ ကို ထိုခေတ်တွင် အိမ်ရာ ဟု ရေးခေါ်ပေသလောဟုလည်း စဉ်းစားဖွယ်ရှိသည်။ ဒုတိယ ထုတ်နှုတ် ချက်တွင် ‘အိမ် (အိမ်) ရာ ဘော်နက်’ ဆိုသည်ကို ‘အိမ် (အိမ်) ရာ တော်၌ အတွင်း’ ဟု အနက် ကောက်ယူသင့်သည်။ မည်သို့ပင် ဖြစ်စေကာ၊ ပုစင်တံတိုင်း (ပုစင်တံတိုင်း) သည် ကျောင်းတွင်းအိမ်ရာနေရာကို ဆီးကန့် ထားသော ‘အဝတ်စင်းအကာ၊ ကန့်လန့် ကာအစင်း၊ တင်းတိမ်ရံ’ ဖြစ်သည်မှာ ယုံမှားဖွယ်မရှိဟု ဆိုရာသဘည်း။

၁၄။ ပုဆွန်း

မြန်မာဘာသာ၌ ‘ပုဆွန်း’ ဆိုသည်မှာ ‘နတ်ဝင်သည်၊ နတ်ပွယ်သူ၊ နတ်ပွဲရင်သူ’ ဟု သိသူများသော်လည်း၊ စကား၏ရင်းမြစ်ကိုသော် မည်သူမျှ မဖွင့်ဆိုခဲ့သေးသဖြင့် သိသူနည်းပေမည်။

‘ပုဆွန်း’ ဟူသောစကားကို မြန်မာကဗျာတို့တွင် လွန်စွာတွေ့ရခဲ့သည်။ ပုခန်းကြီးမြို့ အသျှင်ကုမာရ ကဿပ စပ်ဆိုခဲ့သော ဓမ္မရာသီပျို့၊ သူဆင်းရဲ၊

ခက်၊ အပိုဒ် ၁၄၆ တွင်၊ သူဆင်းရဲတို့၏ အလုပ်အကိုင် အသက်မွေးမှုတခု အနေဖြင့် “ပွဲတည်သဘင်၊ နတ်ဝင်ပုစ္ဆန်း၊ တက္ကတွန်းနှင့်။” ဟူသော စပ်အင်နှင့်၊ အခြား မှတ်သားမထားမိသော တနေရာတွင် “ပွဲနွီးစုရင်၊ ပွယ်ကျင်ပုစ္ဆန်း၊ ခေါ်မှန်းမုယော၊” ဟူသော စပ်အင်တို့ကိုသာ ကျွန်ုပ်တို့ တွေ့မိသည်။ ကဝိလ ဗြူဏာသတ်ပုံတွင် “အိပ်လိုရဟန်း၊ စားလိုမှန်း၊ ပုစ္ဆန်း လုပ်ပါလေ၊” ဟူသော သံပေါက်ကိုသော် လူတိုင်းလိုလို ရွတ်ဆိုရေးသား လျက်ရှိကြသည်။

‘ပုစ္ဆန်း’ အကြောင်းကို ‘မောင်မမိသင်’ အကြောင်း၌ အနည်းငယ် ထည့်သွင်းဖော်ပြထားသည်။ ‘မောင်းမမိသင်’ အကြောင်းတွင် ‘အသျှင်၊ ကြီးသူ၊ မြတ်သူ၊ အကြီး၊ အမြတ်’ ဟော သင် ပုဒ်နှင့် မိတ်တူပုဒ်များကို အနှယ်တူဘာသာတို့မှ ထုတ်နှုတ် ဖော်ပြထားရာဝယ်၊ ‘ကြီးမား’ ဟော တိဗက်ဘာသာ ဆေနိ ပုဒ်၊ မရုဘာသာ ဆနိ ပုဒ်၊ ‘မြင့်မြတ်၊ ကြီးမြတ်၊ ကြီးကဲ’ ဟော တိဗက်ဘာသာ ဆင်သိ ပုဒ်၊ ကချင်ဘာသာ နိစင် ပုဒ်၊ ချင်နာဂဘာသာ စင် ပုဒ်၊ တရုတ် ဘာသာ ဆင် ပုဒ်တို့မှာ ပုစ္ဆန်း၊ ဆိုသည်တွင် ဆန်း ပုဒ်နှင့် အထူးပင် ဆက်သွယ် နှီးရင်းခြင်းရှိသည်ဟု ယူရာ သည်။ သို့ဖြင့် ပုစ္ဆန်း တွင် ဆန်း ပုဒ်၏အနက် ‘အသျှင်၊ ကြီးသူ၊ မြတ်သူ’ ဟု ပေါ်ထွက်လျက်ရှိသည်။

ပုစ္ဆန်း တွင် ပု ပုဒ်ကိုသော် ရှေးပုဂံခေတ် ဗုရား အရေး အခေါ် ပုဟ်ာ ဟူသောစကားတွင် ပု ပုဒ်နှင့်မိတ်တူဖြစ်၍၊ ‘ခေါင်း၊ ခေါင်းဆောင်၊ ကြီးသူ၊ မြတ်သူ’ ဟောဟု ကျွန်ုပ်တို့ယူဆလိုပေ၏။ ဤသို့ယူဆသော် ပုစ္ဆန်း ၏ တိုက်ရိုက်အနက် ‘သျှင်ကြီး၊ အသျှင်ကြီး’ ဟု ပေါ်ထွက်သည်ဆိုရာ၏။

ပုစ္ဆန်း တွင် ပု ပုဒ်ကို အခြားတနည်းဖြင့် ယူမည်ဆိုလျှင်လည်း ယူနိုင် သေး၏။ တရုတ်ဘာသာတွင် ပု တပုဒ်၏အနက် နတ်ပူးဝင်၍သော်၎င်း၊ နိမိတ်ကောက်၍သော်၎င်း၊ ဟောပြော ဟုရှိသည်။ ဤအနက်မှာ ပုစ္ဆန်း၏ အလုပ်ဝတ္တရားနှင့်ပို၍ ဆီဆိုင်သည် ယူလျှင်လည်းသင့်ပေ၏။ ဤသို့ယူလျှင် ပုစ္ဆန်း ၏အနက် “နတ်ဝင်၊ နိမိတ်ကောက်၍ ဟောပြောသည့် အသျှင်၊ သူကြီး သူမြတ်” ဟု တိုက်ရိုက်ပေါ်ထွက်ပေမည်။

ပုစ္ဆန်း ကို ပေါင်းရှေ့ချင်းဘာသာဖြင့် ပစန်း ဟုခေါ်ဆိုရာ၊ ယင်း ပစန်း ပုဒ်သည် ပုစ္ဆန်း နှင့်မိတ်တူ၊ ပုစ္ဆန်း ပုဒ်ပျက်ပင်ဖြစ်ပုံပေါ်သည်။ စိယင် ချင်းဘာသာဖြင့် ပုစ္ဆန်း ကို စမ္မာ ဟုခေါ်သည်၌၊ စမ္မာ ပုဒ်သည် စနိ ပုဒ် ပါ ပုဒ်တို့ဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသောပုဒ်ဖြစ်၍၊ စနိ သည် ပုစ္ဆန်း တွင်

ဆန်း နှင့် မိတ်တူ ‘ကြီးသူ၊ မြတ်သူ၊ အသျှင်’ ဟော၊ ဝါ သည်၊ မြန်မာ
ဘာသာ၌ ‘ပိုပါ၊ မွေပါ’ ဆိုသည်တွင် ဝါ ပုဒ်၊ ‘ပုပ္ပါး၊ မင်းတပါး’ ဆိုသည်
တွင် ပါးပုဒ်၊ ‘ကြောင်းဖား၊ မောင်ဖား’ ဆိုသည်တွင် ဖါး ပုဒ်တို့နှင့်မိတ်တူ
‘အကြီး၊ အမြတ်၊ ကြီးသူ၊ မြတ်သူ’ ဟောဟု ယူသင့်သည်။

ပုစ္ဆန်း ကိုမရဘာသာ၌ ဇောင်းဝေါ ခေါ်ရာ၌လည်း အခြားဘာသာ
တို့တွင် အ၊ အာ သရသံဖြင့်ရှိသည်တို့ကို မရတို့က အော သရသံဖြင့် ရွတ်ဆို
လေ့ရှိသည်ကို ထောက်သော်၊ ဇောင်း သည် ပုစ္ဆန်း တွင် ဆန်း မှပင်
ဆင်း၊ ဇင်း သို့ သက်လာသော ပုဒ်ဖြစ်သင့်၍၊ ဝေါ သည် ဝါ မှ ဝါ၊ ဝါ
တို့သို့ သက်လာသောပုဒ်ဖြစ်သင့်သည်။ မရဘာသာတွင် ‘လူ၊ သူ၊ ကြီးသူ၊
မြတ်သူ’ များကိုလိုသော် ဝေါ ပုဒ်ကိုထည့်သွင်းဆိုလေ့ရှိသည်။ ကချင်ဘာသာ
တွင်လည်း ပုစ္ဆန်း ကို ခင်ဇောင်း ခေါ်ဆိုရာ၌၊ ခင် ပုဒ်သည် မြန်မာ
ဘာသာ သိခင် ဆိုသည်၌ကဲ့သို့ ‘အသျှင်၊ သခင်’ ဟော၊ ဇောင်း ပုဒ်သည်
မရဘာသာ ဇောင်း နှင့် မိတ်တူဟု ယူသင့်သည်ထင်သည်။ ဤသို့ယူသော်
ခင်ဇောင် ၏အနက် ‘အသျှင်ကြီး’ ဟောပင်ဖြစ်ချေသည်။ ကချင်ဘာသာကို
လေ့လာရန် လွန်စွာပြည့်စုံသော သဒ္ဒါကျမ်း၊ အဘိဓာန်ကျမ်းများ ရှိပြီးဖြစ်
သော်လည်း၊ စကားတို့အား ရင်းမြစ်အလိုက် ခွဲခြား ဝေဖန်ဖော်ပြခြင်း မရှိ
သဖြင့်၊ ကချင်စကားတို့၏ရင်းမြစ်ကို ရှာဖွေလေ့လာရန် မလွယ်လှပေ။

တရုတ်တို့ကလည်း လိင်ခွံကိုမီးဖုတ်ပြီးလျှင် အက်ကြောင်းများကို ကြည့်၍
ဖြစ်စေ၊ အခြားနည်းဖြင့်ဖြစ်စေ၊ ဟောပြောသူကို ပုဇင်၊ ဝါ၊ ပုရှင် ဟု
ခေါ်ဆိုရာ၊ ပု ၏အနက် အထက်၌ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း ‘နိဒိတ် ကောက်ယူ
ဟောပြော’ ဇင်၊ ဝါ၊ ရှင် ၏အနက် ‘လူ၊ သူ’ ဖြစ်သည်။ ဤပုဒ်မှပင်
ပုစ္ဆန်း ပုဒ် တိုက်ရိုက်သက်လာပေလိမ့်လောဟု တွေးမည်ဆိုလျှင် တွေးနိုင်
စရာရှိသော်လည်း၊ ကျွန်ုပ်တို့ကသော်၊ မြန်မာဘာသာတွင် ‘သင်၊ သျှင်၊
ပန်စင်၊ ကြီးပြောင်စင်၊ ပြောင်ဆင်၊ ဆင်’ စသောပုဒ်တို့နှင့် တိဗက်-မြန်မာ
ဘာသာတို့တွင် ဖော်ပြခဲ့သည့် များစွာသော ပုစ္ဆန်း အခေါ်စကားတို့ကို
ထောက်သဖြင့်၊ ယခု ကျွန်ုပ်တို့ယူဆသည့် အတိုင်းသာလျှင် ကောက်ယူခြင်းက
ပို၍သင့်မြတ်သည် ဟုထင်ပေသတည်း။

၁၅။ ပုဆစ်တုပ်၊ မင်းတုပ်

‘ပုဆစ်တုပ်၊ မင်းတုပ်’ ဟု ရေးသည်တို့တွင် တုပ် အရေးချင်းတူလျက် ရှိသော်လည်း၊ ရင်းမြစ်နှင့် အနက်ချင်းမတူချေ။ ထိုပုဒ်နှစ်ခုစလုံး၌ပင် ရှေးသတ်ပုံ အရေးများ ‘ပုဆစ်တုတ်’ နှင့် ပုဆစ်တုပ်၊ ‘မင်းတုတ်’ နှင့် ‘မင်းတုပ်’ ဟု ကွဲပြားခဲ့သည်။

စကားနှစ်ရပ်စလုံးကိုပင် ပုဂံခေတ်ကျောက်စာတို့တွင် အရေးမတွေ့ရ။ အင်းဝခေတ် ကျောက်စာတို့တွင်သော် ‘ပုဆစ်တုတ်’ နှင့် ‘ပုဆစ်တုပ်’ ဟူသော အရေးများကို တွေ့ရ၍၊ ‘မင်းတုတ်’ နှင့် ‘မင်းတုပ်’ ဟူသော အရေးများကို မတွေ့ရ။ အင်းဝခေတ် ကဗျာတို့တွင်မှ စကားနှစ်ရပ်စလုံးကိုပင် သတ်ပုံစပ်အင်နှစ်မျိုးစီနှင့် တွေ့ရသည်။

‘ပုဆစ်တုတ်’ ဟူသော အရေးကို အင်းဝခေတ် ကျောက်စာတို့တွင် အောက်ပါအတိုင်းတွေ့ရသည်။

(၁) “ပုဆစ်တုတ်ကြသည်တမူကာ……၊ ပုဆစ်တုတ်ပါကုန်၏တေည်”။ ပုဂံမြို့၊ တက်နွယ်ကျောင်းကျောက်စာ၊ ၃၉၊ ၄၂။

(၂) “ဤမြေတိုင်ပန်သောခါ၊ ပုဆစ်တုတ်ပါသည် မင်ကာ……၊ စိုပ်သာမင်သာမျှ အကုန်ပုဆစ်တုတ်ပါသတေ”။ ။၀၀၆ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့မြားသတ်ခုမင်ကျောက်စာ၊ ၄-၅၊ ၆-၇။

(၃) “အမတ်ကြီအမှုကြီများနှင့် အကွပုတ်ဆပ်တုတ်၍”။ ။၀၇၀ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ မြစည်းခုံးကျောက်စာ၊ ၁၅၊ ၁၆။

‘ပုဆစ်တုပ်’ ဟူသော အရေးကိုလည်း အင်းဝခေတ် ကျောက်စာတို့တွင် အောက်ပါအတိုင်းတွေ့ရသည်။

(၁) “မြေပန်သောခါ ပုဆစ်တုပ်ပါသည်ကာ”။ ။၀၁၀ ခုစွဲ၊ စစ်ကိုင်းမြို့၊ အနန္တသုရိယ ကျောင်း ကျောက်စာ၊ ကျော၊ ၁၄။

(၂) “မြေပန်တောင်သော လျှောက်သောအခါ ပုတ်ဆစ်တုပ်ပါသည်ကာ”။ ။၀၆၀ ခုစွဲ၊ စစ်ကိုင်းမြို့၊ အထိန်းတော်ကျောင်း ကျောက်စာ၊ ကျော၊ ၄၊ ၅။

(၃) “အဇီအဋ္ဌပုတ် ပုတ်ဆစ်တုပ်ပါကုန်သော မင်မျှာကိုပ်……။ အသျှင်ဘုရာရှင်မင်ကြာ အောင်တော်မူလိုက်သောခါ၊ ပြည်နှိုက်ပုတ်ဆစ်တုပ်ပါကုန်သော မင်မျှာတိုင်ကာ”။ ။သကရာဇ်ပျက်၊ တပက်ဆွဲရွာ၊ ပြည်နိဗ္ဗာန် ဖုရားကျောက်စာ၊ ၁၀၊ ၂၃=၂၄။

အင်းဝခေတ်ကဗျာတို့တွင် ‘ပုဆစ်တုတ်၊ ပုဆစ်တုပ်’ စပ်အင်များကို အောက်ပါအတိုင်းတွေ့ရသည်။

(၁) “ရှေးရှုခပ်ဆုတ်၊ ပုဆစ်တုတ်လျက်၊ ကုမုဒ္ဒရာ၊ ကြာ၏ အသွင်။”
။သုဝဏ္ဏသျှံမြားပစ်ခင်းပျို၊ ၅၂။

(၂) “လည်လည်ဝုတ်ဝုတ်၊ ပုဆစ်တုတ်၍၊ ကုတ်ကုတ်ကော်ကော်။”
။ပြာဠိဟာခင်းပျို၊ ၄၀။

(၃) ထီးဖြူကိုမျှ၊ အရကုပ်ကုပ်၊ ပုဆစ်တုပ်လျက်။” ။ပါရမီတော်
ခင်းပျို၊ ၁။

(၄) “ကြည်လင်ကျွန်၊ ပုဆစ်တုပ်လျက်၊ လက်အုပ်ဖြူသွား။” ။မူကို
ရှာမတွေ့သည့် ဝေါဟာရတ္ထပကာသနီပြု စပ်အင်သာကေ။

သုဝဏ္ဏသျှံမြားပစ်ခင်းပျို၊ အပိုက် ၅၂။ ထုတ်နှုတ်ချက် (၁) ကို၊ ပုံနှိပ်မှုတို့၌ “ရှေးရှုခပ်ဆုတ်၊ ပုဆစ်တုပ်လျက်၊ ကုမုဒ္ဒရာ” ဟုမှားယွင်းပါ ရှိနေသည်။ ဖေါ်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း “ရှေးရှုခပ်ဆုတ်၊ ပုဆစ်တုတ်လျက်၊ ကုမုဒ္ဒရာ” ဟု ရှိမှ သတ်ပုံလည်းမှန်၍၊ ကာရန်လည်း ညီပေမည်။

ဝဏ္ဏဗေဒနသတ်အင်း၊ ဝေါဟာရတ္ထပကာသနီ၊ ကဝိလက္ခဏသတ်ပုံ၊ ဆကာရန္တသတ်ပုံ စသည်တို့တွင်လည်း ပုဆစ်တုပ် ဟု ဝ် (ပသတ်) ဖြင့် ချည်းအရေးပြကြသည်။ ဗျူပုတ်နှင့် ယုတ္တိကို ဆင်ခြင်သော် ဝ် (ပသတ်) အရေးပင်သင့်ကြောင်းတွေ့ရသည်။

ပုဆစ် ဆိုသည်၌ ပု ပုဒ်သည် တိဗက်-မြန်မာ ဘာသာတို့တွင် ထူးဆစ်၊ ပေါင်၊ ခြေထောက် ဟော ဖြစ်ကြောင်းတွေ့ရသည်မှာ-

ဘာသာ	စကား	အနက်
(၁) တိဗက်	ပုသ်	ထူးဆစ်၊ ထူးခေါင်း။
(၂) ကချင်	ဖုတ်	၎င်း
(၃) သမီးချင်း	(ခူ) ပု	၎င်း
(၄) မ ရှု	(တ) ပုတ်	ပေါင်
(၅) မုဆိုး	ဖူ (တေ)	၎င်း
(၆) စေမနာဝ	(အ) ပု (ကု)	ခြေထောက်
(၇) လှိုတနာဝ	ပေါ၊ ဖေါ	၎င်း

မြန်မာဘာသာ၌ ပုဆစ် ဆိုသည်တွင် ပု နှင့် ဆစ် တို့ကို အနက်တူ ကမ္မဓာရည်းသမာသ်ဝင် ပုဒ်သီးများအနေဖြင့် ယူသော်၊ ပု ပုဒ်သည် ဆစ် ပုဒ် နှင့် အနက်တူ ‘ထူးဆစ်၊ ထူးခေါင်း’ ဟော ဖြစ်မည်။ ပု နှင့် ဆစ်

တို့ကို တပျူရိတ် သမာသံဝင် ဝိသေသန နှင့် ဝိသေသျှပုဒ်များအနေဖြင့် ယူသော် ပု ပုဒ်သည် ဆစ် ပုဒ်ကို အထူးပြုသော ပေါင် ဟော ဖြစ်ပေမည်။ ပုဆိုး ဆိုသည်တွင် ဤ ပေါင် ဟော ပု ကိုယူ၍ ဆိုး ကိုလည်း ‘ဆေးဆိုး၊ ဆေးရောင်တင်၊ ဆေးချယ်’ အနက်ဖြင့်ယူကာ၊ ရှေးမြန်မာ လူမျိုးတို့သည် ပေါင်၌ ထိုးကွင်း မင်ကြောင် ထိုးထားခြင်းကို ပုဆိုး ဝတ်သည် ခေါ်ဆိုကြောင်း၊ ခေတ်သုတေသီအချို့တို့၏ အကောက်အယူ အဆိုအမိန့် လွဲမှားခဲ့သည်ကို ‘ပုခြည်၊ ပုဆိုး’ အကြောင်း၌ ဖော်ပြခဲ့ပြီ။

ပု ပုဒ်၏ အနက်ကို ‘ထူးခေါင်း၊ ထူးဆစ်’ ဟူ၍၎င်း၊ ပေါင် ဟူ၍၎င်း၊ မည်သို့ပင် ကောက်ယူစေကာ၊ ပုဆစ် ၏အနက်မှာ ‘ထူးဆစ်၊ ပေါင်ဆစ်၊ ထူးခေါင်း၊ ပေါင်ခေါင်း’ ဟုပင်ရ၏။ ပုဆစ်တုတ် တွင် တုတ် ၏အနက်ကိုသော် ‘တုပ်ကွ၊ တုပ်ကွေး၊ တုပ်ပြတ်၊ တုပ်ဝပ်’ ဆိုသည်တို့၌ကဲ့သို့ ‘ပြန်၍ခေါက်၊ ချိုး’ ဟု ယူရာ၏။ ယင်း တုတ် ပုဒ်သည်၊ ထိုအနက်အတိုင်း ဟော ‘တုံ့ခေါက်၊ တုံ့ပြန်၊ ခေါက်တုံ့ ခေါက်ပြန်’ ဆိုသည်တို့၌ တုံ့ ပုဒ်နှင့် ပုဒ်ပြောင်း ပုဒ်လွှဲ ဟုသာလည်း ဆိုရာ၏။ ‘တုံ့ခေါက်၊ ခေါက်တုံ့’ ကိုလည်း ‘တုပ်ခေါက်၊ ခေါက်တုပ်’ ဟု အချို့ ရေးဆိုပေသေးသည်။ ‘ငုန်း၊ ရငုန်း’ အကြောင်း၌ ငုတ် နှင့် ငုန်း၊ ဆုတ် နှင့် ဆုန်း၊ ငှပ် နှင့် ငုံ့၊ စုပ် နှင့် စုံး တို့ ပြောင်းလဲခြင်းကို ဆိုခဲ့ပြီ။ အောက်သို့ အမြဲလိုလို ငုံ့ ၍ နေလေ့ရှိသော ငှက်ကိုလည်း ငုံး ခေါ်ဆိုရာ ယင်း ငုံး ပုဒ်သည် ‘အောက်သို့လျှိုး၊ ဝင်’ ဟော ငှပ် ပုဒ်ပြောင်းပင်ဟုယူဖွယ် ရှိသည်။ ထိုနည်းတူစွာ တွန့်ရှုပ် (အရေတွန့်ရှုပ်၊ ရှုပ်တွ) နှင့် တွန့်ရှုံ့ (အရေတွန့်ရှုံ့၊ ရှုံ့တွ) တို့သည်လည်း ပုဒ်ပြောင်းပုဒ်လွှဲပင်ဟု ယူရာ၏။

ထို့ကြောင့် ပုဆစ်တုတ် ဆိုသည်မှာ ‘ထူးဆစ်၊ ထူးခေါင်း၌ ခြေကို အောက်သို့ပြန်၍ ခေါက်ထား၊ ချိုးထားသည်’ ဟူ၏။ ပုဆစ်တုတ် ဟု ရေးလျှင် တုတ် ပုဒ်သည် ‘ဝတုတ်၊ သောက်တုတ်၊ တုတ်တံ၊ တုတ်ကောင်၊ တုတ်ခွန်၊ တုတ်သည်၊ တွယ်သည်’ ဆိုသည်တို့၌ကဲ့သို့ မလိုအပ်၊ မဆီလျော်သော အနက် တို့ကိုသာ ဆောင်မည်ဖြစ်သဖြင့်၊ ‘ပျပ်ဝပ်’ ဟူသော ပုဒ် တခုလုံး၏ အနက် ပေါ်ထွက်တော့မည် မဟုတ်ချေ။

တံခါးကို ပိတ်စရာ အချောင်းအတံ ‘ကျည်းလျှို’ ဟုလည်း ခေါ်သော အရာကို သျှင်အဂ္ဂသမာဓိ ဆရာတော်သည် ပျိုနှစ်စောင်တို့၌ တမျိုးစီ စပ်ဆိုတော်မူခဲ့သည်။

(၁)။ “အကြောင်းတွေပြား၊ ရှုသောအားဖြင့်၊ တံခါးမင်းတုတ်၊ ကျည်းလျှိုဖြိုတ်လျက်၊ မုတ်အဝပြင်၊ ဟင်းလင်းမြင်၍၊ ဝင်လေချောင်ချောင်၊” ။ သုဝဏ္ဏသျှိ မြားပစ်ခမ်းပျို့၊ ၂၇။

(၂)။ “တူးချွေးမြေမိုး၊ အိုးနှင့်သိုမြုပ်၊ ကျီကြချုပ်လျက်၊ မင်းတုပ် သံကောက်၊ တယောက်မဖွင့်၊” ။ နေမိဘုံခမ်းပျို့၊ ၆၀။

ဝဏ္ဏဗေဓနသတ်အင်း၊ ဝေါဟာရတ္ထပကာသနီ၊ ကဝိလက္ခဏာသတ်ပုံ၊ ဆကာရန္တသတ်ပုံ စသည်တို့တွင် မင်းတုပ် ဟု ဝ် (ပသတ်)ဖြင့် အရေးပြသည်။

မင်းတုပ် ဆိုသည်တွင် မင်း မှာ တရုတ်စကား၊ တံခါးဟော မင်း ပုဒ်ပင်ဖြစ်သည်။ တုပ် ၏ အနက်ကိုသော် ‘ခြည်တုပ်၊ တုပ်နှောင်’ဆိုသည်တို့၌ကဲ့သို့ ‘မကွတ်မလွတ်၊ မပြတ်မထွက်၊ မပွင့်မဟရအောင် ခွဲမြဲထား၊ခွဲမြဲထားသော အရာ’ဟော ဟု ကောက်ယူရာ၏။

မင်းတုပ် ကိုပင် မင်းတုံး ဟု ရေးဆိုသည်၌ တုံး ပုဒ်ကို ‘သင်တုံး၊ သံကုံး’ ဆိုသည်တို့၌ကဲ့သို့ ‘အစိုင်၊ အစိတ်အပိုင်း၊ အလုံး၊ အဝန်း’ အနက်ဖြင့် ယူသင့်သည်မထင်။ မင်းတုံး သည်လည်း ‘အစိုင်၊ အတုံး၊ အလုံး၊ အဝန်း’ မဟုတ်၊ ‘အချောင်းအတံ’သာလျှင်ဖြစ်သည်။ အထက်၌ဖော်ပြခဲ့သော ငှပ် နှင့် ငုံ့၊ ငုံး၊ ဖုပ် နှင့် ဖုံး၊ တုပ် နှင့် တုံး၊ ရှပ် နှင့် ရှုံး တို့ကဲ့သို့ မင်းတုပ် တွင် တုပ် ၏ ပုဒ်ပြောင်းပုဒ်လွှဲဟုသာ ယူသင့်သည်ထင်၏။

မင်းတုတ် ဟု ဝ် (တသတ်) ဖြင့် အရေးကိုလည်း တုတ် အား ‘အချောင်းအတံ’ အနက်ဖြင့်ယူက သင့်သည်ပင်ဟု အချို့ပညာရှိတို့ မိန့်ဆိုကြသည်။ ဤမိန့်ဆိုချက်ကိုလည်း မသင့်ဟုဆိုသာ၊ သျှင်အဂ္ဂသမာဓိ၏ စပ်အင်ကလည်း ရှိပေသည်။ သို့ရာတွင် ဤနေရာ၌ ယုတ္တိမသင့်ဟု မဆိုသာသော်လည်း စကားတခုကို တနည်းတည်းဖြင့်သာ စာလုံးပေါင်း၍ ရေးသင့်သည်ဟူသော အခြေခံ သဘောတရားကိုသော်၎င်း၊ စပ်အင်များရာ၊ ကျမ်းပြုများရာကို သော်၎င်း ထောက်သော်၊ မင်းတုပ် ဟု ဝ် (ပသတ်) ဖြင့် အရေးကိုသာ လိုက်နာအပ်သည် ဆိုရာသတည်း။

၁၆။ ပုဏ္ဏား

ရှေးအိန္ဒိယ လူမျိုးအဖွဲ့အစည်းတွင် (၁) မြ-ဗွဏ္ဍ၊ (၂) ခတ္တိယ၊ (၃) ဝေဿ၊ (၄) သုဒ္ဓ ဟူ၍ အမျိုးအနွယ်အားဖြင့် လေးမျိုးခွဲခြားခေါ်ဆိုခဲ့သည်တွင်၊ အမြင့် အမြတ်ဆုံးဟု ယူဆသော 'မြာဗွဏ္ဍ' များအား မြန်မာတို့က 'ပုဏ္ဏား' ဟု ခေါ်ဆိုခဲ့သည်ကို လူတိုင်းလိုပင် သိကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် အမျိုးလေးပါးကို မြန်မာဘာသာဖြင့် ခေါ်ဆိုသော် (၁) ပုဏ္ဏားမျိုး၊ (၂) မင်းမျိုး၊ (၃) ကုန်သည်လယ်လုပ်မျိုး၊ (၄) အမှုလုပ်မျိုးဟူ၍ ဖြစ်၏။ ယင်းအခေါ်တို့တွင် 'ပုဏ္ဏား' ဟူသော စကားကို မြန်မာတို့မည်သို့ ရရှိလာပါသနည်း။

ဤပြဿနာကို ပညာရှိတို့သည် အမျိုးမျိုးပင်ကြံဆခဲ့ကြသည်။ အများအားဖြင့်သော် သံသကြိင်္ဂ-ပါဠိဘာသာ အခေါ် 'မြာဗွဏ္ဍ' ပုဒ်ကပင် 'ပုဏ္ဏား' ပုဒ်သို့သက်လာသည် ဟု အယူရှိကြသည်။ သို့ရာတွင် အချို့က မြာဗွဏ္ဍ နှင့် ပုဏ္ဏား ပုဒ်ချင်းဝေးကွာလှသည်။ အိန္ဒိယနိုင်ငံ၊ ဘုံဘိုင်နယ်ရှိ ပူန ဟု ခေါ်သော မြို့၏အမည်မှ ပုဏ္ဏား ဟူသော အခေါ်ဖြစ်ပေါ်လာသည်ဟု ထင်မြင်ယူဆလိုသည်။ သို့ရာတွင် ပုဏ္ဏားဘို့သည် ပူနမြို့မှ မြန်မာနိုင်ငံတော် အတွင်းသို့ ဝင်ရောက်လာသည်ဟု မည်သည့် မှတ်တမ်းကမျှ မဆိုချေ။

စကား၏ ဇာစ်မြစ်ကို မစဉ်းစားမီ၊ အရေးသမိုင်းကို အနည်းငယ်တင်ပြလိုသည်။

(၁) “ဤကျွန်နွားကို လှရသော အာဗွင် အဗွင် (သ) သံရာတွင် သထွေပုံ (နာ)....အမြိုင် နှိုက် ဗွင် ရယ်၊ (ဤကျွန်နွားကို လှရသော အားဖြင့်၊ အဖြစ်သင်္သရာတွင် သထွေး (သဋ္ဌေး) ပုံ (နား).... အမျိုးနှိုက် ဖြစ်၍)” ။ ။၅၅၆ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ အမတ်ကြီးသုဘရာဇ်ကျောက်စာ၊ ၃၀၊ ၃၁။

(၂) “ဂူထောင် ရတနာသုံပါလာလာသောကို ရည်ရှယ်လှူဦးသော ကျွန်။ ငါဖုန် ၁၊ သာဇပုံနာ ၁။ ဇီဇထုယ် ၁။ (ကူကျောင်းရတနာ သုံးပါးလာလာသောကို ရည်၍ လှူဦးသောကျွန်။ ငါဖုန်း ၁၊ သားဇပုံနား ၁၊ ညီဇထွေး ၁)” ။ ။၅၉၂ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ဖုန်းသည်သုဖရစ်မယား ကျောက်စာ၊ ၂။

(၃) (မင်ကြိစ္စစွာ) အလှူကြိပိယ်သောခါ ဟုရာ ပုံနာတိုင်ရသော မဟာဒါန်လယ် ၁၀၀။ (မင်းကြီးကျစွာ အလှူကြီးပေးသောခါ ဟုရားပုံနား

တို့ရသော မဟာဒါနိလယ် ၁၀၀)”။ ၅၅၉၉ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ အဇဂေါဏ ကျောက်စာ၊ ၁၀။

(၄) “ကြိတူ ၃၀ ကာ ပုံဏာတိုင်ကိုဝံသောလဲဒေတ။ (ကြိတူ ၃၀ ကား ပုံဏားတို့ကိုဝယ်သော လယ်တေး)”။ ။ ၆၁၇ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ အာမနာ ကျောင်းကျောက်စာ၊ ၉။

(၅) “မိဖုရာမောင်မ မိတ်သံ စစ်သူကြီး အမတ် ဒေါင်မှု မြို့ကွပ် သူကြီး ပြည်စိုရဟန် ပုဏ္ဏာ ကျေစာသင်မှု၊ ဩသုကြီး ရှေ့နေလူအပေါင်တိုသည် ကာ”။ ။ ၇၇၀ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ တန်ဆောင်းကျောင်းကျောက်စာ၊ ၅၊ ၆။

ထုတ်နှုတ်ချက် (၁) ပါကျောက်စာကို ပုံဂံကျောက်စာ ညွှန်ပေါင်း၊ စာမျက်နှာ ၂၁၊ ၂၂ တို့တွင် ပါရှိသော်လည်း၊ ဖော်ပြလိုက်သည့် ကြောင်း ရေ ၃၀၊ ၃၁ တို့မပါချေ။ ယင်းတို့ကို ရှေးဟောင်း သုတေသန ဌာနတွင် လုပ်ကိုင်စဉ်၊ ကိုတိုင် မြန်မာပဏ္ဍိတ်တို့နှင့် ပူးပေါင်းဖတ်ရှု ထားသည်မှ ထုတ်နှုတ်တင်ပြလိုက်ပါသည်။ ပုဏ္ဏား ဟူသော ခေတ်အရေး၏ ရင်းမြစ်၊ ပုံနား ဟူသော အရေးကို ယင်းကျောက်စာ ထုတ်နှုတ်ချက်တွင် အစော ဆုံးတွေ့ရသည်။ ထို့အတိုင်းပင် ဒုတိယပုဒ်ကို န ငယ်ဖြင့် ရေးလာပြီး နောက်၊ ၆၁၇ ခုစွဲ၊ အာမနာကျောင်းကျောက်စာတွင်မှ ပုံဏား ဟူသော ဏကြီးဖြင့် အရေးကို စတင်တွေ့ရသည်။ ပုဂံခေတ် နောက်ပိုင်း၌ရေးသော၊ မင်းနန်သူရွာ၊ ဝိနည်းစိုရ်ဖုရားမင်စာတို့တွင် ပုံနား ဟူသော အရေးများကို ထပ်မံတွေ့ရသော်လည်း၊ ပုံဏား ဟူသော အရေးကိုသော် မတွေ့ရတော့ပဲ၊ အင်းဝခေတ်၊ ၈၀၄ ခုနှစ်ထိုး၊ ပုဂံမြို့၊ တက်နွယ်ကျောင်းကျောက်စာနှင့်၊ ၈၇၂ ခုနှစ်ထိုး၊ အင်းဝမြို့၊ ရွှေးနန်းကြော့ရှင် နန်းတည် အခမ်းအနား ကျောက်စာတို့တွင်သာ အောက်ပါအတိုင်းတွေ့ရပြန်သည်။

(၁) “အဝမည်မှန်၊ နန်၏လက်ယာ၊ တက္ကဏာမှ၊ လဟာလယ်ပြင်၊ ငွေစင်ဆေနှိုက်၊ ကြိုကျယ်စွာသော မန်တပ်ကန်နာပြုရယ်၊ မင်သာ မင်သို့၊ မင်မြေ မင်ဆွေ၊ မင်မျှပ်စသ၊ အမတ်ရာပိုင်ပါထက်ဝန်၊ ရဟန်ပုံမဏာတိုင် နှင်အကွ”။ တက်နွယ်ကျောင်းကျောက်စာ၊ ၁၃၊ ၁၄။

(၂) “ထိုင်နောက်ကာ သင်ကြိုစသ၊ သင်ငှူကြို သင်ငှူဇဲ၊ ဟုရာ၊ ပုံဏာ၊ ပိဿုက၊ သတ္တတိုင်ကိုဝံ”။ ။ နန်းတည်အခမ်းအနား ကျောက် စာ၊ ၂၃။

(၃) ထိုင်သိုင်ပုဇွော်တော်မူပြီသော်၊ ပုံဏာသို့၊ ပျူသို့တိုင်ဝံ ငွှ်သော တရာသျှစ်မျှင်……”။ ။ ၇၀။

(၄) (သဒ္ဓ)ဗ္ဗ ဝံသဗ္ဗတိဋ္ဌာပက အမည်ဟိသော အသျှင်နှင့် ပုံဏာ၊ ဟုရာ၊ ဝိသုကာတိုင်”။ ။၎င်း၊ ၇၂။

ဤသို့လျှင် ပုံဏာ၊ ပုံမ်ဏာ ဟူသော အရေးများကို အင်းဝပြည်ကြီး ပထမအကြိမ် ပျက်စီးခါနီးတိုင်အောင်ပင် တွေ့ရသည်။ သို့ရာတွင် ပုဏ္ဏား ဟူသော ခေတ်အရေးသည်လည်း အင်းဝခေတ်ထိုး တန်ဆောင်း ကျောင်း ကျောက်စာတွင် စတင် ပေါ်ပေါက်လာသည်။

မြန်မာ့ပတ်ဝန်းကျင်တွင် ပုဏ္ဏားတို့နှင့် ဆက်ဆံခြင်းရှိသော လူမျိုးတို့၏ ပုဏ္ဏား အခေါ်များကို စုံစမ်းကြည့်သော်၊ အောက်ပါအတိုင်း တွေ့ရသည်။

ဘာသာ	စကား	အနက်
(၁) မွန်	ဗမ္မ	ပုဏ္ဏား
(၂) သျှမ်း	ပုင်နား	၎င်း
(၃) မဏိပူရ	ဗာမ္မန်	၎င်း
(၄) တိဗက်	မြမ် (ဇေ)	၎င်း
(၅) ထိုင်	ဖြာမန	၎င်း

ယင်းတို့အနက် သျှမ်းအခေါ် ပုင်နား သည် မြန်မာအခေါ်ကိုပင် သျှမ်း အက္ခရာသို့ ဖလှယ်ရေးခေါ်ခြင်းဖြစ်သည် ယူရာ၏။ ကျန်ပုဒ်အားလုံးတို့သည် သံသကြိုင်-ပါဠိအခေါ် ‘မြာဟ္မဏ’ ပုဒ်ကိုပင် မိမိတို့ကြားယောင်၊ လိုက်၍ ရွတ်ဆိုသည့်အတိုင်း၊ မိမိတို့၏ အက္ခရာများဖြင့် ရေးသား ထားခြင်းဖြစ် သဖြင့်၊ ယင်းတို့သည် ‘မြာဟ္မဏ’ပုဒ်သက်၊ ပုဒ်ပျက်များချည်းဖြစ်သည် ဆိုရာ ၏။ ယင်း ‘မြာဟ္မဏ၊ ပုဒ်သက်များအနက်၊ မွန်ဘာသာတွင် ဗမ္မ ဟုရေး၍၊ ပေမ်နေး၊ ဝါ၊ ပေမ်နား ဟု ရွတ်ဆိုသော ပုဒ်သည်၊ မြန်မာ ဘာသာတွင် ‘ပုံနား၊ ပုံဏား၊ ပုဏ္ဏား’ ဟု ရေးသားရွတ်ဆိုလာသော ပုဒ်နှင့် အသံချင်း အနီးဆုံးဖြစ်၍၊ ယင်းပုဒ်၏ မူလဟု ယူဆရာ၏။

ထို့ကြောင့် မြန်မာဘာသာတွင် ခေတ်အရေး ပုဏ္ဏား၊ ခေတ်လတ်အရေး ပုံဏား၊ ပုဂံခေတ်ဦး အရေး ပုံနား ပုဒ်သည်၊ သံသကြိုင်-ပါဠိဘာသာ မြာဟ္မဏ ပုဒ်သည်ပင်၊ မွန်ဘာသာ ဗမ္မ ပုဒ်မှ တဆင့်သက်လာသော ပုဒ်ဖြစ် ကြောင်းကောင်းစွာ ယုံကြည်ရာသတည်း။

၁၇။ ပုထိုး၊ မုဋ္ဌော

ပုဂံခေတ်တွင် ပုထိုး ဟူသောစကားကို များစွာသုံးလေ့ရှိသည်။ ဖုရား နှင့် တွဲဖက်ကာ၊ ဖုရားပုထိုး၊ ပုထိုးဖုရား ဟူ၍လည်း ဆိုလေ့ရှိသည်ပြင်၊ ဂူ နှင့် တွဲဖက်ကာ ပုထိုးဂူ၊ ဂူပုထိုး ဟူ၍လည်း တခါတရံတွေ့ရသည်။ ပုထိုးနှင့် ဂူ ကိုခွဲခြားကာ၊ “ပုထိုး ၂ လုံး၊ ဂူတစ်လုံး” ဟူ၍လည်း၊ ၅၀၆ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ တရင်းတောင်ထိပ်ဖုရားကျောက်စာ၌ ရေးထိုးလျက်ရှိသည်။ ပုထိုး အပေါ်၌ ဂူထပ်သည်။ ပေါင်းချုပ်လုပ်သည်ဟုလည်း ဆိုသေးသည်။

ပုထိုး ကို ပုမိုး ဟူ၍လည်း အချို့နေရာတို့၌ရေးသည်။ ပုဂံခေတ်၌ ဝ နှင့် ဓ တို့ကို ဤသို့ပင် လဲလှယ် ရေးတတ်သည်။ ပုထိုး ကို ၈၄၀ ခုစွဲ၊ မန္တလေးမြို့ ရတနာမဉ္ဇူဖုရားကျောက်စာ၌ “ပေါင်းချုပ် ဗုဒ္ဓိဝိ လုပ်တော် မူပြီးသော၊” ဟု တွေ့ရသည်၌ ဗုဒ္ဓိ၊ ဟုလည်းရေးသည်ပြင်၊ သကရာဇ်မထင် ရှားတော့သော၊ အမရပူရ၊ စည်းခုံဖုရားကျောက်စာ၌ မုထိုင် (ပုထိုး) ဟူ၍လည်း ရေးသေးသည်။

အထက် ဖော်ပြပါအကြောင်းတို့ကို ထောက်သော် ပုထိုး ကို ဂူ နှင့် သာ ခွဲခြားဖော်ပြ၍၊ ဖုရား နှင့် ပုထိုး တို့ကိုသော် အလဲအလှယ် သုံးလျက် ရှိသည်ဆိုရာ၏။ ပုထိုး ကို တဖန် ပုမိုး၊ မုထိုး၊ မုဒ္ဓိ၊ ဟုလည်း ရေး၍၊ အော သရနှင့် အို သရတို့ ပြောင်းလဲ တတ်သည်ကိုထောက်သော်၊ ပုထိုး ပုဒ်သည်၊ မုဋ္ဌော ပုဒ်သက်ဟု ယခုအများပင် ယူဆလျက်ရှိခြင်းမှာ သင့်သည် ဆိုရာ၏။

မုဋ္ဌော ဟူသောစကားကိုသော်၊ ၄၂၉ ခုစွဲ ဖြစ်သော်လည်း မူလထိုး မဟုတ်သော်၊ ပုဂံမြို့၊ မနုဟာဖုရားကျောက်စာနှင့်၊ ၆၃၆ ခုစွဲ၊ ရွှေဘိုခရိုင်၊ လှထွေရွာ၊ မုဋ္ဌောဖုရား ကျောက်စာ၌ “မုဋ္ဌော၊ မုဋ္ဌော ဖုရား” ဟု ရေးလျက်ရှိသည်။ မူလထိုးမဟုတ်သော၊ တောင်ပြန်းကြီးမြို့၊ လှည်းထောင် ဖုရားကျောက်စာနှင့် အခြားကျောက်စာတို့၌ မထော ဟူသောအရေးကို တွေ့ရရာ၌၊ မထော သည် မုဋ္ဌော ပုဒ်ပျက်ဟု ယူဆသည်ထင်၏။ ခေတ် ရေးနည်းအတိုင်း မုဋ္ဌော ဟူသော အရေးမှန်ပုဒ်ရင်းကိုသော် ၁၂၂၁ ခုစွဲ၊ မန္တလေးတောင်ခြေ၊ သုဓမ္မာ စရပ်ကျောက်စာ၌မှ တွေ့မိသည်။ သို့ရာတွင် ကဝိလက္ခဏာသတ်ပုံ၌ “မုဋ္ဌောကိုးတန်၊ မရကန်၊ ဖုန်းသန်ကြီးမြတ်စွာ၊” ဟု ရေးသားစပ်ဆိုထားသည်။

အရေးများနှင့် အရေးသမိုင်းမည်သို့ပင် ချို့တဲ့ ချွတ်ယွင်းလျက်ရှိစေကာ၊
ယင်းအရေးနှင့် စကားတို့တွင် မုဋ္ဌော သည် ပုဒ်ရင်း၊ ထိုမှ မုတ္တော သို့
ရှေးထုံးစံအတိုင်း ဖလှယ်ရေးပြီးနောက်၊ မုတ္တော မှတဖန် မထော သို့
သက်သည်ယူရာ၏။

မုဋ္ဌော ကို ပါဠိဘာသာ “လက်ဆုပ်၊ လက်သီးဆုပ်” ဟော မုဋ္ဌိ
ပုဒ်သက်ဖြစ်၍၊ လက်သီးဆုပ်ခန့်သာ ရှိသော ရုပ်ပွားတော် ဟောဟု ယခု
အချို့ယူဆလျက်ရှိသည်မှာမသင့်။ မနုဟာဖုရားကြီးကဲ့သို့ လွန်စွာကြီးမား
သော ရုပ်ပွားတော်များကို မုဋ္ဌော ခေါ်လျက်ရှိသည်။

သံသကြိုင်ဘာသာတွင် “ရုပ်ပုံ၊ ရုပ်ပွား၊ ရုပ်တု၊ ဆင်းတု” ဟော
မုရ်တိ ပုဒ်ရှိသည်။ “ရုပ်ပုံ၊ ရုပ်ပွား၊ ရုပ်တု၊ ဆင်းတု ပြုလုပ်၊ ဖြစ်ပေါ်”
ခြင်းကို မုရ်တ ဟုဆိုသည်။ သံသကြိုင်ဘာသာ ရေဖ နှင့် တ တို့သည်၊
ပါဠိဘာသာ ဋ္ဌ သို့ သက်လေ့ရှိသည်ကိုထောက်သော် မုရ်တိ၊ မုရ်တ တို့မှ
မုဋ္ဌော သို့ သက်နိုင်သည်။ ဤသို့ သက်သည်ဟုယူမှ ရုပ်ပွားတော်ကြီးများကို
မုဋ္ဌော ဟု ခေါ်လေ့ရှိသည်နှင့် ဆီလျော်ကိုက်ညီမည်ဖြစ်သတည်း။

၁၈။ ပူတာ

တံတင်းပူတာ ဆိုသည်၌ ပူတာ ဟူသည်မှာ တံတင်းပင်ဖြစ်၍၊ သစ်ကို
ထွင်း၍သော်၎င်း၊ ဝါးနီးကြိမ်နီးတို့ဖြင့် ရက်၍သော်၎င်း၊ အဝတ် စသည်
ထည့်သို့စရာ အဖုံးပါသည့် အအိမ်ဖြစ်ကြောင်း အများပင် သိကြပါသည်။
သို့ရာတွင် ယင်းစကား၏ ရင်းမြစ်သည် ဝေါဟာရဋ္ဌပကာသနီ ကျမ်းကို ပြုစု
ခဲ့သူ၊ ဒုတိယ ကျော်အောင်စံထား ဆရာတော်အား တော်တော် ဒုက္ခပေး
ခဲ့သည်။

တာ ခေါင်းစဉ်အောက်၌ ပူတာ အကြောင်းကို မိန့်ဆိုခဲ့သည်မှာ—
“တံတင်း ပူတာ ဟူသည်၌ တာဟူသည်ကား အမည်မျှသာ၊ ပူ ဟူသည်
ကား၊ အမည်အသွင်မျှသာကဲ့၍ မွန်မြတ်သော အသုံးအဆောင် သို့မှီးရာ
ဟူသော သဘောအားဖြင့် တူသည်ဖြစ်၏။ ထို၌ တံတင်း ဟူသည်ကား
သူဟောင်းတို့ ဝေါဟာရသာ။ တာ ဟူသည်ကား ယခုကာလ၌သော်လည်း
ခေါ်ဝေါ်ခြင်းထင်၏။ ထိုနှင့်လျော်စွာ “မမိုးမထင်း၊ စိတ်တံတင်းကို။ ။
တံဆိပ်ပြောက်ကွင်း၊ ရှေ့တံတင်းလျှင်” စသည်ဖြင့် စပ်ဆိုရာ၌၊ တာကိုပင်

တံဘင်းဆိုသည် ယူသင့်၏။ ‘ထမ်းလောက်ဥယျာ၊ ပြည့်နှက်ပါသား၊ ရွှေတာ
 တံတင်း’ ဟူ၍ စပ်ဆိုသော အရာ၌၊ တာ ဟူသည်၊ တံတင်း ဟူသည်၊ ယှဉ်တွဲ
 ရှက်စပ်သော အရာလည်းထင်၏။ ပူ ဟူသည်ကား နီးရက်ဘဏ္ဍာ၊ အလုံး
 အဝန်းသာ ထင်းသောကြောင့် အသွင်ကွဲဖြစ်သင့်၏။ ဤ တာ ဟူသည်၌ သစ်ဖြစ်
 ၍ သစ်တာ တို့၌ ရွှေခွ စသည် သိုမှီးလိမ်းကျ လေ၍လည်းကောင်း၊ ရွှေခွ
 ကိုပင် ပြုလေ၍လည်းကောင်း ရှာတာ၊ ငွေတာ စသည်ဖြင့် အထူးထူးသော
 ဝေါဟာရထင်ကုန်၏။ ထို တာ ဟူသည်ကို ခေါ်ဝေါ်ကာမျှလည်း ယူသင့်၏။
 ယခင် နှိုင်းယှဉ်ခြင်း အနက်ရောက်သော အဘို့ တာဝန်ဟူသော အနက်ကိုစွဲ၍
 ဥစ္စာသိုမှီးရာဖြစ်၍၊ အစိုးရထိုက်သော ဥစ္စာကို နှိုင်းယှဉ်ခြင်း ထွက်၏သို့ဖြစ်
 သည်ဟူသောအနက်၊ ဥစ္စာကို သိုမှီးသဖြင့် ထိန်းခြင်းစောင့်ခြင်းအဘို့ တာဝန်
 ဖြစ်သည်ဟူသော အနက်ကိုစွဲ၍၊ အနက်ကြံသော်လည်း သင့်ရာသည်ပင်ဖြစ်၏။”

ပူ ခေါင်းစဉ်အောက်၌ ပူတာ အကြောင်းကိုပင် တဖန်မိန့်ဆိုပြန်သည်မှာ-
 “တံတင်း ပူတာ ဟူသည်၌လည်း၊ အောက်၌ ဆိုခဲ့ပြီးသည်နှင့် အညီ၊
 တံတင်း ဟူသည်၊ တာ ဟူသည်၊ ပူ ဟူသည်တို့ကား ဥစ္စာသိုမှီးရာသစ်ဘဏ္ဍာ၊
 နီးဘဏ္ဍာတို့၏ အမည်မျှသာတည်း။ အောက်အထက်ဆင့်လျက် တည်သော
 အိုးကဲ့သို့ နှစ်ဌာန သိုမှီးရာ ခြားနားလျက်၊ အောက်အထက် ပူးတွဲစပ်ယှဉ်၍
 လုပ်အပ်သောကြောင့် ပူး ဟူ၍ ဝိသဇ္ဇနီသံ ဆိုလိုရင်းကို စကားရွှေလေသည်
 ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ရွာလက်သားတို့သည် ကိုယ်တို့၌ မင်းခွင့်စိုးရာရောက်အံ့
 သည်ကို ကြောက်လန့် တုန်လှုပ်သည်။ ထိုတွင် မင်းချင်းတို့ ဆောင်ရွက်မြဲ
 ဝန်ပူကိုတွေ့မြင်လျှင်၊ မင်းခွင့်မင်းအဏာပူ၍ အရာကိုပြီဟူ၍ စိတ်၏ပူဆာခြင်း
 ကို ဖြစ်စေသည်ဟူသော အနက်ကိုစွဲ၍ ဆိုမိန့်ခြင်း ဖြစ်သည်ဟူ၍လည်းကောင်း၊
 အနက်ရကြံသော် သင့်ရာ၏။ မြန်မာမှု၌ အနက်ရသင့်လျက် ရွှေလျှောတိမ်
 ယွင်းသော အရာများစွာ ထင်သည်ကိုလည်းကောင်း၊ ပညတ်လိုက်စေခြင်းငှါ
 လည်းကောင်း အနက်ရယူလိုသည်။”

ဆရာတော်၏ အဘော်တွင် ဆိုလိုရင်းမှာ ပူတာ ဟူသည်၌ ပူ ပုဒ်၊ တာ
 ပုဒ်ဘို့သည်၊ တံတင်း ထည့်သိုရာ သစ်ဘဏ္ဍာ၊ နီးဘဏ္ဍာဟော။ ယင်းပုဒ်တို့
 သည် အနက်မရှိ အမည် သညာမျှသာသော်လည်း ဖြစ်ရာသည်။ အနက်ရ
 အောင်ကြံသော် တာ ဟူသည်မှာ ဥစ္စာကို ထိန်းသိမ်းထားသည့် တာဝန်ကို
 ယူသဖြင့် တာဝန် ဟူသောအနက်ရှိသည် ယူသော်သင့်ရာ၏။ ပူ မှာ နီးဘဏ္ဍာ
 ဖြစ်သဖြင့်၊ သစ်ဘဏ္ဍာ တာ နှင့် ကွဲပြား၍၊ အထက်အောက်ဆင့်ထပ် ပူးတွဲ
 လုပ်လေ့ရှိသောကြောင့် ပူး ဟူသော အနက်ဖြင့် သော်ငှား၊ မင်းချင်းတို့က

ဆင့်ဆိုလုပ်ခိုင်းလာလျှင် စိတ်ကို ပူပန်စေသောကြောင့် ပူပန် ဟူသော အနက်ဖြင့်သော်၎င်း ယူသော်သင့်ရာသည်။ ဤသို့ မြန်မာမှု သက်သက်ဖြင့် ကြံဆသည်မှာ ရှေးဝေါဟာရတို့တွင် အနက်ရှိသော်လည်း တိပ်မြုပ်ချွတ် ယွင်းနေသော သာဓကအများရှိ၍၊ ပညတ်နှင့်အနက် ကိုက်ညီစေလိုသော ကြောင့် ဖြစ်သည်ဟူ၏။

ပူတာ တွင် ပူ ပုဒ် တာ ပုဒ်တို့သည် မြန်မာဘာသာ၌ မြန်မာဝေါဟာရ များကဲ့သို့ပင် အနက်ရှိ၍ နေသည်ကား မှန်ပေ၏။ ပူနီ ဆိုသော စကားကို လောကဗျူဟာ၊ အင်ရုံစာတမ်း၌ တွေ့ရသည်တို့မှာ-

(၁)။ “ရှေ့ဖျား ရှေ့ပန်းခိုင်ငါးဆင့်၊ ရှေ့ပန်းခိုင်ငါးဆင့်ကို သစ်ပွတ်ခုံ တပ်၍ ပူနီတွင်ထည့်သည်တပွဲ၊ ခါသာတအုပ်၊ ရှေ့ဖလားအချိန် ဇိ ပူနီနှင့် တပွဲ။” ။အိမ်ရှေ့မင်းက ဘုရင့်ထံ ကန်တော့အသွား၊ နောက်လိုက်အစဉ်။

(၂)။ “အင်းဝမင်း ထွက်သွားလျှင်၊ အဆောင်နီ ဆောင်သည်ကား... စစ်ဝတ်ပူနီနှင့် ပူနီကြီးကွန်ချာ(ခြာ)ရှက်၍ခက်သည်။” ။ဘုရင့်အဆောင်နီ။

(၃)။ “အိမ်ရှေ့မင်း အဆောင်နီကား စစ်ဝတ်ပူနီနှင့်တစ်။” ။ အိမ်ရှေ့မင်းအဆောင်နီ။

အင်ရုံစာတမ်းပါ စကားတို့ကို ထောက်သော်၊ ပူ ဆိုသည်မှာ၊ ပေါ့ပေါ့ ပါးပါး၊ ဝါးနီး ကြိမ်နီးတို့ဖြင့် အလုံအဝိတ် ရက်လုပ်ထားသဖြင့်၊ တောင်း၊ ပလိုင်း၊ ကျည်တောက် စသည်တို့ကဲ့သို့၊ ခရီးထွက် စစ်ထွက်ရာ၌ အလွယ်တကူ လွယ်ပိုးသွား၍ရသော၊ အဖုံးပါသည့် ထည့်သို့စရာဖြစ်ရာသည်။ ယူဒသန့် အဘိဓာန်တွင်လည်း ပူ ကို အဖုံးပါသည့်တောင်းခိုင်း ဟု ဖော်ပြလျက် ရှိသည်။

တာ ဆိုသောစကားကိုလည်း ရှေးရေးစာပေတို့တွင် အများအပြားပင် တွေ့ရသည်။

(၁)။ “ဤကာသစ်တာမျိုဝ် ၅၆ သော်ငွေ ၉၀၀” ။၈၀၄ ခုစွဲ၊ပုဂံမြို့ တက်နွယ်ကျောင်း ကျောက်စာ တတိယမျက်နှာ ၂၃။

(၂)။ “တပေါင်းတပေါင်း၊ ရထားနှောင်းကား၊ ဇာတ်ပေါင်းရတနာ၊ မွေတော်ပါသား၊ ရွှေတာရောင်ဝင်း၊ ရွှေတံတင်းနှင့်၊” ။တန့်တားဦး မင်္ဂလာ စေတီတော်မော်ကွန်း (သျှင်ရဋ္ဌသာရ)၊ ၁၀။

(၃)။ “နှုတ်ဖျားမေးရုံး၊ ရွှေတာဖုံးသို့၊ စည်းလုံးကြော့သန်။” ။ ဘုံခဏ်းပျို့ ၃၀။

(၄)။ “သောက်ရေစောင်မြူတာနှင့် ပဝါနီအုပ်၍ ၂။” ။အင်ရုံစာတမ်း၊ အိမ်ရှေ့မင်းအဆောင်နိ။

(၅)။ “ဇနား ၁၊ ယပ်မား ၁၊ ရွှေမြူတာ၊ ငွေမြူတာ၊ ရွှေတကောင်း ၁၊ ငွေတကောင်း ၁။” ။အင်ရုံစာတမ်း၊ မင်းတို့အား သင်္ဂြိုဟ်သည့်အစဉ်၊ အဆောင်များ။

သစ်တာ၊ ရွာတာ၊ မြူတာ ဆိုသည်တို့တွင် တာ မှာ သစ်၊ သတ္တု၊ မြေ စသည် ဖြင့်ပြီးသော ထည့်သိုစရာဖြစ်၍၊ ‘ရွှေတာဖုံးသို့’ ဆိုသည်၌ကဲ့သို့ အဖုံးအံကျ ပါသော အရာဖြစ်သည်။ ယင်းစကားသည် မြန်မာဘာသာမှ မုဆိုးနှင့် ဟန္တီးသျှမ်း ဘာသာတို့သို့ပင် ပြန့်နှံ့သွားသဖြင့် အဆိုပါဘာသာတို့တွင် သစ်တာကို တာ ဟုပင်ခေါ်ကြောင်း တွေ့ရသည်။

ပူတာ တွင် ပူ ပုဒ်၊ တာ ပုဒ်တို့သည် မြန်မာဝေါဟာရ အစစ်များကဲ့သို့ လုံးချင်းအနက်များ ရှိနေသော်လည်း၊ မြန်မာဝေါဟာရများ ဖြစ်ပုံမပေါ်။ ပါဠိဘာသာ သေဋ္ဌိ ပုဒ်ပျက် ဌေး၊ ထေး ပုဒ်တို့သည်လည်း ထိုနည်းတူစွာ “သူဌေး၊ သူထေး၊ ဌေးသူ၊ ထေးသူ၊ ဌေးသည်၊ ထေးသည်” ဟု ဆိုသည်တို့၌ မြန်မာဝေါဟာရစစ်ကဲ့သို့ပင် သီးခြား အနက်ပေါ်ထွက်နေသော သာဓက လည်း ရှိပေသည်။ တိဗက်၊ တရုတ် စသော ဘာသာတို့တွင် ပူတာ နှင့်မိတ်တူ ပုဒ်များကို မတွေ့ရ။ မုဆိုးနှင့် ဟန္တီးသျှမ်းဘာသာတို့တွင် တွေ့ရသော သေတ္တာ ဟော တာ ပုဒ်တို့မှာ မြန်မာဘာသာမှ ယူထားသော ပုဒ်များသာ ဖြစ်တန်ရာသည်။

ပါဠိနှင့် သံသကြိုင်ဘာသာတို့တွင် “အိတ်၊ တောင်း၊ မြင်း၊ ကျည်တောက်” စသည်ဟော ပုဒ် ဟူးသာ ပုဒ်တခုရှိသည်။ ယင်းပုဒ်ကို ဒုတိယ ကျော်အောင် စံထား ဆရာတော် သတိလစ်သွားဟန်တူသည်။ အသံနှင့်အနက် နှစ်ရပ်စလုံး ကိုထောက်သော် ယင်းပုဒ်သည် မြန်မာဝေါဟာရ ပူတာ ၏ ရင်းမြစ် ဖြစ်သင့် သည်။ ပါဠိဘာသာ နတ် ဟော သုရ ပုဒ်၊ အရက် ဟော သုရာ ပုဒ်တို့မှ မြန်မာဘာသာ သူရာ သို့ သက်သည့်နည်းတူ ပုဒ် ပုဒ်မှ ပူဒု၊ ပူတာ သို့ သက်သည် ယူသင့်သည် ထင်ပေသတည်း။

၁၉။ ပို၊ ပိုပါ။ ဗိုလ်၊ ဗိုလ်ပါ

“ပို၊ ပိုပါ။ ဗိုလ်၊ ဗိုလ်ပါ” ဟူ၍ အရေးသမိုင်းတွင် နှစ်မျိုးပင် တွေ့ရသော စကားများကို လေ့လာသုံးသပ်ကြည့်ရာ၊ တိဗက်-မြန်မာစကားများသည်၊ ပါဠိသက်၊ ဗွန်သက်စကားများနှင့်တိုက်ပွဲဝင်ကြရသောအခါ၊ တိဗက်-မြန်မာစကားများကသာ အရေးရှုံးနိမ့်သွားကြောင်း သာမက တရပ် အနေဖြင့် တွေ့ရသည်။

ယင်းစကားတို့တွင် ပို ပုဒ်၊ ပါ ပုဒ်တို့သည် တိဗက်-မြန်မာ စကားစစ်များပင် ဖြစ်ကြသည်။ ပို ကို ရှေးကျောက်စာတို့တွင် ဗိုဗ် ဟု ရှေးထုံးစံအတိုင်း ဝ သတ်ဖြင့် ရေးသည်။ အနက်မှာ ‘ခေါင်း၊ ခေါင်းဆောင်၊ အကြီး၊ အမှူး’ ဖြစ်သည်။ ယင်း ဗိုဗ် ပုဒ်သည် ရှေးက ‘ပုဟံ၊ ပုရှာ၊ ဖုရှာ၊ ဖုရာ’ ဟု အမျိုးမျိုး တဆင့် ပြီးတဆင့် ပြောင်းလဲရေးသားလာသော ဖုရားဟောပုဒ်တွင် ‘ခေါင်း၊ အကြီး၊ အမှူး’ ဟော ပု၊ ဖု တို့နှင့်၎င်း၊ ‘မုဆိုးပိုင်၊ မုဆိုးပိုင်’ ဟု နှစ်မျိုးပင် ရှေးကရေးခဲ့သောပုဒ်တွင် ‘ခေါင်း၊ အကြီး၊ အမှူး၊ အထီး’ ဟော ဗိုဗ်၊ ဗိုဗ် တို့နှင့်၎င်း၊ မိတ်တူဖြစ်သည်။ ထိုအချက်ကို တိဗက်-မြန်မာစကားတို့က ကောင်းစွာထောက်ခံလျက်ရှိသည်။

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ တိဗက်	ဗိုဗ် ပေါ ဗိုပေါန်	ခေါင်း၊ အကြီး၊ အမှူး၊ အထီး၊ အသျှင်၊ အကြီး၊ အမှူး၊
၂။ ကချင်	ပု ဗော	ပို၊ အကြီး၊ အမှူး၊ ခေါင်း၊ အကြီး၊ အမှူး၊
၃။ ပေါင်းရှေ့ချင်း	လု ဗို (က်)၊ ဗိုအိ	ခေါင်း၊ ပို၊ အကြီး၊ အမှူး၊
၄။ မရှ	ပေါ၊ ဝေါ	အဖ၊ အကြီး၊ အမှူး၊
၅။ လိစု	ပု	ခေါင်း၊ အကြီး၊ အမှူး၊
၆။ မုဆိုး	မပို	ပိုကြီး၊
၇။ လခဲချင်း	ပေါ	အဖ၊ လင်။
၈။ စေမနာဝ	ပု၊ ပို	အဖ၊

ဘာသာ	စကား	အနက်
၉။ အင်္ဂါမိနာဂ	အပု၊ အပို ပ်ဖို	အဖ၊ အဖို၊ အထီး၊
၁၀။ မြန်မာ	ဥ၊ ဦး (ခင်) ပွန်း	ခေါင်း၊ အသျှင်၊ လင်၊

တိဗက်-မြန်မာဘာသာတို့တွင် ခေါင်း ဟော ပုဒ်ပေါင်း ‘ပု၊ ဖု၊ ဗု၊ ဝု၊ ဥ၊ လု’ စသည်ဖြင့် များစွာရှိသည့်အနက် ပု ပုဒ်သည် မူရင်းဖြစ်၍၊ ပု မှသာ အသံ တဖြေးဖြေး ပျော့ညံ့ပြောင်းလဲသွားသဖြင့် ကျန်မိတ်တူပုဒ်များကိုရအပ်သည်။ မြန်မာဘာသာ၌ကဲ့သို့ပင်၊ များစွာသောဘာသာတို့တွင် ခေါင်း ဟူသော မူလအနက်မှ ‘ခေါင်းဆောင်၊ အကြီး၊ အမှူး၊ စစ်ကဲ၊ စစ်မှူး’ စသော အနက်တို့သို့ ပွားများ ကျယ်ပြန့်သွားသည်ကိုလည်း တွေ့ရသည်။ ယင်း ပုဒ် တို့တွင် ‘အု၊ အော၊ အို’ သရသံတို့ ပြောင်းလဲနိုင်သည့် သာဓကများကိုလည်း မြန်မာဘာသာ၌ပင် တွေ့ခဲ့ရလှလေပြီ။ ပုရစ်၊ ပုစဉ်း၊ ပုရွက် ဆိုသည်တို့၌ ပု ပုဒ်သည် ဝိုး ဟောဖြစ်၍၊ မုရင်း ကိုလည်း မိုရင်း ဟု ရေးခေါ် သေးသည်။ မုကွန်း၊ အမုကွန်း၊ အမူကွန်း မှ နောင် မော်ကွန်း သို့ သက် ခဲ့သည်။ စော (ဖွားစော)၊ နှင့် စိုး (ဖိုးမင်းကိုတော်ကြီး)၊ မို (မိုမောက်) နှင့် မော် (မောက်မော်)၊ ကျူး နှင့် ကျော်၊ မူး နှင့် မော် စသောပုဒ်တို့ ပြောင်းလဲသည့် သာဓကတို့လည်း ရှိပေသေးသည်။ ထို့ကြောင့် မြန်မာ ဘာသာတွင် မို ပုဒ်သည် ပု ပုဒ်သက်၊ ‘ခေါင်း၊ အကြီး၊ အမှူး၊ စစ်ကဲ၊ စစ်မှူး’ ဟော ဖြစ်သည်ယူရာ၏။

ပိုပါ ဆိုသည်တွင် ပါ ပုဒ်မှာလည်းတိဗက်-မြန်မာစကားစစ်ပင်ဖြစ်သည်။ ယင်း ပါ ပုဒ်ကို ‘နောက်လိုက်၊ နောက်ပါ’ ဟောဟု ယူဆခဲ့ကြသည်ထက်၊ မြွေပါ (မြွေကိုကြီးစိုးသောအကောင်)၊ ငတပါ (လွန်စွာ ကြီးစိုးမည့်သူ)၊ ဆိုသည်တို့တွင် ပါ ပုဒ်၊ ထယ်ဝါ ဆိုသည်တွင် ဝါ ပုဒ်၊ ပုပွါး (ပုံပါး)၊ ရဟန်းတပါး၊ မင်းတပါး၊ ငတပါး၊ လူပါးဝ၊ ဆိုသည်တို့တွင် ပါး ပုဒ်၊ လူဝါးဝ ဆိုသည်တွင် ဝါး ပုဒ်၊ မောင်ဖား၊ ကြောင်ဖား ဆိုသည်တို့တွင် ဖါး ပုဒ်၊ အဖ၊ ကြက်ဖ ဆိုသည်တို့တွင် ဖ ပုဒ်၊ ဝတုတ်၊ ဝဖြိုး ဆိုသည်တွင် ဝ ပုဒ်တို့နှင့်မိတ်တူ ‘ကြီးမား၊ ကြီးမှူး၊ ကြီးစိုး၊ ကြီးမြတ်’ ဟောဟု ယူသည်က ပို၍သင့်သည်။ ယင်းနှင့် မိတ်ပုဒ်များကိုလည်း တိဗက်-မြန်မာနှင့် အခြား အနွယ်တူဘာသာတို့တွင် များစွာပင်တွေ့ရသည်။

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ တိဗက်	ပ ဒ်ပ ဖ	သူ၊ ပြုသူ၊ ရဲစွမ်း၊ သတ္တိ၊ အဖ၊
၂။ ကချင်	ဗ၊ဗာ ဝ ဝ ဝ	ကြီးမား၊ ကြီးမှူး၊ ကြီးမြတ်၊ ကြီးမြတ်၊ မြင့်မြတ် အဖ လူ၊ ပုဂ္ဂိုလ်၊
၃။ လိစု	ပ၊ ဖ	အဖိုး၊ အထီး၊ ယောက်ျား၊
၄။ မုဆိုး	ပ	၎င်း
၅။ ပေါင်းရှေ့ချင်း	ပ	၎င်း
၆။ စိယင်ချင်း	ပါ	၎င်း
၇။ သဒိုးချင်း	ပါ	အဖ၊
၈။ မိုးရှင်နာဝ	ဖာ ဝါ	၎င်း အဖ၊ အဖိုး၊
၉။ မွန်	အပါ	အဖ
၁၀။ ကရင်	ပါ	၎င်း

ပ၊ ဖ၊ ဗ၊ ဝ ပုဒ်တို့ ပြောင်းလဲတတ်ပုံကို အထက်ပါ မြန်မာဘာသာတွင်း သာဓကတို့က ဖော်ပြပြီးဖြစ်ကြောင်း တွေ့ရပေလိမ့်မည်။ ထို့ကြောင့် ပါ ပုဒ်၏ အနက် ပရိယာယ် များသည်လည်း၊ မိုး ပုဒ်၏ အနက် ပရိယာယ် များနှင့် ထပ်တူမျှကျလျက်ရှိသည်ဆိုရာ၏။ တဖန် မိုး၊ မိုး ပုဒ်တို့နှင့် ပ၊ ပါ၊ ဖ၊ ဖါ ပုဒ်တို့သည်လည်း အချင်းချင်းပြောင်းလဲနိုင်ပြန်ကြောင်း ရှေးက မုရင်း၊ မိုးရင်း ဟု ရေးဆိုခဲ့သည်ကို ယခု မရင်း ဟူ၍၎င်း၊ ကုလား၊ ကိုလား ဟု ရေးဆို ခဲ့သည်ကို ယခု ကလား ဟူ၍၎င်း၊ ရွတ်ဆိုသည်ကို ထောက်ရာ၏။ ထို့ ကြောင့် မိုးပါ တွင် မိုး ပုဒ် ပါ ပုဒ်တို့သည် အနက်တူ၊ စကားအဖိုအမပုဒ်တွဲ သာလျှင် ဖြစ်၍၊ ‘အကြီး အမှူးများ၊ မှူးကြီး မတ်ရာများ၊ စစ်ကဲ စစ်မှူး များ’ ဟောဖြစ်ကြောင်း ယုံကြည်ရာ၏။ တိဗက်ဘာသာတွင် ဒ်ပေါန်ပေါ နှင့် ပေါင်း ရှေ့ချင်းဘာသာတွင် မွီ(က်)ပါ၊ မိုးအပါ တို့သည်လည်း ယင်း၏ အနက် အတိုင်းပင် ဟော၍၊ ယင်းနှင့် အလားတူ ပုဒ်တို့များ ဖြစ်ကြလေ သည်။

ပုဂံခေတ်တွင် မိုး၊ မိုးပါ ပုဒ်များကို ခေတ်ထူးစံအတိုင်း မိုင်၊ မိုင်ပါ ဟု ဝသတ်ဖြင့်ပင် မူလ၌ ရေးခဲ့ကြသည်။ မိုင် ပုဒ်ကို အချို့နေရာဘို့၌သော် မိုင်ဟု လည်း ပြောင်းလဲရေးသည်။

(၁) “မင်လညောင်၊ မင်သာ မင်မျာတိုင်သည် လညောင်၊ အမတ်ရျာ ပိုင်ပါတိုင်သည် လညောင်”။ (မင်းလည်းကောင်း၊ မင်းသား မင်းမယားတို့ သည်လည်းကောင်း၊ အမတ်ရာ ပိုင်ပါတို့သည်လည်းကောင်း)”။ ။ ၅၆၉ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ခေမာဝရ ဖုရားကျောက်စာ၊ ၂၁၊ ၂၂။

(၂) “ငါကောင်မှုကို ခိပင်ပါသော မင် မင်မျာ မင်သာ အမတ်စစ်သူ ကြံ ပိုင်ပါ ရဟန်သင်္ဃာတိုင်သည်။ (ငါ့ကောင်းမှုကို ချီးပင့်ပါသော မင်း၊ မင်းမယား၊ မင်းသား၊ အမတ်စစ်သူကြီး၊ ပိုင်ပါ ရဟန်းသင်္ဃာတို့သည်)”။ ။ ၄၅၊ ၃၅။

(၃) “ပိုင်ကြိုင်ရွာတောင်နှိုက် ၃၀၀”။ ။ ၅၆၀ ခုလောက်တွင် ထိုး၊ ပုဂံမြို့၊ ဓမ္မရာဇက ကျောက်စာ၊ ကျော၊ ၇။

(၄) “မုဆိုင်ပိုင်တိုက်တွင်၊ ဓမ္မရာဇကဖုရာဝတ် ၅၀၀”။ ။ ၄၆၊ ၁၆။

(၅) “မုဆိုင်ပိုင်များပင် သိပါမြင်ပါ၏”။ ။ ၆၂၆ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ စောလှဝန်းဖုရားကျောက်စာ၊ ၁၉၊ ၂၀။

ထုတ်နှုတ်ချက်တို့တွင် ‘အမတ်ရာပိုင်ပါ’ ဟူ၍၎င်း၊ ‘အမတ်စစ်သူကြံ ပိုင်ပါ’ ဟူ၍၎င်း၊ ရေးဆိုသည်တို့၌ မိုင်ပါ ၏ အနက် အုပ်ချုပ်ရေးဖက်၊ စစ်ဖက်တို့၌ ကြီးမှူးစိုးကဲသူများ ဟောဖြစ်သည်မှာ ထင်ရှားပေသည်။ ‘ပိုင် ကြိုင်ရွာ’ ဆိုသည်မှာလည်း အကြီးအမှူးများကို ကြံဆိုညွှန်ခံသည့်ရွာဟူ၍ အနက်ကောက်ယူသင့်သည်ထင်၏။ မုဆိုးများ၏ အကြီးအမှူးကို ‘မုဆိုင်ပိုင် (မုဆိုးပိုင်)၊ မုဆိုးဖို (မုဆိုးဖို) ဟူ၍ခေါ်ဆိုသည်မှာ သိသာပေသည်။

ပုဂံခေတ် ၅၆၉ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့ ခေမာဝရ ဖုရားကျောက်စာတွင် စည်ခရာ တီရယ် ပိုင်ပါအမတ်ရျာရဟန် သံဃာနှင့် အက္ခရေစင်တင် ခွဲ၏...။အမတ် ရျာပိုင်ပါတိုင်သည်လညောင်”။ ဟု ရေးဆိုသည်၌၊ ‘စစ်မှူး၊ စစ်ကဲ၊ စစ်ဖက် အရာရှိ’များကို မိုင်ပါ ဟုခေါ်လျက်ရှိသည်မှာ ထင်ရှားပေသည်။

ဤသို့ မြန်မာဘာသာဖြင့်ပင် ရှေးရိုးစဉ်လာအတိုင်း “အကြီးအမှူး၊ စစ် မှူး၊ စစ်ကဲ”များကို ‘ပိုင်၊ပိုင်၊ပိုင်ပါ’ဟု ရေးသားခေါ်ဆိုလျက်ရှိစဉ် ပါဠိ ဘာသာ ဗလ ပုဒ်ပျက် ဝိလိ၊ဝိလိ ဟူသောအရေးအခေါ်များ ဝင်ရောက် လာသည်။ ဗလ ပုဒ်၏အနက်များမှာ “ခွန်အား၊ အစွမ်း၊ သတ္တိ၊ စစ်တပ်၊ စစ်သည်များ” ဟောဖြစ်သည် “စစ်ပိုင်၊စစ်ကဲ၊စစ်မှူး” များကိုသော် တိုက်

ရိုက်မဟော၊ သို့ရာတွင် စစ်သည်များ ဆိုသည်တွင် ယင်းတို့ပါဝင်လျက် ရှိသည်။ ဗလ ပုဒ်ကိုလည်း မြန်မာတို့၏ သံပြင်းမှ သံညှင်းသို့ ပြောင်းလဲရေး သားရွတ်ဆိုတတ်သည့်အလေ့အတိုင်း ပိုလ်၊ဗိုလ် ဟုလှယ်၍ရေးခဲ့သည်။

(၁) “သွင်ရာဇသိရိ၊ စတုရင်ကပိုလ်၊ ပိရစ်”။ ။၅၀၅ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ဝက်ကြီးအင်းအရပ်ကျောက်စာ၊ ၂၂၊ ၂၃။

(၂) “တြာသံဗျင်နက္ကသမန်၊ သံဗျင်အနန္တအဿပတိ၊ သံဗျင်ရာဇ ပိုလ်တိုက္ခိ အစိတ်အစိယ်မိယ်တုံရကာ”။ ။သကရာဇ် ၅၅၀ ကျော်လောက် တွင်ထိုး၊ ပုဂံမြို့၊ လေးမျက်နှာဖုရားကျောက်စာ၊ ၉၊ ၁၀၊ ၁၁။

(၃) “အမိပုရှာစသော မောင်မတောင်ခပ်သိမ်း၊ အမတ္တျာစသော ဗိုလ် ဗာခပ်သိမ်း”။ ။၅၀၅ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ လေးမျက်နှာဖုရားကျောက်စာ၊ ၃၊ ၄။

(၄) “အမတ္တရာစသော ဗိုလ်ပါခပ်သိမ်း”။ ။၆၃၆ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ မလုံး ဖြစ် ဖုရားကျောက်စာ၊ ၂၃။

(၅) “မြတ်ကြိစ္စာ အစမူရယ်သံဗျင်စတုရင်ဗိုလ်၊ သံဗျင်မဟာသွန်”။ ။၆၃၉ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ မင်းပိုင်းကျောင်းကျောက်စာ၊ ၂၊ ၃။

(၆) “ပုရှာလောင် ဖုန်တပ်လှရကာ၊ ပိုလ်သူကြိုသံဗျင်သတျာ ဝ ယောက်၊ သံဗျင်စင်ကြယ် ဝ၊ သံဗျင်ကြိမဖတ် ဝ၊ သံဗျင်သိရိဣန္ဒြိပိစည် ဝ၊ ဤပိုလ်သူကြို ၄ ယောက်သောအာ။...။ဗိုလ်သူကြို ၄ ယောက်”။ ။၅၇၃ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ဇေယပွတ်ဖုရားကျောက်စာ၊ ၃၊ ၄၊ ၅။

ထုတ်နှုတ်ချက်များအနက်၊ ပါဠိဘာသာ ‘စတုရင်ဗလ’မှ (၁) တွင် ‘စတုရင်ကပိုလ်’ သို့၎င်း၊ (၅) တွင် ‘စတုရင်ဗိုလ်’ သို့၎င်း၊ ‘ရာဇဗလ’မှ (၂) တွင် ‘ရာဇပိုလ်’ သို့၎င်း၊ ပြောင်းလဲရေးသားသည်တို့မှာ သင့်ပေသည်။ သို့ ရာတွင် ထုတ်နှုတ်ချက် (၃)နှင့် (၄) တို့တွင် ‘အမတ္တျာစသော ဗိုလ်ဗာခပ် သိမ်း’ ဟူ၍၎င်း ‘အမတ္တရာစသော ဗိုလ်ပါခပ်သိမ်း’ ဟူ၍၎င်း ဆိုသည်တို့မှာ သင့်အံ့မထင်။ ဤစကားတို့တွင် စစ်သည်တော်များနှင့်စစ်ကဲ၊ စင်မှူးများကို သာဆိုလိုဟန်မရှိ၊ လွတ်ဖက်၊ စစ်ဖက်မဟု အကြီးအမှူးများကိုပေါင်း၍ ဆို လိုရိပ်ရှိသဖြင့်၊ အထက်၌ဖော်ပြခဲ့သော ‘ပိုလ်ပါ၊ပိုပါ’ ဟူသောအရေးအခေါ် တို့သည်သာ သင့်ပုံပေါ်သည်။ ထုတ်နှုတ်ချက် (၆)တွင် ‘ပိုလ်သူကြို၊ ဗိုလ် သူကြို’ ဟူသောအရေးများသည်လည်း သင့်အံ့မထင်။ ဖော်ပြထားသည့် အမည်များ၏ရှေ့တွင် သံဗျင် ဟူသောရာထူးဂုဏ်ပုဒ်က ယင်းတို့မှာမြို့နယ် အုပ်ချုပ်ရေးဖက် အကြီး၊ အမှူးများသာ ဖြစ်ကြောင်း ညွှန်းဆိုလျက်ရှိရာ၊

ပိုလ်၊ ဗိုလ် ပုဒ်တို့မှာ ဗလ ပုဒ်ပျက်များ မဖြစ်သင့်၊ မြန်မာစကားရင်း ပိုဝ် ပုဒ်သာ ဖြစ်သင့်သည်။

ပုဂံခေတ်တွင် ပါဠိဘာသာ ဗလ ပုဒ် ဝင်ရောက်လာသောအခါ၊ မြန်မာ ပုဒ်ရင်း ပိုဝ် ပုဒ်၏ အရေးမှာ တော်တော် လှုပ်ရှား ခြောက်ခြား သွားဟန် တူသည်။ စာချိုတို့တွင် အကြီးအမှူးဖြစ်သဖြင့် ‘စာဒီပိုင်’ဟု ပုဂံခေတ်စံနစ် အတိုင်း ရေးသင့်သောစကားကို၊ ၅၇၄ ခုလောက်တွင် ထိုးစောရဟန်သိမ် ကျောက်စာ၊ ကြောင်းရေ ၃ တွင် ‘စာဒီပိုတ်’ ဟူ၍၎င်း၊ ၆၁၇ ခုစွဲ၊ စာချိုပို ကျောက်စာ၊ ကြောင်းရေ ၃ တွင် ‘စာဒီပိုလ်’ ဟူ၍၎င်း၊ နှစ်မျိုးပင်ရေးထား သည်ကိုတွေ့ရသည်။ အချို့ ဗလ ပုဒ်ပျက်ဟု ယူဖွယ်ရှိသော ပုဒ်များကိုလည်း ပို တွင် ရှေးအတိုင်း ဝသတ်၍သာ ရေးသည်ကိုလည်း တွေ့ရသေးသည်။

(၁)။ “သမန်တပိုင် ၁၊ သမန်တသူ ၁။” ။၅၉၄ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ပြတိုက်တောင်ခန်း (ကျော) ၁၂။

(၂)။ “ဤမ္ဗိယံကိုင် ပုဒ်တိုက်သုကြိုကြသဝတ်၊ မုန်တောင်သုကြိုသတ္တ ပိုင်၊ ချင်နှစ်တိုက်နက်ဟု အခြင်မျှာလတ်ရက။” ။၆၂၆ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ စောလှဝန်းဖုရား ကျောက်စာ၊ ၁၃၊ ၁၄။

ယင်းထုတ်နုတ်ချက်တို့တွင် ‘သမန်တပိုင်’ သည် ပါဠိ ‘သမန္တဗလ’ ပုဒ် ပျက်၊ ‘သတ္တပိုင်’ သည် ‘သတ္တဗလ’ ပုဒ်ပျက်ဟု ယူဖွယ်ရှိသော်လည်း ပိုလ် ဟု မရေးပဲ၊ ပိုဝ် ဟုသာ ရေးလျက်ရှိသည်။ ဤသည်ကား ပါဠိပုဒ်ပျက်ကို မြန်မာ ပုဒ်အသွင်သို့ပြောင်း၍၊ မြန်မာဘာသာတွင်းသို့ သွတ်သွင်းရန် အားထုတ် ခြင်းဟု ဆိုရာ၏။ သို့ရာတွင် ကာလကြာညောင်းသော် မြန်မာပုဒ်ရင်း ပိုဝ် သည် အရေးနိမ့်၍ ဗလ ပုဒ်ပျက် ပိုလ်၊ ဗိုလ် ပုဒ်တို့က ယင်းကို လွှမ်းမိုးနှိမ် နင်း သွားလေတော့သည်။

ပါဠိဘာသာ ဗလ ပုဒ်ပျက်များသည် မြန်မာဘာသာတွင်းသို့ ဝင်လာ သည်မှာ တိုက်ရိုက် ဟုတ်လိုမှ ဟုတ်မည်။ မွန်ဘာသာမှတစ်ဆင့် ကူး၍ ဖြစ်ကောင်းဖြစ်ပေလိမ့်မည်။ မွန်ဘာသာတွင်လည်း ဗလ ပုဒ်ပျက် ‘ခွန်အား၊ စွမ်းအင်၊ စစ်တပ်’ ဟော မိုဝ် ပုဒ်နှင့် ‘စစ်တပ်၊ စစ်သည်တော်များ’ ဟော မိုဝ်လဗး ပုဒ်ရှိချေသေးသည်။ ‘မိုဝ်လဗး’ ၏အနက်ကို ‘မိုလ်၊ မိုလ်ခြေ’ ဟူ၍ လည်း မြန်မာပြန်ဆိုနိုင်သည်။ ၅၄၁ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ တိုင်းချွတ်ဖုရား၊ သင်ကြီး အဘိအနန္တ သူကျောက်စာတွင် “သိခင်မင်ကြိုအစမူသော ဗိလ္လပါခပ္ပိုင်” ဟုရေးဆိုသည်၌ ယင်း မွန်ပုဒ် မိုဝ်လဗး ကိုပင် ‘မိုလ်ထု၊ မိုလ်ခြေ’ အနက် ဖြင့် သုံးလျက်ရှိကြောင်း တွေ့ရသည်။ ဤတွင် ဗိလ္လပါ ဟူသောစကားဖြင့်

အမှူးအမတ်များနှင့် စစ်မှန်စစ်ကြပ်များကို ဆိုလိုဟန်ရှိသည်။ ၁၀၁၁ ခုစွဲ၊ စစ်ကိုင်းမြို့၊ ရာဇမဏိရူဠာ ကျောက်စာတွင်လည်း “ကြည်းကြောင်းသဘင် စီရင်ဟန်ကား၊ အသောကရာဇာ၊ မဟာဓမ္မရာဇ်ခင်းသည်၊ များစွာသော စစ်အင်္ဂါဗိုလ်ပါတို့နှင့်တကွ၊ မဟာဗောဓိကိုပူဇော်စိမ့်သောငှါ ခုနစ်ယူဇနာ သောခရီးကို ဗိုလ်ထုတို့ဖြင့်ပြည့်စေလျက် သွားတော်မူသကဲ့သို့၊ (ခေတ်ရေး နည်းသို့ ဖလယ်ပြီး) ဆိုသည်၌ ပထမ မိုးမိုးဝင်း ဟူသောစကားဖြင့် စစ်သည် ရဲမတ်များကိုဆိုလို၍၊ ဒုတိယ မိုးမိုးဝင်း ဟူသောစကားဖြင့်သော် စစ်သည် ရဲမတ်များအပြင် လူထုပရိသတ်ကိုလည်း ဆိုလိုဟန်ရှိသည်။ နောင်သော် မိုးမိုးဝင်း၊ မိုးမိုးဝင်း၊ မိုးမိုးဝင်း ဆိုသည်တွင် ‘အကြီးအမှူး’ များသာမက ‘လူထု ပရိသတ်’ ပါပါဝင်လာချေသည်။

(၁) “အသည် အလာလုရဟန်စသည် ပိုင်တကာ မှောက် ရေလုံ ရေချံ သွတ်ရယ် (အသည်အလာ လုရဟန်းစသည် ပိုင်တကာမှောက် ရေလုံရေချမ်း သွတ်၍)။” ။၇၉၃ ခုစွဲ၊ ပင်းယမြို့၊ ရာကြည့်ကျောင်း ကျောက်စာ။

(၂) “သွိုင်ကဝံကိုဝံ၊ ပန်ရစ်တံခွန်၊ အစန်များစွာ ပိုင်ပါတိုင်နှင့် ကိုင်တိ ထွက်ရယ် ပိုင်လျှင် လေ၏၊ (သိခင်ဂဝံကို၊ ပန်းရစ်တံခွန်၊ အစဉ်များစွာပိုင်ပါ တို့နှင့် ကိုတော်တွက်၍ ပို့လျှင်းလေ၏)။” ။၇၂၀ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ လက်သည်းရှည် ဖုရားကျောက်စာ။

ရာကြည့်ကျောင်းကျောက်စာ၌ ‘အသည် အလာ လု ရဟန်းစသည်’ ဆို သောစကားများက ‘ပိုင်တကာ’ ဆိုသည်တွင် အကြီး အမှူးများသာမက သာ မန် လူထု ပရိသတ်လည်း ပါဝင်ကြောင်း ဖော်ပြလျက်ရှိသည်။ ထိုနည်းတူစွာ၊ လက်သည်းရှည်ဖုရား ကျောက်စာတွင် ‘အစဉ် များစွာ’ ဆိုသောစကားများ က၊ ‘ပိုင်ပါ’ ဆိုသည်တွင်လူထုလည်း ပါဝင်ကြောင်း ညွှန်ပြသည်။

အင်းဝ ကဗျာခေတ်သို့ရောက်သောအခါ မိုးမိုးဝင်း၊ မိုးမိုးဝင်း ဟူသောအရေးများ လုံးဝပျောက်ကွယ်မသွားသော်လည်း တွေ့ရခဲသည်။ မိုးမိုးဝင်း၊ မိုးမိုးဝင်း ဟူသော ပုဒ်တို့ကိုသာ ‘မှူးကြီး၊ မတ်ကြီး၊ စစ်မှူး၊ စစ်ကဲ’ အနက်ဖြင့်သော်၎င်း၊ ‘လူထု ပရိသတ်’ အနက်ဖြင့်သော်၎င်း သုံးလာသည်ကိုတွေ့ရသည်။

(၁) ကျင့်ထုံးဖြစ်စေ၊ လူဗိုလ်ခြေအား၊ သက်သေညွှန်ကြား။ ။ပါရမီ တော်ခမ်းပျို့၊ ၇။

(၂) ကြွယ်ရှားဗိုလ်ပါ၊ လူတကာတို့။ ။၎င်း၊ ၅၁။

(၃) ဗိုလ်လူအထု အထတည်း။ ။၎င်း၊ ၆၉။

(၄) ဗိုလ်လွှေးသတ္တဝါ၊ သူပြိန်းမှာလျက်။ ။၎င်း၊ ၉၃။

- (၅) ငုပ်တိမ်မျောရာ၊ လူဗိုလ်ပါကို၊ ချမ်းသာကုတို့။ ။၎င်း၊ ၁၄၀။
- (၇) မျိုးဆွေသူစိမ်း၊ ခင်သိမ်းဗိုလ်လယ်။ ။၎င်း၊ ၁၄၁။
- (၇) ဗွမ်းဗွမ်းဗိုလ်ရှ၊ အထူအထ။ ။ဆုတောင်းခမ်းပျို့၊ ၁၆။
- (၈) မျိုးဆွေဗိုလ်ပုံ၊ ဖုန်းငွေလှံသည်။ ။၎င်း၊ ၁၉။

‘ပို၊ ပိုပါ၊ ဗိုလ်၊ ဗိုလ်ပါ’ အရေးနှင့်အနက်တို့ ရောထွေးရှက်တင်ဖြစ်၍ နေချေရကား၊ မည်သည့်အရေးကို မည်သည့်အနက်ဖြင့် သုံးရပါမည်နည်းဟု မေးဖွယ်ရှိသည်။ ဤသို့မေးသော် ဖြေလိုသည်မှာ—

- (၁) ခေါင်း၊ ခေါင်းဆောင်၊ အကြီးအမှူး၊ မှူးကြီးမတ်ကြီး၊ စစ်သေနာပတိ၊ စစ်မှူး၊ စစ်ဦးစီး၊ စစ်ကဲစစ်ကြပ်၊ အုပ်ချုပ်ရေးဖက်၊ စစ်ဖက်မဟု၊ အရာရှိ၊ အရာခံတို့ကိုဆိုလိုသော် **ပို၊ ပိုပါ** ဟု ရေးက သင့်သည်ထင်ပါသည်။
- (၂) စင်တပ်၊ စစ်သည်တော်၊ ခွန်အားဗလ၊ စွမ်းရည်သတ္တိနှင့် ပြည့်စုံသူ စစ်သေနာပတိ၊ စစ်မှူး၊ စစ်ဦးစီး၊ စစ်ကဲ၊ စစ်ကြပ်၊ စစ်တပ်နှင့် ဆိုင်သူတို့ကို သာဆိုလိုသော် **ဗိုလ်၊ ဗိုလ်ပါ** ဟု ရေးဆိုသင့်သည်ထင်ပါသည်။
- (၃) ။ လူထုပရိသတ်ကိုသော် ဂုဏ်တင်လေးစားသောအနေဖြင့် ဆိုလိုချေရကား **ပိုပါ၊ ဗိုလ်ပါ** ဟု မည်သို့ပင်ရေးဆိုစေကာ၊ သင့်ရာသတည်း။

—•—

၂၀။ ပျစ်၊ ပြစ်

ပျစ်၊ ပြစ် ပုဒ်အနည်းငယ်တို့ကို၊ မြန်မာစကားအဖွင့်ကျမ်း၊ ပထမတွဲ၊ စပျစ်၊ ပွယ် ခေါင်းစဉ်အောက်၌ ဖွင့်ဆိုခဲ့သော်လည်း မလုံလောက်သေး၊ ရောထွေးတတ်သောကျန်ပုဒ်များပါ ထည့်သွင်းရှင်းလင်းရန်လိုသည်။

စပျစ် အကြောင်း၌ ‘စပျစ်၊ အိုးပျစ်၊ ပျစ်တောင်း’ တို့ကိုအပင့်ဖြင့် ရေးသော်လည်း မွန်သာဘာ အိုး၊ ခွက် ဟော ဗေတ် ပုဒ်မှလာဟန်ရှိသောကြောင့်၊ သင့်သည်သာ ဖြစ်ကြောင်းဆိုခဲ့ပြီ၊ သို့ရာတွင် ၀၇၂ ခုစွဲအဝမြို့နန်းတည်အခမ်းအနားကျောက်စာ၌သော် အိုးပြစ်* ဟူ၍၎င်း၊ ယုဒသန်အဘိဓာန်၊ ပထမနှိပ်ခြင်းတွင် အိုးဗျတ်၊ စာပြစ်ဟူ၍၎င်း၊ တွေ့ရသည်တို့ကိုလည်း ဖော်ပြခဲ့ပြီ။

“ဓနိသက်ငယ်ပျစ်၊ ကွပ်ပျစ်၊ ငါးပုဇွန်ကင်ပျစ်၊ နှမ်းပျစ်၊ မှုံပျစ် (သလက်)၊ ပျားပျစ်၊ ပုလဲပျစ်” ဆိုသည်တို့ကိုလည်း ပျစ် ဟုအပင့်ဖြင့် ရေးသည်တို့မှာ သင့်ကြောင်းနှင့်၊ ဤသည်တို့တွင် ပျစ် ၏အနက်မှာ “သီး၊ တွဲ၊ သီးတွဲ၍ အပြား

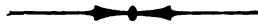
* စပျစ်၊ ပွယ် အကြောင်း၌ အိုးပျစ် ဟု မှားယွင်းပါသွားသည်။

အပြန်ပြု၊ အသိ၊ အတွဲ၊ အပြား၊ အပြန့်” ဟု ယူဖွယ်ရှိကြောင်းကိုလည်း ဆိုခဲ့ပြီ။ ဤပျစ်ပုဒ်ကို “သိတွဲ၊ သိတွဲ၍ အပြားအပြန်ပြု၊ အသိ’အတွဲ၊ အပြား၊ အပြန့်” ဟုသာမဟုတ် “ဖွဲ့ရှက်၊ အဖွဲ့အရှက်၊ အရှုတ်အထွေး” ဟောဟုလည်း ယူသင့်သည်ထင်၏။ သို့မှသာ “စေးပျစ်၊ ခြုံပျစ်၊ ကြောင်ပျစ်ပင်၊ ပျစ်ထူ” ဆိုသည်တို့၌ “ရှုတ်ရှက်ခတ်နေသော တော၊ မြို့၊ အပင်” ဟုအနက်များ ရချေမည်။ ယင်းအနက်တို့တွင် ‘ဖွဲ့ရှက်၊ သိတွဲ’ ဟူသည်မူလဖြစ်ပုံပေါ်၏။ ဖွဲ့ရှက်၊ သိတွဲလိုက်သောအခါမှ ‘အသိ၊ အတွဲ၊ အပြား၊ အပြန့်’ ဖြစ်ပေါ်လာရာသည်။ ၁၅၀၃ ခုစွဲ၊ ရန်ကုန်မြို့၊ မာရာရိဇယ သိမ်ခတ်မော်ကွန်းတွင် “စက်စယ် စေးပျစ်၊ စေးပျစ်စုံခြင်” ဟူသော အရေးများကိုတွေ့ရသည်။

‘အရေမကျခြင်း၊ ချွဲခြင်း’ ကိုယခု ပျစ်၊မြစ် ဟု နှစ်မျိုးအရေးပြလျက်ရှိကြသည်။ ဝဏ္ဏဗောဓနသတ်အင်းတွင် ပျစ်ပျစ် ချွဲ၊ ချွဲ ဟု အရေးပြပြီးလျှင်၊ ဝေါဟာရတ္ထပကာသနီတွင်လည်း ချွဲ ပုဒ်အောက်၌ ပျစ်နစ် ဟုရေးလျက်ရှိသည်။ ကဝိလက္ခဏာ သတ်ပုံတွင်၊ ပင့်ရစ်အရေးပြမဟုတ်ငြားလည်း၊ “နံ့ သာသွေးနည်း၊ မပျစ်ကျည်း၊ တင့်ရည်သိမ်းစေလို” ဟုဆိုလျက် ရှိသည်။ သို့ရာတွင် ကဗျာသာရတ္ထ သင်္ဂဟသတ်ပုံတွင် “ချွဲချွဲပြစ်ပြစ်” ဟူ၍၎င်း၊ ယုဒသန် အဘိဓာန်တွင်လည်း “ပြစ်ချွဲ၊ ချွဲပြစ်” ဟူ၍၎င်း၊ အရစ်ဖြင့်ပြသည်တို့သို့လိုက်၍၊ အချို့အရစ်ဖြင့် ပြရက်ရေးလျက်ရှိကြသည်။ ဤတွင်လည်း ပျစ်၊မြစ် ဆိုသည်မှာ၊ အနည်အနှစ်တို့ဖွဲ့ရှက်၊ ယှဉ်တွဲ၊ မြွတ်သိပ်လျက် ရှိသည်ကို ဆိုခြင်း ဖြစ်ရကား၊ အထက်၌ဆိုခဲ့သော ‘စေးပျစ်၊ ခြုံပျစ်၊ ကြောင်ပျစ်၊ ထူပျစ်’ ဆိုသည်တို့သို့ လိုက်၍ ပျစ်နစ်၊ ချွဲပျစ်၊ မကျမပျစ် ဟုရေးခြင်းသည်သာ သင့်သည်ဆိုရာ၏။

“အပြစ်အဆာ၊ အပြစ်အနာ၊ အပြစ်ဒဏ်၊” ဟူသော ‘အမှား၊ အလွဲ၊ အမှား၊ အလွဲပြုခြင်း’ ဟော ပြစ် ပုဒ်တွင် ဝိဝါဒမရှိ၊ ထိုနည်းတူစွာ “ပြေပြစ်၊ ပြေပြေပြစ်ပြစ်” ဟူသော ‘အဖုအထစ်၊ အထစ် အငေါ့မရှိ’ ဟော ပြစ် အရေးတွင်လည်း ဝိဝါဒမရှိ။ ပြစ်ပြစ်ပြုန်း၊ ပြစ်ပြစ်ကုန်စင် ဆိုသည်တို့၌ “အဆည်း အတား၊ အရပ်အနားမရှိ (ပြုန်းကုန်)” ဟောပုဒ်မှာ ဤ ပြေပြစ် ဆိုသည်တွင် ပြစ် ပုဒ်ပင်ဖြစ်တန်ရာသည်။ ‘အဖုအထစ်၊ အထစ်အငေါ့’ မရှိလျှင် ‘အဆည်း အတား၊ အရပ်အနား’ မရှိ၊ ‘အဆည်းအတား၊ အရပ်အနား’ မရှိလျှင် ‘ကုန်စင်အောင်ပျက်စီး ပြုန်းတီး’ ရာသည်။ ထို့ကြောင့် ကဗျာသာရတ္ထ သင်္ဂဟသတ်ပုံတွင် ‘ပြစ်ပြစ်ကုန်စင်၊ သစ်ပင်ပြေပြစ်၊ ပြစ်ပြစ်ပြုန်းလေ၊ ပြေပြစ်အပြစ်၊ ရစ်မြဲဖြစ်၏။’ ဟူ၍ ပြစ်ပြစ် ကို ကုန်စင် အနက်ဖြင့်၎င်း၊ ကုန်စင်ကို အထူးပြုလျက်၎င်း ဖော်ပြထားသည်ဆိုရာ၏။

- ပျစ်^၀ - ထည့်သိုစရာအိုးခွက်-အိုးပျစ်၊ စပျစ်၊ ပျစ်တောင်း။
- ပျစ်^၁ - ဖွဲရှက်၊ သီတွဲ၊ အဖွဲအရှက်၊ အသီအတွဲ၊ အပြားအပြန့်-ခနိသက်ငယ်ပျစ်၊ ငါးပုစွန်ကင်ပျစ်၊ နှမ်းပျစ်၊ ခွံပျစ်၊ ပျားပျစ်၊ ပုလဲပျစ်။
 - ဖွဲရှက်၊ ရှုတ်ထွေး-စေးပျစ်၊ ခြိုပျစ်၊ ကြောင်ပျစ်ပင်၊ ပျစ်ထူ။
 - မကျ၊ အနှစ်အနည်းများကျိခွဲ - ပျစ်နစ်၊ ပျစ်ခွဲ။
- ပြစ်^၀ - အမှား၊ အလွဲ၊ အမှား၊ အလွဲပြုခြင်း- အပြစ်အဆာ၊ အပြစ်အနာ၊ အပြစ်ဒဏ်။
- ပြစ်^၁ - ချော၊ ပြေ၊ အဖုအထစ်မရှိ၊ အထစ်အငေါ့မရှိ-ပြေပြစ်၊ ပြေပြေပြစ်ပြစ်။
 - အဆည်းအတားမရှိ၊ အရပ်အနားမရှိ၊ ကုန်စင် - ပြစ်ပြစ်ပြုန်း၊ ပြစ်ပြစ်ကုန်စင်။

၂၁။ ပျန်း၊ ပျမ်း၊ ပြန်း၊ ပြမ်း။

ပါ ဖ အက္ခရာများ၊ ပင့်၊ ရစ်၊ နသတ်၊ မသတ်၊ ဝိသဇ္ဇနီပေါက် အရေးတို့သည် လွန်စွာ ရှက်ထွေးနေပြီးလျှင်၊ အက္ခရာချင်းလည်း ပြောင်းလဲလျက်ရှိသည်။ ယင်းအရေးများကို ရှေးပုဂံခေတ် ကျောက်စာတို့၌ အနည်းငယ်မျှသာ တွေ့ရ၍၊ အင်းဝခေတ်နှင့် ကုန်းဘောင်ခေတ် ကျောက်စာတို့တွင် ပိုမိုတွေ့ရသော်လည်း၊ သတ်ပုံကျမ်းတို့တွင်ကား မစုံမလင် တမျိုးတဖုံစီသာလျှင် ဖော်ပြလျက်ရှိကြသည်။

ခေါင်းစဉ်ပါ စကားလေးလုံးအနက်၊ ပျန်း တလုံးတည်းကိုသာ ပုဂံခေတ်ထိုး ကျောက်စာတို့တွင် တွေ့မိသည်။

(၁)။ “ထိုင်လယ်ကိုဝိသရဘုင်ရှယ် ၃၀၊ ငယ်ပျန် ၂၀၀ နှင့် ရှယ်ရှယ် ပုရှာသိခင် အာလှာခတုံ၏(ထိုင်လယ်ကိုဝိသရဘုင်ရှေ့ ၃၀၊ ငွေပျန်း ၂၀ နှင့်ရှေး၍ ဖုရားသိခင်အား လှူခဲ့တုံ၏)။ ။ ၅၉၇ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ မင်းဆရာဝိတရစ်ကျောက်စာ၊ ၂၁၊ ၂၂။

(၂)။ “ဖုရှာလောင်စည်သူမင် လက်ထက်၊ ငယ်ပျန် ၂၀၀၀ ထောင် နှင်ဝယ်သခေတ။ . . . ။ အမိပုရှာဥဆောက်ပန်မောင်၊ မင်မတ်သူလာဖိရစ်အတိုင် သိခင်မင်ကန်သူငယ်ပျန် ၂၀၀၀ ခိယ်သောငယ် ၄၀၀၀ ဖြစ်ပြီသော။ ဤသူ

၃ ယောက်ငယ်ပျန် ၄၀၀၀ ၄၁ ခြင်သတေ။ (ဖုံရှားလောင်းစည်သူမင်းလက်ထက် ငွေပျန်း ၂၀၀၀ ထောင်နှင့်ဝယ်သခေး။...။ အဓိဖုရားဥဆောက်ပန်းမောင်၊ မင်းမတ်သူလာဖိရစ် အတို့သိခင်မင်းကက်သူ ငွေပျန်း ၂၀၀၀ ချေသော်၊ ငွေ ၄၀၀၀ ဖြစ်ပြီးသော်။ ဤသူ ၃ ယောက်ငွေပျန်း ၄၀၀၀ ၄၁ ခြင်သတေး။)။ ၆၀၄ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ရှင်ပင်ဗေမိ ဖုရားကျောက်စာ၊ ၁၂-၁၂။

ဤကျောက်စာတို့တွင် ငွေပျန်း ဆိုသည်မှာ ငွေစင်၊ ငွေစစ် ဟူ၏။ တိဗက်ဘာသာတွင် ယင်းပုဒ်နှင့် မိတ္တူဟု ယူဖွယ်ရှိသော သန့်စင်၊ စင်ကြယ် ဟောမျှင်၊ အံမျှင် ပုဒ်ကိုတွေ့ရသည်။ တရုတ်ဘာသာတွင်သော် ထိုပုဒ်များနှင့် မိတ္တူဟု ထင်ဖွယ်ရှိသော ပေန် ပုဒ်ကိုတွေ့ရရာ၊ အနက်မှာ မူလ၊ အရင်းခံ၊ ပကတိ ဟောဖြစ်သည်။ မဒရာမနော့၊ မူလ၊ ပကတိ၊ ရှိရင်းစွဲ ပစ္စည်းတို့မှာ စစ်မှန်၊ စင်ကြယ် သော အရာများဖြစ်ချေရကား၊ ဤ“မူလ၊ အရင်းခံ၊ ပကတိ” ဟူသော အနက်တို့မှ “စစ်မှန်၊ စင်ကြယ်” ဟူသော အနက်တို့သို့ သက်လျောနိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် မြန်မာဘာသာ ပျန်း ပုဒ်သည်၊ တိဗက်ဘာသာ မျှင်၊ အံမျှင် ပုဒ်၊ တရုတ်ဘာသာ ပေန် ပုဒ်တို့နှင့် မိတ်တူဖြစ်၍၊ စစ်မှန်၊ စင်ကြယ် ဟောဟု ယူရ၏။ ငွေပျန်း ဆိုသည်မှာ ငွေစင်၊ ငွေစစ် ဟူ၏။

ဤ ငွေပျန်း ဟူသော အရေးကိုထောက်သဖြင့်၊ အပျိုဘော်၊ လူပျိုဘော် ဝင်စ အပျို၊ လူပျိုများကို အပျိုစစ်၊ လူပျိုစစ် ဟူသော အနက်ဖြင့် အပျိုပျန်း၊ လူပျိုပျန်း ဟူ၍၎င်း၊ ပ အက္ခရာမှ ဖ အက္ခရာသို့ ပြောင်းကာ အပျိုပျန်း၊ လူပျိုပျန်း ဟူ၍၎င်း၊ နှစ်မျိုးပင် ရေးသား ခေါ်ဆိုရာ၏။ သို့ဖြင့် ယုဒသန် အဘိဓာန်တွင် အပျိုစို၊ ပုဒ်နှင့်တွဲဖက်၍ အပျိုဖြန်း ဟူ၍၎င်း၊ လူပျိုစင်(စင်) ပုဒ်နှင့်တွဲဖက်၍ လူပျိုဖြန်း ဟူ၍၎င်း၊ ဦးအုန်းရွှေပြုစုသော သတ်ပုံ အဘိဓာန်တွင် “အပျိုပြန်း၊ လူပျိုပြန်း” ဟူ၍၎င်း၊ အရစ်များဖြင့် ဖေါ်ပြထားသည်တို့မှာ မသင့်ဟုဆိုရာ၏။ အခြား ဟောင်း၊ သစ် သတ်ပုံကျမ်းတို့တွင်သော် “အပျိုပျန်း၊ လူပျိုပျန်း၊ အပျိုဖြန်း၊ လူပျိုဖြန်း” ဟူသော အရေးများကို မပြကြချေ။

ပ၊ ဖ အပင့်အရစ် မ သတ် ဝိသဇ္ဇနီ အရေးတို့နှင့် စပ်လျဉ်း၍၊ သတ်ပုံကျမ်းတို့တွင် အမျိုးမျိုး ကွဲပြားနေသည်သာမက၊ တကျမ်းတည်းတွင်ပင် အမျိုးမျိုး ပြုလျက်ရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။

ဝဏ္ဏဗေဒသတ်အင်း ပ ယပင့်အောက်၌ ပျမ်းမျှ၊ မြီးပျမ်း ဟုပြ၍၊ မသတ် ဝိသဇ္ဇနီအောက်၌ ပြမ်းမျှသည်၊ မြီးပျမ်း ဟု ပြပြန်သည်။ ဝေါဟာရတ္ထပကာသနီ၌သော် မြီးဖြမ်း ဟုပြသည်။ ဝဏ္ဏဗေဒသတ်အင်းသို့ လိုက်လေ့ရှိသော ကဝိလက္ခဏာနှင့် ကဗျာသရတ္ထသင်္ဂဟ သတ်ပုံတို့၌၊ ဝဏ္ဏဗေဒ

သတ်အင်း ပယပင့်၌ပြသကဲ့သို့ “ညီအောင်ပျမ်း၊ မြီပျမ်း၊ ပျမ်းမျှ”ဟု ပြကြသည်။

၀၁၀ ခုစွဲ၊ စစ်ကိုင်းမြို့၊ အနန္တသုရိယကျောင်း ကျောက်စာ၌ မြီပျံ (မြီးပျံး)ဟူသော အရေးကိုတွေ့ရ၍၊ ၁၂၄၃ ခုနှစ်စွဲ၊ မြို့ဝန်၊ မင်းကြီး သီရိဇေယကမဏိမောင်နှင့် ထိုးချည်းဖြစ်သော၊ မန္တလေးမြို့၊ လေသာကျောင်း သိမ် ကျောက်စာနှင့်၊ ရတနာဘုံသာဓုရား ကျောက်စာတို့တွင် မြီးပျန်း၊ မြီးပြန်း ဟု အသီးသီးတွေ့ရပြန်သည်။ ဤတွင် အရေးဖော်ပြထားသည်တို့မှာ အထက်မြန်မာနိုင်ငံ ကျောက်စာများ စာအုပ်ကြီး ပထမတွဲတွင် ပါရှိသည့် အတိုင်း မဟုတ်ပဲ၊ ရှေးဟောင်း သုတေသနဌာန အရာရှိများက ကျောက်စာမူရင်းများနှင့် တိုက်ဆိုင်၍ ကျေးဇူး ပြုလိုက်သည်အတိုင်း ဖြစ်ပါသည်။

ဤမျှ အကွဲကွဲအပြားပြား ဖြစ်နေသောအရေးနှင့် စကားအား ပျံ့ပြတ်နှင့် ယုတ္တိယုတ္တာတို့ကို စိစစ်ရှာဖွေခြင်းဖြင့်သာလျှင် အမှန်သို့ ကြဉ်းဆောင်နိုင်ရ၏။

ခေတ်စားလျက်ရှိသော ရေးနည်းအတိုင်း ပျမ်းမျှနှုန်း ဟူသောစကား၏ အနက်မှာ၊ အရာဝတ္ထုတခုတည်း၏ နှုန်းမဟုတ်၊ အများကို ရောနှော၍ ရသောအပြွမ်းအပေါ်၌ ဝေမျှထားသောနှုန်းဖြစ်သည်။ အကျဉ်းချုံး၍ ဆိုရသော် ပျမ်းမျှနှုန်း ဟူသည် တခုတည်း၏နှုန်းမဟုတ်၊ အပြွမ်း၏ဝေမျှထားသောနှုန်း၊ ပြွမ်းမျှနှုန်းဖြစ်သည်။ ကြက်ကြက်ဆူညံ မှ ကြက်ကြက်ဆူညံ သို့ သက်သည်ကိုထောက်သော် ပြွမ်းမျှ မှ ပြမ်းမျှ သို့သာ သက်သင့်သည်။ ထို့ကြောင့် အမျိုးမျိုးသောအရေးတို့အနက်၊ ဝတ္ထုဗေဒဓာတ်အင်း၊ မ သတ်ဝိသဇ္ဇနီ အောက်၌ ပြသည့် ပြမ်းမျှ ဟူသောအရေးကို အသင့်ဆုံးဟုဆိုရ၏။ ပြွမ်းကိုထောက်သဖြင့် ပြမ်း ၏အနက်ညီအောင်ညီမဟုတ်၊ ရောနှော၊ ရောပြွမ်း ဟု ကောက်ယူရ၏။

ပြမ်းမျှ ဟု ရေးဆိုရာဝယ်၊ ပ အက္ခရာမှ ဖ အက္ခရာသို့ပြောင်းကာ ပြမ်းမျှ ဟု ရေးဆိုသော်လည်း သင့်သည်ပင်ဖြစ်၏။

အသားများဖြင့် ရောပြွမ်း၍ ချက်ထားသော ဆွမ်းကို သားပြွမ်းဆွမ်း ခေါ်ဆိုသည့်နည်းတူ၊ အမြီးမွေးများရောပြွမ်းစုရုံးပေါက်နေသည်ကို မြီးပြွမ်း ဟု ခေါ်ဆိုလိုသည်မှ မြီးပြမ်း ခေါ်ဆိုသည်ယူရ၏။ ဇယဒိသပျို့၊ အပိုဒ် ၁၅၃ တွင် “ရွှေသွေးစက်စက်၊ ခရောင်လက်သက်နှင့်၊ ဦးခက်ရင်လွမ်း၊ မြီးပြမ်းကြီးရှက်၊ နင်းဇက်တင်ရန်း၊ ရှုန်းရှုန်းဖြိုးပြောင်၊” ဟု ရေးစပ်လျက်ရှိသည်။

မြီးပြမ်း ကိုတဖန် ပနှင့် ဗလဲကာ မီးပြမ်း ဟုလည်းရေးဆိုရာ၏။ ထို့ကြောင့် ဤ အမြီးဖုတ် အရေးအခေါ် တို့တွင်လည်း ဝေါဟာရတ္ထပကာ သနီတွင် ပြသည့် မြီးပြမ်း ဟူသောအရေးမှာ အသင့်ဆုံးဖြစ်ချေသည်။

ရေဖြင့် ပြန်နို့အောင်ပက်ခြင်း၊ သွန်းခြင်း၊ လောင်းခြင်းကို “ရေဖျန်း၊ ပက်ဖျန်း၊ ဆွတ်ဖျန်း” စသဖြင့် ယခု အပင့်ဖြင့်အရေးတွင်လျက်ရှိသည်။ ဤသို့ တွင်လျက်ရှိသောအရေးကိုလည်း မသင့်ကြောင်း တွေ့ရပြန်သည်။

ဝဏ္ဏ ဗောဓန သတ်အင်း၌ ဖရရစ်နှင့်၊ နသတ် ဝိသဇ္ဇနီ နှစ်ရပ် စလုံး အောက်ဝယ် “ဆွတ်ဖြန်း၊ လေဖြန်း” ဟု အရစ်ဖြင့်ပြလျက်ရှိသည်။ ထိုနည်း တူစွာ ဝေါဟာရတ္ထပကာသနီ တွင်လည်း ဖြန်း အောက်၌ “ကြဲဖြန်း၊ သတ်ဖြန်း၊ မိုးဖြန်း၊ နှင်းဖြန်း၊ ရေဖြန်း၊ လေဖြန်း” ဟူသော အရေးများကို ပြသည်။

အင်းဝခေတ်မှာ ကုန်းဘောင်ခေတ် ကုန်ခါနီးတိုင်အောင်သော ကျောက် စာတို့တွင်လည်း ဖြန်း ဟု အရစ်ဖြင့်ချည်း အရေးတွေ့ရသည်။

(၁)။ “ထိုင်ပရိတ်ရည် တိုင်ဖြင်လည် နန်တော်တွင် ဝန်ကျင်ဖြန်စေ၏။”

။၀၇၂ ခုစွဲ၊ အင်းငမ္မိ၊ နန်းတည်အခမ်းအနား ကျောက်စာ၊ ၃၂။

(၂)။ “လက်ယာရစ် သုံပတ်လှည့်၍ဖြန်ပြီ ပုဒ်ဇွန်ပြီသော်။” ။၄၆၊ ၆၄။

(၃)။ “မဟာရုံပရိတ်အတွင်း ပတ္တမြားမိုးပန်း၊ ကြဲဖြန်းစေပြီး။” ။၁၀၅

ခုစွဲ၊ အဝဇ္ဇိ၊ မဟာအောင်မြေတုံသာကျောင်း ကျောက်စာ၊ ၇၀။

(၄)။ “မင်းတို့ကျင့်ရိုး၊ တရားမိုးကို၊ ရံခါမလတ်(ပြတ်)၊ ဖြန်းဆွတ်ခြင်း ဖြင့်။” ။၂၀၅ ခုစွဲ၊ အမရပုရဇ္ဈိ၊ လောက မဏိစူဠာဖုရား ကျောက်စာ၊

၁၇။

(၅)။ “မိုးပေါက် ဆွတ်ဖြန်း၊ ရှင်လန်း သောအခါ။” ။၂၀၃ ခုစွဲ၊ ရန်ကုန်ဇ္ဈိ၊ မာရာရိဇယသိမ်တော်မော်ကုန်း။

(၆)။ “သဲဖြူခင်းခြင်း၊ ပန်းမျိုးစုံကြဲခြင်း၊ ထုံသင်းရေသွန်းဖြန်းခြင်း။”

။၁၂၄၃ ခုစွဲ၊ တန်တားဦးဇ္ဈိ၊ နန်းရာပြည့်ကျောင်း ကျောက်စာ၊ ကျော၊ ၁။

(၇)။ “မေတ္တာရေချင်း၊ ဆွတ်ဖြန်းဝေငှ၊ ပရိစာဂတရား။” ။၁၂၄၆

ခုစွဲ၊ စစ်ကိုင်းတောင်ရိုး၊ မဓိကချောင်ဖုရားကျောက်စာ၊ ကျော၊ ၁၀။

ဤသို့လျှင် အင်းဝခေတ်လတ်လောက်မှာ ကုန်းဘောင်ခေတ်နှောင်းတိုင် တွေ့ရသမျှသော ကျောက်စာအရေးတို့တွင် ဖြန်း ဟု အရစ်နသတ်ဖြင့်သာ တွေ့ရသည့်အရေးတို့ကိုလည်း လေးစားစွာမှတ်သားရာသည်၊ အထူးသဖြင့် ပညာရှိ ကဝိအများ ထွန်းကားလျက်ရှိသည့် ခေတ်တွင်ထိုး၊ ရွှေနန်းကြော့ရှင်

နန်းတည် အခမ်းအနားကျောက်စာကြီးမှာ၊ စာပေအရေးအသားတို့၌ လွန်စွာ ကိုးစားစံတင်လောက်သည့် ကျောက်စာကြီး ဖြစ်သည်ကို သတိမူရာသည်။

ယခုခေတ်တွင်သော်၊ ပင့်ရစ်ကိုခွဲခြားပြဆိုခြင်းမဟုတ်သည့် ကဝိလက္ခဏာ သတ်ပုံကျမ်းတွင်။ “ချိတ်ရည်ဖျန်း။ အတာရေဖျန်း။ မန္တန်မန်း။ ဖြန်းဖြန်း ဝီလှစေ။ သွေးတဖြန်းဖြန်း။ ကမ္မဋ္ဌာန်းစီးဖြန်း။ မြေမိုးကွဲဖြန်း။ လေးညှို့ကိုဖြန်း။ တီးဖြန်း” ဟူသော အရေးပြများနှင့်၊ ကဝိလက္ခဏာ သတ်ပုံကျမ်းကို များစွာ မှီးငြမ်းပြုထားပုံ ပေါ်သော၊ ကဗျာသာရတ္ထသင်္ဂဟ သတ်ပုံကျမ်းတွင် “ဆွတ်ဖျန်းရေဖျန်း၊ လေဟတ်ဖျန်းနှင့်၊ ကြဲဖျန်းပင့်မှန်၊.....။ ကွဲငြားဖြန်းဖြန်း၊ လေးညှို့ဖြန်းနှင့်၊ စီးဖြန်းဖြန်းတော့” ဟူသော အရေးပြများကို အားကိုးအထောက်အထားပြုကာ၊ သတ်ပုံကျမ်းတို့၌ “ဆွတ်ဖျန်း၊ ကြဲဖျန်း၊ ရေဖျန်း၊ လေဖျန်း၊ သုတ်ဖျန်း၊ ရိတ်ဖျန်း၊ ဖျန်းပြော” စသည်တို့ကို အပင့်ဖြင့်ပြု၍၊ “ဖြန်းတော၊ ဖြန်းဖြန်းကွဲ၊ ကမ္မဋ္ဌာန်းစီးဖြန်း၊ လေးညှို့ဖြန်း” တို့ကို အရစ်ဖြင့်ပြုလျက်ရှိကြသည်။ သွေးနှင့်စပ်လျဉ်း၍သော် သွေးဖျန်း၊ သွေးဖြန်း ဟု တယောက်တမျိုးပြုကြသည်။ ဤသို့ဖြစ်ရသည်မှာ ခေတ်သတ်ပုံဆရာတို့သည်၊ စကားတို့၏ အရေးသမိုင်းနှင့် အနက်ဗျူဟာတို့ကို ကိုတိုင်ကောင်းစွာ လေ့လာစိစစ်ခြင်းမပြုပဲ၊ ရှေးသတ်ပုံကျမ်းတို့ကိုသာ သုံးပြားများရာ လိုက်နာပြဆိုခြင်းပြုကြသောကြောင့်ဟု ဆိုရပေမည်။

ကဗျာအစပ်အဟပ်များကို ကြည့်ပြန်လျှင်လည်း၊ ပုံနှိပ်မှုတို့၌ ထိုနည်းတူစွာ အမျိုးမျိုး၊ ကမောက်ကမ ဖြစ်၍နေသည်ကို တွေ့ရသည်။ ဟံသာဝတီမူဟောင်း နေမိဘုံခဏ်းပျို တစောင်တည်း၌ပင် ပင့်ရစ်အရေးများ မည်မျှဆရာထွေးနေသည်ကို အောက်ပါတို့မှ သိရာသည်။

- (၁)။ မိုးလယ်ခေါင်တွင်၊ နေရောင်မဖြန်း၊ ရွှေထဲခန်းနှင့်၊ ရွှေနန်းပီပီ။ ။အပိုဒ် ၅။
- (၂)။ ပင်ခြေဆွတ်ဖျန်း၊ ညောင်ရေသွန်း၏။ ဝန်းဝန်းလျားလျား။ ။ အပိုဒ် ၈။
- (၃) ထွန်းတောက်ရောင်ဖြန်း၊ လောင်ဘနန်းတည့်၊ ထက်ဝန်းညီးညီး။ ။အပိုဒ် ၁၀။
- (၄) စကားရှစ်ခွန်း၊ နှုတ်စောင်ရန်းကို၊ ဖြန်းကြသောအား။ ဘိသေလားသို့။ ။အပိုဒ် ၂၁။
- (၅) နှင်းလည်းမဖျန်း၊ ရေသွန်းမခတ္တ။ ။၎င်း။
- (၆) ရတုရေဖျန်း၊ နတ်တို့ပန်းဖြင့်၊ ရှုန်းရှုန်းရှင်ရှင်။ ။အပိုဒ် ၂၂။

(၇) ညှစ်လိမ်လက်ဖြန်း၊ဖြူသွေ့လွန်းလျက်၊ထုံမွန်းနံ့သာ။ ။အပိုဒ် ၄၀။

(၈) သံလွင်မြည်ကြော်၊ အိမ်ရှင်သော်လည်း၊ နှာပျော်ဘို့လွန်း၊ လက်မြောက်ဖြန်းက၊ ကဝန်းကသီ။ ။အပိုဒ် ၆၂။ ဤ၌မူသစ်ကို ယူ၍ပြုလိုက်သည်။ မူဟောင်း၌ လက်မြောက်ဖြန်းအစား မြောက်လေဖြန်း ဟုရှိသည်။ မသင့်။

(၉) ကြာညိုဝတ်ပန်း၊ လိမ်း(လိန်း) ဖျော်ဖျန်းလျက်၊ ထွေဆန်းဝတ်ရည်။ ။အပိုဒ် ၆၇။

(၁၀) ခွဲမျှမစွန်း၊ ရွှေညှင်းဖျန်းလျက်၊ ထက်ဝန်းပြောင်ပြောင်။ ။၎င်း။

(၁၁) ရန်ငှားရှင်စော၊ မြင်စိမ့်မောဟု၊ ဖြန်းတောနှင့်ခတ်။ ။အပိုဒ် ၇၃။

(၁၂) ကြောင့်ကြ ဖြစ်လွန်း၊ ချစ်ဘနန်းတည့်၊ စွတ်ဖျန်း နန်းခေါင်၊ တပြောင်ပြောင်လျှင်၊ ရွှေတောင်နှယ်ဘက်။ ။အပိုဒ် ၇၅။

(၁၃) ဇော်ဂီဆေးရိုး၊ သမိုင်းမျိုးလည်း၊ နှင်းမိုးဖျန်းချ၊ ပင်ဝန်းလှလျက်။ ။အပိုဒ် ၁၀၀။

(၁၄) အမျက်မပန်း၊မေတ္တာဖျန်းလျက်၊ ဘုန်းတန်းနှုတ်ထွက်။ ။အပိုဒ် ၁၀၁။

(၁၅) မျက်နှာဖြိုးလန်း၊ နှင်းမိုးဖျန်းမူ၊ ရှန်းရှန်းရှိမ်းရှိမ်း။ ။အပိုဒ် ၁၃၃။

အထက်ပါစပ်အင်တို့တွင် အပင့်နသတ်အရေးတို့ကို ထုတ်လိုက်သော်၊ “ဆွတ်ဖျန်း၊ နှင်းဖျန်း၊ ရေဖျန်း၊ ဖျော်ဖျန်း၊ ညှင်းဖျန်း၊ စွတ်ဖျန်း၊ နှင်းမိုးဖျန်း၊မေတ္တာဖျန်း” ဟူ၍ရပြီးလျှင်၊အရစ်နသတ်အရေးတို့ကိုထုတ်လိုက်သော် “နေရောင်ဖြန်း၊ တောက်ရောင်ဖြန်း၊ နှုတ်ဖြန်း၊ လက်ဖြန်း၊ လက်မြောက်ဖြန်း၊ ဖြန်းတော” ဟူ၍ရသည်။ ယင်းတို့ကို တဖန်အနက်သဘောချင်းနီးစပ်သည်တို့ကို စုပေါင်းစီစဉ်လိုက်သော် “စွတ်ဖျန်း၊ ဆွတ်ဖျန်း၊ရေဖျန်း၊ မိုးဖျန်း၊ နှင်းဖျန်း၊ ဖျော်ဖျန်း” ဟူ၍တစု၊ “ညှင်းဖျန်း၊ မေတ္တာဖျန်း” ဟူ၍တစု အပင့်နသတ် ဝိသဇ္ဇနီ၌ နှစ်စုရသည်ဆိုရာ၏။ ထိုနှစ်စုတွင် ပထမအစု၏ အနက်မှာ ရေ၊ မိုးရေ၊ နှင်းရေ၊ နံ့သာရေစသည်ဖြင့် ပြန့်နှံ့အောင် သွန်းလောင်း၊ ပက်ဆွတ်ဖြစ်၍၊ ဒုတိယအစု၏ အနက်မှာ၊ ရေ၊ အရေမဟုတ်သည့် ညှင်း၊ မေတ္တာစသည်တို့ ပြန့်နှံ့စွာ ဖြစ်ပေါ်နေခြင်း၊ ဖြစ်ပေါ်စေခြင်းဖြစ်၏။ ယင်းနှစ်စုတို့၏အနက်များမှာ တသဘောတည်းဖြစ်၍၊ လိုရင်းကိုဆိုရသော်၊ မည်သည့်အရာမဆို ပြန့်နှံ့လျက်ရှိခြင်း၊ မည်သည့်အရာကိုမဆို ပြန့်နှံ့စေခြင်း” ဝါ၊ ပြန့်နှံ့ခြင်း၊ ပြန့်နှံ့စေခြင်း၊ ဟူ၍ရ၏။

အရစ်နသတ်ဝိသဇ္ဇနီအရေးတို့တွင် နေရောင်ဖြန်း နှင့် တောက်ရောင်ဖြန်း ဆိုသည်တို့မှာ အတူပင်ဖြစ်၍၊ အရောင်ပြန့်နှံ့လျက်ရှိခြင်း ဟောချည်းဖြစ်သည်။ နှုတ်ဖြန်း ဆိုသည်မှာ “နှုတ်ဖြင့်စကားခွန်းများကို ပြန့်နှံ့ထွက်ပေါ်စေလိုက်သည်၊ ဖြန့်ကြဲလိုက်သည်” ဟူ၍၎င်း၊ ညွှစ်လိမ်လက်ဖြန်း ဆိုသည်၌ လက်ဖြန်း ၏အနက်မှာ အဝတ်ကိုလက်ဖြင့် ညွှစ်လိမ်ပြီးနောက် ဖြန့်လိုက်သည်” ဟူ၍၎င်း၊ လက်မြှောက်ဖြန်း ဆိုသည်မှာ “လက်မြှောက်စည်ကို ဖြန်းဖြန်း ဟု မြည်အောင်တီးခတ်သည်”။ ဟူ၍၎င်း၊ ဖြန်းတော ဆိုသည်မှာ တစုံတရာကို ရုတ်တရက်၊ ချက်ချင်း၊ ကောက်ကာငင်ကာ ပြုလုပ်လိုက်သော အခါ ဖြန်းဖြန်း၊ ဖြန်းဖြန်း ဟူသော အသံများဆက်ကာ ဆက်ကာ ထွက်ပေါ်လာတတ်သည်ကို အကြောင်းပြု၍၊ ရုတ်တရက်၊ ချက်ချင်း ဟူ၍၎င်း၊ အနက်များကို အသီးသီးဆောင်လျက်ရှိကြသည်။ ထိုအနက်များကို တူရာစုပေါင်းလိုက်သော် (၁) ပြန့်နှံ့လျက်ရှိခြင်း၊ ပြန့်နှံ့စေခြင်းနှင့် ဖြန်းဖြန်း မြည်သံဟူ၍ ပင်စာအားဖြင့် နှစ်မျိုးသာရသည်။ ထိုအနက်နှစ်ရပ်တွင် ပြန့်နှံ့ခြင်း၊ ပြန့်နှံ့စေခြင်း ဟူသောပထမ ဖြန်း ပုဒ်၏အနက်နှင့်၊ အပင်နသတ်ဝိသဇ္ဇနီ ဖျန်း ပုဒ်၏အနက်မှာ တထပ်ထည်း ကျလျက်ရှိချေသည်။

လေညှိဖြန်း ဆိုသော ပုဒ်သည် လည်း၊ ကဝိ လက္ခဏာ သတ်ပုံ တွင် “လေးညှိကိုဖြန်း၊ လက်ကိုတန်း၊ မန်းစရိတ်သားတွေ၊” ဆိုသည်ကို ထောက်သော်၊ လေးညှိကို ဖြန်းကလဲ မည်အောင် ဆွဲလိုက်ခြင်း၊ ဆွဲ၍ ပစ်လိုက်ခြင်း ဟောဖြစ်ရာသည်။ ထို့ကြောင့် ဤ လေညှိဖြန်း နှင့် လက်မြှောက်ဖြန်း၊ ဝေါဟာရတ္ထ ပကာသနီတွင်ပြသည့် တီးဖြန်း၊ ကျူး (ကြူး) ဖြန်း ဆိုသည်တို့တွင် ဖြန်း ပုဒ်တို့မှာ မြည်သံ၊ ဟောနှင့် မြည်သံ ဟောပုဒ်သက်ချည်း ဖြစ်သည်ယူရာ၏။ ဒုတိယ ကျော်အောင်စံထားဆရာတော်ကသော် “အသံကို နှံ့ပြားစေသည်” ဟု ယူလိုဟန်ရှိသည်။ သို့ရာတွင် ဖြန်း၊ ဖြန်းဖြန်း ဆိုသည်တို့မှာ ဖြန်း၊ ဖြန်းဖြန်း ဆိုသည်၌ကဲ့သို့ မြည်သံ မှာ အရင်းခံ၊ ယင်း မြည်သံ၏ပြန့်နှံ့ခြင်း၊ မပြန့်နှံ့ခြင်းမှာ အရင်းခံမဟုတ်ဟုဆိုရာ၏။

“သွေးဖြန်း၊ လေဖြန်း၊ သွေးလေဖြန်း” ဆိုသည်တို့မှာလည်း၊ ကိုတွင် သွေးလေပြန့်နှံ့လျက် တည်သည်ကို ဆိုခြင်းဖြစ်ရာ၊ ဤတွင် ဖြန်း ပုဒ်၏အနက်မှာလည်း ပြန့်နှံ့ ဟောပင်ဖြစ်သည်။

ကမ္မဋ္ဌာန်းကိုစီးဖြန်း ဆိုသည်နှင့် မနှန်ကို ဖြန်းဖြန်းမန်း ဆိုသည်တို့မှာ ကွဲအံ့သို့ရှိသည်။ ကမ္မဋ္ဌာန်းကို စီးဖြန်း ဆိုသည်မှာ ပွားများခြင်း၊ စိတ်ကို ပြန့်နှံ့စွာ တည်စေခြင်း အနက်ဟောဖြစ်သည်။ ၁၃၀၅ ခု၊ အဝါ၊ မဟာ

ဘုံသဘကျောင်းကျောက်စာတွင် “တရားကမ္မဋ္ဌာန်း၊စီးပြန်းနေထိုင်၊ရွှေဗိမာန် နှင်း” ဟူ၍၎င်း၊ ၁၂၀၃ ခုစွဲ၊ တိဂုမ္မဒေဝတီအခွေမြောက်၊ မာရာရိ ဇယ သိမ် တော်မော်ကွန်းတွင် “သမဿ၊ ဝိပဿနာ၊ ဘာဝနာ ကမ္မဋ္ဌာန်း စီးပြန်း ခြင်းငှါ” ဟူ၍၎င်း၊ ရေးလျက်ရှိသည်။ မန္တန်ကို ဖြန်းဖြန်းမန်း ဆိုသည်၌ ဖြန်းဖြန်း မှာ ကဝိသက္ကဏာသတ်ပုံတွင် “ဘေးရန်ကာရန်း၊ မန္တန်မန်း၊ ဖြန်းဖြန်းဝီလှစေ၊” ဟုဆိုသည်အတိုင်း မြည်သံ၊ ရွတ်ဆိုသံ ဟောဖြစ်သည်။

ပျန်း၊ ဖြန်း အရေးတို့နှင့်စပ်လျဉ်း၍၊ စိစစ်ခဲ့သည်တို့ကို ပေါင်းရုံး၊ ဟျဉ်း ချုံး၍ဆိုရသော်၊ ရေ၊ အရေတို့ကို ပြန်နို့၊ အောင် သွန်းလောင်းပက်ဆွတ်ခြင်း၊ မေတ္တာစိတ်၊ ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံတို့ကို ပွားများခြင်း၊ ပြန်နို့ခစခြင်း၊ သွေးလေတို့ ကိုတွင်း၌ပြန်နို့၊ လျက် တည်ခြင်းစသည် ဘုံမှတသဘောတည်းဖြစ်သဖြင့်၊ ယင်း တို့ကို ယခုအပင့် အရစ်ခွဲ၍ ရေးသားနေခြင်းမှာမသင့်၊ ပြန်၊ ဖြန် ဟူသော ပုဒ်တို့ကို ထောက်သဖြင့်၊ ရှေး ကျောက်စာတို့နှင့်၊ ဝဏ္ဏ ဗာ နေသတ်အင်း၊ ဝေါဟာရတ္ထ ပကာ သနီတို့တွင် အရေး များတွေ့ရ၊ အရေး ပြုလျက် ရှိသည့် အတိုင်း၊ ဖြန်း ဟု စနစ်တခုတည်းဖြင့် ရေးခြင်းသည်သာ သင့်သည် ဆိုရာ၏။

“မြောက်စည်ဖြန်း၊ လေးညှိဖြန်း၊ တီးဖြန်း၊ ကြားဖြန်း၊ ဖြော်ဖြော်ဖြန်းဖြန်း၊ တဖြန်းဖြန်း၊ ဖြန်းတော” ဆိုသည်တို့တွင် ဖြန်း ပုဒ်ဘုံမှာ မြည်သံ ဟော ချည်းနှင့် မြည်သံ ဟော ပုဒ်သက်ဖြစ်၍၊ ယင်းတို့ကိုလည်း စံနစ်တခုတည်း ထားကာ ဖြန်း ဟု အရစ်နသတ် ဝိသဇ္ဇနီဖြင့် ရေးခြင်းသည်သာ သင့်ပေမည်။ ဤသို့ပင်လည်း ယခုရေးလျက်ရှိသည်။

ပြန်၍ချုပ်ရသော်

- ပျန်း - စစ်မှန်၊ စင်ကြယ်-ဒုဋ္ဌပျန်း၊ အပျိုပျန်း၊ လူပျိုပျန်း။
- ပျမ်း - (ပျန်းပုဒ်သက်)-စစ်မှန်၊ စင်ကြယ်- အပျိုပျမ်း၊ လူပျိုပျမ်း။
- ပြမ်း - ရောပြွမ်းစုရုံး၊ ရောနှော။-ပြမ်းမျှ၊ မြီးပြမ်း။
- ဖြမ်း (ပြမ်းပုဒ်သက်) -ရောပြွမ်း၊ စုရုံး၊ ရောနှော။-ဖြမ်းမျှ၊ မြီးဖြမ်း။
- ဖြန်း - ပြန်၊ ဖြန်၊ ပြန်နို့၊ ပြန်နို့ခစ-ရေဖြန်း၊ လေဖြန်း၊ မိုးဖြန်း၊ နှင်းဖြန်း၊ သွေလေဖြန်း၊ စီဖြန်း၊ မေတ္တာဖြန်း။
- ဖြန်း - မြည်သံ-မြောက်စည်ဖြန်း၊ လေးညှိဖြန်း၊ တီးဖြန်း၊ ကြားဖြန်း၊ ဖြော်ဖြော်ဖြန်းဖြန်း၊ တဖြန်းဖြန်း။
- ရုတ်တရက်၊ ချက်ချင်း။-ဖြန်းတော။

၂၂။ ပျူ

ဟန်လင်း၊ သခေခေတ္တရာ၊ ပုဂံပြည်တို့ကို လက်မှန်တည်ထောင်၍၊ နိုင်ငံစိုးအုပ်၊ မင်းလုပ်ခဲ့သော လူမျိုး၏အမည်ကို ပျူ ဟူ၍၊ အပင့်ဖြင့်သာ၊ ပုဂံခေတ်မှ အင်းဝခေတ် တိုင်အောင်သော ကျောက်စာတို့တွင် အရေး တွေ့ရသည်။

(၁)။ “အရှယ်သိုင် လာသကာ ကန္တိပျူ ကုန်မ္ပိလျှင် အစပ်တေ။” ။ ၅၆၉ ခုစွဲ။ ပုဂံမြို့၊ ခေမာဝရ ဖုရားကျောက်စာ၊ ၇၊ ၈။ (လက်ရွေးစင် ၃၀)။

(၂)။ ပျူမောင်မ အိုအ်ပွည်သင် ကျွန်အိုအ်ထက်ပွည် ၁။” ။ ၆၀၄ ခုစွဲ။ ပုဂံမြို့၊ ညောင်ရမ်းကြီးသမီးကျောက်စာ၊ တောင်ဖက်ကျောက်ချပ်၊ ၂၃၊ (လက်ရွေးစင် ၁၂၇)။

(၃)။ “ပျူထန် ငါကုန်စောင်စာသောထန် ၁၀၄ ပင်။...။ပျူထန်သည် ငါကုန်စောင် ၁။” ။ ၆၆၃ ခုစွဲ။ ပုဂံမြို့၊ ဆုတောင်းပြည့်ဖုရားကျောက်စာ၊ ကျော၊ ၁၊ ၃။

(၄)။ “ပျူရွာကြီထန်၊ ပျူရွာငဲ့ထန်။” ။ ၇၃၀ ခုစွဲ။ ပင်းယမြို့ ရာကြည့်ကျောင်းကျောက်စာ၊ ကျော၊ ၅။

(၅)။ “ပုံဏာသို့၊ ပျူသို့တိုင်ဝ ဌ်သော တရာသျှစ်မျှင်...။” ။ ၈၇၂ ခုစွဲ။ အင်းဝမြို့၊ နန်းတည်အခမ်းအနားကျောက်စာ၊ ၇၀။

ဤသို့ ပျူ ဟူ၍သာ ရေးလေ့ရှိသော စကားကို၊ ပုဂံခေတ်ပျက်ခါနီး လောက်တွင် ထိုးသည်ဟု ယုံကြည်ဖွယ်ရှိသော ဗုဒ္ဓဂယာ၊ မဟာဗောဓိကျောက်စာတွင် “ပုတသိန်မင်” ဟု ဆိုသည်၌ ပု ဟု ရေးလျက် ရှိသည်။ တရုတ်တို့၏ မှတ်တမ်းတို့တွင်သော် ပျူ တို့ကို ဖိအော (P'iao) ဟု ရေးခေါ်သည်၌ ဖိအော ၏အနက် စ်မြင်း ဟူ၍လည်း ပေါ်ထွက်သေးရာ၊ ပျူတို့အား မြင်းစီးလေ့၊ မြင်းစီး၍ စစ်တိုက်ခိုက်လေ့ ရှိသောကြောင့် ဤသို့ခေါ်ခဲ့ပေလိမ့်လောဟု ထင်ဖွယ်ရှိသည်။ မြန်မာ ဆိုသော စကား၏အနက် ရင်းမှာလည်း (မြန်း=မြင်း+မာ=ကြီး၊ ကြီးမား) မြင်းကြီး၊ မြင်းစီးကြီး ဟု ကောက်ယူနိုင်သဖြင့်၊ မြန်မာတို့သည်လည်း ရှေးက မြင်းကိုစီးလေ့ သုံးလေ့ ရှိသောကြောင့် ဤသို့ပင် ခေါ်တွင်ခဲ့သည်ဟု အချို့က တွေးထင်ကြသည်။ (မြန်မာ တွင် မာ ပုဒ်ကို လိမ်မာ၊ ယုတ်မာ၊ ဆိုသည်တို့၌ မာ ပုဒ်၊ ကြီးမား၊ မားမတ် ဆိုသည်တို့၌ မား ပုဒ်တို့နှင့်မိတ်တူ၊ ကြီး၊

ရင့်သန်၊ များ ဟောဟု ယူသင့်သည်ထင်၏။ သို့ဖြင့် ပျူနှင့်မြန်မာတို့သည် အလေ့ချင်း တူသကဲ့သို့ လူမျိုးချင်းလည်း နှီးရင်းဆက်စပ်ခြင်း ရှိခဲ့သည်ဟု ထင်ဖွယ်ရှိ၏။

ပျူ ဟူသော အပင့်ဖြင့်အရေးကို၊ ၁၂၁၉-၁၂၂၀ ခုနှစ်ထိုး၊ မန္တလေး မြို့၊ ဓမ္မမဇ္ဈသိမ်ကျောက်စာတိုင် “ဒုတ္တဒပေါင်မင်းကြီး၊ ပျူစောထီးအနော်ရထာ။” ဟူသောအရေးတွင် တွေ့ရပေသေးသည်။ အပင့်မှအရစ်သို့ ပြောင်းကာ ပြု ဟူသောအရေးကိုသော်၊ ၁၂၄၉ ခုနှစ်ထိုး၊ မန္တလေးမြို့၊ မဟာမုနိဝန္တကုဋ် မျောက်မျက်နှာ၊ ပြာသာဒ်ကြီးကျောက်စာ၊ ကျော၊ ကြောင်းရေ ၉-၁၀ (အထက်မြန်မာနိုင်ငံ ကျောက်စာများ၊ ဒုတိယတွဲ ၃၆) တွင်၊ “ဆွမ်းတော်တင် မျက်နှာတော်သုတ်၊ တမြက်ခတ်၊ ကျီးနှင့်စာခြောက် ပြုလူမျိုး တထောင်၊ တလိုင်းငါးရာ၊ ကမ်းယံ (ကမ်းရံ) လူမျိုးငါးရာ၊ ကုလားတထောင်၊ မြို့လူချိုး ငါးရာ၊ ချင်းလူမျိုး ငါးရာ၊ စုစုဒပေါင်း လေးထောင်။” ဟူသော အရေးတွင်မှ သတိပြုမိသ၍ ကျောက်စာတို့တွင် စတင်တွေ့ရသည်။ ထို့ကြောင့် ယင်းအရေးမှာ ကုန်းဘောင်ခေတ် ကုန်ဆုံးခါနီးမှ ပေါ်ပေါက်လာသည်ဟု ယူဖွယ်ရှိသည်။ ယခုသော် ကဗျာသာရတ္ထ သင်္ဂဟသတ်ပုံ၌ “လူမျိုးမှာပြု၊ မပြုရန်ဘက်၊ ထွက်ပြုမပြေ၊ ရှင်းရှင်းပြေ၍၊ ပြေပြစ်ထွက်ပြေး၊ ပြေးသွားကြွင်းမဲ့၊ ပြို့ပြို့ထင်လွယ်၊ ရနံ့ပြယ်၍၊ တသွယ်ပေါက်ပြု၊ ရစ်မြိသဘော။” ဟူသော မိန့်ဆိုချက်ကိုလိုက်နာကာ ခေတ်သတ်ပုံကျမ်းအချို့တွင် “ပြုလူမျိုး၊ ပြုစောဓီး” စသဖြင့် အရစ်ဖြင့် ပြု ဟု အရေးပြလျက်ရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။ သို့ရာတွင် ဖော်ပြခဲ့သော အရေးသမိုင်းအရ ပျူ ဟူသောအပင့်ဖြင့် အရေးသည်သာ မူရင်း၊ မူမှန်အရေးဖြစ်၍၊ ပြု ဟူသောအရစ်ဖြင့် အရေးသည်ကား၊ ခုမှနောက်ပေါ်၊ ချွတ်ချက်ပေါက်ပြန်သော အရေးသာဖြစ်၍၊ မြန်မာစာ အရေးအသားတွင် အဘယ်မျှ အရေးသမိုင်းကို စူးစမ်းလေ့လာရန် လိုအပ်ကြောင်း မှတ်သားရာသတည်း။

၂၃။ မြည်တယ်

မြည်တယ် ဆိုသော လုံးတွဲစကားသည် ပုဂံခေတ်နောက်ပိုင်းနှင့် အင်းဝခေတ်ရှေ့ပိုင်းတို့တွင် အတော်အသုံးတွင်ကျယ်ခဲ့သော ဝေါဟာရဖြစ်ပုံပေါ်သည်။ တိုက်ဆိုင်သော အကြောင်းပါရှိသည့်အဆိုပါ ခေတ်များထိုး ကျောက်စာတော်တော်များများတွင် ထိုစကားကို တွေ့ရသည်။

မြန်မာစကားအဖွင့်ကျမ်း

(၁) ပြည်တယ်လေ ချံသာစိယ်သတေ၊ (ပြည်တယ်လေး ချမ်းသာစေသတေး)။ ။ ၆၁၁ ခုနှစ်ထိုးကျစွာမင်း အမိန့်တော်ပြန်တမ်း။

(၂) ပြည်တယ်ပျက်စိသဗ္ဗစခယ်ဒော်၊ (ပြည်တယ် ပျက်စီးသဖြစ်ခွဲ၏)။ ။ ၆၄၀ ခုထိုး၊ ပုဂံမြို့၊ လေးထောင့်ကန်မြောက်ကျောင်း ကျောက်စာ။

(၃) ပြည်တယ်စကာကိုင်ဆိုကြလတ်တေ (ပြည်တယ်စကားကို ဆိုကြလတ်တေး)။ ။ ၆၄၇ ခုထိုး၊ ပုဂံမြို့၊ မင်္ဂလာစေတီ၊ သျှင်ဒိသာပါမောက္ခကျောက်စာ။

(၄) ပြည်တဲကုန်အောင်ပျက်ခ၏၊ (ပြည်တယ်ကုန်အောင် ပျက်ခ၏။ ။ ၇၂၉ ခုထိုး၊ ပင်းယမြို့၊ ရွှေစည်းခုံကျောက်စာ။

(၅) ပြည်တယ်ချောက်ချာ ပျက်စီးရှယ် (ပြည်တယ်ချောက်ချားပျက်စီး၍)။ ။ ၇၃၀ ခုထိုး၊ ပင်းယမြို့၊ ရာကြည့်ကျောင်း ကျောက်စာ။

(၆) ရှေ့ကသမိုက်၊ အရိုက်ပြည်တဲတိုင်တိုင်လည် စိုက်ကဲနှိပ်နှင် (ရှေးကသမိုက်၊ အရိုက်ပြည်တယ်တို့ကိုလည်း စိုးကဲနှိပ်နှင်)။ ။ ၈၀၄ ခုထိုး ပုဂံမြို့၊ တက်နွယ်ကျောင်းကျောက်စာ။

ရှည်လွန်းမည်စိုး၍၊ သာဓကများကို ပုဂံခေတ်မှသုံးခု၊ အင်းဝခေတ်မှ သုံးခုလောက်ကိုသာ ထုတ်နှုတ်ဖော်ပြလိုက်ပါသည်။ အခြားများစွာရှိပေသေးသည်။ ဤသာဓကတို့တွင် “ပြည်တယ်ချမ်းသာ၊ ပြည်တယ်ပျက်စီး၊ ပြည်တယ်ကိုဆို၊ ပြည်တယ်ချောက်ချား (ခြောက်ခြား)၊ ပြည်တယ်ကိုစိုးကဲ” ဆိုရာဝယ်၊ တယ် ပုဒ်မှာ နာမ်ဖြစ်ကြောင်းသိသာပေ၏။ သို့ရာတွင် အခြားနေရာတို့၌ တယ် ကိုကြိယာပုဒ်အဖြစ်ဖြင့် သုံးသည်ကိုလည်းတွေ့ရသည်။

(၁) ခဝိတယ်ရွာ (ခေါ်တယ်ရွာ)။ ။ ၆၀၃ ခု ထိုး၊ ပုဂံမြို့၊ မြောက်ဂူနီကျောက်စာ။

(၂) မတ္တယ်လယ် (မတ်တယ်လယ်)။ ။ ၆၁၇ ခု ထိုး၊ ပုဂံမြို့၊ စားပွဲမှောက် စေတီကျောက်စာ။

(၃) ကျက်တယ်မြေ။ ။ ၆၂၆ ခု ထိုး၊ ပုဂံမြို့၊ စောလှဝန်း ဖုရားကျောက်စာ။

အထက်ပါ သာဓကတို့တွင် တယ် ပုဒ်မှာ ကြိယာဖြစ်ကြောင်း သိသာပေ၏။ ခေါ်တယ် ဆိုရာ၌ ခေါ် ပုဒ်မှာ ယခုကာလတွင် ခေါ်စာကျေးသည်၊ ခေါ်စာပစ်သည် ဆိုသည်ကဲ့သို့ ခွက် ဟောဖြစ်တန်ရာသည်။ မတ်တယ် ဆိုရာ၌ မတ် ပုဒ်ကို တည့်မတ် အနက်ဖြင့် ယူသော်သင့်ရာ၏။ ကျက်တယ် ဆိုရာ၌

ကား ကျက်နပ် သည်ကို တယ်သည်ဟု အနက်ကောက်ရာ၏။ ကြက်တယ် ရေး ဆိုလိုအံ့သို့လည်းရှိ၏။

“ခေါတယ်၊ မတ်တယ်၊ ကျက်တယ်” ဆိုသည်တို့တွင် တယ် ပုဒ်မှာ၊ ယခု ခေတ်တွင် “ထမင်းအိုးတယ်သည်၊ ညောင်ရေအိုးတယ်သည်၊ ဝွဲတော်တယ် သည်” ဆိုသည်တို့၌ တယ် ပုဒ်နှင့်အနက်တူပင်ဖြစ်သင့်သည်။ ယင်းစကား တို့တွင် တယ်၏ အနက်မှာ “နေရာတခုခုတွင်ချ၊ ထား၊ တင်” ဖြစ်သည်ဆို ရာ၏။

ယခုခေတ်တွင် တယ် နှင့် တည့် ကြိယာပုဒ်တို့ကို အလဲအလှယ် သုံး၍ ဖြစ်အံ့သကဲ့သို့ ရှိနေသော်လည်း၊ ပုဂံခေတ်တွင် ယင်းတို့ကို သူ့နေရာနှင့်သူ ခွဲခြား၍ အဓိပ္ပာယ်တမျိုးစီဖြင့် သုံးလျက်ရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။ အထက်တွင် တယ် ကြိယာသုံးသာကေတို့ကို ပြုပြီးဖြစ်သဖြင့်၊ အောက်တွင် တည့် ကြိယာ သုံးသာကေတို့ကို ပြုလိုက်ပါဦးမည်။

(၁) စာတီတိကုင်တည်အံသောငှါ(စာတီတော်ကို တည်အံ့သောငှါ)။ ၅၅၀ ခု ထိုး၊ ပုဂံမြို့၊ ဓမ္မရာဇိကဖုရား ကျောက်စာ။

(၂) ဆောက်တည်ရာ မြေဖွပ်စေကုန်(ဆောက်တည်ရာမရဖြစ်စေကုန်)။ ၅၆၀ ခုထိုး၊ ပုဂံမြို့၊ ကြံသိုင်းကြီးသမီးကျောက်စာ။

(၃) တောက်နွယ်ချောင်းပါး၌ အရပ်တည်၍ ရှယ်ထောင်ကု ပုဂ္ဂာပျံ၊ အော် (တောက်နွယ်ချောင်းပါး၌ အရပ်တည်၍ ကျောင်းကုဖုရားပြု၏)။ ၅၇၁ ခု ထိုး၊ ပုဂံမြို့၊ လေးမျက်နှာတန်တိုင်းအတွင်းရှိ ကျောက်စာ။

“စေတီကိုတည်၊ အရပ်ကိုသည်၊ ဆောက်တည်၊” ဆိုရာတို့၌ တည့် ၏ အနက်မှာ နေရာတခုခုတွင် ချ၊ ထား၊ တင် ဟုသာမက “ကြို့တံ့၊ ခိုင်ခံ့၊ စွဲမြဲအောင် ထိန်းချုပ်၊ စိုက်ဆောက်ထားသည်” ဟူသော သဘောပါသက် ငင်လျက်ရှိသည်ဆိုရာ၏။ ထို့ကြောင့် နကိုသဘာဝအတိုင်း ငြိမ်ဆိမ်နေ အောင်ထားသည်ကို တယ်၊ စွဲမြဲခိုင်ခံ့နေအောင် ထားသည်ကို တည့် ဟု၊ ထိုပုဒ်နှစ်ခုတို့၏ အနက်ကို ခွဲခြားမှတ်သားရာ၏။ ခေတ်အသုံး အနှုန်းတို့တွင် လည်း တယ် နှင့် တည့် တို့၏အနက်များကို ဤသို့ပင်ခွဲခြား ကောက်ယူသင့် သည်ထင်သည်။ ထမင်းအိုးတယ်သည်ဆိုရာ၌ ထမင်းအိုးကို ဖိုခနောက်များ အပေါ်၌ ငြိမ်ဆိမ်နေအောင် တင်ထားခြင်းမျှသာဖြစ်သည်။ ညောင်ရေအိုး တယ်သည်ဆိုရာ၌ ညောင်ရေအိုးကို စင်မြင့်စသည်အပေါ်၌ အသာအယာ တင်ထားခြင်းမျှဖြစ်၍၊ ဝွဲတော်တယ်သည်ဆိုရာ၌လည်း ထမင်းပွဲ ဟင်းပွဲများ ကို ရှေ့တွင်ချထားခြင်း၊ ချထား၍ စားခြင်းမျှဖြစ်လေသည်။ ဖုရားတည်သည်။

ကျောင်းတည်သည်၊ မြို့တည်သည်၊ ရွာတည်သည်၊ အသင်းအဖွဲ့ တည်သည်၊ မူတည်သည်ဆိုသည်တို့၌ကား၊ ဆိုင်ရာတို့ကိုစွဲမြဲကြံ့ခိုင်အောင်စိုက်ဆောက်၊ ဖွဲ့စည်း၊ စီမံထားရှိခြင်းအနက်များ ပေါ်ထွက်လျက်ရှိချေသည်။

တယ် ဧကိယာအနက်ကို ဝေဘန်ဆန်းစစ်ပြီးသော်၊ ပြည်တယ် ဆိုသည် ၌ကဲ့သို့ ယင်း၏ နာမ်အနက်ကို ကောက်ယူရန်မခဲယဉ်းတော့ချေ။ တယ် ဧ ကိယာအနက်မှာ နကိုသဘာဝအတိုင်း ငြိမ်ဆိမ်နေအောင် ထားခြင်းဖြစ် သော်၊ ယင်း၏နာမ်အနက်မှာ “နကိုသဘာဝအတိုင်း ငြိမ်ဆိမ်စွာနေခြင်း၊ ရှိခြင်း၊ နကိုသဘာဝအတိုင်း ငြိမ်ဆိမ်စွာရှိနေသောအခြင်းအရာ၊ အခြေ အနေ” ဟု ယူဆရာ၏။

ထို့ကြောင့် “ပြည်တယ်ချမ်းသာ၊ ပြည်တယ်ပျက်စီး၊ ပြည်တယ်ခြောက် ခြား၊ပြည်တယ်စကား” ဆိုသည်တို့ကို“ပြည်၌ရှိနေသော အခြင်းအရာ အခြေ အနေချမ်းသာ၊ ပျက်စီး၊ ခြောက်ခြားဟူ၍၎င်း၊ ပြည်၏အခြင်းအရာ၊ အခြေ အနေနှင့် ဆိုင်သောစကားဟူ၍၎င်း” အနက်ကောက်ယူသိမှတ်ရာ၏။

သို့ရာတွင် အင်းဝခေတ်ရှေ့ပိုင်းကပင် ပြည်တယ် ဆိုသောစကားသည် ပြည်ထဲ ဆိုသောစကားအဖြစ်သို့ စတင်ပြောင်းလဲသွားပြီးလျှင်၊ အင်းဝ ရှင်မဟာ သီလဝံသ၊ ရှင်ရဋ္ဌသာရတို့၏ကဗျာ ခေတ်သို့ ရောက်သောအခါ၊ ပြည်ထဲ ဆိုသောစကားသာလျှင် တည်တံ့ခိုင်မြဲလျက်ရှိလေတော့သည်။

(၁) ရက်ရက်ပြည်ထဲ၊ သဲသဲတရာ။ ။၇၃၅-၃၆ ခု၊ စစ်ကိုင်းမြို့၊ မင်းကြီးစွာစော်ကဲနှင့် မိဖုရားခေါင်ကြီးသိုး၊ ရာဇာနာစေတီကျောက်စာ။

(၂) မကျန်ဖြစ်ပြီ၊ ပြည်ထဲချပ်သီး၊ မြို့ကြီးမဲလေ၊ ကြပတေ့ဖြင့်၊ စုံစေ့ အလှစ်။ ။ဆုတောင်းခဏ်ပျို့ ၁၂။

(၃) အံ့အာသရဲ၊ ပြည်ထဲပြည်လာ၊ မင်းစကြာတို့၊ ဖြစ်လာသောဟန်၊ နှင်းနိုးထွန်လျက်။ ။ဆုတောင်းခဏ်ပျို့၊ ၁၅။

(၄) အုတ်ကျက်ပြည်ထဲ၊ အံ့အဲသရာ၊ စက်ရာဇာဟု၊ မင်းလျာဖြစ် လောက်၊ ဆွေနှစ်ယောက်လျှင်။ ။ဓမ္မပါလပျို့ ၈။

(၅) ပြည်ထဲပြည်လာ၊သာမသာက၊တံထွာကိန်းခန်း။ ။ကိုးခဏ်ပျို့ ၆။

(၆) ဆင်ခြင်နက်လေး၊ ပြည်ထဲဒရး၌၊ စဉ်ဒရးအာဂုံ၊ ထုံးကျမ်းပုံနှင့်၊ အစုံအစမ်း၊ ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာ။ ။တန်တားဦးမင်္ဂလာစေတီမော်ကွန်း ၅။

(၇) ခြင်းရာကြွင်းမဲ့၊မသိခဲ့ဟု၊ ပြည်ထဲသခင်၊ပြန်ပေကျင်မူ။ ။သုဝဏ္ဏ သျှံ မြားပစ်ခဏ်ပျို့၊ ၆၂။

ထိုအခါမှစ၍ ပြည်တယ် ဆိုသော စကားလုံးပျောက်ကွယ် သွားပြီး လျှင် ပြည်ထဲ ဆိုသောစကားသည်သာများမှောက်ခေတ်တိုင်“ပြည်ထဲအရေး ပေါက်နှင့်ကျေး၊ ပြည်ထဲသာယာ၊ ပြည်ထဲခြောက်ခြား၊ ပြည်ထဲပျက်စီး၊ပြည် ထဲရေးဋ္ဌာန” စသည်ဖြင့် သုံးစွဲ၍ လာခဲ့ပေတော့သည်။ သို့ဖြင့် ပြည်တယ် ၏ အနက်ကိုဝိုးဝါးဖြစ်ကာ ပြန်လည်ဆန်းစစ်ဖော်ထုတ်ရသည့်အခြေသို့ ဆိုက် ခဲ့၏။ ပြည်ထဲ ၏အနက်မှာလည်း ပြည်တွင်း ဟူ၍သာထွက်ပေါ်နေချေ၍၊ မူလပုဒ် ပြည်တယ် ၏အနက် ‘ပြည်၏ အခြင်းအရာ အခြေအနေ’ ဟူသည် မှာ ပျောက်ကွယ်သွားတော့၏။

အရေးပြောင်းလျှင် အနက်ပြောင်းတတ်သည်ကို သတိမူ၍၊ ရှေးခေတ် အရေးမှန်များကို အထူးလေးစားရာသတည်း။

၂၄။ မြန်း၊ ပြီး

မြန်း နှင့် ပြီး ခွဲခြားအရေးများတော်တော် သန့်ရှင်းသေဝပ်လျက်ရှိသော် လည်း၊ ရောထွေးချွတ်ချော်နေချက်များလည်း အနည်းငယ်ရှိပေသေးသည်။ ယခုခေတ်တွင် ‘ပျက်မြန်း၊ ပြိုမြန်း၊ မြန်းတီး’ နှင့် ‘ရှင်ပြီး၊ ရယ်ပြီး’ တို့ကို မှန်စွာရေးလျက်ရှိသော်လည်း၊ တောင်မြန်း ကိုသော်၊ တောင်ပြီး ဟု အချို့ အရေးပြလျက်ရှိကြသေးသည်။ ရှေးကျောက်စာတို့တွင် ယင်း ပုဒ်ကို တောင် ယွန်၊ တောင်မြန်း ဟု နသတ်ဖြင့်သာ အမြဲတစေရေးခဲ့သည်။

(၁) တောင်ယွန်ဟုသောအရပ်နှိုက်....၊တောင်မြန်ဟူသောအရပ်နှိုက်။” နောက်ထိုး၊ ၄၇၃ ခုစွဲ၊ တောင်မြန်းကြီးမြို့၊ လှည်းခထောင်ဖုရားကျောက်စာ။

(၂)။ “တောင်ယွန်လယ် ၅၁ သောတွင်း။” ။၆၁၀ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ အစော ကြမ်း ဖုရားကျောက်စာ။

တောင်မြန်း ဆိုသည်မှာ ရေလေစသည် ဥတုရာသီ၏ဒဏ်ကြောင့် မြန်းတီး ပြိုကျ၊ ပျက်စီးနေသော ၊ဝါ၊ ပျက်စီးခဲ့သောတောင်ဟူ၏။

မြန်းကျည် ဆိုသောစကားလည်းရှိသေးသည်။ ဤတွင် ကျည် ၏အနက် ကြောင်ဦးကျည် ဆိုသည်၌ကဲ့သို့ တိုတောင်း ဟောဖြစ်ရာ၊ မြန်းကျည်၏ အနက်၊ “ပျက်စီးတိုတောင်း” ဖြစ်သည်။ မြန်းတီးပျက်စီးသဖြင့် တိုတောင်း သွားသည်ကို မြန်းကျည် ဆိုသည်။

ပြီးရယ် ကို ဝဏ္ဏဗောဓနသတ်အင်း၌ မြန်းရယ် ဟု မှားယွင်းတင်ပြ လျက်ရှိသည်။

မြည်သံကို မြန်းမြန်း၊ ပြတ်ပြန်း ဟု အရေးများ၊ အရေးပြများသည်။ ဥတ္တမရုဇမင်းသမီးခြင်းတွင် “နတ်များအလုံး၊ အောင်စည်ရုံးလျက်၊ ပြတ် ပြီးမရုံ၊” ဟူ၍ စပ်အင်ရှိသေးကြောင်း၊ ဝေါဟာရတ္ထပကာ သနီတွင်ပြ၍၊ နှောင်းခေတ် ၁၂၃၂ ခုစွဲ၊ မင်းကွန်း၊ သုံးလူကေသီပုရား ကျောက်စာ (ထက်ဒု) တွင် “အောင်စည်ရိုက်ခြီး၊ ပြီးပြီးတိမွန်၊” ဟူသောအရေးကို တွေ့ရသော်လည်း။ “အုန်းအုန်း၊ ချန်းချန်း၊ မြန်းမြန်း၊ ရှန်းရှန်း၊ ရှန်း ရှန်း” ဟူသော အရေးတို့သို့လိုက်၍ မြန်းမြန်း ဟူသောအရေး သည်သာ သင့်အံ့သိုရှိ၏။

မြန်းမြန်း ဟူသောမြည်သံစကားမှာ မြန်းကလဲ ဟူသော ရုတ်တရက်၊ ချက်ချင်း ဟောပုဒ်သက်လာသည်ထင်၏။ တစ်စုံတရာကို ရုတ်တရက် ပြုလုပ် လိုက်သောအခါ မြန်း ဟူသောအသံ ထွက်ပေါ်လာလေ့ရှိသဖြင့်၊ မြန်းကလဲ ဟူသောစကား ဖြစ်ပေါ်လာသည်ဆိုရာ၏။

မြန်းမြန်း ဟူသောစကားမှပင် တဖန် မြန်းပြင်း၊ မြန်းထိုး ဟူသော “ဆူဆူညံညံ၊ ဆူညံစွာ လှုပ်ရှား ထကြွ လှိုက်ခုန်”ဟော စကားများ သက် လာသည်ယူသင့်ပြန်၏။ ရေလေစသည် ပြင်းထန်စွာ လှုပ်ရှားထကြွ လှိုက်ခုန် လာသောအခါ မြန်းမြန်း ဟူသောမြည်သံများ ထွက်ပေါ်လေ့ရှိသည်။ ဤသို့ မြည်သံများ ထွက်ပေါ်လာသည်ကိုစွဲ၍ မြန်းမြန်း၊ မြန်းထိုး ဟူသောစကား များလည်း ဖြစ်ပေါ်လာသည်ထင်မိ၏။

“စုပြို၊ ပြိုနေ၊ တပြိုလုံး” ဟုဆိုသည်တို့တွင် “တစု၊ အရုံး၊ အခိုင်၊ အ ဖြုတ်” ဟောပုဒ်သက်ဟု ယူဖွယ်ရှိသော “ဖြုတ်၊ ပြို၊ ပွား၊ စည်း” ဟော မြီး ပုဒ်လည်းရှိပေသေးသည်။ ယင်းပုဒ်ကို ရှေးပုဂံခေတ် ကျောက်စာတို့၌ မတွေ့ ရပဲ၊ နှောင်းခေတ်၊ ကုန်းဘောင် ခေတ် ကျောက်စာ တို့တွင်သာ အတွေ့ရ များသည်။

(၁)။ “ပဋိစွသမုပ္ပါဒ်၊ ရဟတ်စက်ရှင်၊ ဒွါဒသင်ကို၊ ပယ်နှင်လိုငြား၊ ဥာဏ်တရားဖြင့်၊ နေ့အားညအား၊ အပွားကြီးပြီး၊ စီး(စည်း)မဆုံးတိ၊” ၁၁၈၄ ခုစွဲ၊ အင်းဝမြို့၊ မဟာဇေယ ပထမတန်တားကျောက်စာ။

(၂)။ “လက်ရုံးနှစ်လုံး၊ တက်ပြီးတေဇာ၊ အာဏာတန်ခိုး၊” ၁၁၈၅ ခုစွဲ၊ အင်းဝမြို့၊ မဟာအောင်မြေဘုံသာကျောင်း ကျောက်စာ။

(၃)။ “ဒေသနာရဲ့လုံး၊ ပုလဲပြီးဖြင့်၊” ၎င်း။

(၄)။ “ဒေဝဒဟ၊ ကောလိယ၊ ကပိလမည်၊ ပြည်ထောင်သုံးပါ၊ အမွန် ထားပြီး၊ ပွားပြုံးပွားပြုံး၊ ပုလဲကုံးသို့၊ ပေါင်းရုံးမပျက်၊ ဆက်ကာဆက်ကာ၊ အစဉ်လာသည်။” ။ ၂၂၂ ခုစွဲ၊ မန္တလေးမြို့၊ မဟာဗောဓိကျောက်စာ။

“စသည်ပွားပြုံး၊ ပေါင်းရုံးများစွာ၊” ဟူ၍၎င်း၊ “မပျက်ပွားပြုံး၊ မိုးဆုံး နေလာ” ဟူ၍၎င်း၊ “ဂဏပွားပြုံး၊ ပေါင် ရုံးမှန်ဖြောင့်၊” ဟူ၍၎င်း၊ “လက်ရုံးနှစ်လုံး၊ ပွားပြုံးခိုင်ဖြိုး၊” ဟူ၍၎င်း၊ အခြားနှောင်းခေတ်ကျောက်စာ အရေးများလည်း ရှိပေသေးသည်။ ယင်းစပ်အင်တို့တွင် တက်ဖြိုး၊ ပွားဖြိုး ၊ တို့၏ အနက် ပွားများ၊ ပွားထိုး၊ ပွားစည်း ဖြစ်၍၊ ပုလဲဖြိုး ၏အနက် ပုလဲခိုင်၊ ပုလဲဖြုတ် ဖြစ်သည်မှာ ထင်ရှားပေသည်။

၁၁၈၅ ခုစွဲ၊ အင်းဝမြို့၊ မဟာ အောင်မြေဘုံသာကျောင်း ကျောက်စာ တွင်ပင် “ပြုံးပြက်ပြုံးပြုံး၊ ကြယ်လုံးရဲရဲ၊ ဥက္ကာခဲတို့ဖြင့်” ဟူ၍၎င်း၊ ၁၂၀၇ ခုစွဲ၊ အမရပူရမြို့၊ သိမ်တော်ကြီးကျောက်စာတွင် “ရောင်ပြက်ပြုံးလျက်၊” ဟူ၍၎င်း၊ ၁၂၁၁ ခုစွဲ၊ စစ်ကိုင်းမင်းကွန်း၊ စက်တော်ရာဖုဒုန်းကျောက်စာတွင် “သီလ အစ၊ မင်ဖိုအလယ်၊ နိဗ္ဗာန်အဆုံး၊ ပြုံးပြုံးထိန်လင်း” ဟူ၍၎င်း၊ ပြုံးဖြိုး၊ ပြက်ပြုံး ဟူးသာစကားလည်း ရှိသေးသည်။ ဤတွင် ပြုံး ၏အနက်မှာ ပြုံးပြက် ဆို သည်၌ကဲ့သို့၊ “အလင်းရောင် ပွင့်လင်းကြည်လင်” ဟောဖြစ်ရာ၊ ရွှင်ပြုံး၊ ရယ်ပြုံး၊ ချိုပြုံး” ဆိုသည်တို့၌ ပြုံးနှင့် အနက် (ရိယာယ်တူဟုဆိုရာ၏။ ရယ်ပြုံး လိုက်သောအခါ လူ၏မျက်နှာသည်လည်း ကြည်လင်၊ ရွှင်လန်း၊ လင်းပွင့်လာ သည်ဆိုသင့်သည်။ ပြန်းတီး ၏ ကာရိုက် ပြန်းတီး ဆိုသောစကား အပျက် အဖြန်း များကို အဖြန်း ခေါ်ဆိုသောစကား၊ ပြန်းပြန်း မြည်သံမှ သက် သည့် ပြန်းပြန်း မြည်သံ၊ ပြန်းကလဲ၊ ဆိုသော စကားများ ရှိသေးသည် ကိုလည်း မှတ်သားရာ၏။

ပြန်း^၀ - ပျက်စီး၊ ပြုတ်ထွက်၊ ကုန်ဆုံး- ပျက်ပြန်း၊ ပြိုပြန်း၊ တောင် ပြန်း၊ ပြန်းတီး၊ ပြန်းကျည်။

ပြန်း^၂ - မြည်သံ- ပြန်းပြန်း၊ ပြတ်ပြန်း။
- ရုတ်တရက်၊ ချက်ချင်း- ပြန်းကလဲ။
- ဆူညံပြင်းထန်စွာ လှုပ်ရှား၊ ထကြွ၊ လှိုက်ခုန်- ပြန်းပြင်း၊ ပြန်းထိုး။

ပြုံး^၀ - (မျက်နှာ)ရွှင်ပြ၊ လင်းပွင့်-ရယ်ပြုံး၊ ရွှင်ပြုံး၊ ပြုံးပြုံး၊ ပြက်ပြုံး။
ပြုံး^၂ - ပွားများ၊ ပွားစည်း၊ ပွားထိုး- ပွားပြုံး၊ တက်ပြုံး။
- အခိုင်၊ အပြုတ်-ပုလဲပြုံး။

၂၅။ ပြောင်

ပြောင် ပုဒ်သည်၊ အကြီး နှင့် အငယ် ဆန့်ကျင်ဖက် အနက်နှစ်ရပ်ကို ဟောမဟော၊ တလောက စောဒကသံ ထွက်ပေါ်လာခဲ့သည်။ ဘာသာ တခုတွင်၊ စကားတလုံးတည်းက ဆန့်ကျင်ဖက် အနက်နှစ်ရပ်ကို ဟောခဲ့လျှင်၊ ယင်းဘာသာအဖို့ မြော်လင့်ဘွယ် ရှိတော့မည် မဟုတ်ချေ။ အကောက် အယူ မှားသောကြောင့်သာ ပုဒ်တခုတည်းက ဆန့်ကျင်ဖက် အနက်နှစ်ခု ထွက်ပေါ်နေသကဲ့သို့ ရှိရပေမည်။

ကြီးပြောင်၊ ဆင်ပြောင် ဆိုသည်တို့၌ ပြောင် ပုဒ်၏အနက် ကြီးမား ဟောဖြစ်ကြောင်း လူတိုင်းလိုပင် သိကြပါသည်။ ကဗျာတို့၌လည်း ထို့အ တိုင်း စပ်အင်များ ရှိသည်မှာ—

- (၁)။ “ဆိတ်နွားဒရယ်၊ ယုန်ငယ်သမင်၊ ကြီးပြောင်စင်သား၊ စွယ်ခွင် စွင့်စွင့်၊ တောင်ရှိမြင့်သည်၊ ဖြစ်လင့်ကစား။” ပါရမီတော်ခမ်းပျို့၊ ၁၀၃။
- (၂)။ “ငါ့သားညီနောင်၊ ရှိလောက်အောင်တည့်၊ ကြီးပြောင်စင် မြောက်၊ ထီးနှင့်လျောက်၏။” ။ ကိုးခမ်းပျို့၊ ၁၆။
- (၃)။ “ခြောက်ဘုံနတ်လုံး၊ လက်နက်ကြီးလျက်၊ လက်ရုံးအန်ထောင်၊ မှန်သောက်ပြောင်နှင့်၊ ခေါင်ခေါင်တိုက်ချိုး။” ။ နေမိမဋ္ဌစိုးခမ်းပျို့၊ ၁။
- (၄)။ “ရတနာပြောင်မွန်၊ မျိုးဆဒွန်နှင့်၊ ပုစွန်ရန်စစ်၊ ဖြစ်သည့်အ ယောင်။” နေမိဘုံခမ်းပျို့၊ ၆၅။

“ကျားဆရာကြောင်၊ တောမှာပြောင်၊ ဆင်ပြောင်ကိုလည်း ရစ်ရမည်။” ဟူသော သံပေါက်သတ်ပုံလာ၊ တောမှာပြောင် နှင့် ဆင်ပြောင် ဟူသော စကားကိုတွင် ပြောင် တောရိုင်းကောင်ကိုလည်း၊ ဟောနွား၊ တောဆိတ်၊ သမင်၊ ဒရယ် စသော တောကောင်တို့နှင့် နှိုင်းစာလျှင် ကြီးမား သော ကြောင့် ဤသို့ခေါ်ဆိုသည် ယူရာ၏။ တိဗက်ဘာသာတွင် စာမရီ သားရိုင်း ကောင်ကြီးကို အိမြောင် ဟု ခေါ်ဆိုရာ၊ ယင်းပုဒ်သည် ဤပြောင် ပုဒ်နှင့် မိတ်တူဟု ဆိုရာ၏။

ဤ ကြီးမား ဟော ပြောင် နှင့် ရောထွေး အနက်ကောက်ယူလျက်ရှိသော ပုဒ်မှာ၊ ပါရမီတော်ခမ်းပျို့၊ အပိုဒ် ၁၃၅ (၁၃၆) တွင်။

“မဆွရှေးခါ၊ သံသရာ၌၊ ဘယ်ရွာသသူ၊ ဘယ်သို့မူ၍၊ စက်နှယ်ဝှေ့ သော်၊ အမေ့ဘေ၊ အဆွေမြေးသား၊ မယားပြိန်းပြောင်၊ မောင်နှမရင်း၊ သားချင်းညီကို၊ ခဲအိုမယ်မ၊ အမတော်ဆက်။”

ဟူသော စပ်အင်ဝယ်၊ မယားပြိန်းပြောင် စကားပါ ပြောင် ပုဒ်ဖြစ်သည်။ ထုတ်နှုတ်ချက်မှာ ပါရမီတော်ခမ်းပျို့၊ နန်းတွင်းမူအတိုင်း ဖြစ်သည်။ ဟံသာဝတီ မူတို့တွင်သော် မယားပိန်းပြောင် ဟု ရှိသည်။ ထိုနှစ်မူအနက် မယားပြိန်းပြောင် ဟူသော နန်းတွင်းမူကို ကျွန်ုပ်တို့ပို၍ နှစ်သက်သည်။ မယားအပြား နှစ်ပါးရှိသည်ကို မယားပြိန်း နှင့် မယားပြောင် ဟု ဖော်ပြခြင်းဖြစ်သည် ယူသင့်သည်။ ပြိန်း ပုဒ်မှာ ထူပိန်း ဆိုသည်၌ ပိန်း ပုဒ်သက်ဖြစ်၍၊ အနက်မှာ ‘ထူ၊ စေ့မြေ့၊ သိပ်သည်း၊ တသားတည်း၊ အကြား အလပ်မရှိ’ ဟော။ ထို့ကြောင့် မယားပြိန်း ၏အနက် မိမိနှင့် ငယ်စဉ်က တည်းက၊ ဝါ။ ကနဦးကတည်းက၊ ရင်းရင်းနှီးနှီး၊ ပူးပူးကပ်ကပ်၊ မကွဲမကွာ နေထိုင်ခဲ့သော မယားဟု ယူရာ၏။ ယုဒသန်အဘိဓာန်တွင် ပိန်း ၏ အနက်ပေး မှန်လျက်နှင့် ပြိန်း၊ လှူပြိန်း ၏ အနက်ပေးမှားနေသည်။ ပြိန်း၊ လှူပြိန်း တို့၏အနက်ကို ထူအ၊ လှူထူ၊ လှူအ ကျွမ်းကျင်မှုမရှိသူ၊ သွက်လက်ခြင်းမရှိသူဟု ပေးရမည့်အစား၊ “ကလေကလွင့်၊ အချည်းနှီး၊ အနှစ်မရှိ နှင့် ယင်းသို့သောသူ” ဟု ပေးလျက်ရှိသည်။

မယားပြောင်၊ မယားအပြောင်၊ အပြောင်မယား ဆိုသည် တို့တွင် ပြောင် ၏အနက်မှာ “ပေါင်မြှောင်၊ ဆွယ်မြှောင်” ဖြစ်သည်။ ရှေးကျောက်စာနှစ်နေရာနှင့် ရှေးကဗျာတို့တွင် ယင်းအနက်များဖြင့် ပြောင် ၏ အသုံးကို အောက်ပါအတိုင်း တွေ့ရသည်။

(၁)။ အပြောင်တိစောပင်ဝဲ (အပြောင်တော် စောပင်ငယ်)။ ။
 ၇၃၈ ခုစွဲ၊ သင်ပန်းရပ်၊ သဃ်ရာဇာကျောင်းကျောက်စာ၊ ၁၂။

(၂)။ “ဖုရာရှင်မင်းကြီးကို မိဖုရာစသော အပြောင်တိစင်တိဦပန်ရယ် ရသလဲကာ၊ (ဖုရာရှင်မင်းကြီးကို မိဖုရာစသော အပြောင်တော် စောတော် ဦးပန်၍ ရသလယ်ကား)။” ။ ၇၅၅ ခုစွဲ၊ ပင်းယမြို့ ရာကြည့်ကျောင်းကျောက်စာ၊ အောက်ဖက်။

(၃)။ “သေမင်းကျွန်ဟု၊ တမန်သူချင်း၊ ထိပ်ထက်နင်းသော်၊ မျိုးရင်း ဇံသီး၊ လင်မိုးစုံပြောင်၊ ရွှေဘုံးဆောင်ထက်၊ မင်းခေါင်နတ်ဆွယ်၊ ရှေးသား နှယ်ကို၊ အဘယ်ပျော်ရှာ အိအံ့နည်း။” ။ နေမိမ္မလှစိုးခမ်းပျို့၊ ၁၅။

(၄)။ “နရထွတ်ဖျား၊ လူကိုထားပိ၊ ပိုးမွှားနှံပြောင်၊ ယင်ကောင်ငယ် မျိုး၊ သမ်းကြမ်းပိုးနှင့်၊ နာထိုးကိုလက်၊ ခြင်နှင့်မှက်ကို။” ။ ၎င်း၊ ၄၇။

သယ်ရာဇာနှင့် ရာကြည့်ကျောင်း ကျောက်စာတို့တွင် “အပြောင်တော်” ဆိုသည်မှာ “မိဖုရားကြီး မဟုတ်၊ မိဖုရား အဆွယ် အမြောင်၊ မိဖုရား မြောင်” ဟူ၍ အနက်ပေါ်ထွက်လျက် ရှိ၏။

တတိယထုတ်နှုတ်ချက်တွင် “လင်မှီးစုံပြောင်” ၏အဓိပ္ပာယ်မှာ၊ လင်နှင့် မယား တူစုံယှဉ်တွဲ၊ ပူးပေါင်းလျက်” ဟူ၏။

ယခု နံပေါင်း၊ နံဗောင် ဟု ရေးဆိုလေ့ရှိသောစကားကို၊ စတုတ္ထထုတ် နှုတ်ချက်၌ နံပြောင် ဟုရှိသည်ကို အထူးမှတ်သားရာသည်။ နံကောင်သည် မြက်ပင်သစ်ပင်တို့၌ အမြဲတွယ်ကပ်၊ ပေါင်မြောင်နေလေ့ရှိသော အကောင် ဖြစ်သဖြင့် ယင်းကို နံပေါင်း၊ နံပြောင် ဟု ခေါ်ဆိုသည် ယူရာ၏။ ‘ဆံစုကို ပေါင်သည်’ ဆိုရာ၌ ပေါင်၏အနက်မှာ ဤအတိုင်း ဆွယ်မြောင် ဟော ဖြစ်ကြောင်း လွန်စွာထင်ရှားလျက် ရှိသည်။ “ကန်ပေါင်း၊ ကုန်းပေါင်း၊ တလား ပေါင်း၊ ခုံပေါင်း၊ မျဉ်းပေါင်း စသည်တို့၌လည်း ပေါင်း ၏အနက်ကို ထိုအနက် ပရိယာယ်အတိုင်း ကောက်ယူရာသည်။

ထိုကြောင့် မယားပြိန်းပြောင် ဆိုသည်၌ ပြောင် ပုဒ်သည်၊ ပေါင် ပုဒ် သက်၊ ပေါင်း၊ မြောင် တို့နှင့် အနက်တူ “ဆွယ်၊ ကပ်၊ ပေါင်း၊ မြောင်” ဟောဟု ယူရာ၏။

ပြောင် နှင့်အလားတူ၊ ဆန့်ကျင်ဖက် အနက်နှစ်ရပ် ပေါ်ထွက်လျက် ရှိသည်ဟု၊ တခါတရံ အစွပ်စွဲခံနေရသောပုဒ်မှာ ဆိတ်ညံ့၊ ဆူညံ ဆိုသည်တို့ ၌ ညံ့ ပုဒ်ဖြစ်သည်။ ဤသို့ စွပ်စွဲခံရခြင်းမှာလည်း ဆိတ်ညံ့ ၏အနက်ကို အကောက်အယူ မှားနေကြသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ စင်စစ်သော် ညံ့ ၏ အနက်မှာ “အသံထွက်ပေါ်၊ အသံများဆူပွက်၊ ကျယ်လောင်၊ မြည်ဟည်း” ဟောသာလျှင် ဖြစ်သည်။ ဆိတ်ညံ့ ၏အနက်ကို ယခုအများအားဖြင့် တိတ် ဆိတ် ဟု ကောက်ယူလျက် ရှိကြသည်မှာ မသင့်။ တိတ်ဆိတ်လိုက်၊ ဆူညံ လိုက်၊ တိတ်ဆိတ်သည့်အခါ တိတ်ဆိတ်၍၊ ဆူညံသည့်အခါဆူညံ၊ အသံရှိ သည့်အခါရှိ၍၊ ထွက်သည့်အခါထွက်၊ အသံမရှိသည့်အခါမရှိ၊ မထွက်သည့် အခါ ထွက်ဟုယူမှ မဆိတ်မညံ့ ဆိုသည်တွင် ပေါ်ထွက်သော အနက်နှင့် ကိုက်ညီပေမည်။ မဆိတ်မညံ့ ဆိုသည်တွင် လုံး ၀ တိတ် ဆိတ် ခြင်း လည်း မဟုတ်။ အလွန်အမင်း ဆူညံခြင်းလည်းမဟုတ်၊ သာမန်အသံတို့ ထွက်ပေါ် လျက်ရှိနေသည်ကို ဆိုလိုကြောင်း အောက်ပါကဗျာနှင့် ကျောက်စာစပ်အင်း တို့ကို ထောက်ရာ၏။

(၁)။ “ဝမ်းပန်းရွှင်လျက်၊ ရှုချင်မရဲ၊ တလဲလဲလျှင်၊ သဲးသဲးရုတ်ရုတ်၊ အုတ်အုတ်ကျံကျံ၊ မည့်မဆိတ်၊ ထိတ်ထိတ်လလ၊ ပေါက်ပြသံလွံ၊ ကြွေးကြော် အံ့သျက်။” ၊ တန်တားဦးမင်္ဂလာစေတီမော်ကွန်း (သျှင်ရဋ္ဌသာရ)၊ ၁၇။

(၂)။ “ဗိုင်းမှုဝါးမှု၊ ညီစေတုသို့၊ ဖန်ပြုဖျစ်ကြိတ်၊ အိမ်လုံးထိတ်မျှ၊ မဆိတ်မည့်၊ ခြည်ဝင့်သံလည်း၊ တရံမပြတ်၊ ချားရဟတ်နှင့်၊ ခြည်သွတ်မချာ၊ ခြည်စာယူထ၊ မအားကြတည့်။” ၊ ကိုးခင်းပျို့၊ ၁၄၇။

(၃)။ “မဆိတ်မည့်၊ ဆယ်ပါးသံကား၊ ကျံကျံကြွေးဟစ်၊ ခုနှစ်ကုဋေ၊ အိမ်ခြေအပေါင်း၊ ရှစ်သောင်းရွာလက်၊ မပျက်ပြည့်လျှမ်း။” ၊ သုဝဏ္ဏသျှံ သုဋ္ဌေးခင်းပျို့၊ ၅။

(၄)။ “အုတ်ကြက်ဗိုလ်သံ၊ မည့်မဆိတ်၊ ကျန်းလုံးထိတ်မျှ၊ ဘိသိက် တင်ဆေး၊ မုခနာလည်းဆောင်။” ၊ နေမိမဒ္ဒစိုးခင်းပျို့၊ ၁၈။

(၅)။ “ရောဝတီလက်နား၊ ထီးပေါင်းကားဝယ်၊ တရားအောင်စည်၊ တီးမည်ကျံကျံ၊ မဆိတ်မည့်၊ ဗိုလ်ပွဲခံအံ့။” ၊ ၁၂၁-၁၂၊ ခုစွဲ၊ အမရပူရ မြို့၊ မဟာသကျရံသီကျောက်စာ၊ ၂၀။

(၆)။ “အရာသဃိယာဟိမှ မဆိတ်မည့်ဖြစ်အံ့သည်။” ၊ ၇၈၆ ခုခလောက် တွင်ထိုး၊ စစ်ကိုင်းမြို့၊ စလင်းမင်းနော်ရထာကျောင်းကျောက်စာ၊ ၂၄၊ ၂၅။

(၇)။ “ဆယ်ဖြာသောအသံ၊ မည့်မဆိတ်။” ၊ ၁၁၄၀ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ဂူဠာမဏိဖုရားမင်စာ၊ ၁၅။

(၈)။ “မဆိတ်မည့်၊ ဘိသိက်ခံ၏။” ၊ ၁၂၁၀ ခုစွဲ၊ အမရပူရမြို့၊ မဟာ ဝေယနံဘုံသာ ကျောင်းကျောက်စာ၊ ၁၁။

အထက်ပါစပ်အင်တို့တွင် မဆိတ်မည့်၏ အနက်မှာ “လုံးဝတိတ်ဆိတ် နေသည်လည်းမဟုတ်၊ အလွန်အမင်း ဆူညံနေသည်လည်းမဟုတ်၊ သာမန် အသံများ ထွက်ပေါ်သင့်သလောက် ထွက်ပေါ်လျက်နေသည်” ကို ဆိုလို ကြောင်း ထင်ရှားပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဆိတ်ညံ့ ၏အနက်ကိုလည်း “တိတ် ဆိတ်လိုက်၊ ဆူညံလိုက်၊ တိတ်ဆိတ်သင့်သည့်အခါ တိတ်ဆိတ်၍၊ အသံထွက် သင့်သည့်အခါ ထွက်လျက်ရှိသည်” ဟု ကောက်ယူ၍၊ တိတ်ဆိတ် နှင့် ဆိတ် ညံ့ ဆိုသည်တို့ကို ခွဲခြားမှတ်သား သုံးစွဲရာ၏။

အချုပ်ကိုဆိုရသော် ကြီးပြောင်၊ ဆင်ပြောင်၊ ခိုင်ပြောင် ဆိုသည်တို့တွင် ပြောင် ၏အနက် ကြီးမား၊ ကြီးမားသောအကောင် ဟော၊ မယားပြိန်း ပြောင်၊ အပြောင်တော် စောတော်ဦး၊ လင်ဦးစုံပြောင်၊ နံပြောင် ဆိုသည် တို့တွင် ပြောင် ပုဒ်မှာ သီးခြားဖြစ်၍ ဆွယ်မြှောင်၊ ပေါင်မြှောင်၊ ဟော

ဖြစ်သည်။ ဤဒုတိယ မြောင် ပုဒ်သည် “ဆံစုကိုပေါင်၊ မြင်းမြီးကိုပေါင်၊ ကန်ပေါင်၊ ကုန်းပေါင်၊ ခုံပေါင်၊ မျဉ်းပေါင်” ဆိုသည်တို့တွင် ပေါင် ပုဒ်၊ ‘ဆွယ်မြောင်၊ ကပ်မြောင်၊ အိမ်မြောင်’ ဆိုသည်တို့တွင် မြောင် ပုဒ်တို့နှင့် လည်း ဆက်သွယ်ခြင်းရှိ၍၊ ယင်းတို့၏မိတ်တူပုဒ် ဖြစ်သည်ဆိုရာထည်း။

၂၆။ ဖန်၊ ဖန်ခုန်၊ လုံးဖန်

မြန်မာဘာသာ၌ ဖန် ပုဒ်သီးပေါင်းတော်တော်များများရှိသည်။ ဤသို့ ရှိရာ၌ အချို့အသုံးအနှုန်းတို့ဝယ် အနက်များလည်း ခပ်ငုပ်ငုပ်ဖြစ်နေသည်။ ဤတွင်ဖွင့်ဆိုမည့် ဖန် ပုဒ်မှာ၊ အနက် အမြဲပျော်ဆုံးလောက်ပင် ဖြစ်သည်။ ‘ဖန်ခုန်၊ လုံးဖန်၊ အလုံးအဖန်၊ လူလုံးလူဖန်’ ဆိုသည်တို့တွင် ဖန် ပုဒ်ဖြစ် သည်။ ယင်း ဖန် ပုဒ်ကိုမဖွင့်မဆိုမီ ဖန် ပုဒ်သီးများကို အကျဉ်းအမြဲကံမျှ ဖော်ပြရမည်ဆိုသော်—

၁။ ‘ဖန်ဆင်း၊ ဖန်ဆန်း၊ ဖန်စီရင်၊ ကြံဖန်’ ဆိုသည်တို့၌ ‘ပုံအသွင်၊ ဝတ္ထုပစ္စည်းစသည်တို့ကို ဖြစ်စေ၊ ပေါ်စေ၊ ပုံဖော်၊ စဉ်းစားကြံစည်စိတ်ကူး ၍ ပုံဖော်’ ဟော ဖန် ပုဒ်။

၂။ ‘ဝါကိုဖန်၊ ဖဲကိုဖန်၊ ကုလားဖန်ထိုး၊ စကားဖန်ထိုး’ ဆိုသည်တို့၌ ‘ခွဲခြား၊ ဖျဉ်ဖျန်’ ဟော ဖန် ပုဒ်။

၃။ ‘ဖန်ချဉ်၊ ဖန်ခါး’ ဆိုသည်တို့၌ ‘လျှာနှင့်ခံတွင်းကို ထိုင်းစေ၊ ထုံစေ သော အရသာ’ ဟော ဖန် ပုဒ်။

၄။ ‘ကြိတ်ဖန်၊ ရံဖန်၊ စောင့်ဖန်၊ အိပ်ဖန်’ ဆိုသည်တို့၌ အကြိမ်၊ အခါ၊ အလှည့်’ ဟော ဖန် ပုဒ်။

၅။ ‘ဖန်ခုန်၊ လုံးဖန်’ ဆိုသည်တို့၌ ‘အမြင့်၊ အမြင့်သို့ခုန်လွှား’ ဟော ဤတွင်ဖွင့်ဆိုမည့် ဖန် ပုဒ်။

၆။ ‘ဖန်ပူး၊ ဖန်ခွက်’ ဆိုသည်တို့၌ ပါဠိဘာသာ ဖလိက ပုဒ်သက် ‘သဲ ကိုထုံး၊ လက်ချား၊ ဆပ်ပြာဝတ် စသည်တို့ဖြင့် ရောချက်၍ရသော မာ ဆတ်ပြောင်လက်သည့် ဝတ္ထု’ ဟော ဖန် ပုဒ်။

အသွေးအရောင်စသည် ပျော့ညံ့ ခြင်းကို ဖန်၊ ဖန်း၊ ဝါဖန်၊ ဝါဖန်း၊ နီဖန်၊ နီဖန်း ဟုဆိုသည်လည်းရှိသေးသည်။

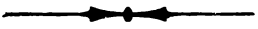
‘လုံးဖန်၊ အလုံးအဖန်၊ လူလုံးလူဖန်’ ဆိုသည်တို့တွင် စဉ်းစားကြည့် မည်ဆိုလျှင် မြုပ်နေသော ဖန် ပုဒ်၏အနက်ကို အရိပ်အမြွက်မျှ သိမြင်နိုင်ပေ မည်။လုံး၊ အလုံး ဟူသော စကားများဖြင့် လူ၊ ဝါ၊ အရာဝတ္ထုတို့၏ အဝန်း၊ အချင်း၊ ပမာဏ ကိုပြ၍၊ ဖန် ဟူသောစကားဖြင့် ယင်းတို့၏ အမြင့် ကိုပြ သည်ယူရာ၏။ သို့ဖြင့် ‘အမြင့်သို့ ခုန်သည်’ ကို ဖန်ခုန် သည်ဆိုကြောင်း သိရာသည်။ ဤ အမြင့် ဟော အမြင့်သို့ခုန် ဟော ဖန် ပုဒ်နှင့်မိတ်တူများ ကို တိဗက်- တရုတ်ဘာသာတို့တွင် ရှာဖွေကြည့်ရာအောက်ပါအတိုင်း တွေ့ ရသည်။

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ တိဗက်	အ်ဖင်၊ ဒ်ပင်သ်	အမြင့်
	အ်ဖရ်	ခုန်၊ ယွား၊ ပျံ
၂။ သိန်းဖေါ	ပေန်	ပျံ
၃။ ကချင်	ပျေန်	ပျံ
၄။ တရုတ်	ဖင်	မြင့်သောဆောက်ဦ
	ပင်	ခုန်၊ ခုန်ပေါက်
၅။ ထိုင်	ဖေန်	ခုန်၊ ယွား။

မြန်မာဘာသာတွင် အမြင့် ဟော ဖန် ပုဒ်သည်၊ တိဗက်ဘာသာတွင် အမြင့် ဟော အ်ဖင်၊ ဒ်ပင်သ် ပုဒ်၊ တရုတ်ဘာသာတွင် မြင့်သောဆောက်ဦ ဟော ဖင် ပုဒ်တို့နှင့် အနီးစပ်ဆုံး၏ဆိုရာ၏။ အမြင့်၊ မြင့် ဟူသောသဘော ကို ကြိယာကဲ့သို့ သုံးသဖြင့်၊ ‘အမြင့်သို့ ရောက်အောင်ပြုသည်’ ကို ခုန်၊ယွား ဟုဆို၍ ‘ငှက်တို့အမြင့်၌ ကျော်လွှားနေသည်’ ကိုသော် ပျံ ဟု ဆိုချေရကား၊ ခုန်၊ ယွား၊ ပျံ ဟော တိဗက်ဘာသာ အ်ဖရ် ပုဒ်၊ သိန်းဖေါဘာသာ ပေန် ပုဒ်၊ ကချင်ဘာသာ ပျေန် ပုဒ်၊ တရုတ်ဘာသာ ဖင် ပုဒ်၊ ထိုင်ဘာသာ ဖေန် ပုဒ်တို့သည်လည်း၊ အမြင့် ဟော ပုဒ်တို့နှင့် မိတ်တူဟု ယူရာ၏။ မြန်မာ ဘာသာ ပျံ ပုဒ်ပင်လျှင်၊ နိဂ္ဂဟိတ်သေးတင်ဖြင့် ရေးလျက်ရှိသော်လည်း ဤတွင် အကြီးဝင်သည်ဆိုသင့်သည်။

ထို့ကြောင့်မြန်မာဘာသာ၌ ဖန်ခုန်၊ လုံးဖန် ဆိုသည်တို့ဝယ် ဖန် ၏ အနက် အမြင့် ဟု ယူ၍ ဖန်ခုန် ၏အနက် အမြင့်ခုန်၊ လုံးဖန် ၏အနက် အဝန်းနှင့် အမြင့် ဟု ယူရာသည်။

မြန်မာဘာသာ၌ ‘လက်လှမ်းမှီနိုင်သမျှသော အမြင့်’ကို လက်ခုပ် တဖေါင် ဟု ဆိုသည်လည်း ရှိသေးသည်။ ဤတွင် ဖေါင် ပုဒ်မှာလည်း အမြင့် ဟောပင်ဖြစ်၍ အမြင့် ဟော ဖန် ပုဒ် နှင့် မိတ်တူ ပုဒ်ပြောင်းပုဒ်လွဲဟု ယူ ရာသတည်း။

၂၇။ ဖန်၊ ဖျန်၊ ဖျဉ်။

မြန်မာဘာသာဝယ် ဖန် ပုဒ်ပေါင်း များစွာရှိသည်အနက်၊ ဤတွင် စိစစ်လိုသောပုဒ်မှာ “ဝါဖန်၊ ဖဲကိုဖန်၊ ကုသားဖန်ထိုး၊ စကားဖန်ထိုး” ဆိုသည်တို့၌ ဖန် ပုဒ်နှင့် ယင်း၏ပုဒ်ပြောင်းဟုသာ ယူဖွယ်ရှိသော “ရန်ကို ဖျန်၊ ကြားဖျန်၊ ဖြေဖျန်” ဆိုသည်တို့၌ ဖျန် ပုဒ်နှင့် ‘ရန်ကိုဖျဉ်၊ တားဖျဉ်၊ ဖြေဖျဉ်’ ဆိုသည်တို့တွင် ဖျဉ် ပုဒ်တို့ ဖြစ်ပါသည်။ ဤပုဒ်ပြောင်း ပုဒ်လွဲများ အနက် ဖန်၊ ဖျဉ် အရေးတို့နှင့်စပ်လျဉ်း၍ ဝါဒမရှိသော်လည်း၊ ဖျန် အရေး နှင့်စပ်လျဉ်း၍သော်ကား ဖျန်၊ ဖြန် ဟု ပင့်ရစ်ဝါဒ ရှိနေသည်ကို တွေ့ရ သည်။

ဤစကားတို့တွင် ဖန် ၏အနက် ခွဲ၊ ခြား၊ ခွဲခြား၊ ဟူသည်မှာ မူလဖြစ် သည်။ လုံးနေ၊ စုနေ၊ ထွေးနေသော ဝါများကို လက်ဖြင့်ဆွဲ၍ဖြစ်စေ၊ ဝါ ဖတ်လေးဖြင့် တောက်၍ဖြစ်စေ ကွဲပြား၊ ပွယောင်းလာစေသည်ကို ဝါဖန် ဟု ဆိုသည်။ ထိုနည်းတူစွာ ဖဲများအမျိုးလိုက်၊ အစဉ်လိုက် စုရုံးနေသည်ကို ကွဲပြားသွားအောင် ပြုသည်ကို ဖဲဖန်သည်။ ဤသို့ကွဲပြားသွားအောင် ကုသား များနည်းအတိုင်းပြုသည်ကို ကုသားဖန်ထိုးသည် ဟုဆိုသည်။ စကားဖန်ထိုး သည် ဆိုရာမှာလည်းနည်းတူ၊ ပြောမိသော၊ ပြောထားသောစကားအစီအစဉ် ပျက်ပြယ်သွား၊ ကွဲပြားသွားအောင်၊ အခြားစကားများကိုရောညှပ်ပြောဆို၊ အခြားစကားများဖြင့် ခွဲခြားလိုက်ခြင်းကို စကားဖန်ထိုးသည် ဆိုရာသည်။

ဖန် မှပြောင်းလဲလာသော ဖျန် ပုဒ်၏ အနက်မှာလည်း ဖန် ၏ အနက် အတိုင်း ခွဲ၊ ခြား၊ ခွဲခြား ဟောပင်ဖြစ်သည်။ ရန်ကိုဖျန် ၏အနက် ရန်ကိုခွဲ၊ ကြားဖျန် ၏ အနက် အခြင်းများနေသူတို့ကို စပ်ကြားလူတဦးက ဝင်၍ခွဲ၊ ဖြေဖျန် ၏အနက် ရန်ပြေသွားအောင်ခွဲ ဟု အသီးသီး ပေါ်ထွက်လျက် ရှိ သည်။ သို့ရာတွင် ဤ ဖျန် ပုဒ်ကိုသော် ရှေးပင့်ရစ်သတ်ပုံကျမ်းတို့တွင် မတွေ့

ရသလောက်ပင်ရှိနေသဖြင့်၊ ခေတ်သတ်ပုံကျမ်းအချို့တွင် ကြားဖြန်၊ ဖြေဖြန် ဟု အရစ်ဖြင့်အရေးပြုလျက် ရှိကြသည်။

ကြားဖြန်၊ ဖြေဖြန် ဟု အရစ်ဖြင့် ရေးခြင်းသည်ကား သင့်အံ့မထင်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ဖန် နှင့် ဖျန် ပုဒ်တို့စပ်ကြား၌ ဖျဉ် ဟူသော ဥပဒေ သတ်ဖြင့် ပုဒ်တခုရှိလေသေးသည်။ ယင်းပုဒ်ကိုသော် ရှေးပင့်ရစ်သတ်ပုံကျမ်း တို့တွင် ဥပဒေသတ်၊ ညကြီးသတ်၌ အနည်းငယ်ကွဲပြားခြင်း ရှိသော်လည်း၊ ဖ တွင် အပင့်ဖြင့်ချည်း အရေးပြခဲ့ကြသည်။

ဝဏ္ဏဗေဒနသတ်အင်း၌ တားဖျဉ်၊ ဝိဖျဉ် ဟု နှစ်ပုဒ်ပြသည်။ တား ဖျဉ် ၏အနက် ရန်ကိုတားဆည်း ဖျန်ဖြေ ဖြစ်၍၊ ဝိဖျဉ် ၏အနက် စကား ပြောရာ၌ ပြီသ ကွဲပြား ဖြစ်သည်။

ဝေါဟာရတ္ထပကာသနီ၌ “မတားမဖျဉ်၊ နှလုံးယဉ်မူ၊ အစဉ်တလင်း၊ ။မိစ္ဆာဖြေဖျဉ်၊ ပညာယဉ်သား။” ဟူသောစပ်အင်များကို တင်ပြပြီးလျှင်၊ ဖျဉ်တား ဟု အရေးပြသည်။

သဗ္ဗညာဏ်ချီသတ်ပုံ၌ပင် “ခိုက်ရန်တွေ့စဉ်၊ တားဖိဖျဉ်၊ စီလည်စကား မြည်း” ဟု ပြလိုက်ပေးသေးသည်။

ကဝိလက္ခဏာသတ်ပုံတွင်လည်း “ရန်မဖိဖျဉ်၊ ပုထုဇဉ်၊ စက်ယဉ်ရဟတ် နှယ်၊ ။ညောင်းညာဖြေဖျဉ်၊ နားနေစဉ်၊ သည်ပညောင်ပင်ဝယ်။” ဟု ဖျဉ် အရေးနှစ်ချက်ပြသည်။

နောက်ဆုံးကဗျာသာရတ္ထသင်္ဂဟ၌ “တားဖျဉ်၊ ဖြောက်ဖျဉ်၊ ဖြေဖျဉ်” ဟု သုံးချက်ပြလိုက်သေးသည်။

ရှေးပုဂံခေတ်၌ ‘အစန်၊ အစန်စန်’ ဟု ရေးသည်ကို ယခု ‘အစဉ်၊ အစဉ် စဉ်’ ဟူ၍၎င်း၊ ‘သရက်ချန်’ ဟု ရေးသည်ကို ယခု ‘သရက်ချဉ်’ ဟူ၍၎င်း၊ ‘လှေတစ်ယုန်၊ အစီအဖွားကောင်နှင့်ယုန်’ ဟု ရေးသည်ကို ယခု ‘လှေတစ် ယုဉ်၊ အစီးအဖွားကောင်းနှင့်ယုဉ်’ ဟူ၍၎င်း၊ ရေးသည်တို့ကိုထောက်သော် ခွဲ၊ ခြား၊ ခွဲခြား ဟော ဖန်၊ ဖျန် ပုဒ်တို့မှပင် ဖျဉ် ပုဒ်သို့ သက်ခွဲသည်ယူရာ ၏။ ထို့ကြောင့် ဖျဉ် နှင့် ဖျန်တို့မှာ၊ ရင်းမြစ်တူ၊ အနက်တူ မိတ်တူပုဒ်များ ဖြစ်သဖြင့် အပင့်ဖြင့်ချည်းရေးခြင်းသည်သာ သင့်သည်ဆိုရာသတည်း။

၂၀။ ဖ၊ ဖလှယ်

ယခုခေတ်တွင် ဖလှယ် ဆိုသော စကား၏အနက်ကို သိကြသော်လည်း၊ ဖ တလုံးတည်း၏အနက်ကိုသော် သိကြပုံမပေါ်တော့ချေ။ သို့ရာတွင် ပုဂံခေတ်၌ ဖ တလုံးတည်းကိုပင် ဖလှယ်၊ လဲလှယ် ဟူသောအနက်ဖြင့် သုံးခဲ့သည်။

(၁)။ “ဣဇ္ဇာကံဆည် စင်ကြယ်မြွယ် ဖ ၁၀၀။” ။ ၂၆ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ စောလှဝန်းဖုရားကျောက်စာ၊ ၃၇။

(၁)။ “စင်ကြယ် မြွယ်ဖစင်၏ဟု နာတ် ယွန်ပိယ်ရကော။ ။ ၎င်းကျော၊ ၄။

(၂)။ “ပုရှာသွိုင်နှင့် ကဿပ တုကိုပ်ဖကြ၏။” ။ ပုဂံမြို့၊ ဝိနည်းခိုရ်ဖုရားမင်စာ၊ (အရှေ့နံရံ၊ အရှေ့မြောက်ထောင့်)။

ထုတ်နှုတ်ချက် (၁) တွင် မြွယ်ဖ (မြေဖ) ဆိုသည်မှာ “လဲလှယ်ရသောမြေ” ဟူ၏။ ထုတ်နှုတ်ချက် (၂) တွင် ဖုရား သခင်နှင့် ကဿပရဟန်းကြီးတို့ ဒုက္ခသင်ကန်းချင်း လဲလှယ်ကြသည်ကို တုကိုပ် ဖကြ၏ (ဒုက္ခဖကြ၏) ဟု ရေးဆိုလျက်ရှိသည်။

မြန်မာဘာသာ၌ ဖ ပုဒ်၏အနက် လဲလှယ် ဟောဖြစ်ကြောင်း တိဗက်-မြန်မာနှင့် မွန်ဘာသာတို့က ထောက်ခံပြန်သည်။

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ တိဗက်	ဖရ်	လဲလှယ်
၂။ လိစု	ပ	၎င်း
၃။ မုဆိုး	ပ	၎င်း
၄။ မိကိရ်	ဖရ်လော	ပြောင်းလဲ၊ ပြောင်းပြန်ပြု။
၅။ လခဲရ်ချင်း	ပလှေ့	ငွေကိုသုံးစွဲ။
	ပလှေ့ပလှော	ရောင်း
၆။ မွန်	ဗ္လေ့	လဲလှယ်

ပစ္စည်းချင်းလဲလှယ်သည်ကို ဖလှယ် ဟုဆို၍၊ နေရာချင်း လဲလှယ်သည်ကို သော် ပြောင်းလဲ ဟုဆိုရာ၊ မိကိရ်ဘာသာ ပြောင်းလဲ ဟောဖရ်လော ပုဒ်သည်လည်း ဖလှယ် နှင့်မိတ်တူဟု ယူရ၏။ လခဲရ်ချင်းဘာသာတွင် ပလှေ့ ၏အနက် ငွေကိုသုံးစွဲ ဆိုသည်၌၊ ငွေကိုထုတ်ပေး သုံးစွဲသော် ပစ္စည်း တစ်ခုတရာကို ရ ရမည်ဖြစ်သဖြင့်၊ သုံးစွဲခြင်းတွင် လဲလှယ်ခြင်း၊ ဖလှယ်ခြင်းသဘော သက်ဝင်လျက်ရှိသည်ဆိုရ၏။ လိစုနှင့် မုဆိုးဘာသာတို့တွင် လဲလှယ် ကို ဖ

ဟုဆိုရာ၊ မြန်မာ ဘာသာတွင် ပလောင်းပလဲ ဆိုသည်တွင် ပ နှင့် ပုဒ်တူ ဖြစ်၍၊ ဖ၊ ဖလှယ် ဆိုသည်တွင် ဖ နှင့် ပုဒ်ပြောင်းပုဒ်လဲသာဟု ယူသင့်၏။ မွန်ဘာသာ ညွှဲ ပုဒ်သည် မြန်မာဘာသာ ပလောင်းပလဲ တွင် ပလဲ နှင့် လွန်စွာနီးစပ်ချေ၏။

ပလောင်းပလဲ ဆိုသည်တွင် ပလောင်း ပုဒ်သည်၊ ပြောင်းလဲ ဆိုသည်တွင် ပြောင်း ပုဒ်နှင့်မိတ်တူ၊ အနက်တူဟုယူရ၏။ ထို့ကြောင့် မြန်မာဘာသာတွင် ဖ ပုဒ်၊ ပ ပုဒ်တို့သည် လဲလှယ် ဟောဖြစ်၍၊ ဖလှယ် နှင့် “ပလောင်းပလဲ” တွင် ပလဲ ပုဒ်တို့သည်လည်း၊ မိတ်တူ၊ အနက်တူ ပုဒ်များဟု ယူရာသတည်း။

၂၉။ ဖိနပ်

ခြေဝတ်၊ ခြေစွပ် ဟော ဖိနပ် ကို ယခုခေတ်တွင် အများအားဖြင့် ဘိနပ် ဟုရေးလျက်၊ အရေးပြုလျက်ရှိကြသည်။ အနည်းငယ်မျှသော သတ်ပုံ ကျမ်းတို့တွင်သာ ဖိနပ် ဟုအရေးပြုသည်ကို တွေ့ရသည်။ သို့ရာတွင် ယင်းအ ရာအား ဘနပ် ဟုမခေါ် ဖနပ် ဟုသာ ခေါ်သည်ကို၎င်း၊ ဖိနပ် တွင် ခြေ ဟော ဖိ ပုဒ်ပျက်များအား ဖနောင့်၊ ဖမိုး၊ ဖမျက်၊ ဖဝါး ဟု ရေးခေါ် လျက်ရှိသည်ကို၎င်း ထောက်သော် ဖိနပ် ဟု ပ ဝဂ်၊ ဒုတိယအက္ခရာဖြင့် ရေး ခြင်းသည်သာ သင့်သည်ဆိုရာ၏။

ဖိနပ် တွင် ဖိ ပုဒ်မှာ ခြေ ဟောဖြစ်သည်ကို ဖနောင့်၊ ဖမိုး၊ ဖမျက်၊ ဖဝါး ဟူသော စကားတို့က ဖေါ်ပြုလျက်ရှိသည်။ ခြေ၏နောက်ဖက်ကို ဖနောင့် ဟူ၍၎င်း၊ ခြေ၏အပေါ်ဖက်ကို ဖမိုး ဟူ၍၎င်း၊ ခြေတွင်မျက်စိ ကဲ့သို့သောအဖုအလုံးများကို ဖမျက် ဟူ၍၎င်း၊ ခြေ၏အောက်ဖက်အပြား ကို ဖဝါး ဟူ၍၎င်း၊ ခေါ်ဆိုသည်တို့တွင် ဖ ပုဒ်သည် ခြေ ဟောဖြစ်ကြောင်း ပေါ်ထွက်လျက်ရှိသည်။ ဖနောင့် ကို အချို့ ဖနောက် ဟုရေး၍၊ နောက် ကို နောက် ၏ပုဒ်ပြောင်းဟု ယူလိုခြင်းမှာ မသင့်ဟုမဆိုရာ။ ထား၏အသွား နှင့်ဆန့်ကျင်ဖက်ပိုင်း၊ နောက်ပိုင်းကိုလည်း ထိုနည်းတူစွာ ထားနောင့်၊ ထားနောက် ဟု နှစ်မျိုးပင်ရေးဆိုသော်လည်း သင့်ရာသည်။ နောင့်၊ နောက် ပုဒ်တို့မှာ နောက် နှင့်မိတ်တူ၊ နောက် ပုဒ်ပြောင်းများ ဖြစ်တန်ရာသည်။ ထို့ကြောင့်၊ ဖနောင့်၊ ထားနောင့် ဟု ရေးဆိုသည်တို့ကိုလည်း အမှားဟု

မြန်မာစကားအဖွင့်ကျမ်း

မဆိုရာ၊ နေမိခရဲခက်ပျို့၊ အပိုဒ် ၁၀၀ တွင် “ခြေဖျားဖနှောင့်၊ ဆောင့်ဆောင့်ညှစ်ညှစ်၊” ဟု စပ်ဆိုလျက်ရှိသည်။

ဖိနပ် တွင် ဖိပုဒ်မှာ ခြေ ဟောဖြစ်ကြောင်း တိဗက်-မြန်မာဘာသာ တို့ကလည်း ထောက်ခံသည်။

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ လိစု	ဖိ (ဖွေ)	ခြေ
၂။ အင်္ဂီနာဂ	ဖိ	၎င်း
၃။ တင်ခုလိနာ	ဖေအိ	၎င်း
၄။ လခဲရ်ချင်း	ဖေအိ	၎င်း
၅။ နုင်း	ဟိ	၎င်း
၆။ ကရင်	ဖိ	ခြေ၊ လက်။
၇။ မိကီရ်	အဖိ	နောက်ဖက်၊ ကျောဖက်
၈။ ဗိုဒိုကချာရီ	ဖိ	အမြစ်၊

တင်ခုလိနာနှင့် လခဲရ်ချင်းဘာသာတို့တွင် ခြေ ကို ဖေအိ ခေါ်ဆိုရာ၊ ဖေအိ ပုဒ်အား ဖိ ကို ဝဲ၍ရွတ်ဆိုသဖြင့် ရအပ်သည်။ လေးဖက်တွား တိရစ္ဆာန်တို့တွင် ခြေသည် နောက်ဖက်၌နေသဖြင့် မိကီရ်ဘာသာတွင် အဖိ ၏အနက် နောက်ဖက်၊ ကျောဖက် ဟု ဟောလျက်ရှိသည်။ တဖန်သစ်ပင် တို့တွင် အောက်ဖက်၌ ခြေ အစား အမြစ် ရှိသဖြင့် ဗိုဒိုကချာရီဘာသာ တွင် ဖိ ၏အနက် အမြစ် ဖြစ်၍နေသည်ဆိုရာ၏။ ဤအချက်များကို ထောက် သော် မြန်မာဘာသာ၌ နောက်ဖေး၊ နောက်ဖိ၊ဖေးဖိ ဆိုသည်တို့ဝယ် ဖေး၊ ဖိ ပုဒ်တို့သည်၎င်း၊ လှည်း၏အောက်ပိုင်း၊ လှည်းတွင်ခြေထောက်ကဲ့သို့ထောက် ခံထား၍၊ ရွှေလျားရန်အသုံးပြုသော ဘီး ပုဒ်သည်၎င်း၊ ခြေဟော ဖိ ပုဒ် နှင့်ရင်းမြစ်တူ၊ ဖိ ၏ပုဒ်ပြောင်း၊ ပုဒ်ပွားများဖြစ်သည်ဟုယူသော် သင့်အံ့သို့ ရှိသည်။

ဖိနပ် တွင် ဖိ ၏အနက် ခြေ ဟောဖြစ်ကြောင်း သိရပြီးသော်၊ မြန်မာ ဘာသာ၌ အနက်တိမ်မြုပ်၊ ပျောက်ကွယ်လျက်ရှိသော နပ် ၏ရင်းမြစ်ကို ရှာဖွေရာ၊ တိဗက်ဘာသာ၌ နပ်သ်, ဂ်နပ်, မိနပ် ဟု သုံးမျိုးပင်ရေးသောပုဒ် ကို တွေ့ရသည်။ ယင်းပုဒ်တို့၏အနက်မှာ ဝတ်, စွပ် (ပေါင်းပီ, အင်္ကျီစသည် ကို ဝတ်, စွပ်) ဖြစ်သည်။ ဤပုဒ်သည် ဖိနပ် တွင် နပ်ပုဒ်နှင့်မိတ်တူ၊ ရင်းမြစ် တူဖြစ်၍၊ အနက်ချင်းလည်းတူသည်ဟုယူရာ၏။ ဤသို့ယူသော် ဖိနပ် ၏အနက်

ခြေဝတ်၊ မြေစွပ် ဟုရ၍၊ ဤသို့ရအပ်သောအနက်မှာလည်း ဖိနပ် ၏အသုံး နှင့် တိုက်ဆိုင်ညီညွတ်လျက်ရှိသဖြင့် သင့်သည်ဟုဆိုရာ၏။

တဖန် ဖိနပ် တွင် နှပ် ပုဒ်၊ တိဗက်သာတွင် နှပ်သ်၊ ဂ်နှပ်၊ မိနှပ် ပုဒ်တို့ ၏အရင်းခံဖြစ်သော နှပ် ပုဒ်ဘို့သည်၊ မြန်မာစကားအဖွင့်ကျမ်း၊ ပထမတွဲ နှစ် အကြောင်း၌ဖော်ပြခဲ့သော “နှပ်လေသုရှေ၊ မင်းနှပ်ဧ။” ဆိုသည်တို့၌ နှပ် ပုဒ်၊ ရှေးသုံးတရုတ်ဘာသာ ပေးအပ်၊ သွတ်သွင်း ဟော နှစ် ပုဒ်တို့ နှင့် မိတ်တူ၊ ရင်းမြစ်တူပုဒ်များဟု ယူဆပြန်ရာ၏။ ယင်းတို့၏အသံများမှာ ထပ်တူမျှကျလျက်ရှိပြီးလျှင်၊ အနက်များကိုဆင်ခြင်လျှင်လည်း “ဝတ်၊ စွပ်၊ သွတ်၊ သွင်း၊ အပ်နှင်း၊ အပ်နှံ” ဆိုသည်တို့မှာ ပရိယာယ်တူများပင် ဖြစ် ရေးသည်။

ယက်ကန်းတွင် အတိုင်ခြည်များကို သွတ်သွင်းထားသည့် ဖီးသွားကဲ့သို့ သောကိရိယာ ဝဏ္ဏဗောဓနသတ်အင်းဝယ် နှစ် ဟု အရေးပြသော ပုဒ်ကို လည်း၊ ဤ၌အကြီးဝင်သည်ဟုယူရာ၏။ ယင်းပုဒ်ကို ကဝိလက္ခဏာသတ်ပုံနှင့်၊ ကဝိလက္ခဏာသတ်ပုံသို့ လိုက်သည်ဟု ထင်ဖွယ်ရှိသော၊ ယုဒသန် မြန်မာ အဘိဓာန်တို့တွင်၊ နှတ် ဟု တသတ်ဖြင့် အရေးပြလျက်ရှိသည်မှာ မသင့်ဟု ထင်၏။ ယင်းပုဒ်ကို ရှေးကျသောကျောက်စာ မင်စာတို့၌ အရေးမတွေ့မီ။ သို့ရာတွင် ယင်းမှာ ခြည်မျှင်များကို သွတ်သွင်းထားသော ကိရိယာဖြစ်၍၊ သွတ်သွင်း အနက်ပရိယာယ် ဟော ဖြစ်သည့် ဖိနပ်၊ မင်း (အား) နှစ် ဟူ သော အခြားမြန်မာဘာသာတွင်း အရေးများနှင့်တကွ၊ တိဗက်၊ တရုတ် ဘာသာ နှပ်၊ နှပ် ဟူသော ပြင်ပမိတ်တူပုဒ်များကို ထောက်သဖြင့်၊ ယင်း ပုဒ်ကိုလည်း ဝဏ္ဏဗောဓနသတ်အင်း၌ ပြသည့်အတိုင်း နှစ် ဟု ပသတ်ဖြင့် ရေးခြင်းသည်သာ မှန်ကန်ကျန်၍ ရှေးနောက်ညီညွတ်သည် ဆိုရာသတည်း။

၃၀။ ဖုတ်

(အို၊ အိုဖိုခို၊ ကွယ်)

ပုဂံခေတ်ကျောက်စာတို့တွင် လူမည်၊ အထူးသဖြင့် ကျွန်မည်များနှင့် တွဲ ဖက်၍ ဖော်ပြလေ့ရှိသော အချက်အလက်အနည်းငယ်ရှိသည်။ ယင်းအချက် အလက်များမှာ၊ (၁) ဆိုင်ရာပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ ကျွမ်းကျင်မှု၊ လုပ်ငန်းနှင့် တာ ဝန်များ၊ (၂) သူတို့တဦးနှင့် တဦး မည်သို့ဆွေမျိုးတော်စပ်သည်၊ (၃) သူ

တို့၏ အသက်အရွယ်နှင့် (၄) သူတို့၏ ဂုဏ်ရည်၊ ဘဝအခြေ အနေတို့ဖြစ် သည်။

လုပ်ငန်းဆောင်တာတို့နှင့် စပ်လျဉ်း၍ ဖော်ပြလေ့ရှိသော အချက်အလက် များမှာ၊ ၅၅၂ ခုစွဲ၊ ကြိုသိုင်းကြီးသမီး ကျောက်စာ၌ကဲ့သို့ “ပန်ကျာအိုဋ် စွယ် ၁။ သမိအိုမိ ၁။ မိတယ်ပန်ကျာအိုလာ ၁။...။ပန်ကျာအိုသက် ၁။ ပန်ကျာအိုဆုံ ၁။...။ စည်သည်ငါဖန်တည် ၁။ စည်သည်ငါဖန်တင် ၁။ စည် သည်ကုလာရမံ ၁”။ ဟူ၍၎င်း။ ၆၀၄ ခုစွဲ၊ ညောင်ရမ်းကြီးသမီးကျောက် စာ၊ တောင်ဖက် ကျောက်ချပ်၌ကဲ့သို့ “ပန်ပွတ်ငါလပ ၁။...။ပန်ပုသာ ငါပစင် ၁။ ဝီငါပန်သိယ် ၁။ ပန်ဒီသာငါပွည်ဝီ ၁။ ပုရန် ငါနှစ်လိုင် ၁။...။ ပုရန်ငါပုံ ၁။ ပုရန်ငါပင်ကောင် ၁။ စာရိယံငါလာ ၁။...။ပန်ထိန်မန်ငါယ် သာအဖစုံ ၃ ယောက်။” ဟူ၍၎င်း။ ၅၀၅ ခုစွဲ၊ လေးမျက်နှာဖုရား (မင်း အနန္တသူ) ကျောက်စာ၌ကဲ့သို့ “သာမြက်ရငါဖန်လွတ် ၁။ သို့မြက်ဒုအိုအိ သင်လယ် ၁။...။ဖထယ်မှုရငါထယ် ၁။...။သာမှုရ ငဗ္ဗိယံ ၁”။ ဟူ၍၎င်း။ ၅၇၄ ခုစွဲ၊ စောရဟန်သိမ်ကျောက်စာ၌ကဲ့သို့ “လုပ်ရသောကာ စိတ္တ ဝိစေည် ၁။ ပေါက်ပေါရမံ ၁။ အသက်လွတ်ပိသူကာငါချံသင် ၁။...။ထမင် သည်ကာဘတ္တဝိစေည်၊ ငါမျင်သင် ၁။ ဟင်သည်ကာ ငါသြင်သင် ၁။ ယနအိ ပျာသည်၊ နွာနိုင်သည်သာစိုင်၊ ယနအိ”။ ဟူ၍၎င်းဖြစ်သည်။

အခြားနေရာတို့၌ “အမဲသည်၊ ကွမ်းသည်၊ တစည်းသည်၊ လှည်းသည်၊ ကုံဟာသည်၊ ပုခြံသည်၊ ဥယျာဉ်သည်၊ အိုးထိန်း” ဟူသော စကားများ လည်းတွေ့ရသေးသည်။

အထက်ပါစကားတို့တွင် မြက်ရ ဆိုသည်မှာ တံမြက်လှည်းရသူ ဖြစ်၍၊ မှုရ ဆိုသည်မှာ အထွေထွေ အမှုကိစ္စများ ကို ဆောင်ရွက်ရသူ ဖြစ်သည်။ အသက်လွတ်သူ နှင့် ဟင်းသည် ဆိုသူတို့မှာ လုပ်ငန်းတူသူများဖြစ်၍၊ အမဲ သား၊ ဝက်သား၊ ကြက်သားစသည်တို့ကို ပေါ်ပေးရသူ၊ ဤသို့ပေါ်ပေး သည့် အသားတို့ဖြင့် ဟင်းချက်ရသူများဖြစ်သည်။ ဤအကြောင်းကို “ရှေး ဟောင်း မြန်မာရာဇဝင်နှင့် ယဉ်ကျေးမှု သုတေသန” စာအုပ်၌ အကျယ် တင်ပြထားသည်။ ယနပျားသည် ဆိုရာ၌ ယန ၏အနက်က ခက်၍နေသည်။ ပါဠိ-မြန်မာ ဘာသာတွင် ရသာယန ဟူသောစကားတခုရှိသည်။ အနက် မှာ ရသာ=အရသာ+အယန=ဆောင်ခြင်း။ “(အရသာကိုဆောင်၍) အသက် ကို ရှည်စေသောဆေး၊ အာယုဝဗ္ဗနဆေး” ဟူ၏။ ရသာယန တွင် ယန ကို သာယု၍ ပျား နှင့် ဖက်တွဲသုံးသဖြင့် ယနပျား ဟူသော စကားကို ရအပ်

သည်ထင်၏။ ရသာယန ဖေါ်စပ်ရာတွင် စတုမရူ၊ အချိုလေးမျိုး ဟု ခေါ်သော ပျားရည်၊ တင်လဲ၊ ထောပတ်၊ ဆီ၊ ပါရစမြိဖြစ်သဖြင့်၊ ယင်းသို့ဖေါ်စပ်ပြီး ပျားရည်ကို **ယနပျားရည်** ဟု ခေါ်ပိမ့်လောဟူ၍လည်း စဉ်းစားသင့်သည်။ ကျန်းအလုပ်အကိုင်များမှာ ပေါ်လွင်ထင်ရှားပေပြီ။

ဒုတိယအချက်၊ ဆွေမျိုးတော်စပ်ခြင်းတို့နှင့် စပ်လျဉ်း၍သော်၊ ကျောက်စာများကို ထုတ်နှုတ်တင်ပြနေရန်မလိုဟု ထင်၏။ တွေ့ရသော စကားတို့မှာ “လင်၊ မိယား (မယား)၊ သား၊ သမီး၊ ညီ၊ အစ်ကို၊ ညီမ၊ အစ်မ၊ မောင်၊ နံမ၊ (နှမ)၊ ဦးရီး၊ အရီး၊ ဖကြီး၊ ဖထွေး၊ မိကြီး၊ မိရီး၊ မိထွေး၊ အမိ၊ အဖ၊ အဖေ၊ အဖိုး၊ အဖိုးငယ်” စသည်တို့ဖြစ်သည်။

အသက်အရွယ်နှင့် စပ်လျဉ်း၍၊ ၆၀၃ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ မြောက်ဂူနီ (မိဖုရားစော) ကျောက်စာတွင် “စည်သည် အသက်ကြီး၊ ပန်ကျာအသက်ကြီး”။ ဟူ၍၎င်း၊ ၅၇၆ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ လေးမျက်နှာဖုရား (မင်းအနန္တသူ) ကျောက်စာ၌ “ငါဥလျောင်ရောင်းသော ကျွန်အဖေဖော်ဝင်သော။...။ ငါဥလျောင်ရောင်းသော အဖေဖော်ကားမဝင် ဟူရကား။” ဟူ၍၎င်း၊ ၅၉၄ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ လေးမျက်နှာဖုရား (မင်းအနန္တသူ) ကျောက်စာ၌၊ “အဖေဖော်ဝင်သော ၂၆ သော ကျွန်သားမြေးခပင်သောကို”။ ဟူ၍၎င်း၊ များစွာသောနေရာတို့၌ နို့စို့၊ ဟူ၍၎င်း၊ ပုစု ဟူ၍၎င်း၊ ရေးသားထားသော စကားများကိုတွေ့ရသည်။ ဤသို့တွေ့ရသည်၌ ပုစု ဆိုသောစကားနှင့် အဖေဖော်ဝင် ဆိုသောစကားများမှာစိတ်ဝင်စားဖွယ်ကောင်းသည်။ ယခုခေတ်တွင် ပုစု ဆိုသောစကားကို ကျမ်းစကား (ဖမ်းစကား) ဟု မှတ်ထင်နေကြသည်။ သို့ရာတွင် ယင်းစကားကို၊ ပုဂံခေတ်၊ သက္ကရာဇ် ၅၀၅၊ ၅၀၆ ခုစွဲ၊ လေးမျက်နှာဖုရား (မင်းအနန္တသူ) ကျောက်စာတို့၌ တွေ့ရသည်ကို ထောက်သော် လွန်စွာရှေးကျသောစကားဖြစ်ကြောင်း မှတ်သားရ၏။ နို့စို့ထက်ကြီး၍၊ သွားနိုင်လာနိုင်လောက်သော အရွယ်၊ ကလေးငယ်ကို ပုစုခေါ်ခဲ့ဟန် ရှိသည်။ အဖေဖော်ဝင် ဆိုသည်မှာ လုပ်ဖော်ဝင်သူ၊ လုပ်ဖော်ရသူ၊ သူများနှင့်တန်းတူလုပ်နိုင်စွမ်းရှိသူ ကို ဆိုခြင်းဖြစ်ရာ၊ တိုတို၊ မြန်မာဆန်ဆန်နှင့် လွန်စွာထိမိသောစကားဖြစ်ပေသည်။ ယခုခေတ်တွင် “အဖေဖော်ရ၊ အဖေဖော်ခေါ်၊ အဖေဖော်လုပ်” ဟု ဆိုလေ့ရှိသော်လည်း လုပ်ဖော်ဝင် ဟု ဆိုခဲ့လျက်ရှိသည်။ ယင်းစကားတို့နှင့် ‘အပျိုဘော်ဝင်၊ လူပျိုဘော်ဝင်’ ဟူသောစကားတို့၏ အနက်များ ကွဲပြားသည်ကိုလည်း သတိမူရာသည်။

ဂုဏ်ရည်၊ ဘဝအခြေအနေနှင့် စပ်လျဉ်း၍ သုံးသောစကားများအား မြန်မာမှုနှင့် မွန်မှုဟူ၍နှစ်မျိုး ခွဲခြားရာ၏။ မြန်မာမှုသက်သက်တွင် ငါ့၊ ငါမိ တို့နှင့် ဂုဏ်ရှိသူ၊ ဂုဏ်တင်လိုသူတို့အဖို့ သင်၊ သျှင် ဟူသော စကားတို့ကို သာ တွေ့ရသည်။ သင် အကြောင်းကို “မောင်းမမိသင်” ခေါင်းစဉ်၌ အကျယ် ဖော်ပြထားသည်။ ‘အို၊ အို၊ ဖုခို၊ ကွယ်၊ ဖုတ်’ ဟူသော စကားများကို အမည်တို့နှင့် တွဲဖက်၍များစွာ တွေ့ရရာ၊ ယင်းတို့ကို မွန်မှုဟု ယူဆသင့်သည်။ ယင်းစကားတို့အနက် ကွယ် ကိုသာမွန်စကား မုဆိုးမ၊ လင်သေသွားသူ ဟော ဖြစ်ကြောင်းသိကြ၍၊ ကျန်စကားတို့၏ ရင်းမြစ်နှင့် အနက်တို့ကိုသော် မည်သူမျှ ဖော်ထုတ်ခဲ့ခြင်းမရှိသေးချေ။

ကျောက်စာအရေး ‘အိုဂ္ဂ၊ အိုဝ်၊ အို’ (အို၊ အို) ကို မိန်းမအမည်များ နှင့်သာ တွဲဖက်၍ သုံးသည်ဟု ယူဆခဲ့ကြသည်။ သို့ရာတွင် သေချာစေ့စပ် စွာ လေ့လာကြည့်သောအခါ ယောက်ျားအမည်များနှင့်လည်း အချို့နေရာ တို့၌ သုံးသည်ကို တွေ့ရသည်။ တဖန် အို ကို၊ အိုဂ္ဂ၊ အို၊ အိုန်၊ အိန်၊ အိဂ္ဂ၊ အိမ်၊ အိ၊ ဣအိ၊ ဣ ဟု အမျိုးမျိုးအလဲအလှယ်ရေးသည်တို့ကိုလည်း တွေ့ရ သည်။

(၁) “ဣဗောင် တစ်ယောက်...ဣရိတ်တစ်ယောက်...။ ဣအ် မေည့် တစ်ယောက်...။ ဣအ် ခွယ် တစ်ယောက်...။ အိရာတစ် ယောက်...။ အိ သရ်တစ်ယောက်...။ အိယွတ် ၁ ယောက်”။ ။ ၄၀၂ ခုစွဲ၊ သင်ကြီးငတ် လတ်သင်ကျောစာ (က)။

(၂) “ကလာအိတ်ဖုတ်တောင်...။ သို့တ်အိတ်လွတ် ၁၊ အိတ်ခွေတ် ၁၊...။ သို့အိတ် ပွတ် ၁၊ အိတ်မုရျာ ၁”။ ။ ၅၂၇ ခုစွဲ၊ အထောလတ် ကျောက်စာ။

(၃) “ရတနာသုံပါ ပိယ်ခသော ကျောန်အိုသဖင် ၁၊...။ အိုဖွာ ၁၊...။ လွတ်သော ကျောန် အိုတန် ၁၊...။ အိုမိ ၁၊ အိုဖန်လွတ် ၁၊...။ အိုင်ဥလုံ ၁၊ အိုဂ္ဂချတ်ရာ ၁”။ ။ ၅၅၀ ခုစွဲ၊ သင်ကြီးဆရာကျောက်စာ။

(၄) မြန်မာပန်ကျာကာ အိုဂ္ဂသာ၊ အိုဂ္ဂကောင်၊ အိုဂ္ဂကြီ”။ ။ ၅၅၂ ခုစွဲ၊ တောင်ဂူနီကျောက်စာ။

(၅) “ဖုရှာသိုင်လှသော ကျွန်ကာ အိန်ကောင်သင်ယောက်ယာ၊ အိန် ကောင်သင်မိယ်မ၊...။ ငါ့ကင်မိယ်ကာ အိန်စံ ၁ ယောက်၊...။ ငါ့မအိန်

ထက်ပူ ၁ ယောက်၊..... အိန်ခုံ ၁၊ယောက်။ ။၅၅၉ ခုစွဲ၊ ဖုန်းသည်ဇေယျသိန်ကျောက်စာ။

(၆) “ငီမအိန္တိုဝံပါ.....၊ မျာအီလိမ်၊.....၊ ငါလွမ်မျာအိန္တိုပုမ်၊ သွီအိမုံ၊၊ အိချမ်း.....၊ အိန္တိုတိုင်၊.....၊ အိန္တိုမုယ်။” ။၅၆၇ ခုစွဲ၊ သင်းနှစ်လိုသင်ကျောက်စာ။

(၇) “သင်ကြီ ငလောက်သင် ၁၊ သင်ကြီအိန်စိပ်သင် ၁၊ သင်ကြီငရသင် ၁”။ ။၅၇၃ ခုစွဲ၊ သက်စိုးတောင်ဖုရားကျောက်စာ။

(၈) “ထိုရှပ်ရိပ်ရင်သောသူကော၊ တုရင်သူအိန်သျှာ၊ အိန်ခုံ၊ အိန်တိုင်၊ လိုင်း၊ အိန်ပွယ်၊ အိန်ဖွာ၊ မွယ်သူအုန်ချူပိ၊ ထိမ်ဖလာအိန်လှ၊ အိန်စံမိတော၊ လော့ဘက်တွင်အိန်ပုလုတ်မိဒေတ”။ ။၄၆၊ ကျော။

(၉) “ငီအိအိဖုဒိငါစွင် ၁၊.....၊ သာအိအိဖုဒိငါဖခင် ၁၊.....၊ ငီမအိအိဖုဒိအိအိစက်ဆုပ်၊.....၊ သွီအိအိဖုဒိအိအိမ္ပိယံပုံ၊.....၊ မောင်အိအိဖုဒိငါပုဏ္ဏံ၊.....၊ ဖုတ်အိအိဖုန်ဆိပုစု”။ ။၅၇၅ ခုစွဲ၊ လေးမျက်နှာဖုရား (မင်းအနန္တသူ) ကျောက်စာ။

အထက်ပါအရေးတို့ကို သမိုင်းစဉ်အလိုက် ဖော်ပြမည်ဆိုသော် **ဣ၊ဣအ်** တို့မှာအစောဆုံးဖြစ်သည်။ ထို့နောက် အိ၊အိအ်၊ အိန္တိုတို့လာ၍၊ နောင် ‘အို၊(အိုဝ်) အိန္တို၊ အိအ်’ သို့သက်သည်။ ထို့နောက်ယင်းတို့တွင် နှာသံဝင်ကာ **အိန်၊အိန်** ဟူသောအရေးများဖြစ်ပေါ်လာသည်။ “အိမ်မွန်သင်၊ အိုဖုန်ရောက်၊ အီလိမ်၊ အိန္တိုမုယ်” ဟူသောအရေးဆန်းများကို တွေ့ရသေးသည်ပြင် **အိန်၊အိန်** တို့တွင်လည်း အ မြစ်၍ဒရားဘတ်ဒသးသည်။ သို့ရာတွင် ယင်းတို့တွင် အတွင်ကျယ်ဆုံးသော အရေးတို့မှာ ‘အိုဝ်(အို)၊ အိန္တို၊ အိအ်’ တို့ဖြစ်ကြသည်။

အရေးသမိုင်းအရသော် ‘အိုဝ်၊ အိန္တို၊ အိအ်’ တို့၏ ရင်းမြစ်မှာ ‘ဣ၊ဣအ်၊ အိ၊ အိန္တို၊ အိအ်’ တို့ဖြစ်ကြောင်းတွေ့ရသည်။ ရင်းမြစ်ပုဒ်တို့တွင်လည်း အစောဆုံးနှင့် အရင်းခံအကျဆုံးမှာ **ဣ၊ ဣအ်** တို့ဖြစ်သည်။ ဤအရင်းခံ **ဣ၊ ဣအ်** တို့နှင့် လွန်စွာနီးစပ်သောပုဒ်ကို၊ ရွှေစည်းခုံ မွန်ကျောက်စာတွင် **ဣဇယ်ပုရေယ်** ဟု ရေးသည်တွင် **ဣဇယ်** ပုဒ်၊ ခေတ်မွန် **အဲ** နှင့် မိတ်တူ ကို တွေ့ရသည်။ **ဣဇယ်** ၏ အနက် ရိုသေ၊ မြတ်နိုး ဟု ယခုကောက်ယူလျက်ရှိ၍၊ ပါဠိဘာသာ အချင် ဟော အယျ ပုဒ်သက်ဟုလည်း ယူဆလျက်ရှိကြသည်။ သို့ရာတွင် ခေတ်မွန် **အဲ** ၏အနက်မှာ ငါ ဖြစ်သည်။ စကားနှင့်အနက်

နှစ်ခုကို ဆက်စပ်၍ ယူရသော်၊ ရိုသေမြတ်နိုး၊ ချစ်စနိုးသော အနေဖြင့်မြန်မာ မှု၌ “ငါ့သုခ၊ ငါ့မရန်၊ ငါ့ဖုန်းဆုံး” ဟု ခေါ်ဆိုသည့်နည်းတူ၊ မွန်မှု၌လည်း “ဣဗေင်၊ ဣရိအ်၊ ဣအ်မည်၊ ဣအ်ခွီယ်” ဟု ရေးသားခေါ်ဆိုသည် ယူရာ ၏။ ထို့ကြောင့် ဤရွှေစည်းခုံမွန်ကျောက်စာစကား **ဣဗေင်** ပုဒ်သက်၊ **ဣအ်** ပုဒ်သည် ‘အိ၊ အိအ်၊ အိခွီ’ တို့သို့၎င်း၊ ယင်းတို့မှတဖန် ‘အိုဝ်၊ အိုခွီ၊ အိုအ်’ တို့သို့၎င်းပြောင်းလဲပြီးလျှင်၊ ယင်းပုဒ်အားလုံးတို့သည်၊ မူလပုဒ်၏ အနက် အတိုင်း “ချစ်ခင်၊ ရိုသေ၊ မြတ်နိုး” ဟောဖြစ်၍၊ မြန်မာမှုတွင် “ငါ့သုခ၊ ငါ့မရန်၊ ငါ့ဖုန်းဆုံး” ဆိုသည်တို့၌ ငါ နှင့် အသုံးတူပုဒ်များဖြစ်သည်ယူရာ၏။ ထုတ်နှုတ်ချက် (၇) ၌ကဲ့သို့ **ရဟန်း** ဟော သင်ကြီး ပုဒ်နှင့်တွဲကာ **အိုန်စိပ် သင်** ဆိုရာ၌သော်၊ **အိုန်** ပုဒ်သည်၊ မြန်မာမှု၌ **သင်၊ သျင်** ပုဒ်တို့နှင့်အနက် တူ၊ အသုံးတူဖြစ်သည်ယူသင့်သည်။

ယင်းပုဒ်များကို ယေဘုယျအားဖြင့် မိန်းမအမည်များနှင့် တွဲဖက်၍ သုံး လေ့ရှိသော်လည်း၊ ထုတ်နှုတ်ချက်(၅)တွင် “အိန်ကောင်သင်ယောက်ယာ” ဟူ၍၎င်း၊ ထုတ်နှုတ်ချက် (၇)တွင် “သင်ကြီအိုန်စိပ်သင်” ဟူ၍၎င်း၊ ထုတ် နှုတ်ချက် (၉) တွင် “ဖတ်အိုအ်ဖုန်ဆုံး” ဟူ၍၎င်း ဆိုရာ၌ ယောက်ျား အမည်များနှင့်လည်းဖက်တွဲ၍ သုံးလျက်ရှိသည်မှာ ထင်ရှားပါသည်။ ထုတ် နှုတ်ချက်(၁) နှင့် ထုတ်နှုတ်ချက်(၈) ပါအမည်များမှာလည်း၊ ယောက်ျား အမည်များဖြစ်တန်ရာသည်။ အထူးသဖြင့် ထုတ်နှုတ်ချက် (၈) တွင် “တုရင် သူအိုန်သျှာ” ဆိုသူမှာ ယောက်ျားဖြစ်ရပေမည်။

ထုတ်နှုတ်ချက် (၉) တွင် “သားအိုအ်ဖုခိ၊ မောင်အိုအ်ဖုခိ၊ သို့အိုအ် ဖုခိ၊ ငီမအိုအ်ဖုခိ” ဟု **အိုအ်ဖုခိ** ဟူသောစကားကို ယောက်ျား၊ မိန်းမ အမည်နှစ်ရပ် စလုံးနှင့်တွဲဖက်၍ သုံးထားသောစကား၏အနက်ကို ရှာရပေ ဦးမည်။ ဤ၌ **အိုအ်** ၏အနက်ကို လင်းပြီးဖြစ်သဖြင့်၊ **ဖုခိ** ၏အနက်ကို စိစစ် သော်၊ ခေတ်မွန်ဘာသာတွင် **အဖြူ**၊ **ဖြူသော** ဟော ဗု ပုဒ်နှင့်၊ **ဝတ်ရုံ** ဟော ဝို ပုဒ်တို့ကို တွေ့ရသည်။ တဖန် ရွှေစည်းခုံ မွန်ကျောက်စာတွင် **ဖြူ သော** ဟော ဗု တာဝင် နှင့် နန်းတည်မွန်ကျောက်စာတွင် **ပတ်ရစ်**၊ **ဝတ်ရုံ** ဟော ဝိင် ပုဒ်ကို တွေ့ရပြန်သည်။ **ဖု**၊ **ဗု**၊ **ဗုံ** နှင့် **ခိ**၊ **ဝိ**၊ **ဝို** ပုဒ်တို့မှာ အသံ ချင်းလွန်စွာ နီးစပ်သည်။ ထို့အတိုင်း အနက်ချင်းလည်းနီးစပ်သော် **ဖုခိ** ၏ အနက် **အဖြူဝတ်**၊ **အဖြူရုံ** ဟု ပေါ်ထွက်ပေမည်။ ထို့ကြောင့် **အိုအ်ဖုခိ** ၏အနက် “**မောင်ဖြူဝတ်**၊ **မယ်ဖြူဝတ်**၊ **သင်ဖြူဝတ်**၊ **သျှင်ဖြူဝတ်**” ဟု ပေါ် ထွက်ချေမည်။ လိုရင်းကိုဆိုရသော်၊ အမည်တွင် **အိုအ်ဖုခိ** ပုဒ် တွဲဖက်ခေါ်

ဝေါ်သောပုဂ္ဂိုလ်တို့သည်၊ ခေတ်စကားဖြင့် ဝတ်ဖြူစင်ကြယ်ကို ဆင်မြန်းသည့် ဖိုးသူတော်၊ မယ်သီလ၊ ဝါ၊ သီလသျှင်များ ဖြစ်ရာသည်။ သကရာဇ် ၅၆၁-၅၆၈ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ မုတ်ဂူဖုရားကျောက်စာ ၁၃၊ ၁၄ တွင် “သိတ္တာသ္မိဘိက္ခုနီ ၁” ဟု တိုက်ရိုက်ရေးလျက် ရှိသည်ကိုလည်း တွေ့ရသေးသည်။

ဖုတ် ဟူသောပုဒ်ကို အစောဆုံးတွေ့ရသော အထောလတ်ကျောက်စာ တွင်၊ ယင်းပုဒ်သည် ကွယ် ကဲ့သို့ပင်၊ အမည်၏နောက်မှလာသည်က များသည်။ သို့ရာတွင် ကွယ် နှင့်အလားတူပင်၊ အမည်၏ရှေ့မှ လာသည်လည်း ရှိသည်။ နောင်သော် ဖုတ် ပုဒ်သည် အမည်၏ရှေ့မှ အလာများ၍၊ ကွယ်သည် အမည်၏နောက်မှ အလာများခဲ့သည်။

(၁)။ “ကွယ်အိအံ ၁။...။သဟ်တီတုတ်ဖုတ် ၁, သဟ်တီကံ ၁။...။ အိအံပုံကွယ်၁, သဟ်၁။...။အိအံမျက်မြယ်ကွယ်၁, သိဟ်၁။...။သဟ်တီခရိတ်ဖုတ်၁, သဟ်တီမုတ္တု ၁။...။အိအံလွတ်ကွယ်၁, သဟ်တီစိတ္တု၁။...။ကွယ်အိအံရစ် ၁, သ္မိအိအံပျတ် ၁။ အိဝယ် ၁။ ဖုတ်တီရောင် ၁။ အပေါင် ၇၃ ဟိတ္တုအံ”။ ၂၅၇ ခုစွဲ၊ အထောလတ်ကျောက်စာ။ မျက်နှာနှင့်ကျော။

(၂)။ “ဖုတ်တီဖွစ် ၁၊ သာမြက်ရတီဖုန်လွတ် ၁။...။ဤမ်ထောင်တီဖုန် တတ္တံ သင် ၁၊ မျာအိုအံဖွစ်သင် ၁။...။ဖုတ်တီခမည်၁၊ ဤမ်ထောင်တီပု ညှိဝံ ၁၊ မျာယဘင် ၁၊ ဖုတ်တီကြံ ၁၊ ဤမ်ထောင်တီရစု ၁၊ မျာအိုအံချတ်၁။...။ ဖုတ်တီနိုင် ၁၊ သာစတတ်တံသြင်မွင် ၁၊ ဖုတ်တီပြညာ ၁၊ ဤမ်ထောင် စာဂေါ ၁၊ မျာမုတ္တာ ၁။” ၅၈၅ ခုစွဲ၊ လေးမျက်နှာဖုရား (မင်းအနန္တသူ) ကျောက်စာ။

အထက်ပါထုတ်နှုတ်ချက်တို့တွင် ဖုတ်သည် မုဆိုးမ, လင်သေမိန်းမ ဟော ကွယ်ကဲ့သို့ပင် အမည်၏ရှေ့ကသော်၎င်း၊ နောက်ကသော်၎င်း လာနိုင်၍၊ နောင်သော် အမည်၏ရှေ့က အလာများသည်ကို သတိမူရာ၏။ ထုတ်နှုတ်ချက် (၂) တွင် ဖုတ် နှင့် ဤမ်ထောင် (အိမ်ထောင်) ဟူသောစကားတို့ကို ဆန့်ကျင်ဖက်အနေဖြင့် သုံးလျက်ရှိ၍၊ အိမ်ထောင် အမည်၏နောက်၌ မျာ (မယား) ဆိုသောအမည်ကို ဖေါ်ပြလေ့ရှိသော်လည်း ဖုတ် အမည်၏ နောက်၌ မယား ၏အမည် အမြဲမတွေ့ရပဲ၊ သား ၏အမည်ကိုသာ အချို့ နေရာတို့၌ တွေ့ရသည်ကိုထောက်သော်၊ အိမ်ထောင် ဟူသောစကားသည် ယောက်ျားအိမ်ထောင်ရှိ ကိုဖေါ်ပြ၍၊ ဖုတ် ဆိုသောစကားသည် ယောက်ျား အိမ်ထောင်မဲ့ ကို ဖေါ်ပြကြောင်း ပေါ်ထွက်လျက်ရှိသည်။ သို့ဖြင့် ဖုတ် ပုဒ်

ကို ရှေးမွန်ကျောက်စာတို့တွင် ရှာဖွေကြည့်ရာ မတွေ့ရသော်လည်း၊ ခေတ်
မွန်အဘိဓာန်တွင် ကွဲ၊ ကွာ၊ ပျက်၊ ဝါ၊ ခွဲ၊ ခွါ၊ ပျက် ဟော ဖုတ် ပုဒ်
ကိုတွေ့ရရာ၊ မယားကွာ၊ မယားသေ၊ အိမ်ထောင်ပျက် ဟူသောအနက်
ဖြင့် ဖုတ် ကို သုံးထားသည်မှာ လွန်စွာထင်ရှားပေတော့သည်။

၃၁။ ဖုန်၊ ဖုံ

ဖုန်၊ ဖုံ ဟု ခွဲခြား ရေးသင့်သောစကားများ၊ မြန်မာဘာသာ၌ အနည်း
ငယ်မျှသာရှိသည်။ ရှိသည့် အနည်းငယ် မျှသောစကားတို့ကိုလည်း ရောထွေး
မှားယွင်း ရေးသားလျက်ရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။

မြေကြီးမှ ဖြစ်သော အမှုန့်၊ အမှုန်၊ မြေမှုန့်၊ မြေမှုန် ကို ဖုံ ဟု ယခု
အများအားဖြင့် ရေးလျက်၊ အရေးပြလျက်ရှိသည်။ သို့ရာတွင် ဝေါဟာရတ္ထာ
ပကာသနီတွင်၊ ဖုတ် အကြောင်း၌၊ ဒုတိယ ကျော်အောင်စံထား ဆရာ
တော်က ဖုန် ဟူ၍ အောက်ပါအတိုင်း အရေးပြဆို မိန့်မှာခဲ့သည်။

“မြေမှုန့်စသည်ကို ဖုန် ဟူ၍၎င်း၊ ဖုတ် ဟူ၍၎င်း၊ ဆိုသောအရာလည်း
တသတ်၎င်း ဖြစ်၏။။ မြေမှုန့်စသည်ကို “မရွာပဇ္ဇုန်၊ လေတီ ဟုန်၍၊
ဖုန်ဖုန် မြူဆောင်။ ။ နှုတ်လျှာမဖုန်၊ ပါလျှင်းကုန်၊ နှုတ်ခွန်းဖုန်ဖုန်၊ မအုန်
မထက်။ ။ မထင်းမဖုန်၊ အကျွန်ုပ်ကကြောင့်၊ သည်းဟုန်းပီတိ။” စသည်ဖြင့်
‘ဖုန်မြူကိုဆောင်သည်၊ နှုတ်ခွန်းဖုန်သည်၊ မထင်မဖုန်’ စသည်ဖြင့် ဖုန် ဟူ
သော အဆိုအမိန့်သာ စာပေထင်သည်။ ဖုတ် ဟူသော အဆိုအမိန့်နည်းရာ
သောကြောင့် နောက် ဝေါဟာရ ဖြစ်အံ့သို့ရှိ၏။”

ဝေသာန္တရာပျို့၊ အပိုဒ် ၁၉၆ တွင်လည်း “ရဂုံဟေမန်၊ တောကပြန်
သော်၊ ဖန်တလဲလဲ၊ ရှုမရဲတည့်၊ ချွေးနဲ့မြူမှုန်၊ ဖုန်အလူးလူး။” ဟု နသတ်ဖြင့်
ပင် စပ်ဆိုလျက်ရှိသည်။

ဖုန်းဆို အကြောင်း၌ ပြဆိုထားသော “အုတ်၊ ချုတ်၊ ငုတ်၊ ဆုတ်၊
ပြုတ်၊ ဖုတ်၊ ဖြုတ်” ဟူသော တချောင်းငင်တသတ်အရေးတို့မှာ၊ အုန်း၊ ချုန်း၊
ငုန်း၊ ဆုန်း၊ ပြုန်း၊ ဖုန်း၊ ဖြုန်း” ဟူသော တချောင်းငင် နသတ် အရေးတို့သို့
ပြောင်းလဲ သက်ရောက်သည်တို့ကို ထောက်သော် မြေမှုန့်၊ မြေမှုန် ဟော
ဖုတ် မှ၊ ထိုအတိုင်းဟော ဖုန် ဟူသောအရေးအခေါ်သို့ပြောင်းလဲသင့်သည်။

အနွယ်တူဘာသာတို့တွင်လည်း မြေမှုန့်၊ မြေမှုန်၊ ဖုတ်၊ ဖုန် ဟောပုဒ်
များကို အောက်ပါအတိုင်းတွေ့ရသည်။

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ ခန္တီးသျှမ်း	ဖုန်	မြေမှုန့်၊ ဖုန်
၂။ ထိုင်	ဖုန်	၎င်း
၃။ မြန်မာသျှမ်း	ဖွင်၊ မုန်	၎င်း
၄။ ကချင်	န'ဖု ဖုန်	၎င်း ဖုန်ထ

ဤပုဒ်တို့ကလည်း ဖုန် ဟု နသတ်ဖြင့် အရေးကိုပင် ထောက်ခံလျက်ရှိသည်။ ထို့ကြောင့်ယခုခေတ်တွင်လည်း မြေမှုန့်၊ မြေမှုန့်၊ ဖုတ် ဟော ပုဒ်ကို ဖုံ ဟု မေးရေးသင့်၊ ဖုန် ဟုသာ ရေးသင့်သည်။

တဖန်အဝတ်အထည်တို့၏ အသား ဖုန်သည်၊ ဖုန်ပွမှုရှိသည်၊ သနပ်ခါးကို ဖုန်ဖုန်လိန်းသည်၊ သနပ်ခါး လိန်းထားသည်မှာ ဖုန်လို့၊ နှုတ်လျှာဖုန်သည်၊ ဥါဏ်ပညာဖုန် သည် ဟူသော စကားများတွင်လည်း ဖုန်၊ ဖုံ ဟု အချို့နေရာတို့၌ အရေးကွဲလျက်ရှိသည်။ သို့ရာတွင် ရှေးစာပေတို့ တွင်သော် ယင်း စကားတို့ကို ဖုန် ဟုပင် အရေးများ တွေ့ရသည်။

(၁) သအောက်သအုန်၊ အတလုန်၊ ဖုန်ဖုန်စိတ်စက်နေဝက်။ ။သဗ္ဗဥါဏ်ချီ သတ်ပုံ။

(၂) နှုတ်ခွန်းဖုန်ဖုန်၊ အတလုန်၊ မအုန်မတက်မြွေး။ ။ကဝိလက္ခဏာ သတ်ပုံ။

(၃) ဥဒါဟရုဏ်၊ ဆောင်ပါကုန်၊ မဖုန်ဥါဏ်ရောင်ပြေး။ ။ကဝိလက္ခဏာ သတ်ပုံ။

(၄) သန်မြန်စွမ်းဟုန်၊ တက်ပြီးခုန်သား၊ မဖုန်ပညာ၊ ငါ့သင်္ဃာတွင်၊ ကြီးရာတင်ရှောင်း။ ။ပါရမီခတော်ခဏ်းပျို့၊ ၉၇။

(၅) မရွာပဇ္ဇာန်၊ လောဝိဟုန်လျက်၊ ဖုန်ဖုန်မြှူဆောင်။ ။ပါရမီတော်ခဏ်းပျို့၊ ၁၂၂။

(၆) ပညာဖုန်ဖုန်၊ အတလုန်လျှင်၊ တုန်တုန်ချက်ချက်၊ မဝက်စကား။ ။ဆုတောင်းခဏ်းပျို့၊ ၁၄၇။

(၇) လူရေးလူရာ၊ လေ့လာ မကျွမ်း၊ လူသွမ်း စတေ၊ လူခြေ ဖုံဆန်း၊ နှုတ်ခွန်းဖုန်ဖုန်၊ အတလုန်နှင့်၊ မအုန်မအက်၊ ရေတွက်မဝင်၊ တိုင်ပင်မရ၊ ။ကိုးခဏ်းပျို့၊ ၁၀၀။

(၈) ရှေးကကျင့်မြေ၊ မင်းမလေ့ကို၊ မမေ့မပျင်း၊ မထင်းမဖုံ၊ အကျွန်ဂုဏ်ကြောင့်၊ သည်းဟုန်ဖိတ်၊ မေတ္တာရှိ၍။ ။သံဝရပျို့၊ ၁၅၀။

(၉) ဒန့်စကူးရွှေ၊လိန်းချေဖန်ဖန်၊ဂုဏ်သံသဋ္ဌ။ ။မဟာဇနကပျို့၊၁၂။
 ဖော်ပြပါ စင်အင် ပါမပါစကားတို့တွင်၊ အဝတ် အထည်၏ အသား
 ‘ဖန်သည်၊ ဖန်ပွပွရှိသည်’ ဆိုရာ၌ ယင်းအသားသည် သိမ်းသည်၊ ကျစ်လစ်
 ခြင်းမရှိ၊ ထူအန်းအန်း၊ ပွယောင်းယောင်းရှိသည်ကို ဆိုခြင်းဖြစ်သည်။ သနပ်
 ခါး၊ မျက်နှာချေကို ဖန်အောင် လိန်းသည်ဆိုရာ၌လည်း၊ ထိုနည်းတူစွာ၊
 သိပ်သည်း၊ သပ်ယပ်စွာ လိန်းခြင်းမဟုတ်၊ ထူအန်းအန်း၊ ထူပိန်းပိန်းလိန်း
 ခြင်းကိုဆိုသည်။ လမ်းကြောင်း ဖန်သည်၊ လမ်းဖန်သည် ဆိုရာတို့၌လည်း
 ထို့အတူ၊ ထိုလမ်းတွင် လူများ၊ မြင်းနွားများ၊ လှည်းရထားများ သွားဖန်
 များသဖြင့်၊ လမ်းကြောင်းမှာ မာကျောသိပ်သည်း၍မနေ၊ ပွယောင်းကြေမှု၊
 ဖန်များထ၍နေသည်ကို ဆိုခြင်းဖြစ်၏။ နှုတ်လျှာဖန်သည်၊ ဥာဏ်ပညာ ဖန်
 သည်ဆိုရာတို့၌လည်း၊ ထိုနည်းတူစွာ၊ နှုတ်လျှာအဆိုအမိန့် သိပ်သည်းကျစ်
 လျစ်၊ တိကျပြတ်သားခြင်းမရှိ၊ ဥာဏ်ပညာသေသပ် စေ့မြေ့၊ သေချာ တိကျ
 ခြင်းမရှိဟုဆိုသည် ယူရ၏။ ထို့ကြောင့်ယင်းစကားတို့တွင် ဆိုလိုရင်းအနက်
 များမှာ အတူတူပင်ဖြစ်၍၊ စကားလည်း အတူတူဖြစ်သဖြင့်၊ အရေးလည်းတူ
 ရပေမည်။ ဤအချက်များကို မစဉ်းစားမိ၍သာ အချို့သတ်ပုံနှင့် ကဗျာဆရာ
 တို့သည် ယင်းစကားများကို စံနစ်ဘုတည်းဖြင့် မဟုတ်ပဲ၊ နသတ်နှင့် နိဂ္ဂ
 ဟိတ်နှစ်မျိုး ခွဲခြား၍ ရေးသားကြ၊ အရေးပြကြသည်ဆိုရ၏။

စင်အင်ထုတ်နှုတ်ချက် (၅) တွင် ‘ဖန်ဖန်မြို့ဆောင်၊’ ဆိုသည်မှာ မြို့မုန်
 များ တဖွားဖွား၊ တထောင်းထောင်း ထသည်ကို ယူဆောင်သွားသည်ဟူ၏။
 စိတ်ဇောဖန်ဖန်ထသည်ဟုလည်း ဆိုကြသေးသည်။ ထိုအနက်အတိုင်းစိတ်
 ဇော တဖွားဖွား၊ တထောင်းထောင်း ထသည်ဟု အနက် ကောက်ယူရ၏။

ထို့နောက် စဉ်းစားလိုသော စကားမှာ နေရာထိုင်၊ အစာသွတ်၍ ချုပ်
 လုပ်ထားသောအခင်း ဟော ပုဒ်ဖြစ်သည်။ ယင်းစကားကိုလည်းယခု အများ
 အားဖြင့် ဖုံ ဟုပင်ရေးလျက်ရှိကြသည်။ ရှေးစာပေနှင့် သတ်ပုံကျမ်းဘို့တွင်
 ယင်းစကားနှင့်အရေးကို တွေ့ရခဲ့သည်။ ၆၀၆ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့ သျှင်မဟာကဿပ
 ကျောင်း ကျောက်စာ (တိုင်းရင်းပုံ ၁၆၂)၊ ကြောင်းရေ ၃၁ တွင် ဣဒ်တပ်
 တွင် ရတနာ (ဖ) နှ် ထက်လျှင်” ဟု ဖတ်ယူထားသော်လည်း (ဖန်) အ
 ရေးမှာ မသေချာ၊ နသတ်သာလျှင် သေချာ၍ ကပ်လျက်ရှိသောပုဒ်မှာ ဖ နှင့်
 မတူလှ။ ၇၁၄ ခုစွဲ၊ ပန်နရွာ (ကျောက်ဆည်ခရိုင်)၊ ရာဇသင်္ကြံ ကျောက်စာ၊
 (အထက်၊ ဒု ၂၄၇)၊ ကြောင်းရေ ၁၂ တွင်သာ “ဖန်လျှို ဦးခင်းနီးတို့
 လည်း အရာ ၂ တီလျှင်တေး။” ဟူ၍ သေချာစွာ ရေးလျက်ရှိသည်။ အချို့

အနွယ်တူဘာသာတို့တွင်လည်း နေရာထိုင်ဟော ပုဒ်များကို အောက်ပါ အတိုင်း တွေ့ရသည်။

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ မွန်	ဖုန်	အိပ်ရာ၊ မွေ့ရာ
၂။ သျှမ်း	ဖုန်	နေရာထိုင်၊ မွေ့ရာ
၃။ ကချင်	ပိုင်(ခုမ်)	နေရာထိုင်၊ ခေါင်းအုံး
၄။ တိဗက်	ဗေလ၊ အိဗေလ	နေရာထိုင်၊ မွေ့ရာ
၅။ ပလောင်	မှောန်	၎င်း

အထက်ပါပုဒ်တို့တွင် တိဗက်ဘာသာ ဗေလ ပုဒ်သည် ဤတွင် အကြီး ဝင်လိုမှ ဝင်ပေမည်။ သို့ရာတွင် အသံချင်းတော့ အတော် နီးစပ်သည် ဆိုသင့် သည်။ အူ သရသံနှင့် အော သရသံ၊ နသတ်နှင့် လသတ်တို့မှာ ပြောင်းလဲ တတ်ပါသည်။ ပလောင်ဘာသာတွင်သော် ဗ၊ဗ ဗျည်းသံတို့မှ မ ဗျည်း သံသို့ ပြောင်းလဲသွားသည်ယူရ၏။ ကချင်ဘာသာ၌ မိုင်ခမ် တွင် ခမ် ပုဒ်မှာ ပုဒ်ရင်းမဟုတ် မိုင် ပုဒ်သည်သာ ပုဒ်ရင်းဖြစ်သည်။ ယင်းပုဒ်တို့နှင့်တကွ မွန်နှင့် သျှမ်းဘာသာလာ ဖုန် ဟူသောစကားတို့နှင့် ပန်နုရွာ ရာဇသင်္ကြံ ကျောက်စာအရေးတို့ကိုထောက်သော်၊ ဖုန် ဟု နသတ်ဖြင့် ရေးခြင်း သည် သာ သင့်သည်ဆိုရ၏။

နောက်ဆုံး စိစစ်လိုသည့် စကားမှာ ဖဲတဖုံ၊ ဆေးတဖုံ၊ တမျိုး တဖုံ စသည်ဖြင့် ယခုအရေးတွင်နေသည့်၊ အစု၊ အစုံ၊ အပုံ၊ အပေါင်း ဟောပုဒ် ဖြစ်သည်။ ဤသို့သော်၊ တွင်လျက်ရှိသော ရေးထုံးမှာ သင့်အံ့သို့ ရှိသည်။ ဤ စကားတို့ကိုလည်း ရှေးကျောက်စာနှင့်ကဗျာတို့တွင် တွေ့ရခဲ့သည်။ သို့ရာတွင် ယင်းပုဒ်နှင့် မိတ်တူများကို အနွယ်တူဘာသာတို့၌ အောက်ပါအတိုင်း တွေ့ ရသည်။

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ တိဗက်	ဖိုင်၊ ဖိုင်သ် သ်ပိုင်	အစုံ၊ အပုံ၊ ၎င်း ၎င်း
၂။ အဗေမိရီ	အဖမ်	၎င်း
၃။ မိကီရ်	အဗုအိ	၎င်း

၄။ သျှမ်း	ဖှင်	အစုံ၊ အပုံ၊
	ပုံ	၎င်း
၅။ ပလောင်	ဖှင်	၎င်း

အထက်ပါ ပုဒ်တို့ကိုထောက်သော် မြန်မာ ဘာသာ၌ပင် အစုအပုံ ဆိုသည်တွင် ပုံ နှင့် ဆေးတဖုံ၊ ဖဲတဖုံ ဆိုသည်တွင် ဖုံ ပုဒ်တို့မှာ သံပြောင်းသံလဲမျှ ဖြစ်သည်ဟုလည်း ယူသင့်သည်။ တမျိုးတဖုံ ဆိုသည်တွင် ဖုံ ပုဒ်ကို ရုပ်ပုံ၊ ပုံပန်း ဆိုသည်တို့တွင် ပုံ ပုဒ်၏ သံပြောင်းသံလဲဟု ယူလျှင်လည်း မသင့်ဟု မဆိုသာချေ။

တဖန်ဤ ဖုံ၊ ပုံ ပုဒ်တို့နှင့် ဖဲတဖူ ဆိုသည်တွင် ဖူ ပုဒ်မှာလည်း မိသားစုဝင်ပုဒ်များ ဖြစ်သင့်ပြန်သည်။ ဖဲတဖူ၊ ဖူလုံ၊ ဖူမလုံ ဆိုသည်တို့၌ ဖူ ပုဒ်၏ အနက်မှာလည်း အဖုံ၊ အစုံ ဟောပင်ဖြစ်သည်။ ထို ဖူ ပုဒ်နှင့် အောက်ပါ အနွယ်တူဘာသာပုဒ်တို့သည်လည်း မိတ်တူဟုယူပြန်ရာ၏။

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ တရုတ်	ဖူ (fu)	အစုံ၊ အတွဲ၊ အဖက်
၂။ လိစု	ဖူ	အပုံ၊ အဆိုင်
၃။ ကရင်	ဖူ	အဖီး၊ အတွဲ
၄။ သျှမ်း	ဖူ	ဆုပ်ကိုင်၊
၅။ တီဗက်	ဖူလိ	လက်တဆုပ်၊

ယင်းပုဒ်တို့တွင် တရုတ်ဘာသာ ဖူ သည် မြန်မာဘာသာ ဖူ နှင့် အသံ၊ အနက်နှစ်ရပ်စလုံး၌ အနီးစပ်ဆုံးဟု ဆိုရာ၏။ တဖူ ဆိုသည်မှာလည်း လက်ဖြင့် ဆုပ်ကိုင်၍ထားသော အစု၊ အပုံ ဖြစ်ချေရကား၊ သျှမ်းနှင့် တီဗက်ဘာသာတို့တွင် ဖူ၊ ဖူလိ တို့၏အနက် ဆုပ်ကိုင်၊ လက်တဆုပ် ဟူသောအနက်တို့သို့သက်သည်ယူရာ၏။

မြန်မာဘာသာ၌ အစုံ၊ အပုံ၊ အတွဲ၊ အဖက် ဟော ဖူ နှင့် ဖုံ တို့ ပြောင်းလဲသည့်နည်းတူ ‘အဖုအလုံး’ ဟော ဖု၊ အလုံး ဟော ဖူး (ပွင့်ဖူး၊ အဖူး) နှင့် ဖုံး (စပါးဖုံး) တို့ ပြောင်းလဲခဲ့သည်ယူရာ၏။ စပါးဖုံး တွင် ဖုံး ကို ဖုံးအုပ်၊ ပိတ်ဖုံး အနက်ဖြင့် မယူရာ၊ အဖူး၊ အဖု၊ အလုံး အနက်ဖြင့်သာ ယူရာသည်။

ဖေပြဲသည်တို့ကို ပြန်လည်ကျဉ်းချုံး၍ပြရသော်—

- ဖုန်^၁ — မြေမှုန့်၊ မြေမှုန့်-ဖုန်မှုန့်၊ ဖုန်ထ၊
- ဖုန်^၂ — မသိပ်သည်း၊ မကျစ်လျစ်၊ ပွယောင်း၊ ထူအန်း-အသားဖုန်၊

ဖုန်ပွပွ၊ သနပ်ခါးဖုန်၊ လမ်းဖုန်၊ နှုတ်လျှာဖုန်၊ ဥါဏ်ပညာဖုန်၊
စိတ်ဇောဖုန်ဖုန်။

ဖုန်^၃ - နေရာထိုင်၊ အစာသွတ်အခင်း- ကတ္တီပီဖုန်၊ ဖုန်ခင်း၊ ဖုန်
ပေါ်ထိုင်။

ဖုံ - အစု၊ အစုံ၊ အပုံ၊ အပေါင်း- ဖဲတဖုံ၊ ဆေးတဖုံ၊ အမျိုးတဖုံ။

သို့ဖြင့် ကဝိလက္ခဏာသတ်ပုံတွင် “ပေါက်လဲလည်းငုံ၊ ရာသီကုံ၊ မြူဖုံမထ
သေး။” ဟူ၍၎င်း၊ “ဇောတဒါရုံ၊ ဘဝင်ကြုံ၊ ဖုံဖုံမထသေး။” ဟူ၍၎င်း၊
အရေးပြသည်တို့၌၊ ဖုံ၊ ဖုံဖုံ အရေးတို့မှာမသင့်၊ ဖုန်၊ ဖုန်ဖုန် ဟူသော အ
ရေးတို့သာ သင့်ကြောင်း မှတ်သားရာသတည်း။

၃၂။ ဖုန်းဆိုး

ရှေးအခါက တောများကိုခုတ်ထွင်ရှင်းလင်းကာ တောင်ရာများကို တည်
လေ့ရှိသည်။ တည်ထားသောတောင်ရာများကို တနှစ်၊ နှစ်နှစ်၊ သုံးနှစ်စသည်
စိုက်ပျိုးလုပ်ကိုင်ပြီးနောက်၊ မြေဆီမြေဩဇာကုန်ခန်းသွားသဖြင့် အသီးအနှံ
ကောင်းစွာမထွက်တော့သော် စွန့်လွှတ်လိုက်ကြသည်။ ဤသို့စွန့်လွှတ်လိုက်
သောတောင်ရာများတွင် တောခြံများ ပြန်လည်ပေါက်၍ တောဖြစ်လာ
သောအခါ၊ ယင်းတောင်ရာတောကို ဖုန်းဆိုးဟုခေါ်သည်။

ဖုန်းဆိုး ဆိုသောစကားတွင် ဖုန်း ပုဒ်မှာ မြို့ဖုတ် ဆိုသည်တွင် ဖုတ် ပုဒ်
သက်ဖြစ်ကြောင်း မြန်မာစကား အဖွင့်ကျမ်း၊ ငှုန်း၊ ရငှုန်း ခေါင်းစဉ်အောက်
၌ အမြွက်မျှဖော်ပြခဲ့သည်။ ဤတွင် ထိုအကြောင်းကို ထပ်မံတိုးတက်ဖွင့်ဆို
ပေးဦးအံ့။

မြို့ဖုတ် ဆိုသည်တွင် ဖုတ် ပုဒ်မှာ မျက်ဖုတ်၊ စပါးဖုတ်၊ ဦးစွန်းဖုတ်၊
အမြီးဖုတ် ဆိုသည်တို့၌ကဲ့သို့ “အပင်၊ အမွှေး၊ အမျှင်တို့ စုရုံးထူထပ်စွာ
ပေါက်ရောက်နေခြင်း၊ အပင်၊ အမွှေး၊ အမျှင်တို့၏ထူထပ်သော အစုအရုံး”
ဟော ဖြစ်သည်။ တောမြို့၊ တော ဆိုသည်တို့၌ တော ၏အနက်မှာလည်း
“လူတော၊ သျှင်တော၊ ကျားတော၊ ဆင်တော၊ သစ်တော၊ ကျွန်းတော၊
နှင်းတော၊ ဖုန်တော” ဆိုသည်တို့၌ကဲ့သို့ လူ၊ တိရစ္ဆာန်၊ အပင်၊ ဝတ္ထုတစုံ
တရာစသည်တို့၏ အစုအရုံးဟောပင်။ တောမြို့ ဆိုသည်၌ မြို့ ၏အနက်မှာ

“အခက်အလက်အစုအရုံး၊” ဖြစ်ကြောင်း ချုံ၊ ခြုံ အကြောင်း၌ဆိုခဲ့ပြီ။ ထို့ကြောင့် ဖုတ် ၏အနက်နှင့် တော၊ ခြုံ တို့၏အနက်များမှာ ထပ်တူမျှကျ လျက်ရှိသည်ဆိုရာ၏။

ဖုန်းဆိုး တွင် ဖုန်း ပုဒ်မှာ ခြုံဖုတ် တွင် ဖုတ် ပုဒ်သက်ဖြစ်ကြောင်း၊ တချောင်းငင်တသတ်ပုဒ်တို့နှင့် တချောင်းငင်နသတ်ပုဒ်များ ပြောင်းလဲသည့် သာဓကများကိုလည်း ငုန်း၊ ရငုန်း အကြောင်း၌ တင်ပြခဲ့ပြီ။ အောက်တွင် ထပ်မံတိုးခဲ့၍ တင်ပြပေဦးအံ့။

တသတ်ပုဒ်	နသတ်ပုဒ်	အနက်
၁။ အုတ်(အုတ်ကြက်)	အုန်း (အုန်းကြက်)	ဆူညံ
၂။ ချုတ် (ချုတ်ချုတ်)	ချုန်း (ချုန်းချုန်း)	မြည်သံ
၃။ ငုတ်	ငုန်း	တိုတောင်း
၄။ ဆုတ်	ဆုန်း	ဖြတ်တောက်
၅။ ပြုတ်	ပြုန်း	ကျွတ်ထွက်
၆။ ဖြုတ်	ဖြုန်း	ရွတ်၊ ဖျက်ဆီး

အထက်ပါ သာဓကများကို ထောက်သဖြင့် ခြုံဖုတ် တွင် ဖုတ် ပုဒ်နှင့် ဖုန်းဆိုး တွင် ဖုန်း ပုဒ်တို့မှာ တခုမှတခုသို့ ပြောင်းလဲသက်ဆင်းလာသော ပုဒ်များဟု ယူရာ၏။ ထို့ကြောင့် ဖုန်းဆိုး တွင် ဖုတ် ၏အနက်မှာ ခြုံဖုတ် တွင် ဖုတ် ၏ အနက်ကဲ့သို့ တောခြုံ၊ တော ဟော ဖြစ်သင့်သည်။

ဖုန်းဆိုး ဆိုသည်တွင် ဆိုး၏အနက်မှာ “ကျောင်းဆိုး၊ ဖုရားဆိုး၊ ရွာဆိုး၊ မြို့ဆိုး၊ ရွာဆိုးကုန်း၊ မြို့ဆိုးကုန်း၊ အနေဆိုး၊ အသေဆိုး” ဆိုသည်တို့ကဲ့သို့ မကောင်း၊ ယိုယွင်း၊ ပျက်စီးဟောဖြစ်သည်။ ပုဂံကျောက်စာတို့၌ ‘ဆိုးငြိ’ ဟု ရေးဆိုသည်၌ ဆိုး ၏ အနက်မှာ ထို့အတိုင်းဟောသဖြင့် ‘ဆိုးငြိ’ ၏ အနက်ပျက်စီးရသော ငရဲဟူ၏။ ခေတ်သုံးစကား ဆင်းရဲ သည် ထို ဆိုးငရဲ မှ ဆင်းသက်လာ၍၊ ဆိုး ၏ အနက် မကောင်း၊ ပျက်စီး ဟော၊ ငရဲ ပုဒ်မှာ ပါဠိ၊ သံသရာ၌ ဘာသာ နိရယ ပုဒ်ကို နရယ် ဟုဖတ်သည်မှ ငရယ်၊ ငရဲ ဖြစ်လာသဖြင့် နိရယ ဟောဖြစ်ရာ၊ ဆင်းရဲ ၏အနက် “နိရယ၌ ခံရသည့်၊ ခံရသကဲ့သို့သော၊ မကောင်းခြင်း၊ ပျက်စီးခြင်း” ဟောဟုယူရာ၏။

ဖုန်းဆိုး ဆိုသည်၌ ဖုန်း ၏အနက် တော၊ တောခြုံ၊ ဟော၊ ဆိုး ၏ အနက် ပျက်စီး ဟောဖြစ်ရာ၊ ပုဒ်တခုလုံး၏အနက် တောပျက်၊ တောင်ရာ တောပျက် ဟု ကောက်ယူရာသည်။

ဖုန်းဆိုး နှင့် ဆက်စပ်၍ ဖုန်းငဲ့ ဆိုသောစကားကို စဉ်းစားသင့်သည်။ ယင်းစကားကို ပုဂံခေတ်ကျောက်စာတနေရာ၌ အောက်ပါအတိုင်း သုံး လျက်ရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။

“သုခမိန်မလောင်ကိုင် မိယ်သောလေ၊ မလောင်ဟူအော်၊ ကျွန်ငါမွယ် ကိုင်ငါမာသင်နှိုက် ပိယ်သွာရောင်သလေ ငါမသိ၊ ဖုန်ငြယ်အကြာ အသိုဝ် ငါခံဝဋ္ဋ္ဌအံ့န့ ဟု မလောင်မိန်အော်၊ (သုခမိန်မလောင်ကို မေးသောလေး၊ မလောင်ဟူ၏။ ကျွန်ငါမွဲကို ငါမာသင်နှိုက်ပေသွားရောင်းသလေး ငါမသိ၊ ဖုန်းငြယ်အကြား အသိုငါခံဝံ့ အံ့န့ဟု မလောင်မိန်၏”။ ။လေးမျက်နှာ ဖုရား (မင်းအနန္တ သူ) အလယ်ကျောက်တိုင်ငယ် (အရှေ့မျက်နှာ) ကျောက် စာ၊ ၃၂-၃၅။

ဤတွင် “ဖုန်းငဲ့ အကြား၌ အသိုငါခံဝံ့ အံ့နည်း” ဟု ဆိုသည်၌ ဖုန်းငဲ့ ၏အနက်ကို၊ ဖုန်းဆိုး ဆိုသည်၌ကဲ့သို့ပင် တောခြံ၊ တော ဟု ကောက်ယူ ရ၏။ ယင်း ဖုန်းငဲ့ (တောငဲ့၊ ငဲ့တော) ဟူသောစကားနှင့် ခပ်ဆင်ဆင် ချောင်းငဲ့၊ မီးငဲ့ ဟူသောစကားများကိုလည်း၊ နေမိငဲ့ခင်းပျိုနှင့် ပါရမီ တော်ခင်းပျိုတို့၌တွေ့ရသည်။

(၁) “ယဉ်ဖျင်စီးသွယ်၊ မီးသဖွယ်သို့၊ တန်ဆယ်ကူးခဲ၊ ချောင်းငဲ့ကား၊ ဟင်းမဲးရေကျက်၊ တပွက်ပွက်လျှင်၊ ဖုံးဖွက်ပိတ်ဆို၊ ကျို၏သို့လျှင်၊ လွတ်ဖို့ ဖဲ့ငြား၊ အပါးပါးတိ”။ ။နေမိငဲ့ခင်းပျို၊ ၂၅။

(၂) “စကြာဝဠာ၊ ရိုက်ရာအပေါင်း၊ တိုက်တသောင်းတွင်၊ ဆိုးတောင်း ခံမြ၊ မီးငဲ့လည်း၊ ရေကြဲပက်ဖြန်း၊ မယ်ဖျူးဝန်းသို့”။ ။ပါရမီတော်ခင်း ပျို၊ ၃၁။

ဖုန်းငဲ့ ဆိုသော စကားကို၊ ဆုတောင်းခင်းပျို၊ အပိုဒ်၊ ။၆၂ ၌၊ စပ်လျက်ရှိပြန်သည်မှာ—

“ဤလူတဇာတ်၊ ကိုယ်အဖြစ်၌၊ မနှစ်မရှား၊ ကြိုက်ပါငြားလည်း၊ ရှည် လျားနောက်နောင်၊ ချမ်းသာအောင်ဟု၊ အခေါင်ကြံ၊ ကုသိုလ်ကံ၌၊ ပေါ်လျှံစရိုက်၊ မိုက်မိုက်မဲမဲ၊ ဖုန်ငဲ့ကား၊ မြမြမတား၊ ကြမ္မာခေါ်နီး၊ ဆင်း ရဲကြီးသည်”။

ဤတွင်အနက်မှာ ခပ်ဝပ်ဝပ်ရှိသော်လည်း၊ ဆိုလိုရိပ်မှာ၊ လူ့အဖြစ်နှင့် ကြုံကြိုက်ပါလျက်၊ ကောင်းစွာခကျင့်မကြံ၊ မိုက်မဲသော စရိုက်နှင့်သာနေ လျှင်၊ ဖုန်းငဲ့က၊ စွဲစွဲမြမြ၊ မညာမတား၊ ကြမ္မာအလျောက် ဆင့်ခေါ်သော

အခါ၊ ဆင်းရဲကြီးစွာခံရလိမ့်မည် ဟူ၍ဖြစ်ရာ၊ ဖုန်းငရဲ ၏အနက် တောငရဲ၊ ငရဲထော ဟုပင် ပေါ်ထွက်သည်ဆိုရာ၏။

ဖုန်းဆိုး ဆိုသောစကားမှာ ခေတ်စကားမဟုတ်၊ အင်းဝခေတ်၌ပင် ပေါ်ထွန်းပြီးစကားဖြစ်ကြောင်း၊ သကရာဇ်မပါ၊ အင်းဝခေတ်ထိုးဟု ခန့်မှန်းရသော ကျောက်စာတချပ်တွင် “ငါ့ပဲတိုက်ဖုန်ဆိုပိ ပြောင်ခင်တတင်ဝင်” (ငါးပယ်တိုက်ဖုန်းဆိုးပြောင်းခင်း တတင်းဝင်)၊ ဟူ၍၎င်း ဆုတောင်းခမ်းပျို့ အပိုဒ်။ ။၇၁ တွင် “တတိုက်တောရိုး၊ ရပ်တမျိုးတွင်၊ ဖုန်းဆိုးမဝင် ငါ့စီရင်သည်၊ ဝန်းကျင်သပွေါင်သပွါယ်တည်း”။ ဟူ၍၎င်း၊ အရေးနှင့် ကဗျာစပ်အင်များက သက်သေခံလျက်ရှိသတည်း။

၃၃။ ဖုန်း၊ မီးဖုန်း

“ဖုန်းတန်ခိုး၊ ဖုန်းရောင်၊ ဖုန်းကြီး” ဆိုသည်တို့၌ ဖုန်း ပုဒ်သည်၊ ပါဠိဘာသာ ပုည၊ သံသကြိုင်ဘာသာ ပုဏ္ဏ၊ ပုဒ်သက်ဖြစ်ကြောင်း အများအသိပင်ဖြစ်ပါသည်။ ပုည၊ ပုဏ္ဏ၊ ပုဒ်တို့၏ မူလအနက်မှာ ကောင်းခြင်း၊ ကောင်းမှု၊ ကောင်းခြင်းနှင့်ပြည့်စုံခြင်း၊ ကောင်းမှု နှင့်ပြည့်စုံခြင်း ဟူ၍ ဖြစ်၏။ သို့ရာတွင် မြန်မာဘာသာ၌၊ ယခုအခါ ဖုန်း ပုဒ်သည် ယင်း အနက်များကိုသာမက၊ တန်ခိုး၊ အာဏာ၊ အဝန်အဝါတို့နှင့် ပြည့်စုံခြင်းကိုလည်း ဟောလျက်ရှိသည်။ ရှေးကျောက်စာတို့၌သော် ဖုန်း ပုဒ်ကို ကောင်းမှု၊ ကုသိုလ်၊ အဋ္ဌ၊ ဟူသောအနက်ဖြင့်သာ အသုံးများသည်။ သို့ရာတွင် အချို့နေရာတို့၌သော် တန်ခိုး အနက်ပေါ်ထွက်လျက်ရှိသည်။

(၁)။ “ခပ်သိမ်းသော လေဖုန်ရစ်စေ။၊ ခပ်ပွန်တစ်က လေဖုန်ရစ်စေ။... အ မြိုင်တစ်ကလေဖုန်ရစ်စေ။”...။ ကျောန်ယောက်ယာ ကျောန်မိမာတ်က လေဖုန်ရစ်စေ။ (ခပ်သိမ်းသော လေဖုန်းရစေ၏။...။ ခပ်ပွန်းတကာ လေးဖုန်းရစေ၏။...။ အမျိုးတကာလေးဖုန်းရစေ၏။...။ ကျွန်ယောက်ျားကျွန်မိန်းမ၊ တကာလေးဖုန်းရစေ၏။” ၊ ပုဂံမြို့၊ ပေါ်တော်မူဖုရားကျောက်စာ၊ ၁၂-၁၅။

(၂)။ “ဖုန်သည် ကြံသိုင်ကြံသမီ ။၅၀၅ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ကြံသိုင်း ကြီးသမီးကျောက်စာ၊ ကျော၊ ၂၊ ၃။

(၃)။ “ဖုန်မှုအ ကြိုင်ဖွန် (ဖုန်းမှုအကျိုးဖြင့်)။” ။၅၀၅ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ စောလှဝန်းဖုရားကျောက်စာ၊ ၀။

(၄)။ “သွင် မြင်ခုန်တိုင်း၊ မင်ကြိုကိုင်း၊ ဤသိုင်းဖုန်ပိုယ်တုံအော်။” ။၅၉၁
ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ဆုတောင်းပြည့်ဖုရားကျောက်စာ၊ ၁၂၊ ၁၃။

(၅)။ “ဖုန်မကြိုစိတ်၊...။ဖုန်စသော လေမစာရတတ်သော။” ။၆၀၄
ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ညောင်ရမ်းကြီးသမီး အိမ်ရာကျောင်း ကျောက်စာ၊ ၂၀၊ ၃၁။

(၆)။ “ဖုန်သည်မ။” ။၆၀၅ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ဇေယပွတ်ဖုရား ကျောက်
စာ၊ ၂။

(၇)။ “ဖုန်တောင် လှူအော်။။ ဤယ်ငါဖုန်တိာရသောလယ်။” ။၅၇၃
ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ဇေယပွတ်ဖုရားကျောက်စာ၊ ၃၊ ၁၂။

(၈)။ “လူတွင်လေဖုန်ကြို စိတ်သတေ။” ။၆၁၇ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ စားပွဲမှောက်
ဖုရားကျောက်စာ၊ ၂၅။

(၉)။ “အသယုသဒ္ဓိယ်အလှူခံသော သူဖုန်စာကိုင်း မရှုလိုင်ရှယ်။” ။၆၂၇
ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ကုသ သမုတိဖုရားကျောက်စာ၊ ကျော၊ ၁၉။

(၁၀)။ “ဖုန်မ္ဗတ်ကြို.....။ဖုန်မ္ဗတ်သော၊...။ ဖုန်မ္ဗသ။” ။၆၀၆
ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ သျှင်မဟာကဿပကျောင်းကျောက်စာ၊ ၂၊ ၃၊ ၈။

ထုတ်နှုတ်ချက်ပါစကားတို့၏အနက်များမှာ—

- (၁)။ ဖုန်းရစေ— ကုသိုလ်ရစေ။
- (၂)။ ဖုန်းသည်— ကောင်းမှုပြုသူ၊ လှူသူ။
- (၃)။ ဖုန်းမှု— ကောင်းမှု၊ အလှူ။
- (၄)။ ဖုန်းပေး— ကုသိုလ်ပေး၊ ကုသိုလ်ဖြစ်စေ။
- (၅)။ ဖုန်းမကြီးစေ— တန်ခိုးမကြီးစေ။
ဖုန်းစားသော်လည်း— သူများ လှူ သည်၊ ကုသိုလ် ပြုသည် ကို
တောင်းစားသော်လည်း။

- (၆)။ ဖုန်းသည်မ— ကောင်းမှုပြုသောမိန်းမ။
- (၇)။ ဖုန်းတော်လှူ— ကောင်းမှုပြု၍ပေးလှူ။
ဖုန်းတော်ရ— ကောင်းမှုပြုသည်ကို ခံယူရရှိ။
- (၈)။ ဖုန်းကြီးစေ— တန်ခိုးကြီးစေ။
- (၉)။ သူဖုန်းစား— ကောင်းမှုပြု၍ ပေးလှူသည်ကိုတောင်း
စားသူ။ သူတောင်းစား။

(၁၀)။ ဖုန်းမြတ်ကြီး၊ ဖုန်းမြတ်သော၊ ဖုန်းမြတ်သ- ကုသိုလ် အဆောက်
အအုံကြီးမားသူ၊ တန်ခိုးကြီးသူ။

မီးဖုန်း ဆိုသည်မှာ မီးကောင်မှု၊ မီးကုသိုလ်၊ မီးအလှူ ဟူ၏။ ဤတွင် ဖုန်း ပုဒ်၏အနက်မှာ မူလအတိုင်း ကောင်းမှု၊ ကုသိုလ်၊ အလှူ ဟောပြစ်သည်။ အလွန်အေးမြသော တပို့တွဲလတွင်၊ ဖုရားဆင်းတုများရှေ့၌ မီးဖိုရန်၊ ရဟန်း သင်္ဃာများ မီးဖို၍လှူရန်၊ ထင်း၊ မယ်ဖျူး (မီးအိုးကင်း) စသည် တို့ကို ကျောင်းဖုရားတို့သို့ လှူဒါန်းသည်ကို မီးဖုန်း ခေါ်သည်။ ဤအကြောင်းနှင့် စပ်လျဉ်း၍ အင်ရုံစာတမ်း၌ အကျယ်ဖော်ပြလျက်ရှိသည်မှာ—

“တပို့တွဲလဆန်း ၈ ရက်နေ့ မီးဘုန်း (မီးဖုန်း) ထင်းယူရာမှာ ၊ ရှေ့ဖျား စမြောင်သဘင်စည်၊ သဘင်စုံခံသည်။ နောက် ရှေ့ဝင်းက ထင်းခုတ်လူ ၂၅၀၊ လကျာဝင်းကလူ ၂၅၀။ လက်ဝဲဝင်းက ထင်းခုတ်လူ ၂၅၀၊ နောက်ဝင်းက ထင်းခုတ်လူ ၂၅၀၊ ၄ စုကိုယ်ရံတော် ၁၀၀၀ တို့ လိုက်ရသည်။ သည်နောက် မြင်းနှင့် မြင်းတော်သည် ခမောက်ဆောင်း ၁၀၀၊ သည်နောက် အကြီးအမတ် ၂ ယောက် ခမောက် အဆောင် အရွက်နှင့် မြင်းစီး၍ လိုက်ရသည်။ မဟာမြတ်မုနိသို့ရောက်လျှင် သဘင်ခံ၍ ခနရသည်။ ကိုယ်ရံတော်တို့ ထင်းခုတ် သွားရသည်။ ပြည့်စုံလျှင် အစဉ်အတိုင်း ပြန်လှာ၍၊ အရှေ့ရုံးတော်သို့ရောက် လျှင် ထင်းကို ထင်းစင်တွင်ထား၍ ကိုယ်ရံတော်တို့ စည်းရသည်။

“တပို့တွဲလဆန်း ၁၄ ရက်နေ့ကို ဝင်းစာချီတို့က ထင်းစည်း တထောင် ရုံးတော်တွင် တင်လှာသည်။ ရွှေ ဘိုက်ဝန်က မယ်ဖျူး ၁၀၀၀ တင်လှာသည်။

“ည လေးချက်တီးကို မင်းသား မင်းမြေး မှူးတော် မတ်တော်တို့ ဝတ် ကောင်း နားတောင်းနှင့် သနားတော်မူသည့် အဆောင်အရွက်ကို စီးနင်း ဆောင်ရွက်၍ ရုံးတော်နေရာသို့ သဘင်တော်တက်ရသည်။ ညနေ ၄ ချက် တီးက ညတချက်တီးမှ သက်သွားရသည်။

“ကျီဝန်က ရာဂ (ယာဂ) အိုးတထောင်နှင့် ထမ်းစင်တထောင်၊ မယ်ဖျူး တထောင်ကို သွေးသောက်စုမြင်းတော်သည်၊ ရွှေပန်းပန်တို့ ကြပ်မ၍ လှူမြဲ ကျောင်းဘုရားမှာ တင်လှူရသည်။”

ဤကား တပို့တွဲ လပြည့်နေ့တွင် ဘုရင်က ကျောင်းဖုရားတို့သို့ မီးဖုန်း၊ မယ်ဖျူး၊ နှင့် ယာဂလှူသည့် အစီအစဉ် အဆောင် အရွက်များကို အကျယ် ဖော်ပြထားခြင်းဖြစ်သည်။ သာမန်လူတို့ကသော် ထင်း၊ မီးသွေး၊ မယ်ဖျူး စသည်ကို၎င်း၊ မယ်ဖျူးခေါ် မီးအိုးကင်းတွင် ထင်း၊ မီးသွေး စသည်ဖြင့် မီးဖို၍၎င်း၊ ကျောင်းဖုရားတို့သို့ သွားရောက်လှူဒါန်းကြသည်။ ဤသို့ပြုသော ကောင်းမှုကုသိုလ်ကို မီးဖုန်း၊ ခေါ်သည်။

ရှေးကျောက်စာနှင့် စာပေတို့တွင် မီးဖုန်း အရေးကို တွေ့ရ သည်မှာ—

(၁)။ “ညောင် မိဖုန် (ရိယံ) ကန်၊ ရိယံတွင် တန်ထာ။” ။၅၆၃ ခုစွဲ၊ မလိုင်မြို့၊ သင်ကြီးညောင်အုပ် ကျောက်စာ၊ ကျော၊ ၃၊ ၄။

(၂)။ “အဗ္ဗိပြင် သို့သည် သွိုင်ရဟန်ကိုအာ မိဖုန်ပိယံရသောအ ကြိုက် ဖြစ်။” ။ပုဂံမြို့၊ ဝိနည်းမိရ်ဖုရားမင်စာ။

(၃)။ “မိဖုန်၊ သင်ကြန်၊ စာရိယံ၊ ညောင်ရိယံသွန်၊ မပြတ်စိယံလျှင် တည်၏။” ။၆၃၁၊ ၆၅၂၊ ၆၅၃ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ စောလှဝန်းဖုရား ကျောက် စာ။ ကျော၊ ၂၂၊ ၂၃။

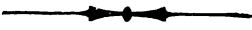
(၄)။ “မိဖုန်ပေသည်။” ။၇၅၄၊ ၇၆၀ ခုစွဲ၊ အဝမြို့၊ နန်းကျောင်း ကျောက်စာ၊ ကျော၊ ၁၄။

(၅)။ “ကထိန်သင်္ကန်း၊ ရဟန်းရှင်ပြု၊ ကျွတ်ဆုရည်၊ ပဉ္စင်းခံလျက်၊ ငှက်ပျံဖြန်းဖြန်း၊ တန်ဆောင်မုန်း၌၊ မီးဖုန်းမကျန်၊ သင်္ကြန်မမေ့၊ စေ့မြေ့လှ ဒါန်း။” ။နေမိငရဲခဏ်းပျို့၊ ၁၂၉။

အထက်ပါတို့တွင် တဆဲ့ နှစ်ရာသီ အလိုက် အလှူများ ပေး လေ့ရှိရာ၊ တပိုတွဲလအလှူကို မီးဖုန်း ဟု ရေးဆိုလျက်ရှိသည်မှာ ကျောက်စာတို့၌ ထင်ရှားသော်လည်း၊ နေမိငရဲခဏ်း ပျို့တွင်၊ တန်ဆောင်မုန်း ဟူသောလင်္ကာ အမည်နှင့် မိဖုန်း ဟူသော စကား နိကပ်စွာဆိုလျက်ရှိသဖြင့် တန်ဆောင်မုန်းလ၌ မီးထွန်းညှိပူဇော်သည်ကိုပင် မီးဖုန်း ဆိုခဲ့ပုံမှလာဟု တွေးတောရန်ရှိလာသည်။ သို့ရာတွင် ဤတွင်လည်း၊ တဆဲ့နှစ်ရာသီ အလိုက် ပြုလုပ်သော အလှူများအကြောင်းကိုပင်ဆိုလျက်ရှိကြောင်း ကထိန်သင်္ကန်းရှင်ပြုပဉ္စင်းခံ၊ သင်္ကြန် စသောစကားတို့က ညွှန်းဆိုလျက် ရှိသဖြင့်၊ တပိုတွဲလ မီးထင်း၊ မသံဖျူးအလှူကိုပင် ဆိုအံ့သို့ရှိသည်။ တန်ဆောင်မုန်းလတွင် မီးထွန်းညှိ မီးပူဇော်သည်ကို မီးဖုန်း ဟု ခေါ်ဆိုလေ့မရှိ၊ “မီးပွဲ၊ မီးထွန်းပွဲ၊ မီးပူဇော်ပွဲ၊ မီးမြင့်မို” ဟူသော ရေးသား စပ်ဆိုလေ့ရှိသည်။

သို့ဖြင့် ဝေါဟာရဏ္ဍပကာ သနီတွင် “သဘင် မီးဖုံး၊ ဆော်ညှိ ရုံးသည်၊ ပြည်လုံးဝန်းကျင်၊” ဟူသောစပ်အင်ကိုထောက်၍၊ “ဤ၌ မီးဖုံးဟူသည်လည်း ချမ်းခြင်းတို့ကို လုံစေခြင်းငှါ ဖုံးလွှမ်းသည်ဟူ၍ သဘောကြံမှု ဖုံးလွှမ်းခြင်း အနက်ငင်းတည်း။” ဟူသော ဒုတိယ ကျော်အောင် စံထား ဆရာတော်၏ မိန့်ဆိုကြံဆချက်မှာ ချွတ်ချော်သွားသည်ဆိုရာ၏။ ထို့နည်းတူစွာ၊ ကဝိလက္ခဏာသတ်ပုံတွင် “စာရေးမီးဖုံး၊ ထင်းသွေ့ရုံး၊ သမိုးရေသဖန်း။” ဟူသော သံပေါက်ဖြင့် မီးဖုံး ဟု အရေးပြလိုက်ခြင်းမှာလည်း လွဲချော်ချက်ပင်ဖြစ်၏။

ဝေါဟာရဏ္ဍပကာသနီနှင့် ကဝိလက္ခဏာ သတ်ပုံတို့တွင် တချောင်းငင် နှသတ် ကာရန် မီးဖုန်း ဟူသော အရေးကိုမပြုပဲ၊ တချောင်းငင် သေးတင် ကာရန်၌သာ မီးဖုံး ဟူသောအရေးကို ပြုကြသည်မှာ၊ ထိုခေတ် ထိုကာလ တွင် ရှေးအရေးအခေါ် မီးဖုန်း ဟူသောစကားကို အလျဉ်း သတ်မမူမိကြ။ ယခုခေတ်၌ကဲ့သို့ ထည့်သို့၊ သွတ်သွင်းထားသည့် ဖုံး နှင့်သော်၎င်း၊ လွှမ်း အုပ်ထားသည့် အဖုံး နှင့်သော်၎င်း အများအားဖြင့် ရောထွေး ရေးသား လျက် ရှိကြသောကြောင့်ဖြစ်ရာသတည်း။

၃၄။ ဖုမ္မတီ

အထက်မြန်မာနိုင်ငံ၌ ပုန်းမကြည် (ပုန်းမကျည်၊ ပုမ္မကျည်၊ ပုမ္မကျီ၊ ပုမ္မကျီ) နတ်သမီးကို ကောက်ပဲအသီးအနှံအထွက်ကောင်းရန်၊ တပေါင်းလ လောက်ဆီဝယ်၊ တောင်သူရာလုပ်တို့ပသလေ့ရှိကြောင်း၊ ပုန်းမကြည် ဟူ သောအမည်သည်၊ ပုဗ္ဗကြယ် ဟူသောအမည်မှ ဆင်းသက်လာဟန်ရှိကြောင်း၊ ပုဗ္ဗကြယ် မှာလည်း သောက်ရှု ကြယ်၊ သောကြာကြယ် ပင်ဖြစ်ကြောင်း၊ မြန်မာနိုင်ငံ၊ သုတေသနအသင်းဂျာနယ်။ အတွဲ ၃၂။ အပိုင်း ၁၊ (၁၉၄၈၊ ဒီဇင်ဘာလထုတ်) တွင်၊ ကျောက်စာဝန်ဟောင်း၊ ဦးမြကအကျယ်တဝင့်ရေး သားတင်ပြထားသည်။ ဤပုန်းမကြည်ကို ပသသည့်နည်းအတိုင်းပင်၊ မုန့်ဖြူ၊ မုန့်နီတို့ဖြင့် ဖုမ္မတီနတ်သမီးကို၊ တန်ဆောင်မုန်း၊ နတ်တော်၊ ကောက်လျင် စပါးစတင်ပေါ်ချိန်ဝယ်၊ အောက်မြန်မာနိုင်ငံ၌ တောင်သူလယ်လုပ်တို့ ပသလေ့ရှိကြောင်းကိုသော် လူသိနည်းနေဟန်ရှိသည်။ ဤ ဖုမ္မတီသျှင်မ ဟု ခေါ်ဆိုလေ့ရှိသော နတ်သမီးကို၊ တင်မြှောက်ပသသည့် အလေ့သည်၊ အောက်မြန်မာနိုင်ငံ၊ အချို့သော အရပ်တို့တွင်၊ ယနေ့တိုင်ရှိသေးကြောင်း စုံစမ်းကြည့်သဖြင့် သိရသည်။ ကျွန်ုပ်တို့ဝယ်စဉ် ကလေးဘဝဖြင့် ပါဝင်ဆင် နွဲ့ခဲ့ရသော ပွဲများတွင် ဆောင်ရွက်ပုံမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည်။

တန်ဆောင်မုန်း၊ နတ်တော်၊ ကောက်လျင်ပေါ်သဖြင့်၊ စပါးများကို စတင် ရိတ်သိမ်းစပြု၍၊ တန်လင်း ပြင်ဆင်ပြီးသော တနေ့နံနက်ဝယ်၊ အနီးချုပ်စပ်မှ ဖိတ်ခေါ်ထားသော ကလေးများနှင့်၊ စီမံထားသော မုန့်ဖြူ၊ မုန့်နီ၊ ကောက် ညှင်းပေါင်းစသည်တို့ကို လှည်းများပေါ်တွင် တင်၍၊ သတ်မှတ်ထားသော ကောက်ပင်များ ထွားသန်သည့်၊ လယ်ကြီးတကွက်ဆီသို့၊ ဝေလီဝေလင်း၊

နှင်းမြူမကွဲတကွဲအချိန်၌၊ တန်လင်းမှ မောင်းနှင်ထွက်ခွါသွားကြသည်။ ဤသို့ ထွက်ခွါသွားစဉ်၊ “ဖုမ္မတီသျှင်မ၊ နို့သီးကိုးတောင်ကျ။ ငတို့စပါးကိုး ထောင်ကျော်၊ မထွက်သင့်လား၊ တွက်သင့်လား။ ထွက်သင့်ပေ၊ ထွက်သင့်ပေ။” ဟု လှည်းများပေါ်ရှိ ကလေးများက သံပြိုင်အော်ဟစ်သွားကြရသည်။

လယ်ကွက်ကြီးသို့ ဆိုက်သောအခါ၊ လုပ်သားတို့က ရိတ်သိမ်းစုပုံထားသော စပါးနှံတို့ဖြင့် ကောက်လှိုင်းကြီးတလှိုင်းကို ကျစ်လျစ်သင်ယပ်စွာ စည်းနှောင်၍၊ ထောင်ထားပြီးသော်၊ ယူဆောင်လာသော ထမီ၊ တံပက်၊ အင်္ကျီ၊ ဆံစုစသည်တို့ဖြင့် ပတ်ရစ်ဆင်မြန်း၊ အမွှေးနံ့သာရည်ဖြင့် ပတ်ဖြန်းကာ၊ ဖုမ္မတီသျှင်မအဖြစ်သို့ ဖန်ဆင်းလိုက်လေသည်။ ထို့နောက်ဖုမ္မတီသျှင်မအား မုန့်ဖြူ၊ မုန့်နီ၊ ကောက်ညှင်းပေါင်းများအပြင်၊ မြေစိုင်းခဲ ရွှေတုံးငွေတုံးတို့ဖြင့် ပသပူဇော်၍၊ စပါးအထွက်ကောင်းပါစေ၊ မီးဘေး၊ မိုးဘေး၊ မြွေဘေး၊ ခိုးသူဘေးစသော ဘေးရန်အပေါင်းမှ ကင်းရှင်းစွာ စပါးများကို သိမ်ဆည်းနိုင်ပါစေဟု ဆုတောင်းကြသည်။ ပြီးလျှင် ကလေးများနှင့် ဝိုင်း၍ ပါလာသော မုန့်များနှင့် ကောက်ညှင်းပေါင်းများကို စားကြသည်။ ဤသို့ ပသတင်မြောက်၊ စားသောက်ကြရာ၌ အသက်သတ်များမပါစေရ၊ အုန်း၊ ငှက်ပျော၊ ထန်းလျက်၊ ကြံသကာ၊ နှမ်းထောင်းစသည်တို့သာ ပါရသည်။ ပြီးလျှင်ဖုမ္မတီသျှင်မအား လှည်းတစီး၏ ဦး၌တင်၍၊ တန်လင်းသို့ ပင့်ဆောင်သွားကြသည်။ ပသတင်မြောက်စားသောက်ကြစဉ်နှင့် လှည်းများဖြင့်ပြန်၍ လာကျစဉ်လည်း အထက်ပါအတိုင်း ကလေးများက အော်ဟစ်ကြရသည်။ တန်လင်းသို့ ရောက်သောအခါ ဖုမ္မတီသျှင်မအား ကောက်ဆိုင်ပေါ်၌ ခေတ္တတင်ထားလေသေးသည်။ အချို့လည်း တန်လင်းသို့ ပင့်ဆောင်လာပြီးမှ ဖုမ္မတီသျှင်မအား ပသတင်မြောက်၍ စားသောက်ကြကြောင်းသိရသည်။ ဖုမ္မတီသျှင်မကို တောင်သူကြီးတို့သာလျှင် တင်မြောက်ပသလေ့ရှိသည်။

ဤတွင် ဖုမ္မတီ ဆိုသောစကားသည်၊ ဖုမ္မတေ ဆိုသောစကားနှင့် အပြောင်းအလဲသာဖြစ်၍၊ ဖုမ္မတေ ဆိုသောစကားကိုသော် ရှေးကျောက်စာတို့တွင် အနံ့အပြားပင် တွေ့ရသည်။

(၁) “ကက်သင်မြောင်တောင်ကာ ဖုမ်မတေညီ အင်ဖျာ။” ။၄၇၃ ခုစွဲ သော်လည်း၊ နောက်ထိုး၊ တောင်ပြုန်းကြီးမြို့၊ လှည်းထောင်ဖုရားကျောက်စာ၊ ၁၆။

(၂) “တိုင်စောင်ဂါ ဖုမ်မတေယ် ငခေယ်ကိုင်။” ။၇၂၉ ခုစွဲ၊ ပင်းယမြို့၊ ရွှေစည်းခုံဖုရားကျောက်စာ။ ၁၂၊ ၁၃။

(၃) “ဖမ်မတေဝဲသိုမ်ဆဲ၊ ကျောင်ဖြူငိဝယ် ထန်တဆဲနှစ်ပင်။” ။
၇၄၆ ခုစွဲ၊ အမရပုရကျောက်စာ၊ ၂၃၉။ ၁၆၊ ၁၇။

ကျောက်စာတို့တွင် “ဖမ်မတေည်၊ ဖုံမတေယ်၊ ဖမ်မတေ” ဟု ရေးသည် တို့မှာ ဖုမ္မတေ ဟူသော အရေးနှင့် အတူတူပင်ဖြစ်သည်။ “ဖုမ္မတေအင်း၊ ဖုမ္မတေငခွေး၊ ဖုမ္မတေဝယ် ထန်းသုံးဆယ်” ဟု ဆိုသည်တို့၌ ဖုမ္မတေ မှာ အင်း၏ အမည်၊ ရွာ၏အမည်၊ အရပ်၏အမည်များဖြစ်၍ နေသော်လည်း၊ ယင်း အင်း၊ ရွာ၊ အရပ်တို့အား၊ ဖုမ္မတေ နတ်သမီးကို စွဲ၍ ဤသို့ခေါ်ဆို သည်ယူရာ၏။

ဖုမ္မတေ နှင့် ဖုမ္မတီ မှာ ပုဒ်ပြောင်းပုဒ်လဲသာ ဖြစ်ကြောင်း၊ မြေ၊ ရေ၊ လေ ကို ရှေးခေတ်လူတို့နှင့် ရခိုင်တို့က မြို့၊ ရီ၊ လီ ဟု ခေါ်ဆိုသည်ကို ထောက် ရာ၏။ ဖုမ္မတေ ပုဒ်မှာ ပါဠိဘာသာ ဘုမ္မဒေဝီ မှ လာသည်ယူရာ၏။ ဘုမ္မဒေဝီ တွင် နောက်ဆုံးပုဒ်ကိုပယ်သော် ဘုမ္မဒေ ရ၏။ ယင်း ဘုမ္မဒေ ကိုပင် ရှေး မြန်မာ၏ အသုံးပြောင်းစံနစ်အတိုင်း ရေးသားခေါ်ဆိုသဖြင့် ဖုမ္မတေ ကို ရအပ်၏။ အနက်မှာ မြေနတ်သမီး၊ မြေစောင့်နတ်သမီး ဟူ၏။

အထက်မြန်မာနိုင်ငံတွင် ပုန်းမကြည် ကို ပသပုံနှင့် အောက်မြန်မာနိုင်ငံ တွင် ဖုမ္မတီ ကို ပသပုံတို့မှာ လွန်စွာတိုက်ဆိုင်ညီညွတ်လျက်ရှိသည် ဆိုရာ၏။ ရည်ရွယ်ချက်ခြင်းလည်းတူပေ၏။ သို့ရာတွင် ဖုမ္မတီ ၏ ပုဒ်ရင်းဖြစ်သော ဖုမ္မတေ ဟူသောအရေးမှာ ကျောက်စာတို့တွင် တွေ့ရသဖြင့် ခိုင်မာ သလောက်။ ပုန်းမကြည် ဟူသောအရေးကိုကား မည့်သည့် ကျောက်စာ၊ မင်စာ၊ သတ်ပုံကျမ်း၊ ကဗျာကျမ်းတို့တွင်မှ မတွေ့ရသဖြင့် မခိုင်မာ၊ မသေချာ ဟု ဆိုရာ၏။ ပုန်းမကြည် ကို ပုန်းမကျည်၊ ပုမ္မကြည်၊ ပုမ္မကျီ၊ ပုမ္မဂျီ ဟု ရေး သော်လည်းမသင့်ဟု ဆိုရန်ခဲယဉ်းပေလိမ့်မည်။ ပုန်းမကြည် တွင် နောက် ဆုံးပုဒ် ကြည် ကို ပုမ္မကြယ် တွင် နောက်ပုဒ် ကြယ် နှင့် နီးစပ်စေလိုသော ကြောင့်သာ ဤသို့အရစ်ဖြင့် ရေးသည်ထင်မိ၏။ ပုမ္မကြယ်ကိုလည်း ပုမ္မကြယ် ဟုသာ ပြောင်းလဲရေးခဲ့သည်။ ပုန်းမကြည် ဟု ပြောင်းလဲရေးရန် ခဲယဉ်းလှ သည်။ ပုမ္မကျီ၊ ပုမ္မဂျီ ဟူသော ဖြစ်နိုင်သည့်အရေးအခေါ်တို့မှာ ဖုမ္မတီ နှင့် လွန်စွာ နီးစပ်သည်ဆိုရာ၏။ သို့ဖြင့် ယင်းစကားတို့မှာ ဘုမ္မဒေဝီ မှပင် လာပိမ့်လောဟု စဉ်းစားဖွယ် ရှိသည်။ ပုမ္မကြယ် ကို ပသသောအလေ့နှင့် ဘုမ္မဒေဝီ ကို ပသသော အလေ့တို့မှာလည်း တခြားစီပင် ဖြစ်၍၊ လယ်ရာ လုပ်သူတို့နှင့်သော် ဘုမ္မဒေဝီ မြေ စောင့် နတ်သမီးက ပို၍ နီးစပ်ဆီဆိုင်ပိမ့် လောဟူ၍လည်း စဉ်းစားရန်ရှိပေသတည်း။

၃၅။ ဖုရား

ဖုရား သည် မြန်မာလူမျိုးတို့အတွက် အထွတ်အမြတ်ဆုံးသော ပုဂ္ဂိုလ် ဖြစ်သော်လည်း၊ ဖုရား ဟူသော စကား၏ အရင်းအမြစ်သည်ကား မြန်မာ စကားတို့တွင် အနစ်အမြုပ်ဆိုးကဲ့သို့ ဖြစ်နေပေ၏။ ၎င်းစကား၏ အရင်းအ မြစ်ကို တူးဖော်ရန် ပညာရှိတို့ အမျိုးမျိုးကြိုးစားခဲ့ကြ လှလေပြီ။ သို့ရာတွင် အစစ်အမှန်ကို တွေ့မြင်ဟူ၍ကား မည်သူမျှ ဝန်မခံ နိုင်သေးချေ။ ရှာဖွေတူး ဖော်ရာ၌ နှံ့စပ်သင့်သလောက်နှံ့စပ်ပြီ။ နက်သင့်သလောက်နက်ပြီ။ လက်နက် များကိုလည်း ပြည့်စုံသင့်သလောက် ပြည့်စုံစွာ အသုံးပြုခဲ့ပြီဟုပင် ဆိုရန်ခဲ ယဉ်းလေသည်။

ဖုရား ဟူသောစကားနှင့်စပ်လျဉ်း၍ အရင်းအမြစ်ကိုမရှာမှီ၊ ရှေးနှင့်ယခု ရေးနည်း၊ ဆိုနည်း၊ သုံးနည်းများကို ဦးစွာစုံစမ်းဆင်ခြင်ရန် လိုလေသည်။ သို့မှသာ အရင်းအမြစ်ကို ဖျတ်မဖျတ် ဝေဘန်ဆုံးဖြတ်ရာ၌ အမှန်သို့ ကျနိုင် ပေမည်။ စကား၏ ရေးနည်း သုံးနည်းများကို ကျောက်စာတို့တွင် တွေ့ရ သည်မှာ-

- (၁) ဖုရား။ (၄၇၂ ခုနှစ်စွဲ တောင်ပြိုန်းကြီးမြို့ လှည်းထောင်ဖုရား ကျောက်စာ)။
- (၂) ပုရှာ။ (၄၇၄ ခုနှစ်ထိုး ပုဂံမြို့ မြစေတီကျောက်စာ)။
- (၃) ဘုရ။ မိဘုရ။ (၅၀၁ ခုနှစ်စွဲ ပုဂံမြို့ တိုင်းချွတ်ဖုရား ကျောက်စာ)။
- (၄) ပုကြာ။ (၅၂၇ ခုနှစ်ထိုး ပုဂံမြို့ ဓမ္မာရံကြီး ကျောက်စာ)။
- (၅) ပုဟိာ။ (၅၄၁ ခုနှစ်ထိုး ပုဂံမြို့ တိုင်းချွတ်ဖုရား ကျောက်စာ)။
- (၆) မိပုရှာ။ (၅၆၀ ခုနှစ်ထိုး ပုဂံမြို့ ကုပြောက်ငယ် ကျောက်စာ)။
- (၇) ဖုံရှာ။ (၅၆၄ ခုနှစ်ထိုး ပုဂံမြို့ သံပျင်ရင်ကောင်ဖုရား ကျောက် စာ)။
- (၈) အမိဖုရှာ။ (၅၇၃ ခုနှစ်ထိုး ပုဂံမြို့ မဟာထေရ် ကျောက်စာ)။
- (၉) ပုရှာလောင်။ (၅၇၄ ခုနှစ်ထိုး ပုဂံမြို့ စောရဟန် သိမ်ကျောက် စာ)။
- (၁၀) အမိပုရှာ။ (၅၇၈ ခုနှစ်ထိုး ပုဂံမြို့ ပြတိုက်ရှိ ကျောက်စာ)။
- (၁၁) ဖုရှာလောင်။ (၅၉၇ ခုနှစ်ထိုး ပုဂံမြို့ လေးမျက်နှာ ဖုရား ကျောက်စာ)။

(၁၂) အမိပုတီး။ (၆၀၃ ခုနှစ်ထိုး ပုဂံမြို့ ကုန်ကျောက်စာ)။

(၁၃) ဖုရာရှင်။ (၆၅၆ ခုနှစ်ထိုး ပုဂံမြို့ တုရင်ပုထိုး ကျောက်စာ)။

ဖုရာ၊ ပုရှာ၊ ဘုရာ၊ ပုကြာ၊ ပုဟ်၊ ဖုရှာ ဟု ခြောက်မျိုးသော အရေးတို့ကို ကျောက်စာပါ သကရာဇ်အလိုက် ဤသို့စဉ်လျက် တွေ့ရသော်လည်း၊ ဤအစဉ်အတိုင်း တခုမှတခုသို့ ပြောင်း၍ရေးခေါ်နည်း ဖြစ်ပေါ်လာသည်ဟု မဆိုနိုင်ချေ။ အချို့ကျောက်စာတို့မှာ သကရာဇ်ပင်ငယ်သော်လည်း နောက်မှ ပြင်ထိုးများ ဖြစ်ကြလေသည်။ ပြင်ထိုးသောကျောက်စာတို့၌၊ ပြင်ထိုးသည့် ခေတ်သုံးအတိုင်း စကားတို့၏ အရေးအသား၊ အခေါ်အဝေါ်ကို တွေ့ရလေသည်။ ဖုရာ၊ ဘုရာ ဟုရေးသားလျက်ရှိသော ထုတ်နှုတ်ချက် (၁) နှင့် (၃) ပါ လှည်းထောင်ဖုရားကျောက်စာနှင့်၊ ၅၀၁ ခုနှစ်ထိုး တိုင်းချွတ်ဖုရားကျောက်စာတို့မှာ ပြင်ထိုးများဖြစ်ကြ၍၊ ပုရှာ၊ ပုဟ်၊ ဖုရှာ ဟုရေးသားလျက်ရှိသော ထုတ်နှုတ်ချက် (၂)၊ (၅)၊ (၇) ပါ မြစေတီ ကျောက်စာ၊ တိုင်းချွတ်ဖုရား ကျောက်စာ၊ သံပျင်ရင်ကောင်ဖုရားကျောက်စာတို့မှာ မူလထိုးများ ဖြစ်ကြောင်း ကျောက်စာရှိ စကားအသုံးအနှုန်းနှင့် ရေးပုံ သတ်ပုံတို့ကို ထောင့်ခြင်၍ သိသာနိုင်လေသည်။ မည်သည့်အရေးသည် နကိုမူလ၊ မည်သည့်အရေးသည် ပြင်ရေးပြောင်းရေးဟု ဆုံးဖြတ်ရာ၌၊ ကျောက်စာတို့တွင် တွေ့ရသောသကရာဇ်ကို သာမက၊ အသံတို့၏ ဖြစ်ပေါ်ပြောင်းလဲတတ်ပုံ နိယာမတရားများနှင့် အသံတို့ကို အကွရာတို့ဖြင့် ရေးသားဖော်ပြရာ၌ ဖြစ်ပေါ်လာသော ထုံးတမ်းနည်းနာ အဖြာဖြာတို့ကိုပါ ဆင်ခြင်ထောက်ထား သင့်လေသည်။ ဤသို့ ဆင်ခြင်ထောက်ထားသော် အောက်ပါအတိုင်း ဖုရား နှင့်စပ်လျဉ်း၍ ရေးနည်းများ ဖြစ်ပေါ်ပြောင်းလဲလာသည်ဟု ဆိုရပေမည်။—

ပုဟ်၊ ပုရှာ၊ ဖုရှာ၊ ဖုရာ၊ ဘုရာ။

ပုကြာ ဟူသော ရေးနည်းမှာ ပုဟ် နှင့် ပုရှာ ရေးနည်းတို့ကဲ့သို့ ရ အကွရာကို အထက်သို့လည်း မတင်၊ အလယ်သို့လည်းမယူ၊ အရစ်ပြု၍၊ ရ နှင့် ဗ နေရာများကို ပြောင်းပြန်လှန်ကာ၊ အဆန်းထွင်လျက် ရေးသော နည်းမျှဖြစ်သောကြောင့်၊ ရေးနည်းအရိုးအစဉ်၌ မထည့်သွင်းပဲ ချွင်းချန်ထားခဲ့ပါသည်။ ၎င်းရေးနည်းသည်လည်း ပြန့်ပွားခြင်းမရှိ၊ ကျောက်စာ တချပ်နှစ်ချပ်တို့၌သာ တွေ့ရသော ရေးနည်းဖြစ်ချေသည်။

ကျောက်စာအားလုံးတို့ကို ခြုံ၍ကြည့်သော် ရှေးအက္ခရာများ ဖြစ်သော ပု၊ ဖု၊ ဘု တို့အနက် ပု သည် ရှေးအကျဆုံးသော ရေးနည်းဖြစ်၍၊ ပုဂံခေတ်တွင် အသုံးအတွင်ကျယ်ဆုံးဖြစ်ကြောင်း တွေ့ရ၏။ ဖု သည် ပုဂံခေတ် ဒုတိယပိုင်းလောက်တွင် ပု မှ ပြောင်းလဲလာသော ရေးနည်းဖြစ်၍၊ မြင်စိုင်း၊ ပင်းယအင်းဝ ခေတ်တို့တွင် အတွင်ကျယ်ဆုံး ဖြစ်လေသည်။ ဘု မှာ ဖု မှ ပြောင်းလဲလာသော နောက်ဆုံးပေါ် ရေးနည်းဖြစ်၍ အင်းဝပြည်ကြီး ပဌမအကြိမ် ပျက်စီးပြီးထိုး ကျောက်စာတို့တွင်မှ စတင်တွေ့လာရပြီးလျှင်၊ ကုန်းဘောင်ခေတ်သို့ကျသောအခါ တွင်ကျယ်၍လာလေသည်။ ပုဂံခေတ်နှင့်အင်းဝခေတ်အတွင်း ဘု အရေးကို တွေ့ရသော ကျောက်စာများသည်၊ အများအားဖြင့် ပြင်ထိုးများ ဖြစ်လေသည်။

မြန်မာနှင့်တကွသော အလားတူဘာသာတို့တွင် က၊ခ၊စ၊ဆ၊ထ၊ထ၊ ပ၊ဖ ဟူသော နှစ်သံ မပေါ်ထင်သဖြင့် အဖောသ ဟုခေါ်သော အသံ များ နှင့်၊ ဂ၊ဗ၊ ဇ၊ ဈ၊ ဒ၊ ဓ၊ ဝ ဟူသော နှစ်သံ ပေါ်ထင်သဖြင့် ဖောသ ဟုခေါ်သော အသံများ ရှိလေသည်။ အနောက်နိုင်ငံ သဒ္ဒါဆရာများကသော် အဖောသ အသံများကို ပြင်းပြင်းမာမာ ရွတ်ရသဖြင့် သံမာ ဟု ခေါ်၍၊ ဖောသ အသံများကို ညှင်းညှင်းပျော့ပျော့ ရွတ်ရသဖြင့် သံပျော့ ဟုခေါ်ဆိုလေသည်။ ၎င်းနှစ်မျိုးအနက် အဖောသ သံများသည် မူလသံများ ဖြစ်ကြ၍၊ ဖောသ သံများမှာ အဖောသ သံများကို ရွတ်ဆိုရာ၌ လူတို့သည် ဥတုရာသီပြင်းပြသဖြင့် အားနည်းသောကြောင့်သော်၎င်း၊ ယဉ်ကျေး သိမ်မွေ့လာသောကြောင့်သော်၎င်း၊ ကောင်းစွာအားမထုတ်ပဲ၊ သာသာညှင်းညှင်းလွယ်လွယ်ကုန် ရွတ်ဆိုသည်မှ ဖြစ်ပေါ်လာသော အသံများ ဖြစ်လေသည်။ ဖောသ အသံများမှ အဖောသ အသံများသို့ ပြောင်းလဲခြင်း အလျှင်းမရှိ ဟု မဆိုနိုင်သော်လည်း၊ အဖောသ အသံများမှ ဖောသ အသံများသို့ ပြောင်းလဲခြင်းသည်သာ အရိုးအစဉ် ဖြစ်လေသည်။ အထူးသဖြင့် ရှေးမြန်မာလူမျိုးတို့သည် ဖောသ အသံများထက် အဖောသ အသံများကို ပိုမိုသုံးစွဲလေ့ ရှိလေသည်။ ထို့ကြောင့် ယခု ဂူ၊ ကျေးဇူး၊ ဒီပဲရင်း၊ မိုဟု ဂ၊ ဇ၊ ဒ၊ ဝ ဟူသော ဖောသ သံများဖြင့် ရေးဆိုလျက်ရှိသော စကားများသည်၊ ရှေးကျောက်စာတို့တွင် ကူ၊ ကျညီဂူ၊ ထိပေသျှင်၊ ပို ဟု က၊ စ၊ ထ၊ ပ ဟူသော အဖောသ သံများဖြင့် ရေးဆိုသောစကားများမှ ဆင်းသက်၍လာလေသည်။ ယခုပင်လျှင် ကစား၊ တစုံ၊ တပေါင်း၊ ပန်းပု ဟု ရေးသည်ကို ဂဇား၊ ဒဇာ၊

ဒဗေဒါး၊ ဗမု ဟု ရွတ်ဆိုခြင်းသည် အယောသ သံမှ ယောသ သံသို့ပြောင်းလဲခြင်းများပင် ဖြစ်ချေသည်။

အယောသ၊ ယောသ သံများအနက်လည်း က၊ဂ၊ဓ၊ဇ၊တ၊ဒ၊ဝ၊ဗ၊ ဟူသော နကိုသံလျော့သဖြင့် သိထိလ ဟု ခေါ်သော အသံများနှင့်၊ ဓ၊ဗ၊ဆ၊ဈ၊ထ၊ဓ၊ဖ၊ဘ ဟူသော နကိုသံ တင်းသဖြင့် ခနိတဟု ခေါ်သော အသံများဟူ၍ နှစ်မျိုးရှိပြန်လေသည်။ အနောက်နိုင်ငံသဒ္ဒါဆရာများကသော် သိထိလ သံများကို ဗ သံမပါသော အသံများဟုခေါ်၍၊ ခနိထ သံများကို ဗ သံပါသော အသံများဟု ခေါ်ဆိုလေသည်။ ၎င်းအသံ နှစ်မျိုး အနက် လည်း သိထိလ သံများမှာ ခနိတ သံများသို့ သက်ရိုးအစဉ် ဖြစ်သော်လည်း၊ မြန်မာဘာသာတွင် ခနိတ သံများမှ သိထိလ သံများတို့ သက်သောထုံးအများပင် ရှိလေသေးသည်။ ရှေး၌ ကုဟာ၊ နရည်တြာ၊ တနှောင်၊ ပုဿ ဟု က၊ဓ၊တ၊ဖ ဖြင့် ရေးဆိုသည်ကို၊ ယခု ခဝါ၊ နရည်းကြာ၊ ထနှောင်း၊ ဖုဿ ဟု ဓ၊ဆ၊ထ၊ဖ ဖြင့် ရေးဆိုခြင်းသည် သိထိလ သံမှ ခနိတ သံသို့ ပြောင်းလဲခြင်းများပင် ဖြစ်လေသည်။

ပု၊ဖ၊ဘ ဟူသော ရေးနည်းသုံးမျိုးအနက်၊ ပု မှာ အယောသ- သိထိလ သံ၊ ဖု မှာ အယောသ-ခနိတသံ။ ဘု မှာ ယောသ-ခနိတ သံများဖြစ်ကြသဖြင့်၊ အထက်၌ ဖော်ပြခဲ့သော အသံတို့၏ ပြောင်းလဲခြင်း နိယာမတရားများအရသော်၊ ပု မှ ဖု သို့သက်၍၊ ဖု မှ ဘု သို့ သက်သင့်လေသည်။

ကျောက်စာ အားလုံးတို့ကို ခြံ၍ကြည့်သော်၊ နောက် အက္ခရာများ ဖြစ်သော ဟံ၊ရှာ၊ရာ တို့အနက် ဟံ သည် ရှေးအကျဆုံးသော ရေးနည်းဖြစ်၍၊ ပုဂံခေတ်၌ တွင်ကျယ်ပြီးလျှင်၊ ပုဂံခေတ်ကုန်သောအခါ ကွယ်ပ၍ သွားလေသည်။ ရှာ သည် ပုဂံခေတ်တွင်ပင် ဟံ မှ ပြောင်းလဲလာသော ရေးနည်းဖြစ်၍ မြင်စိုင်းခေတ်၊ ပင်းယခေတ်တို့၌ အတွင်ကျယ်ဆုံးဖြစ်လေသည်။ အင်းဝခေတ်သို့ရောက်သောအခါ ရှာ ကွယ်ပ၍ ရာ ဟူသောအရေး ပေါ်ပေါက် တွင်ကျယ်၍ လာလေသည်။ ပုဂံခေတ်မှ ပင်းယခေတ်အတွင်း ရာ အရေးကို တွေ့ရသော ကျောက်စာ များမှာ အများ အားဖြင့် ပြင် ထိုး များ ဖြစ်တတ်လေသည်။

ဟံ ကို ပုံနှိပ်ရာ ဖတ်ရာတို့၌ လွယ်ကူရန် ဟာ အထက်တွင် ရ ကို ပြီးစွာ အက္ခရာ ရေးရိုးအတိုင်း တင်၍ပြလိုက်သည်။ ကျောက်စာ တို့တွင်ကား ဟံ ဟု ဟာ အထက်တွင် လ ကို ပြောင်းပြန်ကွေး၍ ထောင်လိုက် ထားသကဲ့သို့သော အမှတ်သင်္ကေတကိုတင်၍ ရေးလေ့ရှိလေသည်။ ရ အား ဤသို့

အမှတ်သင်္ကေတပြု၍ အက္ခရာတို့၏ အထက်၌ တင်၍ရေးခြင်းသည် နာဂရိ အက္ခရာရေးနည်းအတိုင်းဖြစ်၍၊ သံသကြိတ်ဘာသာအားဖြင့် ရေဖ ဟု ခေါ်လေသည်။ ရှေးကျောက်စာတို့တွင် ရေဖတင်၍ရေးသည်ကို ပုဟိာ နှင့် ဟိုယ် (ရွှ) တို့၌သာ တွေ့ရလေသည်။ ရေဖတင်၍ ရေးခြင်း သဘော သည်ကား၊ ရေဖအတင်ခံရသော အက္ခရာသည်သာအရင်းခံ၊ ရေဖသည် အရင်းခံမဟုတ်၊ အရင်းခံ အက္ခရာကို အထက်မှ၊ ဝါ၊ ရှေ့မှနေ၍ ယှဉ်ပူးသော အက္ခရာမျှ ဖြစ်၏။ ရေဖ၌ သရသံမရှိ။ သို့ရာတွင် အရင်းခံဖြစ်သော အက္ခရာကို ဖတ်ရာ၌ ရေဖဟုခေါ်သော ရ သံကိုပေါ်သည် ဆိုရရုံ ရှေ့မှထည့်၍ ဖတ်ရလေသည်။ ဟိာ ကို ရေဖနှင့်ရေးခြင်းသည်၊ ပုဟိာ ဟူသော စကားတခုလုံး၏ မူလဘူတနှင့် အနက်အဓိပ္ပါယ်ကို ကြံစည်ယူဆရာ၌ အလွန် အရေးကြီးသော အချက်တရပ်ဖြစ်လေသည်။

ဟိာ ဟု ရေဖနှင့် နာဂရိအက္ခရာ ရေးနည်းသည်၊ ရှာ ဟု ရေဖ မပါပဲ မွန်-မြန်မာ အက္ခရာ ရေးနည်းထက် ရှေးကျရမည်မှာ စင်စစ် ဖြစ်တော့၏။ ဟိာ တွင် ရေဖဟု ခေါ်သော ရ ကို ပုဒ်ရင်းပြု၍၊ ပုဒ်ရင်း ဖြစ်သော ဗ ကို ဗျည်းယှဉ်ပြုပြီးလျှင်၊ အာ သရကို ထည့်မြဲ ထည့်၍ ရေးသဖြင့် ရှာ ဖြစ်လာ၏။ ထိုနည်းတူစွာ ဟိုယ် ဟူသောအရေးမှ ရှာ ဖြစ်လာ၏။ ရှေးကျောက်စာတို့တွင် တချောင်းငင်ပြု၍ ရေးသော ဥ သရသည် ယခုဝဆွဲနှင့်တူ၍၊ ယ် (ယသတ်) သည်ယခုသဝေထိုးပြု၍ ရေးသော ဧ သရနှင့်တူ၏။ ရှာ ဟု ရေးသည်မှ နောင်တဖန် ရှာ တွင် ဗ ထိုးသံပျောက်သဖြင့် ရာ ဟူသောအရေး ဖြစ်ပေါ်လာပြန်လေသည်။ ထိုနည်းတူစွာ ရှေးကျောက်စာတို့တွင် အခါ ဟူသောအနက်ဖြင့် သုရှော၊ သောရှော၊ သရှော၊ ရှော ဟု ရေးသည်ကို၊ ရှော တွင် ဗ ထိုးပျောက်၍ ယခု ရှေးသရောအခါ၊ တရံရောအခါ၊ ဘယ်နံရောအခါ၊ စသည်ဖြင့်၊ ရော ဟုရေးခြင်း ဖြစ်ပေါ်လာလေသည်။

ရှေးစကားရေးပုံ အလုံစုံကို ပေါင်းခြံ၍ ထောက်ခြံသော် ပုဟိာ၊ ပုရှာ ဟူသောရေးနည်းများကို ပုဂံခေတ်တွင် မရှေးမနှောင်းပင် တွေ့ရသော်လည်း ဟိာ သည် ရှေးအကျဆုံးသော မူလရေးနည်း ပုရှာ မှာ ပုဟိာ မှ ပြောင်းလဲလာသော နောက်ပြင်ရေးနည်းဟု မှတ်သင့်လေသည်။ ၎င်းရေးနည်းများကို ပုဂံခေတ် တွင်သာ တွေ့ရ၍၊ ပုဂံခေတ် ကုန်သော အခါ မတွေ့ရတော့ချေ။ ပုဂံခေတ်ဒုတိယပိုင်းလောက်တွင် ပုရှာ မှ ဖုရှာ သို့ပြောင်း၍ ရေးပြန်လေသည်။ ဖုရှာ သည်လည်း ပုဂံခေတ် ဒုတိယပိုင်းနှင့် မြင်စိုင်းခေတ်၊ ပင်းယ

ခေတ်တိုင်အောင်သာတည်၍၊ အင်းဝခေတ်သို့ ရောက်သောအခါ ဖုရှာ မှ ဖုရာ၍သို့ ပြောင်းပြန်လေသည်။ ဖုရာ သည်လည်း အင်းဝခေတ် ကုန်အောင် သာတည်၍၊ ထိုမှလွန်သော် ဘုရာ သို့ပြောင်းပြန်လေသည်။ ဘုရာ၊ ဝါ ဘုရား ဟူသောအရေးသည် ကုန်းဘောင်ခေတ်တွင် အတွင်ကျယ်ဆုံးဖြစ်၍၊ ယခုတိုင် ထွန်းကားလျက်ရှိကြောင်း လူတိုင်း အသိဖြစ်လေသည်။

ပုဟ်ာ ဟု ရေးသည်ကို အထက်၌ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း ပု-ရဟာ ဟု ရ သံကိုပေါ်သည်ဆိုရုံ ဟာ သံနှင့်တွဲ၍ ဖက်သင့်လေသည်။ ဖုရှာ ဟူသော အရေးကိုကား ပု-ရဟာ ဟု ရ သံကို အ သရသံ ပြီသစ္စာဖြင့် ရွတ်ဆို၍၊ ဟာ သံကို ပေါ်သည်ဆိုရုံ ရ သံ၏နောက်၌ ယှဉ်တွဲ၍ ဖတ်သင့်လေသည်။ ရ ကို ရေဖမ္မပုဒ်ရင်းအဖြစ်သို့ပြောင်း၍ ရေးသည်မှာ ၎င်းအသံသည် ရှေးကထက် ပေါ်လွင်ထင်လျားလာ၍ ဟ ကို ပုဒ်ရင်းအဖြစ်မှ ဗျည်းယှဉ်အဖြစ်သို့ပြောင်း၍ ရေးသည်မှာယင်းအသံသည်ရှေးကလောက် ပေါ်လွင်ထင်လျားခြင်းမရှိသော ကြောင့်ဟု ဆိုရပေမည်။ ဖုရှာ၊ ဖုရှာ ဟု ရေးသည်ကို ပုသျှာ၊ ဖုသျှာ ဟု အသျှင် ဆိုသည်၌ကဲ့သို့ သျှ သံဖြင့်မဖတ်သင့်။ ဤသို့ မဖတ်သောကြောင့်သာ နောင် ဖုရာ ဟူသော အရေအဖတ်ပေါ်လာနိုင်လေသည်။ သျှ သံမှ ရ သံ မသက်နိုင်၊ ရဟ သံမှသာ ဟာ သံကျေ၍ ရ သံသို့ သက်နိုင်လေသည်။ ဖုရှာ ဟူသောအရေးမှ ဖုရာ ဟူသောအရေးသို့ ပြောင်းလဲလာသော အင်းဝ ခေတ်သို့ရောက်သောအခါကျမှသာ ဖု တွင် ဥ သရသံများ ပျောက်ငြီးလျှင် ရဟာ တွင်လည်း ဟ ဗျည်းယှဉ်ပျောက်၍ ဖရား ဟူသော ဖတ်ရွတ်နည်း ပေါ်လာသည် ထင်ဖွယ်ရှိ၏။ မည်သည့်နည်းဖြင့်မဆို ဖရား ဟု ဖတ်ရွတ် နည်းသည် ရှာ မှ ရာ သို့ ပြောင်း၍ ရေးသော ခေတ်ထက် စော၍ မပေါ် ပေါက်နိုင်ရာ။ ဖု တွင် ဥ သရသံပျောက်၍ ဖ ဟုဖတ်သည်မှာ၊ ကုလား ကို က လား၊ ခုတင် ကို ခတင်၊ စုလစ် ကို စလစ်၊ တုရင် ကို ဒရင်၊ ပုစွန်၊ ပုဆိုး၊ ပုတီး၊ ပုထိုး တို့ကို ပစွန်၊ ပဆိုး၊ ပတီး၊ ပထိုး၊ မုဒိန်း၊ မုဒိမ်း၊ မုယော၊ မုရိုး၊ မုလေး တို့ကို မဒိန်း၊ မဒိမ်း၊ မယော၊ မရိုး၊ မလေး ဟု ဖတ်သည့်နည်း တူ ဖြစ်လေသည်။ ယခုကာလတွင် ဖရား ဟု ဖ သံဖြင့် ဖတ်ရွတ်လျက်၊ ဘုရား ဟု ဘ ဖြင့်ရေးခြင်းသည် အလျှင်းမသင့်လျော်ချေ။ ဖရား ဟု ရေးမှသာ အရေး နှင့် အဖတ်ညီညွတ်၍ ရှေးထုံးစဉ်လာ မပျက်ရှိချေမည်။

ကျောက်စာတို့မှ အသုံးနှင့်ပတ်သက်၍ ပေါ်ထွက်သော အချက်တို့သည် ကား—

(က)။ ထုတ်နှုတ်ချက် (၁), (၂), (၃), (၄), (၅), (၇) တို့တွင် ဖုရား၊ ပုရှား၊ ဘုရား၊ ပုကြား၊ ပုဟံ၊ ဖုရှား ဟု ဖုရား ကို ဗုဒ္ဓ အတွက် သုံး သည်။

(ခ)။ ထုတ်နှုတ်ချက် (၃), (၆), (၈), (၁၀), (၁၂) တို့တွင် မိဘုရား၊ မိပုရှား၊ အမိဖုရှား၊ အမိပုရှား၊ အမိပုဟံ ဟု ဖုရား ကို ဘုရင်၏ ကြင်ရာတော် အတွက် သုံးသည်။

(ဂ)။ ထုတ်နှုတ်ချက် (၉), (၁၂), (၁၃) တို့တွင် ပုရှားလောင်း၊ ဖုရှား လောင်း၊ ဖုရားရှင် ဟု ဖုရား ကို ဘုရင် အတွက်သုံးသည်။

ပုဂံခေတ်တွင် ဖုရား ကို ရှေးဦးစွာ ဗုဒ္ဓ အတွက်သာသုံး၍၊ ဘုရင် နှင့် ဘုရင်၏ကြင်ရာတော် တို့ကိုသော် မင်းကြီး နှင့် မင်းကြီး မိယား ဟုသာ ရေး သားခေါ်ဆိုလေသည်။ သို့ရာတွင် ထိုခေတ်တွင် အခြားကတော် မယားတို့ ကိုလည်း မိယား ဟုပင် သုံးစွဲခေါ်ဆိုလေရကား၊ မင်းကြီးမိယား ဆိုရာ၌ ကတော်မယားတို့နှင့် မကွဲပြား တတန်းတည်းထားရာ ကျနေသဖြင့် ကွဲပြား ခြားနားလိုသောသဘောဖြင့် အမိဖုရား ဟု တီထွင်သုံးစွဲလာသည်ဟု ထင် ဖွယ်ရှိ၏။ အမိဖုရား နှင့် မိဖုရား အနက် အမိဖုရား က ရှေးကျ၍၊ မိဖုရား က နောက်ကျသင့်လေသည်။ အမိဖုရား တွင် အ ကျ သဖြင့် မိဖုရား ဖြစ် လာလေသည်။ အမိဖုရား၊ မိဖုရား တို့၏အနက်သည်ကား မိန်းမဖုရား၊ ဝါ၊ အမေဖုရား ဟူ၏။ ဖုရား ကို ရှေးဦးစွာ ဗုဒ္ဓ အတွက်သုံးသည်မှာ၊ မင်းကြီး၏ မိယား မိန်းမအတွက်ပါ သုံးစွဲ၍လာသည်မှာ အလွန်လျှင်ထူးခြားမှတ်သား ဖွယ်ကောင်းသော အချက်တရပ် ဖြစ်လေသည်။ ထိုအခါ ဘုရင် ကိုသော် မင်းကြီး ဟုပင် ဆက်လက်သုံးစွဲသွားသည်ကို တွေ့ရ၏။ အချို့ နေရာတို့၌လည်း ပါဠိပုဒ်ပျက် မဟာရာဇ် ဟူသောအသုံးကို တွေ့ရပေသေး၏။ ပုဂံခေတ်ဒုတိယ ပိုင်းလောက် ရောက်မှသာ ဘုရင် ကို ဖုရားလောင်း ဟု သုံးစွဲခေါ်ဆိုလာ လေသည်။ ဘုရင် ကို ဖုရားလောင်း ဟု ဖုရား တွင် လောင်း ဖြည့်၍ ခေါ် သည်မှာ ဗုဒ္ဓ ကို ခေါ်သော ဖုရား နှင့် ကွဲပြားစေရန်မျှသာဟု ထင်ဖွယ်ရှိ ၏။ ဘုရင်သည် မိဖုရား ဟူသည်၌ကဲ့သို့ ဖုရား မဟုတ်၊ ဖုရားဖြစ်မည့်အလောင်း အလျှာမျှသာဟု နှိမ့်ချလိုသော သဘောဖြင့် ခေါ်သည် မဖြစ်တန်ရာ။ ထို့ ကြောင့်သာ နောင်မကြာခင် ပုဂံခေတ်မကုန်မီပင် ဖုရားရှင် ဟူသော အခေါ် ပေါ်လာ ပြန်လေသည်။ ထိုအခါ ဗုဒ္ဓ ကိုလည်း ဖုရားရှင် ဟုပင် ခေါ်ပြန် သေးရာ ဗုဒ္ဓ နှင့် ဘုရင် အခေါ်ချင်း တူလျက်နေသဖြင့် အကြောင်းအဆက် အသွယ်ကိုထောက်ခြင့်မှသာ ကွဲပြားလေတော့သည်။ ဘုရင် ကို ဖုရားရှင်

ဟု ခေါ်ခြင်းသည် ပဌမအင်းဝခေတ် ကုန်သည်တိုင်အောင်သာ တည်၍၊ ထိုမှလွန်သော် ဖုရား ဟူသောအရေးမှ ဘုရား ဟူသောအရေးသို့ ပြောင်းသည် သို့လိုက်၍၊ ဖုရားရှင် ဟူသောအရေးမှ ဘုရင် ဟူသောအရေးသို့ ပြောင်းပြန်လေသည်။ ဘုရင် ဆိုသော နောက်ဆုံးပေါ် ယခုခေတ်သုံး စကားသည် ဖုရားရှင် မှ ဘုရားရှင် သို့ပြောင်းကာ၊ ဘုရားရှင် ကို လုံးထွေးလျက် ဘုရင် ဟု ရွတ်သည်မှ ဖြစ်ပေါ်လာသော စကားပေတည်း။ ဘုရားရှင် တွင် ရားမှ အား အရသံကြေ၍၊ ရှင် မှ ရှ ဗျည်းသံကျေပြီးလျှင်၊ ရ ဗျည်းသံနှင့် င် (ငသတ်) ကိုဟပ်၍ရွတ်သဖြင့် ဘုရင် ဟုအသံထွက်လာသည်ဟု ထင်ဖွယ်ရှိ၏။ ဤသို့လျှင် စကားတို့သည် တဘဝမှတဘဝသို့ ပြောင်းလဲလာသည်မှာ၊ လိပ်ပြာဥမှ ပေါက်ဖတ်၊ ပေါက်ဖတ်မှ ပိုးကောင်း၊ ပိုးကောင်းမှ လိပ်ပြာအဖြစ် သို့ တဆင့်ပြီးတဆင့် ပြောင်းလဲလာသည်နှင့် တူလှချေ၏။

ဖုရား ဟူသောစကား၏ အသုံးနှင့်စပ်လျဉ်း၍ အချုပ်သော် ဗုဒ္ဓ၊ ဘုရင်၊ မိဖုရား တို့ကို တတန်းတည်းထားကာ၊ ဖုရား ဟု ခေါ်ဆိုခြင်းပင် ဖြစ်၏။ ဤအချက်သည်လည်း ဖုရား ၏အရင်းအမြစ်ကို ဝေဘန်ဆုံးဖြတ်ရာ၌ အလွန်အရေးကြီးသော ထောက်ထားဖွယ်တရပ် ဖြစ်လေသည်။

ဖုရား ဟူသော စကားသည်၊ ပုဟီ၊ ပုရှာ၊ ဖုရှာ၊ ဖုရာ ဟု ပုဟီ မှ အရင်းတည်၍ တရွေ့ ရွေ့တဖြေးဖြေး ရွေ့လျော့ပြောင်းလဲလာသော စကား ဖြစ်ကြောင်း ကောင်းစွာမှတ်သားရာ၏။

ဖုရား ဟူသော စကား၏ရေးနည်း၊ ဆိုနည်း၊ သုံးနည်းများကို၊ သမိုင်းနှင့်တကွ စိစစ် ဝေဘန် သိနားလည်ပြီးသော်၊ ၎င်း၏အရင်းအမြစ်ကို ရှာဖွေ တူးဖော်ရန်သာ ကျန်ပေတော့သည်။ စကား၏ အရင်းအမြစ်နှင့် စပ်လျဉ်း၍ ပညာရှိတို့ ယူဆခဲ့ကြသည်တို့ကား—

- (၁) ဝရ ဟူသော အကောင်းဆုံး၊ အမြတ်ဆုံး၊ အဖိုးအတန်ဆုံး၊ အထင်လျားဆုံးဟောပါဠိ၊ ဝါ၊ သံသကြိုင်ပုဒ်မှ လာသည်ဆိုသောအယူ။
- (၂) ပုရ၊ ဝါ၊ ပုရး ဟူသော ရှေ့ ဟော သံသကြိုင်ပုဒ်မှ လာသည် ဆိုသောအယူ။
- (၃) ဗုဒ္ဓ ဟူသော ဗုဒ္ဓချင်တော် ဟော ပါဠိ၊ ဝါ၊ သံသကြိုင်ပုဒ်မှ လာသည်ဆိုသောအယူ။
- (၄) ဘူရိ ဟူသော မြဟွာ၊ ဗိဿနိုး၊ ပရမီသွာ၊ ပညာ ဟော ပါဠိ၊ ဝါ၊ သံသကြိုင်ပုဒ်မှ လာသည်ဆိုသောအယူ။

(၅) ဖုယား၊ ဝါ၊ ဖိုယေး ဟူသော ဗုဒ္ဓအဖ၊ ဗုဒ္ဓမြတ်စွာ ဟော တရုတ် စကားမှ လာသည်ဆိုသောအယူ။

အထက်ပါအယူတို့ကို မစိစစ်မှီ ကျွန်ုပ်တို့၏အယူကို ရှေးဦးစွာ ဖေပြီ ပါအံ့၊ သို့မှသာ အယူတို့ကို အလွယ်တကူ ညှိနှိုင်းတိုက်ဆိုင်၍ အကျိုးအပြစ် တို့ကို တပြိုင်တည်း ဝေဘန်ပိုင်းခြား ဆုံးဖြတ်နိုင်ပေမည်။

ကျွန်ုပ်တို့ထင်မြင်ချက်၌ ယခု ဖုရား ဟု ရေးသင့်၍ ဖုရား ဟု ရွတ်ဆိုနေကြ သော စကား၏ အရင်းအမြစ်ကို လိုက်လိုသော်၊ ယင်းစကား၏ နုကိုမူလ ဖြစ်သော ပုဟိာ ၏အရင်းအမြစ်ကို လိုက်မှသာ အမှန်သို့ကျနိုင်လိမ့်မည်။ ဖုရား သည် ပုဟိာ မှဖြစ်လာသောကြောင့်၊ ကျွန်ုပ်တို့ကအရင်းအမြစ်ဟု ဆို သောစကား၏ ရေးပုံရွတ်ပုံတို့သည် ဖုရား နှင့်သာမဟုတ်၊ ပုဟိာ နှင့်လည်း တိုက်ဆိုင်ညီညွတ်မှသာ ဟုတ်လောက်ပြီဟု ယူဆသင့်လေသည်။ ထို့ကြောင့် ကျွန်ုပ်တို့သည် ပုဟိာ ဟူသော စကား၏ အရင်းအမြစ်ကို ရှာဖွေ စုံစမ်း တွေး တော ကြစည်ခဲ့ရာအောက်ပါအတိုင်း တွေ့ရပေ၏။

(၁) ပုဟိာ သည် ပု ပုဒ် ဟိာ ပုဒ်တို့ကို ပေါင်းစပ်သဖြင့် ရအပ်သော စကားဖြစ်၏။

(၂) ပု ပုဒ် ဟိာ ပုဒ်တို့သည် ပါဠိစကားလည်းမဟုတ်။ သံသကြိင်္ဂ စကားလည်းမဟုတ်၊ တရုတ်စကားလည်းမဟုတ်။ အခြားမည်သည့်ဘာသာ ခြား စကားမှလည်းမဟုတ်။ တိဗက်-မြန်မာနွယ်ဝင် မြန်မာ စကားစစ်ပင် ဖြစ်၏။

(၃) ပု ပုဒ်၏အနက်ရင်းမှာ ဦးခေါင်း ဖြစ်၍၊ ထိုမှအချို့တိုးတက်ကြီးပွား လာသော တိဗက်-မြန်မာဘာသာတို့တွင် မြင့်သော၊ မြတ်သော၊ ကြီးသော၊ ကဲသော ဟူသောအနက်တို့ကို ဆောင်၏။

ဟိာ ပုဒ်၏အနက်ရင်းမှာ တိဗက် - မြန်မာလူမျိုးတို့သည် ဗုဒ္ဓဝါဒီမ ဖြစ်မီ ရှိခိုးကိုးကွယ်ကြသော နတ် ဟောဖြစ်၏။

ပု ပုဒ်သည် တိဗက်-မြန်မာစကားဖြစ်၍ ခေါင်း၊ အကြီးအကဲ၊ မြင့်မြတ် သူ ဟောဖြစ်ကြောင်း၊ တိဗက်- မြန်မာနွယ်ဝင် ဘာသာတို့က အောက်ပါ အတိုင်း သက်သေခံလျက်ရှိ၏။

ဘာသာ	စကား	အနက်
(၁) တိုတို	ပု(ဒင်)	ခေါင်း။
(၂) ရင်က	ပု(စေ)။	၎င်း။
(၃) ထာမိ	(ကာ)ပု။	၎င်း။

မြန်မာစကားအဖွင့်ကျမ်း

ဘာသာ	စကား	အနက်
(၄) ဒီမ။	ပူ(ရိန်)။	ခေါင်း။
(၅) ဝါယု။	ပူ(ချို)။	၎င်း
(၆) မြန်မာ။	ပို။	ခေါင်းဆောင်။ အကြီးအကဲ။
(၇) မိကီရ်(ဗိုရ်အိုက်)။	(အ) ဖု။	ခေါင်း၊ နှုတ်။ အဖိုး၊ အဖူး။
(၈) မိကီရ်(နောင်ဂေါင်)။	(အာ) ဖူ။	၎င်း
(၉) ခံဗု။	ဖူ(တိရိ)။	ခေါင်း။
(၁၀) တိဗက်။	(ဒ်) ဗု။	ခေါင်း၊ အကြီးအကဲ၊ မြင့်မြတ်သူ။
(၁၁) ထုလုန်။	ဖူ(အိ)။	ခေါင်း။
(၁၂) ကချင်။	ဗော။	ခေါင်း၊ ခေါင်းဆောင်၊ အကြီးအကဲ။
(၁၃) မြန်မာ။	ဗို။	ခေါင်းဆောင်၊ အကြီးအကဲ။
(၁၄) ချင်း(ပေါင်းရှေ့)။	ဗို(အိုက်)။	အကြီးအကဲ၊ အသျှင်၊ သိခင်။
(၁၅) လိစု။	ဝု။	ခေါင်း၊ ကြီးသော၊ မြတ်သော။
(၁၆) မြန်မာ	ဥ(ခေါင်း)။	၎င်း။
	ဦး(ခေါင်း)။	၎င်း။
(၁၇) မရူ	အော။	ခေါင်း။
(၁၈) လဟူ	အို။	၎င်း။

အထက်ပါတို့တွင် ဒုတိယ ဇယားကွက်၌ ကွင်းတွင်းရှိ စကားများမှာ ပစ္စည်းများသော်၎င်း၊ သမာသ်ပုဒ်များသော်၎င်း ဖြစ်၍၊ ကွင်းပြင်များရှိ စကားတို့သည်သာ ပုဒ်ရင်းများဖြစ်ကြ၏။ ပုဒ်ရင်းတို့ကို ထုတ်နှုတ်စီစဉ်သော် ပု၊ ဖူ၊ ဖို၊ ဖု၊ ဖူ၊ ဗို၊ ဗု၊ ဗော၊ ဗို၊ ဥ၊ ဦး၊ အော၊ အို ဟူရ၏။ သဒ္ဒါနည်း အရသော် ပု၊ ဖု၊ ဖို၊ ဖူ၊ ဗို၊ ဗု၊ ဗော၊ ဗို၊ ဥ၊ ဦး၊ အော၊ အို ဟူ၍ နည်း သံတို့သည် သြဋ္ဌဇပေါ် နှုတ်ခမ်း၌ဖြစ်သော အသံချည်းသာ ဖြစ်သဖြင့် ပြောင်းလဲတတ်သည် သာဖြစ်၏။ ဥ၊ ဦး၊ အော၊ အို သရသံတို့သည် လည်း သြဋ္ဌဇပင် ဖြစ်သောကြောင့် ၎င်းတို့ အချင်းချင်းသာမဟုတ်၊ အခြား သြဋ္ဌဇပုဒ်တို့မှလည်း ဗျည်းသံ ကျေပျောက်၍ ပြောင်းလဲတတ်သည်သာ ဖြစ်၏။ ဤသို့ ပု၊ ဖု၊ ဖို၊ ဖူ၊ ဗို၊ ဗု၊ ဗော၊ ဗို၊ ဥ၊ ဦး၊ အော၊ အို ဟူ၍၎င်း၊ ပု၊ ဖူ၊ ဖူ ဟူ၍၎င်း၊ ဗော၊ အော ဟူ၍၎င်း၊ ဖို၊ ဗို၊ အို ဟူ၍၎င်း ပြောင်းလဲလာသည်မှာ၊ အထက်၌ ဖေ၊ ပြခဲသည့် အတိုင်း အသံတို့ကို ပြင်းပြင်းပြုပြု၊ တင်းတင်းမာမာ၊ ခက်ခက်ခဲခဲ ရွတ်ဆိုသည်မှာ သဘာဝဓမ္မအတိုင်း ပျော့ပျော့ပျောင်းပျောင်း၊ ညှင်းညှင်းသာသာ၊ လွယ်လွယ်ကူကူ ပြင်ဆင်ပြောင်းလဲ ရွတ်ဆိုလာသောကြောင့်ဟု ဆိုရပေမည်။

ပု တွင် ဗျည်းသံမပြောင်း၊ သရသံလုံးဝပြောင်းလဲသွားကာ၊ နာဂဘာသာကွဲ အမျိုးမျိုးတို့တွင် ခေါင်း ဟော ပီ ဆိုသောစကားနှင့်၊ အု တွင် လဗျည်းသံ ကပ်ကာ ချင်းနှင့် ကုကီဘာသာကွဲအမျိုးမျိုးတွင် ခေါင်း ဟော လု ဆိုသော စကားများကိုလည်း တွေ့ရသေးသည်။ ရှည်လွန်းမည်ဖြစ်၍ အကျယ်ကို မပြ တော့ပေ။

အလားတူ တိဗက်—မြန်မာဘာသာတို့၏ သက်သေ ခံချက် အရသော်၊ ပု သည် အလွန်ရှေးကျသော တိဗက်—မြန်မာစကားရင်းဖြစ်၍၊ မူလ၌ ခေါင်း ဟော။ နောင် ကြီးကဲမြင့်မြတ်သူ ဟောဖြစ်ကြောင်း ထင်လျား ပေါ်ထွက် ချေ၏။ မြန်မာဘာသာ၌ ခေါင်းဆောင်၊ ကြီးကဲမြင့်မြတ်သူ ဟော ပို၊ ဝို ဆို သောစကားများသည်၊ ၎င်း ပု မှ ဆင်းသက် ရွှေ့လျှော လာကြောင်း ပေါ် ထွက်ပြန်၏။ သစ်ပင်တို့၏ အထွတ်အဖျား၌ ပေါ်ထွက်လာသော အလုံးအ ဝန်းများ ဟော အဖူး ဆိုသောစကားနှင့် အမအပေါ်၌ကြီးကဲ လွှမ်းမိုးခြင်း သဘောရှိသည့် အဖို ဆိုသောစကား၊ အဖထက် ကြီးကဲမြင့်မြတ်ခြင်းသဘော ရှိသည့် အဖိုး ဆိုသောစကားတို့တွင်၊ ဖူး၊ ဖို၊ ဖိုး ဆိုသောစကားတို့သည်၊ ပု၊ ဝို၊ ဝို တို့မှ ပွားများ သက်ဆင်း လာသော စကားများ ဖြစ်လိမ့်မည် ဟုလည်း တွေးထင်ဖွယ် ရှိချေသေး၏။

ဟံ ဟုတ်သည် တိဗက်— မြန်မာ စကားဖြစ်၍ နတ် ဟော ဖြစ်ကြောင်း တိဗက်—မြန်မာနွယ်ဝင်ဘာသာတို့က အောက်ပါအတိုင်း သက်သေခံလျက် ရှိ၏။

ဘာသာ	စကား	အနက်
(၁) တိဗက်၊	ဟိ	နတ်။
(၂) လောကေ။	လှ။	၎င်း။
(၃) ခေါင်ဇာအိချင်း။	(သိ)လှ၊	၎င်း။
(၄) သာဒိုးချင်း။	(တိ)လှ။	နတ်ဆိုး။
(၅) တောင်ဖက်ချင်း။	လှီ။	နတ်။
(၆) မုမိ။	လာ။	၎င်း။
(၇) ကဗုအိနာဂ။	လာ။	၎င်း။
(၈) ကုကီ။	(သိ)လာ။	နတ်ဆိုး။
(၉) စိယင်ချင်း။	(သိ)လား။	၎င်း။
(၁၀) ခဲသဲ	လာ(အိ)	နတ်
(၁၁) စင်မေ	လေ	၎င်း

မြန်မာစကားအဖွင့်ကျမ်း

ဘာသာ	စကား	အနက်
(၁၂) လဟူ	(အော)ဟး(ကု)	နတ်
(၁၃) အရှန်နာဂ	ဟရာ	၎င်း
(၁၄) အင်ပီအိုနာဂ	ဟာရာ	၎င်း
(၁၅) ဗန်ပရနာဂ	ဟာရင်	၎င်း

တိဗက်ဘာသာ ဣ ဟူသောစကားတွင် လ သည် ရေဖက်သို့သော ရှေ့ပြေးပုဒ်၊ ဟ သည် ပုဒ်ရင်း ဣ ကို တိဗက်အဘိဓာန်တို့၌ ဟ အက္ခရာ အစဉ်တွင်ပြသည်။ လ အက္ခရာအစဉ်တွင်မပြ။ ထို့ကြောင့် ဣ သည် မြန်မာဘာသာ ဟံာ နှင့် ထပ်တူထပ်မျှကျသောစကားဖြစ်၏။ လ သံနှင့် ရ သံတို့သည် အလွယ်တကူ ပြောင်းလဲတတ်၏။ ကြည်း၊ ကြီး၊ ပြု၊ ပြန်၊ ဖြစ်၊ ဖြူ၊ မြစ်၊ မြစ်စသော စကားတို့ကို ယခု ရ ရစ်ဖြင့် ရေးသော်လည်း ရှေးကျောက်စာတို့တွင် လဆွဲဖြင့်ရေး၏။ ယခု တရုတ် ဟု ရေးသော လူမျိုးကိုလည်း လူတိုင်းလိုပင် တလုတ်ဟုခေါ်လျက်ရှိ၏။ အ၊ အာ၊ အားသရသံတို့သည်လည်း မြန်မာဘာသာ၌ပင် ရှေးအခါ ကောင်းစွာ ကွဲပြားပုံမခပင်။ ရှေးနှင့် ယခု ပြောင်းလဲခြင်းများစွာရှိ၏။ တိဗက်-မြန်မာဘာသာတို့တွင်လည်း ထိုနည်းတူစွာ ရောပြွမ်းသည်သာများ၏။ တိဗက်ဘာသာ၊ တိဗက်လူမျိုးတို့ဗုဒ္ဓဝါဒီမဖြစ်မှီကကိးကွယ်လာသောနတ်များကို ဣ ဟု ခေါ်ဆိုလေသည်။ ၎င်းတို့ ဗုဒ္ဓဝါဒီ ဖြစ်လာသောအခါ ပိဋိကတ်တော်လာ နတ်များကိုလည်း ဣ ဟုပင် ခေါ်ပြန်လေသည်။ ဗုဒ္ဓ ကိုသော် ၊ ဣယိဣ ဟု ခေါ်လေ့ရှိရာ နတ် ၏ နတ်၊ ဝါ၊ နတ်ထက် နတ် ဟုအနက်ရ၏။ ဘုရင် ကိုလည်း မိ၏လှ ဟု ခေါ်ပြန်သေးရာ အနက်မှာ လူတို့၏နတ် ဖြစ်၏။ ဤ၌ မြန်မာတို့၏အသုံးအနှုန်းနှင့် သဘောခြင်းတူပုံကိုမှတ်သားဖွယ်ကောင်းလေသည်။

မြန်မာဘာသာတွင် ဟံာ မှ ရှာ သို့ ပြောင်းလဲသည့်နည်းတူ၊ တိဗက်ဘာသာ၎င်း ဣ မှလည်း၊ တိဗက်ဘာသာကွဲဖြစ်သော လျောကေဘာသာ လှ သို့ ပြောင်းလဲသွားလေသည်။

ခေါင်ဇာအိချင်းဘာသာတွင် သိ ၏အနက် သေသည် ဖြစ်သောကြောင့် သိလှ ၏အနက် လူသေသဖြင့်ဖြစ်သောနတ်၊ ဝါ သေမင်းနတ်ဟု အနက်ရ၏။ သဒိုးချင်းဘာသာ၌လည်း ထိ ၏အနက် သေသည် ဖြစ်သောကြောင့် ထိလှ ၏အနက် ထိုနည်းတူပင်ဖြစ်၏။ သို့ရာတွင် နတ်ဆိုး ဟု ဖော်ပြလိုက် သည်မှာ အိန္ဒိယပြည် ဘာသာ စုံစမ်းထောက်လှမ်းချက် စာအုပ်ကြီးများ၌ တွေ့ရသည်အတိုင်းဖြစ်လေသည်။ စင်စစ်သော် တောင်ပေါ်သားနှင့် သာသနာပ လူမျိုး

တို့ ကိုးကွယ်သော နတ်များကို အဆိုး အကောင်းဟု ခွဲခြားရန် အလွန်ခဲယဉ်းလေသည်။ ၎င်းတို့၏အယူအတိုင်းသော် နတ်ဟူကကောင်းကျိုးမကောင်းကျိုးကို ပေးနိုင်သည်ဖြစ်၍၊ ကြောက်ရွံ့ရုံသေ တင်မြောက် ပသရမည်သာ ဖြစ်၏။

တောင်ဖက် ချင်းဘာသာ လှီ ဆိုသောစကားမှာ လှ မှ သရသံလုံးဝ ပြောင်းလဲသွားသဖြင့် ရအပ်သောစကား ဖြစ်လေသည်။ မုမိ၊ ကပုအိနာဂ၊ ကုကီ၊ စေရင်ချင်း၊ ဝဲယဲဘာသာ လာ၊ လား ဆိုသော စကားများမှာ လှ တွင် ဗျည်းယှဉ် ဗ ခံပျောက်၍၊ အ သရသံကို သံရှည် အာ၊ အား သရသံပြု၍ ရှုတ်ဆိုသဖြင့် ရအပ်သော စကားများ ဖြစ်လေသည်။ လှ မှ လ သို့ ပြောင်းလဲသည်မှာ မြန်မာဘာသာတွင် ဖုရှာ မှ ဖုရာ သို့ ပြောင်းလဲသည်နှင့်နည်းတူ ဖြစ်၏။ လာ၊ လား တွင် သရသံ တဖန်ပြောင်းလဲကာ စင်မေဘာသာတွင် လေ ဖြစ်ပြန်လေသည်။ ကုကီနှင့်စေရင်ချင်းဘာသာတို့တွင် သိလာ၊ သိလား ဆိုရာ၌ သိ ၏အနက် သေသည် ပင်ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ၎င်းတို့က သိလာ၊ သိလား ဟုခေါ်သောနတ်များကို နတ်ဆိုး ဟု အနက် ပေးထားလေသည်။

လဟူ ဘာသာတွင် နတ် ကို အောဟးကု ဟုခေါ်ရာ အော မှာ မြန်မာလို အကောင် ခေါ်သည်၌ အ ကဲ့သို့သောပစ္စည်း၊ ကု ၏အနက် ကို၊ အကောင် ဖြစ်၍၊ ဟး သည်သာ နတ် ဟောပုဒ်ရင်း ဖြစ်၏။ ထို ဟး သည် တိဗက်ဘာသာ ဣ၊ မြန်မာဘာသာ ဟံာ တို့တွင် လ၊ ရ တို့ကျေသဖြင့် ရအပ်သောစကားမျှဖြစ်လေသည်။ အရွန်နာဂဘာသာ ဗရာ သည်လည်း မြန်မာဘာသာ ဟံာ ကို ပြောင်းပြန် ရှုတ်ဆိုသဖြင့် ရအပ်သောစကား ဖြစ်တန်ရာ၏။ ရှေးကျောက်စာတို့၌ပင် ဟံာ ကို ဩ ဟု ပြောင်းပြန် ရေး ခေါ် သည် ကို ထောက်ပါလေ။ အင်ပီအိုနာဂဘာသာ ဗာရာ နှင့်၊ ဗန်ပရာနာဂဘာသာ ဗာရင် ဆိုသောစကားများမှာ ဗရာ တွင် သရသံတို့အနည်းငယ်စီ ထပ်မံ ပြောင်းလဲသွားခြင်းဖြင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော စကားများ ဖြစ်လေသည်။

အလားတူ တိဗက်-မြန်မာဘာသာတို့ကို ထောက်သဖြင့် မြန်မာဘာသာ ဟံာ ပုဒ်သည်၊ တိဗက်ဘာသာ ဣ ပုဒ်နှင့် ထပ်တူထပ်မျှဖြစ်၍၊ နတ် ဟောဖြစ်ကြောင်း ကောင်းစွာယုံကြည်ရာ၏။ ဣ နှင့် ဟံာ ပုဒ်တို့အနက် ဣ ပုဒ်သည် သာ၍ရှေးကျသော ပုဒ်ရင်းဖြစ်ပုံပေါ်၏။ မြန်မာဘာသာနှင့်တကွ တိဗက်-မြန်မာဘာသာတို့တွင် လ ဗျည်းမှ ရ ဗျည်း၊ အ သရမှ အာ၊ အား သရသို့သာ ပြောင်းလဲရိုးအစဉ် ဖြစ်လေသည်။ အခြားတိဗက်-မြန်မာဘာသာ

နတ် ဟောဖြစ်သော လှ၊ လှီ၊ လ၊ လာ၊ လား၊ လေ တို့သည် တိဗက်
ဘာသာ ထိ မှ ပွားများသွား၍၊ ဟရာ၊ ဟာရာ၊ ဟာရင် တို့သည် မြန်မာ
ဘာသာ ဟံာ မှ ပွားများသွားသည်ဟု ယူဆရာ၏။

အချို့တိဗက်-မြန်မာဘာသာတို့တွင် ညဉ့်အခါ ကောင်းကင်၌ထွန်းလင်း
သော လ ကို လှ၊ လှာ၊ လှား ဟူ၍၎င်း၊ လ၊ လာ၊ လား ဟူ၍၎င်း၊ ဟ၊ ဟာ၊
ဟား ဟူ၍၎င်း၊ နတ် ကိုခေါ်သည့်နည်းတူ ခေါ်သည်ကို တွေ့ရပြန်၏။ ဤသို့
ခေါ်သည်မှာ တိဗက်-မြန်မာလူမျိုးတို့သည် လ ကိုနတ်တပါးအဖြစ် ကိုးကွယ်
ခဲ့ကြသောကြောင့်ဟု ထင်ဖွယ်ရှိ၏။

ပုဟံာ တွင် ပု ၏အနက် ခေါင်း၊ ကြီးကဲသူ၊ မြင့်မြတ်သူ၊ ဟံာ ၏အနက်
နတ် ဖြစ်ကြောင်းတွေ့ရသဖြင့်၊ ပုဟံာ ၏အနက် နတ်ခေါင်း၊ ဝါ၊ အထွတ်
အထိပ်ဆုံးဖြစ်သောနတ်၊ ဝါ၊ ကြီးကဲဆုံးသောနတ်၊ ဝါ၊ မြင့်မြတ်ဆုံးသော
နတ် ဟု မသွယ်မပိုက်၊ တိုက်ရိုက်ပေါ်ထွက်ပေ၏။ ဤသို့ တိဗက်-မြန်မာ
လူမျိုးတို့ မျိုးရိုးစဉ်ဆက် ကိုးကွယ်လာခဲ့ကြသော ဟံာ ဟူသော နတ် ၏
အခေါ်ကို၊ ဗုဒ္ဓသာသနာ သက်ရောက်လာသောအခါ အထွတ်အမြတ်ဆုံး
ထား၍ ကိုးကွယ်ရမည့် ဗုဒ္ဓ ၏အားပေါ်သို့၊ ခေါင်း၊ အကြိအကဲ ဟော ပု
ဟူသောပုဒ်ကို ဖြည့်စွက်ကာ ပြောင်းလဲ သုံးနှုန်းသည်မှာ လောကတံထွာ
ဓမ္မတာနှင့် သင့်လျော်ညီညွတ်သည်ဟု ဆိုရပေမည်။ ထိုနည်းတူစွာ ဗုဒ္ဓ အား
မိမိတို့ ရှေးကကိုးကွယ်ခဲ့ကြသော နတ်များကို ခေါ်သည်အတိုင်း၊ မိမိတို့၏
တိုင်းရင်းဘာသာဖြင့် ခေါ်သည်မှာ မွန်လူမျိုးတို့၌လည်း ရှိပေသေးသည်။
မွန်လူမျိုးတို့သည် ဗုဒ္ဓ ကို ကျ် (ကျိုက်) ဟုခေါ်ရာ၊ ကျ် မှာ ဗုဒ္ဓ သာသနာ
မရောက်မီ ၎င်းတို့ကိုးကွယ်ကြသော နတ် များကို ခေါ်သောစကားပင်
ဖြစ်၏။ တိဗက်ဘာသာ၌လည်း အထက်၌ဖော်ပြခဲ့သည်အတိုင်း ဗုဒ္ဓ ကို ဣ
ယိ ဣ (နတ်ထက်နတ်) ဟုခေါ်သည်ပြင် သင်သိ-ရ်ဂျယ် (ဗုဒ္ဓအနက်) ဟူ
၍၎င်း၊ ရဂုယ်-ဗ (ဇိနအနက်) ဟူ၍၎င်း၊ မိမိတို့၏ တိုင်းရင်းဘာသာဖြင့်လျှင်
ခေါ်လေသေးသည်။

ပုပုဒ်၊ ဟံာ ပုဒ်တို့သည် တိဗက်-မြန်မာစကားစစ်များ ဖြစ်ကြသော်
လည်း၊ ၎င်းတို့နှင့်မိတ်တူဟု ထင်ဖွယ်ရှိသောစကားများကို အခြားဘာသာ
တို့၌လည်း တွေ့ရပေသေးသည်။ တရုတ်ဘာသာ ဖု (ခေတ်သုံး)၊ ပီဇု
(ပေါ်ရာဏ)၊ ဂျပန်ဘာသာ ဖု၊ ပု ဟူသော လူ၊ ခင်ပွန်း၊ သူတော်သူမြတ်၊
ထင်လျှားထူးချွန်သောသူ ဟောပုဒ်တို့သည် ပု နှင့်မိတ်တူဖြစ်၍၊ တရုတ်
ဘာသာ ဟွာ ဟူသော နတ်၊ ဖုရား၊ ဖုန်း၊ တန်ခိုး၊ ဟောပုဒ်သည် ဟံာ နှင့်

မိတ်တူဖြစ်ကြောင်း အသံနှင့် အနက်နှစ်ချက်စလုံးကို ထောက်ခြင်းသဖြင့် ယုံကြည်ဖွယ်ရှိ၏။ မွန်ဂိုလ်ဘာသာတွင်လည်း ဗုဒ္ဓကို ဗုဟိန် ဝါ၊ ဗုရဟန် မဟုတ်ရာ ၎င်းအခေါ်များသည် ဟီာ နှင့်မိတ်တူဖြစ်လိမ့်မည်လားဟု ထင်မိ၏။

ဖုရား ၏ အရင်းအမြစ်နှင့်စပ်လျဉ်း၍ ကျွန်ုပ်၏ အယူကို ဖော်ပြပြီးသော်၊ ထိုအယူနှင့် အခြားဖော်ပြခဲ့သော အယူများကို ပေါင်းရုံးညှိနှိုင်း တိုက်ဆိုင်စိစစ်ပေတော့အံ့။

ဖုရား သည် ပါဠိ၊ ဝါ၊ သံသကြိုင်ဘာသာ ဝရ ပုဒ်မှလာသည်ဆိုသော အယူမှာ အဘယာရာမ ဆရာတော်၊ ပါဠိ ပါမောက္ခနှင့် ကျောက်စာဝန်တောင်း မစ္စတာ ဗုရိဇယ်နှင့်၊ အရှေ့ဖက်အကျဆုံးနိုင်ငံတို့၏ရာဇဝင်ပါမောက္ခ ဒေါက်တာလုစ်တို့အပြင် အခြားများစွာသော ပညာရှိတို့၏ အယူဖြစ်လေသည်။ ထိုအယူ၏တည်ရာကား ယခုမြန်မာဝေါဟာရအခေါ် ဖရား ဟူသော အသံနှင့် ဝရ ဟူသော အသံတို့၏ နီးစပ်ခြင်းပင်ဖြစ်၏။ သို့ရာတွင် ဖရား ဟူသော အခေါ်မှာ ပုဟီာ ဟူသော ပုဒ်ရင်းမှ တရှေ့ရှေ့ တဖြည်းဖြည်း ပြောင်းလဲဆင်းသက်လာသည်ဖြစ်ရာ၊ ပုဟီာ ဟူသော ပုဒ်သည် ဝရ ဟူသော ပုဒ်မှ မည်သည့်နည်းဖြင့်မျှ ဖြစ်ပေါ်၍ မလာနိုင်ချေ။ ပုဟီာ မှသာ ဝရ ဖြစ်ပေါ်လာမည်ဆိုလျှင် လာနိုင်စရာ အကြောင်း ရှိလေသည်။ အရင်းခံဖြစ်သော ပါဠိနှင့် သံသကြိုင်ဘာသာတို့တွင် ဝရ သဒ္ဒါသည် ဝိသေသနပုဒ်ဖြစ်၍ ကောင်းမြတ်သော၊ အဖိုးတန်သော၊ ထင်လျှားသော ဟု ဟော၍၊ ဗုဒ္ဓကို မဟောပဲလျက်၊ မြန်မာဘာသာကျမှ နာမ်ပုဒ်ဖြစ်၍ ဗုဒ္ဓကို ဟောရမည် ဆိုသည်ကိုလည်း ယုံကြည်ရန် ခဲယဉ်းလှ၏။ ဝရ ပုဒ်မှလာကြောင်း ထင်လျှားသော ယိုးဒယား (ထိုင်) ဘာသာ၌ ဖရား ဟုရေး၍ ဖရား ဟုဖတ်သော ပုဒ်နှင့်၊ ခမယ်ဘာသာ၌ ဝရား၊ ဖရား ဟုရေးဖတ်သည် ဆိုသော ပုဒ်တို့သည် 'ကြီးသော၊ မြတ်သော၊ ကောင်းသော' ဟောဖြစ်၍၊ မင်းရဟန်းတို့နှင့်စပ်လျဉ်း၍ သုံးသည် မှန်ပေ၏။ သို့ရာတွင် ယိုးဒယားဘာသာ၊ ခမယ်ဘာသာတို့မှာ မြန်မာဘာသာနှင့် ရှေးပုဂံခေတ်တွင် မည်သို့မျှ ဆက်ဆံရင်းနှီးခြင်း မရှိသည်ပြင်၊ ယင်းတို့၏ ဖရား၊ ဖရား၊ ဝရား၊ ဖရား ဟူသော ရေးခေါ်ခြင်းတို့နှင့် မြန်မာဘာသာ ပုဟီာ၊ ပုရှာ၊ ဖုရှာ၊ ဖုရာ ဟူသော ရေးခေါ်ခြင်းတို့သည်လည်း မည်သို့မျှ ဆက်သွယ်ခြင်း မရှိခဲ့ချေ။ အသံခြင်း ဆင်တူ၍ နေသည်မှာ အကြောင်းမဲ့ အခိုက်ကြိုခြင်းမျှ ဖြစ်လေသည်။ ခေတ်မြန်မာအခေါ် ဖရား ဟူသော ပုဒ်မှာ ဝရ မှမလာ၊ ပုဟီာ မှသာ လာကြောင်း ကျောက်စာတို့၌ ခြေရာမပျောက် တလျှောက်လုံး ထင်ရှားလျက် ရှိချေသည်။ ပုဟီာ မှာ ယိုးဒယား၊ ခမယ်

အခေါ်များမှ မည်သည့်သဒ္ဒါနည်း နိရုတ္တိနည်းတို့ဖြင့်မျှ ဆင်းသက်၍မလာနိုင်ချေ။ ယိုးဒယားဘာသာ၌ ဗုဒ္ဓ ဟုခေါ်၍ ဖုရား ဟုဖတ်သောပုဒ်ကို ဝရ၏အနက်ရင်း ‘ကောင်းသော၊ မြတ်သော၊ ကြီးသော’ နှင့် စပ်လျဉ်း၍သာ ဝိသေသနအဖြစ်ဖြင့်သုံး၍၊ ပုဒ္ဓ ဟု နာမ်ပုဒ်အဖြစ်ဖြင့် မသုံးပဲ၊ ပုဒ္ဓ ကိုသော် ပုဒ္ဓ ဟုပင်ရေး၍ ဖု (တ်) ဟု ခေါ်ဆိုသည်ကို သတိပြု အပ်လေသည်။

ဖုရား သည် ပုရ၊ ဝါ၊ ပုရး ဟူသော သံသကြိုင်ပုဒ်မှ လာသည်ဆိုသော အယူမှာ၊ အငြိမ်းစား ပညာဝန်ထောက်မင်း ဦးဖိုစိန်၏အယူ ဖြစ်လေသည်။ ၎င်းအယူကို ဝန်ထောက်မင်းပြုစုသော “မြန်မာမင်း လွှတ်တော်သုံးသတ်ပုံ နှင့် မြန်မာသဒ္ဒါ-အနက်နည်းကျမ်း” နောက်ဆက်တွဲတွင် ဖော်ပြလျက်ရှိချေသည်။ ဖုရား သည် ပုတီာ မှလာသည်ဆိုသော ဝန်ထောက်မင်း၏ ရှေးဦးအယူမှာ ကျွန်ုပ်တို့၏အယူနှင့် တထပ်တည်းကျလျက် ရှိချေသည်။ သို့ရာတွင် ပုတီာ သည် သံသကြိုင် ပုရ၊ ဝါ၊ ပုရး ပုဒ်မှလာသည်ဆိုရာ၌ ဝန်ထောက်မင်းသည် ပုရ၊ ဝါ၊ ပုရး ပုဒ်၏အနက်ကို ကောင်းစွာမစိစစ်မိပဲ၊ ပုတီာ နှင့် ပုရ၊ ပုရး တို့ အသံချင်းတူပုံ၏ ဆွဲဆောင်ရာသို့ လိုက်ပါသွားသည်ဟု ထင်ဖွယ်ရှိ၏။ ကိုးစားလောက်သောပါဠိနှင့် သံသကြိုင်အဘိဓာန် အပေါင်းတို့တွင် ပုရ၊ ဝါ၊ ပုရး ၏အနက် ရှေ့၊ ရှေး ဟူ၍သာပြသည်။ ဝန်ထောက်မင်းယူသကဲ့သို့ ရှေ့ဆောင်၊ လမ်းညွှန်၊ အကြီးအကဲ ဟုမပြု၊ ပုရတိ ဟူသော ကြိယာပုဒ်၏အနက်ကိုသော် အလျင်ကျသည်၊ ရှေ့ကသွားသည်၊ ရှေ့ဆောင်သည် ဟု ပေးသည်ကို တွေ့ရပါ၏။ ရှေ့ဆောင်၊ လမ်းညွှန် ဟူသော အနက်ကိုသော် သံသကြိုင်ဘာသာ၌ ပုရေတြိ ဟူ၍၎င်း၊ ပါဠိဘာသာ၌ ပုရေစရ၊ ပုရေဂါမီ၊ ပုရေစာရီ ဟူ၍၎င်း ဆိုကြောင်းသာ တွေ့ရသည်။ ပုရ၊ ပုရး တပုဒ်တည်းဖြင့် ဆိုကြောင်း မတွေ့ရချေ။ ပုရေတြိ၊ ပုရေစရ၊ ပုရေစာရီ၊ ပုရေဂါမီ တို့တွင် နောက်ပုဒ်များကျေ၍၊ ရှေ့ပုဒ် ပုရ ကျန်သည်မှ ပုတီာ ဖြစ်လာသည်ဆိုလျှင်လည်း၊ ဆိုခွင့်ရှိလျက်၊ အထောက်အခံ၊ အခိုအနိပြုရန် ခဲယဉ်းသောဆိုခြင်းမျှ ဖြစ်ပေမည်။ ပုရ၊ ပုရး သဒ္ဒါ ရှေ့၊ ရှေး ဟုသာဟောသည်မှာ၊ ဖုရား၊ ဘုရင် ဟောဖြစ်လေရန် အဆက်ဝေးလွန်း၊ ကွာခြားလွန်းလှသည် ထင်မိချေ၏။

ဖုရား သည် ပုဒ္ဓ ဟူသော ပါဠိ၊ ဝါ၊ သံသကြိုင်ပုဒ်မှ လာသည်ဆိုသော အယူကို ပေါ့နုဏဒိပနီ၊ ဒုတိယတွဲတွင် ရေးသားဖော်ပြထားလျက်ရှိသည်။ ဤအယူမှာ ဖုရား သည်လျှင် ပုဒ္ဓ၊ ပုဒ္ဓ သည်လျှင် ဖုရား ဟူသောထင်မြင်ချက်ပေါ်၌တည်၏။ ကျွန်ုပ်တို့ဖော်ပြခဲ့သည်အတိုင်း ပုဒ္ဓ ကိုသာမဟုတ်၊ ဘုရင် နှင့် ဘုရင်၏ကြင်ရာတော် ကိုပါ ဖုရား ဟု ခေါ်လျက်ရှိကြောင်း ကောင်းစွာ

သတိပြုမိပါက ဤအယူဒဏ်မှ ပေါ်ပါမည်လားဟု သံသယဖြစ်ဖွယ် ရှိ၏။
 ဖုရား သည် ဗုဒ္ဓ ပုဒ်မှလာခဲ့သော်၊ ဘုရင် ကံရှိစေတော့။ ဘုရင်၏ကြွင်းယာ
 ဇော် ကိုကား ရှေးသူဟောင်းတို့သည် ဖုရား ဟု ခေါ်ရန် အလွန်ခဲယဉ်းပေ
 လိမ့်မည်။ ကျောက်စာများအရလည်း ဗုဒ္ဓ ပုဒ်မှ ဖုရား ဖြစ်လာရန်အကြောင်း
 မပေါ်ပေါက်ချေ။ ဗုဒ္ဓဟု ဟူသောပုဒ်ကို ရှေးကျောက်စာတို့တွင် ဗုဒ္ဓဟူ
 ဟုခရီး၍ ယခုဗုဒ္ဓဟူး ဟုရေးသည်။ ယခု ပုထိုး ဟုရေး၍ ရှေးကျောက်စာ
 တို့တွင် ပုထိုး ဟုရေးသောစကားသည်လည်း မုဒ္ဓေါ မှလာသည်ဟု ပညာ
 ရှိတို့ ယူချက်ရှိ၏။ ဤသည်ကိုထောက်သော် ဗုဒ္ဓ ပုဒ်မှ ဗုဒ္ဓ၊ ပုထ၊ ပုထ
 ပုထ တို့သို့သာ ပြောင်းသင့်သည်။ ပုထံ၊ ပုဂ္ဂ၊ ဗုဂ္ဂ၊ ဖုရ တို့သို့ မပြောင်း
 သင့်ချေ။

ပါဠိ၊ ဝါ၊ သံသကြိုင်ဘာသာ ဘူရိ ပုဒ်၊ ဖုရား ဖြစ်လာသည်ဆိုသော
 အယူမှာ ဘူရိ ၏အနက်နှင့် ဖုရား ၏အနက်တူသောယင်ရှိသည်ကိုစွဲ၍ ဖြစ်လာ
 သည်ဟု ထင်ဖွယ်ရှိ၏။ တူဟန်ကား ဘူရိ သဒ္ဓါ မြတ္တာ၊ မိဿနိ၊ ပရမီသ္မာ
 တို့ကိုပေးရာ ၎င်းတို့သည် ဖုရား ကဲ့သို့ပင် ပုဏ္ဏားတို့၏ရှိခိုးပူဇော်ရာ ဖြစ်၏။
 ဘူရိ သဒ္ဓါ ပညာ ကိုပေးသေးရာ၊ ဗုဒ္ဓ သဒ္ဓါလည်း အလုံးစုံသောတရားကို
 သိနားလည်သူ ပညာရှိကိုပေး၏။ သို့ရာတွင် ဘူရိ ပုဒ်မှ ဖုရား ဟူသောပုဒ်
 သို့၎င်း ဖုရား ပုဒ်၏အရင်းအမြစ် ဖြစ်ကြကုန်သော ဗုဂ္ဂ၊ ပုဂ္ဂ၊ ပုထံ၊ ပုဒ်
 တို့သို့၎င်း၊ မည်သည့်နည်းဖြင့် ဖြစ်လာနိုင်စရာအကြောင်း ရှိမရှိကိုကား ဘူရိ
 အယူကိုယူသူတို့ စဉ်းစားမိဟန်မတူချေ။ ဘူ မှ ပု ဖြစ်လာနိုင်စေကာမူ ရိ မှ
 ဟံ ဖြစ်လာနိုင်ရန် အလွန်ခဲယဉ်းလေသည်။

ဖုရား ပုဒ်သည် တရုတ်ဘာသာ ဖုယား၊ ဝါ၊ ဖိုယေး ဟူသောစကားမှ
 ဖြစ်ပေါ်ဆင်းသက်လာသည် ဆိုသောအယူမှာ ကွယ်လွန်သူ ကျောက်စာဝန်
 ဟောင်း မစွဘာ တော်စိန်ခို၏ အယူဖြစ်လေသည်။ တရုတ်ဘာသာတွင် ဖုယား
 ဆိုရာ၌ ဖု ပုဒ်သည် ဗုဒ္ဓ ပုဒ်တွင် ခွ ကျေသဖြင့် ရအပ်သောပုဒ်ဖြစ်လေသည်။
 ထို ဖု ပုဒ်ကိုပင် နောင် ဖို ဟုရွတ်လေသည်။ ယား၊ ဝါ၊ ယေး ၏အနက်
 အဖ၊ မြတ်သော၊ ရိုသေထိုက်သော ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ဖုယား၊ ဖိုယေး
 ၏အနက် ဗုဒ္ဓအဖ၊ ဗုဒ္ဓမြတ်စွာ ဟုရ၏။ ဖုရား နှင့် ဖုယား၊ ဖိုယေး တို့သည်
 ကား အသံချင်းနီးစပ်ပါ၏။ ဗုဒ္ဓ ကိုခေါ်ရာ၌ အသုံးချင်းလည်း တူပါ၏။ သို့
 ရာတွင် မြန်မာဘာသာ ဖုရား ၏အရင်းခံသည် ပုထံ ဖြစ်ရာ၊ ပုထံ နှင့်
 ဖုယား၊ ဖိုယေး တို့တွင် ဖု နှင့် ပု တို့ပြောင်းလဲနိုင်သော်လည်း ယား၊ ယေး
 နှင့် ဟံ တို့သည်ကား ပြောင်းလဲနိုင်ရန် အကြောင်း မရှိချေ။ ဗုဒ္ဓသာသနာ

သည် အိန္ဒိယပြည်မြောက်ပိုင်းမှ တိုက်ရိုက်သော်၎င်း၊ အိန္ဒိယပြည် တောင်ပိုင်းမှ ရှာမညတိုင်း သရေခေတ္တရာပြည်တို့သို့ ကူးပြီးမှသော်၎င်း၊ မြန်မာပြည်သို့ သက်ရောက်ပြန်နဲ့ လာသည်ဟူသော သာသနာဝင်၊ ရာဇဝင်၊ ကျောက်စာအထောက်အထားများအရ ပေါ်ထွက်၍ တရုတ်ပြည်မှသက်ရောက်လာသည်ဟု မပေါ်မထွက်သည်ပြင်၊ တရုတ်ပြည်နှင့် မြန်မာပြည်လည်း သာသနာရေးနှင့်ပတ်သက်၍ ကူးသန်းဆက်ဆံခြင်း မရှိခဲ့သောကြောင့်၊ ရတနာသုံးပါးနှင့် စပ်လျဉ်းသော ပါဠိ၊ သံသကြိုင်အခေါ်များကို တရုတ်တို့မှတစ်ဆင့် မြန်မာတို့က ယူရမည်ဆိုသော် ယုတ္တိမတန်လွန်းဟု ဆိုရာ၏။ တရုတ်စကားများနှင့် မိတ္တူဖြစ်သောစကားများ မြန်မာဘာသာ၌ များစွာရှိသော်လည်း သာသနာရေး၌ကား ကျောက်စာတို့တွင် မွန်တို့၏ အသုံးအခေါ်များကိုသာ တွေ့ရ၍ တရုတ်တို့၏ အသုံးအခေါ်များကို အလျဉ်းပင် မတွေ့ရချေ။ ထို့ကြောင့် တရုတ်ဘာသာ ဖုယား၊ ဖိုယေး နှင့် မြန်မာဘာသာ ဖုရား တို့အသံချင်းဆင်တူ၍နေသည်မှာ ထန်းသီးကြော့ခိုက် ကျီးနင်းခိုက်မျှ ဖြစ်၍၊ တရုတ်ဘာသာ ဖုယား၊ ဖိုယေး နှင့် မြန်မာဘာသာ ဖုရား ၏အရင်းခံပုဒ်ဖြစ်သော ပုဟံ နှင့်ကား ပြတားတလမ်း သံတလမ်းကဲ့သို့နေသည် ဆိုရပေမည်။

ပါဠိဘာသာ ပူဇာဟရ မှ ဖုရား ပုဒ်ဆင်းသက်လာသည်ဟူသော အယူလည်း ရှိသေးသည်။ သို့ရာတွင် ပူဇာဟရ နှင့် ဖုရား တို့မှာ ပုဒ်ချင်းဝေးလွန်းလှပေ၏။

ဖုရား ဟူသောစကား၏ အရင်းအမြစ်နှင့် စပ်လျဉ်း၍ ကျွန်ုပ်တို့၏ရှာဖွေစုံစမ်းရရှိချက်များနှင့်တကွ၊ ပညာရှိတို့၏ အမျိုးမျိုးထင်မြင်ချက်များကို ဖော်ပြပြီးလျှင်၊ ဆိုခွင့်ရှိသည်တို့ကို ဆိုခဲ့လေပြီ။ ကြိုက်နှစ်သက်ရာ ယူကြပါကုန်။ ကျွန်ုပ်တို့ သတိပေးလိုသော အချက်တရပ်သည်ကား၊ မြန်မာစကားများ၏ အရင်းအမြစ်ကို စိစစ်ရာ၌၊ မြန်မာဘာသာ နယ်အတွင်းတွင်သာ နှိုက်ချွတ်ရှာဖွေနေကာမျှဖြင့် ၎င်း၊ ပါဠိနှင့် သံသကြိုင်ဘာသာ နယ်အတွင်းတွင်သာ နှိုက်ချွတ်ရှာဖွေနေကာမျှဖြင့် ၎င်း၊ အခြားတရုတ်စသော ဘာသာတခု၏ နယ်အတွင်းတွင်သာ နှိုက်ချွတ်ရှာဖွေ နေကာမျှဖြင့် ၎င်း၊ အကျိုးမပြီး၊ ခရီးမရောက်နိုင်ရာ၊ မြန်မာနှင့်အလွန်လျှင် ရင်းနှီးဆက်သွယ်ခြင်းရှိသော တိဗက်-မြန်မာနှင့် တရုတ်—ထိုင်ဟုခေါ်သော ဘာသာပေါင်း များစွာရှိ၏။ ၎င်းဘာသာအပေါင်းတို့တွင်လည်း နဲ့ စပ်အောင် လိုက်လံရှာဖွေ နှိုက်ချွတ်နိုင်မှသာ အမှန်သို့ ကျရောက်၍ ထမြောက်အောင်မြင်နိုင်ရာသည်။

ဖုရားသည် ပုဟီ၊ ပုရှာ၊ ဖုရှာ တို့မှ တဆင့်ပြီးတဆင့် ဆင်းသက်လာသည်။

ပု (တိဗက်-မြန်မာစကား)=ခေါင်း၊ ကြီးကဲ၊ မြင့်မြတ်၊

ဟီ (တိဗက်-မြန်မာစကား)=နတ်

ပုဟီ=နတ်ခေါင်း၊ ကြီးကဲသောနတ်၊ မြင့်မြတ်သောနတ်၊ နတ်ထက်နတ်။

၃၆။ ဖူး၊ ဘူး

“ဖူးမြင်၊ ဖူးမြော်၊ ဖူးတွေ” ဆိုသည်တို့တွင် ဖူး နှင့် “ရောက်ဖူး၊ မရောက်ဖူး၊ လုပ်ဖူး၊ မလုပ်ဖူး” ဆိုသည်တို့တွင် ဖူး ပုဒ်တို့မှာ အတူပင်ဖြစ်၍၊ ယင်းစကားတို့တွင် ဖူး ၏ အနက်ရင်းမှာ “မြင်၊ မြော်၊ တွေ့၊ ကြံ” ဟောဖြစ်သည်။ ရှေ့စကားစုတွင် ဤအနက်တို့မှာ ပေါ်လွင်လျက်ရှိသည်။ နောက်စကားစုတွင် ‘ရောက်ဖူး၊ မရောက်ဖူး၊ လုပ်ဖူး၊ မလုပ်ဖူး၊’ ဆိုရာ၌တိုက်ရိုက်အနက်မှာ ရောက်ခြင်း၊ မရောက်ခြင်း၊ လုပ်ခြင်း၊ မလုပ်ခြင်းကို ကိုယ်တိုင်တွေ့ကြံခံစားခဲ့ရခြင်းရှိမရှိကို ဖော်ပြသဖြင့်၊ ဤအနက်အတိုင်းပင် ကောက်ယူသင့်သည်။ ဤစကားတို့ကိုပင် “ဖုရားဘူးသွား၊ စွယ်တော်ဘူးသွား၊ ကြံဘူး၊ မကြံဘူး” ဆိုသည်တို့၌ ဘူး ဟု အသံထွက်လျက် ရှိသည်။ ယင်းပုဒ်နှင့် မိတ်တူများမှာ—

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ တရုတ်	ဖု (fu)	ဦးညွတ်။
	ဖု (pu)	ပျပ်ဝပ်၊ ညွတ်တွား။
၂။ တိဗက်	ပု (ဒုဒ်)	ရိုသေ၊ မြတ်နိုး။
၃။ ကချင်	ဖု	ရှုကြည့်။
၄။ လိစု	ဖူး	ရိုသေ၊ မြတ်နိုး။
၅။ မုဆိုး	ဖူး	တွေ့၊ ကြံ။

အထက်ပါ ပုဒ်တို့နှင့် အနက်တို့ကို ထောက်သော်၊ မြန်မာဘာသာ၌ ဖူး ၏မူလအနက်မှာ သာမာန်ရှုမြင်၊ တွေ့ကြံခြင်းမဟုတ်၊ ညွတ်တွားရိုသေစွာ ရှုမြင်၊ တွေ့ကြံခြင်းဖြစ်တန်ရာသည်။ ဤသို့အထူးတလည်ရှုမြင်၊ တွေ့ကြံခြင်းမှ နောင်သာမန်ရှုမြင် တွေ့ကြံခြင်းသို့ အနက်ပြောင်းလဲသက်ရောက်လာသည် ယူဖွယ်ရှိသည်။

ဤ ဘူး၊ဖူး ဟု နှစ်မျိုးပင် အသံထွက်လျက်ရှိသော ပုဒ်နှင့်၊ “မခက်ဖူး၊ မဟုတ်ဖူး၊ မလှဘူး၊ မမှန်ဘူး” ဆိုသည်တို့တွင် ဖူး၊ဘူး ဟု နှစ်မျိုးပင်အသံ ထွက်လျက်ရှိသော ပုဒ်တို့သည် ရင်းမြစ်၊ အနက်တို့၌ မတူချေ။ ဤ ဖူး၊ဘူး ပုဒ်တို့သည် ငြင်းဆိုးသာစကား၊ မပါသော ဝါကျတို့တွင် အဆိုးသတ်ကြိယာ ပစ္စည်းဖြစ်သည်။ ယင်းပုဒ်နှင့် မိတ်တူများကိုလည်း အောက်ပါဘာသာ တို့တွင် တွေ့ရသည်။

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ တရုတ်	ဖု (fu)	မ၊ ခွဲ၊ မဟုတ်
၂။ ဟန္တီးသျှမ်း။	ပု၊ ဗပ်	၎င်း
၃။ စိယင်းချင်း	ပုအ၊ ပို	၎င်း
၄။ သဒိုင်းချင်း	ပို	၎င်း

ဤပုဒ်တို့နှင့် အနက်တို့ကိုထောက်သော်၊ မြန်မာဘာသာ၌ “မခက်ဖူး၊ မဟုတ်ဖူး၊ မလှဘူး၊ မမှန်ဘူး” ဆိုသည်တို့တွင် ဖူး၊ဘူး ပုဒ်တို့၏ မူလအနက် မှာ မ၊ ခွဲ၊ မဟုတ် ပင်ဖြစ်၍၊ ယင်းအနက်ဖြင့်ပင် ကြိယာပစ္စည်းအနေ၌ သုံးလျက်ရှိသည်ဆိုရာ၏။ စက္ခုဖဲကစားရာတွင် တပွင့်မျှမရသည်ကို ဘူ ဟု ဆိုရာ၊ ယင်း မ၊ခွဲ ဟောပုဒ် ဖု၊ ဖူး၊ ဘူး ပုဒ် သက်ပင် ဖြစ်ရာသည်။

ရှေး ပုဂံခေတ်ကျောက်စာတို့တွင် မြင်မြော်၊ တွေ့ကြုံ ဟော ဖူး၊ ဘူး ပုဒ် တို့ကိုသာ တွေ့ရ၍၊ မ၊ မဟုတ် ဟော ဖူး၊ဘူး ပုဒ်တို့ကို မတွေ့ရချေ။

(၁) “အရိမိတ္တိယံ ပုဂ္ဂာသွင်အဖူရစိယံ။” ။ ၄၇၄ ခု လောက်တွင် ထိုး၊ ရာဇကုဒါရ ကျောက်စာ။

(၂) “ဤဗ္ဗိယံ ပုဂ္ဂာသိုဗ္ဗိယံ လာသိမ်သော ပုဂ္ဂာသိုဗ္ဗိယံ အာမဖူရ စိတ္တိသောတေ။” ။ ၄၀၂ ခုစွဲ၊ သင်ကြီးငတိလတ်သင်ကျောက်စာ။

(၃) “အမိမရိယံ ဖုဟ်သော ဣောက်စာ။” ။ ၅၂၇ ခုစွဲ၊ အထော လတ်ကျောက်စာ။

(၄) “ပုဟိာသိုဗ္ဗိယံ ပုဂ္ဂာသိုဗ္ဗိယံ ဗျစ်မုလေ၊ မဖူစိယံ မမြင်စိယံ မဏ္ဍတ် စိယံသောတေ။” ။ ၅၅၀ စွဲ၊ သင်ကြီးဆရာကျောက်စာ။

(၅) “ဤသိုဗ္ဗိယံ မရိယံ ဖုတုံကာဟု မိန္ဒိဒေ။” ။ အဘိဋ္ဌိ စာမိတ် စာလက်မဋ္ဌ၊ မပြိုင်စဖူဟု ရုတ္တံ။” ။ လေးမျက်နှာ ဖုရား (မင်အနန္တသု) ကျောက်စာ။ (မြောက်ဖက်ကျောက်တိုင်ကြီး၊ တောင်မျက်နှာ)။

(၆) “နောင်လာလတံ့ သဘူရှာတိုင်ကိုင်လေ မဘူစေသတေ။” ။
၅၆၉ ခုစွဲ၊ ဒေမာဝရဖုရားကျောက်စာ။

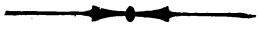
ထုတ်နှုတ်ချက် (၁) တွင် အဖူရစိယ် (အဖူးရစေ) ဆိုရာ၌ အ ပုဒ်သည် ပါဠိဘာသာ မ၊မဟုတ် ဟော အ ပုဒ်ပင်ဖြစ်ရာသည်။ မရိယ်ခဖူ(မရေးခဲဖူး)၊ မယျမပြင်စဖူ (မပြေမပြင်စဖူး) ဆိုသည်တို့၌ ခ၊စ (ခဲ၊စ)ပုဒ်တို့မှာ ပြု၊ဖြစ် ဟောများဖြစ်ကြသည်။ ထုတ်နှုတ်ချက်အားလုံးတို့တွင် ဖူး၊ ဘူး ပုဒ်တို့သည် မြင်မြော်၊တွေ့ကြံ ဟော ပုဒ်တို့ချည်းဖြစ်ကြောင်း အနက်တို့ကို ဆင်ခြင်သဖြင့် သိရာသည်။ ပုဂံခေတ်တွင် မ၊မဟုတ် ဟော ပုဒ်ကိုမတွေ့ရသည်မှာ၊ အသေ အချာ စဉ်းစားကြည့်လျှင်၊ ယင်းပုဒ်သည်အကယ် လိုအပ်သော ပုဒ်မဟုတ်၊ ရှေ့ကပါပြီး မ ပုဒ်၏အနက်ကိုပင် ထပ်၍ပြဆိုခြင်းဖြစ်၍၊ ယင်းအစားအခြား စကားများကိုလည်း သုံးနိုင်သောကြောင့် ဖြစ်သည်ဆိုရာ၏။

ပုဂံခေတ်တွင် မ၊မဟုတ် ဟော ဖူး၊ ဘူး ပုဒ်တို့ကို မတွေ့ရသကဲ့သို့ပင်၊ ယခုခေတ်တွင်လည်း စာခန့်ရေးသားရာ၌ ယင်းပုဒ်အား သုံးလေ့မရှိသည်ကို သတိမူသင့်သည်။ စာခန့်တို့၌ “မဟုတ်ဖူး၊ မမှန်ဘူး၊” ဟု ရေးလေ့မရှိ “မဟုတ်ပါ၊ မမှန်ပါ။” ဟုသာ ရေးလေ့ရှိ၍၊ နှုတ်အားဖြင့်ပြောဆိုရာ၌သာ “မဟုတ်ဖူး၊ မမှန်ဘူး၊” စသဖြင့် သုံးလေ့ရှိသည်ကို လူတိုင်းအသိပင်ဖြစ် သည်။ သို့ရာတွင် နှုတ်ပြောအတိုင်း ဖော်ပြရမည့်စာတို့၌အသိ ယင်းပုဒ်ကို သုံးရချေတော့မည်။ ဤသို့ သုံးရသော် “မြင်မြော်၊ တွေ့ကြံ” ဟော ဖူး၊ဘူး နှင့် ဤ မ၊မဟုတ် ဟော ဖူး၊ဘူး တို့ကို အသုံးခွဲခြား ရေးပါအံ့နည်း။ အသံ ထွက်များကိုလိုက်၍ ရေးရပါမည်လား၊ သို့မဟုတ်၊ စံနစ်သေတခုထား၍ ရေးရပါမည်လား။

မြန်မာဘာသာ၌ စကားများကို တနေရာတမျိုးအသံထွက်အတိုင်းလိုက် ၍ ရေးရိုးထုံးစံမရှိ၊ ဤသို့ရေးသည့်စံနစ်သည် မြန်မာစာ တီထွင်စဉ် အနည်း ငယ်မျှရှိခဲ့သော်လည်း၊ ပညာရှိများမနှစ်သက်သဖြင့် ကွယ်ပယ်လောက်ရှိခဲ့ လေပြီ။ “စာရေးအမှန်၊ စာဖတ်အသံ”ဟူသော စံနစ်ကိုသာ ပညာရှိအများ ကြိုက်နှစ်သက်၍ လိုက်နာလျက် ရှိကြသည်။ ဤစံနစ်ကို လိုက်နာရသည်မှာ လည်းအခြားကြောင့်မဟုတ်၊ ဤသို့မလိုက်နာလျှင် “တောမှာစံနှင့် မြို့ဝန်၊ ပြန်းကျည် နှင့် ပြီးကြည်၊ မီးဖုံးနှင့် မီးဖုန်း” တို့၌ကဲ့သို့ မြန်မာစာနှင့် မြန်မာ ဘာသာသည် ကမောက်ကမ ဖြစ်သွားမည်မှာ သေချာသလောက် ဖြစ်သောကြောင့် ဟု ဆိုရာ၏။ အချို့သရုပ်ဖော် စာရေးဆရာများနှင့် ကာရန်ယူ သိခြင်းလင်္ကာဆရာများအဖို့ လိုအပ်သော နေရာအနည်းငယ်မျှ၌

ခြွင်းချက်ထားလိုက ထားနိုင်ပါသည်။ ဤသို့ခြွင်းချက် ထားရမည်ဖြစ်သော် လည်း ယေဘုယျအားဖြင့်ကား “စာရေးအမှန်၊ စာဖတ်အသံ” ဟူသော ဆောင်ပုဒ်ကို လိုက်နာမှသာ မြန်မာဘာသာသည် စံနစ်ကျသော ဘာသာ တရပ်အခြေခံတည်တံ့နေနိုင်ပေမည်။

စောင့်ထိန်းအပ်သော စည်းမျဉ်းအတိုင်း ဆင်ခြင်သည်ရှိသော်၊ ရှုမြင်၊ ကြံတွေ့ ဟော ပုဒ်ကို အများအားဖြင့် ရွတ်ဆိုလေ့ရှိသည်အတိုင်း ဖူး ဟု ပုံမှန်ရေး၍၊ စာရေးရာ၌ သုံးခဲ့၍၊ ပြောဆိုရာ၌သာ သုံးလေ့ရှိသည်။ မ၊မဟုတ် ဟောပုဒ်ကိုသော် ဘူး ဟုသာပုံသေ ထားကာရေးသားပါက၊ ဆိုလိုရင်းဖြစ် သည့် အနက်မှာ၊ အခြားအနက်များနှင့် မထွေးမရှက်၊ တိကျသချာလျက် ရှိမည်ဖြစ်ပေသတည်း။

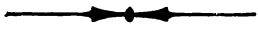
၃၇။ ဝဲ

မြန်မာဘာသာတွင် ဝိုးဝဲ နှင့် ကစားသည့်ဝဲ ဟူ၍ နာမ်ပုဒ်နှစ်ခုရှိသည် အနက်၊ နှစ်ခုစလုံးပင် တရုတ်ဘာသာသက် စကားများဟု ယုံကြည်ဖွယ် ရှိသည်။

တရုတ်ဘာသာ၌ ဝိုးခြည်၊ဝိုးထည် ကို ဝိုး ဟူ၍၎င်း၊ ဝဲ ဟူ၍၎င်း နှစ်မျိုး ပင် မင်းသုံးစကားဖြင့် ခေါ်ဆိုရာ၊ ယင်းအခေါ် ဝဲ မှပင် မြန်မာဘာသာ ဝဲ သို့ သက်သည်ထင်၏။ တဖန် ဝိုးစ၊ ဝိုးထည် ကို မင်းသုံး တရုတ်ဘာသာ ဖြင့် ဝိ၊ ကန်တုန်တရုတ်ဘာသာဖြင့် ဝဲ၊ ရှေးသုံးတရုတ်ဘာသာဖြင့် ဗိအဲ ဟုခေါ်ဆိုပြန်ရာ၊ ယင်း စကားတို့အနက် ကန်တုန် တရုတ် ဘာသာ ဝဲ နှင့် မြန်မာဘာသာ ဝဲ ပုဒ်တို့ တိုက်ဆိုင် နေကြောင်း တွေ့ရပြန်၏။ သို့ရာတွင် မြန်မာဘာသာတွင် ဝဲ၊ ဝိုးဝဲ ဆိုသော စကားအသုံးများကို လွန်စွာ ရှေးကျ သော စာပေတို့တွင် မတွေ့ရ၊ ခေတ်နှောင်းစာပေတို့တွင်သာ တွေ့ရရာ၊ ပထမ ဖော်ပြခဲ့သော တရုတ်မင်းသုံးဘာသာ ဝဲ မှပင် ဝဲ ပုဒ်လာသည်ဟု ယူခြင်းက ပို၍ သင့်ပုံပေါ်သည်။ ဝဲ ဆိုသည်မှာလည်း တောက်ပြောင်အောင် ဖန်တီး ထားသော ဝိုးပင်ဖြစ်၍၊ ကမ္ဘာပေါ်တွင် ဝိုးကို ခေတ်အစောဆုံးနှင့် အများ ဆုံး ထုတ်လုပ်ခဲ့သည့် လူမျိုးမှာလည်း တရုတ်တို့ပင်ဖြစ်သည်။

ကစားသည့် ဝဲ၊ ဝဲချစ် ကိုလည်း တရုတ်မင်းသုံးနှင့် ကန်တုန် ဘာသာ တို့ဖြင့် ဝဲ (P'ai) ဟု ခေါ်၍၊ ရှေးသုံးဘာသာဖြင့်သော် ဝဲ ဟု ခေါ်သည်။

တရုတ်တို့မှာလည်း စက္ကူဖဲ၊ သုံးပုံဖဲ၊ ကက်ဖဲမှစ၍ ဖဲ အမျိုးမျိုးကို တည်ထွင်ကစားခဲ့သော သူများဖြစ်ချေကား၊ ယင်းတို့စကားကိုပင် မြန်မာဘာသာ ရရှိသုံးစွဲခဲ့သည်ဟု ယူရန်ရှိသည်။ မြန်မာတို့ကသာ မဟုတ်သေး၊ သျှမ်းတို့နှင့် ယိုးဒယား ထိုင်တို့ကလည်း ယင်းစကားကို တရုတ်တို့ထံမှ ရရှိသုံးစွဲခဲ့သဖြင့် ယင်းတို့ဘာသာအားဖြင့်လည်း ဖဲ ကို ဖဲ ဟုပင် ခေါ်ဆိုလျက် ရှိကြောင်း တွေ့ရပေသတည်း။

၃၀။ ဖိုး၊ ဖွား

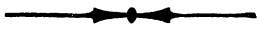
ဖိုး ဖွား တွင် ဖိုး ပုဒ်သည် ဝိပါ တွင် ဝိ ပုဒ်၊ ဝိမ တွင် ဝိ ပုဒ်ဘို့နှင့်မိတ်တူ အနက်ပရိယာယ်တူဟု ယူသင့်သည်။ ဝိပါ တွင် ဝိ ပုဒ်မှာ ခေါင်း၊ အကြီး၊ အမှု၊ ဟောဖြစ်ကြောင်း ဝိပါ၊ ဝိလ်ပါ အကြောင်း၌ ဆိုခဲ့ပြီ။ ဝိမ တွင် ဝိ ပုဒ်မှာလည်း အထီး၊ အဖ၊ ပုလ္လိင် ဟောဖြစ်လာသည်မှာ၊ အမတို့ထက်၎င်း သားငယ်များထက်၎င်း ကြီးမား၍၊ ယင်းတို့အပေါ်၌ ကြံ မှူး သူ ဖြစ်သဖြင့် မူလအားဖြင့် ကြီးမား၊ ကြီးမှူး ဟောဖြစ်သောကြောင့်ဟု ထင်ဖွယ်ရှိသည်။ ဖိုးဖွား တွင် ဖိုး ပုဒ်မှာလည်း ထိုနည်းတူစွာ၊ အဖ၊ အမိ တို့ထက်ပင် ကြီး သေး၍၊ အဖ၊ အမိ တို့အပေါ်၌ ကြီးမှူး သူ ဖြစ်သဖြင့်၊ ကြီးမား၊ ကြီးမှူး ဟု မူလအနက်ရှိသည်ယူရ၏။

တခုမှတခုသို့ သက်လျော့ ပြောင်းလဲခဲ့သည်ဟု ယုံကြည် ဖွယ်ရှိ သော၊ ဤ ဝိ၊ ဝိ၊ ဝိ၊ ဝိ ပုဒ်တို့သည်၊ ဝိပါ၊ ဝိလ်ပါ အကြောင်း၌ပြဆိုခဲ့သော၊ ခေါင်း၊ အကြီး အမှု၊ ဟော တိဗက်-မြန်မာဘာသာ ပု၊ ဖု၊ ဖု၊ ဖု၊ ဝု ပုဒ်တို့မှ သက်လျော့ လာသည်ဟု ယူဖွယ်ရှိပြန်သည်။ ဤသို့ သက်လျော့လာရာ၌ ပု မှ ဝိ၊ ဖု မှ ဝိ သို့၎င်း၊ ဝု မှ ဝိ၊ ဝိ မှ ဝိ သို့၎င်း ဟူ၍ နှစ်မျိုးပင်ယူဆနိုင်သည်။ ဝိ သို့သော် ဝိ မှ သက်လျော့လာသည် ယူရပေမည်။

ပု၊ ဖု၊ ဖု၊ ဝု ပုဒ်ပုဒ်တို့အနက်၊ ဝု မှ ဝု ရှစ်နှင့် ဝု နန်းသီး တွင် ဝု၊ ဝု နန်း တို့သို့ သက်ခဲ့ကြောင့် ဝု နန်း၊ ဝု ရှစ် အကြောင်း၌ဆိုခဲ့ပြီ။ ကြက် ဝု၊ ဝု ဝု ဝု ဆိုသည်တို့ တွင် ဝု ပုဒ် သည်လည်း၊ ယင်း မူလ ခေါင်း၊ အလုံး၊ အဝန်း ဟော ဝု ပုဒ်ပင် ဖြစ်သည်။ ထို့အတိုင်းဟော ဝု ပုဒ်မှသော် မူ သီး၊ မူ တောင်း ဆိုသည်တို့၌ မူ ပုဒ်သို့ သက်ခဲ့သည်ဆိုရ၏။ တဖန် ဖရုံ၊ ဖရဲ ဆိုသည်တို့၌ ဖ ပုဒ် တို့သည်လည်း ယင်း ခေါင်း၊ အလုံး၊ အဝန်း ဟော ဖ ပုဒ်သက်များပင် ဖြစ်တန်

ရာသည်။ လိစုဘာသာ၌ ဖရုံ ကို ဖူး ဟုခေါ်၍၊ တင်ခုလ်နာဂဘာသာ၌ မူး ကို
ဖ၊ ဝ ဟု ခေါ်သည်။ ယင်း ပုဒ်များ၏ ပြောင်းလဲပုံများ ပို၍ ထင်ရှားလျက်
ရှိသည်။

ပိုပါ၊ ဗိုလ်ပါ အကြောင်း၌ပင်၊ တိဗက်—မြန်မာ ဘာသာတို့တွင် ပ၊ဖ၊ဗ၊
ဝ၊ပါ၊ဖါ၊ဗါ၊ဝါ ပုဒ်တို့သည်၊ အဖိုး၊အထီး၊ ပုလ္လိင်၊ အဖ၊အကြီး၊အမှူး ဟော
များဖြစ်ကြောင်း ပြဆိုခဲ့ပြီ။ မြန်မာဘာသာ၌ ပိုပါ၊ ဗိုလ်ပါ၊ မြွေပါ ဆိုသည်
တို့တွင် ပါ ပုဒ်တို့မှာ အကြီး၊အမှူး ဟော ယင်း ပါ ပုဒ်ပင်ဖြစ်၍၊ ပုပ္ဖါး၊
ရဟန်း၊တပါး၊ မင်း၊တပါး၊ ငတဝါး၊ လူပါးဝ ဆိုသည်တို့တွင် ပါး ပုဒ်မှာ
လည်း ယင်း အကြီး၊အမှူး၊ဟော ပါပါ ပုဒ်သက်ပင်ဖြစ်ပြီးလျှင်၊ မောင်ဖား၊
ကြောင်ဖား ဆိုသည်တို့တွင် ဖား ပုဒ်မှာ၊ ပါပါ ပုဒ်သက်ဟူ၍ ၎င်း မ၊ဖါ
ပုဒ်သက်ဟူ၍၎င်း ယူသင့်ကြောင်းဆိုခဲ့ပြီ။ ကိုလုံး ကိုထည် ကြီးမား သောအ
ကောင် ဖား ပုဒ်သည်လည်း ယင်းတို့တွင် အကြီးဝင်သည် ထင်ဖွယ်ရှိသည်။
ယခုခေတ်တွင် မောင်ဖား ကို မောင်ဖွား၊ မိဖမောင်ဖွားဟူ၍လည်း အချို့ရေး
ဆိုကြသေးသည်။ ထို့ကြောင့်၍ မောင်ဖား၊ကြောင်ဖား ဆိုသည်တို့တွင် ဖား
ပုဒ်မှဖိုးဖွားဆိုသည်တွင် ဖွား ပုဒ်သို့ သက်ခဲ့သည်ဟု ယူရ၏။ ဤသို့ ယူသော်
ဖိုဖွား တွင် ဖွား ၏အနက် အကြီး၊အမှူး ဟု ပေါ်ထွက်ရာ၊ အဖွား သည်
လည်း အမိ၊အဖတို့ထက်ကြီးမားသူ၊ အမိအဖတို့အပေါ်၌ ကြီးမှူးသူ ဖြစ်ခြင်း
နှင့် ဆီလျော် ညီညွတ်သည်ဆိုရာသတည်း။

၃၉။ ဖျောက်၊ ဖြောက်

ဆရာယုဒသန်၏ “မြန်မာ—အင်္ဂလိတ်” အဘိဓာန်၊ ပထမ နှိပ်ခြင်းတွင်
ဖျောက် ကို “ဖျောက်စေသည်၊ ဖျောက်ပျက်စေသည်၊ ဖျက်ဆီးသည်” ဟု
အနက်ပေး၍၊ ဖြောက် ကို “အယားကာကွယ်ရန် ကုတ်ခြစ်” ဟု အနက်
ပေးလျက်ရှိသည်။ သို့ရာတွင်နောက်နှိပ်ခြင်းတို့တွင် ဖျောက် ကို နှစ်ပုဒ်ခွဲ၍၊
ရှေ့ပုဒ်၌ ရှေးကအတိုင်းအနက်ပြုပြီးသော်၊ နောက်ပုဒ်၌ ယခင် ဖြောက်
အနက်ကို အနည်းငယ်ပြုပြင်ကာ “အယားဖြေဖျောက်ရန် ကုတ်ခြစ်” ဟု ပြု
သည်။ ဖြောက် ပုဒ်သို့ ရောက်သောအခါ “ဖျောက်ရှု” ဟု ဆိုကာ၊ ဖျောက်
နောက်ပုဒ်အတိုင်း အနက်ထပ်၍ပေးသည်။ မှတ်သားရန်မှာ ဆရာယုဒသန်

၏ ပထမနှိပ်ခြင်းမြန်မာနှင့် အင်္ဂလိတ်အဘိဓာန်၌ “အယားဇြောက်” ဟု အရေးပြ၍၊ ဇြောက် ၏အနက်ကို ကုတ်ခြစ် ဟု ပေးခြင်းဖြစ်သည်။

ရှေးရေးပင့်ရစ်သတ်ပုံကျမ်းတို့တွင် ‘အယားဇောကံ၊ အယားဇြောက်’ အရေးတို့ကို မတွေ့ရ “ကဗျာသာရတ္ထသင်္ဂဟ သတ်ပုံကျမ်းတွင်သာ” မှတ်လေတထောက်၊ သင့်ရာဇောကံ၍၊ ဇောကံဇောကံ၊ ဇောကံလွှင့်၊ ဇောကံသင့် ဇောကံပယ်၊ မိုးကြယ်ဇောကံဆိတ်၊ ဇောကံဆိတ်ပင် အောက်၊ တဇောကံဆိတ်ဆိတ်၊ စိတ်မသာဗျား၊ ယား၍ဇောကံမှာ ပင့်ရာမှန်လှ” ဟု ဆိုလာသည်။ ဤအဆိုကို လိုက်၍ခေတ်သတ်ပုံကျမ်းတို့တွင်လည်း အယားဇောကံ ဟု အပင့်ဖြင့်ပြုလျက်ရှိကြသည်။

‘အယားဇောကံ၊ အယားဇြောက်’ အရေးတို့နှင့် စပ်လျဉ်း၍၊ ရှေးစာပေတို့တွင် မိုးငြိမ်းပြုရန် အရေးအစပ်များ မတွေ့မီ။ အနွယ်တူဘာသာအချို့တွင်သော် အောက်ပါမိတ်တူဟု ယူဖွယ်ရှိသော စကားများကိုတွေ့ရ၏။

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ ဗက်	အံဖြှင်၊ ဖြှင်၊ အမြိဒ်၊ မြိဒ်၊ မြောဒ်	ကုတ်ခြစ် ကုတ်ခြစ်၊ ပွတ်တိုက်
၂။ မိကိုရ်	ဖုက်	ကုတ်ခြစ်
၃။ မိရီ	အောက်	၎င်း
၄။ ကချင်	အဖြေ	၎င်း

အထက်ပါပုဒ်တို့တွင် တိဗက်ဘာသာ ဖြှင် နှင့် မြန်မာဘာသာ ဇြောက်တို့မှာ ပုဒ်ပြောင်း ပုဒ်လွှဲကဲ့သို့သာ ရှိ၍ အနီးစပ်ဆုံးဟုဆိုရ၏။ အုက် သံနှင့် အောက် သံတို့ပြောင်းလဲ တတ်ပုံကို၊ မြန်မာဘာသာ၌ ရုတ်ရက်၊ နှင့် ရောက်ရက် အနက်တူပင်ဖြစ်သည်ကို ထောက်ရ၏။ တချုတ်ချုတ် နှင့် တချောက်ချောက်၊ ကုတ် နှင့် ကောက်၊ ဝှင် နှင့် လှောက် တို့၏အသံပြောင်းပုံများမှာလည်း အလားတူပင် ဖြစ်သည်။ ကျန် ဖုက်၊ အောက်၊ မြေ ပုဒ်တို့မှာ ဖြှင်၊ ဇြောက် ပုဒ်တို့၏ အစိတ်အပိုင်းများဖြစ်ဟန်ရှိသည်။

အနွယ်တူဘာသာပုဒ်တို့နှင့် တိဗက်ဘာသာ ဖြှင် ပုဒ်ကို ထောက်သဖြင့်၊ မြန်မာဘာသာ၌ အယားဇောကံ၊ အယားဇြောက် ဟူသော အရေးနှစ်ရပ်အနက်၊ အယားဇြောက် အရေးသည်သာသင့်၍၊ ဇြောက် ၏ အနက်ကိုလည်း၊ ကုတ်ခြစ် ဟုယူမှီသင့်ရာသတည်း။

၄၀။ ဖြေ့

မြန်မာစကားအဖွင့်ကျမ်း၊ ပထမတွဲ၊ ငှက်ပျော အကြောင်း၌ ဟက်ပျော ဟူသော ရှေးအရေးကိုးသဖြင့် ပျော၊ ပျော့၊ ပျော်၊ ပျောင်း ဟူသော ‘မမာ၊ မကျော၊ ညံ့၊ နံ’ ဟောပုဒ်တို့ကို ဤသို့လျှင် အပင့်ဖြင့် ရေးခြင်းသည် သင့်ကြောင်းဆိုခဲ့သည်။ ဤစကားတို့တွင် ပျော့ အရေးသို့လိုက်၍၊ “အသွေးအရောင်ကောင်းစွာမပီထင် မှေးမှိန်” ဟောပုဒ်ကို ပျော့ ဟု အချို့အရေးပြကြ၊ ရေးကြလျက်ရှိသည်။ သို့ရာတွင် ပျော့ နှင့် ပျော့ ပုဒ်တို့၏ အနက်များမှာ ဆင်ယောင်နှင့် အခြေခံအားဖြင့် ကွဲပြားသည်ကို ထောက်သော် ပျော့ သို့လိုက်၍ ပျော့ ရေးခြင်းမှာ မသင့်ဟု ဆိုရာ၏။

နူးညံ့၊ ပျော့ပျောင်းခြင်းနှင့် အသွေးအရောင် ကောင်းစွာမထင် မှေးမှိန်ခြင်းတို့မှာ တဌာနစီသာ ဖြစ်သည်။ တခုက ဖေါဋ္ဌပျါရုံနှင့် ဆိုင်၍၊ တခုက ရူပရုံနှင့် ဆိုင်သည်။ တခုက ဝတ္ထု ဖြစ် နှင့် ဆိုင်၍ မမာ၊ မကျော ခြင်းဖြစ်သည်။ အခြားတခုက အသွေးအရောင်နှင့်ဆိုင်၍ မရင့်၊ မမှည့်ခြင်းဖြစ်သည်။ သဘောတခုမှတခုသို့ သက်ရန် ခဲယဉ်းသည်။ အခြား ဘာသာ တို့တွင်လည်း ယင်း သဘောနှစ်ရပ်တို့ ရောနှောထွေးရှက်သည်ကို မတွေ့ရချေ။

ပျော့၊ ဖြေ့ အရေးများကို ပုဂံခေတ် ကျောက်စာတို့တွင် မတွေ့မိ။ အင်းဝခေတ် ကျောက်စာများအနက်၊ ၈၇၂ ခုစွဲ၊ ရွှေနန်းကြော့ရှင် နန်းတည် အခမ်းအနားကျောက်စာ၊ ကြောင်းရေ ၅၄ အဆုံးတွင် သော်၊ ကျွန်ုပ်နှင့် တကွ၊ ရှေးဟောင်းသူတေသနဋ္ဌာန ပဏ္ဍိတ်တို့ပေါင်းရုံး ဖတ်ရှုရထားသည်မှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်သည်။

ထိုင်နှစ်ကျိပ်သောနတ်တိုပ်အာ၊ နှစ်ဆဲသော ဥဒ်ဇိုပ်ရာ၊ နှစ်ဆဲသော ထမင်ပွဲတိုပ်သည်လည် ရွှေလင်ပန်နှိုက်၊ ထမင်ဖြူ၊ ထမင်နီ၊ ထမင်မည်၊ ထမင် ရွှေ၊ မောင်သအဆင်၊ ဖြေ့…… (ထိုနှစ်ကျိပ်သော နတ်တို့အား နှစ်ဆယ်သော အုံးအိပ်ရာ၊ နှစ်ဆယ်သော ထမင်းပွဲ တို့သည်လည်း ရွှေလင်ပန်း၌ ထမင်းဖြူ၊ ထမင်းနီ၊ ထမင်းမည်၊ ထမင်းရွှေ၊ မောင်းသအဆင်း၊ ဖြေ့……။)

ဤစာကြောင်းတွင် နောက်ဆုံး ဖတ်၍ ရသော စကားမှာ မောင်း သ အဆင်း ဟူသောစကားများနောက်မှ ကပ်လျက်လာသဖြင့် ဖြေ့သအဆင်း ဟု ရေးမည့် စာပိုဒ်၏ အစလုံးဟု ယူဆရာ၏။ သို့ဖြင့် ဤ အရောင် မှေးမှိန် ဟောပုဒ်ကို ဖြေ့ ဟု အရစ်ဖြင့်၊ အင်းဝခေတ်၊ သျင်သီလ ဝံသ၊ သျင်ရဋ္ဌ

သံသရာ၊ စသော ကဗျာဆရာ အကျော်များလက်ထက်တွင် ကျောက်ထက်၌ ရေးထိုးခဲ့သည်မှာ ထင်ရှား ပေသည်။

ဝေါဟာရတ္ထ ပကာသနီနှင့် ဝဏ္ဏဗေဒသတ်အင်းတို့တွင် ဖျော့ ဟု အပင့်ဖြင့် အရေးပြုလျက် ရှိကြသည်မှာ၊ ယင်း စကားကို လွန်စွာ အတွေ့ရ နည်းသည်ပြင်၊ ခိုင်မာသော ကျောက်စာ အရေးကိုလည်း သတိ မမူ မိသော ကြောင့် ဖြစ်တန်ရာသည်။ ကဗျာသာရတ္ထ သင်္ဂဟသတ်ပုံတွင်သော် ဖြော့ ဟု အရေးပြုလျက်ရှိသည်မှာ တော်ပါပေသည်။

ဖျော့၊ဖြော့ စကားတို့နှင့် မိတ်တူများကို တိဗက်ဘာသာတွင်ရှာကြည့်ရာ၊ ဖျော့ညို၊ ဖျော့ပျောင်း ဟော အိဗေရ် ပုဒ်နှင့် မှေးမှိန် (faint) ဟော ဖြ ပုဒ်တို့တို့ တွေ့ရသည်။ ဤသို့တွေ့ရသည်မှာ လာမာ-ဒေဂါစမ်ဒုင်-ကဇီရေး အင်္ဂလိတ်-တိဗက်အဘိဓာန်တွင်ဖြစ်သည်။ တိဗက်ဘာသာ အိဗေရ် နှင့် မြန်မာဘာသာ ဖျော့၊ တိဗက်ဘာသာ ဖြ နှင့် မြန်မာဘာသာ ဖြော့ ပုဒ် တို့၌ ပင့်ရစ်အရေး ကိုက်ညီသည်ဆိုရာ၏။ ဤအချက်သည်လည်း မြန်မာ ဘာသာတွင် ဖြော့ အရေးကို ထောက်ခံလျက်ရှိပြန်သည်။

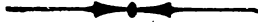
ထို့ကြောင့် မြန်မာဘာသာတွင် ဖျော့၊ ဖျော့၊ ပျော်၊ ပျောင်း ပုဒ်တို့သို့ လိုက်၍ ဖျော့ ဟု မရေးသင့်။ ရှေ့နန်းကြော့ရှင် နန်းတည် အခမ်း အနား ကျောက်စာအရေးနှင့်၊ တိဗက် ဘာသာ မှေးမှိန် ဟော ဖြ ပုဒ် တို့ကို ထောက်၍ ဖြော့ ဟု ရေးခြင်းသည်သာ သင့်သည်ဆိုရာသတည်း။

၄၁။ ဖွဲ့ သွား

ဂါထာ၊မန္တန်တို့ကိုရွတ်ရာ၌ ‘ဥံဖွ’ ဟူ၍၎င်း၊ အဆုံးတွင် ‘သွားဟုံဟုံ’ ဟူ၍၎င်း၊ ဆိုရာတို့၌၊ ဖွဲ့သွား ပုဒ်တို့သည်၊ သံသကြိုင် ဘာသာတွင် အလားတူ ရွတ်ဆိုလေ့ရှိသော သွယ်၊သွရ် ပုဒ်မှလာဟန်ရှိသည်။ သွယ် နှင့် သွရ် တို့မှာ ဓါတ်တူဖြစ်၍ မူလအနက်မှာ “နေ၊ နေရောင်၊ အလင်းရောင်၊ ဩကာသ၊ ကောင်းကင်၊ နတ်ဘုံ” စသည် ဟောဖြစ်သည်။ ဂါထာ၊မန္တန်တို့၌ ယင်းတို့ကို ထည့်သွင်းရွတ်ဆိုသည်မှာ နေမင်း၊သကြား၊ အသုရာစသောနတ်ကြီးများကို မှိုင်းမကြရန် တိုင်တည်သည့် အနေဖြင့် ဖြစ်သည်။

သွယ်၊ သွရ် ပုဒ်များကို မြန်မာနည်းအရ ရွတ်ဆိုသော် သွား ဟု အသံ ထွက်ပေမည်။ သံသကြိုင်ဘာသာ၌သော် သ အောက်၌ ယှဉ်ကပ်ထားသော ဗျည်းကို ဝ သံဖြင့်မဟုတ် ဗ(v)သံဖြင့်ရွတ်ဆိုသည်။ ထို့အတိုင်း မြန်မာတို့က လိုက်၍ ရွတ်ဆိုရာ၊ မပြီလှသဖြင့် သူ မှ ဖွ ဖြစ်လာသည် ယူရာသတည်း။

၄၂။ ဗယ်၊ ညာ

ရှေးခေတ်ကျောက်စာတို့တွင် ဗယ်၊ ညာ ဆိုသောစကားများကို မတွေ့ ရ၊ လက်ဝယ်၊ လကျာ၊ လက်ယာ ဟူသောစကားများကိုသာ တွေ့ရသည်။

(၁) “လက်ဝယ်ပုခမ်း၊ လကျာပုခမ်းကြက်။” ။၆၁၁ ခုစွဲ၊ စလေမြို့ အရှေ့၊ ကျစွာမင်း အမိန့်တော်ပြန်တမ်း။

(၂) “လကျာနံတောင်ဝင် ၂ လက်ဝယ် ခွင်ရှယ်။” ။၆၂၇ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့ ကုသ သမုတိစုရားကျောက်စာ။

(၃) “ခရုသင်လက်ယာရစ်တိုင်ဖြင့်....။ လက်ယာရစ်လည် တော်မူ၍၊ လက်ယာရစ် သံပတ်လှည့်၍။” ။၇၂၂ ခုစွဲ၊ အဝမြို့ နန်းတည် အခမ်း အနားကျောက်စာ။

လက်ဝယ် တွင် ဝယ် နှင့် လကျာ၊ လက်ယာ တွင် ယာ ပုဒ်တို့မှ၊ နောင် ခေတ်သုံး ဗယ် နှင့် ညာ ဟူသော ပုဒ်များသက်ဆင်းလာသည်။ ဤသည်တို့ ကို ထောက်သော် ရှေးခေတ်များတွင် ဝယ် ဟု ရေးသည်ကို ဝယ် ဟုပင် ဝိသဇ္ဇနီသံဃာပီပဲ ရွတ်ဆိုသည် ယူရာ၏။ သို့ကြောင့်သာ ဝယ် မှ ဗယ် သို့ ကူးပြောင်းလာနိုင်ခဲ့သည်။ ဝယ် ကို ဝိသဇ္ဇနီသံသညာဘာ ဝဲ ဟု ရွတ်ဆို သည်မှာ နောင်ခေတ်များကျမှ ဖြစ်တန်ရာသည်။ ဝယ် မှ ဗယ်၊ ယာ မှ ညာ ဗျည်းသံများပြောင်းလဲသည်ကို မှတ်သားထားရာ၏။

ယခုခေတ်တွင် ဝဲ၊ ယာ၊ ဗယ်၊ ညာ ဟူသောစကားတို့၏ အနက်များမှာ မျက်နှာမူရာ၏၊ ယေဘုယျအားဖြင့် ထမင်းစားရာ၌ အသုံးပြုသည့် လက်ဖက် နှင့် အသုံးမပြုသည့် လက်ဖက်ဟု ပေါ်ထွက်လျက်ရှိသည်။ တနည်းအားဖြင့် ဆိုပြန်သော် လက်အနေအထားကို စွဲ၍ ဝဲ၊ ဗယ်၊ ယာ၊ ညာ ဟု ခေါ်ဆို လျက်ရှိသည်။ ပုဂံခေတ်၌လည်း ထို့နည်းတူစွာ လက်များကိုပင် စွဲမှတ်ခေါ် ဆိုခဲ့ဟန်ရှိသည်။ ထို့ကြောင့်သာ လက်ဝယ်၊ လက်ယာ ဟူသောစကားများ ကို တွေ့ရသည်။ သို့ရာတွင် အနှယ်တူဘာသာတို့တွင် မိတ်တူစကားများကို

ရှာဖွေလေ့လာကြည့်သောအခါ ဝယ်၊ဝဲ သည် မူလ၌ ‘အောက်၊ အနိမ့်၊ အောက်ဖက်၊ အနိမ့်ဖက်’ ဟူ၍၎င်း။ ယာ သည် ‘အထက်၊အမြင့်၊ အထက်ဖက်၊ အမြင့်ဖက်’ ဟူ၍၎င်း။ အနက်များရှိကြောင်းတွေ့ရသည်။

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ တိဗက်	ယ	အထက်၊အပေါ်၊အမြင့်။
	ယန်၊ယရ်၊ယသ်	၎င်း
	ဂ်ယသ်	ယာဖက်
၂။ တရုတ်	ယု	၎င်း
၃။ မရူ	ယော	၎င်း
၄။ မုဆိုး	ရှာ	၎င်း
၅။ ကချင်	မြာ	၎င်း
	ယု	အောက်ဆင်း
၆။ ထိုင်	ခွာ	ယာဖက်
၇။ ကချင်	ကဝု၊လဝု	အောက်၊အနိမ့်၊အကြေ
	ဝဲ	ဝဲဖက်
၈။ လိစု	ဝု	အနိမ့်၊ အောက်
၉။ နင်း	အဲရ်	၎င်း
၁၀။ ချင်း	ဗေး(ve)	ဝဲဖက်
၁၁။ မွန်	ဝဲါ	၎င်း

အထက်ပါပုဒ်ဘို့မှာ မြန်မာဘာသာ ‘ဝယ်၊ (ဝဲ)၊ ယာ ပုဒ်တို့နှင့်မိတ်တူ များဖြစ်ကြောင်း ယုံမှားဖွယ်မရှိချေ။ ယင်းတို့ကို ထောက်သဖြင့် မြန်မာ ဘာသာ၌ ‘ဝယ်(ဝဲ)၊ ယာ’ ပုဒ်တို့သည် မူလ၌ ‘အောက်၊ အနိမ့်၊အကြေ’ နှင့် ‘အထက်၊အမြင့်၊အညာ’ ဟောများဖြစ်ကြောင်း ယုံကြည်ရာ၏။ ‘မြစ် အောက်၊မြောက်’ နှင့် ‘တောင်’ အခေါ်များကဲ့သို့၊ ဤ ‘ဝယ်(ဝဲ)’ နှင့် ယာ အခေါ်များကလည်း မြန်မာလူမျိုးတို့၏ ဇာတိချက်ကြွ နယ်မြေကို လက် ညှိုးညွှန်လျက်ရှိကြချေသည်။ အရှေ့နေထွက်ရာသို့ မျက်နှာမူလိုက်သော အခါ၊ ထိုနယ်မြေ၏လက်ဝဲဖက်၌ ‘အောက်၊အကြေ၊ မြေနိမ့်’ ရှိ၍၊ လက်ယာ ဖက်၌ ‘အထက်၊အညာ၊ မြေမြင့်’ ရှိသောကြောင့် ‘လက်ဝယ် (လက်ဝဲ) လက်ယာ၊ ဝယ် (ဝဲ) ယာ’ ဟု ခေါ်ဆိုခဲ့သည့် ယူရာသတည်း။

၄၃။ ဗဟိုရ်၊ ဗဟို

ဗဟိုရ် ဟူသောစကားသည် ပါဠိဘာသာ ပဟာရ ပုဒ်သက်ဖြစ်သည်။ ပဟာရ ၏အနက် ‘ရိုက်ခတ်ခြင်း၊ တီးခတ်ခြင်း၊ နေ့တာ ညဉ့်တာတို့၌ အချိန်ကိုဖော်ပြရန် တီးခတ်ခြင်း’ ဟောဖြစ်သည်။ မြန်မာတို့၏ အလေ့အထ အတိုင်းသော် နန်းတော်၏ အရှေ့မြောက်တွင် စင်မြင့်၌ ဆွဲဆင်ထားသော စည်ကြီးကို တီးခတ်ခြင်းဖြစ်သည်။ မြန်မာတို့၏ အမှတ်အသား အတိုင်းသော် နေ့၌ ၄ ပဟိုရ်၊ ည၌ ၄ ပဟိုရ်ရှိသဖြင့်၊ နေ့တွင် ၄ ကြိမ်၊ ညတွင် ၄ ကြိမ်စည်ကြီးကို တီးခတ်ရသည်။ သို့ရာတွင် နေ့ဘပဟိုရ်နှင့် ညဉ့်တပဟိုရ်တို့၏ ကာလ အခွံန့်ချင်းမှာနေ့တာနှင့် ညဉ့်တာတို့ တူသည့်လတို၌သာတူညီ၍၊ နေ့တာနှင့်ညဉ့်တာများမတူသောအခါ၊ မတူသည့်အချိုးအစားအတိုင်း၊ တလနှင့်တလကွဲပြားသွားသည်။ နေ့တာနှင့်ညဉ့်တာများတိုလျှင် တိုသည်အလျောက်၊ ရှည်လျှင်လည်း ရှည်သည်အလျောက် လေးစိတ် စိတ်၍၊ ၈ စိတ်စာ ကာလတာသည် တပဟိုရ် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် နေ့တာ အတိုဆုံးနှင့် ညဉ့်တာ အရှည်ဆုံး ဖြစ်သော ပြာသိုလ၌၊ နေ့နာရီ ၂၄ နှင့် ညဉ့်နာရီ ၃၆ ရှိရာ၊ နေ့တပဟိုရ်သည် မြန်မာနာရီ ၆ နာရီနှင့်ညီမျှ၍၊ ညဉ့်တပဟိုရ်သည် ၉ နာရီနှင့် ညီမျှပြီးလျှင်၊ နေ့ဘာအရှည်ဆုံးနှင့် ညဉ့်ဘာ အတိုဆုံးဖြစ်သော ဝါဆိုလ၌၊ နေ့နာရီ ၃၆ နှင့် ညဉ့်နာရီ ၂၄ ရှိရာ၊ နေ့ဘပဟိုရ်သည် ၉ နာရီနှင့်ညီမျှ၍၊ ညဉ့်တပဟိုရ်သည် ၆ နာရီနှင့်ညီမျှသည်။

ပုဂံခေတ်တွင် အချိန်ကို ပဟိုရ်၊ နာရီနှင့် မှတ်လေ့ရှိသည်။ ဤတွင် သံသကြိုင်ဘာသာ အချိန်နာရီ ဟော “နာရီ” ဆိုသောစကားမှ နောင်မြန်မာဘာသာ နာရီ ဆိုသောစကားသို့ သက်လာသည်။ ပုဂံခေတ်တွင် ဗဟိုရ် ကို ဧပြီရ်၊ ပဟိုရ်၊ ပဟိုရ် ဟု ရေးလျက် ရှိသည်တို့ကို တွေ့ရသည်။

(၁)။ “ညှုရာဇ် ၅၂၇ ခု၊ မြဝသီရိ သံဝစ္ဆေရ်နှစ်၊ ယူသီဝလဆုတ် ၁ ရက်၊ တန်နှောင်လာနိဗ္ဗိတိ၊ ပုသျှနတ္တတ်၊ မိနလဂ္ဂ”၊ ၁ ဧပြီရ်၊ ၂ နာရီသော အဟ်၊ (သကရာဇ် ၅၂၇ ခု၊ မြဝသီရိ သံဝစ္ဆိရ်နှစ်၊ ဖြသိုလဆုတ် ၁ ရက် တန်နှောင်လာနေ့၊ ပုသျှနတ်သတ်၊ မိနလဂ်နာ၊ ၁ ပဟိုရ်၊ ၂ နာရီသောအား)။ ။အထောလတ်ကျောက်စာ၊ ၁-၄။

(၂)။ “သကရာဇ် ၅၅၂ ခု၊ တန်ဆောင်မုန်းလဆန် ၂ ရက်၊ သုကြာနိဗ္ဗိတိ ၃ ပဟိုရ် ၁ နာရီသောအား။ (သကရာဇ် ၅၅၂ ခု၊ တန်ဆောင်မုန်းလ

ဆန်း ၂ ရက်၊ သောကြာနေ့ ၃ ပဟိုရ်၊ ၁ နာဗီသောအား)။ ။တောင်ဂူနီ
ကျောက်စာ၊ ၅၊ ၆။

(၃)။ “၅၇၄ ခု ကြာတိုက်နှစ်၊ နံယုန်လဆန် ၁၂၊ တန်နှင့်ကုနိုယ်နိုယ်၊
အမြတ်တစုက်၊ သိင်ခါလက်၊ အခါ နံနက် တစ်ပဟိုက်အာ ဆောက်သ
တော်။ (၅၇၄ ခု၊ ကြတိုက်နှစ်၊ နံယုန်လဆန်း ၁၂၊ တန်နှင့်ကုနွနွေ၊ အ
မြတ္တစုက်၊ သိင်ခါလက်အခါ နံနက်တစ် ပဟိုက်အား ဆောက်သတေး)။ ။စော
ရဟန်သိမ်ကျောက်စာ၊ ၇-၁၀။

ပုဂံခေတ်အရေးများအနက် ဗဟိုရ် ဟူသောအရေးသည် ပဓာန၊အရေး
မှန်ဖြစ်၍၊ အင်းဝခေတ်၊ ကုန်းဘောင်ခေတ်တို့သို့ ရောက်သောအခါ၊ ထို့အ
တိုင်း ဗဟိုရ် ဟူသောအရေးနှင့်၊ ဗဟိုဝ်၊ဗဟိုရ်၊ဗဟိုဝ် (ဗဟို) ဟူသော အ
ရေးတို့သို့ သက်ဆင်းလာသည်။ အနက်တို့တွင်လည်း ‘ခတ်တီးခြင်း၊ စည်ကို
ခတ်တီးခြင်း’ ဟူသည်မှ ‘ခတ်တီးသည့်စည်၊ အလယ်၊အချက်၊အချာ’ ဟူသည်
တို့သို့ ပွားများကျယ်ပြန့်လာသည်။

(၁)။ ။နတ္ထဘိဒုနစ်လုံမ် ပဟိုဝ်လွန်သုံးပတ်၊ ကန်လက်စည်နှိုက်” ။၇၂
ခုစွဲ၊ အင်းဝမြို့၊ နန်းတည်အခမ်းအနားကျောက်စာ။ ၈၇။

(၂)။ “တည်ရာအမရ၊ အယုဇ္ဈနဂိုရ်၊ မျိုမြင်းမိုးရ်၌၊ ပဟိုသံဝါ၊နရည်း
သာလျက်။” ။၁၂၀၇ ခုစွဲ၊ စစ်ကိုင်းနယ်၊ သဲဖြူချောင်းရွာ၊ အောင်မြေ
မှန်ကူးဖုရားကျောက်စာ၊ ၁၇။

(၃)။ “လွတ်ကွန်းဗဟိုရ်၊ မြင်းမိုရ်ချက်ဗွေ၊ ရွှေမြေတောက်ထိန်၊ တာဝ
တိန်ထက်၊ ရောင်ရှိန်တက်ဖြာ၊ ဝေဇယန္တာမည်မှန်း၊ နတ်မင်းနန်းနှင့်၊ နှုန်း
နှုန်းထိုက်တန်။” ။၁၂၁၉-၁၂၂၀ ခုစွဲ၊ မန္တလေးမြို့၊ ဓမ္မမဉ္ဇူသိမ်တော်
ကျောက်စာ၊ ၄၈၊၄၉။

(၄)။ “လွတ်ကွန်းဗဟိုရ်၊ မြင်းမိုရ်ချက်ချာ၊ ဝေဇယန္တာတမျှ၊ နတ်ဘုံ
ကျ၏သို့။” ။၁၂၂၁ ခုစွဲ၊ မန္တလေးမြို့၊ သုဓမ္မာစရပ်ကျောက်စာ၊ ကျော၊
၁၆။

(၅)။ “စေတီတော်ကို ဗဟိုလယ်ချက်၊ မဏ္ဍိုင်စက်ပြု၍။” ။၁၂၀၅ ခုစွဲ၊
အမရပူရမြို့၊ လောကမဏိ စူဠာစေတီတော်ကျောက်စာ၊ ကျော၊ ၅၃။

(၆)။ “၊ ကျွန်းဗဟို၊ မြင်းမိုလောကခတ်။” ။၁၂၀၇ ခုစွဲ၊ စစ်ကိုင်း
နယ်၊ သဲဖြူကျောင်းရွာ၊ အောင်မြေမှန်ကူးဖုရားကျောက်စာ၊ ၁၂။

(၇)။ “မန်တိုင်ဗဟို၊ နတ်များခိုသား၊ မြင်းမိုရ်တောင်ရင်း၊ နတ်တလင်း
သို့။” ။စစ်ကိုင်းမြို့၊ ဝတ်ရုံကျောင်းဖွဲ့ မော်ကွန်း။

အထက်ပါတို့တွင် ထုတ်နုတ်ချက် (၁) နှင့် (၂) တို့၌ **ပဟိုဝ်၊ပဟိုရ်** တို့၏အနက် **တီးခတ်ခြင်း** ဟောပင် ဖြစ်သည်။ ထုတ်နုတ်ချက် (၃) နှင့် (၄) တို့၌ ‘လွတ်ကွန်းဗဟိုရ်’ ဆိုရာဝယ် **ဗဟိုရ်** ၏အနက် **တီးခတ်စရာစည်ကြီး** ဟောဖြစ်၍၊ (၅)၊(၆)၊ နှင့် (၇)တို့၌ ‘ဗဟိုလယ်ချက်၊ လေးကျွန်းဗဟို၊ မန်တိုင်ဗဟို၊’ဆိုရာဝယ် **ဗဟို** ၏ အနက် **အလယ်၊ အချက်၊အချာ** ဖြစ်သည်။

အနက်တို့တွင် ‘တီးခတ်ခြင်း’ မှ ‘တီးခတ်သောစည်ကြီး’ သို့ သက်ရောက် သွားသည်မှာ သိသာလွယ်ပေသည်။ ‘တီးခတ်သောစည်ကြီး’ မှ တဖန် ‘အ လယ်၊ အချက်၊ အချာ’ ဟူသောအနက်သို့ သက်ရောက် သွားသည်ကိုသော် အနည်းငယ် စဉ်းစားရန်လိုသည်။ စည်ကြီးသည် ယင်း၏ အသံကြားရာ နယ် တဝိုက်၏အလယ်၊ အချက်၊ အချာ ဖြစ်သည်။ တဖန်ပဟိုရ်စည်ကြီးကို ဘုရင်၏ နန်းတော်၌သာ ထားမြဲဖြစ်၍၊ ဘုရင်၏နန်းတော်နှင့်တကွ မြို့တော်သည်လည်း၊ နိုင်ငံတော်၏ တိုင်းရေးပြည်ရေး၊ သာသနာရေး၊ လူမှုရေး စသည်တို့၏ အချက် အချာဖြစ်ချေရကား။ ။ ဟိုရ်၊ ငြင်ကြီး၏ တင်ရာသည်၊ ဆိုင်ရာ တိုင်းနိုင်ငံ၏ အ ချက်အချာဟုယူဆလေ့ ပြန်၏။ သို့ဖြင့် **ပဟိုရ်** ၏အနက် **အလယ်၊အချက်၊အချာ** ဟူသည်သို့ သက်ခဲ့သည် ဆိုရာ၏။ သို့ရာတွင် ယင်း စကားနှင့် အနက်တို့ကို၊ **တီးခတ်ခြင်း** နှင့် **တီးခတ်သည့်စည်ကြီး** ဟော စကားနှင့်အနက်တို့ မှကွဲပြား စေရန်၊ **ပဟိုရ်၊ဗဟိုရ်** ဟု မရေးပဲ **ဗဟိုဝ်၊ဗဟို** ဟု ခွဲခြား ရေးသားလာခဲ့ သည်ကို တွေ့ရသည်။ ဤသို့ ခွဲခြား ရေးသားခြင်း၌ စကား၏ ရင်းမြစ်နှင့် စပ် လျဉ်း၍ ခက်ခဲ ကတ်သတ်ခြင်း ရှိစေသည်မှတစ်ပါး၊ အခြားအပြစ်မရှိချေရကား။ ယင်းစနစ်ကို လိုက်နာမည်ဆိုလျှင်လည်း လိုက်နာရာသတည်း။

၄၄။ ဗာတံ၊ ဗာဒံ

အစေ့အတွင်းမှ အဆန်ကို စားရသည့်အပင်ကို ယုံဒသန်၏ မြန်မာ- အင်္ဂလိတ်အဘိဓာန်တွင် **ဗာတန်၊ဗာတံ** ဟု နှစ်မျိုးပင် အရေးပြု၍၊ ခေတ် သတ်ပုံကျမ်းအချို့တွင် **ဗာတန်** ဟု အရေးပြုလျက်ရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။ သို့ရာတွင် ယင်းစကား၏ မူလမှာ ပါရှင်းဘာသာ **ဗာဒမ်** ဖြစ်၍၊ ထိုမှ သက်ဆင်းလာသည့် သံသကြိုင်ဘာသာ **ဗာဒါမ၊ ဝါတာမ** ဟူသော ပုဒ် များကို၎င်း၊ တိဗက်ဘာသာ **ဗဒမ်** ပုဒ်ကို၎င်း၊ ပဿျူးဘာသာ **ဗာဒမ်** ပုဒ် ကို၎င်း ထောက်သဖြင့်၊ မြန်မာဘာသာ၌လည်း **ဗာတံ၊ဗာဒံ** ဟု ရေးခြင်း သည်သာသင့်ရာသတည်း။

၄၅။ ဗာလည်ခွေး၊ ပါလည်ကွေး

ယုံဒသန်၏ ‘မြန်မာ-အင်္ဂလိတ်’ အဘိဓာန် ပထမနှိပ်ခြင်း၊ နောက်နှိပ်ခြင်းတို့တွင် ဗာလည်ကွေး ဟု ရေးသောပုဒ်ကို၊ ‘ပန်းပတ်လည်၌ ဝတ်သော စစ်အဆင်တန်ဆာတမျိုး’ ဟု အနက်ပေးလျက်ရှိသည်။ ထိုပုဒ်ကိုပင် ၁၂၄၃ ခုစွဲ၊ မန္တလေးမြို့၊ မြို့ဝန်မင်းကြီးသီရိမဟာဇေယ ကာမဏိ မောင်နံ့ထိုး၊ လေသာကျောင်းသိမ်ကျောက်စာနှင့်၊ ရတနာဘုံသာဗုရား ကျောက်စာတို့တွင် ‘မောက်ရူဗာလီခွေး’ နှင့် ‘မောက်ယူဗာလီကွေး’ ဟူ၍၎င်း၊ အထက် မြန်မာနိုင်ငံ ကျောက်စာများ၊ ပထမတွဲ၊ စာမျက်နှာ ၄၅၃၊ ၄၆၀ တို့တွင် အသီးသီး ရေးသားလျက်ရှိသည်။ သို့ရာတွင် ယင်းအရေးများမှာ အနည်းငယ်မျှစီ ချွတ်ချော် တိမ်းယိုမီးနေသည်ဟု ထင်ဖွယ်ရှိသည်။ အကယ်အရေးမှန်များမှာ ဗာလည်ကွေး၊ ပါလည်ကွေး ဟုသာ ဖြစ်သင့်သည်။ ဗာလည်ကွေး ကို ဗာလည်ခွေး ဟု အဆုံးပုဒ်တွင် ကွေး မှ ခွေး သို့ ပြောင်းလဲရေးသော်လည်း အမှားဟုမဆိုသာ၊ သင့်သည်ဟုပင် ဆိုရချိန်မည်။

(၁) “ကောင်းမြတ်သော ကြန်လက္ခဏာနှင့် ပြည့်စုံကုန်သော၊ များစွာသော ဆင်တို့နှင့်၊ အထူးထူးသော မိန်ညိုကြံသေး ချပ်တန်ဆာ ဗာလည်ခွေး အောင်းယရင့် ရွှေထိပ်ရွှေကုံးတုံးဖြင့် ဆင်ယင်ကုန်သော။” ။ ၁၀၁၁ ခုစွဲ၊ စစ်ကိုင်းမြို့၊ ရာဇမဏိစူဠာ ပထမကျောက်ချပ်၊ ကျော၊ ၂၂။ (အက္ခရာဖလှယ်ပြီး)။

(၂) “ဆင်ထက်စီးသောသူရဲတို့ကို မိန်ညိုကြံသေးချပ်တန်ဆာ ပါလည်ကွေး အောင်းယရင့် ရွှေထိပ်ရွှေကုံးဝတ်ဆင်၍။” ။ ၁၁၃၉ ခုစွဲ၊ အဝမြို့၊ မိုးထိကျောင်းကျောက်စာ၊ ၇။

(၃)။ တန်းဆာမိန်ညို၊ မောက်တိုမောက်လူ၊ ပည်းထူချပ်(ကြံ?) သေး၊ ပါလည်ကွေး က၊ စွေးစွေးမရှား။” ။ သုဝဏ္ဏသျှမြားပစ်ခေါင်းပျို့၊ ၄။

(၄) “ထူးထွေကြံသေး၊ ပါလည်ကွေး နှင့်၊ စွေးစွေးရောင်မောင်း၊ ချွန်းတောင်းလက်ဆုပ်၊ နတ်ရုပ်ကဲ့သို့၊ ဆင်သည်တို့တုံ။” ။ ဇယဒိသပျို့၊ ၁၅၂။

(၅) “မောက်တိုရွှေပိန်းရွှေကုံး၊ စိန်ထောင်တဆဲ ငါး၊ ရွှေထိပ်ရွှေထွတ်၊ ကျောက်နှစ်ရစ်စီ၊ ငှက်မနားစိန်ပွင့် တဆဲငါး၊ နေရောင်ကာရွှေပုစွန်ဆီ ရွှေသားရောင်ပြား အစိမ်းအနီအတွန့်သတ်၊ ပါးကာနားကာ၊ ရွှေကာနောက်ကာ၊ မောက်ရူ၊ ပါလည်ကွေး ပုစွန်ဆီ ရွှေသားရောင်ပြား အစိမ်းအနီသတ်၊ မျဉ်းတိုကတ္တီပါနီ ရွှေသားရောင်ပြား အစိမ်းအနီ၊ အတွန့်သတ်။” ။ ၁၂၂၀

ပြည့်နှစ်၊ မိုးနဲစော်ဘွားကို သနားတော်မူသော အစီးအနင်းအဆောင်အရွက် ပေး အမိန့်တော်မှ ထုတ်နှုတ်ချက်၊ မြန်မာမင်း အုပ်ချုပ်ပုံစာတမ်း ပဉ္စမ ပိုင်း၊ ၇၂။

ရှေးရေးပုရပိုက်ပုံတို့တွင်လည်း ပါလည်ကွေး ဟု ပင် ရေးလျက်ရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။ ထို့ကြောင့် အထက်ဖော်ပြပါ အရေးတို့တွင် ပါလည်ကွေး သည် အရေးမှန်၊ မူလအရေး၊ ယင်းမှအက္ခရာများဖလှယ်၍ ပါလည်ခွေး၊ ဗာလည်ကွေး၊ ဗာလည်ခွေး ဟူသော အရေးတို့မှာ သင့်သောအရေးပြောင်း များဖြစ်၍၊ ယုဒသန် အဘိဓာန်အရေး ဗာလည်ကွေ့ နှင့် လေသာကျောင်း သိမ်၊ ရတနာတုံသာ ဖုရားကျောက်စာအရေး ဗာလီကွေး၊ ဗာလီခွေး (ကျောက်စာမူများတွင် ထို့အတိုင်း ဟုတ်မှဟုတ်ပေမည်) အရေးတို့မှာ ချွတ်ချော်နေသော အရေးများဖြစ်သည်ဆိုရာ၏။

အထက်ပါစကားတို့တွင် ‘မောက်တို၊ မောက်ရှု၊ ဝါ၊ မောက်လူ’ ဆို သည်တို့မှာ ခမောက်တွင် အထွတ်တပ်ထားသကဲ့သို့သော စစ်သည်တော် သုံးဦးဆောင်းများ ဖြစ်သည်။ ယင်းတို့အကြောင်းအကျယ်ကို မောက် အ ကြောင်း၌ ဖွင့်ဆိုထားသည်။ မောက်ရှု နှင့် ပါလည်ကွေးတို့မှာ၊ မှူးမတ်စစ် သည်တော်များ သုံးစွဲရန် မင်းကတကြိမ်တည်း အတူသနားတော်မူလေ့ရှိ သောကြောင့်သာ ‘မောက်ရှုပါလည်ကွေး’ ဟု စကားတို့ကို ပူးတွဲ၍စာတို့၌ တွေ့ရလေ့ရှိသည်။ တခုနှင့်တခု ပါမျှ ဆက်သွယ်ခြင်းမရှိ၊ ‘မောက်ရှု’ မှာ ခမောက်အအုံ အအုပ်ရှည်ဖြစ်၍၊ ပါလည်ကွေးမှာ မျဉ်းတို၊ မျဉ်းရှည် ဟု ခေါ်သော စစ်သည်တော်ဝတ်အင်္ကျီများနှင့် ပူးတွဲ၍ဝတ်ဆင်ရန်၊ နှစ်ထပ်၊ သုံးထပ်စသည်ရှိ ပုစွန်ဆီ၊ ရွှေသား၊ ရောင်းပြား၊ အစိမ်းအနီ (အနား) သတ် တို့ဖြင့် ကေဒုရရေဒု၊ သားနားသပ်ယပ်စွာ ချုပ်လုပ်ထားသော လည် ကွန် ဖြစ်သည်။

‘ပါလည်ကွေး’ ဟူသောစကားတွင် ‘လည်ကွေး’ မှာ ‘ကွေးကေဒုသော လည်ပေါက်ကွပ်၊ လည်ကွန်’ ကို ခေါ်ခြင်းဖြစ်ရာ၊ ပါ ကို ထည့်ကာ၊ အဘယ် ကြောင့် ‘ပါလည်ကွေး’ ဟု ခေါ်ဆိုပါသနည်းဟု စိစစ်သော်၊ မွန်ဘာသာ ၌ ဝ် ဟု ရေး၍ ဝဲတ် ဟု ရှုတ်ဆိုသောပုဒ်ကို တွေ့ရသည်။ အနက်မှာ ‘ထက်ခြမ်းခွဲ၊ ခွဲစိတ်၊ ခွဲဖြတ်’ ဟူ၏။ ‘ပါလည်ကွေး’ မှာ အခြားအင်္ကျီလည် ကွန်များကဲ့သို့ပင် ရွှေအလယ်တည့်တည့်၌ လည်ပင်းတွင် အလွယ်တကူစွပ် နိုင်ရန် ထက်ခြမ်းခွဲထားသည်ကို ပုံတို့တွင် တွေ့ရသည်။ ထို့ကြောင့် လည် ကွန်၊ လည်ကွေးတွင် ရှေ့တည့်တည့်မှ အခွဲပါသောကြောင့် ယင်းကို ‘အခွဲရှိ

လည်ကွေး၊ အခွဲလည်ကွေး’ ဟူသော အနက်ဖြင့် ‘ပါလည်ကွေး’ ဟု ခေါ်ဆို သည်ယူရာ၏။

အချို့ကဗျာတို့တွင် ‘ပါလည်ကွေး’ ကို ‘ပါကူလည်ကွေး’ ဟု စပ်သည် တို့ကိုလည်း တွေ့ရသည်။

(၁) “ဆောင်းသားမောက်တို့၊ မိန်ညိုမိန်ဖြူ၊ ပါကူလည်ကွေး၊ အောင်း မွေးယရင့်၊ စွင့်ရရှင့်သား။” ။ သျှင်ရဋ္ဌသာရဆို တန်တားဦးမင်္ဂလာ စေတီ မော်ကွန်း၊ ၁၂။

(၂) လေးထောင်တသောင်း၊ ဆင်အပေါင်းထက်၊ ချွန်းတောင်းစွဲယူ၊ ပါကူလည်ကွေး၊ ကြသေးဝတ်ဆန်း၊ ရေမြေဝန်းလျက်၊ နားပန်းတုပ်ကာ၊ ချွန်းအုပ်ကာနှင့်။” ။ တွင်းသင်းတိုက်ဝန် မဟာစည်သူရေး၊ ဝေယန္တရာပျို့၊ ၂၀၇။

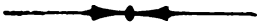
(၃) “မျဉ်းရှည်၊ မျဉ်းတို၊ နိစိမ်းညိုနှင့်၊ မောက်တို မောက်ရှု၊ ပါကူ လည်ကွေး၊ ကြသေးသေသတ်၊ သံသေနတ်သို့၊ စစ်ဝတ်စုံလင်၊ သိဒ္ဓိတင်၍၊ ဆင်ယင်ကုန်မြောက်။” ။ မန်လည်ဆရာတော်ရေး၊ မယဒေဝလင်္ကာသစ်၊ ၅၅။

‘ပါလည်ကွေး’ ဟု ယေဘုယျအားဖြင့် ရေးသော ပုဒ်ကို၊ အဘယ့်ကြောင့် ‘ပါကူလည်ကွေး’ ဟု အချို့က ဖေါက်၍ ရေးစပ်ပါသနည်းဟု ဆင်ခြင်သော်၊ ‘ပါလည်ကွေး’ ဟူသော အခေါ်တွင် ပါ ၏ မွန်ရင်းမြစ်နှင့် အနက်ကို မတွေးမိပဲ၊ မြန်မာပုဒ်ဟုပင် ထင်မြင်ကာ၊ မျဉ်းတိုမျဉ်းရှည် စစ်အင်္ကျီတို့နှင့် တပါတည်းထောက်ကူ ဝတ်ဆင်ရသောကြောင့် ‘ပါကူလည်ကွေး’ ခေါ်ဆို သည် ယူဆသောကြောင့် ဟု ထင်ဖွယ်ရှိသည်။ သို့ရာတွင် ယင်းအယူအဆ မှာ သင့်အံ့မထင်။ မျဉ်းတိုမျဉ်းရှည်ဝတ်လျှင် ပါလည်ကွေး ကိုလည်း ဝတ် ဆင်လေ့ရှိသည်ကား မှန်ပေ၏။ သို့ရာတွင် မောက်တို၊ မောက်ရှု၊ ပါးကာ နားကာ၊ ရှေ့ကာ နောက်ကာ၊ မျဉ်းတို၊ မျဉ်းရှည်၊ မိန်ညို၊ မိန်ဖြူ စသော အခေါ်တို့မှာ ယင်းတို့အသီးသီး၏ အခြင်းအရာများကိုသာ စွဲသောအခေါ် များဖြစ်ကြသည်။ အခြား ယင်းတို့နှင့် တွဲဖက်၍သုံးသော အဆင်တန်ဆာ များကို စွဲမှတ်၊ ရည်ညွှန်းသော အခေါ်များမဟုတ်ကြ။ ထို့ကြောင့် ‘ပါလည် ကွေး’ ဟူသောအခေါ်တွင်လည်း ပါ ပုဒ်သည် ယင်းအဆင်တန်ဆာနှင့် စပ်လျဉ်းသောအနက်ကိုသာ ဆောင်သင့်၍၊ အခြားယင်းနှင့် တွဲဖက်အသုံး ပြုသော အဆင်တန်ဆာတို့ကို စွဲမှတ်ရည်ညွှန်းသော အနက်ကို မဆောင်သင့် ဟု ဆိုရာ၏။ တဖန် ‘ပါလည်ကွေး’ တွင် ကူ ညှပ်ကာ၊ ‘ပါကူလည်ကွေး’ ဟု ရေးစပ်လာသည်မှာ ရှေ့မှလွှာလေ့ရှိသော မောက်တို မောက်ရှု အပိုဒ်နှင့်

ကာရန်လိုသောကြောင့်လည်း ဖြစ်တန်ရာသည်။ အနက်ကို စိစစ်သော် မထိမိလှဟု ဆိုရ၏။

‘ပါလည်ကွေး’ကို အထပ်ထပ်ချုပ်လုပ် ဝတ်ဆင်သည်မှာ အလှအပ အတွက်သာမက၊ အကယ်စစ်ထိုးရာ၌ ဓားချက်လုံချက်စသည်တို့မှ ပခုံးကိုအကာအကွယ်ရစေရန်လည်း ဖြစ်တန်ရာသည်။

ဖေဖါပြုပါအကြောင်းတို့ကြောင့် ‘ပါလည်ကွေး’ တွင် ပါ ပုဒ်မှာ မွန်ဘာသာ ခွဲဖြတ် ဟော ဗ် ပုဒ်သက်ဖြစ်၍၊ ‘ပါလည်ကွေး’ ၏ အနက် ‘ရှေ့ခွဲဖြတ်ထားသော လည်းကွေး၊ လည်ကွန်’ ဟောဖြစ်သည်ယူရာသတည်း။

၄၆။ ဗုံဗိုင်း၊ လေလံ၊ ဝီပါ

တောင်ငူခေတ်၊ မြန်မာသက္ကရာဇ် ၉၀၀ ခန့်လောက်ဆိုတိုင်၊ မြန်မာနိုင်ငံတော်အတွင်းသို့ ဝင်ရောက်လာ၍၊ မြန်မာတို့၏ ပြည်တွင်းရေးရာ၊ စစ်ရေးရာတို့တွင်ဝင်ရောက် စွက်ဖက် သွားသော ပေါ်တူဂီ လူမျိုးတို့၏ ဘာသာစကားအနည်းငယ်မျှသည်။ မြန်မာဘာသာအတွင်းသို့ ဝင်ရောက် ကြွင်းကျန်ခဲ့သည်တို့အနက်၊ ဗုံဗိုင်း၊ လေလံ၊ ဝီပါ ဟူသောစကားများ ပါဝင်သည်။

ပေါ်တူဂီဘာသာ၌ ဗုံဗိုင်း ကို ဗောဗွ (bomba) ဟု ခေါ်သည်။ အနက်မှာ ‘ရေစုတ်တံ ရေစုတ်စက်’ ဖြစ်သည်။ လူအများသို့ ကြေငြာ၍ ဈေးအများဆုံးပေးသူအား ပစ္စည်း ရောင်းချခြင်းကို ယင်းတို့ ဘာသာဖြင့် လေလေံ (leilao) ဟု ခေါ်သည်မှ မြန်မာအခေါ် လေလံ သို့ သက်ခဲ့သည်။ ထည့်သို့ စရာနှစ်ဖက်ပိတ်စည်ကြီးကို၊ ယခုအခါ မြန်မာတို့က ဝီပါ ဟု ခေါ်လျက် ရှိသည်မှာ၊ ယင်းကို ပေါ်တူဂီတို့က ဝီပါ (pipa) ဟု ခေါ်သောကြောင့် ဖြစ်သတည်း။

၄၇။ ဗူး၊ ဖရုံ၊ ဖရဲ

‘ဗူးသီး၊ ဗူးပင်’ ဆိုသည်တွင် ဗူးပုဒ်ကို ပါဠိ၊ သံသကြိုင်ဘာသာ ‘ဗူး၊ ဖရုံ’ ဟော လာမှ၊ အလာမှ ပုဒ်သက်ဟု ဝေါဟာရလိနတ္ထ ဒီပဏီတွင် ပြဆိုလျက်ရှိသည်။ သို့ရာတွင် ဗူးပင်၊ ဗူးသီး ကို မြန်မာနိုင်ငံတွင်းသို့ သံသကြိုင်နှင့် ပါဠိဘာသာများ သက်ဝင်လာပြီးနောက်မှသာ မြန်မာတို့တွေ့မြင်၊ ရရှိစား

သုံးလာကြသည် ဟုတ်ပုံမပေါ်၊ ယင်းအပင်နှင့် အသီးတို့မှာ အာရှတိုက် မြောက်ပိုင်း တရုတ်ပြည်၊ တိဗက်ပြည်တို့၌လည်း ရှေးပဝေဏိကာလကပင် ပြန့်နှံ့လျက်ရှိ၍၊ တရုတ်ဘာသာ၊ တိဗက်ဘာသာတို့၌လည်း အခေါ်များရှိ သည်ကို ထောက်သော်၊ ဗူး ကို မြန်မာတို့မဆွဲကပင်ရှိ၍၊ ဗူး ဟူသောအမည် မှာလည်း မြန်မာအမည်ရင်းသာ ဖြစ်တန်ရာသည်။

၀၃၆ ခုစွဲ၊ ကျောက်ဆည် စဉ်ကိုင်နယ်၊ စစင်ရွာ၊ ဖုရားလှဒကျောက်စာ တွင် အိမ်ဖူ (အိမ်ဖူး) ဟူသောအရေးနှင့် အခြားကျောက်စာတခုတွင် ဗူးရုံ ဟူသော အရေးတို့ကို ထောက်သော် ရှေးက ဗူး ကို ဖူး ဟု ရေးခဲ့၍၊ခေတ် အရေးအခေါ် ဖရုံ ပုဒ်သည် ဖူးရုံ ပုဒ်သက်ဖြစ်သည်ယူရာ၏။

ဖုရား အကြောင်း၌ ‘ခေါင်း၊ အလုံးအဝန်း၊ အကြီးအကဲ’ ကို တိဗက်- မြန်မာဘာသာတို့၌ ‘ပု၊ဖု၊ ဗု၊ဝု၊ ဥ(အု)’ ဟု တဖြေးဖြေးရှေ့လျှောခေါ်ဆိုခဲ့ ကြောင်းဆိုခဲ့သည်။ ယင်းပုဒ်တို့တွင် ဥ (အု) မှ ဥန်း(အုန်း)၊ ဥရှစ် တို့သို့ သက်ခဲ့ကြောင်းကိုလည်း၊ ဥန်း၊ ဥရှစ် အကြောင်း၌ ဆိုခဲ့ပြီ။ ပူးသီးမှာ အုန်း သီး ဥရှစ်သီး ကဲ့သို့ပင်၊ လူ၏ ဥခေါင်းနှင့် တူ၍ အလုံးအဝန်း ဖြစ်သဖြင့်၊ ခေါင်းသီး၊လုံးဝန်းသီး ဟူသောအနက်ဖြင့် ဖုသီး၊ ဖူးသီး၊ပူးသီး ခေါ်ဆိုခဲ့ သည်ဟု ယူမှသာ ဓမ္မတာ၊ သဘာဝနှင့် ဆီလျော်မည် ထင်မိ၏။

ဖရုံသီးမှာ ပူးသီးကဲ့သို့ ခေါင်း၊ အလုံးအဝန်းတစ်ခု တည်းသာမက၊ အများစုပေါင်းဝန်းရုံနေသဖြင့် ဖုရုံး ဟူသောအနက်၊ သို့မဟုတ်၊ ဝန်းရုံ ဟူသော အနက်ဖြင့် ဖူးရုံ ဟု ခေါ်သည်မှ ဖရုံ ဖြစ်လာသည်ယူရာ၏။

ဖရဲ ၏ အနက်မှာ သိသာလွယ်ပေ၏။ ဖရဲသီး၏ အတွင်းအသွေးအရောင် မှာ နီရဲရဲဖြစ်ရာ၊ ဖူးနီ ဟူသောအနက်ဖြင့် ဖူးရဲ ဟု ခေါ်သည်မှ ဖရဲ ဖြစ်လာ သည်ယူသင့်၏။

ပူးသီးအခွံကို ပုံမပျက် အခြောက်လှမ်းကာ ထည့်သိုစရာအဖြစ်အသုံးပြု သည်တို့အား ‘ရေပူး၊ ဆီပူး၊ ဆားပူး’ ဟု ခေါ်ဆို၏။ နောင်မည်သည့်ဝတ္ထု ဖြင့် မဆိုပြုလုပ်၍ ထည့်သိုစရာ အဖြစ် အသုံးပြုသော မည်သည့် ပုံသဏ္ဍာန် ရှိအရာကို မဆို ‘ဖန်ပူး၊ သံပူး၊ နို့ဆီးပူး၊ ထောပတ်ပူး’ စသဖြင့် ဗူးဟု ခေါ် ဆိုလာကြပြန်သတည်း။

၄၀။ ဗိုင်း

‘ဗိုင်းဝါ၊ ဗိုင်းတာ၊ ဗိုင်းဝင့်၊ ဗိုင်းငင့်’ စသောစကားတို့တွင် ဗိုင်း ၏ရင်း မြစ်နှင့် အနက်တို့မှာ ဝိုးဝါးကဲ့သို့သာ ဖြစ်၍နေသဖြင့် ရှင်းလင်းရန် လိုအပ် သည်။

ဗိုင်း နှင့် စပ်လျဉ်း၍ ရှေးကျောက်စာများအနက် ၇၄၆ ခုစွဲ၊ နန်းတွင်း ကျောက်စာ၌ “မှိုဝ်ဗိုဝ်တလှေညိုကို ဘုတ်သော် အကြင်မရသကဲ့သို့ ဖြစ်စေ သတည်” ဟူသောစကားတွင် ‘မှိုဗိုင်း’ ဟု တွေ့ရသည်မှ တပါး အခြား အရေးများကို မတွေ့မိ။ အင်းဝခေတ် ကဗျာတို့ တွင်သော် စပ်အင် များစွာ ရှိသည်။

(၁)။ “တံကဲယဉ်ခုံ၊ မြားပုံကောက်ရိုး၊ ပြောက်ထိုးလည်းမှန်း၊ ယက်ကန်း ဗိုင်းတာ (ဝါ)။” ။ပါရမီတော်ခမ်းပျို့၊ ၇၀။

(၂)။ “ဗိုင်း မှိုဝါမှ၊ ညီစေ တုသို၊ ဖန်ပြု ဖျစ်ကြိတ်၊ အိမ်လုံး ထိတ်မျှ၊ မဆိတ်မညံ။” ။ကိုးခမ်းပျို့၊ ၁၄၇။

(၃)။ “လယ်ချောင်းကုန်စယ်၊ ကြွေးဆယ်မြီချ၊ ကျီကြအိမ်ရာ၊ ဗိုင်းဝါ ယက်ကန်း၊ သိမ်းမြန်းကျွဲနွား။” ။သုဝဏ္ဏသျှင် သူဌေးခမ်းပျို့၊ ၁၇။

(၄)။ “ရှင်ပုဏ္ဏား၏၊ ဝတ်စားပေးခွင့်၊ ရိက္ခာလင့်လျက်၊ ဗိုင်းဝင့်ခြည် ကောင်း၊ စပါးထောင်းနှင့်၊ ရေလောင်းရေခပ်။” ။နေမိဘုံခမ်းပျို့၊ ၆။

(၅)။ “အခြင်းအရာ၊ မကောင်းစွာလည်း၊ လိမ္မာကွပ်နှိပ်၊ ဗိုင်းကောင်း လိပ်သို့၊ သိပ်သိပ်သည်းသည်း။” ။နေမိမဉ္ဇရီခမ်းပျို့၊ ၁၁၇။

ဗိုင်းဝါ ဟူ၍၎င်း၊ ဗိုင်းတာ ဟူ၍၎င်း၊ ဗိုင်းဝင့် ဟူ၍၎င်း ဆိုသည်တို့၌ ဗိုင်း ၏အနက် ဝါ ကိုပင် ဟောသလော၊ သို့မဟုတ်၊ ဝါကို တမျိုးတဖုံ ပြုပြင် ထားသောအရာကို ဟောသလော။ ဤသို့ဖြစ်လျှင် မည်သို့ ပြုပြင်စီမံထားသော ဝါကို ဗိုင်း ဟုခေါ်ပါသနည်းဟူသောပြဿနာများမှာအဖြေလိုလျက်ရှိသည်။ ဤအကြောင်းအချက်များနှင့်စပ်လျဉ်း၍ မည်သည့်ရှေး ကျမ်းကြီး ကျမ်းခိုင်မျှ ရှင်းလင်းဖော်ပြ ထားသည်ကို မတွေ့မိချေ။ ယုဒသန် အဘိဓာန်၌သော် ခြည် ဝင့်ရန်အတွက် အလိပ်အလိပ် ပြုလုပ်ထားသော ဝှမ်းကို ဗိုင်း ခေါ်သည်ဟု ဖော်ပြလျက်ရှိသည်။ ဆဋ္ဌဝိဇုကတ်တော်၊ မြန်မာပြည်ဋ္ဌာန၊ အတွင်းရေးမှူး၊ ဦးအုန်းရွှေ၏ သတ်ပုံအဘိဓာန်၊ ဗိုင်း အရေး အောက်ခြေ မှတ်ချက်၌ “ပုဂံ ခေတ်၌ ဝါကွမ်း၊ ၎င်းမှဝှမ်း၊ ဝါဝှမ်းသည်ပင် အင်းဝခေတ်၌ဗိုင်း” ဟု ဖော်ပြ ပြီးသော်၊ ဆုတောင်းခမ်းပျို့၊ အပိုဒ် ၁၄၀၊ “ကျက်စွာ ကြည်လှ၊ ဆီဝယ်

ကျသား၊ ဗိုင်းဆွရည်ယို၊ ရှမ်းရှမ်းစိုသို့၊’ ဟူသောစပ်အင်ကို ကိုးကားဖော်ပြထားသည်။ သို့ရာတွင် ယင်း စပ်အင်အရသော် ဗိုင်း ကိုသာမန် ဝှမ်း အနက်ဖြင့်သော်၎င်း၊ တမျိုးတဖုံ ပြုပြင် စီမံထားသော ဝှမ်း အနက်ဖြင့်သော်၎င်း ယူနိုင်ရာသည်။ ဝှမ်း ဆိုသည်မှာ ကြိတ်ဖန် သန့်ရှင်းထားသောဝါ မျှဖြစ်သည်။ ယင်း ဝှမ်း သက်သက်ကိုသော် ဗိုင်း မခေါ်တန်ရာ၊ ‘ဗိုင်းတောင့်၊ ဗိုင်းဝင့်၊ ဗိုင်းဝင့်’ ဟူသောစကားများကိုထောက်သော်၊ ဝှမ်း နှင့် ဗိုင်းတို့မှာ ကွဲပြားရပေမည်။ ယခုသန် အဘိဓာန်၌ ဤသို့ ကွဲပြားသဖြင့် ဝှမ်းလိပ် ကို ဗိုင်း ဟု ဖော်ပြလျက်ရှိသည်။ ဤဖော်ပြချက်ကိုလည်း၊ ထုတ်နှုတ်ချက် (၅) ပါ ‘ဗိုင်းကောင်းလိပ်သို့၊ သိပ်သိပ် သည်းသည်း’ ဆိုသော စကားများက ထောက်ခံလျက်ရှိသည်။ ‘ဗိုင်းဝင့်၊ ဗိုင်းဝင့်’ ဆိုသည်တို့မှာလည်း အတောင့်ပြုထားသောဗိုင်း၊ ဗိုင်းတောင့်ကို ခြည့်ဖြစ်အောင် ရစ်ဖြင့် ကျစ်လိပ်ဆွင်ခြင်း ဖြစ်သည်။ မြန်မာမင်းများ လက်ထက်၌ ဝါရိုင်းမှ ဗိုင်းတောင့် ဖြစ်အောင် ဆောင်ရွက်ရသော ဗိုင်းတာစု နှင့်ဗိုင်းတောင့်မှ ခြည့်အဖြစ်သို့ ရောက်အောင် ဗိုင်းဝင့်၊ ဗိုင်းဝင့် ရသော ဝင့်သီးအစု တို့ရှိကြောင်း ဦးမောင်မောင်တင်၏ ‘ရွှေနန်းသုံးဝေါဟာရ အဘိဓာန်’ တွင် ဖော်ပြလျက် ရှိသည်။

ဤအကြောင်းနှင့် စပ်လျဉ်း၍ တိဗက်-မြန်မာဘာသာတို့တွင် ရှာဖွေကြည့်ရာ၊ အဗောမိရိဘာသာ၌ ဝှမ်းလိပ်၊ ဗိုင်းတောင့် ကို ရေပုင် ဟု ခေါ်၍ ရေ ၏အနက် ကောင်းမွန်သေချာစွာ ဟော၊ မုင် ပုဒ်မှာ အပုင် ပုဒ်သက်၊ သစ်၊ ဝါး၊ ကြိုင်စသောရှည်သွယ်သောအရာတို့ကိုရေတွက်ရာ၌အချောင်း၊ အတံအနက်ဖြင့် သုံးသည့်စကားဖြစ်ကြောင်း တွေ့ရသည်။ ဗိုင်းတောင့်နှင့် စပ်လျဉ်း၍သော် မုင် ကို အတောင့် ဟောဟု ယူနိုင်ရာသည်။ မုင် နှင့် မိတ်တူ တိဗက်ဘာသာ၌ မုင်သ် ပုဒ်ကို တွေ့ရပြန်ရာ၊ အနက်မှာ ‘အစု၊ အစိုင်း၊ အပုံ၊ အထု’ ဟောဖြစ်သည်။ တိဗက်ဘာသာ၌ပင် မုင်သ် နှင့် ပုဒ်ပြောင်းဟုသာ ယူဖွယ်ရှိသော ဗောသ်၊ ဗောင် ပုဒ်ကို တွေ့ရပြန်ရာ၊ မုင်သ် ၏အနက်နှင့် ပရိယာယ်တူ၊ ‘ပမာဏ၊ ထူထယ်၊ အထုအထယ်’ ဟောပင်ဖြစ်သည်။ ယင်းပုဒ်တို့သည် မြန်မာဘာသာ ဗိုင်း ပုဒ်နှင့် အသံ၊ အနက်တို့၌ လွန်စွာနီးစပ်သဖြင့် မိတ်တူဖြစ်သည်ဟု ယူဖွယ်ရှိသည်။ မြန်မာဘာသာ၌ ‘မုန်’ နှင့် ‘မိုင်း’ တို့အနက် ပရိယာယ်တူ ပုဒ်ပြောင်း ပုဒ်လွဲများ ဖြစ်သည်ကို ထောက်ပါ။ ဤသို့ယူသော် မြန်မာဘာသာ၌ ဗိုင်း ၏အနက် ဝှမ်းမည်ကာမျှကို မဟော၊ အစိုင်း၊ အထု၊ အလိပ်၊ အတောင့် ပြုထားသော ဝှမ်းကိုသာ ဟောသည် ဟူသော အချက်ကို ထောက်ခံလျက် ရှိသည်ဆိုရာ၏။

မြန်မာစကားစာဖွင့်ကျမ်း

ထို့ကြောင့် မြန်မာသာသနာ့ အပင်၏ အသီးမှ ရသည့် အရိုင်း အတိုင်း သော့ ဖြူဖွေးနူးညံ့သော အမျှင်စုကို ဝါ ဟု ခေါ်၍၊ ကြိတ်ဖန်၍ သန့်စင် အောင် ပြုထားသောဝါကို ဝှမ်း ဟု ခေါ်ပြီးလျှင်၊ ခြည်ငွေရန် လိပ်၍ဖိထား၊ အတောင့်ပြုထားသောဝှမ်းကိုသာ ဗိုင်း ဟု ခေါ်ကြောင်း ပေါ်ထွက်၏။

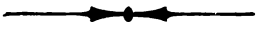
ဝါ ကိုရှေးကျောက်စာတို့၌ ဝက် ဟုလည်း ရေးခေါ်၍၊ ဝှမ်း ကို ကွမ်း ဟုလည်း ရေးခေါ်ပြီးလျှင်၊ ဝါ၊ဝက် ပုဒ်တို့သည် အောက်ပါ တိဗက်-တရုတ် ဘာသာ ပုဒ်တို့နှင့် မိတ်တူများဖြစ်ကြောင်း တွေ့ရပြန်သည်။

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ တိဗက်	ဗလ်	သိုးမွေး၊ ဝါဝှမ်း
၂။ သဒ္ဒါချင်း၊	ပတ်	ဝါဝှမ်း
၃။ တင်ဒလိနာဂ	ဝတ်	ဝှမ်း
၄။ အဗောမိရီ	ပက်၊	ဝှမ်း
၅။ ရှိုက်ယင်မိရီ	(ရှို)ပါက်	ဝှမ်း
၆။ တရုတ်	ဟုအ(ဟွ)	ဝှမ်း

(G. 5002)

တိဗက်ဘာသာ၌ ဝါ နှင့်မိတ်တူ ဗလ် ပုဒ်သည် သိုးမွေး ကို အရင်းခံ ဟော၍၊ မြန်မာနှင့်တကွသော ကျန်ဘာသာတို့တွင် ဝါ ကိုသာ ဟောတော့ သောအချက်က၊ လူမျိုးချင်း ခွဲခွာ လာခဲ့သည့် နှစ်ပရိစ္ဆေဒ လွန်စွာ ကြာ ညောင်းသည့်အဖြစ်ကို ဖော်ပြသည်။ ချင်း၊ နာဂနှင့် မိရီဘာသာ ဗတ်၊ ဝတ် ပက်၊ ပါက် ပုဒ်များကို ထောက်သော် မြန်မာဘာသာ၌ ရှေးအရေး ဝက် ပုဒ်မှ မျက်မှောက်အရေး ဝါ ပုဒ်ဆင်းသက်လာကြောင်း သိရာသည်။

ထို့ကြောင့် ဗိုင်း သည်သမန် ဝှမ်း ကို မဒဟာ၊ မြန်မာဘာသာ၌ ဗိုင်း ကောင်းကျောက်ဖိ ဟု စကားပုံ ရှိသည့် အတိုင်း ‘ဖိလိပ်, အစု, အစိုင်း, အ တောင့် ပြုထားသော ဝှမ်း’ ကိုသာ ဟောကြောင်း မှတ်သားရာသတည်း။

၄၉။ ဘိန်း၊ ဘင်း

ခေတ်ဟောင်းတွင် ဘိန်းကိုအများဆုံးနှင့် အနှံ့အပြားဆုံး စား သုံး ခဲ့ သောနိုင်ငံမှာ တရုတ်ပြည်ကြီးဖြစ်သဖြင့်၊ ယင်းစကားကို တရုတ်ဘာသာဟု ထင်မှတ်မိသူများ ရှိကောင်းရှိပေမည်။ သို့ရာတွင် တရုတ်ပြည်ကြီးသို့ ဘိန်း

ရောက်ရသည်မှာ၊ ထိုစဉ်က တရုတ်အစိုးရတို့က ကန့်ကွက်ပါလျက် ဗြိတိသျှတို့က စစ်ပွဲပင်ကျင်းလျက်၊ အတင်းတင်သွင်းခဲ့သောကြောင့်သာ၊ တရုတ်လူမျိုးခြောက်ခြားစွာတို့ ဘိန်းစားဖြစ်ပြီး ပျက်စီးခံခဲ့ရသည်။ ဘိန်းကို ရှေးအကျဆုံးနှင့် အများဆုံး စိုက်ပျိုးထုတ်လုပ်ခဲ့သောနိုင်ငံမှာ အိန္ဒိယနိုင်ငံဖြစ်သည်။ ဘိန်းကိုသာမဟုတ် ဘင်းကိုပါ စတင်သုံးစွဲခဲ့သော လူမျိုးမှာလည်း အိန္ဒိယလူမျိုးများပင် ဖြစ်တန်ရာသည်။ ယင်းစကား နှစ်ရပ်စလုံး၏ မူလမှာ သံသကြိုင်ဘာသာဖြစ်ကြောင်း တွေ့ရသည်။ သံသကြိုင်ဘာသာမှာ ယင်းစကားများ အခြားဘာသာတို့သို့ ပြန့်နှံ့လာခဲ့ပုံပေါ်သည်။

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ သံသကြိုင်	အဖေန	ဘိန်း
၂။ ဗင်္ဂေါလီ	အဖေန်	၎င်း
၃။ ဟိန္ဒူ	အဖိမ်	၎င်း
၄။ တိဗက်	(ဂယ) ဖိန်	၎င်း
၅။ မိကီရ်	အဖိမ်	၎င်း
၆။ မွန်	ဘိန်း	၎င်း
၇။ သျမ်း	ဖိင်၊ ဖိန်	၎င်း
၈။ ထိုင်	ဖိန်	၎င်း
၉။ ကရင်	ဘီး	၎င်း

မြန်မာဘာသာ ဘိန်း ပုဒ်သည် မွန်ဘာသာ ဘိန်း ပုဒ်နှင့်အတူပင် ဖြစ်၍၊ ယင်းတို့နှင့် ဗင်္ဂေါလီဘာသာ အဖေန်၊ ဟိန္ဒူဘာသာ အဖိမ် ပုဒ်တို့ နီးစပ်သည်ဆိုရာ၏။ အရဗီဘာသာ အိဖျုန် (ifyun) ပုဒ်နှင့် ယင်းမှ သက်သည့် ပသျူးဘာသာ အပျိုန် (apiun) ပုဒ်တို့မှာ အင်္ဂလိတ်ဘာသာ အိုပျိုမ် (opium) ပုဒ်၊ ဂရိတ်ဘာသာ အိုပျိုန် (opion) ပုဒ်တို့နှင့် တဖန်နီးစပ်လျက်ရှိရာ၊ ယင်းစကားများသည် သံသကြိုင်မှ အရဗီ၊ အာရဗီမှ ဂရိတ်၊ ဂရိတ်မှ အင်္ဂလိတ်သို့ ကူးပြောင်းသွားခဲ့ဟန်ရှိသည်။ ဘိန်း မှာ ဘိန်းပင်ငယ်၏အသီးမှ ထွက်သည့်အစေးကို ချက်၍ရသောအခဲ ဖြစ်သည်။

ဘင်း ဆိုသည်မှာ ဆေးခြောက် ဟူ၍လည်း ခေါ်လေ့ရှိသော၊ အပင်တမျိုးမှရသည့် အရွက်ခြောက်ဖြစ်သည်။ ယင်းကို ဆေးကဲ့သို့ မီးညှိ၍လည်း ရှူသည်။ ဟင်းတွင်ထည့်ချက်၍လည်း စားသုံးသည်။ ဘင်း သည် ဘိန်း ကဲ့သို့ပင် လူကို မူးယစ် မှေးမှိန်းစေသည်။

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ သံသကြိုင်	ဘင်	ဘင်း၊ ဆေးခြောက်
၂။ ဗင်္ဂါလီ	ဘင်း၊ ဘင်	၎င်း
၃။ ဟိန္ဒူ	ဘင်း၊ ဘာင်း	၎င်း
၄။ တိဗက်	ဘင်ဂေ	၎င်း
၅။ မိကီရ်	ဗဟင်း	၎င်း
၆။ အတောမိရီ	ဘင်း	၎င်း
၇။ သျမ်း	ပင်း၊ ဖင်း	၎င်း
၈။ ဟန္တီသျမ်း	ပန်း	၎င်း
၉။ မွန်	ဘင်း	၎င်း

ဤတွင်လည်း မြန်မာဘာသာ ဘင်း နှင့် မွန်ဘာသာ ဘင်း ပုဒ်တို့မှာ အတူပင်ဖြစ်၍၊ ဗင်္ဂါလီဘာသာ ဘင်း၊ ဟိန္ဒူဘာသာ ဘင်း ပုဒ်တို့နှင့် လည်း တူလျက်ရှိသည်။

ဘင်းကို ခေတ်လူတို့ အသိနည်းလျက်ရှိသည်။ ဆေးခြောက်ဆိုမှ သိသူများ သည်။ ဘိန်းနှင့်ဘင်းတို့သည် ယစ်မျိုးငါးပါးတွင် အပါအဝင် ဖြစ်သတည်း။

၅၀။ ဘုမ္မစိုး၊ ရုက္ခစိုး၊ အာကာသစိုး

‘ဘုမ္မစိုး၊ ရုက္ခစိုး’ ကို မွန်ဘာသာ၌ ‘ဘုံမဇိုး၊ ရုက္ခဇိုး’ ဟုရေး၍၊ ယင်းပုဒ်တို့ကို ဟလ္လိဒေး၏ မွန်-အင်္ဂလိတ် အဘိဓာန်၌ ‘ဘုမ္မဇိဝေ၊ ရုက္ခဇိဝေ၊ ပုဒ်သက်များဟု ဖော်ပြလျက်ရှိသည်။ ပါဠိဘာသာတွင်သော် ‘ဘုမ္မဇိဝေ၊ ရုက္ခဇိဝေ၊ အာကာသဇိဝေ’ ဟူသောပုဒ်တို့ကို မတွေ့ရ၊ ‘ဘုမ္မဒေဝ၊ ရုက္ခဒေဝ၊ အာကာသဒေဝ’ ဟူသော ပုဒ်တို့ကိုသာ တွေ့ရသည်။ ယင်းပုဒ်တို့မှပင် ‘ဘုမ္မဇိုး၊ ရုက္ခဇိုး၊ အာကာသဇိုး’ ပုဒ်တို့သို့ သက်နိုင်သည်ထင်၏။ ဒေဝ ကို ဒေဝီ ဟု ရွတ်ဆိုသည်မှ နောင် ဒေဝီ မှ ဇို သို့ သက်နိုင်ရာသည်။ ရှေးမြန်မာစာပေတို့၌သော် ‘ဘုမ္မစိုး၊ ရုက္ခစိုး၊ အာကာသစိုး’ ဟူသော အများအားဖြင့် ရေးသည်ကို တွေ့ရသည်။

(၁) “အထက်ဖဝင်တိုင်ဖြင့်၊ ဘုမ္မစိုဝ်စသော အဝစိယ်ရောက်ဖြင့်။”
 ၆၅၄-၆၅၆ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ဣန္ဒပစ္စယာ အမတ်ကြီးကျောက်စာ၊ ၁၉၊ ၂၀။

(၂) “နေမင်၊ လမင်၊ သကြာမင် လေရစပါစေသတည်း။ ဖုမ္မစိုင်း၊ ရူက္ခစိုင်း၊ အာကာသစိုင်း၊ တတောယမမင်အလုံမိလည်ရစပါစေသတည်း။” ။
၇၀၄ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ငါးစီးရှင်မယ်တော် ကျောင်းကျောက်စာ၊ ၂၀၊ ၂၁။

(၃) “ဤငါလူသော အကျိုင်ကာ ဖုမ္မစိုင်း၊ ရူက္ခစိုင်း၊ အာကာသစိုင်း စသော။” ။၇၄၇ ခုစွဲ၊ အဝမြို့၊ သင်္ဃရာဇာကျောင်းကျောက်စာ၊ ၁၃၊ ၁၄။

(၄) သာသနာတိကိုင် စောင်သောနတ်၊ အာကာသစိုင်း၊ ရူက္ခစိုင်း၊ ဘုမ္မစိုင်း၊ စတုလောကပါလာ၊ နတ်များအပေါင်ကိုင် တိုင်သက်သေမှု၍။” ။၈၇၀ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ မြစည်းခုံကျောက်စာ၊ ၂၀၊ ၂၁။

မြန်မာဘာသာတွင် ဤသို့ ‘ဘုမ္မစိုး၊ ရူက္ခစိုး’ ဟု ရေးသည်မှာ မွန်ဘာသာ ‘ဘုမ္မစိုး၊ ရူက္ခစိုး’ သို့လိုက်၍ရေးခြင်း ဖြစ်တန်ရာသော်လည်း၊ နောင် မြန်မာဘာသာ ‘အုပ်စိုး၊ ကြီးစိုး’ ဟူသော အနက်များလည်း သက်ဝင်လာဟန်ရှိသည်။ သို့ကြောင့်သာ မြန်မာဘာသာ၌ ‘တောစိုး၊ တောင်စိုး၊ တောစိုးနတ်၊ တောင်စိုးနတ်’ ဟူသော စကားများအပြင်၊ ‘တောစောင့်၊ တောင်စောင့်၊ မြို့စောင့်၊ ရွာစောင့်၊ တောစောင့်နတ်၊ တောင်စောင့်နတ်၊ မြို့စောင့်နတ်၊ ရွာစောင့်နတ်’ ဟူသော စကားများလည်း ဖြစ်ပေါ်လာသည်ဆိုရာ၏။

၅၁။ ဘုံ၊ဘောင်၊ဘော်၊ဘွေ

ဘုံ၊ဘောင်၊ဘော်၊ဘွေ ပုဒ်တို့သည်၊ သံသကြိုင်နှင့် ပါဠိဘာသာ ဘူဓာတ်သက်တို့ချည်းဖြစ်ကြသည်။ ဘူ ဣအနက်‘ဖြစ်၊တည်၊ ဖြစ်ပေါ်၊ဖြစ်ထွန်း၊ တည်ရှိ၊ တည်နေ၊ ဖြစ်ရာ၊ တည်ရာ’ စသည်ဟောဖြစ်၏။

ပါဠိဘာသာဖြင့် ‘ကာမလောက၊ ရူပလောက၊ အရူပလောက’ ဟု ဆိုသည်တို့ကို၊ မြန်မာဘာသာ၌ ‘ကာမဘုံ၊ ရူပဘုံ၊ အရူပဘုံ’ ဟု လည်း ဆိုသေးသည်။ ဘုံ သည် ပါဠိဘာသာ ဘူမိ ပုဒ်ပျက်ဖြစ်သည်ဟု ယူဆလျက်ရှိကြသည်။ ဘူမိ ပုဒ်သည်လည်း ဘူ ဓာတ်သက်ပင်ဖြစ်၍၊ ‘မြေ၊နေရာ၊အရပ်၊ နယ်၊ ဒေသ၊ မြေပြင်၊ အဆင့်၊ အထပ်၊ လောက’ ဟူ၍အနက် ကျယ်ပြန့်စွာ ရှိသည်။ သို့ရာတွင် ပါဠိဘာသာ၌ ‘ကာမဘူမိ၊ ရူပဘူမိ၊ အရူပဘူမိ’ ဟု ဆိုလေ့မရှိ။ ‘ကာမဘဝ၊ ရူပဘဝ၊ အရူပဘဝ’ ဟု သော်ဆိုလေ့ရှိသော်လည်း၊ အနက်မှာ ‘ဖြစ်ရာ၊ တည်ရာ’ ဟော ဘုံ၊လောက ဆိုသည်နှင့် မတူ၊ ‘ကာမဘော်၊ ရူပဘော်၊ အရူပဘော်’ ဆိုသည်တို့တွင် ဘော် ဆိုသည်နှင့်သာတူ၍

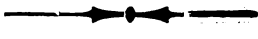
‘အဖြစ်၊ဖြစ်ခြင်း’ ဟောဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် မြန်မာဘာသာ၌ ‘ကာမဘုံ၊ ရူပဘုံ၊ အရူပဘုံ’ ဟု ဆိုခြင်းသည်၊ ပါဠိဘာသာအသုံးအနှုန်းအတိုင်းမကျ။ မြန်မာနည်းအရဆိုခြင်းသာဖြစ်သည်။ မှားသည်ဟုသော်ကား မဆိုသာချေ။ မြန်မာဘာသာ၌ ဘုံ ၏အနက်မှာ ‘ဘဝ၊ အဖြစ်၊ဖြစ်ခြင်း’ ဟော မဟုတ်၊ ‘ဖြစ်ရာ၊ တည်ရာ၊ လောက’ ဟောဖြစ်သည်။ ပြာသာဒ်တို့၌ ဆောက်လုပ်သည့် ဘုံ၊ လူ့ဘုံ၊ နတ်ဘုံ၊ ဗြဟ္မာဘုံ၊ နန်းဘုံ၊ ရွှေဘုံ ဆိုသည်တို့၌ ဘုံ တို့မှာ ယင်းပုဒ်ပင်ဖြစ်၍ ‘ဖြစ်ရာ၊ တည်ရာ၊ နေရာ၊ အဆင့်၊ အထပ်၊ လောက’ ဟူ၍ ဘူမိ ပုဒ်ရင်းအတိုင်းဟောများဖြစ်ကြသည်။

‘ကာမဘော်၊ ရူပဘော်၊ အရူပဘော်’ ကို ‘ကာမဘဝ၊ ရူဘဘဝ၊ အရူပဘဝ’ ဟူ၍၎င်း၊ ‘ကာမဘောဝ၊ ရူပဘောဝ၊ အရူပဘောဝ’ ဟူ၍၎င်း၊ ရှေးခေတ်နည်းအရရေးသားရာ၊ ဘဝ၊ဘောဝ၊ဘော် ပုဒ်တို့မှာ ပါဠိဘာသာ ဘူမာတ် လာ၊ ဘဝ ပုဒ်သက်များဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှား၍ အနက်မှာ ‘ဘဝ၊ အဖြစ်၊ ဖြစ်ခြင်း’ ဟော ဖြစ်သည်။ ‘လူ့ဘော်၊ အပျိုဘော်၊ လူပျိုဘော်’ ဆိုသည်တို့၌ ဘော် ပုဒ်မှာလည်း၊ ယင်းပုဒ်ပင်ဖြစ်ချေသည်။

‘လူ့ဘောင်၊နတ်ဘောင်၊ ဗြဟ္မာဘောင်’ စသဖြင့် ဆိုရာ၌ ဘောင် ပုဒ်မှာ ဘော် ပုဒ်ပြောင်းမျှဖြစ်သည်ယူသင့်၏။ အနက်မှာလည်း ဘော် ပုဒ်၏ အနက်အတိုင်း ‘ဘဝ၊ အဖြစ်၊ ဖြစ်ခြင်း’ ဟောဟုပင်ယူရာ၏။

‘အာကာဘွေ၊ ဂန္ဓမာဘွေ၊ ကြိုလေဘုံဘွေ’ ဆိုသည်တို့၌ ဘွေ ပုဒ်မှာ ဘဝ ၏ သြကာသကာရက ဘဝေ ပုဒ်သက်ဟု ယူရာ၏။ အနက်မှာ ‘ဖြစ်ရာ၊ ရှိရာ၊ တည်ရာ၊ နေရာ’ ဟူသည်မူလအနက်၊ ‘ဌာ၊တွင်၊မှာ၊ဝယ်’ ဟူသည်ဝိဘတ်အနက်တို့ဖြစ်ကြ၏။ ဤ ဘွေ ပုဒ်ကို ‘ရှုတ်ဗွေ၊ နောက်ဗွေ၊ လေဗွေ’ ဆိုသည်တို့တွင် ဗွေ ပုဒ် ‘လေဗွေ၊ အမွေးဗွေ၊ ဗွေကြန်’ ဆိုသည်တို့တွင် ဗွေ ပုဒ်၊ ‘ပိုက်၊ ဝေ့၊ ပတ်၊ ရစ်’ ဟောတို့နှင့် ခွဲခြား ရေးသားရာသည်။

အထက်၌ ဖော်ပြခဲ့သည့် ဘုံ ပုဒ်ကိုလည်း ‘အများအပုံ’ ဆိုသည်တွင် အများ ဟော ပုံ ပုဒ်သက်၊ ပုံကျောင်း၊ ပုံအသင်း၊ ပုံဝါဒ’ ဆိုသည်တို့တွင် ‘အများနှင့်ဆိုင်’ ဟော မှ ပုဒ်နှင့်လည်း ခွဲခြားမှတ်စွဲရေးသားရာသည်။

၅၂။ ဘူမိနက်သန်

ဘူမိနက်သန် ဆိုသောစကားကို ရှေးကျောက်စာ၊ ကဗျာစသည်တို့တွင် ‘ဘူမိနက်သန်၊ ဘုံမိနက်သန်၊ ဘူမနက်သန်၊ ဘူနက်သန်၊ ဘုံနက်သန်၊ မြေ နက်သန်’ စသဖြင့် အမျိုးမျိုးပင်ရေးလျက်ရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။ ယင်းစကား တို့တွင် ဘူမိ ၏အနက်မှာ ပါဠိ၊ သံသကြိုင်ဘာသာတို့၌ မြေ ဟောဖြစ်၍၊ ဘူမ၊ ဘူမိ၊ ဘူမ္မ တို့၏အနက် ပါဠိဘာသာ၌ မြေနှင့်ဆိုင်သော ဟောဖြစ် သည်။

နက်သန် ၏ရင်းမြစ်နှင့် အနက်တို့မှာ ယခုအခါ တိမ်မြုပ်ချွတ်ယွင်းလျက် ရှိသည်။ နက်သန် ပုဒ် ၎င်းဖြင့် ဘူမိနက်သန် ပုဒ်တခုလုံး၏ အနက်သည် လည်း တိမ်းယိမ်းချွတ်လျက် ရှိသည်။ ခေတ်စာအုပ်တွင် နက်သန် ဆို သည်မှာ ပေါ်ရာဏစကားဖြစ်၍ ‘မင်္ဂလာရှိသောမြေ’ ဟုအနက်ရှိကြောင်း လွဲမှားဖော်ပြထားသည်။ အခြားစာအုပ်တို့၌ ဘူမိနက်သန် ပုဒ်တခုလုံး၏ အနက်ကို ‘မင်္ဂလာရှိသောအောင်မြေ’ ဟူ၍၎င်း၊ ‘ကောင်းမြတ်သောမြေ’ ဟူ၍၎င်း၊ ‘အောင်မြေအောင်ရပ်’ ဟူ၍၎င်း၊ ပုဒ်တို့ကိုမခွဲပဲ၊ ခပ်ကြံကြံ တင်ပြကြသော်လည်း၊ ချွတ်လွဲလွဲပင် ရှိလေသည်။

စင်စစ်သော် နက်သန် ပုဒ်သည် ပါဠိဘာသာ လက္ခဏာ ပုဒ်နှင့်မိတ်တူ သံသကြိုင်ဘာသာ လက္ခဏာ ပုဒ်သက်ဖြစ်သည်။ လက္ခဏာ ကို လက္ခဏံ၊ လက်သန် ဟု ပြောင်းလဲရေးပြီးနောက်၊ လက် ကို နက် ဖြင့်ဖလှယ်ကာ ရေးသားခေါ်ဆိုသည်မှ နက်သန် ဖြစ်ပေါ်လာသည်။ ထိုကြောင့် နက်သန် ၏အနက်မှာ မူလသံသကြိုင်ပုဒ်၏အနက် ‘လက္ခဏာ၊ ကြန်အင်၊ ထူးခြား သောအခြင်းအရာ၊ အမှတ်သညာ’ ဟူ၏။

ဘူမိနက်သန် ၏အရေးသမိုင်းမှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်သည်။

(၁)။ “ဘုမ္မလက္ခဏံ ကြန်လျှင်သင်ဖေ နေ့အာချက် ၉ (ဘုမ္မလက္ခဏံ၊ ကြန်လျှင်သင့်သော၊ မြေအချက်ကို)။” ။နောက်ထိုး၊ ၅၇၇-၅၇၉ ခု။ ကျောက်ရစ်၊ ရှေ့ပေါင်လောင်စေတီကျောက်စာ၊ ၈၊ ၉။

(၂)။ “တန့်တီးဟူ၍၊ အမည်တွင်သော၊ ဤရပ်မြတ်ကို၊ နတ်တို့ဘော်ပြု၊ မြင်ကုန်ကြသော်၊ ဘူမလက်သက်၊ မြတ်မြေမှန်ဟု၊ ခန္တိဋ္ဌာန်ချမြောက်၊ ဦးတင်လျှောက်သော်။” ။အက္ခရာဖလှယ်ပြီး၊ ၁၀၁၁ ခု။ စစ်ကိုင်းမြို့၊ ရာဇမဏိစူဠာကျောက်စာ၊ ၂၈၊ ၂၉။

(၃)။ “မြို့၏ကြက်သရေ၊ အောင်မြေဇာတိ၊ ဘူမိလက်သက်၊ ကောင်

ကြန်စုံအင်၊ မြေအပြင်ဝယ်။” ၁၁၁၃၉ ခုစွဲ၊ အဝမြို့၊ မိုးထိကျောင်း
ကျောက်စာ၊ ၉၀၀။

(၄)။ “အရိမတ္တနပူရမေည်သော ပြည်နှိုက်၊ ဖုံရာသီခင် ရွှေစည်ခုံမိ၏
အနောက်၊ တက်နွယ်ချောင်အရှေ့ဖက်၊ ဖုံမလက်သန်၊ အလွန်မွန်သော
မြေအရပ်တွင်။” ၁၀၀၄ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ တက်နွယ်ကျောင်းကျောက်စာ၊
၁၀၊ ၁၉။

(၅)။ “ဘုံမလက်သန် မွန်စွာရသော။” ၁၀၇၂ ခုစွဲ၊ အဝမြို့၊ နန်း
တည်အခမ်းအနားကျောက်စာ၊ ၃၀။

(၆)။ “ရတနာပူရ၊ အဝမြို့သည်၊ ဘုရားသီခင် ၄ ဆူ၊ ဗျာဒိတ်ထား
ရာ၊ သာသနာတော်တည်ရပ်ဖြစ်၍၊ ဘုမ္မိနက်သန်၊ မွန်သည်နှင့်ညီစွာ...။
ဘုမ္မိနက်သန် မြေပြင်သာထက် တည်တော်မူလျှင်။” ၁၁၃၀ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ရွှေစည်းခုံကျောက်စာ၊ ၃၃၊ ၃၉။

(၇)။ “ဘုမ္မိနက်သန်၊ မြေကြန်လက္ခဏာ၊ ကောင်းမြတ်စွာသော၊ ရတ
နာပူရ ရွှေဝမြို့ကြီးကို။” ၁၁၀၀၅ ခုစွဲ၊ အဝမြို့၊ မဟာအောင်မြေတုံသာ
ကျောင်း ကျောက်စာ၊ ၁၀။

အထက်ပါအရေးတို့ကိုထောက်သော် လက္ခဏ် ဟူသော က အောက်
တွင် ပဿျ ကပ်၍ န သတ်အရေးကို ရှေးအကျဆုံးဟု ဆိုရာ၏။ ထိုမှ
လက်သဏ် သို့ပြောင်းခဲ့သည်။ လက်သဏ် အရေးသည် ပဿျ မှ သ သို့
ပြောင်းလဲလာသော်လည်း ဏ သတ်မှာ မူရင်းနှင့်ပို၍ နီးလာသည်။ လက်
သဏ် မှ လက်သန် သို့ တဖန်ပြောင်းလဲသွားပြီးသော်၊ လက်သန် မှ နောက်
ဆုံးအရေး နက်သန် သို့ ရွှေ့လျားလာသည်။ ဤသို့ လက်သန် မှ နက်သန်
သို့ ရွှေ့လျားလာသည်မှာ ကုန်းဘောင်ခေတ်ဦးလောက်ဆီ၌ဖြစ်တန်ရာသည်။
နက်သန် ကို အစောဆုံးလောက်ပင် စတင်တွေ့ရသောထုတ်နှုတ်ချက် (၆)
ပါ ကျောက်စာမှာ၊ ကုန်းဘောင် ဆင်ဖြူရှင်လက်ထက်ထိုး ကျောက်စာဖြစ်
သည်။ ထိုလက်ထက်လောက်တွင်ပင်ရေး ကဝိလက္ခဏာ သတ်ပုံတွင်လည်း

(၁) ဘုမိနက်သန်၊ ကောင်းမြေကြန်၊ နတ်ကန်ရပ်ဂါမာ။

(၂) ပါဒနက်သန်၊ စုံနှစ်ရန် (ယန်)၊ ပိတာန်လုပ်၍ကာ။

ဟုအရေးပြလျက်ရှိသည်။ အင်းဝခေတ်၊ သျှင်သီလဝံသ၊ သျှင်ရဋ္ဌသာရတို့
လက်ထက်ရေးကဗျာတို့တွင် နက်သန် ဟူသောအရေးများကို ခေတ်မူတို၌
တွေ့ရသော်လည်း၊ မူအတိုင်းပင် ဖြစ်သည်။ နောက်စာကူး၊ စာတည်းတို့
ပြင်ဆင်ထားသည်ကို အတည်တကျ မဆန်းဖြတ်သာပေ။

လက်သက်၊ လက်သန် မှ နက်သန် သို့ ရွှေ့လျား ပြောင်းလဲလာသည် မှာ ‘အလွန်နက်နဲ’ ဟော နက်တံ၊ ‘နက်နဲသိမ်မွေ့’ ဟော နက်စံ တို့သို့ အသံလိုက်ပါသွားသောကြောင့်ဟု ထင်ဖွယ်ရှိသည်။

ဘူမိနက်သန် ၏အနက်မှာ ဘူမိလက္ခဏာ သာလျှင်ဖြစ်၍၊ ‘မြေ၏ အခြင်းအရာ၊ အမှတ်သညာ’ ဟုသာ မြန်မာလိုပေါ်ထွက်သည်။ ထို့ကြောင့် ထုတ်နှုတ်ချက် (၁) တွင် ‘ကြန်လျှင်သင့်သော’ ဟူသည့်ဝါစကပုဒ် လိုက် လျက် ရှိသည်။ ထို့နည်းတူစွာ ထုတ်နှုတ်ချက် (၂) တွင် ‘ဘူမလက်သက်၊ မြတ်မြေမှန်’ ဟူ၍၎င်း၊ (၃) တွင် ‘ဘူမလက်သက်၊ ကောင်းကြန်စုံအင်’ ဟူ၍၎င်း၊ (၄) တွင် ‘ဖိုမ်မလက်သန်၊ အလွန်မွန်သော’ ဟူ၍၎င်း၊ (၅) တွင် ‘ဘုံမလက်သန်၊ မွန်စွာရသော’ ဟူ၍၎င်း၊ (၆) တွင် ဘူမိနက်သန်၊ မှန်သည်။ ဘူမိနက်သန်၊ မြေပြင်သာ’ ဟူ၍၎င်း၊ (၇) တွင် ဘူမိနက်သန်၊ မြေကြန်လက္ခဏာ၊ ကောင်းမြတ်စွာသော’ ဟူ၍၎င်း၊ ယင်းလက္ခဏာမှာ မည်သို့သောအခြင်းအရာ၊ မည်သို့သောကောင်းမြတ်သည့် အခြင်းအရာ ဖြစ် ကြောင်း ဝါစကပုဒ်များဖြင့် ဖော်ပြလျက်ရှိသည်။ သို့ရာတွင် ‘အဆင်းနှင့် ပြည့်စုံသူ’ ဆိုလျှင် ‘ကောင်းမြတ်သောအဆင်းနှင့်ပြည့်စုံသူ’ ဟူ၍၎င်း၊ ‘အခြင်း နှင့်ပြည့်စုံသူ’ ဆိုလျှင် ‘ကောင်းမြတ်သောအခြင်းနှင့်ပြည့်စုံသူ’ ဟူ၍၎င်းဆိုရာ ရောက်သကဲ့သို့၊ နောင်သော် ဘူမိနက်သန် ဟုဆိုလျှင် ‘မြေ၏ကောင်းမြတ် သောလက္ခဏာ၊ ဝါ၊ ကောင်းမြတ်သော လက္ခဏာနှင့် ပြည့်စုံသောမြေ၊ မြေကောင်း၊ မြေမြတ်’ ဟု ဆိုရာရောက်ပေသည်။

ဤ ‘ဘူမိလက်သက်၊ ဘူမိလက်သန်၊ ဘူမိနက်သန်’ စသောအရေးတို့ကို ပုဂံခေတ်ထိုး ကျောက်စာတို့၌ မတွေ့ရ။ ထုတ်နှုတ်ချက် (၁) ပါ၊ ရွှေပေါင် လောင်စေတီကျောက်စာမှာ၊ ၅၇၇-၅၇၉ ဟု သကရာဇ်စွဲထားသော်လည်း သော အစား ၆ ၊ ကို အစား ၉ အရေးတို့က ယင်း၏မူလထိုး မမှန်ကြောင်း ကို သက်သေခံလျက်ရှိသည်။ ပုဂံခေတ် ၅၅၀ ခုစွဲ၊ မေဗုဒ္ဓကုဏ္ဍိယကျောက် စာ ကြောင်းရေ ၁၅-၁၇ တို့တွင် မြေ၏အခြားလက္ခဏာတရပ်ကို ရေး သား ဖော်ပြလျက်ရှိသည်ကို တွေ့ရသည်မှာ-

“စာတီတိကိုင်တည်အံ့သော ပုညခေတ္တလေဗ္ဗိယသော၊ စုဗ္ဗလက္ခနာ (ဟိသောဗ္ဗေ) ကိုင်ကြည်ရာ လတ်သောတေညံ။ ဓနံလုံမိလောက်အတိုင် အရှုဟိသော၊ ဖွေဖွေ ၅ ဗ္ဗေ၂၁၌ ၅ မ္ဗက်နာဟိသော ကိုင်မြင်သောဟု တွေ့။...။အ(ငယ်) အခိုင်ရောင်ရာနှိုက် သံစိုင်းနှက်ရယ် မှတ်စေသောဟုတွေ့။

မြန်မာစကားအဖွင့်ကျမ်း

(စာတီတော်ကို တည်အံ့သော ပုညခေတ္တလေးဖြစ်ထသော၊ စုမ္မလက္ခနား ဟိသော မြေကို ကြည့်ရာ လတ်သောတည်း။ ထန်းလုံးလောက် အတိုင် အရှည်ဟိသော၊ ပွေးပွေး ၅ မြောင့် ၅ မျက်နှာဟိသောကိုမြင်သော ဟုတ် တေး။...အငွေအခိုးရောရာနှိုက်သံစို့နှက်၍ မှတ်စေသောဟုတ်တေး။)။”

ဤစကားတို့တွင် ‘စုမ္မလက္ခနာရိသောမြေ’ ဆိုသည်မှာ၊ မည်သည်ဖြစ် ပါသနည်းဟု မဟာစည်ဆရာတော်ထံ လျှောက်ထားကြည့်ရာ၊ သဒ္ဒါကြီးတွင် ဗဟုဗ္ဗိတိသမာသ်ပုဒ်ကိုပြဆိုရာ၌ ‘ဗျာလမ္မဗ္ဗ၊ ဓရ ဗိန္ဒု၊ စုမ္မိတ ကူဇော’ ဟူသော စကားရှိသည်။ အနက်မှာ ‘တွဲလဲဆွဲဆိုင်းလျက်ရှိသော မိုးတိမ်မိုးစက်တို့ဖြင့် နမ်းစုတ်အပ်သောတောင်ထွတ်’ ဖြစ်ကြောင်း မိန့်ဆိုတော်မူသည်။ ဤသာဓက ကိုထောက်သော်၊ မေဗ္ဗရာဇိကစေတီတော်ကို တည်ရန်နေရာကို ရှာလတ်သော် ‘ထန်းလုံးလောက်အတိုင်း အရှည်ရှိသော၊ ပွေးပွေးငါးမြောင့် ငါးမျက်နှာ ရှိသော အခိုးအငွေတို့ဖြင့် နမ်းစုတ်အပ်သော ကုန်းမြင့်မြေကို ရှုမြင်သဖြင့်၊ ယင်းမြေကိုပင် ‘စုမ္မလက္ခနာရိသောမြေဟု’ ဟု ခေါ်ဆိုသည်ယူရာ၏။ ပါဠိ နှင့် သံသကြိုင်ဘာသာတို့တွင် စုမ္မတိ ၏အနက် ‘ပါးစပ်ဖြင့်စုတ်၍နမ်း’ ဟော ဖြစ်သည်။

နှောင်းခေတ်စာပေတို့တွင် ဇောင်းမြေ၊ သေည်မြေ ဟူသောစကားတို့ကို လည်း သုံးလေ့ရှိသည်။ ဇောင်းမြေ သည် ပါဠိ ဇေယဘူမိ ပုဒ်သက်၊ အနက် အောင်မြေဟော၊ သေည်မြေ သည် ပါဠိ သေယျဘူမိ ပုဒ်သက်၊ အနက် မြတ်သောမြေ၊ မြေမြတ် ဟော။ ဤနှစ်ပုဒ်အနက် ဇေယဘူမိ မှ ဇေယဘုမ္မိ ဇေယဘုံ၊ ဇောင်းဘုံ၊ ဇောင်းခုံ၊ စည်းခုံ တို့သို့ တရွေ့ရွေ့ သက်လာပြီး လျှင်၊ ပုဂံမြို့နှင့် ညောင်ဦးမြို့စပ်ကြားတွင်၊ အနော်ရထာစော တည်ခဲ့သော ရွှေစည်းခုံ ဟု တွင်လျက်ရှိသည့် စေတီတော်ကြီး၏အမည်၌ ပါဝင်တည်တံ့ လျက်ရှိသည်။ ဇေယဘူမိ ကို အချို့ကျောက်စာတို့တွင် ဇေယျဘူမိ၊ ဇေယျ ဘုမ္မိ ဟုလည်း ရေးသားသေးသည်။

‘အဠကထာ၊ ဝိကော၊ လက်သန်း’ ဆိုသည်၌ လက်သန်း ပုဒ်မှာလည်း၊ အထက်၌ ပြဆိုခဲ့သည့် ဘူမိလက်သန် တွင် လက်သန် ကဲ့သို့ သံသကြိုင် ဘာသာ လက္ခဏာ ပုဒ်သက်ပင် ဖြစ်သည်ယူရာ၏။ လက်သန် တွင် နောက် ပုဒ်ကို သံလေးနှင့်ဖတ်သဖြင့် လက်သန်း ဖြစ်လာသည်။ အနက်မှာ ‘မေဗ္ဗ၏ လက္ခဏာပြကျမ်း’ ဟူ၏။ များစွာသော ပုဂ္ဂိုလ်တို့သည် ဤအချက်ကို မဆင် ခြင်မိသဖြင့် လက်ချောင်း လက်သန်း မျှရှိသော ကျမ်းငယ် ဖြစ် သဖြင့်

လက်သန်းကျမ်း ခေါ်သည်ဟု စွဲမှတ်လျက်ရှိကြသည်။ ဤသို့ မမှားကြစေရန် လက်သဏ်း ဟု ရေးခေါ်လျှင် ပို၍သင့်မည်ဖြစ်ပေသတည်း။

၅၃။ မင်္ဂလာ

မြန်မာဘာသာ၌ ယခုအခါ အနက်များ မှေးမှိန်၊ တိမ်မြုပ်လှမတတ် ရှိနေသဖြင့်၊ စိတ်ပါ ဝင်စားဖွယ်ကောင်းသော မင်္ဂလာ ပုဒ်သီးကလေးပေါင်း ငါးခုမျှ ရှိသည်။ ယင်းတို့၏ ယင်းမြစ်နှင့် အနက်များကို ကျနု်သေချာစွာ ခွဲခြားမှတ်သားထားနိုင်က အကျိုးများပေမည်။

(၁)။ “အိပ်မက်၊ အိမ်မက်၊ မြင်မက်၊ ထင်မက်” ဆိုသည်တို့၌ ‘မြင်၊ ထင်မြင်’ ဟော မင်္ဂလာ ပုဒ်၊ အိပ်နေစဉ် စိတ်၌ ထင်မြင်လာသည်ကို အိပ်မက် ခေါ်သည်။ အိပ် တွင် ပ သတ်နှင့် နောက်ပုဒ် မ တို့ကို ဒွေးဖော်ပြုကာ အိမ်မက် ဟုလည်း ရေးသည်။ ယင်းပုဒ်မှာ တိဗက်-မြန်မာ၊ တရုတ်-ထိုင် နှစ်ဖက်လာဖြစ်သည်။

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ တိဗက်	ဒိမိဂ်သ် ရိမိ	ထင်၊ မြင်၊ အိပ်မက်
၂။ လခဲချင်း	မ	၎င်း
၃။ မရူ	မော	သိမြင်၊ နားလည်။
၄။ တရုတ်	မိ၊ မိက်၊ မိအောက်	ရှု၊ မြင်၊ ရှု
၅။ သျှမ်း	မင်္ဂ	ရှု၊ မြင်။

(၂)။ “တပ်မက်၊ စွဲမက်၊ မက်မော၊ မက်ကြီး၊ မက်ခံ” ဆိုသည်တို့၌ ‘တပ်၊ စွဲလမ်း၊ ကြိုက်၊ နှစ်သက်’ ဟော မင်္ဂလာ ပုဒ်။ ရမက်၊ ရမ္မက် ဆိုသည်တို့၌ မင်္ဂလာ သည်လည်း ယင်းပုဒ်ပင်ဖြစ်တန်ရာသည်။ ‘ရှင်အားရမ်း’ ဆိုသည်၌ ‘အားရ၊ နှစ်သက်’ ဟော ရမ်း ပုဒ်နှင့်၍ မင်္ဂလာ ပုဒ်တို့ကိုတွဲသဖြင့် ယင်းစကားများကို ရသင့်သည်။ သို့ရာတွင် ပါဠိဘာသာ၌ ‘နှစ်သက်၊ နှစ်သက်ဖွယ်’ ဟော ရမတိ၊ ရမ္မ ပုဒ်များလည်း ရှိသဖြင့်၊ ပါဠိသန်သူတို့ကသော် ရမက်၊ ရမ္မက် တို့ကို ယင်းပုဒ်များမှ သက်သည်ဟု ဆိုပေလိမ့်မည်။

‘သားမင်္ဂလာ၊ ခင်မင်္ဂလာ (ခမင်္ဂလာ၊ ခမီးခမင်္ဂလာ)’ ဆိုသည်တို့တွင် မင်္ဂလာ ပုဒ်တို့ သည်လည်း ဤ ‘ကြိုက်၊ နှစ်သက်’ ဟောပုဒ်ပင် ဖြစ်သင့်သည်။ တိဗက်ဘာသာ၌ သားမင်္ဂလာ ကို မင်္ဂလာ ဟု ခေါ်သည်။ ယင်း နှင့်မိတ်တူပုဒ်တို့မှာ—

မြန်မာစကားအဖွင့်ကျမ်း

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ သျှမ်း	မက်	ကြိုက်၊ နှစ်သက်၊ တပ်မက်
၂။ ထိုင်	မက်	၎င်း
၃။ ကချင်	မ၊မက်	လိုချင်၊ လောဘကြီး၊
၄။ မွန်	မိက်၊သွိုက်	ကြိုက်၊နှစ်သက်၊

(၃)။ တတိယပုဒ်မှာ ‘တိမ်းမက်၊ ဝဲ့ကိုမက်၊ တုံးကိုမက်၊ မက်ကွန်’ ဆိုသည်တို့၌ ‘တိမ်း၊ ယိမ်း၊ စောင်း၊ ယွဲ၊ ဟော မက်’ ပုဒ်ဖြစ်သည်။ ယင်းပုဒ်မှာ တိမ်းမင်၊ စင်ကူးမင်ကူး ဆိုသည်တို့၌ မင် နှင့်မိတ်တူ၊ မင် ၏ ပုဒ်ရင်း ဖြစ်သည်ထင်၏။ မွန်ဘာသာသာ ‘လှေကိုမက်’ ဟူသော အနက်ဟော မက် ပုဒ်တစ်ခုရှိရာ၊ ယင်းနှင့် မိတ်တူဖြစ်ရာသည်။

(၄)။ စတုတ္ထ မက် ပုဒ်မှာ စစ်မက်၊ကျေးမက် ဆိုသည်တို့၌ ‘စစ်၊ စစ် တပ်၊ အစုအရုံး၊ အဖွဲ့အစည်း’ ဟောပုဒ်ဖြစ်သည်။ ယင်းပုဒ်ကိုလည်း တိဗက်- တရုတ်သာသာ နှစ်ဖက်လာဟုပင် ယူဖွယ်ရှိသည်။ သို့ရာတွင် တိဗက်-မြန်မာ ဘာသာတို့နှင့် ပို၍ ရင်းနှီးပုံ ပေါ်သည်။

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ တိဗက်	ဒ်မင်	စစ်တပ်၊ ရဲမက်၊ အသိုက်၊ အစုအဝန်း၊ အပေါင်း။
၂။ အဗောမိရီ	မင်၊ မက်	စစ်၊စစ်သည်။
၃။ ရှိုက်ယင်မိရီ	မက်	၎င်း
၄။ မုဆိုး	မ	စစ်
	မပို	စစ်ပို
၅။ လိစု	မ	စစ်သား
၆။ တရုတ်	မော(ကန်တုန်)	စစ်၊ စစ်ဖက်၊
	မိအု(ရှေးသုံး)	၎င်း

အထက်ပါပုဒ်တို့ကိုထောက်သဖြင့်၊ မြန်မာ ဘာသာ၌ မက် ပုဒ်မှာ စစ်မက် ဆိုသည်၌ စစ်၊စစ်သည် ဟောဟုယူ၍၊ ကျေးမက် ဆိုသည်၌သော် အစုအပေါင်း အနက်ဖြင့်ယူသင့်သည်ထင်၏။ “ကျေးရွာ အစုအပေါင်း၊ အအုပ်အစု’ ကို ကျေးမက် ဆိုသည်ယူရာ၏။ သို့မှ ၉၁၃ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ရွှေဂူကြီး ကျောက်စာ၌ကဲ့သို့ “ကျေးစားမက်စား” ဆိုရာ၌ ‘ကျေးရွာတစ်ခုတည်းကို ကြီးစိုးသူနှင့် ကျေးရွာ အစုအအုပ်ကို ကြီးစိုးသူ’ ဟု အနက်ဖြောင့်တန်းစွာ ပေါ်ထွက်ပေမည်။

(၅)။ နောက်ဆုံး မင် ပုဒ်မှာ သျမ်းဘာသာစကားဖြစ်၍၊ ‘မင်မွန် သီး၊ မင်မန်းသီး၊ မင်လင်သီး’ ဆိုသည်တို့၌ကဲ့သို့ အသီး ဟော ဖြစ်သည်။ တလောက ပေါ်ပေါက်လာသော မင်ကလောင် ရောဂါ၏ အမည်မှာလည်း၊ စအိုတွင် သျမ်းဘာသာဖြင့် မင်ကလော် ဟု ခေါ်သော အသီးနှင့်တူသည့် အဖုကလေးများ ထွက်လာတတ်သောကြောင့် ဤသို့ ခေါ်တွင်ခဲ့သည်ဆိုသည်။

သကရာဇ် ၅၅၂ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့ တောင်ဂူနီကျောက်စာတွင် ‘ရံမင်ကျွန် အဖြစ်မှတည်း တော်လှန်လိုရကား’ (ခေတ်ရေးနည်းသို့ ဖလှယ်ပြီး) ဆိုသည် ၌ကဲ့သို့ ပုဂံခေတ်တွင် ‘ရံမင်ကျွန်’ ဆိုသော စကား တရပ် ရှိသည်။ ဤတွင် ‘ရံမင်’ ကို ဒုတိယ မင် ပုဒ်တွင် ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း ‘ကြိုက်၊ နှစ်သက်၊ အလိုရှိ’ ဟောဟု ကောက်ယူသင့်သည်ထင်၏။ ဤသို့ကောက်ယူသော် ‘ရံမင် ကျွန်’ ၏အနက် “မိမိ အလိုအတိုင်း ဖြစ်လာသောကျွန်၊ မိမိအလိုတူသဖြင့် ကျွန်အဖြစ်ကို လက်ခံထားသူ၊ မိမိအ လိုအတိုင်း ကျွန်အဖြစ်ဖြင့် လုပ်ကိုင် ဆောင်ရွက်သူ” ဟု ပေါ်ထွက်ရာသတည်း။

၅၄။ မည်သရီ

ဦးမောင်မောင်တင် ပြုစုသော ‘ရွှေနန်းသုံးဝေါဟာရ အဘိဓာန်’ အမှတ် စဉ် ၅၇၊ ‘ပြောကြီးမှူး’ အကြောင်း၌ ‘မြီသရီ’ ဟု ခေါ်သော ‘ကတ္တီပါနက် ဦးထုပ်’ ဟု ရေးဆိုလျက်ရှိသည်။ ကျွန်ုပ်တို့ တွေ့ဖူးသမျှသော ကျောက်စာ၊ ကဗျာ၊ စာအုပ်စာတမ်းများတွင်သော် ယင်းအထည်အမည်ကို ‘မည်သရီ’ ဟု ရေး၍၊ ‘မည်သရီ’ နှင့် ‘ကတ္တီပါ’ တို့ကိုလည်း ခွဲခြားပြဆိုလေ့ရှိကြသည်။

(၁) “ထိုသို့ရေး၍ ပြီးပြီးသော ကျမ်းတို့ကို၊...၊ နိတ္ထုန်ရွှေမှည့်၊ အပြည့်မွမ်းပြီး၊ ကြီးသည့်ဘိုးမြတ်၊ တုလွတ် ‘မည်သရီ’ ခတ္တီပါ သရပဋ်၊ မုဒါ ဟတ်ကာ၊ စသည်ကောင်းမျိုး၊ ပုဆိုးတို့ဖြင့်၊ ထုပ်ပုဇွန်၍၊ ရွှေဖြင့်ပြီးသော၊ ပိဋကတ်တိုက်နှိုက်၊ ထားတော်မူ၏။” ။ခေတ်ရေးနည်းသို့ ဖလှယ်ပြီး၊ ၁၀၁၁ ခုစွဲ၊ စစ်ကိုင်းမြို့၊ ရာဇမဏိစူဠာ ကျောက်စာ၊ ပထမကျောက်ချပ်၊ ကြောင်းရေး၊ ၅၉-၆၁။

(၂) “သင်္ဘောပါဟု၊ အဖြူလှုပ်လှုပ်၊ သနဘပ် ရောင်ကီ၊ မည်သရီနှင့်၊ ရည်နီပြောက်လွင်၊ မိုးတိမ်ပြင်လည်း။” ။နေမိဘုံခဏ်းပျို့၊ ၇၆။

(၃) “ဝန်ကြီးမဟာ ဇေယျသင်္ခယာကို မာရ်အောင် ရတနာ ဘုရား

ဒါယကာမင်းတရားလက်ထက် စကျင်ရွာကိုပေးသည်။ ဇေယျတမန်အမည်ကို မှည့်သည်။...။ရွှေထားဆောက်ပြည့်၊ အိမ်အပြောက်ထု၊ နောက် ထားအိမ်ကတ္တီပါစိမ်းသံပတ် ၇ တန့်၊ ပတ္တမြားစီပေးသည်။...။လောကမာရ်အောင်ဘုရားဒါယကာ မင်းတရားလက်ထက် သက်ရှည်ကျော်ထင် အမည်ကိုပေးသည်။ ကင်းဝန်ခန့်သည်။...။မြင်းရွှေက သက္ကလတ်တင်ရန်း ပေးသည်။ အသည်ဝန်ခန့်သည်။ သံလျင်းတလဲ ၅ ဝန်းပေးသည်။ ဝန်ကြီးဘက်ခန့်သည်။ ထားမည်သရီမွမ်း ပေးသည်။” ။လောကဗျူဟာ အင်ရုံစာတမ်း၊ ၂၅၈။

(၄) “မင်းသား မင်းမြေး မှူးတော် မတ်တော်တို့ကို အဆောင်ထားပေးသည်ကား၊ အိမ်ရှေ့မင်းမှာ အဆောက်ရွှေ၊ အိမ်ဖြူ မည်သရီအိတ်သွတ် ပေး၍ ဆောင်သည်။...။ညီတော် သားတော် ဝေါရသသူတို့မှာ၊ ထားမိုးကြိုးဆင့်၊ အိမ်ဖြူ မည်သရီအိတ်သွတ် ဆောင်သည်။...။ဝေါပလာရသသူတို့မှာ ထား မိုးကြိုးဆင့်၊ အိမ်ဖြူ ကတ္တီနီအိတ်သွတ် ၍ ဆောင်ရသည်။ မိဖုရားတို့တွင် မြင်သည့် မင်းသား၊ ကိုယ်လုပ်တော်တို့တွင် မြင်သည့် မင်းသားတို့ကို ထားပေးလျှင်၊ ထားမိုးကြိုးဆင့်အိမ်ဖြူ သက္ကလတ်အိတ်သွတ် ဆောင်ရသည်။” ။၎င်း၊ ၂၇၇၊ ၂၇၈။

(၅) “ထားအဆောက် ၄ မျိုး စာရင်းဘုရား။

(က) မိုးကြိုးဆင့်ဆောင်ထား၊ ထားခွေးမ ခွေးငယ် နောက်ပိတ်ပတ္တမြားစီ၊ အိမ်မည်သရီမွမ်း သမ္ပတ် ၇ တန့် ပတ္တမြားစီ၊ ရင်းဖျား သက္ကဒါန် ၄ ခန့် ပတ္တမြားစီ၊ ထားသွတ် သက္ကလတ်အိမ်နီ ဆွဲကြိုး မုဒရက်ကတော့ လက်ပန်းကွင်း၊ အနားပတ္တမြား ၁ ရစ်စီ။

(ခ) ထားခွေးမခွေးငယ် နောက်ပိတ်ပတ္တမြားစီ၊ အိမ်မည်သရီမွမ်း သမ္ပတ် ၇ တန့် ပတ္တမြားစီ၊ ရင်းဖျားသက္ကဒါန် ၄ ခန့်ပတ္တမြားစီ။

(ဂ) ထားအဆောက် ကတ္တီပါ အနက်မွမ်း ရင်းဖျားခွေးမ ခွေးငယ် သမ္ပတ် ၇ တန့် ရွှေသားကျောက်အိမ်ပါ။ အိမ်ကတ္တီပါနက် မွမ်း၊ ရင်းဖျားခွေးမသမ္ပတ် ၇ တန့် ရွှေသားကျောက်အိမ်ပါ။

(ဃ) ထားအဆောက် ကတ္တီပါစိမ်းမွမ်း ရင်းဖျားခွေးမ ခွေးငယ် သမ္ပတ် ၅ တန့် ရွှေသားကျောက်အိမ်ပါ။ အိမ်ကတ္တီပါစိမ်းမွမ်း၊ ရင်းဖျားခွေးမသမ္ပတ် ၅ တန့်ရွှေသားကျောက်အိမ်ပါ။” ။မြန်မာမင်း အုပ်ချုပ်ပုံစာတမ်း၊ စတုတ္ထပိုင်း၊ ၁၄၀၊ ၁၄၁။

အထက်ပါ ထုတ်နုတ်ချက်များကို ထောက်သဖြင့် ဤနိုင်ငံခြားဖြစ်အထည်၏ အမည်ကို ‘မြိသရီ’ ဟု မရေးပဲ၊ ‘မည်သရီ’ ဟု ရေးလေ့ရှိ၍၊ ‘မည်သရီ’

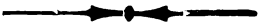
ဆိုသည်မှာလည်း ‘ကတ္တိပါနက်’ မဟုတ်၊ ‘ကတ္တိပါ’ ‘သက္ကလတ်’ တို့နှင့် ကွဲပြားခြားနားသော အထည်ဖြစ်ကြောင်း သိသာပေသည်။ ထုတ်နှုတ်ချက် (၅) တွင် ထားအိမ် ‘မည်သရီမွမ်း’ နှင့် ‘ကတ္တိပါနက်မွမ်း’ တို့ကို တမျိုးစီသာမက၊ ‘မည်သရီမွမ်း’ က ‘ကတ္တိပါနက်’ မွမ်းထက် အဆင့်အတန်းမြင့်ကြောင်းကိုလည်း ဖော်ပြလျက်ရှိသည်။ ထိုနည်းတူစွာ ထုတ်နှုတ်ချက် (၄) တွင် အိတ်သွတ်များအား ဖော်ပြလျက်ရှိသည်ကို ထောက်သော် ‘မည်သရီအိတ်သွတ်’ က ‘ကတ္တိပါအိတ်သွတ်’ ထက် အဆင့်အတန်းမြင့်၍၊ ‘ကတ္တိပါအိတ်သွတ်’ က တဖန် ‘သက္ကလတ်အိတ်သွတ်’ ထက် အဆင့်အတန်းမြင့်သည်ဆိုရာ၏။

အဆိုပါစကားတို့အနက် သက္ကလတ် မှာ အရဗီဘာသာ ယင်း အနံကြီး ဆိုးမွှေးထည် ဟော သင်္ကရိလတ် ပုဒ်သက်၊ ကတ္တိပါ မှာ မွန်ဘာသာ ဂတေပး (ဂတေပါး) ခတေပး (ခတေပါး) တို့နှင့် မိတ်တူ၊ အရဗီဘာသာ ယင်း ‘သားမွှေးကဲ့သို့ အမျှင်ကလေးများ ဖော်ထားသော အထည် ဟော၊ ကထိဖ ပုဒ်သက်ဖြစ်သည်။ မည်သရီ နှင့် အနီးစပ်ဆုံး မုသျှဇွန် ဆိုသော ပုဒ်ကိုလည်း အရဗီဘာသာ၌ တွေ့ရသည်။ အနက်မှာ ‘အပွင့်များပါသော ဖဲပိုး’ ဟော။ ထိုပုဒ်မှ မည်သရီ ပုဒ်သက်လာ၍ ‘အပွင့်ပါဖဲပိုး’ ဟောပင် ဖြစ်တန်ရာသည်။

ကောင်းမှုတော် ရာဇမဏိစူဠာကျောက်စာပါ ‘သရပဋ်၊ မုဒါဟတ်’ ပုဒ်တို့မှာလည်း အရဗီ- ပါရှင်ဘာသာလာ စကားများပင် ဖြစ်ပုံပေါ်သည်။ ‘ဆာပါဂြို၊ ဆာပါပဝါ၊ ပိုးဆာပါ’ စသော မြန်မာစကားများတွင် ပိုးပဝါ၊ ပိုးဂြိုထည် ဟော ‘ဆာပါ’ ပုဒ်မှာလည်း အာရဗီဘာသာ ‘ခေါင်းပေါင်း၊ စောင်၊ ဂြိုပဝါ’ ဟော ‘ဆာဖါ’ ပုဒ်ပင်ဖြစ်သည်။ အရဗီဘာသာတွင် တဖန် ‘ခေါင်းမှ ခြေထိ (ဖုံးလွှမ်း)၊ လုံဂြို’ ဟော ဆရာပါ ဆိုသောစကားတရပ်ရှိသည်။ ထိုစကားမှပင် ‘သရပဋ်’ လာ၍၊ ‘ခေါင်းမှခြေထိ ဖုံးလွှမ်းသော အဝတ်၊ ယင်း အဝတ်များကို ချုပ်လုပ်လေ့ရှိသော ပိုးထည်’ ဟောဖြစ်ပေလိမ့်လား ဟုထင်မိ၏။ ထုတ်နှုတ်ချက် (၃) တွင် သနပဝ် ဆိုသည်မှာလည်း သရပဋ် ပုဒ်ပြောင်းပင် ဖြစ်တန်ရာသည်။ မုဒါဟတ်နှင့် နီးစပ်သော ‘မုတဟလ္လာ’ ပုဒ် အရဗီဘာသာ၌ ရှိ၍ ‘လှပအောင်တန်ဆာဆင်’ ဟောဖြစ်ရာ၊ မြန်မာဘာသာဖြင့် ဤသို့ ‘လှပအောင် တန်ဆာဆင်သည့် အဝတ်အထည်’ ကို ‘မုဒါဟတ်’ ခေါ်ခဲ့ဟန်ရှိသည်။ အင်းဝခေတ်လောက်မှစ၍ အရဗီ၊ ပါရှင်၊ အရမနီ (အာမိနီယန်) လူမျိုးတို့သည်၊ မြန်မာနိုင်ငံတော်အတွင်းသို့ အဆက်

မပြတ်ရောက်ပေါက်လာကြပြီးလျှင်၊ အချို့အဝတ်အထည်စသော မိမိတို့တိုင်း ပြည်နှင့် ဥရောပတိုက်ထွက် ကုန်ပစ္စည်းများကို တင်သွင်းသူ ကုန်သည်ကြီး များအဖြစ်ဖြင့်သော်၎င်း၊ အချို့မြန်မာဘုရင်၏ အဝယ်တော်များ၊ အကောက် တော်အရာရှိများ အဖြစ်ဖြင့်သော်၎င်း၊ ဆောင်ရွက်အမှုထမ်းလျက်ရှိကြသည်။ ထို့ကြောင့်အချို့ တော်သုံးအဝတ်အထည်များနှင့် ပြည်သုံးပစ္စည်းများ၏ အမည်အခေါ်များသည် ယင်းတို့၏ ဘာသာများဖြင့် ခေါ်တွင်ခဲ့သည်ကို တွေ့ရသည်မှာ ဓမ္မတာပင်ဖြစ်တော့သည်။

ထို့ကြောင့် ဤတွင် ဆင်ခြင်လျက်ရှိသော အထည်ကို ရှေးက ‘မည်သရီ’ ဟု ရေးခေါ်ခဲ့၍၊ ‘မည်သရီ’ ဆိုသည်မှာ ‘ကတ္တီပါနက်’ မဟုတ်၊ အရဗီဘာ သာ ‘မုသျှဇ္ဇရ်’ ပုဒ်ပျက်ဖြစ်၍၊ ‘အပွင့်ပါဖဲပိုးထည်’ ဟောဖြစ်ကြောင်း ယုံ ကြည်ရာသတည်း။

၅၅။ မဏ္ဍိုင်၊ မန်တိုင်း

မဏ္ဍိုင်၊ မန်တိုင်း ရှေးအရေးတို့ကို ရှေးကျောက်စာများတွင် မတွေ့ရ။ သျှင်သီလ ဝံသနှင့် သျှင်ရဋ္ဌသာရတို့ လက်ထက်ကျမှ၊ ပျိုကဗျာတို့၌ တွင်တွင် ကြီးသုံးစွဲလာကြသည်ကို တွေ့ရသည်။ သျှင်သီလဝံသမှာ ယင်း စကားများကို အထူးသဖြင့် ခုံခုံမင်မင် အနံ့ အပြားသုံးစွဲသူ ဖြစ်သည်ပြင်၊ အမျိုးမျိုးသုံးစွဲပုံ တို့ကိုလည်း ရှေ့ဆောင်လမ်းပြလုပ်သူဖြစ်သည်။ ထိုအသျှင်ကိုတိုင် မဏ္ဍိုင်၊ မန်တိုင်း ဟူသောစကားနှင့် အရေးနှစ်ရပ်အနက်၊ မည်သည့်နေရာ၌ မည်သို့ သုံးစွဲခဲ့သည်ကို၊ အသျှင်၏ လက်ရေးမူရင်းများကို မတွေ့ရတော့သဖြင့်၊ အ တည်တကျ ဆန်းဖြတ်ရန် မဖြစ်နိုင်တော့သော်လည်း၊ ပြုစုခဲ့သော ပါရမီတော် ခဏ်းပျို့၊ ဆုတောင်းခဏ်းပျို့၊ ဓမ္မပါလပျို့၊ တန်ထားဦးတည် မော်ကွန်း၊ ရန်ကုန်မြို့၊ ဟံသာဝတီတိုက်ထုတ် မူတို့တွင်သော်၊ မန်တိုင်း ဟူသောအရေးကို လုံးဝမတွေ့ရပေ။ မဏ္ဍိုင် ဟူသော အရေးတခုတည်းကိုသာ အောက်ပါ အ တိုင်း တွေ့ရတော့သည်။

(က) ပါရမီခဏ်းခဏ်းပျို့

(၁)။ ဗောဓိမဏ္ဍိုင်၊ ခန်းဝါပိုင်က။ ၁။

(၂)။ ဒေဝဒဟ၊ ကောလိယဟု၊ ခွန်သဦးကိုင်း၊ နှစ်ခရိုင်ထက်၊ မဏ္ဍိုင် ထိပ်မှန်း၊ ပြည်ထောင်နန်း၌။ ၁၁။

(၃)။ တတော၊ တိုနေရာဉ္စရာမြစ်မှ၊ အနတ္တရံ၊ မြတ်သော၊ ဗောဓိမဏ္ဍိ၊
ဗောဓိမဏ္ဍိုင်ကို၊ ပဒက္ခိဏံ၊ အရိအသေလကျာရစ်၊ ကတွာ၊ ပြုတော်မူဦး၍။
၁၂ နောက်။

(၄)။ အထွတ်ဖုန်းခိုင်၊ မြေမဏ္ဍိုင်၌၊ မတိုင်ရသေး။ ၅၆။

(၅)။ စက္ကဝါနှင့်၊ အာကာမိုးပြင်၊ လူပုံယင်ကို၊ သိမြင်လေနိုင်၊ ဥာဏ်
မဏ္ဍိုင်အား၊ မပိုင်တန်ပဲ၊ လှူသာရဲလျက်။ ၆၅။

(၆)။ ဥရုကြံ့ခိုင်၊ သည်မဏ္ဍိုင်ကို၊ မနိုင်လှုပ်ခြောက်၊ ဤသို့ဆောက်၍၊
ထူမြောက်ပြီးမှ။ ၇၃။

(၇)။ အချာမဏ္ဍိုင်၊ ကျေးဇူးစိုက်ကို၊ အနိုင်ကြီးပမ်း၊ ရစ်မွဲလှမ်းသည်။
၉၅။

(၈)။ မြင့်တက်မနိုင်၊ ဥာဏ်မဏ္ဍိုင်ကို၊ ပြီးပိုင်စိမ့်သည်၊ ရည်သားမှောက်
တော်။ ၁၀၀။

(၉)။ မြေချာမဏ္ဍိုင်၊ ပင်ရိပ်မြိုင်၌၊ ဦးကိုင်နဂိုရ်၊ ပြည်ဗဟိုသို့၊ ရောက်လို
မူကား။ ၁၀၈။

(ခ) ဆုတောင်းခမ်းပျို့

(၁၀)။ လင့်ကဲတဖြာ၊ ရှစ်မျက်နှာမှ၊ ကျေးရွာခရိုင်၊ စပ်ကာပြိုင်၍၊ မဏ္ဍိုင်
ထိပ်မို၊ ပြည်ဗဟိုဟု။ ၅။

(၁၁)။ ဥသျှောင်သဖွယ်၊ မြေချာလယ်၌၊ သွယ်သွယ်ရိပ်မြိုင်၊ မဏ္ဍိုင်ထိမ်း
မှတ်၊ ညောင်ကြတ်ပင်အောက်၊ နေမြောက်သောခါ။ ၁၁၇။

(၁၂)။ ဤသည်မုနိန်၊ မာရဇိန်ကား၊ အောင်ချိန်မဏ္ဍိုင်၊ ပင်ရိပ်ခိုင်လျက်၊
ဖျက်နိုင်မာရ်အား။ ၁၃၅။

(ဂ) ဓမ္မပါလပျို့

(၁၃)။ ဤသည်ကျွန်းထက်၊ ဦးစွန်းဦးခိုင်၊ မြေမဏ္ဍိုင်၌၊ အောင်နိုင်ရန်
မာန်။ ၁။

(၁၄)။ မင်းကုန်အောင်ကို၊ ရှိသျှောင်ကာဆမ်း၊ ဖုန်းရိပ်လွှမ်းလျက်၊ မင်း
ဝှမ်းဦးကိုင်၊ ဘိသိက်ပိုင်သည်၊ မဏ္ဍိုင်ထိပ်မိုး၊ ဖုန်းဖြိုးပြည့်ရှင်၊ နားတော်တင်
လော့၊ ၁၇။

(ဃ) တန်တားဦးတည် မော်ကွန်း

(၁၅)။ သက်သေမဏ္ဍိုင်၊ ဦးကိုင်သွန်းသွန်း၊ မြင့်မိုကျွန်းနှင့်၊ ရုံဝန်းဆိုင်
ဆိုင်၊ စက်ကွင်းတိုင်ဖြင့်။ ၂။

မြန်မာစကားအဖွင့်ကျမ်း

(၁၆)။ သဒ္ဓါမြေခိုင်း၊ ပင်ရိပ်မြိုင်၌၊ မဏ္ဍိုင်ပွင့်ခိုက်၊ ဆုတောင်းဆိုက်၍၊ မကိုင့်သွန်းသွန်း၊ ညွန့်လန်းလန်းလျှင်၊ ထွန်းလသောခါ။ ၉။

ထုတ်နှုတ်ချက် (၁) တွင် ဗောဓိမဏ္ဍိုင် ဆိုသော စကား၏ အရင်းမူလ၊ အနက်အာဘော်တို့နှင့် စပ်လျဉ်း၍ ပညာရှိများ နှစ်မျိုးယူဆခဲ့ကြသည်။ အချို့က ‘ဗောဓိ၊ ဗောဓိပင်၊ မဏ္ဍိုင်၊ မဏ္ဍလ၊ အဝန်း။ ဗောဓိမဏ္ဍိုင်၊ ဗောဓိပင်ဝန်း’ ဟု ယူကြ၏။ အချို့ကလည်း ‘ဗောဓိ၊ ဗောဓိဥပါဏ်၊ မဏ္ဍိုင်၊ မဏ္ဍ၊ ကြည်လင်ခြင်း။ ဗောဓိမဏ္ဍိုင်၊ ဗောဓိဥပါဏ်၊ ဝါ၊ သဗ္ဗညုတဥပါဏ်၏ ကြည်လင်ခြင်း’ ဟု ယူကြ၏။ သို့ရာတွင် ထုတ်နှုတ်ချက် (၃) တွင် အသျှင်သီလ ဝံသကိုတိုင်က ‘ဗေဓိမဏ္ဍ၊ ဗောဓိမဏ္ဍိုင်ကို၊ ပဒက္ခိဏံ၊ အရိအသေလက္ခာရ၏ ကတ္တာ၊ ပြုတော်မူဦး၍’ ဟု ဆိုထားသည်ကို ထောက်သော်၊ မဏ္ဍိုင် ပုဒ်သည်၊ မဏ္ဍလ ပုဒ်မှမလာ၊ မဏ္ဍ ပုဒ်မှလာ၍၊ မဏ္ဍ ပုဒ်၏ အနက်သည်လည်း၊ ဗောဓိဥပါဏ်နှင့် ပတ်သက်၍ ကြည်လင်ခြင်းကို မပေး၊ ဗောဓိပင်နှင့် ပတ်သက်သော အခြင်းအရာတခုခုကိုသာ ပေးကြောင်းမှာ ထင်ရှားပေ၏။ တဖန် ‘ဗောဓိမဏ္ဍိုင်၊ ခန်းဝါပိုင်က’ ဟု ဆိုထားပြန်သဖြင့်၊ ယင်းဗောဓိပင်နှင့် ပတ်သက်သော အခြင်းအရာ၊ ဗောဓိမဏ္ဍိုင် ဆိုသည်မှာ ခန်းဝါ နေရာနှင့် စပ်လျဉ်းသောအရာသာလျှင် ဖြစ်ရပေမည်။

ပုဒ်ရင်းတို့ကို စိစစ်သော် ဗောဓိ သဒ္ဓါသည်၊ ‘ဗောဓိဥပါဏ်၊ ဝါ၊ သဗ္ဗညုတဥပါဏ်’ ကို ပေး၍၊ မဏ္ဍ သဒ္ဓါသည် ‘အပေါ်ပိုင်း၊ ထိပ်ပိုင်း၊ ဆီဦး၊ ရက်တက်၊ အဆီအနှစ်၊ နှင့်၊ အဆင်တန်ဆာ၊ တန်ဆာဆင်ခြင်း’ တို့ကို ပေးသည်။ မြန်မာပညာရှိတို့ကသော် ‘ကြည်လင်ခြင်း’ အနက်ကိုလည်း ပေးသေးသည်ဟု ဆိုသည်။ ဗောဓိမဏ္ဍ ပုဒ်တခုလုံးကိုသော် ဗောဓိပင် အောက်၌ ပေါက်သော ပလ္လင်တော်’ ဟု အနောက် နိုင်ငံပညာရှိတို့တညီတညွတ်တည်းယူဆကြသည်။ ယင်းတို့အနက် ပါဠိ-အင်္ဂလိတ် အဘိဓာန်ကြီးကို ပြုစုသူ ရိစ်-ဒေဗစ်နှင့် ငီလျံ-စတိတ်တို့က ဗောဓိမဏ္ဍ ပုဒ်သည် ဗောဓိမဏ္ဍလ ပုဒ်မှ လာသည်ဟု ဆိုပေးသေးသည်။ မဏ္ဍလ ပုဒ်၏အနက်မှာ ‘အဝန်း၊ အပိုင်း၊ ဝန်းပိုင်းသောနေရာ’ ဟော့ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဗောဓိမဏ္ဍိုင် ၏ အနက်ကို မြန်မာပညာရှိများ နှစ်မျိုးပင် ကောက်ယူ သုံးစွဲလျက် ရှိကြသည်။ တမျိုးမှာ ‘ဗောဓိဥပါဏ်၏ အဆီဓာတ်၊ အကြည်ဓာတ်’ ဖြစ်၍၊ အခြားတမျိုးမှာ ‘ဗောဓိပလ္လင်၊ ဗောဓိပင်ဝန်း’ ဖြစ်သည်။ ထိုနှစ်မျိုးအနက် ‘ဗောဓိဥပါဏ်၏ အဆီဓာတ်၊ အကြည်ဓာတ်’ ဟော့ပုဒ်မှာ ဗောဓိမဏ္ဍ ဖြစ်၍ မြန်မာ ဘာသာ၌ ဗောဓိမဏ္ဍိုင် ဟု ပင် ရေးသင့်သည်။ ‘ဗောဓိ ပလ္လင်နှင့် ဗောဓိ ပင်ဝန်း’

ဟောပုဒ်ရင်းမှာ ‘ဗောဓိမဏ္ဍလ’ ဖြစ်သဖြင့် မြန်မာဘာသာ၌ ဗောဓိမဏ္ဍိုင်ဟု ပုဒ်၏ အဆုံးတွင် လသတ်၍ ရေးသော်၊ လိုရင်း အနက်ကိုပို၍ သေချာစွာ ဖော်ပြလျက် ရှိပေမည်။

ပါဠိသက် မဏ္ဍိုင်၊ မဏ္ဍိုင် တို့နှင့် မည်သို့မျှ ဆက်သွယ်ခြင်းမရှိသည့်၊ မြန်မာသက်သက် မန်တိုင် ပုဒ်လည်း ရှိပေသေးသည်။ ယင်းပုဒ်မှာ ပါဠိသက် ပုဒ်များ၏ ဖိနှိပ်ချုတ်ချယ်ခြင်းကို ခံနေရသဖြင့်။ ခပ်မြုပ်မြုပ်၊ ခပ်ငုပ်ငုပ်ပင် ရှိခဲ့သည်။ သျှင်သီလဝံသရေး ပျို့များနှင့် တန်ထားဦးတည် မော်ကွန်း ပုံနှိပ်မှု ဟောင်းများတွင် ယင်းပုဒ်ကို လုံးဝမတွေ့ရ။ မကြာမီက ပုံနှိပ်သည့် မြန်မာစာညွန့်ပေါင်း ကျမ်းတွင်မှ ထိုအကြောင်းကို စဉ်းစာမိသော ပညာရှင်တို့က၊ တန်တားဦးတည်မော်ကွန်း၌ “သက်သေမန်တိုင်၊ ဦးကိုင်သွန်းသွန်း” ဟူ၍ ၎င်း၊ သျှင်သီလဝံသပင်ရေး ဝတ်ရုံကျောင်း၌ မော်ကွန်း၌လည်း “မန်တိုင်ဗဟို၊ နတ်များခိုသား၊ မြင်းမိုရ်တောင်ရင်း၊ နတ်တလင်းသို့၊ ဆိပ်ခင်းသန့်သက်” ဟူ၍ ၎င်း၊ ပုံနှိပ်လာသည်ကို တွေ့ရသည်။

မြန်မာစကားစစ် မန်တိုင် တွင် တိုင် ၏အနက်မှ သိသာထင်ရှားပေပြီ။ ‘စိုက်ထူထားသော အချောင်းအတံ၊ အထောက်အခံ’ ဟူ၏။ မန် ပုဒ်မှာ ယခု မှန် ဟုအရေးအဆိုများလျက်ရှိသောပုဒ်၏အရင်းခံဖြစ်သည်။ မင် ကို မှင်၊ ပန်းမန် ကို ပန်းမှန်၊ ရေမော် ကို ရေမှော်၊ မော်တင် ကို မှော်တင်၊ မော်ကွန်း ကို မှော်ကွန်း ဟု ယခုအများအားဖြင့် ရွတ်ဆိုနေကြသည့်နည်းတူ မန် မှ မှန် သို့ ပြောင်းလဲလာသည်ဆိုရာ၏။ မြန်မာနှင့် အနွယ်တူဘာသာတို့တွင် ယင်းနှင့် မိတ်တူပုဒ်များကို အသံ မပြောင်းမလဲ၊ မူလအတိုင်းပင် တွေ့ရ ပေသေးသည်။

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ တရုတ်	မန်	မှန်၊ နှစ်ဖက်အလေးချိန်ညီမျှနေ။
၂။ သျှမ်း	မန်	မှန်၊ တည့်မတ်၊ ဖြောင့်မတ်။
၃။ ထိုင်း	မန်	မှန်၊ ဖြောင့်မှန်၊ တည့်ကြည်။
၄။ ကချင်	မန်	မှန်၊ ဖြောင့်မတ်၊ မြင်ထင်။
၅။ စီယင်ချင်း	မန်	မှန်၊ ဖြောင့်မတ်။

မြန်မာဘာသာတွင်လည်း အနွယ်တူ ဘာသာတို့၌ကဲ့သို့ပင် မန်၊မှန် တို့၏ အနက် ‘တည့်၊ မတ်၊ ဖြောင့်၊ နှစ်ဖက်ညီမျှ’ ဟူသည်တို့မှာ မူလဟော၊ ထိုမှ စိတ်၊ အကျင့်သီလနှင့်ပတ်သက်၍ ‘တည့်မတ်၊ ဖြောင့်မတ်၊ တော်တည့်၊ သစ္စာရှိ၊ တရားအတိုင်းကျ’ စသောအနက်တို့သို့ ပွားများလာသည်။ ခဲ၊ လောက်

စာ၊ ကျည်စေ့ စသည်တို့ဖြင့် ပစ်၍ထိခြင်းကိုလည်း မှန် ဟု ဆိုရာ၊ တည့်ခြင်း သဘောမှ ယူ၍ ဆိုခြင်းဖြစ်၏။ တည့်၊ နှစ်ဖက်ညီမျှ ဟူသော သဘောတို့မှ ‘အလယ်၊ ဗဟို၊ အချက်၊ အချာ’ ဟူသော သဘောတို့သို့ သက်ပြန်သည်။ ‘မှန်ကူ၊ မှန်တုပ်၊ သည်မန်တိုင်း၊ သက်သေမန်တိုင်း၊ မန်တိုင်းဗဟို’ ဆိုသည်တို့တွင် မန်၊ မှန် တို့၏အနက်များမှာ ‘အလယ်၊ ဗဟို၊ အချက်၊ အချာ’ ဟော ဖြစ်ကြသည်။

မဏ္ဍိုင်၊ မဏ္ဍိုင်လ်၊ မန်တိုင် တို့၏မူလနှင့် အနက်များကို ခွဲခြား ရှင်းလင်း ဖော်ပြပြီးသော်၊ အထက်ပါထုတ်နှုတ်ချက်တို့တွင် အသွင် သီလ ဝံသကိုတော် သည် မည်သည့်နေရာ၌ မည်သည့်အနက်ကိုလိုသဖြင့်၊ မည်သည့်အရေးရှိသင့် သည်ကို ပြန်လည် စိစစ်ရန်လိုလေသည်။ ဤသို့စိစစ်၍ အတိအကျ ဆိုရန်ကား မလွယ်ကူလှပေ။ အချို့နေရာတို့၌ အနက်ကို တချိုးမက ကောက်ယူ နိုင်ပေ မည်။ ထို့ကြောင့် ကောက်ယူချက်တို့မှာ၊ အချို့နေရာတို့၌ သေချာသည်ဟု ဆို နိုင်လောက်သော်လည်း၊ အချို့နေရာတို့၌ အမှန်း အဆမျှဖြစ်သည်ကို ဝန်ခံ ရပေမည်။

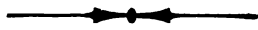
ထုတ်နှုတ်ချက် (၁) နှင့် (၃) တို့တွင် ဗောဓိမဏ္ဍိုင် ဆိုသည်မှာ ‘ဗော ဓိပင်အောက်၌ပေါက်သော ပလ္လင်’ ကို ဆိုကြောင်းမှာ ထင်ရှား ပေသည်။ ထုတ်နှုတ်ချက် (၁၁) နှင့် (၁၂) တို့တွင် သွယ်သွယ်ရိပ်မြိုင်၊ မဏ္ဍိုင်ထိမ်း မှတ်၊ ညောင်ကြက်ပင်အောင်၊ နေမြောက်သောခါ’ ဟူ၍၎င်း၊ ‘အောင်ချိန် မဏ္ဍိုင်၊ ပင်ရိပ်ခိုင်လျက်၊’ ဟူ၍၎င်း၊ ဆိုသည်တို့တွင်၊ မဏ္ဍိုင် ပုဒ်တို့မှာ ထို နည်းတူစွာ ဗောဓိပလ္လင် ဟောပင်ဖြစ်သည်ယူရာ၏။

ထုတ်နှုတ်ချက် (၅)၊ (၈)၊ (၁၆) တို့တွင် ‘ဥါဏ်မဏ္ဍိုင်’ ဟူ၍၎င်း၊ ‘ပင်ရိပ်မြိုင်၌၊ မဏ္ဍိုင်ပွင့်ခိုက်၊’ ဟူ၍၎င်း၊ ဆိုသည်တို့တွင် မဏ္ဍိုင် ပုဒ်သည် ‘သဗ္ဗညုတဥါဏ်၏ အကြည်ဓာတ်’ ဟောဟု ယူသင့်သည်ထင်၏။

ထုတ်နှုတ်ချက် (၆) နှင့် (၁၅) တို့တွင် ‘သည်မဏ္ဍိုင်’ ဟူ၍၎င်း၊ ‘သက် သေမဏ္ဍိုင်’ ဟူ၍၎င်း၊ ရေးလျက်ရှိသည်တို့တွင် မဏ္ဍိုင် ဟူသောစကားဖြင့် ‘အလယ်ဗဟို၌ စိုက်ထူအပ်သောတိုင်၊ ဗဟိုတိုင်၊’ နှင့် ‘ဖြောင့်တန်းသောတိုင်၊ တည့်မတ် သောတိုင်’ တို့ကို ဆိုလိုရင်း ဖြစ်ချေရကား။ သည်မန်တိုင်၊ သက် သေမန်တိုင် ဟု ရေးသင့် ဆိုသင့်သည်မှာ ထင်ရှားပါသည်။ ထိုနည်းတူစွာ ထုတ်နှုတ်ချက် (၂)၊ (၄)၊ (၇)၊ (၉)၊ (၁၀)၊ (၁၃)၊ (၁၄) တို့တွင် ‘နှစ် ခရိုင်ထက်၊ မဏ္ဍိုင်ထိပ်မှန်း’ ဟူ၍၎င်း၊ ‘မြေမဏ္ဍိုင်၌’ ဟူ၍၎င်း၊ ‘အချာ မဏ္ဍိုင်’ ဟူ၍၎င်း၊ ‘မြေချာမဏ္ဍိုင်’ ဟူ၍၎င်း၊ ‘မဏ္ဍိုင် ထိပ်မိုး’ ဟူ၍၎င်း။

ရေးလျက်ရှိသည်တို့တွင် ‘တည့်မတ်, ကဲမိုးလျက်ရှိသောတိုင်’ ကို ဆိုလိုရင်း ဖြစ်သည်ဟု ယူဖွယ်ရှိရာ၊ မန်တိုင် ဟုပင် ရေးဆိုသင့်သည်ထင်၏။

အချုပ်ကိုဆိုရသော်၊ ဗုဒ္ဓသျှင်တော် ဖုရားပွင့်တော်မူသော ဗောဓိပလ္လင် နှင့် ပတ်သက်သည်တို့၌ မဏ္ဍိုင် ဟု ရေး၍၊ ဗောဓိပင်ဝန်းနှင့်ပတ်သက်သည် တို့ကိုသော် ‘မဏ္ဍိလ’ ဟု ရေးက ပို၍သင့်မည် ဖြစ်ပြီးလျှင်၊ ဗောဓိပလ္လင်၊ ဗောဓိပင်တို့နှင့် မပတ်သက်၊ ‘တည့်မတ်, မောက်မို၊ အလယ်ဗဟို၌ စိုက်ထူ အပ်သောတိုင်’ ကို ရည်ရွယ်၍ဆိုသော် မန်တိုင် ဟု ရေးဆိုရာသတည်း။

၅၆။ မတ်၊ မတ်

မြန်မာစာရေးပုံ၌ စာလုံးပေါင်းမည်မျှ အရေးကြီးကြောင်း မတ် နှင့် မတ် စကားနှစ်လုံးက အထင်ရှားဆုံး ဖော်ပြလျက်ရှိသည်။ ဤစကားနှစ်လုံး တွင် တသတ်နှင့်ပသတ်ကွဲကွာမှုဖြင့် အဓိပ္ပါယ်တို့မှာ ဆန့်ကျင်ဖက်ပေါ် ထွက်လျက်ရှိချေသည်။

မတ် ၏အနက်မှာ ‘တည့်မတ်၊ ထောင်မတ်၊ ဖြောင့်မတ်၊ မွန်းမတ်’ စသည် တို့၌ ‘မကော့ မကွေး၊ မတိမ်းမစောင်း၊ မယိမ်းမယိုင်၊ ဖြောင့်တန်းတိကျ စွာ စိုက်ထောင်’ ဟောဖြစ်၍၊ မတ် ၏ အနက်မှာ အောက်ပါ ကျောက်စာ နှင့် ကဗျာတို့တွင် တွေ့ရသည်အတိုင်း ‘တိမ်း, ယိမ်း, ညွတ်, ယိုင်’ ဟော ဖြစ်သည်။

(၁) “စိန်ရှဲ့တောင်ထွတ်၊ သံလျောင်ပတ်သို့၊ မညွတ်တိမ်းမတ်၊ အဝပ် ကျကျ၊ ပြီးစေရသတည်း။” ။၁၁၀၄ ခုစွဲ၊ အဝဇ္ဇါမဟာဇေယပထ တန်ထား ကျောက်စာ၊ ၃၀၊ ၃၁။

(၂) “မြေကြီးကြက်ယက်၊ ပြိုက်စက် မိန်းမျှ၊ တိမ်းမတ်ကြစဉ်။” ။ ၁၁၀၅ ခုစွဲ၊ အဝဇ္ဇါ၊ မဟာအောင်မြေဘုံသာကျောင်း ကျောက်စာ၊ ၂၆။

(၃) “အန်ထောက်သီချင်း၊ ကောက်ကစင်းဖြင့်၊ သာညှင်းမြည်အေး၊ သံလေးချီကျူး၊ ကျေးဇူးတိမ်းမတ်၊ ကြောင်းကျိုးစပ်၍၊ ဆိုအပ်ရာရာထောမ နာကြ။” ။ဆုတောင်းခန်းပျို့၊ ၁၂၀။

(၄) “ထန်းခုနစ်ဖျား၊ ကြီးမားလုံးယပ်၊ ပျိုဖွပ်ဖွပ်တည့်၊ မမတ်မယိမ်း၊ မတိမ်းမစောင်း၊ ဖြစ်လေရှောင်းသား။” ။နေမိမဋ္ဌစိုးခန်းပျို့၊ ၅၆။

(၅) “ဗျာပါကြိုးထုံး၊ ညှိုးလတ်ချိုး၍၊ ကိုယ်လုံးတိမ်းမပ်၊ မြေဝယ်
ဝပ်မျှ၊ ခပ်မပီပီ၊ လွမ်းဟန်ချီလျက်။” ။သုဝဏ္ဏသျှံ သူဌေးခင်းပျို့၊ ၇၀။

(၆) “ဇမ္ဗူတလွှား၊ မယ့်ကိုကြားလည်း၊ နောင်အားတိမ်းမပ်၊ မပျို
တပ်ခဲ၊ စေ့စပ်လတ္တံ့။” ။သုဝဏ္ဏသျှံ မြားပစ်ခင်းပျို့၊ ၁၀။

(၇) “မျက်စိတိမ်းမပ်၊ အထပ်ထပ်လျှင်၊ လျှပ်လည်းပြက်စစ်၊ ညဉ့်ကို
ပစ်လည်း။” ။၎င်း။ ၈၁။

(၈) “တောဝယ်ပစ်၍၊ စောစစ်နတ်ရှင်၊ ပြည်သို့ငင်လည်း၊ လိုချင်တိမ်း
မပ်၊ စည်းစိမ်တပ်၍၊ မင်းရပ်ပြည်ရွာ၊ လိုက်တို့ရှာလိမ့်။” ။၎င်း။ ၁၂၀။

(၉) “စုတိလှဖေ၊ အသက်ပျောက်သို့၊ မွန်ချောက် (ခြောက်) မိန်း
မော၊ မြားဆိပ်မြောက်၊ ကျန်းတောမာချပ်၊ တိမ်းတိမ်းမပ်၍၊ ကရွပ်ပမာ၊
နေပူကြာသို့၊ ခန္ဓာမခံ၊ ပျောင်းညံ့လျှင်။” ။သုဝဏ္ဏသျှံ သစ္စာခင်းပျို့၊ ၂၅။

အထက်ပါ သာဓကတို့တွင် တိမ်းမပ်၊ တိမ်းတိမ်းမပ်၊ မမပ်မယိမ်း ဆို
သည်တို့တွင် မပ် ၏အနက်မှာ အထက်၌ ဖော်ပြခဲ့သည်အတိုင်း တိမ်း၊ ယိမ်း၊
ညွတ်၊ ယိုင် ဟော ဖြစ်သည်မှာ ထင်ရှားပေသည်။

တိမ်းမပ် ကို တိမ်းမက် ဟူ၍လည်း အချို့ရေးဆိုတတ်သည်။ မက် ၏
အနက်မှာလည်း၊ သုဝဏ္ဏသျှံ သူဌေးခင်းပျို့၊ ၁၅၊ တွင် “ဝိပဿနာ၊ ပညာ
ရွှေတက်၊ ခိုင်းကာမက်၍၊ တဖက်ကူးသိပ်၊ မြစ်ဦးဆိပ်သို့၊” ဟု စပ်ဆိုလျက်
ရှိသည်၌ကဲ့သို့ ‘တိမ်း၊ ယိမ်း၊ ညွတ်၊ ယိုင်’ ဟောပင်ဖြစ်သည်။ တစုံတရာ၌
စိတ်စွဲလမ်း၊ တိမ်းညွတ်၊ ယိမ်းယိုင်ခနသည်ကို စွဲမက် ဟုဆိုသည်။

နိုင်ငံရေးလောကတွင် တလောက ‘စပ်ကူးမပ်ကူး’ ဆိုသောစကားတော်
တော်ခေတ်စားခဲ့သည်။ ဤတွင် မပ် ပုဒ်မှာလည်း စိစစ်လျက်ရှိသော မပ်
ပုဒ်ပင်ဖြစ်သည်။ တခုနှင့်တခုဆက်စပ်၍ ကူးပြောင်းသွားသည်ကို စပ်ကူး ဟု
ဆို၍၊ တခုနှင့်တခု ထိုသို့ဆက်စပ်ခြင်းမရှိ၊ တခုဆီသို့ တခုတိမ်းညွတ်၊ ယိမ်း
ယိုင်၍ ကူးပြောင်းသွားသည်ကို မပ်ကူး ဟုဆိုသည် ယူဆသတည်း။

၅၇။ မုဆိုး

တော၌သားရှာသူ၊ အမဲလိုက်သူကို မုဆိုး ဟု ရေးခေါ်သည်။ ယင်း
စကားကို မုဆိုး ဟူ၍လည်း အချို့နေရာတို့တွင် ရေးလျက်ရှိသဖြင့်၊ အပြု
အမူဆိုးသူ ဟု ယခုအများအားဖြင့် ထင်မြင်ယူဆလျက် ရှိကြသည်။ သို့ရာ

တွင် ရှေးခေတ်များ၌ လူတို့သည် အများအပြားပင် မုဆိုးအလုပ်ဖြင့် အသက်မွေးခဲ့ရသည်ကို၎င်း၊ မုဆိုးအလုပ်ကို အပျော်အပါးအလို့ငှာ ပြည့်ရှင်မင်းနှင့်တကွ၊ မင်းညီမင်းသား၊ မှူးကြီးမတ်ရာ၊ ပြည်သားပြည်သူတို့ပါ ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြသည်ကို၎င်း ထောက်သော်၊ ဤသို့ကဲ့ရဲ့ယျတ်ချသော အနေဖြင့် မုဆိုး ဟု ခေါ်သည်ဟူသော အယူမှာ၊ စကားအသံနှင့်အနက် နီးစပ်သောကြောင့်သာ ပေါ်ထွက်လာရသည်။ သင့်မသင့်ကို ကောင်းစွာစိစစ်ရန် လိုပေသည်။ ‘သားရှာမုဆိုး’နှင့် ‘လင်သေ၊ မယားသေ မုဆိုး၊ မုဆိုး’ စကားတို့သည် ရောထွေးရှက်တင် ဖြစ်နေဟန်တူသည်။

သားရှာ၊ အမဲလိုက် မုဆိုး အရေးကို ရှေးကျောက်စာတို့တွင် အများအပြားပင် တွေ့ရသည်။

(၁)။ “မုဆိုင်ဖိုင်တိုက်တွင်၊ ဓမ္မရာဇကဖရာဝတ် ၅၀၀။...မုဆိုင်ခြိမ်တိုက်တွင်၊ ဓမ္မရာဇကဝတ် ၅၀၀။” ။သကရာဇ် ၅၆၀ ခန့်တွင်ထိုး၊ ပုဂံမြို့၊ ဓမ္မရာဇက ဖုရားကျောက်စာ၊ ၁၆၊ ၁၉။

(၂)။ “မုဆိုင်ငဗ္ဗိဿင်။” ။၅၇၇ ခုစွဲ၊ တိုင်းရင်းကျောက် စာပုံ ၅၅က၊ ၆။

(၃)။ “ပုရှာတြာသဃာဏှသော မုဆိုင်ခြိလယ်၃၀၀။” ။၅၉၁ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ဝက်ကြီးအင်းရွှေကျောင်းကျောက်စာ၊ ၃။

(၄)။ “မုဆိုင်ပိုင်မဟာထီ။” ။၆၀၄ ခုစွဲ၊ ရွှေဘိုခရိုင်၊ မြင်စည်ရွာ၊ ရွှေဂူကျောက်စာ၊ ၁၀။

(၅)။ “မြင်မုဆိုင်ဝဇ္ဇင် ၁ ယောက်။” ။၆၀၆ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ သျှင်မဟာကဿပကျောက်စာ၊ ၂၁။

(၆)။ “ဥတောင်မုဆိုင်၌၊ သမရိ၌မည်သော အရပ်နှိုက်။” ။၎င်းကျောက်စာ၊ ၇။

(၇)။ “မုဆိုင်ပိုင်များခပင်သိပါမြင်ပါ၏။”...။မုဆိုင်ရွာ မြို့ယ် ၃၀၀။” ။၆၂၆ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ စောလှဝန်းဖုရားကျောက်စာ၊ ၁၉-၂၀၊ ၂၄။

ထုတ်နုတ်ချက်တို့တွင် ‘မုဆိုင်ဖိုင်တိုက်’ (မုဆိုးဖိုတိုက်)၊ ‘မုဆိုင်ပိုင်မဟာထီ’ (မုဆိုးပိုမဟာထီ) ဆိုသည်တို့တွင် ‘မုဆိုးဖို၊ မုဆိုးပို’ ဆိုသည်တို့မှာ အရေးပင် အနည်းငယ်ကွဲလျက် ရှိသော်လည်း၊ တရွာ၊ တတိုက်တည်း၏ အမည်ဖြစ်သည်။ ထိုရွာတွင် မုဆိုးတို့၏အကြီးအမှူး၊ မုဆိုးပို နေသောကြောင့် မုဆိုးပိုရွာ ဟုခေါ်တွင်လာသည် ယူသင့်သည်။ မုဆိုးခြိတိုက် ဆို

သည်မှာလည်း၊ မုဆိုးများ ခိုအောင်းလေ့ရှိသောတောခြံ၌ နောင်ရွာဖြစ်လာ သဖြင့်၊ ထိုရွာ၏အမည်ကိုစွဲ၍ ဤသို့ခေါ်တွင်လာသည် ယူရ၏။

ထုတ်နှုတ်ချက် (၅) တွင် မြင်းမုဆိုး ဆိုသည်ကိုထောက်သဖြင့်၊ ထိုခေတ် ၌ မြင်းစီး၍ အမဲလိုက်သော အလေ့ရှိကြောင်း သိရပေ၏။ ထုတ်နှုတ်ချက် (၆) တွင် ဥတောင်းမုဆိုး ဆိုသောစကားက၊ ထိုခေတ်တွင် ဥတောင်းများ ကို သီးသန့်ရှာဖွေပစ်ခတ်လေ့ရှိသော မုဆိုးရှိ၍၊ ဥတောင်းများကို အမြီး အတောင်အတွက်သော်၎င်း၊ အသားအတွက်သော်၎င်း၊ လူတို့နှစ်သက်မြတ် နိုးကြကြောင်း ဖော်ပြလျက်ရှိသည်။ နောက်ဆုံးထုတ်နှုတ်ချက် (၇) တွင် ‘မုဆိုးပိုများပေင်း သိပါမြင်ပါ၏’ ဟုဆိုသဖြင့် ထိုခေတ်တွင် မုဆိုးလုပ်စား သူ၊ မုဆိုးပိုများ၏အရေအတွက်မှာ နည်းလိမ့်မည်မဟုတ်ကြောင်း သိမြင် နိုင်ရ၏။ ပုဂံနောင်းခေတ်သို့ ရောက်မှ မုဆိုး ဟူသောအရေးမှ မုဆိုး ဟူသောအရေးသို့ ပြောင်းလာသည်ကို သတိမူရ၏။

မုဆိုးတို့ အမြောက်အမြားရှိခဲ့၍၊ မုဆိုးလုပ်ငန်း ဤမျှတွင်ကျယ်ပုံ ပေါ် ခဲ့သောကာလတွင် အပြုအမူမကောင်းဆိုးယုတ်သောကြောင့် မုဆိုး ဟု ခေါ်သည်ဆိုသည်မှာ လူတို့၏စရိုက်နှင့် ကိုက်ညီပုံမပေါ်သောကြောင့်၊ ယင်း စကား၏ရင်းမြစ်နှင့်အနက်တို့ကို လေ့လာကြည့်ရာ၊ တိဗက်—မြန်မာ၊ တရုတ်- ထိုင် စသောဘာသာတို့တွင် မု သဒ္ဒါ တော ဟော, ဆိုး သဒ္ဒါ အမဲ လိုက်ခြင်း, သားရှာခြင်း ဟောဟု ယူဖွယ်ရှိသော အထောက်အထားများ ကို အောက်ပါအတိုင်း တွေ့ရသည်။

(က) မု နှင့် မိတ်တူပုဒ်များ—

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ တရုတ်	မု၊ မုက်	သစ်ပင်၊ တော
၂။ သျှမ်း	မဲ	၎င်း
၃။ ကချင်	မဲ	၎င်း
၄။ ပေါင်းရှေ့ချင်း	မုအိ၊ မိ	သစ်တော
၅။ ကရင်	မု	တောနက်

တရုတ်, ချင်းနှင့် ကရင်ဘာသာတို့တွင် ‘မု, မုက်, မုအိ, မိ’ သဒ္ဒါ တော ဟောဖြစ်သည်မှာ ထူးခြားမှတ်သားဖွယ်ပင်၊ သျှမ်းနှင့်ကချင်ဘာသာ တို့တွင် မဲ ပုဒ်သည် မု ပုဒ်ပြောင်း ဖြစ်နိုင်ဖွယ်ရာရှိသည်။ အနည်းငယ်မျှ သောဘာသာတို့တွင် မု၊ မိ သဒ္ဒါ သားကောင်၊ တောကောင် ဟော ဖြစ်ကြောင်းကိုလည်း တွေ့ရသည်။

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ မိုဒိုချူထိယ	မု	သားကောင်၊ တေဃကောင်
၂။ မိုဒိုကချာရီ	မိ	၎င်း
၃။ မုဆိုး	(တိုး) မု (တိုး=အကောင်)	၎င်း

ထို့ကြောင့် မု ပုဒ်သည် တော ဟောရာမှ တော၌နေသောအကောင် 'တောကောင်၊ သားကောင်' ဟောဖြစ်လာခဲ့ဟန်လည်း ရှိသည်။

(ခ) ဆိုး နှင့် မိတ်တူပုဒ်များ—

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ တရုတ်	ဆိုး (So) ဆောံ၊ ရှိအု (sou, sieu) ရှောံ၊ ရှော (sou, sau)	ရှာဖွေ ၎င်း အမဲလိုက်
၂။ တိဗက်	အ်ဆောရ်၊ ဂ်သျှောရ်	၎င်း
၃။ ဟန္တီးသျှမ်း	ဟော	၎င်း
၄။ ကချင်	ဇောမ်	၎င်း
၅။ စီယင်ချင်း	ဇောင်	ရှာဖွေ
၆။ ပေါင်းရွှေချင်း	ဟိုသ်	အမဲလိုက်
၇။ သမိုင်းချင်း	ဟောလ်	ရှာဖွေ
၈။ အင်္ဂါမိနာဂ	(ချို) ဟော (ချို=သားကောင်)	အမဲလိုက်
၉။ ချင်နာဂ	ရှို	၎င်း
၁၀။ မိုဒိုကချာရီ	ဟုရ်	၎င်း
၁၁။ မွန်	ဆိုင်စ်	ရှာဖွေ

အထက်ပါပုဒ်တို့အနက် တရုတ်ဘာသာ ဆိုး နှင့်မြန်မာဘာသာ မုဆိုး တွင် ဆိုး တို့မှာ အသံချင်းတထပ်တည်းကျသကဲ့သို့၊ အနက်ချင်းလည်းတူသည်ဟု ယူဆဖွယ်ရှိသည်။ အို သရသံမှ အော သရသံသို့ ပြောင်းလဲသွားသဖြင့် တရုတ်ဘာသာ ဆော၊ တိဗက်ဘာသာ အ်ဆောရ် ပုဒ်တို့ကိုရရာသည်။ ဆ, ဇ, ရှ, ဟ ဗျည်းသံတို့ ပြောင်းလဲတတ်သည်ကို ထောက်သော်၊ ဆိုး, ဆော တို့မှ တိဗက်ဘာသာ ဂ်သျှောရ်၊ ဟန္တီးသျှမ်းဘာသာ ဟော၊ ကချင်ဘာသာ ဇောမ်၊ စီယင်ချင်းဘာသာ ဇောင်၊ ပေါင်းရွှေချင်းဘာသာ ဟိုသ်၊ သမိုင်းချင်းဘာသာ ဟောလ်၊ အင်္ဂါမိနာဂဘာသာ ဟော တို့ကို

ရအပ်သည်။ ချင်နာဂဘာသာ ရှိ နှင့် ဗိုဒိုကချာရိဘာသာ ဟုရ် တို့မှာ အို, အော မှ သရသံများ တိမ်းယိမ်းသွားသောပုဒ်များ ဖြစ်တန်ရာသည်။ မွန်ဘာသာ၌ ဆိုင် ပုဒ်မှာ ရှာဖွေ ဟူသောအနက်မှ ရှာတွေ ဟူသော အနက်သို့ ပြောင်းလဲလာသည် ယူသင့်သည်။

မြန်မာအခေါ် မုဆိုး တွင် မု ပုဒ်, ဆိုး ပုဒ်တို့နှင့် အနွယ်တူဘာသာ ပုဒ်များ ဤသို့အသံနှင့်အနက်နှစ်ရပ်စလုံးတို့၌ ကျယ်ပြန့်စွာတိုက်ဆိုင်ညီညွတ် လျက်နေသည်မှာ အခိုက်အတန့် ကြိုက်ကြိုကာမျှမဟုတ်, အကြောင်းရင်း အဆက်အသွယ်ရှိသောကြောင့်ဟု များစွာယုံကြည်ဖွယ်ရှိသည်။ ပေါင်းရှေ့ ချင်းဘာသာတွင် တဖန် မုဆိုး ကို မုအိ-တိအမ် ဟုခေါ်ဆိုရာ၊ မုအိ ၏ အနက် တော ဟော၊ တိအမ် ပုဒ်မှာ မြန်မာဘာသာတွင် တိမ်ညင် ခေါ် ဆိုရာ၌ တိမ် ပုဒ်နှင့်မိတ်တူ ‘ကျွမ်းကျင်, လိမ္မာ’ ဟော၊ ‘မုအိ-တိအမ်’ ပုဒ်တရား၏တိုက်ရိုက်အနက်မှာ ‘တောကျွမ်းသူ’ ဟောဖြစ်သည်။ ဤတွင် လည်း မုဆိုး ၏အမည်သည် မြန်မာဘာသာ၌ကဲ့သို့ပင် တော နှင့်ဆက် စပ်၍ ခေါ်ဆိုလျက်ရှိသည်။

ဤ ‘တော၌သားရှာ, အမဲလိုက်’ ဟော မုဆိုး နှင့် ‘လင်သေ,မယား သေ’ များကို ဖို့,မ တပ်၍ ခေါ်ဆိုလေ့ရှိသော မုဆိုး ပုဒ်တို့မှာ ရင်းမြစ် အနက်ချင်းတူဟန်မရှိချေ။ လင်သေ,မယားသေများကိုခေါ်ဆိုသည့် ‘မုဆိုး မုဆိုး’ ပုဒ်ကိုသာ ‘အမုဆိုးရွား’ ဟု အနက်ကောက်ယူရာသည်။ ဤတွင် မူ ၏အနက်ကို ‘ပြုမူ,မင်းမူ’ ဆိုသည်တို့၌ကဲ့သို့ ‘ပြု,လုပ်’ ဟောဟု ယူသင့် သည်မထင်။ ယခင်က ကျွန်ုပ်တို့ဖော်ပြခဲ့ဖူးသည်အတိုင်း ‘ဟန်,အသွင်အပြင်’ ဟောဟူ၍သော်၎င်း၊ ‘အဖြစ်သနစ်,အခြင်းအရာ’ ဟောဟူ၍သော်၎င်းသာ ကောက်ယူသင့်သည်ထင်၏။ အောက်ပါသာကေတို့တွင် မူ ပုဒ်တို့သည် ယင်း အနက်များကို ဆောင်လျက်ရှိကြောင်း တွေ့ရပေမည်။

(၁) “ငါးဦးမာန်ပွဲ၊ အောင်လှဆဲ၌၊ မွန်းလွဲရှေးရှု၊ ခါဇံမူဖြင့်၊ အောင် သူများဖ၊ အောင်တပ်ချလိမ့်။” ။ပါရမီတော်ခဏ်းပျို့၊ ၁၂။

(၂)။ “နှစ်သက်အင်ရဲ့၊ ဖက်လှဲတကင်း၊ သိမ်းမြန်းခြင်းဖြင့်၊ ပြင်းသား မူထား။” ။၎င်း၊ ၅၀။

(၃)။ “ပြည်ပခုံး၌၊ လက်ရုံးအားယူ၊ ဆန့်သည်မူဖြင့်၊ လိုသူလာစေ။” ။၎င်း၊ ၉၅။

(၄)။ “ကရုဏာသန့်သန့်၊ မျှစီဖြန့်လျက်၊ ပွားညွန့်သားသား၊ ရှင့်မူ ထားကြောင့်၊ နှစ်ပါးမိတ်ရန်၊ ကန်တော့ပြန်၍။” ။၎င်း၊ ၁၃၀။

(၅)။ “ကျောင်းတွင်ဝင်၍၊ ရုပ်သွင်ထူးဆန်း၊ မုနိမှန်းသား၊ ရဟန်း အမှု၊ သဏ္ဍာန်ယူမှ။” ။ကိုးခဏ်းပျို့၊ ၂၀၃။

(၆)။ “ထိုသို့မူဟန်၊ လိပ်သဏ္ဍာန်ကို၊ အမှန်ထင်ထင်၊ မြင်ရလောက် ကား။” ။ဘူရိဒတ်လင်္ကာကြီး၊ ၇၆။

(၇)။ “လှူသတင်းနှင့်၊ မကင်းသသူ၊ ကင်းသားလူတို့၊ ထူးမူနှစ်ပါး၊ ဤထွေပြားကို။” ။ပါရမီတော်ခဏ်းပျို့၊ ၇၀။

(၈)။ “မြွေဆိပ်မျိုးကို၊ ခါးကြိုးဆောက်လုံး၊ ပန်းတုံးစတေ၊ ဤအခွေ ဟု၊ သွင်နေမူဆိုး၊ တင့်စနိုးလျက်။” ။၎င်း၊ ၇၈။

(၉)။ “မျက်မြင်သံသာ၊ ယုတ်တက်ရာသား၊ မမာသသူ၊ မာသားလူတို့၊ ထူးမူတရား၊ ပညာခြား၍၊ သီးစားပင်သေး၊ ဟူပိမွေးသို့။” ။၎င်း၊ ၉၃။

(၁၀)။ “စွယ်ခိုင်ပြောင်ထီး၊ ပေါက်သားကြီးနှင့်၊ မနီးကြထွေ၊ ဝေးစေ ဤယင်း၊ အဖျင်းမူဆိုး၊ တလွန်းကြီးကို။” ။၎င်း၊ ၁၀၁။

(၁၁)။ “အကြည်ပင်သာ၊ စုတေလာ၍၊ အောက်မှာကျလစ်၊ လှူပြည် ဖြစ်လျက်၊ အနှစ်ပြည့်စုံ၊ တည်တံ့တုံလျင်၊ ဉာဏ်ခုံပန်းတည်၊ မြစ်ရင်းစည် ၏၊ တရည်ဘယ်သူ၊ ဤအမူကား၊ မတူစွာမြို့။” ။၎င်း၊ ၁၃၂။

အထက်ပါတို့ကိုသေချာစွာလေ့လာစိစစ်ကြည့်လျှင်၊ မူ ၏အနက်ထုတ်နှုတ် ချက် (၁) မှ ၅ တို့၌ ‘အသွင်အပြင်၊ ပုံပန်းသဏ္ဍာန်’ ဟောဖြစ်၍၊ (၆) မှ (၁၀) တို့တွင် ‘အဖြစ်အပျက်၊ အခြင်းအရာ’ ဟောဖြစ်ကြောင်း တွေ့ရ ပေမည်။ ထိုကြောင့် မူ ပုဒ်သည် မူလအားဖြင့် ပြုလုပ် ဟောဖြစ်သော် လည်း၊ ‘ပြုပုံ၊ လုပ်ပုံ၊ ဟန်၊ အသွင်အပြင်၊ အဖြစ်သနစ်၊ အခြင်းအရာ’ ဟု သောအနက်တို့သို့လည်း သက်လျော့ကျယ်ပြန့်သွားသည် ယူရာ၏။ ‘လင်သေ၊ မယားသေမုဆိုး၊ ဖို၊ မ’ ဆိုသည်တို့၌ မူ ၏အနက်ကို ‘အပြု၊ အမူ’ ဟုမယူ ဝဲ၊ ‘အသွင်အပြင်၊ အဖြစ်သနစ်’ ဟုယူမှ ဆီလျော်ဖြောင့်တန်းပေမည်။ သို့ရာ တွင် ယင်းအနက်တို့ဖြင့် ‘သားရှာအမဲလိုက်၊ မုဆိုး’ ကိုယူမူ ဖော်ပြခဲ့သော အကြောင်းတို့ကြောင့် သဘာဝကျလိမ့်မည်မဟုတ်ကြောင်း သတိမူရာသတည်း။

၅၀။ မုဋ္ဌာန်

မုဋ္ဌာန် ဆိုသော စကားကို သျင်သီလဝံသ၊ သျင်ရဋ္ဌသာတို့၏ အင်းဝ ခေတ်ကဗျာတို့တွင် အနှံ့အပြားပင် သုံးလျက်ရှိသော်လည်း၊ သျင်အဂ္ဂသမာဓိ ရေးကဗျာတို့တွင် အများဆုံးတွေ့ရသည်။

(၁) “ပမာခင်းကျင်း၊ ထုံးပုံသွင်း၍၊ စိုင်းပြင်းစွဲချိုး၊ ကြီစည်ပြီးမှ၊ ကြီးသားပညာ၊ ကျမ်းလာဗေဒင်၊ မုဋ္ဌာန်လျင်ဖြင့်၊ သိမြင်တတ်တိုင်း၊ လှိုင်း၍ ပုစ္ဆာ၊ မေးလိုငှာဖြင့်၊ ဂါထာဥဒါန်း၊ ဤသို့ညွှန်းသည်။ ဂိုဏ်းဆန်းအာဂုံ တကွတည်း။” ။ဓမ္မပါလပျို့။ ၃၀။

(၂) “ပါဠိဂါထာ၊ အက္ခရာ၌၊ နှုတ်လျာယူငင်၊ ဒီပြင်မုဋ္ဌာန်၊ ရွှေငှက် တွန်သို့။” ။ဘူရိဒတ်လင်္ကာကြီး၊ ၃၃၀။

(၃) “ဗြဟ္မာသဏ္ဍာန်၊ မုဋ္ဌာန်ရှု၍၊ မာဂဓဖြင့်၊ လျင်လှမြွတ်မြွတ်၊ မုက္ခ ပါဠိတိ၊ တွတ်တွတ်ညှင်းညှင်း၊ သာခြင်းခြေးခြေး။” ။ဂါထာ ခြောက် ဆယ်ပျို့။ ၇၄။

(၄) “ဤတရားကို၊ မျိုးခြားလေးတန်၊ သူ့ခတ်မွန်တို့၊ မုဋ္ဌာန်ကရိုဏ်း၊ ဆိုသော တိုင်းလျင်၊ အားလှိုင်းလုံ့လ၊ ဓာရဏဖြင့်၊ မုတန်ဆာ၊ ရတနာ ဟု။” ။၎င်း၊ နိဂုံးပိုဒ်စုံ။

(၅) “ရွတ်ထွေလျင်လွန်း၊ သူတခွန်းကို၊ ရှစ်ခွန်းလိုက်မှီ၊ မုဋ္ဌာန်ပီသည်၊ ငါ့ညီနှုတ်မြတ်မွန်ရည်တည်း။” ။ရွှေဟင်္သာမင်းပျို့၊ ၁၀၆။

(၆) “တန္တယ်တူဟန်၊ နှုတ်တော်အန်သား၊ မုဋ္ဌာန်မြိုက်မြိုက်၊ ထွေသံ မြိုက်ကြောင့်၊ တပိုဒ်မလွတ်၊ ဖတ်လည်းသာသာ၊ နာလည်းပျော်ပျော်။” ။ နေမိငရဲခဏ်းပျို့၊ ၄။

(၇) “နိရယခဏ်၊ စာရင်းကန်လျက်၊ မုဋ္ဌာန်နာပျော်၊ သာဓုဘော်နှင့်၊ အပေါ်လွမ်းလွမ်း၊ နိဗ္ဗိတမ်းဟု။” ။၎င်း၊ ၁၄၅။

(၈) “မုဋ္ဌာန်းခြေးခြေး၊ မြမြလေးသား၊ အရေးကြောင်းလျား၊ ငါ့ စကားကို။” ။သုဝဏ္ဏသျှ သစ္စာခဏ်းပျို့၊ ၁၀။

(၉) “ဝမ်းကွဲဝမ်းသာ၊ ရှင်မျက်နှာနှင့်၊ ဖမ္မာတုံလည်း၊ မယ်တော် နည်းသို့၊ အူသည်းကြင်လွန်၊ သားမျိုးမွန်ကို၊ မုဋ္ဌာန်သံပြောင်း၊ သစ္စာလောင်း ခ်။” ။၎င်း၊ ၁၆၃။

(၁၀) “ပြီးပြီးရှုရှု၊ ဗြဟ္မာ့ချောင်းမွန်၊ ငှက်ကောင်းတွန်သို့၊ မုဋ္ဌာန် သာမော၊ ဤသို့ဟောက။” ။၎င်း၊ ၁၇၂။

မုဋ္ဌာန် ပုဒ်သည်ပါဠိဘာသာ သမုဋ္ဌာန ပုဒ်သက်၊ ပုဒ်ပျက်ဖြစ်သည်။ ပါဠိဘာသာ သမုဋ္ဌာန ပုဒ်၏ အနက်များမှာ “ထွက်ပေါ်ခြင်း၊ ဖြစ်ပေါ် ခြင်း၊ ထွက်ပေါ်ရာ၊ ဖြစ်ပေါ်ရာ၊ အကြောင်းရင်း၊ အကြောင်းခံ” ဟူ၍ဖြစ် သည်။ သံသကြိင်္ဂဘာသာ သမုတ္တံန ပုဒ်တွင်လည်း ယင်းအနက်များအတိုင်း ပင်ရှိသည်။ ထုတ်နှုတ်ချက် (၄) တွင် “မုဋ္ဌာန်ကရိုဏ်း” ဆိုသည်၌ မုဋ္ဌာန် ကို

‘အသံ၏ဖြစ်ပေါ်ရာ’ ဟူသော အနက်ဖြင့် သုံးလျက်ရှိသည်။ သို့ရာတွင် ကျန် ထုတ်နှုတ်ချက်တို့တွင် “မုဋ္ဌာန်လျင်ဖြင့်၊ ဝိပြင်မုဋ္ဌာန်၊ မုဋ္ဌာန်ရွှေ၊ မုဋ္ဌာန်ဝိ သည်၊ မုဋ္ဌာန်ခြိုက်ခြိုက်၊ မုဋ္ဌာန်နာပျော်၊ မုဋ္ဌာန်ခြေးခြေး၊ မုဋ္ဌာန်သံပြောင်း၊ မုဋ္ဌာန်သာမော” ဆိုသည်တို့တွင်သော် အသံ၏ ဖြစ်ပေါ်ရာ’ ဟူသောအနက် ဖြင့် မဟုတ်ပဲ၊ “အသံဖြစ်ပေါ်ခြင်း၊ ဖြစ်ပေါ်လာသောအသံ၊ အသံထွက် ပေါ်ခြင်း၊ ထွက်ပေါ်လာသောအသံ” ဟူသောအနက်တို့ဖြင့် သုံးလျက်ရှိ သည်မှာ သိသာပေသည်။ ဤသို့ ‘ထွက်ပေါ်ခြင်း၊ ဖြစ်ပေါ်ခြင်း၊ ထွက်ပေါ် ရာ၊ ဖြစ်ပေါ်ရာ’ ဟူသောအနက်တို့ကို အသံနှင့် စပ်ဟပ်၍ ဆွဲငင်ချွဲထွင် သုံး စွဲခြင်းမှာ မြန်မာကဗျာဆရာတို့၏ ထွင်ချက်ထူးခြားချက်ပင်ဖြစ်သည်ဆိုရာ၏။

အချို့နေရာတို့၌ “မုဋ္ဌာန်၊ သမုဋ္ဌာန် ပုဒ်တို့ကို မူလအနက်များအတိုင်း သုံးလျက်ရှိသည်။ မူလအနက်များအတိုင်း ယူသော်လည်းရသည်ကို တွေ့ရ ပေသေးသည်။

(၁) “အမှောင်ညိုကျော၊ ဖိုဥဩလဲ၊ မယ်စောမက်ဟန်၊ ကြင်ရုပ်နာမ် နှင့်၊ မုဋ္ဌာန် ကိုစီ၊ သည်ရာသီကို၊ ချချိကြွေးရင်၊ ချစ်ရေးသာဆင်တော့တယ်။” ဖိုးသူတော် ဦးမင်းဆို နွေဖွဲ့လေးချိုးကြီး။

(၂) “ရှေးသံသာက၊ ကြမ္မာကောင်းမှု၊ ပစ္စည်းပြုသား၊ ဥတုသမုဋ္ဌာန်၊ စကြာမွန်လျှင်၊ ပုံကွန်စွတ်စွတ်၊ တန်းခိုးလွတ်သော်။” ။ဘူရိဒတ်ဇာတ် ပေါင်းပျို့၊ ၅။

လေးချိုးကြီးထုတ်နှုတ်ချက်တွင် ‘မုဋ္ဌာန်ကိုစီ’ ဟူသောပုဒ်ကို ‘အကြောင်း ရင်း၊ အကြောင်းခံကိုစီနှင့်’ ဟု ယူသော်၎င်း၊ ‘ထွက်ပေါ်လာသော အသံကို စီနှင့်’ ဟု ယူသော်၎င်း၊ ရကောင်းသော်လည်း၊ မူလအနက်အတိုင်းယူခြင်း ကပို၍သင့်ပေမည် ဟု ထင်မိ၏။ ဘူရိဒတ်ဇာတ်ပေါင်း ထုတ်နှုတ်ချက်တွင် ‘ဥတုသမုဋ္ဌာန်’ ဆိုသည်ကိုသော် ‘ဥတု၏ အကြောင်းရင်း၊ အကြောင်းခံ’ ဟု သာမူရင်းအနက်အတိုင်း ယူရာ၏။ ရှေးဦးထုတ်နှုတ်ချက် (၄) တွင်လည်း ထိုအတိုင်းပင် စပ်ဆိုလျက်ရှိသည်။ သို့ဖြင့်ကဗျာတို့တွင် ‘မုဋ္ဌာန်၊ သမုဋ္ဌာန်’ ပုဒ်တို့ကို တွေ့သော်၊ မည်သည့်အနက်ဖြင့် သုံးလျက်ရှိသည်ကို သတိမူ ကောက်ယူရာသတည်း။

၅၉။ မုသုံ

မိုးတွင်းအခါ အနောက်တောင်မှသော်၎င်း၊ ဆောင်းနှင့်နွေအခါ အရှေ့ မြောက်မှသော်၎င်း၊ မှန်မှန် တိုက်လေ့ရှိသော ရာသီလေကို မြန်မာဘာသာဖြင့်

မုသုံ ဟု ခေါ်တွင်ခဲ့သည်။ မုသုံ ဆိုသောစကား၏မူရင်းမှာ အာရဗီဘာသာ ရာသီ ဟော မောသမ် (မောဆမ်၊ mausam) ပုဒ်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် မြန်မာဘာသာဖြင့် ရာသီလေ ကိုဆိုလိုသော် မုသုံလေ ဟုဆိုမှ စကားပြည့်ဝ မှန်ကန်ပေမည်။ သို့ရာတွင် ရာသီလေ ကို မူရင်း မောသမ် (မောဆမ်) ပုဒ် ပြောင်းပုဒ်လွှဲများ သက်သက်ဖြင့်ပင် မြန်မာဘာသာ၌ကဲ့သို့ အခြားဘာသာ တို့တွင်လည်း ခေါ်ဆိုလျက် ရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။ အချို့ ဘာသာတို့တွင် ယင်းပုဒ်တို့အနက် ရာသီ ဟုပင် အာရဗီဘာသာရင်း၌ကဲ့သို့ ထွက်ပေါ်လျက် ရှိပြီးလျှင်၊ အချို့တို့တွင် ရာသီ၊ရာသီလေ ဟု အနက်နှစ်မျိုး ပေါ်ထွက်လျက် ရှိသည်။

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ မွန်	မုသုံ	ရာသီ။
	မုသုံကျာ	ရာသီလေ။
၂။ ပသျှူး	မုသိမ် (မုဆိမ်)	ရာသီ၊ ရာသီလေ။
၃။ အင်ဒိုနီးရှင်း	မုသိမ် (မုဆိမ်)	၎င်း
၄။ အုရဒူ(ဟိန္ဒူ)	မောသိမ် (မောဆိမ်)	ရာသီ
၅။ ဟိန္ဒူစတ	မောသိမ် (မောဆိမ်)	၎င်း
၆။ အင်္ဂလိတ်	မွန်ဆွန်း	ရာသီလေ။

မြန်မာဘာသာတွင်း၌ မုသုံ ဟူသောစကားရောက်လာသည်မှာ အလွန် ကြာသေးပုံမပေါ်။ ကုန်းဘောင်ခေတ်လောက်မှပင် ဖြစ်တန်ရာသည်။ ယင်း စကားကို အင်းဝခေတ် ကျောက်စာနှင့် ကဗျာတို့တွင် မတွေ့မိ။ ကုန်းဘောင် ခေတ် ကျောက်စာနှင့် ကဗျာတို့တွင်သာ အောက်ပါအတိုင်း တွေ့မိသည်။

(၁)။ “လေရေအဟုံ၊ မုသုံ ဖြောင့်ဖြောင့်၊ နတ်ကောင်း စောင့်၍။”
 ၁၁၂၂၂ ခုစွဲ၊ မန္တလေးမြို့၊ မဟာဗေဒမိ ကျောက်စာ၊ ကျော၊ ၂၆။
 (အထက်မြန်မာနိုင်ငံ ကျောက်စာများ၊ ၄၄၀)။

(၂)။ “ဘာဝနာလှေကြီး၊ ပဲ့တင်စီး၍၊ ကြိုသီးလုံ့လ၊ တက်မခိုင်လုံ၊
 ချိန်မုသုံ၌၊ ထမုံဆရာ၊ ငါပြုတော့မည်၊ ရည်ပါ တုံ့လျက်၊ အကြံပျက်၍။”
 ၁ပဉ္စာဝုဓပျို့၊ ၂။

(၃)။ “ခုနှစ်ရာသား၊ အုပ်အာသဲသဲ၊ မိုလ်ခဲပဲတို့၊ မကွဲမပြ၊ တူတကွလျှင်၊
 လှိုင်းမလှိုင်းခုန်၊ ဝေမှုန်မှုန်နှင့်၊ မုတ်သုန်ချိန်သင့်၊ လင်းယဉ်ဖွင့်က၊ ရွက်နှင့်
 ဖွေးဖွေး၊ လေဟုန်သွေးသည်၊ ရက်ပြေးပင်လယ် စက်ကွင်းတည်း။” ။မဟာ
 ဇနကပျို့။ ၂၂။

ထုတ်နှုတ်ချက် (၁) တွင် ကျောက်စာမူရင်း၌ မုသုံ မဟုတ်ပဲ၊ မုဆိ၊ ဟု ရေးလျက်ရှိကြောင်း သိရသည်။ ဤအချက်က မြန်မာတို့သည် ယင်းစကားကို မွန်တို့ကဲ့သို့ မုသုံ ဟု ရေး၍ ဖတ်ရှုရာ၌လည်း မြန်မာသံအတိုင်းမဟုတ်၊ မွန်တို့ကဲ့သို့ပင် မု(သ်)ဆုံ ဟု ဖတ်သင့်ကြောင်း ပြလျက်ရှိသည်။ သို့ရာတွင် ယခုအခါ ပြောဆိုရာ၌ ထုတ်နှုတ်ချက် (၂) ၌ကဲ့သို့ မုတ်သုံ ဟု အသုံးများလျက် ရှိသည်ထင်၏။ ထုတ်နှုတ်ချက် (၃) တွင် မုတ်သုန် ဟု နောက်ပုဒ်တွင် နသတ်ဖြင့် အရေးကိုသော် အလျှင်း မသင့်ဟု ဆိုရပေမည်။ စကား၏ မူရင်းကို ထောက်၍ သော်၎င်း၊ မြန်မာ ဘာသာ၌ပင် မုတ်သုံ၊ မုဆိ၊ ဟူသော ရှိပြီး ရေးထုံးမှန်များကိုထောက်၍ သော်၎င်း မုသုံ၊ မုတ်သုံ ဟူသော အရေးတို့ကိုသာ လိုက်နာသင့်ပေသည်။ ထိုအရေးနှစ်ရပ်တွင်လည်း သားလိုက်မုဆိုး၊ မယားသေ၊ လင်သေ မုဆိုးတို့ကို ‘မုတ်ဆိုး၊ မုတ်ဆိုးဖို၊ မုတ်ဆိုးမ’ ဟု အချို့ ရွတ်ဆိုလေ့ရှိသော်လည်း၊ မုဆိုး၊ မုဆိုးဖို၊ မုဆိုးမ ဟူသာ ယေဘုယျအားဖြင့် လိုက်နာရေးသားလျက် ရှိသည် တို့ကို ထောက် သော်၊ မုသုံ ဟူသာ ရွတ်ဆို သည့် သံပြောင်းသို့ မလိုက်ပဲ၊ ‘အရေးအမှန်၊ အဖတ်အသံ’ ဟူသော စနစ်အတိုင်း၊ စွဲမြဲလိုက်နာ ရေးသားသင့်သည်ဆိုရာသတည်း။

၆၀။ မေသရီ

ရွှေဘိုမင်းလက်ထက်၊ မြဝတီဝန်ကြီးရေး၊ ဆိုင်းတော်ဖွဲ့ ‘ခွာပြာသင်း ညှင်းပြေပြေ’ ချိပတ်ပျိုးတွင်-

“မှန်စံညာ၊ ရိပ်ကြာကြော့ဦး။ သည်ဆိုင်းတော် မဟာသိန်က၊ လွမ်းချိန် တန်ပါပြီလို့၊ မေသရီမယ်တရှိငယ်လေ၊ သာပိညွတ်နူး။”

ဟူသောအပိုဒ်ပါရှိရာ၊ မေသရီ ၏အနက်နှင့်စပ်လျဉ်း၍ “မေမှာ မင်းမိန်းမဖြစ်၍၊ သရီ မှာ သိရိ ပုဒ်ကို ပြင်ထားခြင်း ဖြစ်သည်။ ဘုန်းသရေရှိသော မင်းမိန်းမ၊ အသရေရှိသော မင်းမိန်းမတို့၊” ဟု၊ မြဝတီမဂ္ဂဇင်း၊ ၁၉၆၁ ခု၊ ဒီဇင်ဘာလထုတ်တွင်၊ မန္တလေးမြို့နု၊ ရွှေပြည်ဦးဘဘင်၏ ကောက်ယူဖော်ပြထားချက်ကို တွေ့ရသည်။

ဖော်ပြပါ စာသားများ၌ မူကွဲများအနည်းငယ်စီ ရှိသည်။ ပုရပိုဒ်နှင့် သူရိယတိုက်ထုတ် မဟာဂီတတို့တွင် ‘မေသရီမယ်တရှိငယ်လေ’ ဟု၊ ဖော်ပြထားသည်အတိုင်း ပါရှိသော်လည်း၊ ဦးဘချိုတည်းဖြတ်သော ဂီတဝိသောဓနီ

ကျမ်းနှင့် နိုင်ငံတော်မူ မဟာဂီတ၊ တတိယတွဲတို့တွင် ‘မေသရီငယ်တရိုငယ်လေး’ ဟူ၍၎င်း၊ ဦးပြီးချိန် ‘မဟာဂီတပေါင်းချုပ်ကျမ်း’ နှင့် ဆရာမြိုင်၏ ‘ရွှေနန်းသုံးမဟာဂီတ’ တို့တွင် ‘မေသရီပါယ်တရိုငယ်လေး’ ဟူ၍၎င်း၊ ပါရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။ ထိုမူကွဲများအနက် ပထမနှစ်မူတို့၏ စာသားများမှာ ပြောပလောက်အောင် အနက်၌ ကွာခြားခြင်းမရှိသဖြင့် မထောင်းတဟု ဆိုရမည် ဖြစ်သော်လည်း၊ တတိယမူ ‘မေသရီပါယ်တရို’ ဆိုသောစကားတွင်သော် ပါယ် ပုဒ်မှာ ပါယ်မယား၊ ပယ်မယား ဆိုသည်တို့၌ကဲ့သို့ ‘ချစ်နှစ်လိုဖွယ်’ ဟောဖြစ်သဖြင့်၊ ပထမနှစ်မူတို့တွင်ပါ မယ်၊ ငယ် ပုဒ်တို့၏အနက်များနှင့် အတော်ကွာခြားသွားသည် ဆိုရ၏။

‘ရိပ်ကြာကြော့ဦး’ ဆိုသောနေရာတွင်လည်း ‘ရိပ်ပြာကြော့ဦး၊ ရိပ်ကြာကြော့ဦး’ စသဖြင့် ကွဲပြားချက်များရှိသေးသော်လည်း၊ ‘ရိပ်ကြာကြော့ဦး’ သာလျှင် အနက်အဓိပ္ပါယ်အရဆုံးနှင့် အသင့်ဆုံးဟု ယူဆသင့်သည်။

ရွှေပြည်ဦးဘတင်က ‘ဤမေသရီ ပုဒ်မျိုးကို မြဝတီ မင်းကြီး ရေးသော အီနောင်ခေါ် ဣန္ဒာဝုဗြေဇာတ်၊ သမုဒ္ဒယသဘဇာတ်များမှာ အများအပြား ပင်သုံးနှုန်းထားသည်ကို တွေ့ရသည်။” ဟု ဆိုသဖြင့်၊ မြန်မာ့ယဉ်ကျေးမှုအရာရှိ ဦးလှတင် (လှသမိန်) မစသဖြင့်ရရှိသော၊ ‘အီနောင်နန်းတွင်းဇာတ်တော်ကြီး’ နှင့် ‘သမုဒ္ဒယသဘဇာတ်’ တို့ကိုဖတ်ရှုကြည့်ရာ၊ သမုဒ္ဒယသဘဇာတ်တွင် ‘မေသရီ’ ဆိုသောစကားအသုံးအနှုန်းကို လုံးဝမတွေ့ရပဲ၊ အီနောင်ဇာတ် တနေ့တည်း၌သာ ‘သခင်မေသရီ၊ နတ်ဒေဝီဘို့’ ဆိုသော စကားကို တွေ့ရသည်။ သို့ရာတွင် ရရှိဖတ်ရှုရသော ‘အီနောင်နန်းတွင်းဇာတ်တော်ကြီး’ မှာ ဒီးဒုတ်သတင်းစာတွင် ရှေးကအပတ်စဉ် ရိုက်နှိပ်ခဲ့သော ဇာတ်ခြင်းများပြည့်စုံအောင် မပါသည့်မူ ဖြစ်ပြီးလျှင်၊ ‘သမုဒ္ဒယသဘဇာတ်’ မှာလည်း၊ မင်းသားနှင့်မင်းသမီးတို့ ပင်လယ်ထဲသို့ ဖေါင်နှင့်မျောရာ၊ ဖေါင်ပျက်သဖြင့် တယောက်တကွစီ မဏိမေခလာနတ်သမီးက ဆယ်ယူကယ်တင်ထားသည်အထိသာပါသော မပြည့်စုံလှသည့် လက်ရေးမူဖြစ်သည်။

အီနောင်ဇာတ်တွင် အဆိုပါစကားများကို တွေ့ရသည်မှာ၊ ဥဏှာကံနှင့် ပန်းရည်မင်းသားတို့ ကာလံပြည်၌ ဆုံစည်းကြသည့်အခင်းတွင်၊ ဥဏှာကံအား အထိန်းတော်ပါရိက လျှောက်တင်သည့်စကားများ၌ ဖြစ်သည်။

“အလိုဘုရား၊ ဘဲနှယ်များနှင့်၊ စကားတွေရှာ၊ မိန့်တတ်ပါလိမ့်၊ မင်းဆရာပုဏ္ဏား၊ ဟူးရားဗေဒင်၊ စုန်းနတ်ဝင်မို့လ၊ စိတ်ထင်သမျှ၊ လျှောက်တင်ရမည်ဖြင့်၊ သည်ညပင်တွေရန်၊ မဲတွဲပြန်မူ၊ ကေန်စစ်စစ်၊ သည်နှစ်ရက်လ၊

မှန်မူချာ။ ကောဇာအလို၊ နံဂြိုဟ်မိတ်ဟော၊ ဗေဒင်နှင့်နှောပါဘူ။ သဘော ပြင်ပြင်၊ ရှိခိုးတင်ရသည်။ သခင်မေသရီ၊ နတ်ဒေဝီထို့၊ စောင့်ညီဝန်းအုံး၊ မသိုက်ကယ်ကြံပါပြီ၊ ကြာမိုရိပ်ဝေ၊ ပုံသေသာမှတ်ပါရော့ဘုရား။”

‘မေသရီမယ်တရီ’ နှင့် ‘သခင်မေသရီ၊ နတ်ဒေဝီ’ ဟူသော စကားအဆို နှစ်ရပ်ကို ဆင်ခြင်သော်၊ သရီ ပုဒ်သည် သံသကြိုင်ဘာသာ မြီ (သြီ)၊ ပါဠိဘာသာ သိရီ ပုဒ်ပျက်ဖြစ်သည်ဟု ယူဆသည်မှာ မှန်ပါပေသည်။ သို့ရာ တွင် ယင်းပုဒ်ကို ‘အသရေ၊ လှပတင့်တယ်ခြင်း’ ကိုသာမက သိရီ နတ်သမီး၊ မွန်-မြန်မာဘာသာဖြင့် ‘ကျပ်သြီ၊ ကျက်သရေ’ ဟုခေါ်သော နတ်သမီးကိုလည်း ဟောသေးကြောင်း သတိမူရာ၏။ သို့ဖြင့် မေသရီ တွင် မေ ပုဒ်ကို ‘မင်းမိန်းမ၊ မင်းမိန်းမများ၊ မင်းမိန်းမတို့’ ဟူ၍၎င်း၊ မေသရီ ပုဒ်တရလုံးကို အသရေရှိသော မင်းမိန်းမများ၊ မင်းမိန်းမတို့’ ဟူ၍၎င်း၊ ဦးဘတင် ကောက်ယူတင်ပြသည်မှာ သင့်အံ့မထင်။ မေ ကို အမိ၊ အမေ အနက် ဖြင့်ကောက်ယူ၍၊ မေသရီ ကို သိရီနတ်မိ ဟုကောက်ယူမှသာ အနက်ဖြောင့် တန်း၍၊ ယထာဘူတ ကျမည်ဟု ကျွန်ုပ်တို့ထင်မိ၏။ ထိုအချက်ကို အီနောင် ဇာတ်ပါ သခင်မေသရီ၊ နတ်ဒေဝီ ဟူသော စကားတို့က ထောက်ခံလျက် ရှိ သည်။ သခင်မေသရီ ဟူသော စကား၏အနက်မှာ အသျှင်သိရီနတ်မိ ဖြစ် သည်။ ထိုအနက်ကို တဖန် နတ်ဒေဝီ၊ အနက် နတ်သမီး၊ နတ်မယ် ဟူသော စကားက ထပ်မံရှင်းလင်းပြန်သည်။ ဆိုင်းဘော်ဖွဲ့သီခြင်းတွင်လည်း မေသရီ မယ် ဟူ၍ပြန်ရာ၊ သိရီနတ်မိမယ် ဟုပင် အနက်ထွက်လျက်ရှိသည်။ ထိုကြောင့် မေသရီ သည် အသရေရှိသောမင်းမိန် မများ ကိုမခဟော၊ သိရီနတ်မိမယ် အမိနှင့်တူသော သိရီနတ်သမီး ကိုသာ ဟောကြောင်းမှာ ထင်ရှားသည် ဆိုရာ၏။

ဆိုင်းဘော်ဖွဲ့ပတ်ပျိုးတွင် ‘မေသရီမယ်တရီငယ်မှာ၊ သာပိညွတ်နူး’ ဟူ သောအပိုဒ်၏အနက်ကို တဖန်ပြန်၍စဉ်းစားသော်၊ မေသရီမယ်တရီ ၏ အနက် သိရီနတ်မိမယ်တမျှ၊ တနှုန်း၊ တပြိုင် ဟု ကောက်ယူသင့်ကြောင်း ထွေရ၏။ ဤတွင် တရီ ၏အနက်ကို ဦးဘတင်ယူဆသကဲ့သို့ ‘ရှိသ၍၊ ရှိသမျှ၊ တစု၊ တသိုက်၊ တဝန်း၊ တဖွဲ့၊ တအုပ်၊ တတိုက်’ ဟူသော အနက်တို့ဖြင့် ကောက်ယူသော်မသင့်။ ‘စိန်ကြောင်နီသာ’ ချီဖုန်းတော်ဖွဲ့ပတ်ပျိုးတွင် ‘ယဉ် ရေရုံခ၊ သာစွမိမာန်၊ နတ်ဌာန်ငယ်တရီ’ ဟုစပ်ဆိုသည်ကဲ့သို့၊ ဖေပြုခဲ့ သည်အတိုင်း နှိုင်းယှဉ်ခြင်းအနက်ဖြင့် ကောက်ယူမှသာ သင့်ချေမည်။ ဆိုင်း

တော်၏အသံမှာ သိရိနတ်မိမယ်တမျှ သာယာညွတ်နူးဖွယ်ကောင်းပါပိသည် ဟုဆိုလိုခြင်းဖြစ်သည်။

ဆိုင်းတော်၏အသံကို သိရိနတ်မိမယ်၏ အဆင်းနှင့် အဘယ့်ကြောင့် ခိုင်းနှိုင်းပါသနည်း၊ အသံ၏သာယာခြင်းနှင့် အဆင်း၏ တင့်တယ် လှပခြင်း တို့ကို အဘယ့်ကြောင့် ခိုင်းနှိုင်းထားပါသနည်းဟု ဤတွင် မေးဖွယ်ရှိသည်။ အဆင်းအသွင်ပုံသဏ္ဍာန်၏လှပတင့်တယ်ခြင်း၊ အသံ၏သာယာကြည်နူးဖွယ် ရှိခြင်း၊ အကအပြုတို့၏ ညက်ညောငြေငြိမ်နှစ်လိုဖွယ်ရှိခြင်း၊ စာစီစာကုံး အနှုန်းအဖွဲ့တို့၏ ဂုဏ်ရသနှင့်ပြည့်စုံသဖြင့် ထူးမြတ်ကောင်းမွန်ခြင်း စသည် တို့မှာ၊ လူတို့၏စိတ်ကို နှစ်သိမ့်ရှင်ပြီးစေခြင်း ဟူသောသုခကို ပေးစွမ်းနိုင် ခြင်း၌ အတူတူပင် ဖြစ်သောကြောင့်ဟု ဖြေဆိုရပေမည်။ အနောက်နိုင်ငံ သဘာဝတ္ထစာပေတို့တွင် ကလျာဏဓမ္မ၊ အလှ (Beauty) ဟူသောဂုဏ်ကို အဆင်း၊ အသံ၊ အကအပြု၊ အစီအကုံး၊ အားလုံးတို့နှင့်စပ်လျဉ်း၍ပင် သုံးစွဲ သည်။ ထိုနည်းတူစွာ ဤဆိုင်းတော်ဖွဲ့ပတ်ပျိုးတွင်လည်း၊ မြဝတီဝန်ကြီးသည် ဆိုင်းတော်၏ အသံသာယာကြည်နူးဖွယ်ရှိခြင်းကို၊ သိရိနတ်မိမယ်၏ လှပ တင့်တယ်ခြင်းနှင့် နှိုင်းယှဉ်ဖော်ပြခဲ့သည် ယူရာ၏။

တဖန်တုံ ဟိန္ဒူပန်ကျာကျမ်းတို့တွင် ‘ဘဲရဝ (ဘောရဝ)၊ ကောယိက (ကောသိက)၊ ဟိန္ဒြာလ၊ ဒီပက၊ ဩရာဂ၊ မေဃ’ ဟူ၍ သံစဉ်ခြောက်ပါး ကိုပြသည်အနက်၊ ဩရာဂ (သိရိရာဂ)၊ သိရိသံစဉ်မှာ ပဉ္စမမြောက် ဖြစ် ကြောင်းတွေ့ရသည်။ ဤတွင်လည်း သံစဉ်တရပ်ကို သိရိနတ်သမီး၊ သိရိနတ် မိမယ် အား စွဲ၍ခေါ်ဆိုထားသည်၌၊ အသံနှင့်အဆင်းတို့ကို တွဲဖက်နှိုင်းယှဉ် ဖော်ပြထားသည်ဆိုရာ၏။ ထို့ကြောင့် ဆိုင်းတော်၏ သာယာကြည်နူးဖွယ် ကောင်းသော အသံကို၊ ကျက်သရေမင်္ဂလာ၊ လှပတင့်တယ်ခြင်းနှင့် ပြည့်စုံ သော သိရိနတ်သမီး၏အဆင်းနှင့် ဖက်တွဲနှိုင်းယှဉ်၍ မြဝတီဝန်ကြီးဖွဲ့ဆိုထား သည်မှာ၊ သဘာဝကျပါပေသည်။ သိမ်မွေ့နက်နဲပါပေသည်။ နှစ်သက်မြတ်နိုး လောက်ပါပေသည်ဟု ချီးကျူးရာသတည်း။

၆၁။ မောက် (မောက်တို၊မောက်ရှု၊ခမောက်)

မေ့က်တို၊မောက်ရှု၊ ဝါ၊ မောက်လူ၊ ခမောက် ဆိုသည်တို့၌ မောက် ပုဒ်တို့မှာ တခုတည်းပင်ဖြစ်၍၊ တိဗက်— တရုတ်ဘာသာတို့တွင် ‘ဦးဆောင်း၊ ဦးထုပ်၊ ခမောက်၊အဖုံး၊ အအုပ်၊အဆောင်း’ စသည် ဟောဖြစ်ကြောင်း တွေ့ရ သည်။

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ တရုတ်	မော၊ မေဝံ	ဦးဆောင်း၊ဦးထုပ်
၂။ သျှမ်း	မုက်	ဖုံးအုပ်၊
၃။ ခန္တိသျှမ်း	မုက်	ဦးဆောင်း၊ ဦးထုပ်၊ခမောက်
၄။ အဟုံသျှမ်း	မူက်	၎င်း
၅။ ထိုင်	မွက်	၎င်း
	မှက်	ဖုံးအုပ်
၆။ တိဗက်	အံပေဝင်	ဦးထုပ်၊ ဦးဆောင်း
	ဇ္ဇမော	၎င်း
၇။ မရှု	မော	ဦးဆောင်း၊ ဦးထုပ်၊ ခမောက်
၈။ နှင်း	အမော်	၎င်း
၉။ ကရင်	မော	၎င်း
၁၀။ မွန်	ဒမ္ပောက်၊	၎င်း
	ခမံက်(ခမောက်)၎င်း	
၁၁။ ပလောင်	မှော	၎င်း

ယင်းပုဒ်တို့ကိုထောက်သဖြင့် မြန်မာဘာသာ၌ မောက်တို၊ မောက်ရှ၊ ခမောက် ဆိုသည်တို့တွင် မောက် ပုဒ်မှာ တရုတ်-ထိုင်၊ တိဗက်-မြန်မာ၊ မွန်-ခမယ် ဘာသာကြီး သုံးရပ် စလုံးနှင့် ဆိုင်သည့် ဦးဆောင်း၊ ဦးထုပ်၊ ခမောက်၊ အဖုံး၊အအုပ်၊ အဆောင်း ဟောပုဒ်ဖြစ်ကြောင်း ကောင်းစွာ ယုံကြည်ရာ၏။

ခမောက် ဆိုသည်တွင် ခ ပုဒ်မှာလည်း တရုတ်-ထိုင်၊ တိဗက်-မြန်မာ ဘာသာလာ 'ဦးဆောင်း၊ ဦးထုပ်၊ခမောက်၊ အဖုံး၊အအုပ်၊ အဆောင်း ဟောပုဒ်ပင်ဖြစ်ကြောင်း တွေ့ရပြန်သည်။

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ တရုတ်	ကုအန်၊ကူန် (K.1337)	ဦးဆောင်း၊ ဦးထုပ်ပိုင်း
၂။ သျှမ်း	ကုပ်	ဦးဆောင်း၊ဦးထုပ်၊ခမောက်
၃။ ခန္တိသျှမ်း	ကုပ်	၎င်း
၄။ အဟုံသျှမ်း	ကုပ်	၎င်း
၅။ ထိုင်	ကရောပ်(ကြောင်)	ဖုံးအုပ်၊အဖုံး၊အအုပ်
၆။ တိဗက်	ခေမ်သ်၊ခေမ်	အဖုံး၊အအုပ်၊ဦးဆောင်း
၇။ သိန်းဖေ၊	(ကူ)ဂုပ်	ဦးဆောင်း၊ ဦးထုပ်၊ ခမောက်

ဘာသာ	စကား	အနက်
၈။ ပေါင်းရှေ့ချင်း	ကု	ဦးဆောင်း၊ ဦးထုပ်၊ ခမောက်
၉။ စိယင်ချင်း	(လူး) ခု	၎င်း
၁၀။ လခဲရ်ချင်း	ခု	ဖုံး၊ အုပ်၊ ဆောင်း
၁၁။ သဒိုးချင်း	ကု (လု) ကောင်	၎င်း ဦးဆောင်း၊ ခမောက်
၁၂။ ချင်နာဂ	ခွန်	၎င်း
၁၃။ မိကီရ်	ကုပ်	ဖုံး၊ အုပ်၊ အဖုံး၊ အအုပ်

အထက်ပါ ပုဒ်တို့ကိုစိစစ်သော်၊ တရုတ်-ထိုင်ဘာသာလာ ဦးဆောင်း၊ ဦးထုပ် ဟော ကုအန်၊ ကုပ် ပုဒ်တို့နှင့် တိဗက်- မြန်မာဘာသာလာ ယင်း အနက်အတိုင်းလိုလိုပင် ဟော ကုပ်၊ ဝုပ်၊ ကောင်၊ ခေပ်၊ ကု၊ ခု၊ ခု ပုဒ် တို့ ရင်းမြစ်တခုတည်းမှ သင်းသက်လာကြသည်မှာ ထင်ရှားပေသည်။ ယင်းပုဒ် တို့၏ အနက်ရင်းမှာ ဖုံး၊ အုပ် ဖြစ်၍၊ ထိုအနက်တို့မှာ ‘အဖုံး၊ အအုပ်၊ ဦးဆောင်း၊ ဦးထုပ်’ စသောအနက်တို့သို့ ကူးပြောင်းလာသည် ယူသင့်သည်။ မြန်မာဘာသာ ခမောက် တွင် ခ ပုဒ်မှာ တိဗက်ဘာသာ ခေပ် - နှင့် အနီး စပ်ဆုံးဖြစ်၍၊ ချင်းဘာသာ ‘ခု၊ ခု’ ပုဒ်တို့နှင့်လည်း နီးနွယ်ခြင်းရှိသည်ဆိုရာ၏။ ထို့ကြောင့် မြန်မာဘာသာ၌ ခ ပုဒ်၊ မောက် ပုဒ် ခမောက် ပုဒ်တို့သည် ‘အဆောင်း၊ အအုပ်၊ ဦးဆောင်း၊ ဦးအုပ်၊ ဦးထုပ်’ ဟောချည်း ဖြစ်သည် ယူ ရာ၏။

မောက် ၏အနက်ကို ရပြီးသော်၊ မောက်တို၊ မောက်ရူ၊ ဝါ၊ မောက်လူ တို့၏အနက်များကို သိမြင်ရန် မခဲယဉ်းတော့ချေ။ ခမောက်တွင် အစိတ်အပိုင်း သုံးခုရှိသည်။ အပအကြဆုံး အပြားပိုင်းကြီးကို နေရောင်ကာ၊ နေကာခေါ် သည်။ ထိုအတွင်း ဦးခေါင်းနှင့်ထိသည့် ခုံးခုံးလုံးလုံးအပိုင်းကို အအုံခေါ် သည်။ အအုံ၏ အလယ်ချက်တွင် အချွန်ကို အထွတ်ခေါ်သည်။ မောက်တို၊ မောက်ရူတို့၌ အထွတ်ရှည်၍၊ အထွတ်ထက်၌ မှန်ကင်းစိုက် လေ့ရှိသည်ပြင် အအုံ၏ဖေးပတ်လည်၌ ရွှေကုံးစိန်ထောင် ၃ မှ ၁၂ အထိ ပါတတ်သေးသည်။ ၎င်းပြင် မောက်တို မောက်ရူတို့၏ အတွင်းအုံမှ ပါးကာ၊ နားကာ၊ ရှေ့ကာ၊ နောက်ကာဟုခေါ်သော အပြားငယ်၊ အပြန့်ငယ်များကိုလည်း ဆွဲဆိုင်းထား လေ့ရှိသည်။ ခမောက်တွင် အအုံမှာ သာမန်မျှ၊ ခပ်တိုတိုပင်ရှိလျှင် မောက်တို ဟု ခေါ်၍၊ သာမန်အနေအထားထက် အအုံရှည်လျားလျှင် ‘မောက်ရူ’ ဝါ၊ ‘မောက်လူ’ ဟု ခေါ်သည်။ အချို့ မောက်ရူတို့၏အအုံမှာ အထက်သို့အဆင့်

ဆင့်ရှူး၍ သေးသွယ် တက်သွား သည်ကို ပုရပိုက်ပုံတို့၌ တွေ့ရသည်။ ထို့ကြောင့် မောက်ရှု၊ မောက်လူ ဆိုသည်မှာ ခမောက်အံ့ရှည် ပင်ဖြစ်သည်။

မောက်ရှု၊မောက်လူ အခေါ်တို့တွင် ‘ရှုလူ’ ပုဒ်တို့မှာ တရုတ် နှင့် တလုတ် တို့ကဲ့သို့ အနက်တူ၊ ပုဒ်ပြောင်း ပုဒ်လွဲသာ ဟု ယူသင့်သည်။ ယခုအခါ ‘ရှု’ ၏အနက် ၎င်း၍နသော်လည်း၊ ‘လူ’ ၏ အနက်မှာ၊ ၇၇၀ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ တန်ဆောင်းကျောင်းကျောက်စာတွင် ‘ငါတို့နှစ်ပါးလှသောအလှူကို ဖျက်သောသူကား၊ မြစ်ငယ်တွင်းတွင် ကျောက်လုံးထက်၌ ငါးပိရည် ဆားရည် ထိုရေတွင်ခတ်၍၊ ထိုရေကိုသွန်သော် လူတက်၍ ကျသကဲ့သို့၊ ထိုဥသ တရက်ရေယ်အိုး၌ ကျစေသော။’ (အက္ခရာဗလှဗြီး) ဟူ၍၎င်း၊ နေမိဘုံခဏ်း ပျို့၊ အပိုဒ် ၁၀၄ တွင် “ဆည်းလည်းခရွချူ၊ လူလူအောင်းသား” ဟူ၍၎င်း၊ ယခုခေတ်တွင် ‘အညွန့်လူ၊ မီးခိုးလူ၊ စိတ်လူ’ ဟူ၍၎င်း၊ ဆိုသည်တို့၌ ကဲ့သို့၊ ‘အထက်သို့ တက်ကြ၊ မြင့်ထွား၊ ထောင်မတ်’ ဟောဟု ယူရာ၏။ ဤတွင် လူ နှင့် ‘ရွယ်လူး၊ ငယ်လူး၊ စောလူး၊ မင်းလူး၊ ပြောင်လူး၊ ထန်းလူး’ ဆိုသည်တို့တွင် လူး ပုဒ်တို့မှာ သံလေးနှင့်သံပေါ့မျှ ကွဲသည့် ပုဒ်တူများဟု ယူရာ၏။ အသက်ငယ်သေးသဖြင့် အယပ်အမောင်းကြီးပွား၊ မြင့်ထွားဆဲ အရွယ်ကို ရွယ်လူး၊ငယ်လူး ဟူ၍၎င်း၊ ဖုန်းဘန်ခိုး အသရေ တိုးတက်ကြီးမားလျက်ရှိသော အသျှင်မင်းကို စောလူး၊ မင်းလူး ဟူ၍၎င်း၊ အလွန်ကြီးထွားမြင့်မားသော ဆင်နှင့် ထန်းကို ပြောင်လူး၊ ထန်းလူး ဟူ၍၎င်း၊ ခေါ်ဆိုသည်။ ထို့ကြောင့် ‘မောက်ရှု၊ မောက်လူ’ ဆိုသည်တွင် ‘ရှုလူ’ ပုဒ်တို့သည်လည်း မြင့်၊ရှည်၊သွယ် ဟော ဟု ယူရာ၏။

ယခုခေတ်တွင် မောက်တို၊ မောက်ရှု တို့ကိုသာ တော်သုံး၊ မင်းသုံး၊ ခမောက်မှာ တောသုံး၊ ဆင်းရဲသားသုံးဟု မှတ်ယူကောင်း မှတ်ယူလျက်ရှိကြပေမည်။ ထိုသို့ကား ဟုတ်ပုံမပေါ်၊ ဘုရင်နှင့် အိမ်ရှေ့မင်းတို့၏ အဆောင်နီများတွင် ခမောက်ပါကြောင်း လောကဗျူဟာ အင်ရုံစာတမ်း၌တွေ့ရသည်။

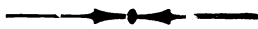
(၁) “အင်းဝမင်းထွက်သွားလျှင် အဆောင်နီဆောင်သည်ကား၊ သေနတ်ကို နီပါးအိတ်တစင်းစီသွတ်သည် သုံးအိတ်၊ လှံမတစင်းစီကို နီပါးအိတ်သွတ်သည် သုံးအိတ်၊ လှံရှည်တဆယ်ကိုစည်း၍ နီပါးထည်အိတ် သွတ်သည် သုံးအိတ်။ ခမောက်နီ အတင်နှင့်၊ မောက်တို အတင်နှင့်၊ စစ်ဝတ်ပူနီနှင့်ပူနီကြီးကွန်ခြာရှက်၍ခက်သည်။”

(၂) အိမ်ရှေ့မင်းအဆောင်နီကား၊ သေနတ်တစင်းကို နီပါးထည်

အိတ်သွတ် ၁၊ လှံမတစ်ကို နီပါးထည်အိတ်သွတ်၊...၊ခမောက်တင် ၁၊စစ်ဝတ် ပူနီနှင့်ကစ်။”

အဆောင်နီဆိုသည်မှာ စစ်ကျင်း၊စစ်ခင်း၊ ဆင်ခင်း၊ မြင်းခင်း၊ စက်သွင်း၊ လယ်ထွန်မင်္ဂလာစသော အကြမ်းဆောင်ရွက်ရမည့် အရေးအခင်းတို့၌ အသုံးပြုရန်ဆောင်ယူသွားသော၊ အများအားဖြင့် အနီရောင်ချယ်ထားသည့် အသုံးပစ္စည်းများဖြစ်သည်။

ခမောက် တွင် ခ ပုဒ်၊ မောက် ပုဒ်တို့မှာ ‘ဖုံး၊ အုပ်၊ ဆောင်း၊ အဖုံး၊ အအုပ်၊အဆောင်း’ ဟော ‘မောက်ဘုံ’ ဆိုသည်မှာ ‘ခမောက်အုံတို၊ မောက်ရှု၊ မောက်လူ’ ဆိုသည်မှာ အနက်တူ ‘ခမောက်အုံရှည်’ ဟောများဖြစ်ကြောင်း အကျဉ်းချုံး၍ နောက်ဆုံးတွင် မှတ်သားရာသတည်း။

၆၂။ မောင်းမ၊ မိသင်

ယခုခေတ်တွင် အများအားဖြင့် မောင်းမ၊ မိသင်၊ မိသင်မောင်းမ ဟု ရေးဆိုလျက်ရှိသော စကားများကိုပုဂံခေတ်ကျောက်စာတို့၌ မောင်မမိသင်၊ မိသင်မောင်မ ဟုသာ ရေးသည်။

(၁) ရှိယ်တ်နိယ်သောအမတ်ခပ်သိမ်၊ မောင်မမိသင် ခပ်သိမ်။ (ရှေ့တော်နေသော အမတ်ခပ်သိမ်း၊ မောင်းမမိသင်ခပ်သိမ်း)။ ။ ၆၂၆၊ ၆၅၃ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ စောလှဝန်း စေတီကျောက်စာ။

(၂) ပယ်မိယာအော် အစမူသော မိသင်မောင်မခပ်။ (ပယ်မိယား၏ အစမူသော မိသင်မောင်းမ ခပ်)။ ။ ၆၂၃၊ ၆၃၂ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့ အစောလတ် ကျောက်စာ။

(၃) မင်ကြီအမိဖုရာစသော မိသင်မောင်မ တိုင်လေရစပါစိယ်သတေ။ (မင်းကြီးအမိဖုရားစသော မိသင်မောင်းမတို့လေး ရစပါစေသဘေး)။ ။ ၆၄၀၊ ၆၅၅ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ လေးထောင့်ကန်မြောက်ကျောင်း ကျောက်စာ။

မောင်းမ နှင့် မိသင် တို့ကို ခွဲခြားသုံးစွဲပြီးလျှင်၊ မောင်းမ ကို မောင်းမထော် ဟူ၍၎င်း၊ မိသင် ကို အမိသင်ထော် ဟူ၍၎င်း၊ ရေးသားသုံးစွဲသည် တို့ကိုလည်း တွေ့ရသည်။

(၁) မောင်မခင်မိငယ် ဖုရှာလှူသော တန်ရောက်လယ် ၅၀။ (မောင်းမခင်မိငယ်ဖုရားလှူသော တန်ရောက်လယ် ၅၀)။ ။ ၅၆၀၊ ၅၆၀ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ဓမ္မရာဇိက စေတီကျောက်စာ။

(၂) အဓိဗုရှာစသော မောင်မတောင်ခပ်သိမ်း။ (အဓိဗုရှားစသော မောင်းမတောင် ခပ်သိမ်း)။ ၅၀၅ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ လွေထောင့်ကန်၊ စေတီ ကျောက်စာ။

(၃) သွင်အမိသင်တင်မရှက်သည်...အမိသင်တင်မဥတ်အာသင်.... ထံ တာဝ်ဟံ သောအမိသင်တင်ခပင် ကြာကုန်အော်၊ (သခင်အမိသင်တော် မရှက် သည်...အမိသင်တော် မဥတ်အာသင်...ထံတော်ရှိသော အမိသင်တော်ခ ပင်းကြားကုန်၏)။ ။၆၀၅ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ဖိုးဘလုန်ဂူကျောက်စာ။

မောင်မ (မောင်းမ) ဟူသော အရေးအခေါ်မှာ ပုဂံခေတ်မှစ၍၊ မျက်မှောက်ခေတ်တိုင်၊ မပြောင်းမလဲ၊ တည်တံ့ခိုင်မြဲခဲ့သော်လည်း မိသင် ဟူသောအရေးအခေါ်သည်ကား၊ စစ်ကိုင်း၊ ပင်းယ၊ အင်းဝခေတ်တို့တွင် ၇၁၄ ခုနှစ်ထိုး၊ မင်းပြောက်တည်၊ စစ်ကိုင်းမြို့စည်းခုံကြီးကျောက်စာ၊ ၇၃၀- ၃၁ ခုနှစ်ထိုး၊ မင်းကြီးစွာစော်ကဲလှ၊ ပင်းယမြို့၊ ရာကြည့်ကျောင်း ကျောက် စာ၊ ၇၄၃-၄၀ ခုနှစ်ထိုး၊ စစ်ကိုင်းမြို့၊ စောဥမ္မာကျောင်း ကျောက်စာတို့ တိုင်တည်တံ့ခဲ့သော်လည်း၊ ကုန်းဘောင်ခေတ်ထိုး ကျောက်စာတို့တွင်သော်၊ မိသင် မှ မိသံ ဟူသော အရေး အခေါ်သို့ ပြောင်းလဲသွားလေတော့သည်။

(၁) ဒေဝစန္ဒရာကယ်သိုင်သော် မောင်မမိသံ ခြွေရံအပေါင်း။ (ဒေဝစန္ဒ ရာကဲ့သို့သော မောင်းမမိသံ ခြွေရံအပေါင်း)။ ။၁၁၃၀ ခုနှစ်၊ ကုန်း ဘောင်ဆင်ဖြူရှင်ထိုး၊ ပုဂံမြို့၊ ရွှေစည်းခုံကျောက်စာ။

(၂) မင်မိဗုရှားမင်သး မင်သွီးမောင်မမိသံ မင်ညီမင်သး မင်ဆွေမင်မျို၊ (မင်းမိဗုရှား၊ မင်းသား၊ မင်းသွီး၊ မောင်းမမိသံ၊ မင်းညီ၊ မင်းသား၊ မင်း ဆွေ၊ မင်းမျိုး)။ ။၁၁၃၉ ခုနှစ်၊ စည်ကူးမင်းထိုး၊ အင်းဝမြို့ မိုးထိကျောင်း ကျောက်စာ။

နောက်ဆုံးယခုခေတ်တွင် ‘မောင်းမမိသံ’ မှ ‘မောင်းမမိသံ’ ဟူသော သင်္ကြီးနှင့် အရေးသို့ ပြောင်းလဲလာချေတော့သည်။ ‘မောင်းမမိသံ’ ကိုပင် အချို့က ‘မောင်းမမိတ်သံ’ ဟု ရေးပြီးလျှင် ‘မိတ်သံ’ ကို ပါဠိဘာသာ မိတ္တသင်္ဂဟမှ လာလေယောင် ဗျူပ္ပတ် ဆောင်ကြပြန်သည်။ ထိုနည်းတူစွာ ရှေးကျောက်စာတို့တွင် ‘တမိတန်လင်း’ အနက် ‘ကျောက်တန်လင်း’ ဟော ပုဒ်ကို ‘သမန္တလံ’ ဟု ပါဠိစီပြီးလျှင်၊ ‘ညီညာသော တန်လင်းပြင်’ ဟု အနက်ပေး ကြလေသည်။

ဤသို့လျှင် ဝေါဟာရအရေးအသား၊ အခေါ်အဆိုတို့မှာကာလအလိုက် ပြောင်းလဲတတ်ချေရကား၊ ယင်းတို့၏ ရင်းမြစ်မူလကိုသော်၎င်း၊ ၎င်းလျက်

နေသော အနက်အဓိပ္ပါယ်ကိုသော်၎င်း၊ ဖော်ထုတ်လိုသော်၊ ယင်းတို့၏ နောက်ဆုံး အခေါ်အဆိုအရေးအသား၊ အဖျားကိုဆွတ်၍ သော်၎င်း၊ ယင်းတို့၏ခုလတ် ရေးသားခေါ်ဆိုချက်၊ အလယ်ကိုကွက်၍သော်၎င်း၊ ယူ၍ စိစစ်ဝေဘန်သော်၊ အမှန်သို့မရောက်၊ ယထာဘူတမကျရာ။ ယင်းတို့၏မူလ ဘူတ အရေးအခေါ်တို့ကို ရှာဖွေစိစစ်၍၊ ရင်းမြစ်ပုဒ်ဘို့ကို ခွဲစိတ်ထုတ်ဖော်၊ ဝိဂြိုဟ်ပြုသော်မှသာ၊ လိုရာသို့ရောက်နိုင်ရာသည်။

“မောင်းမမိသံ၊ ဣန္ဒြေယံရံ၊ ညဉ့်ယံပျော်ပိုက်နွဲ့” ဟူသော ကဝိလက္ခဏ ဒီပနီနောက်ဆုံး မန္တလေး ရိုက်မှု နောက်ပိုင်း၊ ကဝိလက္ခဏ ဝိသောဓနီ ဟု ခေါင်းစဉ်တပ်ထားသော ကဏ္ဍတွင်၊ ဆရာဦးဆန်းထွန်းက ရှင်းလင်း ဖော်ပြဖွင့်ဆိုထားရာဝယ်၊ ‘မောင်းမ’ ၏ ဗျူပုတ်မပါရှိသော်လည်း၊ ‘မိသံ’ ၏ ဗျူပုတ်မှာ၊ ခုလတ်ကာလအရေးအခေါ် ‘မိသံ’ ဟူသော ပုဒ်ပေါ်တွင် မူ တည်၍ ကောက်ယူဖွင့်ဆိုထားသဖြင့်၊ အမှန်သို့ မရောက်၊ ယထာဘူတမကျဟု ကျွန်ုပ်တို့ထင်မြင်ယူဆသဖြင့်၊ ဤ ‘မောင်းမမိသံ’ (မောင်းမမိသင်) အဖွင့်ကို ရေးသား၍၊ သုတေသီအပေါင်းတို့အား တင်ပြအပ်ပါသည်။

ကဝိလက္ခဏဝိသောဓနီတွင် မိသံ ကို မိ တပုဒ်၊ သံ တပုဒ်ခွဲထုတ်ယူသည် မှာ မှန်ပါပေသည်။ မိ ပုဒ်ကို တဖန် အမ၊ မိန်းမ ဟူသော အနက်ရှိသည်ဟု ယူဆသည်မှာလည်း သင့်ပါပေသည်။ သို့ရာတွင် သံ ပုဒ်မှာ တရုတ်ဘာသာ သုံး ဟော ဆန် (ခေတ်သုံး)၊ ဆံ (ရှေးသုံး) စကားဖြစ်သည်ဟု၊ အခြား မည်သို့မျှမစဉ်းစားတော့ပဲ၊ တန်းတန်းမှတ်မှတ် ကောက်ယူလိုက်ရာဝယ် လွဲ မှား၍သွားချေတော့သည်ဟု ကျွန်ုပ်တို့ဆိုလိုပေသည်။ ဤသို့ သုံး ဟောတရုတ် ဘာသာ ဆန်၊ ဆံ ပုဒ်ဖက်သို့သာ တန်းတန်းမှတ်မှတ်ပါ၍ သွားသည်မှာ၊ ဘုရင်နှင့်ပေရာတို့၏ မိန်းမအခြံအရံ၊ မြွေခွေတို့တွင် အကြီး၊ အလတ်၊ အငယ် ဟု အရွယ်သုံးပါးအရ၊ ရွှေသုံးပါးရှိသည် ဟူသောအချက်က ဦးဆန်းထွန်း အား ဆွဲဆောင်သွားသည်ဟု ထင်မိပါသည်။ တရုတ်ဘာသာတွင် ဆန်ဟု လည်း နသတ်ဖြင့် ရှိသောကြောင့်၊ မနော်ဟနီပျိုဟောင်းတွင်နဝဒေးကြီးက၊ “မိုးလျှပ် ရွာဟန်၊ ကန်သာလွန်သို့၊ မိသန်မောင်းမ” ဟု နသတ်ဖြင့် လိုက်၍ စပ်သည်ဟူသော ဦးဆန်းထွန်း၏ မိန့်ဆိုချက်မှာ၊ နဝဒေးကြီး၏ အသိပညာ၊ စိတ်ဆန္ဒ၊ ရည်ရွယ်ချက်တို့နှင့် စပ်လျဉ်း၍ သေချာလွန်း အားကြီးလှသည်ဟု ဆိုချင်ပါသည်။ မနော်ဟနီပျို တစောင်တည်း၌သာမဟုတ်၊ အခြားများစွာ သောပျိုတို့အနက်လည်း၊ ထိုတနေရာတည်း၌သာ မိသန် ဟု နဝဒေးကြီး စပ်ဆိုလိုက်သည်ကို ထောက်သော် ထိုနေရာတွင် ရွှေကာရန်တို့ကို ဝဲသော

ကြောင့်ဟုသာဆိုဖွယ်ရှိသည်။ မည်သို့ပင် ဖြစ်စေကာ၊ အထက်၌ ပြဆိုခဲ့သည် အတိုင်း၊ မိသံ၊ မိသန် ပုဒ်တို့မှာ ပုဒ်ရင်းမဟုတ်၊ ရှေးအရေးအခေါ် မိသင် မှ ပြောင်းလဲလာသော ပုဒ်မျှဖြစ်ချေရကား၊ မိသင် ကိုဖြေရှင်းဖွင့်ဖော်မှ သာ သဘာဝကျ၍ အမှန်သို့ရောက်ရာသည်။ ထို့ကြောင့် ဝေါဟာရတို့၏ အရေးအခေါ်သမိုင်းကိုမလိုက်ပဲ၊ တနည်းအားဖြင့်ဆိုသော်၊ ဝေါဟာရတို့၏ ရှေးရေးပုံ၊ ခေါ်ပုံတို့ကို ကျောက်စာတို့တွင် မရှာဖွေ မလေ့လာပဲ၊ ယင်းတို့ ၏ ဓာတ်အနက်တို့ကို သမ္မန်မည်ဆိုလျှင် အမှန်သို့ ရောက်ရန် ခဲယဉ်းသည်ကို ကျွန်ုပ်တို့အတန်တန် သတိပေးခဲ့ပါသည်။ သို့ရာတွင် ဦးဆန်းထွန်းမှာရှေးက အမိသင်၊ အမိသင်တင် (အမိသင်တော်) ဟူသော အရေးများကျောက်စာ တို့တွင် ရှိသည်ကိုသိလျက်နှင့် ဆက်လက်မစဉ်းစားတော့ပဲ၊ အမိသင် ကို အမိသင်း ဟု အချို့ဆရာကြီးများ ကောက်ယူသည်ကို မနှစ်သက်သဖြင့် ပယ် ခဲ့သူဖြစ်ပေသည်။ ထိုအယူကို ကျွန်ုပ်တို့လည်းမနှစ်သက်ပါ။ သို့ရာတွင် အမိသင် တွင် သင် ကို သင်း ဟုသာ ကောက်ယူနိုင်သည်မဟုတ်ပါ။ အခြားနည်း ဖြင့်လည်း မည်သို့ ကောက်ယူနိုင်သည်ကို တိုးတက်စဉ်းစားသင့်ပါသေးသည်။

ပုဂံခေတ် ကျောက်စာတို့တွင် သင် ကို မိ၊ အမိ တို့နှင့် တွဲဖက်၍ မိသင်၊ အမိသင် ဟုသာမဟုတ်။ အခြားများစွာသော အမည်အခေါ်တို့နှင့် တွဲဖက် ၍လည်း သုံးသည်ကို တွေ့ရသည်။ ဤသို့တွဲဖက်သုံးရာ၌ သင် ပုဒ်ရှေ့မှလာ သည်လည်းရှိသည်။ နောက်မှလာသည်လည်းရှိသည်။

(၁) သင်ကြို ငါထွင်ဂံသင်။ ၄၀၂ ခုစွဲ၊ သင်ကြီး ဝတ်လတ်သင် ကျောက်စာ၊ (က)။

(၂) သင်ကြိုငါတိလတ်သင်။ ၎င်း၊ (ခ)။

(၃) သင်လျင် ငါတရ၂ာသင်၊ ၅၅၂ ခုစွဲ၊ တောင်ဂူနီ ကျောက်စာ (ကျော)။

(၄) ရွာသင်လျင်ငါစန်သင်တစ်ယောက်။ ၅၇၇ခုစွဲ ဝေသင်ကျောက်စာ။

(၅) စံမွန်သင်၊ အိုမ်မွန်သင်၊ ဝေဉ်စိမ်သင်၊ ငခြင်သင်၊ အိုပူညင်ဇီသင်၊ ဝရိုင်ရသင်၊ ၅၅၄ ခုစွဲ၊ စောမွန်သင်ကျောက်စာ။

ကျောက်စာအမည်နှင့် နှစ်စွဲတို့ကို မဖော်ပြတော့ပဲ၊ သင် ပုဒ်တွဲအမည် အချို့တို့ကို ဆက်လက်ဖော်ပြရမည်ဆိုသော်-အိန်ကောင်သင်၊ သွိုင်ငါကောင် ရှည်သင်၊ သွိုင်ဖွက်သင်၊ ငါကြွက်သင်၊ ငနှစ်လိုဉ်သင်၊ အိုင်ဘဝယ်သင်၊ အိုင်ပူညင်စုံသင်၊ အိုင်အံကြံချင်သင်၊ ငါဆုမ်သင်၊ ငချံသာသင်၊ ငကြံစုံသင်၊

ငါကြံသိသင်၊ ငါကြံဖက်သင်၊ သူကြံအိုစွယ်သင်၊ ငါ့ဖွစ်သင်၊ ငါ့ဩင်သင်၊ ငါ့ထက်ရည်သင်၊ ငရွယ်သင်၊ စသည်ဖြင့် မြောက်မြားစွာပင်ရှိချေသည်။

အထက်ပါသဘောတို့တွင် သင် ပုဒ်မှာ အများအားဖြင့် အမည်အခေါ်တို့၏ နောက်၌ရှိသည်။ သို့ရာတွင် သင်ပြီ၊ သင်ကြီ၊ သင်လျင် ဆိုသည်တို့တွင် ကား အမည်အခေါ်တို့၏ ရှေ့၌ရှိသည်။ သင်ငါနှစ်လို၊ သင် ဆိုသည်၌ အမည်၏ နှစ်ဖက်စလုံး၌ပင် သင် ပုဒ်ညွှပ်လျက်ရှိသည်။

သင် ပုဒ်ရှေ့၌လာသော အမည်အခေါ်အသုံးအနှုန်းတို့အနက် အောက်ပါတို့ကို သတိမူရာသေးသည်။

(၁) ကြာသင်ဖမ တို၌ မိန္ဒာ အော်။ ၅၀၉ ခုစွဲ၊ မင်းအနန္တသူ ကျောက်စာ၊ တောင်မျက်နှာ။

(၂) သင်ဖမ တကာလေ ငါနှင့်ထပ်တူရစာ ပါစိယ်သတေ။ ၅၅၁ ခုစွဲ၊ ဝက်ကြီးအင်းရွှေကျောင်း ကျောက်စာ၊ (ကျော)။

(၃) ငယ်ပုရှာလေ သင်အရည် ကို၌ နိဗ္ဗိန္ဒ ခိုင်စိယ်ဟူရယ် ပိယ်လိုက်အော်။ ၅၇၅ ခုစွဲ၊ သင်လျင်အိုကပ်သင်ချင်ကျောက်စာ၊ (ကျော)။

(၄) မိယွံ ယောက်ျာတု၌၊ သင်တစ်ကာ တို၌လေ ရပုံစိယ်အော်။ ၅၆၃ ခုစွဲ၊ သင်ကြီးညောင်အုပ်ကျောက်စာ၊ (ကျော)။

ဖော်ပြလိုက်သော သဘောတို့တွင် သင် ရှေ့ပြေးပုဒ်တို့ကို စုပေါင်းလိုက်သော် သင်ပြီ၊ သင်ကြီ၊ သင်လျင်၊ သင်အရည် (သင်အရည်း) သင်ဖမ၊ သင်တကာ ဟူ၍ရ၏။ ထိုတွင် သင်ပြီ၊ သင်ကြီ တို့မှာ အတူတူဖြစ်၍၊ ခေတ်အရေးအခေါ်သို့ ပြောင်းလိုက်သော် သင်ကြီး ပင်ဖြစ်၏။ အနက်မှာ သျှင်ကြီး ဟူ၏။ ယခုခေတ်တွင် သျှင်ကြီးလူကြီး ဟူ၍၎င်း၊ ကျောင်းမှာသျှင်ကြီး မင်းသမီးကို ရနိုးနိုးဟူ၍၎င်း၊ ကျားကြောက်လို့ သျှင်ကြီးကိုး၊ သျှင်ကြီးကျားထက် ဆိုးဟူ၍၎င်း ဆိုလေ့ရှိရာ၊ သျှင်ကြီး ဟူသော အခေါ်မှာ ယင်း သင်ကြီး မှ ဆင်းသက်လာသော စကားပင်ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ၎င်းတွင် သင် ၏အနက် သျှင် နှင့် အတူတူပင်ဖြစ်၍၊ “ကြီးသူ၊ မြတ်သူ၊ ကြီးကဲသူ၊ မြင့်မြတ်သူ” ဟူ၏။ အနက်ကို “မိန်းမယောက်ျားတို့၊ သင်တကာတို့လေး ရပါစေ၏”။ ဟူသော ဆုတောင်းတွင်ပို၍ သိသာ၏။ မိန်းမယောက်ျားတို့ဟူသော စကားဖြင့် သာ မန်မိန်းမ ယောက်ျားများကို ဆိုပြီးနောက် ‘သင်တကာတို့’ ဟုထပ်၍ ဆိုပြန်ရာ၊ သာမန်မိန်းမ ယောက်ျားတို့ထက် ကြီးမြတ်သူများ၊ ဝါ၊ ရဟန်းများ အပါအဝင်၊ အသျှင်ဟု ခေါ်ရမည့် ကြီးကဲ မြင့်မြတ်သူများကို ရည်ရွယ်ကြောင်း ပေါ်ထွက်ချေသည်။

သင်ဖမ၊ တရားသင်ဖမ ဆိုသည်တွင် သင်ဖမ ကို အနည်းငယ်မျှသော နေရာတို့၌ သင်ဖုံမ ဟု ရေးသည်ကိုလည်း တွေ့ရပေသေးသည်။ သာဓက။ “သင်ဖုံမ ၄ ယောက်။ (၅၉၀ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ဝက်ကြီးအင်း၊ ရွှေကျောင်း အရှေ့မြောက်၊ မုတ်ဂကျောက်စာ)။ သို့ရာတွင် သင်ဖုံမ ဟူသော အရေး မှာ သင်ဖမ ဟူသော အရေးမှ ဖောက်ဖျက်လာသော အရေးဟုသာယူသင့် သည်။ အသရသံကို အော သရသံဖြင့်၎င်း၊ ဓ ကို ခဲ့ ဟု၎င်း ဖတ်သကဲ့သို့ ဖ ကို ဖုံ ဟု ဖတ်ရွတ်ခြင်းမျှ ဖြစ်တန်ရာသည်။ ဤသို့လွဲမှား ဖတ်ရွတ်ရေး သားသည်မှာလည်း ဖမ ပုဒ်ကို ဘုမ္မဓေတြာ၊ ဘုမ္မသိယံ၊ ဘုမ္မသူ၊ ဘုမ္မပ တိယံ(ဘုမ္မပတေ) ဆိုသည်တို့တွင် ဘုမ္မ ပုဒ်၊ ဖုမ္မပိုဝ်၊ ဖုံမပတိယံ(ဖုံမပတေ)၊ ဖုံမကြိ၊ ဖုံမချတ်ကြာ ဆိုသည်တို့တွင် ဖုမ္မ၊ ဖုံမ ပုဒ်တို့နှင့် ရောထွေးလိုက်ပါ သွားသဖြင့်ဟုလည်း ထင်ဖွယ်ရှိသည်။ မူလ ဖမ ပုဒ်၏အနက်ကို အဖ၊ မိဖ ဟူ၍၎င်း အမ၊ မိမ ဟူ၍၎င်းဆိုသည်တို့၌ကဲ့သို့ ယောက်ျားကြီး၊ မိန်းမကြီး ဟော ဟူ၍၎င်း၊ သုံးလူဖ၊ လူဖေးနတ်ဖ ဟူ၍၎င်း၊ နေမ၊ မြစ်မ၊ ရွာမ ဟူ၍ ၎င်း၊ ဆိုသည်တို့၌ကဲ့သို့ အကြီးအကဲ၊ အကြီးအမြတ် ဟောဟူ၍၎င်း၊ မည်သို့ ပင်ယူစေကာ သင့်သည်သာဖြစ်၏။ ယခုခေတ်တွင် လူကြံ့သူမ၊ လူကြီး သူကြီး ဟူ၍၊ လိင်နှစ်ရပ်စလုံးပါ အကြီးအကဲများကို ခေါ်ဆိုလေ့ရှိသည့် နည်းတူဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် သင်ဖမ ၏အနက် အချင်လူကြီးများ၊ အချင် သူကြီးများ ဖြစ်၍၊ တရားသင်ဖမ ၏အနက် အချင်တရားသူကြီးများ ဖြစ် ရေးသည်။

သင်အရည်း ၏အနက်၊ နောက်ခေတ်သုံး သျင်အရည်း၊ သျင်ရဟန်း ပင် ဖြစ်သည်။

သင်လျင် ဆိုသည်၌ လျင် ၏အနက်တွင် ကောက်လျင် ဆိုသည်၌ကဲ့သို့၊ ‘လျင်မြန်ခြင်း၊ မကြာခြင်း၊ မမြင့်မီဖြစ်ခြင်း၊ အသက်အရွယ်မကြီးရင့်၊ မကြီး မား’ မူ၍ ငယ်ခြင်း ဟူသောအနက်တို့ သက်ဝင်လျက်ရှိသည်။ ကောက်လျင် မှာ ကောက်ကြီး၊ ကောက်လတ်မဟုတ်ပဲ။ ကောက်ငယ် သာ ဖြစ်သကဲ့သို့၊ သင်လျင် သည်လည်း၊ သင်ကြီး၊ သင်လတ် မဟုတ်ပဲ။ သင်ငယ်၊ ဝါ၊ သျင်ငယ် သာ ဖြစ်သည်ဆိုရာ၏။ တနည်းအားဖြင့် ဆိုပြန်သော်၊ မကြာမြင့်မီကမှ၊ ဝါ၊ ယခုတွင် အလျင်ကမှ ကြီးမြတ်လာသဖြင့်၊ အခြားသျင်များလောက် ဝါမရင့် သေးသူ သျင်ငယ် ဟူ၏။

နောက်တွင် သင် ပုဒ်ကပ်သော မိသင်၊ အမိသင်၊ ငါတိလတ်သင်၊ ငါတ ရားသင်၊ ငါနှစ်လိုသင်၊ အို့ပြည့်စုံသင်၊ အို့တဝယ်သင်၊ အို့ကြံ့ချင်သင်

စသောအခြားများစွာသော အမည်အခေါ်တို့တွင်လည်း၊ သင် ၏အနက်ကို ခန္ဓကအတိုင်း ကြီး၊ မြတ်၊ အကြီး၊ အမြတ်၊ အသျှင် ဟုသာယူသင့်လေသည်။ အချို့အမည်တို့မှာ သာမန်ပုဂ္ဂိုလ်၊ ယောက်ျားမိန်းမဘို့၏ အမည်များ ဖြစ်သည်ဟု ထင်ဖွယ်ရှိသော်လည်း၊ ယင်းတို့အား ဂုဏ်ပြု၊ ဂုဏ်တင်၊ ရိုသေ၊ မြတ်နိုးသော အနေဖြင့် သင် ပုဒ်ကို ရှေ့ကသော်၎င်း၊ နောက်ကသော်၎င်း ထည့်သွင်း ခေါ်ဆို ရေးသားသည်ဟု ယူရပေမည်။ ယခုခေတ်တွင်လည်း သာမန်လူများကိုပင် မောင်ရင်တို့ (မောင်သျှင်တို့)၊ မသျှင်တို့၊ သျှင်မတို့ ဟု ခေါ်ဆိုပေးသေးသည်။ ထို့ကြောင့် မိသင်၊ အမိသင် တို့၏အနက် မိသျှင်၊ အမိသျှင် ဟုကောက်ယူရ၏။ ဘုရင်နှင့်မိဖုရားတို့၏အခြံအရံ၊ ခြွေရွှေသင်းပင်းဖြစ်၍၊ မိန်းမတို့တွင် ကြီးမြတ်သူ၊ ဂုဏ်ရှိသူများဖြစ်သဖြင့် ဤသို့ဂုဏ်တင်၍ခေါ်ခြင်း ပြုသည်ဆိုရ၏။

ရှေးယခင်မှစ၍ ယနေ့တိုင်သုံးလျက်ရှိသော တုမှယောဝ၊ နာမ်စားပုဒ် သင်၊ အသင် ဆိုသောစကားများလည်း ရှိပေးသေးရာ၊ ယင်းတို့ကိုလည်း ထို့နည်းတူစွာ၊ သျှင်၊ အသျှင် ဟု မြန်မာတို့၏ထုံးစံအတိုင်း တဖက်သားကို အလွန်ရိုသေ၊ ဂုဏ်ပြုသောအနေဖြင့် ခေါ်ဆိုသုံးစွဲခြင်းသာ ဖြစ်သည်ဟု ယူရ၏။ အခြားတုမှယောဝ၊ နာမ်စားပုဒ် မင်း ဆိုသည်မှာလည်း၊ ထိုအတူ မင်းကြီး၊ မင်းမြတ်၊ အိုမင်း၊ လွန်မင်း ဆိုသည်တို့နှင့်ကဲ့သို့ ကြီးကဲ၊ အကြီးအကဲ၊ အသျှင်၊ သိခင် ဟူသောအနက်ကိုပင်ဆောင်လျက်ရှိချေသည်။

သျှင် ပုဒ်ပင်လျှင် သင်ပုဒ်မှဆင်းသက် ပွားစည်းလာသည်ဟု ယူဖွယ်ရှိသည်။ ၅၆၀ ခုနှစ်ထိုး မောင်းမစောခင်မိငယ် ကျောက်စာတွင် ရှေ့ပိုင်းကြောင်းရေ (၈) ဌ သင်တပြည် ဟု ရေးလျက်ရှိပြီးနောက်၊ နောက်ပိုင်းကြောင်းရေ (၁၉) တွင် သျှင်တပြည် ဟု ရေးလျက်ရှိသည်ကို တွေ့ရရာ၊ သင် မှ သျှင် သို့အရေးအခေါ် ပြောင်းလဲလာကြောင်းမှာ ထင်ရှားပေါ်ထွက်လျက် ရှိသည်။ ‘ပေါင်းလောင်း သျှင်ကဿပ’ ကိုလည်း ရှေးကျသော ကျောက်စာတို့တွင် ‘ပေါင်လောင် သင်ကဿပ’ ဟု ရေးသည်ကို တွေ့ရသေးသည်။ ၎င်းပြင် သင် အရေးမှာ လွန်စွာရှေးကျ၍ ၄၇၄ ခုနှစ်လောက်တွင် ရေးထိုးသည်ဟု ယူဖွယ်ရှိသော ရာဇဏမာရ ကျောက်စာသင်္ဂြိုဟ် (သင်ဂြိုဟ်) အရေးတွင် စတင်တွေ့ရသော်လည်း၊ ထိုနောက် အနှစ်တရာနီးပါးလောက်ကြာ၍ ၅၅၆ ခုနှစ်ထိုး အမတ်ကြီးသုဘရာဇ် ကျောက်စာကျောဖက် “အသျှင်မင်းကြီး” ဟူသောအရေးတွင်မှ သျှင် အရေးကို၊ သင်မှမိသ၍တွင်၊ စတင်တွေ့ရရာ၊ သင် မှ သျှင် သို့ ပြောင်းလဲလာသည်ဟု

ငင် ယူဖွယ်ရှိသည်။ ဤသို့ ဆင် တွင် ယပင့်ယှဉ်ကပ်သဖြင့် သျှင် ဖြစ်လာ သည်မှာ ပုဂံခေတ်ရှေ့ပိုင်း ကီ (ကီကန်၊ ဝင်မနာကီ) ကိန်၊ ဒီ (စာဒီ၊ ပန်ဒီ၊ ဒီပင်၊ ဒီမွမ်) ဟု ရေးခေါ်သည်တို့ကို၊ နှောင်းခေတ်တို့တွင် ကျီးကန်း၊ ဝင်မနားကျီ၊ ကျိန်၊ ကျိန်း၊ စာချီ၊ ပန်ချီ၊ ချီးပင့်၊ ချီးမွမ်း ဟု ရေးခေါ်သည့် နည်းတူဖြစ်၏။ ပစ် ကို ပျစ်၊ ပညာ ကို ပျင်ညာ ဟု ရွတ်ဖတ်ခြင်းသည် လည်း ဤတွင်အကြီးဝင်သည်။ ထို့ကြောင့် ဆင် ကို ယပင့် သံယှဉ်၍ဖတ်ရွတ် သဖြင့် သျှင် ဖြစ်လာသည်ကို ယိုးမှားသံသယမရှိရာ။

ဆင် မှ သျှင် သို့ ပြောင်းလဲလာပြီးနောက်၊ သျှင် မှတဖန် ယပင့်တွင် ဟထိုးကာ သျှင် သို့၎င်း၊ ရှင် သို့၎င်း အ ရေး ပြောင်း လဲ လာ ပြန် သည်။ အနက်တွင်လည်း ကြီး၊ မြတ် ဟူသည်တွင် ပုဂံခေတ်လတ်လောက်တွင် စိုး၊ ဝိုင် ဟူသည်တို့ သက်ဝင်လာပြန်သည်။ ထို့ကြောင့် အိမ်တော်သျှင်၊ မြေ အသျှင်၊ ထီးလိုင်သျှင် ဆိုသောစကားများကို ပုဂံခေတ်လတ်ထိုး ကျောက် စာတို့တွင် စတင်တွေ့ရပြီးနောက်၊ အသျှင်၊ မြေသျှင် ဆိုသောအရေးများကို အင်းဝခေတ်ဦးထိုး ကျောက်စာတို့တွင် တွေ့ရပြီးလျှင်၊ နှောင်းခေတ်တို့တွင် ဘုရားရှင်၊ ပုညရှင်၊ ဆင်ဖြူရှင် စသောအရေးများကို တွေ့ရလေတော့သည်။

ဆင်၊ သျှင် ပုဒ်တို့သည် စင်၊ ဆင် ပုဒ်တို့နှင့်မိတ်တူ တဖန်ဖြစ်ပြန်ချေ သည်။ “ကြီးပြောင်စင်မြောက်၊ ထီးနှင့်လျောက်၏။” (ကိုးခဏ်းပျို့၊ ၁၆) ဟု စပ်သည်၌ စင် ၏အနက်ကြီး၊ ကြီး မြတ် ပင်ဖြစ်သည်။ ၅၇၀ ခုနှစ်ထိုး မိတ္တူသိဉ္စည်း ကျောက်စာနှင့် များစွာသောရှေးကျောက်စာတို့တွင် ပန်စင် (ပုရှာ၊ သင်ကြီ၊ ပန်စင် ၅ ယောက်) ဟုရေးခေါ်သည်၌ ပန် ၏အနက် ပြုခြင်း၊ ပြုသူ ဖြစ်၍၊ စင် ၏အနက် သျှင်၊ ရဟန်း ဖြစ်သည်။ ပုဂံခေတ်၌ သျှင်ပြုသူ၊ ရဟန်းပြုသူကို ပန်စင် ဟု ရေးခေါ်သည်မှ ခေတ်အခေါ် ပဉ္စင်း ပုဒ်သက်လာသည်။ ထို့ကြောင့် ပဉ္စင်း ကို ပါဠိပုဒ်ဟုယူကာ ‘အင်္ဂါငါးပါးနှင့် ပြည့်စုံသူ’ ဟု ယခုဖွင့်ဆိုလျက်ရှိကြသည်မှာ မသင့်ချေ။

ဆင် ပုဒ်မှာလည်း စင် ပုဒ်မှ ပြောင်းလဲဆင်းသက်လာသဖြင့် ကြီးမား၊ ကြီးမြတ် ဟောပင်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် လွန်စွာကြီးမားသော အကောင် ကြီးကို ဆင် ဟု ခေါ်ဆိုခြင်းပြုသည်။ စင် မှ ဆင် သို့ ပြောင်းလဲလာသည် မှာ အာစရိယ ကို ဩ၊ ဩ၊ ဆရာ ဟူ၍၎င်း၊ နရည်းစရာ ကို နရည်း ဆရာ ဟူ၍၎င်း ဆင့်ကာပြောင်းလဲလာသည့်နည်းတူဖြစ်သည်။ စ နှင့် သ တို့ မှာ အညာကျေးတောအရပ်တွင် ယနေ့တိုင် ပြောင်းလဲရောထွေး သုံးစွဲလျက် ရှိသည်။

မြန်မာဘာသာတွင် သင်၊ သျှင်၊ စင်၊ ဆင် ပုဒ်တို့မှာ မိသားစုပုဒ်များ၊ ဝါ၊ မိတ်တူပုဒ်များဖြစ်ကြောင်း အနွယ်တူဘာသာတို့က အောက်ပါအတိုင်း ထောက်ခံလျက် ရှိကြပြန်သည်။

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ တိဗက်	ဆေန်	ကြီးမား
၂။ ။	ဆင်သ်	မြင့်မြတ်
၃။ ။	သင်သ်	ကြီးမြတ်သူ
၄။ ကချင်	နစင်	ကြီးမြတ်
၅။ မရူ	ဆန်	ကြီးမား
	ဆောင်	ဆင်
၆။ ချင်နာဂ	စင်	ကြီးကဲ
၇။ စိယင်ချင်း	စိုင်	ဆင်
၈။ သဒိုးချင်း	ရှိုင်	ဆင်
၉။ တရုတ်	ဆိအင်	ဆင်
	ဆင်	မြင့်မြတ်၊ ဘုရင်
၁၀။ သျှမ်း	သင်	သျှင်၊ ကြီးမြတ်
၁၁။ ထိုင်	ဇောင်	ဆင်
၁၂။ မွန်	စိုင်	ဆင်
	အသျှန်	အသျှင်
၁၃။ ပလောင်	ဆင်၊ ချင်	ဆင်
	အဆင်	အသျှင်

အထက်ပါပုဒ်တို့နှင့်စပ်လျဉ်း၍ စဉ်းစားရန် မြန်မာဝေါဟာရတခု ကျန် ပေသေးသည်။ ယင်းမှာ ပန်စင် နှင့်ဆင်တူ မြန်မာဘာသာဖြင့် ပုဆွန်း၊ ချင်းဘာသာဖြင့် ပစန်း၊ မရူဘာသာဖြင့် ဇောင်၊ ဂျောင် ဟုခေါ်သည့်နတ် ဝင်သည်။ နတ်ပူဇော်ပသပေးသူ၊ ရန်နတ်ပူဇော်သူ ဖြစ်သည်။ ထိုပုဒ်တွင် ပု မှာ မြန်မာဘာသာတွင် ပုရွှာ ဆိုသည်၌ ပု နှင့်မိတ်တူ ခေါင်း၊ အကြီး အကဲ၊ ဟော စန်း၊ ဆန်း မှာ အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့သည့် သျှင်၊ ကြီးမြတ် ဟောပုဒ်တို့နှင့်မိတ်တူဟု ကျွန်ုပ်တို့ယူဆလိုပေသည်။ ထို့ကြောင့် ယင်းနှစ်ပုဒ် ပေါင်း ပုဆွန်း၊ ပစန်း ၏အနက် သျှင်ကြီး၊ အသျှင်ကြီး ဟူ၏။

သင်ကြီး တွင် သင် ပုဒ်ကို ပဠိဘာသာ သဃံာ ပုဒ်ပျက်၊ မွန်ဘာသာ ရဟန်း၊ သဃံာ ဟော သင် ပုဒ်ပလောဟု ယခင်ကကျွန်ုပ်တို့ ထင်မှတ်

ယူဆမိခဲ့၏။ သို့ရာတွင် အထက်ပါများစွာသော အကြောင်းတို့ကိုထောက်
သဖြင့် ယင်းပုဒ်မှာ မြန်မာဝေါဟာရ စစ်ပင်ဖြစ်ကြောင်း သိသာပေသည်။
အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ထိုပုဒ်မှာ ရဟန်း၊ သင်္ဃာ ဟူသောအနက်ဖြင့်
သာမက၊ အခြားများစွာသော အနက်တို့ဖြင့်လည်း မြန်မာဘာသာ၌ ကျယ်
ပြန့်စွာ သုံးစွဲလျက်ရှိသောကြောင့်ဖြစ်သည်။

မိသင်၊ အမိသင် ၏အနက်မှာ မိသျှင်၊ အမိသျှင်၊ မိန်းမကြီး၊ မိန်းမ
မြတ် ဆိုသည်နှင့်အလားတူ မောင်းမ ၏အနက်ကိုလည်း တွေ့ရပေသည်။
ဈေးကံမကြီး၊ ဈေးကံအိုမကြီး ကို ဈေးကံမောင်းမ ဟုခေါ်ဆိုသည်
၌ မောင်းမ ၏အနက်တစ်စိတ်တဒေသပေါ်ထွက်လျက်ရှိ၏။ ဤတွင် မောင်း
၏အနက်ကို ကြီးရင့် ဟောဟု ကောက်ယူရာ၏။ အယပ်အမောင်း ဆိုသည်
တွင် အယပ် ဖြင့် အမြင့် ကိုပြု၍၊ အမောင်း ဖြင့် အရွယ်၊ ပမာဏ၊ အကြီး
ကိုပြုရာ၊ ဤတွင်လည်း မောင်း ၏အနက် ကြီးမား ဟုပင် ကောက်ယူသင့်၏။
ထို့ကြောင့် အရွယ်အားဖြင့် သော်၎င်း၊ ပမာဏအားဖြင့် သော်၎င်း ကြီး
မြင်း ကို မောင်း ဟုဆိုကြောင်း ပေါ်ထွက်လျက်ရှိ၏။

တဖန်တုံ ဤ မောင်း ပုဒ်သည်၊ ကြီးမားမြင့်မြတ် ဟော မင်း ပုဒ်နှင့်
မိတ်တူ၊ ပုဒ်ပြောင်း ပုဒ်လဲဟု ယူသင့်ပြန်၏။ ဗျည်းတို့တွင် ငသတ် သံရိုးရိုး
နှင့်၊ ဩသရယုဉ်သဏ္ဍိငသတ် သံတို့မှာ ပြောင်းလဲတတ် သည် သာ ဖြစ်၏။
သာမကများကိုပြုရသော် တင်း (စပါးတင်း၊ ကြက်တင်း) နှင့် တောင်း
(စပါးတောင်း၊ ကြက်တောင်း)။ နင်း (ကြေးနင်း) နှင့် နောင်း (ကြေး
နောင်း၊ နောင်းနင်း)။ ပင်း (ပြင်သူနှင့်ပင်း၍ကြံသည်) နှင့် ပေါင်း (ပြင်သူ
နှင့်ပေါင်း၍ကြံသည်)။ ရင်း (ရင်းနှီး) နှင့် ရောင်း (ရောင်းရင်း)။ လင်း
(လင်းရောင်၊ လင်းရိပ်) နှင့် လောင်း (လောင်းရိပ်)။ တင်း(ဟင်းလင်း)
နှင့် ဟောင်း (ဟောင်းလောင်း) တို့ ဖြစ်ကြသည်။ ထိုသာကေတို့ကို
ထောက်၍ မင်း နှင့် မောင်း တို့မှာ ပုဒ်ပြောင်း ပုဒ်လဲမျှသာဟု ယူရာ၏။

ထို့ကြောင့် မောင်း ၏အနက်သည်လည်း မင်း ၏အနက်ကဲ့သို့ ကြီး၊
မြတ် ဟောဖြစ်၍၊ မောင်းမ ၏အနက် ကြီးသောမိန်းမ၊ မြတ်သောမိန်းမ၊
ဝါ၊ မိန်းမကြီး၊ မိန်းမမြတ် ဟု မိသင် ၌ကဲ့သို့ပင် ပေါ်ထွက်ချေ၏။ အချို့
က ‘ယောကျာ်းကောင်း မောင်းမတထောင်’ ဟူသောစကားအရ၊ မောင်းမ
ကို မယားအဆွယ်အမြှောင်၊ မယားအငယ်အဖွား ဟောဟု ယူဆလိုသည်
မှာမသင့်။ မောင်းမတိုင်းကို ဘုရင်၏ခြေတော်တင်ဟု မမှတ်ယူရာ။ မောင်း

မ တို့မှာ မိသင် တို့ကဲ့သို့ပင် ဘုရင်နှင့် မိဖုရားတို့၏ အခြေအရံ၊ သင်းပင်း ခြွေရွှေ၊ ဂုဏ်အားဖြင့်ကြီးမား၊ မြင့်မြတ်သူများသာ ဖြစ်ပေသည်။

မောင်း နှင့် သံလေးသံပေါ့မျှသာကွဲသဖြင့် ယင်း၏အနက်ကိုပင် ဆောင် သည်ဟု ယူဖွယ်ရှိသော မောင် ပုဒ်သည်လည်း မြန်မာဘာသာ၌ရှိလေသေး သည်။ မောင်နှံ၊ မောင်နှမ၊ မောင်မင်း၊ မောင်တို့၊ အမောင်၊ မယ်မောင်၊ စသောစကားတို့တွင် မောင် ကို မောင်း နှင့် မင်း တို့ကဲ့သို့ပင် ဂုဏ်တင်၊ မြတ်နိုးသည့်အနေဖြင့် အကြီး၊ အမြတ်၊ အချွင် ဟူသောအနက်ဖြင့် သုံးစွဲ ခြင်းဖြစ်သည်ဟု ယူဖွယ်ရှိသည်။

အဆုံးတွင်ချုံး၍ သင် (မိသင်၊ သင်ကြီး၊ သင်တို့)၊ သျှင် (သျှင်မ၊ သျှင် ကြီး)၊ စင် (ပြောင်စင်၊ ပန်စင်)၊ ဆင် (ဆင်ပြောင်) တို့မှာ မိသားတစု၊ မောင်း (မောင်းမ၊ အယပ်အမောင်း)၊ မောင် (မောင်နှံ၊ မောင်မင်း)၊ မင်း (မင်းကြီး၊ မင်းတို့၊ လွန်မင်း၊ အိုမင်း) ပုဒ်တို့မှာ အခြားမိသားတစု စကားများဖြစ်ကြ၍၊ ယင်းတို့အားလုံး၏ မူလအနက်မှာ ကြီး၊ မြတ် ဟော ချည်းဖြစ်သည် ဆိုရာသတည်း။

၆၃။ မော်ကွန်း

ခေတ်သုံး မော်ကွန်း ဆိုသောစကားသည် ရှေးသုံး အမုကွန်း၊ အမူကွန်း၊ မောကွန်း၊ မော်ကွန်း ဟူ၍ တရွေ့ရွေ့ အရေးအဆို ပြောင်းလဲဆင်းသက်လာ သောစကားဖြစ်သည်။

(၁)။ “အတွင်မြတ်ကြီစွာ မင်ကြီကိုင် ကြာပိယ်ရကော၊ ရိယ်စင်တံသွန် ဧ၊ အမုကွန်တင်ဧ (အတွင်းမြတ်ကြီးစွာ မင်းကြီးကို ကြားပေရကား၊ ရေစင် တော်သွန်း၏၊ အမုကွန်းတင်၏)။” ။ ၆၂၀ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ လေးမျက်နှာဖုရား (ကင်္ကံသူသမီး) ကျောက်စာ။ ၁၀-၁၃။

(၂)။ ဗွတ်စွာသော သွင်ဖွာဇဝ်၊ အလှူစရင်၊ ကွန်ပြောက်ကြီထွက်တင် မူသော၊ မင်ကြီပွရယ်၊ အမုကွန်တင်ဇော် (မြတ်စွာသော သီခင်ဖွားဇော၊ အလှူစရင်း၊ ကွန်းပြောက်ကြီး ထွက်တော်မူသော်၊ မင်းကြီးပြု၍၊ အမုကွန်း တင်၏)။” ။ ၆၃၃ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ မင်းပိုင်းကျောင်းကျောက်စာ၊ အရှေ့မျက်နှာ၊ ၃၆၊ ၃၇။

(၃)။ “အခွန်ကို မောကွန် မိတ်ဓန်ရွေ့ပြတ်စေ၊ (အခွန်ကို မောကွန်း ဝိဇ္ဇာန်၍ ပြတ်စေ)။” ။ ၇၇၇ ခုစွဲ ပုဂံမြို့၊ တန်ဆောင်းကျောင်းကျောက်စာ။ ၃၆၊ ၃၇။

(၄)။ “ကျောင်ဒိကာ တောင်တွင်မင်း၊ မင်သိရိ ဇေယျ သူရ မော်ကွန် စာရင်သာသတေည် (ကျောင်းဒကာ တောင်တွင်းမင်း၊ မင်းသိရိ ဇေယျသူရ မော်ကွန်းစာရင်းထားသတည်း)။” ။၀၀၄ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ တက်နွယ်ကျောင်း ကျောက်စာ။ ကျော၊ ၂၅။

ခေတ်သုံးစကား မော်ကွန်း ၏ ရင်းမြစ်မှာ အမုကွန်း၊ အမူကွန်း ဖြစ် ချေရကား၊ မော်ကွန်း ၏အနက်ကို လင်းကျင်းလိုလျှင်၊ အမုကွန်း၊အမူကွန်း တို့၏အနက်ကို သုံးသပ်စိစစ်ပါမှ အမှန်ကို ရပေမည်။ မျက်မှောက်ခေတ် တွင် သော် မော်ကွန်း ကိုသာ စိစစ်ကာ မော် သဒ္ဒါ အစွန်း၊ ကွန်း သဒ္ဒါ ဘုံမိမာန် “အကြောင်းခြင်းတ၊ အဋ္ဌ၊ပွတ်ကို ဖော်ပြ ရေးသားသောလင်္ကာ စာ၊ နန်းတော်နှင့် အဆောက်အဦ ဗိမာန်တို့အကြောင်း ရေးသောလင်္ကာ” ဟု ဖော်ပြလျက်ရှိကြသည်။ ‘မော်ကွန်းရေး၊ မော်ကွန်းတင်၊ မော်ကွန်းထိုး၊ မော်ကွန်းထား၊ မော်ကွန်းထိန်း’ စသဖြင့် ဆိုသည်တို့တွင် ‘မှတ်စာ၊မှတ်တမ်း’ ဟူသောအနက်နှင့် လွန်စွာ ဝေးကွာလျက်ရှိသည်။ မော်ကွန်း ဆိုသော စကားဖြင့် နန်းတော်၊ အိမ်တော်၊ ဘုံမိမာန်တို့ အကြောင်းကို ဖွဲ့ဆိုသောစာ၊ လင်္ကာသာလျှင်မဟုတ်၊ အရေးကြီးသဖြင့် တည်တံ့ခိုင်မြဲ၊ ထိန်းသိမ်းထားစေ လိုသော မည်သည့် မှတ်စာမှတ်တမ်းကိုမဆို ရှေးကလည်း ခေါ်ခဲ့၊ ယခု လည်း ခေါ်ဆဲဖြစ်သည်။ မော်ကွန်း ၏ အနက်မှန်ကို လိုလျှင် ရင်းမြစ်ဖြစ် သော အမုကွန်း၊အမူကွန်း တို့၏ အနက်များကို ဆီလျော်အောင် နှိုတ်ချွတ် ရပေမည်။

အမုကွန်း၊အမူကွန်း ဟူသောစကားတို့၏အရေးများမှာ အမု နှင့် အမူ ဟူ၍ ကွဲပြားနေသော်လည်း၊ သဘောမှာ အတူတူပင်ဖြစ်သည်။ ပုဂံခေတ်တွင် အူ နှင့် အူ သရသံများ ကောင်းစွာ ကွဲပြားခြင်းမရှိလှသေးချေ။ ရာဇကုမာရ ကျောက်စာတခုတည်းတွင်ပင် ‘ထိုပါယ်မယားသား တမုလေး’ ဟူ၍၎င်း ‘သေခမူနာသုရှောနှိုက်တေး’ ဟူ၍၎င်း၊ ယခုခေတ်တွင် မူ ဟု ရေးရမည့် စကားကို မူ၊မူ ဟု နှစ်မျိုးပင် ရေးလျက်ရှိသည်။

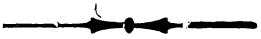
မူ၊မူ တို့ကို မုဆိုး အကြောင်း၌ အတော်အတန် ဖွင့်ဆိုခဲ့ပြီ။ အနည်းငယ် တို့ထက် ဖွင့်ဆိုရန် ကျန်ရှိ နေသေးသည်။ ‘မင်းမူ၊ ပြုမူ၊ စားမူ၊ သောက်မူ’ စသည်တို့၌ မူ ၏ အနက်မှာ ပြု၊ လုပ် ဟောဖြစ်ကြောင်း အများပင် သိကြ သည်။ ‘ကောင်းမူ၊ ဆိုးမူ၊ အိုမူ၊ နာမူ’ စသည်တို့၌ကဲ့သို့၊ မူ ၏အနက် ဖြစ်၊ ဟုတ် ဟော ဖြစ်ကြောင်းကိုသော် လူသိနည်းလျက်ရှိသည်။ ဤအချက်တို့ကို ထောက်သဖြင့် မူ၊မူ တို့၏အနက် ပြု၊လုပ်၊ဖြစ်၊ဟုတ် ဟောဟု ဆိုရာ၏။ ထို

ကြောင့် အမု၊အမူ တို့၏အနက် ‘ပြုခြင်း၊လုပ်ခြင်း၊ ဖြစ်ခြင်း၊ဟုတ်ခြင်း၊ ပြုဖြစ်သည့် အခြင်းအရာ၊ အကြောင်းခြင်းတ’ ဟောဟု ယူရာ၏။ ဤတွင် အမု ဆိုသောပုဒ်မှ ‘အမူအခင်း၊ အမှုကိစ္စ’ ဆိုသည်တို့တွင် အမူ ပုဒ်သက်လာသည်ဟုလည်း ယူဖွယ်ရှိသည်။ မ သက်သက်ပုဒ်မှ မဟုထိုး မှ ပုဒ်သက်လာသည်ကို၊ ‘မဏ္ဍိုင်၊ မန်တိုင်’ အကြောင်း၌ဆိုခဲ့ပြီ။ ဤအချက်ကို ထောက်သဖြင့်လည်း အမု နှင့် အမူ တို့မှာ ဖိတ်တူ၊ အနက်တူဟု ဆိုရာ၏။

ကွန်း ပုဒ်ကိုသော် မြန်မာဘာသာ မွန်ဘာသာတို့မှချည်း နှိုက်ချွတ်နေသဖြင့် ရဖွယ်ရာ လမ်းမမြင်သောကြောင့် တရုတ်ဘာသာ၌ ရှာဖွေကြည့်ရာ။ ရုတ်ချည်းပင် တိုက်ဆိုင် ဆီလျော်သည်ဟု ထင်ဖွယ်ရှိသောပုဒ်ကို တွေ့ရသည်။ ယင်းပုဒ်မှာ မင်းသုံး တရုတ်ဘာသာဖြင့် ကုအန်၊ ကန်တန် တရုတ်ဘာသာဖြင့် ကွန်၊ ရှေးသုံးတရုတ်ဘာသာဖြင့် ကိဝန် ပုဒ်ဖြစ်၍၊ အနက်မှာ “အလိပ်၊ အစိတ်အပိုင်း၊ ကဏ္ဍ၊ စာရွက်၊ စာတမ်း၊ မှတ်တမ်း” ဟောဖြစ်သည်။ အမု ကွန်း၊အမူကွန်း တွင် ကွန်း ကို ယင်းပုဒ်၊ ၎င်းအနက် စာတမ်း၊မှတ်တမ်း ဟောဟုယူသော် “ပြုခြင်း၊ ဖြစ်ခြင်း၊ ပြုဖြစ်သည့်အခြင်းအရာ၊ အကြောင်းခြင်း တတို့၏ စာတမ်း၊မှတ်တမ်း” ဟု ရရှိသဖြင့်၊ ဤကဲ့သို့ ရရှိသောအနက်သည် ‘အမုကွန်း၊ အမူကွန်း၊ မော်ကွန်း’ တို့၏ ရှေးကသုံးခဲ့၊ ယခုသုံးဆဲ အနက်တို့နှင့် တိကျပြည့်စုံစွာ တိုက်ဆိုင် ညီညွတ်လျက် ရှိသည်ဆိုရာ၏။

တိပက်ဘာသာ၌ ဝိကောဒ်၊ ခေါဒ်၊ အခေါဒ်၊ အဂေါဒ်၊ ဟု အမျိုးမျိုး စာလုံးပေါင်းရေး၍၊ ‘ရေး၊ရေးဆွဲ၊ရေးသား၊စီကုံး’ ဟောပုဒ်သည်၊ တရုတ်ဘာသာ ကုအန်၊ ကွန်၊ကိဝန် ပုဒ်တို့နှင့် နီးစပ်နီးနွယ်ခြင်း ရှိသည် ထင်ဖွယ်ရှိသည်။

ထို့ကြောင့် ‘မော်ကွန်း’ ပုဒ်သည် ‘အမုကွန်း၊အမူကွန်း’ပုဒ်တို့မှလာ၍၊ ‘အမုကွန်း၊ အမူကွန်း’ ပုဒ်တို့တွင် အမု၊ အမူ တို့၏အနက် “ပြုခြင်း၊ ဖြစ်ခြင်း၊ ပြုဖြစ်သည့် အခြင်းအရာ၊ အကြောင်း ခြင်းတ’ ဟော၊ ကွန်း ပုဒ်သည် တရုတ်ဘာသာ ကုအန်၊ ကွန်၊ကိဝန်၊ပုဒ်သက်ဖြစ်၍၊ ‘စာတမ်း၊မှတ်တမ်း’ဟော ‘အမုကွန်း၊ အမူကွန်း၊ မော်ကွန်း’ ၎င်းအနက် ‘အဖြစ်အပျက်၊ အကြောင်းခြင်းရာ၊ အမှုကိစ္စတို့၏ စာတမ်း၊ မှတ်တမ်း’ ဟောဟု ကောက်ယူသော် သင့်ရာသတည်း။

၆၄။ မိုး

မိုး၊ မိုး၊ အရေးအသားနှင့် စပ်လျဉ်း၍၊ လွန်ခဲ့သော ခေတ်အတွင်း၌ ပညာရှိတို့ အယူသုံးမျိုး ကွဲခဲ့ကြသည်။

(၁)။ ‘ကောင်းကင်’ ကိုလည်း မိုးဟူ၍၎င်း၊ ‘ကောင်းကင်မှ ရေစက် ရေပေါက်များ ကျသည်’ ကိုလည်း မိုးရွာ ဟူ၍၎င်း၊ မိုး ဟု ဗ သတ် ဖြင့်ရေး၍၊ မိုး ပုဒ်သည် သံသကြိုင်-ပါဠိဘာသာ မေဗ ပုဒ်ပျက်ဟု ယူဆ ခြင်း၊ ဤအယူအဆနှင့် အရေးစံနှစ်တို့သည် အင်္ဂလိတ် မင်းများ လက်ထက်၊ စာပုံနှိပ် စက်များကို စတင်အသုံး ပြုသောအခါ ပေါ်လာခဲ့၍၊ ယခုအခါ ယင်းတို့ကို လိုက်နာသူမရှိသလောက်ပင်ဖြစ်၏။

(၂)။ ‘ကောင်းကင်’ ဟောပုဒ်မှာ မေဗ ပုဒ်ပျက်မဟုတ်သောကြောင့် မိုး ဟုပင်ရေး၍၊ ‘ကောင်းကင်မှရေစက် ရေပေါက်များကျ’ ဟောပုဒ်သည် သာ မေဗ ပုဒ်ပျက်ဖြစ် သဖြင့် မိုးရွာ ဟု ဗသတ်ဖြင့်ရေးသင့်သည် ဟူသော အယူ။ ဤအယူကိုလည်း ယခုအခါ လိုက်နာသူ မရှိသလောက်ပင်ဖြစ်၏။

(၃)။ မိုး ဟု ရေးလျှင် မိုး ဟု အသံထွက်၊ ဗ နှင့်ဝဂ်တူ က ကို တခွန်လွှားသည်၌ကဲ့သို့ မိုက် ဟုသာ အသံထွက်သဖြင့်၊ ကောင်းကင် ကို လိုသော်၎င်း၊ ‘ကောင်းကင်မှ ရေစက်ရေပေါက်များကျ’ ကိုလိုသော်၎င်း၊ မိုး၊ မိုးရွာ ဟုသာ ရေးသင့်သည်ဟူသောအယူ။ ဤအယူကိုသာ ယခုအခါ အများအားဖြင့် လိုက်နာလျက် ရှိကြလေပြီ။

ဖော်ပြပါအယူတို့ကိုစိစစ်သော်၊ သံသကြိုင်နှင့်ပါဠိဘာသာတို့တွင် မေဗ ပုဒ်သည် မိုးကောင်းကင် ကိုလည်း အနက်မပေး၊ မိုးရွာခြင်း ကိုလည်း တိုက်ရိုက်မပေး မိုးတိမ် ကိုသာ ပေးကြောင်း တွေ့ရသည်။ ပါဠိဘာသာ၌ မေဗ ပုဒ်ကို တခါတရံ မိုးရေ၊ မိုးသံ အနက်ဖြင့် သုံးတတ်သော်လည်း၊ ဝသ ပုဒ်သည်သာလျှင် မိုးရွာခြင်း ကို တိုက်ရိုက်ပေးသည်။ ထို့ကြောင့် ‘မိုးကောင်း ကင်’ ဆိုသည်၌ မိုး ပုဒ်သည် မေဗ ပုဒ်ပျက် အလျဉ်းမဖြစ်နိုင်၊ မိုးရွာ ဆို သည်၌ မိုး ပုဒ်သည်လည်း မေဗ ပုဒ်ပျက်ဟု ယူခြင်းမှာ မသင့်ချေ။ မိုးကောင်း ကင်၊ မိုးရွာ ဆိုသည်တို့၌ မိုး ပုဒ်မှာ မြန်မာစကားစစ်ပင်ဖြစ်၍၊ ‘အုပ်မိုး၊ လွှမ်းမိုး၊ ခေါင်မိုး’ ဆိုသည်တို့၌ မိုး နှင့်ပုဒ်တူအနက်တူ၊ လူတို့၏အထက်မှ လွှမ်း မိုးနေသော စောင်းကင် ဟောဖြစ်၍၊ ရွာ ပုဒ်မှာ ‘ရေယို၊ ဆီယို၊ ချေးယို’ ဆိုသည်တို့၌ ယို နှင့်မိတ်တူ၊ အထက်မှအောက်သို့ ‘သက်ကျ၊ လျှောကျ၊ သက်

မြန်မာစကားအဖွင့်ကျမ်း

ဆင်း၊ စီးဆင်း' ဟောဖြစ်သည်။ ဤအချက်များကို မြန်မာနှင့် အနွယ်တူ ဘာသာတို့က ကောင်းစွာ ထောက်ခံလျက်ရှိကြသည်။

(က) မိုးနှင့် မိတ်တူပုဒ်များ—

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ ကချင်	မု	မိုးကောင်ကင်၊ အုံ့မှိုင်း၊
၂။ သိန်းဖေ၊	မူး	မိုးကောင်းကင်၊ မိုးတိမ်၊
၃။ လိစု	မု	မိုးကောင်းကင်။
	မု၊မူး	မိုးတိမ်၊ အုံ့မှိုင်း။
၄။ နှင်း	မု	မိုးကောင်းကင်၊ အုံ့မှိုင်း။
၅။ မုဆိုး	မွှူ	မိုးကောင်းကင်။
	မို	မိုးတိမ်။
၆။ မရ	မုက်	မိုးကောင်းကင်၊ မိုးရွာခြင်း။
		အမိုး၊ အုပ်မိုး။
	မုက်ရျ၊	မိုးရွာ။
၇။ ပေါင်းရွှေချင်း	မုအိ	မိုက်၊ မှောင်။
၈။ စိယင်ချင်း	မေး	မိုးတိမ်။
၉။ တိဗက်	အံ့ဗုဗိသ်	အိမ်ကိုမိုး။
	မုန်	မှိုင်း၊ မှောင်၊ မှုန်။
၁၀။ တရုတ်	မိအော၊ မိအု	မှိုင်း၊ မှောင်။
	မော၊ မောံ	ဖုံး၊ အုပ်။
	မု၊ မို၊ မောက်	ဂုင်း။
၁၁။ သျှမ်း	မုက်	ဖုံး၊ အုပ်။
	မုင်	လွှမ်း၊ မိုး
	မုပ်	မှန်မှိုင်း၊ အုံ့မှိုင်း၊ မှောင်။
၁၂။ ထိုင်း	မပ်	မှန်မှိုင်း၊ မှောင်။
	မုင်	အိမ်ကိုမိုး၊ လွှမ်းမိုး။

အထက်ပါပုဒ်တို့ကိုဆင်ခြင်သော်၊ မြန်မာဘာသာ မိုး ၏ပုဒ်ရင်းမှာ လိစု၊ နှင်း နှင့် မုဆိုးဘာသာတို့တွင် မိုးကောင်းကင် ဟော မု၊ မွှူ ပုဒ်တို့ဖြစ်သင့်သည်။ အု သရသံနှင့် အိုး သရသံတို့ ပြောင်းလဲတတ်ကြောင်း ပုရွက်၊ ပုရစ် စသည်တို့တွင် ပု ပုဒ်တို့မှာ မိုး ဟော၊ မိုး ပုဒ်ရင်းများ ဖြစ်သည်ကို ထောက် ရာ၏။ မု ပုဒ်တွင် ဗျည်းသံများယှဉ်ကပ်လာသဖြင့် မုက်၊ မုင်၊ မုန်၊ မုပ် ပုဒ်

တို့ကိုရအပ်သည်။ တိဗက်ဘာသာ၌ အမိုး၊ မိုးသည် ကို အ်မုသ် ဟု မှ သံမှ ဗု သံသို့ပြောင်းသွားသည်မှာ မြန်မာတို့က မြင်း၊ မြို့ ဟုဆိုသည်ကို ထဝဝယ်တို့က မြင်း၊ မြို့ ဟုဆိုသည့်နည်းတူဖြစ်၏။ အနက်တို့ကိုဆင်ခြင်ပြန်လျှင်လည်း ‘လွှမ်း မိုး၊ ဖုံး၊ အုပ်’ ဆိုသည်တို့မှာ ပရိယာယ်တူဖြစ်၍၊ ‘အထက်၌တစုံတရာ တည်ရှိနေခြင်း၊ တည်ရှိစေခြင်း’ ဟူသောသဘောတို့မှာ အရင်းခံဖြစ်၏။ ဤသို့ အထက်၌တည်ရှိနေသော အခိုးအငွေ့များကို မိုးတိမ် ဟုခေါ်၍၊ ဖင်းလင်း ပြင် ကိုသော် မိုးကောင်းကင် ဟုခေါ်သည်။ အထက်၌ မိုတိမ် များတည်ရှိ နေသဖြင့် မလင်းကျင်း၊ မသာယာသည်ကို အံ့၊ နှိုင်း၊ မှုန်၊ မှောင် ဟုဆိုပြန် သည်။ ထို့ကြောင့် ယင်းအနက်များကို ပရိယာယ်တူဟူ၍သော်၎င်း၊ အကျိုး နှင့်အကြောင်း ဆက်စပ်လျက် ရှိသည်ဟူ၍ သော်၎င်း ယူ၍၊ ‘တခုမှတခုသို့ ပွားများ၊ ဆင်းသက်၊ ရွေ့လျောလာသည် ဆိုရာသည်။ မြန်မာဘာသာ၌လည်း မိုး ပုဒ်သည် လွှမ်းမိုး၊ အုပ်မိုး၊ အမိုး၊ ကောင်းကင် ဟူသော အနက်တို့မှ “မိုးရိပ်၊ မိုးငွေ့၊ မိုးသား’ ဆိုသည်တို့၌ တိမ်၊ ရေခိုး၊ ရေငွေ့ ဟူသော အနက်တို့သို့ သက်လျောလာပြီးလျှင်၊ ‘မိုးကျ၊ မိုးဦး၊ မိုးနှောင်း၊ မိုးရာသီ၊ မိုးပက်၊ မိုးဖြန်း၊ မိုးစွေ’ စသဖြင့် ဆိုသည်တို့၌ “မိုးကောင်းကင်မှကျဆင်း၊ သက်လျော့၊ ပက်ဖြန်းလာသော ရေစက်၊ ရေပေါက်၊ ရေစီးကြောင်း’ များ ဟူသောအနက်တို့သို့လည်း ပွားများလာသေးကြောင်း သတိမူရာ၏။ မိုး ၏ ဤမျှကျယ်ပြန့်လှသော အနက်များကို မည်သည့်နေရာ၌ မည်သို့ကောက်ယူ ရမည်ကို အထူးသတိပြုရာသည်။

မိုး ၏အရေးသမိုင်းကို စိစစ်ပြန်သော်၊ ပုဂံခေတ် အစောဆုံးအပိုင်းမှာ ကုန်းဘောင်ခေတ် အနှောင်းဆုံးတိုင်အောင် သော ကျောက် စာ တို့ တွင်၊ အနည်းငယ်မျှသော ခြွင်းချက်တို့၌မှတပါး မိုး၊ မိုးရွာ၊ မိုးလေ၊ မိုးရာသီ၊ မိုး သောက်၊ အမိုးအခြင်စသဖြင့် မိုးဟုသာ သတ်မှတ်ပေးသည်ကိုတွေ့ရသည်။

(၁)။ “မို ၄ နှစ်မြောက် ခရကာ (မိုး ၄ နှစ်မြောက်ခဲရကား)။” ။ ၅၆၀ ခုစွဲ၊ တိုင်းရင်းပုံ ၃၀ က။

(၂)။ “မို နှောင် သံ ထင် (မိုး နှောင်း သံထင်)။” ။ သကရာဇ်မပါ၊ တိုင်းရင်းပုံ ၀၂ ခ။

(၃)။ “မိုလိယံ လေကောင် စိယံသတေ (မိုးလေ လေးကောင်းစေ သတေး)။” ။ ၆၁၁ ခုစွဲ၊ ကျစွာမင်းအမိန့်တော်ပြန်တမ်း။

(၄)။ “မိုဝ်သောက် (မိုးသောက်)။” ။ ၇၅၁ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့ ရွှေစည်း ခုံ ကျောက်စာ။

(၅)။ “အမိအခြင်ထုပ်လျှောက် (အမိုးအခြင်ထုပ်လျှောက်)” ။
၇၅၇ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ရွှေစည်းခုံကျောက်စာ။

(၆)။ “ဥရိအိဝရာ သင်ဖြူ ရေအို မိုအို ပေရို(အုံးအိဝရာ သင်ဖြူး ရေအိုး မိုးအိုး ပေးရိုး)” ။၇၇၀ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ တန်ဆောင်းကျောင်း ကျောက်စာ။

(၇)။ “မိုင်ရွာဟုန်ဖြင် (မိုးရွာဟုန်ဖြင်)” ။၈၇၄ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ မြစည်းခုံကျောက်စာ။

(၈)။ “တရာဝန်းပတ်၊ နက္ခတ်သဘင်၊ မိုးကောင်းကင်ဝယ်” ။
၁၂၀၈ ခုစွဲ၊ အဝမြို့၊ မော်ကွန်းသိမ်ကျောက်စာ၊ ကျော။

(၉)။ “တရားမိုးရည်၊ စွတ်မနည်အောင်၊...။မိုးဝအပြင်၊ ကြတ္တိကာ သဘင်၊ စင်သောလကဲ့သို့” ။၁၂၂၂ ခုစွဲ၊ မန္တလေးမြို့၊ မဟာဟောမိ ကျောက်စာ။

(၁၀)။ “တိုးတင့်ဖြိုးဆင့်၊ မိုးမြင့်မောက်လှိုင်း၊ တင့်နှိုင်းများခြောင်၊ ဆောင်ယောင်ခမ်းနားနှင့်တကွ၊...။လေနေပူမိုး၊ မစိုးတန့်ဆီး၊ ရိပ်ကြီးကွန်း သာ၊ ရတနာမဏ္ဍပ်အတွင်း” ။၁၂၅၅ ခုစွဲ၊ မန္တလေးမြို့၊ ရတနာ အောင်မြေဖုရားကျောက်စာ။

ဤသို့ အရေးသမိုင်းတလျှောက်လုံးတွင် “မိုး ၄ နှစ်၊ မိုးနှောင်း၊ မိုးလေ၊ မိုးသောက်၊ အမိုး၊ မိုးအိုး၊ မိုးရွာ၊ မိုးကောင်းကင်၊ မိုးရည်၊ မိုးမြင့်၊ လေနေပူမိုး” စသဖြင့် မိုး ဟုသာရေးလာသည်တို့တွင် ခြွင်းချက်အနေဖြင့်၊ ၁၁၃၉ခုစွဲ၊ အဝမြို့၊ မိုးထိကျောင်းကျောက်စာတွင် “မိုမ်းဆီတိမ်ဝ၊ မိုမ်းနတ်သမီး” ဟူ၍၎င်း၊ “မိုးသိကြား၊ လမင်းမိုးလယ်၊ ရတနာမိုးကြီး” ဟူ၍၎င်း၊ အရေး တွေ့ရသည်တို့၌၊ အဘယ်မျှအရေးစံနစ် ရှေ့နောက်မည်၊ ဖီလာဆန့်ကျင်၍ နေသည်ကို ဖော်ပြရန်မလိုတော့ချေ။ ယင်းအရေးစံနစ်ကို မည်သို့မျှလိုက်နာ ရန်မဖြစ်နိုင်၊ ဖောက်ပြန်၍နေသည်ဟုသာ ဆိုရာသည်။

ဖော်ပြပါအကြောင်းတို့ကြောင့် “မိုးကောင်းကင်၊ မိုးသောက်၊ မိုးချုပ်” ဆိုသည်တို့၌ ကောင်းကင် ဟောပုဒ်ကိုသော်၎င်း၊ “မိုးရွာ၊ မိုးရာသီ၊ မိုးရေ၊ မိုးစက်၊ မိုးပေါက်” ဆိုသည်တို့၌ ‘ကောင်းကင်မှ သက်ဆင်းလာသော ရေ၊ ရေစက်၊ ရေပေါက်’ ဟောပုဒ်ကိုသော်၎င်း၊ “မိုးရိပ်၊ မိုးငွေ့၊ မိုးတက်၊ မိုးဆင်” ဆိုသည်တို့၌ ‘တိမ်၊ ရေခိုး၊ ရေငွေ့’ ဟောပုဒ်ကိုသော်၎င်း၊ “အိမ် မိုး၊ လွှမ်းမိုး၊ အုပ်မိုး” ဆိုသည်တို့၌ ‘မိုး၊ လွှမ်း၊ အုပ်’ ဟောပုဒ်ကိုသော်၎င်း၊ မိုး ဟုသာ ရေးရာသတည်း။

(ခ) ရွာ နှင့်မိတ်တူပုဒ်များ—

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ ပေါင်းရွှေချင်း	ရွာ ရွက်၊ ရွာ ရွရိ	မိုးရွာခြင်း၊ ရွာကျ ထွက်၊ စီးကျ၊ ယိုကျ ရွာ၊ သွန်း၊ လောင်း
၂။ လခဲရ်ချင်း	ရွအ၊ ရွ ဇု	ရွာကျ၊ သက်လျှော ယို၊ ယိုစီး
၃။ သမိုးချင်း	ယူ၊ ယုတ်	မိုးရွာ၊ ရွာကျ
၄။ မရ	ရျ ယုတ်	မိုးရွာ ယို၊ ယိုစီး
၅။ မုဆိုး	ရေ မွှာရေ	ရွာကျ မိုးရွာ
၆။ လိစု	ဇော်	မိုးရွာခြင်း
၇။ ကချင်	ရူ ရူမ် ရော ရင်	မိုးရွာ၊ စီးကျ၊ ကြွေကျ ပြတ်ကျ၊ လဲကျ လဲကျ၊ ချော်ကျ
၈။ တိဗက်	ရူဒ်	ရွာကျ၊ ရွာသွန်း
၉။ အဗောမိဒီ	ရူက် ရာဂ၊ ရက်	ပြိုကျ ကြွေကျ
၁၀။ မိကိရိ	ရူ ဖြူအိ	ပြိုကျ၊ လဲကျ ၎င်း
၁၁။ ပုရိက်	ယောင်	မိုးရွာ
၁၂။ တင်ခုလ်နာဂ	ခရို	၎င်း
၁၃။ အင်္ဂမိနာဂ	ရူ	သွန်း၊ လောင်း
၁၄။ လျှိုတနာဂ	အေရူ	မိုးရွာ
၁၅။ မိုရှင်နာဂ	ရင်	၎င်း
၁၆။ တရုတ်	ယူ ယုန်၊ ယွန်	၎င်း သက်ကျ၊ ပြိုကျ
၁၇။ သျှမ်း	ယွ ယွ	မိုးရွာ စီးကျ၊ သက်ကျ

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁၀။ ထိုင်	ယွတ် ရင် (ရုံအာ) ရတ်၊ ရုတ်	ရွာကျ၊ ယိုကျ ယိုကျ သွန်၊ သွန်း၊ လောင်း
၁၉။ ဟန္တီးသျှမ်း	ဟာ	မိုးရွာ
၂၀။ ကရင်	ရာ ရူး ရီး ရ	ငှင်း လဲကျ၊ ပြိုကျ မိုးကြီး၊ မိုးသဲ လဲ၊ ပြို၊ ကြွေ

အထက်၌ဖော်ပြထားသည်အတိုင်း မိုးရွာ တွင် ရွာ နှင့်မိတ်တူပုဒ်များ ကိုလည်း အနွယ်တူဘာသာတို့တွင် အမြောက်အမြားပင် တွေ့ရသည်။ ယင်း ပုဒ်တို့တွင် အသံများ၏ အချင်းချင်း ပြောင်းလဲ နိုင်ပုံတို့ကို ဤ၌ အကျယ်မခွဲ တော့ပြီ။ အနက်များကို ဆင်ခြင်သော်၊ ယင်းတို့တွင် ‘အထက်မှအောက်သို့ သက်လျော့၊ ကျဆင်း’ ဟူသောသဘောသည် အရင်းခံဖြစ်ကြောင်း တွေ့ရ သည်။ သက်လျော့ကျဆင်းသည့် အရာဝတ္ထုအမျိုးမျိုးနှင့် သက်လျော့ကျဆင်း ပုံ နည်းအမျိုးမျိုးကိုလိုက်၍ ‘လဲကျ၊ ပြိုကျ၊ လျော့ကျ၊ ပြတ်ကျ၊ ချော်ကျ၊ ကြွေကျ၊ စီးကျ၊ ရွာကျ’ ဟူသောအနက်ပရိယာယ်များ ထွက်ပေါ်လာသည်။ ရေ၊ ဆီ၊ အရည် စသည်တို့ကို သက်လျော့၊ ကျဆင်းစေသော် ‘သွန်၊ သွန်း၊ လောင်း’ ဟူ၏။

ထို့ကြောင့် မြန်မာဘာသာ၌ မိုးရွာ ဆိုရာဝယ်၊ မိုး ပုဒ်သည်မူလ အားဖြင့် ‘လွှမ်းမိုး၊ အုပ်မိုး၊ မိုးကောင်းကင်’ ဟော၊ နောင်မှ ‘မိုးရွာခြင်း၊ မိုးရေ၊ မိုးစက်၊ မိုးပေါက်၊ မိုးတိမ်၊ မိုးရာသီ’ ဟူသောအနက်တို့သို့ သက် လျော့လာသည်။ ထိုနည်းတူစွာ ရွာ ပုဒ်သည်လည်း မူလအားဖြင့် ‘သက် လျော့၊ ကျဆင်း’ ဟော၊ နောင်မှ ‘မိုးရေ၊ မိုးစက်၊ မိုးပေါက်တို့ကျဆင်း’ ဟောသို့ သက်လျော့လာသည် ယူရာ၏။ သို့ဖြင့် မိုး ပုဒ်မှာ သံသကြိုင်၊ ပါဠိ ဘာသာ မေဃ ပုဒ်နှင့် မည်သို့မျှမဆိုင်၊ မြန်မာစကားစစ်ပင် ဖြစ်ကြောင်း မှတ်သားရာသတည်း။

ဤ ‘လွှမ်းမိုး၊ အုပ်မိုး၊ မိုးကောင်းကင်’ ဟော မိုး နှင့်၊ ရှေးကျောက် စာတို့တွင် ‘မိုးမြေ၊ မိုးစောင်မြေစောင်၊ ဝတ်မိုးဝတ်မြေ၊ တောင်မိုးတောင် မြေ’ ဟုတွေ့ရသည်တို့၌ ‘မြေ၊ နယ်မြေ’ ဟော မိုးပုဒ်တို့ မည်သို့မျှမဆိုင်ကြောင်း

ကိုလည်း သတိမူရာသေး၏။ ယင်း ‘မြေ၊ နယ်မြေ’ ဟော မိုး ပုဒ်ကို မိုးမြေ ခေါင်းစဉ်အောက်၌ အကျယ်ဖွင့်ဆိုလျက် ရှိသည်။

၆၅။ မိုးချုတ်

နွေအချိန်ကုန်ဆုံးသဖြင့် မိုက်မှောင်လာသည်ကို ‘မိုးချုတ်’ ဟု ယခုခက္ခေး ယပင့် တချောင်းငင်၊ ပသတ်ဖြင့် အရေးတွင်လျက်ရှိသော ပုဒ်ကို၊ ကုန်း တောင်ခေတ်ဦးလောက်တွင် ‘မိုးခြပ်၊ မိုးချုတ်၊ မိုးချုတ်’ ဟု သုံးနည်းဖြင့် အရေးတွင်လျက်ရှိကြောင်း၊ ဝေါဟာရတ္ထပကာသနိကျမ်းတွင်၊ ဒုတိယဒကျာ် အောင်စံထားဆရာတော် ဖော်ပြခဲ့သည်။ ထိုအရေးသုံးမျိုးကို ဆရာတော် ဖော်ပြခဲ့သည်မှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည်။

(၁) “မိုးခြပ်သည်ဆိုသောအရာ၌လည်း အဇာဇာကာသ အငြိအစွန်း မရှိ၊ မဆိုးသော ကောင်းကင်ကို မျက်မြင်အားဖြင့်၊ ကုန်းကုန်းကွေးကွေး အုပ်မိုးလျက်တည်၏ သို့ထင်မှတ်သည်ကိုအစွဲပြု၍ မိုး ဟူသော မိန့်ခြင်း၊ ထိုမိုး သည် ပတ်လည်အုပ်ခြပ်လျက်တည်၏သို့ ထင်မှတ်သည်တွင် နေဝန်းသည် အစဉ်သဖြင့် နိမ့်ညွတ်၍ မြေသို့ဝင်၏သို့၊ ကုန်းကုန်းကွေးကွေး ထင်သောမိုး သည်၊ ခြပ်ထား၍ ကွယ်ပျောက်လေသကဲ့သို့၊ နေဝန်းကို မိုးဖြင့် ခြပ်အုပ် လတ္တံ့သည့် ကာလနီးလတ်သည်ကို ‘မိုးခြပ်သည်’ ဟူသော မိန့်ဆိုခြင်းဖြစ် သည်ယူသင့်၏။”

(၂) “အခါဒဟုတ်၊ မိုးချုတ်နေဝင်။ ။မိုးဒသက်မိုးချုတ်၊ တဖြတ် မနေ” ဟူ၍စာအချို့ မိုးချုတ်ကို တသတ်ရှိသည်။ ထိုနှင့်ညီအောင်ယူမူ ယခင် သို့သာမိုး၏ အရင်းအခြေသို့ နေဝန်းချုတ်ချုတ်ထိရောက်လတ္တံ့သည့် ကာလ နီးလသည်ကို ‘မိုးချုတ်သည်’ ဆိုသည်ယူသင့်၏။”

(၃) “စာတချို့ကား ‘မိုးသောက်မိုးချပ်၊ တန့်ရုပ်မနေ။ ။အခါတက် စုပ်၊ မိုးချပ်နေဝင်။’ ဟူ၍ပသတ်အညီရှိကုန်၏။ ပသတ်အရှိများ၍ များရာ ညီစေခြင်းငှါ မပြင်ကုန်သကဲ့သို့ရှိ၏။ ဆင်ခြင်။”

‘အုပ်ခြပ်၊ မိုးခြပ်’ ဟု ဆရာတော်က အရစ်တချောင်းငင် ပသတ်ဖြင့်ပြခဲ့ သော အရေးများကို ကျောက်စာတို့၌မတွေ့ရချေ။ ကွယ်ပျောက်၊ ကုန်ဆုံး၊ ငြိမ်းအေးသွားသည်ကို ချုပ် (ချပ်) ဟုရေးသည်ကိုသာ တွေ့ရသည်။

(၁) “အိုဝ်မင်သေခြင်ကွာသော ရုပ်နံ့ချုပ်ရာသာယာစွာသောနိဗ္ဗာန် ချံသာအာရောက်စေလျှင်တေ (အိုမင်းသေခြင်းကွာသော ရုပ်နံ့ချုပ်ရာ သာ

ယာစွာသော နိဗ္ဗာန်ချမ်းသာအား ရောက်စေလျှင်တော့။)’’ ။၅၉၃ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ စောမင်းလတ်ဗုရားကျောက်စာ၊ ၂၇၊ ၂၀။

(၂) “သံသရာ ဆိုဝိငြာယ်ခပင် ချုပ်ရာ အရပ် ဖြစ်သော (သံသရာ ဆိုးငြယ်ခပင်းချုပ်ရာအရပ်ဖြစ်ထဒသာ။)” ။၆၂၃ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ အစော လတ်ကျောက်စာ၊ ၅။

ထို့ကြောင့် မိုးချုပ် ဟူသောအရေး၏အနက်ကို ‘မိုးကောင်းကင်ကွယ် ပျောက်၊ ကုန်ဆုံး၊ ငြိမ်းအေး’ ဟုသာ ကောက်ယူရာ၏။

မိုးချုပ် ဟူသော တသတ်ဖြင့်အရေးကိုသော် ဆရာတော်ညွှန်းဆိုခဲ့သော သျှင်ရဋ္ဌသာရရေး ဘူရိဒတ် လင်္ကာကြီး၌သာမက၊ အခြားအင်းဝခေတ်ကဗျာ တို့၌လည်း တွေ့ရသည်မှာ—

(၁) “ပြိုက်စက်မျက်ရည်၊ ဆည်လည်းမစဲ၊ ဝမ်းကွဲလောင်ဆုံး၊ နှလုံး ညှိုးလျောက်၊ မိုးသောက်မိုးချုပ်၊ တဖြတ်မနေ၊ ဝိပျားထွေဖြင့်၊ မျက်ရေစပ် ကျင်၊ ကျိန်းလျက်ပင်တည့်။” ။ဘူရိဒတ်လင်္ကာကြီး၊ ၂၃၀။

(၂) “တနေ့သနိုက်၊ တောသားလိုက်သော်၊ ညဉ့်မိုက်ဆည်းဈာ၊ အခါ မဟုတ်၊ မိုးချုပ်နေဝင်၊ ဖြစ်ကျင်ရကား။” ။၎င်း၊ ၃၀၄။

(၃) ပြီးပြတ်ပြီးပြတ်၊ ရောင်ချင်းရှက်၍၊ အောက်ထက်ညီးညီး၊ နေခြည် ဆီးသို့၊ ညရီးမိုးချုပ်၊ တန်းခိုးယျုတ်အံ့၊ တဖြတ်မည့်၊ ထိတ်ထိတ်လျှံမျှ၊ ‘တိမ်ယံမိုးခြေ၊ တိုးလေလေလျှင်။” ။နေမိဘုံခဏ်းပျို့၊ ၄၁။

(၄) “ခပ်သိမ်းရည်ချူ၊ လူမတော်မျိုး၊ မုဆိုးမယုံ၊ ကြိုက်ကြိုက်တညီ၊ ညရီ မိုးချုပ်၊ ကြမ်းကြုတ်ရန်လို၊ ပေါက်ပျိုစွယ်ရှည်၊ မုန်ရည်စက်စက်၊ ဝှေ့ချင် လျက်တည့်၊ လက်နက်လှံကွန်၊ လက်သန်ခိုဝင်၊ ရန်သူမြင်လည်း၊ ပြည့်ရှင် စောထွတ်၊ လေးနှင့်သတ်၍၊ ဥပဒ္ဒဝေါ၊ မပြောစေရ။” ။သုဝဏ္ဏသျှံသစ္စာ ခဏ်းပျို့၊ ၉၀။

ဤထုတ်နှုတ်ချက်များအား ပုံနှိပ်မှုတို့၌ အမျိုးမျိုးလှီးလွဲ ဖော်ပြလျက်ရှိ သည်ကို တွေ့ရသည်။ (၁) တွင် ‘မိုးသောက်မိုးချုပ်၊ တဖြတ်မနေ’ ဟု မိုး ချုပ် ကိုပသတ်ဖြင့် ပြလျက်ရှိသဖြင့်၊ တသတ် ဖြုတ် နှင့် ကာရန်လွဲလျက်ရှိ သည်။ (၂) တွင် ‘ညရီးမိုးချုပ်၊ တန်းခိုးရှုပ်အံ့၊ တဖြတ်မည့်’ ဟု ရှိသဖြင့်၊ ‘တန်းခိုးထွေးရှုပ်၊ ဝါ၊ တွန့်ရှုပ်’ ဟု မလိုအပ်သောအနက် ပေါ်ထွက်လျက် ရှိသည်ပြင်၊ တဖြုတ် ကိုလည်း တဖြုတ် ဟုသတ်ပုံ အမှားဖြင့် ရေးလျက်ရှိ သည်။ ဆိုလိုသည်မှာ နေမိမင်းကြီးအား မာတလိနတ်သားက နတ်ရထား ပျံဖြင့် ကောင်းကင်ယံမှ ခေါ်ဆောင်သွားသည့်အခါ၊ တိမ်တိုက်များတွင်၊

ရောင်လျှံများ တညီးညီး တထိန်ထိန်၊ ပြုံးပြုံးပြက်၊ နေခြည်နေရောင်များ ဖြင့် ပိတ်ဆီးနေသကဲ့သို့ တောက်ပလျက်ရှိသည်မှာ၊ ညဉ့်မိုက်မိုးချွတ်ချိန်၌ပင် တခဏမျှ ယုတ်ညံ့ယုတ်လျော့သွားသည်ဟု မရှိ၊ တဖိတ်ဖိတ်တလျှော်လျှော်သာ လျှင်ရှိချေသည်ဟူ၏။ သို့ကြောင့် မိုးချွတ်အစား မိုးချွတ်၊ တန်းမိုးရှင် အစား တန်းမိုးယျုတ်၊ တဖြှင် အစား တဖြှတ် ဟုရှိမှ သတ်ပုံလည်းမှန်၍ အနက်လည်း ဖြောင့်တန်းပေမည်။ (၄) တွင်သော် ‘ညရီထိုးချွတ်၊ ကြမ်းကြုတ်ရန်လို’ ဟု မှည့်ရှိသည်။ ဤ၌လည်း ထုတ်နှုတ်ချက် (၃) ၌ကဲ့သို့ပင် ‘ညရီမိုးချွတ်’ ဟု ရှိမှအနက်ရ၍၊ ‘ညရီထိုးချွတ်’ ဟု ရှိလျှင်အနက်ပျက်ပေမည်။ စာတည်းတို့သည် မိုးချွတ် ဟူသော အရေးမှန်ကို တွေ့လည်းမတွေ့ဖူး၊ စဉ်းလည်း မစဉ်းစားမိသဖြင့် စကားများကို အမျိုးမျိုးလှီးလှဲဖော်ပြကြရာ၊ အချို့နေရာ၌ ကာရန်ပျက်၊ အချို့တို့၌ ပုဒ်ပျက် အနက်ပျက်ဖြစ်ခဲ့ရသည်။

အင်းဝကဗျာ ခေတ်မှစ၍ ကုန်းဘောင်ခေတ်ဦးတိုင် မိုးချွတ်၊ မိုးချွတ် ဟု အရေးနှစ်ရပ်ရှိခဲ့သည်အနက်၊ မိုးချွတ် ဆိုသည်မှာ ဒုတိယကျော်အောင် စံထားဆရာတော်ပြုသကဲ့သို့ “မိုး၏အရင်းအခြေသို့ နေဝန်းချွတ်ချွတ်ထိ ရောက်လတ္တံ့သည်ကာလ” ဟူသောအနက်ဖြင့် ကောက်ယူသင့်သည်မထင်။ မိုးသောက်၊ မိုးလင်း ဟူသောစကားတို့နှင့် တိုက်ဆိုင်ညှိနိုင်ကား၊ ‘မိုးမိုက်မှောင်၊ မဲကျွတ်လာသည်’ ဟူသောအနက်ဖြင့်သာ ကောက်ယူသင့်သည်ထင်၏။ ‘မိုးသောက်’ ဆိုသည်၌ သောက် ပုဒ်မှာပါဠိ သုက္က၊ သံသကြိရ် ယျုကြ ပုဒ်ပျက်၊ ‘ဖြူစင်၊ ကြည်လင်တောက်ထွန်း’ ဟောဖြစ်သဖြင့် မိုးသောက် ၏အနက် ‘မိုးကောင်းကင်ကြည်လင်တောက်ထွန်း’ ဟော၊ မိုးလင်း ၏အနက်သည်လည်း ‘မိုးကောင်းကင်ထွန်းလင်း၊ ထိန်လင်း’ ဟော ဖြစ်သည့်နည်းတူ၊ မိုးချွတ် ဆိုရာ၌ ချွတ် မှာ ‘မဲကျွတ်၊ နက်ကျွတ်’ ဆိုသည်တို့တွင် ‘မဲ၊ နက်၊ မိုက်၊ မှောင်’ ဟော ကျွတ် ၏ပုဒ်ပြောင်းပုဒ်လွှဲသာဖြစ်၍ မိုက်၊ မှောင်၊ ဟော မိုးချွတ် ၏အနက် ‘မိုးကောင်းကင် မိုက်မှောင်’ ဟုကောက်ယူမှသာ၊ သဘာဝကျ၍၊ စကားအသုံးအနှုန်းချင်း၌လည်း ရှေ့နောက်ညီညွတ်ပေမည်။ မိုးချွတ် ဟု ရေးလျှင် ‘မိုးကောင်းကင်ချုပ်ငြိမ်းပျောက်ဆုံးသွားသည်’ ဟု သဘာဝနှင့် ဆန့်ကျင်သည့် အနက်ပေါ်ထွက်လာမည်ဖြစ်သဖြင့် မသင့်ဟု ဆိုရာသည်။ မိုးကောင်းကင်သည် မည်သည့်အခါမျှ ချုပ်ငြိမ်းပျောက်ဆုံး သွားသည်ဟု မရှိ၊ အခြင်းအရာအားဖြင့်သာ လင်းသည်၊ ထိန်သည်၊ မှောင်သည်၊ မိုက်သည် ဟု ပြောင်းလဲခြင်းရှိချေသည်။

မြန်မာဘာသာ၌ ကျွတ် ပုဒ်သုံးခုမျှရှိသည်။ ‘ကျွတ်ကျွတ်မြည်၊ အူတ

ကျုတ်ကျုတ်’ ဆိုသည်တို့၌ နား၌ ကျုတ် ဟု ထင်သောမြည်သံဟော၊ “သစ် ကျုတ်၊ ကျေးကျုတ်၊ ကျဉ်းကျုတ်’ ဆိုသည်တို့၌ ‘သေး၊ငယ်၊ကျဉ်း’ ဟော သစ်ကျုတ် ဆိုသည်မှာ ကျားသစ်အငယ်စားဖြစ်၍၊ ကျေးကျုတ် ဆိုသည် မှာလည်း ကျေး (ကြက်တူရွေး) ငှက်အငယ်စားဖြစ်သည်။ ‘မဲကျုတ်၊ နက် ကျုတ်’ ဆိုသည်တို့၌သော် ကျုတ် ၏အနက် မဲ၊နက်၊ မိုက်၊ မှောင်’ ဟော။ ‘ကျဉ်းကျုတ်’ တွင် ကျုတ် မှ ‘ချုတ်နှောင်၊ ချုတ်ချယ်’ ဆိုသည်တို့တွင် ချုတ် သို့ သိထိလနှင့် ဓနိတ အက္ခရာများ ပြောင်းလဲသွားသကဲ့သို့၊ ‘မဲကျုတ်၊ နက်ကျုတ်’ တွင် ကျုတ် မှ မိုးချုတ် တွင် ချုတ် သို့ ပြောင်းလဲ သွားသည် ယူသင့်၏။ ထိုနည်းတူစွာပင် ကျေး (ယဉ်ကျေး) မှ ချေး (ယဉ်ချေး)၊ ကျော (နက်ကျော၊ သင်းကျော၊ ကျောက်ကျော) မှ ချော (ပြောင်ချော၊ သင်းချော၊ ချောမွတ်)၊ ကြိုက် (ချစ်ကြိုက်) မှ ခြိုက် (နှစ်ခြိုက်) တို့သို့ပြောင်းလဲလာ ကြသည်။

‘မဲ၊နက်၊မိုက်၊မှောင်’ ဟော ကျုတ်၊ချုတ် တို့နှင့် မိတ်တူ ပုဒ်များကို အနွယ်တူဘာသာတို့၌ တွေ့ရပြန်သည်မှာ—

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ မရ	ချုတ်	မိုက်၊မှောင်
၂။ တရုတ်	ဟေ၊ဟက်၊ဟောက်၊	မိုက်၊မှောင်၊မဲ၊နက်
၃။ တိဗက်	အဲ၊ဂြိမ်၊ သဲ၊ဂြိမ်	မိုက်၊မှောင်
၄။ မွန်	လစံက် (စောက်)	မဲ၊နက်

မရဘာသာ ချုတ် နှင့် ကန်တုန်တရုတ်နှင့် ရှေးတရုတ်ဘာသာတို့တွင် ဖ ဖြင့် အရေးပြသော်လည်း ဖ သံနှင့် ခ သံတို့ကို ရော၍ ရွတ်ရသော အာ စောက်သံ ဖက်၊ ဖေက် ပုဒ်တို့သည် မြန်မာဘာသာ မိုးချုတ် တွင် ချုတ် နှင့်သာမက၊ ‘တူးချစ်၊ မဲချစ်၊ ချစ်တူး (အသားမဲသူ)’ ဆိုသည်တို့တွင် မဲ၊နက် ဟော ချစ် ပုဒ်နှင့်လည်း လွန်စွာ နီးစပ်သည်ဆိုရာ၏။ တိဗက်ဘာသာ ‘အဲ၊ဂြိမ်၊ သဲ၊ဂြိမ်’ ပုဒ်တို့သည်ကား ‘ကောက်ညှင်းငချိပ်၊ မောင်းမောင်းချိပ်ချိပ်’ ဟု ဆိုသည်တို့တွင် မဲ၊နက် ဟောပင်ဖြစ်သော ချိပ် ပုဒ်နှင့်အပင့်အရစ်အား ဖြင့်ကွဲပြားသော်လည်း နီးစပ်နီးနွယ်သည် ယူရာသည်။ စ၊ဆ သံတို့နှင့် ကျ၊ ချ၊ သံတို့၏ ကူးပြောင်းတတ်ပုံကို ထောက်သော် မွန်ဘာသာ စံက် (စောက်) ပုဒ်သည်လည်း ချုတ်၊ချုတ်၊ချစ် တို့၏ မိသားစုတွင် ပါဝင်ကောင်းပါဝင် ပေမည်။ ထို့ကြောင့်မြန်မာဘာသာ၌—

နက်ကျုတ်၊ ခွဲကျုတ်	တွင်	ကျုတ်
မိုးချုတ်	တွင်	ချုတ်
ခချပ်၊ မောင်းချပ်	တွင်	ချပ်
တူးချစ်၊ ဝဲချစ်	တွင်	ချစ်

ပုဒ်တို့မှာ ဓာတ်တူ၊ အနက်တူ၊ အသံပြောင်းအသံလွှဲ မိသားစုများသာ ဖြစ်ကြောင်း မှတ်သားရာ၏။

သို့ဖြင့် နေ့အချိန်၊ နေ၏အလင်းရောင်ရှိသောအချိန် ကုန်ဆုံးသွားသဖြင့်၊ မိုးကောင်းကင် မိုက်မှောင်၍လာသည်ကို မိုးချုပ် ဟု ပသတ်ဖြင့် မရေးသင့်၊ မိုးချုတ် ဟု တသတ်ဖြင့်ရေးမှ မိုးသောက်၊ မိုးလင်း ဟူသောအရေးအဆိုတို့ နှင့် တပြေးညီစွာ မိုးမိုက်မှောင် ဟူသော အနက်ရသဖြင့် ကျနမ့်ကန်မည် ဖြစ်ကြောင်း သတိမူရာသတည်း။

၆၆။ မိုးနှောင်းသံထင်

မိုးနှောင်းသံထင် ဆိုသောဝါကျကို တန်ဆာဆင် စကားတခုအနေဖြင့် ပုဂံခေတ်၊ အင်းဝခေတ်တို့တွင် အတော်တွင်ကျယ်စွာ သုံးစွဲခဲ့ကြောင်း တွေ့ရသည်။ ထိုဝါကျတွင်လုံးချင်း အဓိပ္ပါယ်တို့မှာ သံ ပုဒ်မှလွဲ၍ပေါ်လွင်ထင်ရှားလျက် ရှိပေ၏။ သံ ပုဒ်သည်ပင်လျှင် လွန်စွာ တိမ်မြုပ်လှသည် မဟုတ်သေး၊ အနည်းငယ်မျှ ဆင်ခြင်ဝေတန်ခြင်းဖြင့်ဖော်ထုတ်နိုင်သောပုဒ်ဖြစ်သည်။ ဝါကျတခုလုံး၏ အဓိပ္ပါယ်ကိုလည်း စကားအသွားအလာကို ထောက်ခြင့်ကာ၊ အလွယ်ပင် မှန်းဆ ကောက်ယူ နိုင်လောက်ပါသည်။ သို့ရာတွင် မိုးနှောင်းသံထင် ၏အနက်ကို ပေါ်ရာဏ ကျမ်းဟောင်းတို့၌ “ဖုန်းတန်ခိုးအာဏာနှင့် ပြည့်စုံသောသူတော်၊ သူမြတ်” ဟုဖော်ပြခဲ့ကြသည်မှာ ပါစင်အောင် လွဲလျက် ရှိလေသည်။

မိုးနှောင်းသံထင် ဟူသောစကားလေးလုံးတွင် သိလွယ်သော မိုး၊ နှောင်းထင် တို့၏အနက်များမှာ—

မိုး ပုဒ်သည် မူလအားဖြင့် လွှမ်း၊ အုပ်၊ ကောင်းကင် ဟော၊ ထိုမှပွား၍ ‘ကောင်းကင်မှ ရွာကျသော ရေစက် ရေပေါက်၊ မိုးရွာခြင်း၊’ ဟော၊ ချင်းဘာသာတွင် မိုးရွာခြင်း ကို မိုး မပါဝဲ၊ ရွာ ဟုသာ ဆိုကြောင်း မိုး ခေါင်းစဉ်အောက်၌ ဖော်ပြခဲ့ပြီ။ ထိုမှတဖန် သက်ပြန်၍ မိုး ပုဒ်သည် ‘မိုးရွာသော ရာသီ၊ မိုးရွာသောဥတု’ ဟောဖြစ်သည်။

နှောင်း ပုဒ်သည် ‘အချိန်နောက်ကျ၊ အချိန်လွန်မြောက် ဟော။

ထင် ပုဒ်သည် မြင်သာအောင် တစုံတရာဖြစ်ပေါ်လာ ဟော။

သံ ပုဒ်သည် ဤ၌ နားဖြင့် ကြားအပ်သော အာရုံ၊ သဒ္ဒါ ဟောဖြစ်ပုံ မပေါ်။ သံထင် ဆိုသောစကားကို ကျယ်လောင်သောအသံ အနက်ဖြင့် ကဗျာတို့တွင် အသုံးတွေ့ရသော်လည်း၊ မိုးနှောင်း ဆိုသောရှေ့စကားနှင့် မတိုက်ဆိုင် မညီညွတ်လှသေး၊ ထို့ထက် ဆီလျော် တိုက်ဆိုင် ညီညွတ်သော သံ ပုဒ်တခု မြန်မာ ဘာသာ၌ ရှိလေ သေးသည်။ ယင်းပုဒ်မှာ နေ့စဉ် လိုလို သုံးစွဲလျက်ရှိသော ‘သွေးရဲရဲသံရဲရဲ၊ သွေးသံရဲရဲနှင့်’ ဟူ၍၎င်း၊ ‘ခြွေးတွေ သံတွေနှင့်၊ ခြွေးတွေသံတွေရွဲလို့’ ဟူ၍၎င်း၊ ဆိုသည့် စကားတို့တွင် အရေ မိုးရေ၊ နှင်းရေ၊ ရေ၊ မိုး၊ နှင်း၊ မိုးဥတု ဟော သံ ပုဒ်ဖြစ်လေသည်။ သွေးသံ၊ ခြွေးသံ ဆိုသည်တို့၌ သံ ၏အနက်မှာ ရေ၊ အရေ ဟောဖြစ်၍၊ သွေးသံ၊ ခြွေးသံ တို့၏အနက် သွေးရေ၊ ခြွေးရေ ဖြစ်၏။ ထိုနည်းတူစွာ ဆင်မှယိုကျ သော မုန်ရေ ကို မုန်သံ ဟု ခေါ်သည်။

(၁)။ “မိုးပေါ်ဘုံဦး၊ ဂဠုန်မြူးသို့၊ ဟူးဟူးရိုက်နန့်၊ မုန်သံလှန့်လျက်၊ လှည့်ဖြန့်ဖမ္မူ၊ သိမ်းတော်မူဟူ။” ။ဝိလာသိနီမော်ကွန်း၊ ၄၉။

(၂)။ “သကြားဆက်နှံ၊ ဆဒ္ဒန်ပျံ၊ မုန်သံမိုးတပဲ။” ။ကဝိလက္ခဏာ သတ်ပုံ။

ကဗျာတို့တွင် သံကြွင်းမိုး၊ သံကျန်မိုး ဆိုသောစကားတို့ကိုလည်း မကြာ ခဏပင် တွေ့ရတတ်သည်။

(၁)။ “ငါးနယ်နဲ့ အမှောင်မှာ၊ ဗျာသီခေါင် မန္တလင်းငယ်က၊ သံကြွင်း ခါတော်စောင့်ငယ်လို့၊ မိုးတမှောင့်ဆင်။” ။ ‘အထုံသာ လျှောက်တော့တယ်’ ချီ၊ ဖိုးသူတော် ဦးမင်းရေး ရာသီဖွဲ့ လေးချိုးကြီး။

(၂)။ ထောင်ခြည်ငယ်ဘာနု၊ ပြင်လမ်းလှသည်၊ ရတုချမ်းချိန်၊ မကန်း အိမ်မှာ၊ တိမ်ခဲရင့်၊ ပုလဲပွင့်မှာ၊ အတင့်ခံခံ၊ သူ့အဖန်လဲ၊ သံကျန်လိုလို၊ ပိုက်ဝန်းညိုလို့၊ ပဟိုရ်ပဉ္စင်၊ ရွမ်းမဲ့ဟန် ဆင်တော့တယ်။” ။ ‘လှို့လို့ သာ သွင်းတော့တယ်’ ချီ၊ ဖိုးသူတော်ဦးမင်းရေး ရာသီဖွဲ့ လေးချိုးကြီး။

သံကြွင်း၊ သံကျန် ကို အချို့စာအုပ်၊ အချို့နေရာတို့၌ သန်ကြွင်း၊ သန်ကျန် ဟု နသတ်ဖြင့်ရေး၍၊ သန် ပုဒ်ကို ပါဠိဘာသာ ဝဿန္တ ပုဒ်ပျက်ဟူ၍၎င်း၊ ဝဿာန ပုဒ်ပျက်ဟူ၍၎င်း အချို့ ယူဆလျက် ရှိကြသည်မှာ မသင့်ဟုထင်၏။ ပြာသို တပို့ တွဲလလေဘက်တွင် မိုးတိမ်၊ ဆီးနှင်းအကြွင်းအကျန်များမှ မိုးစက် မိုးပေါက်ဖြစ်၍ ရွာကျသောမိုးကို သံကြွင်းမိုး၊ သံကျန်မိုး ဟု ခေါ်ဆိုရာ၊

သံကြွင်း၊ သံကျန် ပုဒ်များသည်၊ ဝသန္တ၊ ဝဿာန ပုဒ်များနှင့် မည်သို့မျှ စပ်ဆိုင်ခြင်း မရှိနိုင်ချေ။ ဝသန္တ ၏အနက်မှာ တပေါင်းလပြည့်ကျော်တရက်မှ ကဆုန်လပြည့်ကျော် တရက်တိုင်သော ဥတုကိုသာ၎င်း၊ ဝဿာန ၏အနက် ဝါဆိုလပြည့်ကျော်တရက်မှ တော်သလင်းလပြည့်ကျော်တရက်တိုင်၊ တနည်း၊ တန်ဆောင်မုန်းလပြည့်ကျော်တရက်တိုင်သောမိုးဥတုကိုသာဟော၍၊ မိုးတိမ်၊ မိုးစက်၊ မိုးပေါက်၊ မိုးရေ၊ မိုးရွာခြင်း တို့ကို မဟော၊ ပြာသို၊ တပိုတွဲလတို့တွင် ဝသန္တ၊ ဝဿာနဥတုများကြွင်းကျန်သေးသည်ဟုမဆိုသာချေ။ ဝဿာန ပုဒ်ပျက် သန်ပုဒ်ကိုလည်း မိုးဥတု ဟောအနေဖြင့်သာရှေးစာတို့၌သို့သည်ကိုတွေ့ရသည်။

(၁)။ “ငိုယ်ပြာအဆင်နှင့်တူသောမြယ်၏အရပ်နှိုက်ခဆောင်ရတု၊ နွေရတု၊ သန်ရတု၊ ရတု ၃ ပါကိန်စိမ်သောငှါ (ငွေပြားအဆင်းနှင့်တူသော မြေ၏အရပ်နှိုက်၊ ဆောင်းရတု၊ နွေရတု၊ သန်ရတု၊ ရတု ၃ ပါးကိန်း စိမ်သောငှါ)။ ။ ၇၀၀ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ စောတော်ဦးကျောင်း ကျောက်စာ၊ ၉၊ ၁၀။

(၂)။ “တော်သလင်းမှန်၊ ရာသီကန်၊ မိုးသန်တွင်းအခါ။” ။ ကဝိလက္ခဏာသတ်ပုံ။

ဤ မိုးဥတု ဟော ဝဿာန ပုဒ်ပျက် သန် ပုဒ်ကို နောင်သော် အရေ၊ မိုးရေ၊ နှင်းရေ၊ ရေ၊ မိုး၊ နှင်း၊ မိုးဥတု ဟော မြန်မာစကားစစ် သံ ပုဒ်နှင့် ရောထွေးပြီးလျှင်၊ သံ ပုဒ်အစား ကဗျာတို့တွင် ရေးသား သုံးစွဲလာသဖြင့်၊ မူလ သံ ပုဒ်မှာ ယခုအခါ တိမ်မြုပ်လုမတတ် ရှိလေတော့သည်။ သာသနာ နှစ် ၁၆၅၀ ဟု စွဲလျက်ရှိသော၊ ပုဂံမြို့၊ ထီးလိုမင်းကို ဗုရားအခွေတောင်၊ နပဲတောဖုရားကျောက်စာတွင် ‘ငါသံကျန်’ ဟု ကျွန်မည် တခုကို ရေးလျက် ရှိသည်။ ထို့ကြောင့် မသင့်သောနေရာတို့၌ သန် ပုဒ်၏အသုံးများကို ပြန်လည် ရုပ်သိမ်းကာ၊ သံ ပုဒ် အမှန်ကို ပြန်လည်သုံးစွဲရန် သတိပြုအပ်လေသည်။ သံကြွင်းမိုး၊ သံကျန်မိုး ဆိုရာ၌ သံ ၏အနက် မိုး၊ နှင်း၊ မိုးရေ၊ နှင်းရေ ဟု ကောက်ယူရာ၏။

နွေရာသီအတွင်း မိုးနှင်းပြတ်တောင်းသော တပေါင်း၊ တန်ခူး စသောလတို့ ကိုလည်း သံတောင်းလ၊ သံတောင်း ဟု ခေါ်ဆိုသေးသည်။

(၁)။ “စိတ္တလတာ၊ ဥယျာဉ်မှာတုံ၊ နွေခါသံတောင်း၊ ယော်ရွက်ဟောင်း ဖြင့်၊ ယောင်းယောင်းကြွေကျ။” ။ နေမိဘုံခဏ်းပျို့၊ ၄၄။

(၂)။ “နွေလသံ တောင်း ၊ ဆောင်းလည်း နောက်ကြွင်း၊ နှင်းလည်းခပ် ပြေ၊ စုံတောခြေ၌၊ ညှာကြွေညွတ်ညောင်း၊ ရွက်ရင့်ဟောင်းသည်။” ။ နဝဒေး ဆို ‘ဆောင်းလရက်လျှင်’ ချို့၊ စွပ်ရတု။

မိုးနှင်းပြတ်တောင်း-သာလ၊ ရာသီကို သံတောင်းလ၊ သံတောင်း ခေါ်ဆိုသည်တွင် သံ ၏အနက် မိုး၊နှင်း၊မိုးရေ၊နှင်းရေ ဟောဖြစ်ကြောင်းမှာ ပို၍ ထင်ရှားလျက်ရှိသည်။ ထို့ကြောင့် ၁၁၈၄ ခုသို့၊ အင်းငမ္ဘီ၊ မဟာဇေယ ပထတန်တားကျောက်စာတွင် “ပန်းသေးမြစ်သာ၊ နွေခါသန်တောင်း၊ဆောင်းနှင့်မိုးလျောက်၊” ဟု ရေးလျက်ရှိသည်မှာ မသင့်ဟု ဆိုရာ၏။ ဤ မိုးနှင်းပြတ်တောင်းသောနွေလ၊ နွေရာသီ ဟော သံတောင်း ပုဒ်ကို၊ ဗေဒင်တွက်ရာ၌ ‘ရာဟု၏ တန်ခိုးအရှိန်အဌာ ပြန့်နှံ့၍တည်ခြင်း’ ဟော၊ သံသင်္ကြင်ဘာသာ သံဩ၊ ပါဠိဘာသာ သံထတ ပုဒ်ပျက်၊ သံတောင်း၊ သံထောင်၊ သံဇောင်း ဟု သုံးမျိုးပင် ရေးဆိုလေ့ရှိသော ပုဒ်နှင့် မရောထွေးရန် အထူးသတိမူရာ၏။

သံ ၏ အခြားအနက်နှင့် အသုံးတခုကို တွေ့ရပြန်သည်မှာ—

(၁)။ “သံဝါခေါင် သတင်ဗုတ္တ ဟောနိယံ၊ ပုရှာသိခင် တာယကာ၊ အိုင်ပြည်သင်နှောင်လှူတုံသော (သံဝါခေါင်သတင်း ဗုဒ္ဓဟူးနေ့၊ ဖုရားသိခင် ဒါယကာ၊ အိုပြည်သင် နှောင်း၊ ဝါ၊ နောင်လှူတုံသော)။” ။၅၇၁ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ လေးထောင့်ကန်အရပ် ကျောက်စာ၊ ၂၁။၂၂။

(၂)။ “သပြေပွင့်တုန်း၊ နတ်ရှင်ဖုန်းဖြင့်၊ ပတ်ကုန်း(ကုံး)ဝန်းချုပ်၊ မိုင်းအုပ်မည်းမည်း၊ ဖြည့်ဖြည်းလေညှင်း၊ သံဝါတွင်း သို့၊ ထန်ပြင်းသည်းစွာ၊ မိုးချမ်းရွာကာ၊ တကာဂှန်ပတ်၊ နိမိတ်ဖတ်၏။” ။မင်းတရား ရွှေထီး နားတော်သွင်း ချောင်း၊ ၂၉။

အထက်ပါထုတ်နှုတ်ချက်တို့တွင် သံဝါခေါင်၊ သံဝါတွင်း ဆိုသည်တို့၌ သံ ၏အနက်ကို အခြားနည်းယူ၍ မဖြစ်နိုင်ရာ၊ မိုးရာသီ၊ မိုးဥတု ဟု ယူမှ အနက်ရပေမည်။ သံဝါခေါင် ၏အနက် မိုးရာသီ၊ ဝါခေါင်လ ဖြစ်၍၊ သံဝါတွင်း ၏အနက် မိုးဥတုဝါတွင်း ဖြစ်သည်။ ဤတွင် သံ ၏အနက်မှာ၊ ဝဿာန ပုဒ်ပျက် သန် ၏အနက်နှင့်တထပ်တည်း ကျလျက်ရှိသည်။ သို့ရာတွင် ယခုခေတ်တွင် ဆောင်း၊ နွေ၊ မိုး ဥတုသုံးပါးကို ဆောင်း၊ နွေ၊ သန် ဟုသာ အများအားဖြင့် ရေးလျက်ရှိပြီးလျှင်၊ ဤသို့ရေးမှ မှန်သည်ဟု ယူဆကာ၊ ဆောင်းနွေ သံ ဟု ရေးဆိုလျှင် အမှားဟု ဆိုကြမည်ကား မလွဲပင်။ ဤကား မြန်မာစကားစစ်စစ်ကို ပါဠိနှင့် ပါဠိပုဒ်ပျက်စကားက ဝါးမျိုလျက်ရှိသော သာဓက တရပ်ပင်ဖြစ်၏။ ဤသည်တို့ကိုထောက်သဖြင့် မိုးရာသီ ကို သံရာသီ၊ မိုးလ ကို သံလ၊ မိုးနှောင်း ကို သံနှောင်း ဟု ရေးဆိုသော်လည်း သင့်သည်သာ ဖြစ်ကြောင်း သတိ ရှိရသည်။

မြန်မာဘာသာ၌ ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း “သွေးသံ၊ ရွေးသံ၊ မုန်သံ၊ သံကြွင်း မိုး၊ သံကျန်မိုး၊ သံခတောင်းလ၊ သံဝါခခါင်၊ သံ၁၊ တွင်း’ ဟု ရေးသားသုံးစွဲ၍ ‘အရေး၊ မိုးရေး၊ နှင်းရေး၊ ရေးမိုး၊ နှင်း၊ မိုးဥတု’ ဟု အနက်ပေါ်ထွက်လျက်ရှိသော သံ ပုဒ်နှင့် မိတ်တူပုဒ်များကို မြန်မာနှင့် အနွယ်တူဘာသာတို့တွင် ရှာဖွေ တွေ့ရသည်မှာ—

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ မရူ	စမ်	ဆီးနှင်း
၂။ ကချင်	န’ဆမ်၊ န’ဇမ်	ဆီးနှင်း၊ မြူ၊ မိုးဖွ
၃။ နှင်း	(ဝန်)ရှင်၊ (ဝန်)ချင်	ဆီး(ခဲ)၊ နှင်း(ခဲ)
၄။ ချင်း	စုမ်(ဇော)	ဆီးနှင်း၊ နှင်းမိုး၊ မိုးဖွ
၅။ ချင်နာဂ	စန်	ဆီးခဲ၊ နှင်းခဲ
၆။ မွန်ဂိုလ်	ဆသ်	ဆီးနှင်း
၇။ တိဗက်	သဒ်	ဆီးနှင်းခဲ၊ ချမ်းအေး
၈။ တရုတ်	ရှင်၊ ဆောင်၊ ရှိအင် ဆင်၊ ဆောင်၊ ဆောင်	၎င်း ချမ်း၊ အေး
၉။ ကချင်	ကရှင်	၎င်း
၁၀။ နှင်း	ဇင်	၎င်း
၁၁။ မိကီရ်	(အင်)စမ်	၎င်း
၁၂။ မိရှင်နာဂ	(ရောင်)ရှန်	၎င်း
၁၃။ အဗောမိရီ	(အန်)ရှင်	၎င်း
၁၄။ ဗိုဒိုကချာရီ	စင်၊ စိုင်	၎င်း
၁၅။ ကချင်	(က)ရှောင်	၎င်း
၁၆။ တိဗက်	ဆမ်	၎င်း

မရူဘာသာ ဆီးနှင်း ဟော စမ် ပုဒ်ကို မရူဘာသာ လက်စွဲစာအုပ်တို့၌ မတွေ့၊ အထက်မြန်မာနိုင်ငံနှင့် သျှမ်းပြည်ဝေဇက်ဘီယာ အတွဲ ၁၊ အပိုင်း ၁ တွင် တွေ့ရသည်။ ဤ စမ် နှင့် ကချင်ဘာသာ ဆီးနှင်း၊ မြူ ဟော ဆမ်၊ ဇမ် ပုဒ်တို့သည် မြန်မာဘာသာ သံ ပုဒ်နှင့် အနီးစပ်ဆုံးဖြစ်သည်။ မြန်မာဘာသာ၌ စ၊ ဆ၊ ဇ သံတို့ပြောင်းလဲ၍၊ စ သံနှင့် ဆ သံတို့သည်လည်း အညာကျေးတောတို့၌ လဲလှယ်ရွတ်ဆိုလျက် ရှိသည်ကိုထောက်သော် စ၊ ဆ၊ ဇ သံတို့နှင့် ဆ သံမှာ ဓမ္မတာအတိုင်း သဒ္ဒဝိပ္ပလ္လာသ၊ အသံတို့၏ ဖောက်ပြန်ခြင်းသဘောအားဖြင့် ပြောင်းလဲတတ်ချေသည်။ မွန်ဂိုလ်နှင့် တိဗက်ဘာသာ

တို့တွင် ဆယ်၊ သင်္ဃ ဟု နှာသံများဖြင့်မဟုတ်၊ သံ၊ နှိ သံတို့ဖြင့် ကွပ်သိမ်း လျက်ရှိသည်မှာ ထူးခြားသော်လည်း၊ မြန်မာဘာသာ၌ပင် ဗတ် (တသက် ပတ်လုံး) နှင့် ဗန် (တသက်ပတ်လုံး၊ ရာသက်ပန်)၊ နှပ် (နှပ်လေသရော) နှင့် နှင်း၊ နံ (အပ်နှင်း၊ အပ်နှံ) တို့ ပြောင်းလဲ ခဲ့သည်တို့ကို ထောက်သော်၊ မဖြစ်နိုင်ဟုမဆိုရာ။ ထို့ကြောင့် မူလ ဗျည်းသံများနှင့် အနက်တို့ကို ထောက် သဖြင့်၊ ဆယ်၊ သင်္ဃ ပုဒ်တို့သည်လည်း၊ စမ်၊ ဆမ်၊ ဇမ်၊ သမ် (သံ) ပုဒ်တို့နှင့် မိတ်တူများပင် ဖြစ်သင့်သည်ကို သံသယမရှိရာ။

အနက်တို့ကိုဆင်ခြင်သော် ဆီးနှင်း ဟောသည် မူလဖြစ်ပုံပေါ်၏။ ဆီးနှင်း မှ ဆီးနှင်းခဲ၊ ဆီးနှင်းမိုး၊ မိုးဖွဲ စသည်တို့သို့၎င်း၊ ဆီးနှင်း၏ ဓာတ်သဘာဝ ချမ်း၊ အေး သို့၎င်း၊ ပွားများသွားသည် ယူသင့်၏။ မြန်မာဘာသာ၌ကား ဆီးနှင်း၊ ရေ၊ မိုး၊ ရေ၊ မိုးဥတု တိုင် အကျယ်ပြန့်ဆုံး ပွားများခဲ့သည်။ မြန်မာ ဘာသာ ချမ်း ပုဒ်သည်လည်း မရူဘာသာ ဆီးနှင်း ဟော စမ် ပုဒ်၊ မိကိရိ ဘာသာ ချမ်း၊ အေး ဟော စမ် ပုဒ်၊ တိဗက်ဘာသာ ချမ်း၊ အေး ဟော ဆမ် ပုဒ် တို့နှင့် မိတ်တူဖြစ်၍၊ မြန်မာဘာသာ ဆောင်း (ဆောင်းရာသီ) ပုဒ်သည် လည်း၊ တရုတ်ဘာသာ ဆီးနှင်း ဟော ဆောင် ပုဒ်၊ ချမ်းအေး ဟော ဆောင် ပုဒ် ကချင်ဘာသာ ချမ်း၊ အေး ဟော ရှောင် ပုဒ်တို့နှင့် မိတ်တူဖြစ်၍ ချမ်း အေး၊ ဆီးနှင်း ဟော ဟု ယုံကြည်ရန်ရှိသည်။ ထို့ကြောင့် ဆောင်းရာသီ ၏ အနက် ချမ်းအေးသောရာသီ၊ ဆီးနှင်းရာသီ ဟု ယူသင့်၏။

ပုဒ်အားလုံး၊ အနက်အားလုံးတို့ကို ပေါင်းရုံး သိမ်းကြီး ဆင်ခြင် သော်၊ မရူဘာသာဟောင်း၌ တွေ့ရသော စမ် ပုဒ်နှင့် ဆီးနှင်း ဟူသော အနက်တို့ သည် မူလလောက်ပင် ဖြစ်ပုံပေါ်၍၊ ယင်းအသံနှင့် အနက်တို့မှသာ အခြား အသံအနက်တို့သို့ ပွားများ ကျယ်ပြန့်သွားသည်ယူရာ၏။ မြန်မာဘာသာ သံ ပုဒ်မှာ ယင်း ပုဒ်နှင့် အနီးစပ်၊ အရင်းနှီးဆုံး ဖြစ်သဖြင့်၊ ယင်း ပုဒ်ကဲ့သို့ပင် ဆီးနှင်း ဟောဖြစ်၍၊ မိုးနှောင် သံထင် ဆိုသည်၌ သံ ပုဒ်မှာ ယင်းအနက် ဖြင့် တည်လျက်ရှိသည်ဟု များစွာယုံကြည်ရန်ရှိသည်။ ထို့ကြောင့် မိုးနှောင်း သံထင် ဝါကျတခုလုံး၏အနက် မိုးလွန်၍ ဆီးနှင်းဖြစ်ပေါ် ဟု တိုက်ရိုက် ထွက်ပေါ်လျက်ရှိသည်။

မိုးနှောင်းသံထင် ဟူသည်မှာ တန်ဆာဆင် စကားသာလျှင် ဖြစ်သည်။ ထိုစကား၏ မိုးလွန်၍ ဆီးနှင်းဖြစ်ပေါ် ဟူသော တိုက်ရိုက်အဓိပ္ပာယ်၊ မိုးရာ သီကုန်လွန်၍ ဆီးနှင်းဖြစ်ပေါ်လာသော ဆောင်း ရာသီအချိန် ဟူသော အကျယ် အဓိပ္ပာယ်တို့ကို တနည်းအားဖြင့် ဆိုပြန်သော်၊ မိမိ ကွယ်လွန်ပြီး

နောက်နောင် လာမည့်သူများလက်ထက်၊ နောင်အခါ၊ နောင်ဘဝ၊ တမ
နွန်၊ တမနွန်ဘဝ ဟူ၍ ရ၏။ ယင်းအနက်တို့ဖြင့်ပင် ကျောက်စာတို့၌ သုံး
လျက်ရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။

(၁)။ “ဤငါ့လူသော ကောင်မူကိုအာ မိုင်နှောင်သံထင် (ဖုန်)
တန်ခိုင် သဒ္ဓါအန်အာနှင့် ယှဉ်စုံသော သုတင်သုဗ္ဗတ်တိုင် အရိယံ အရိယူ
ရစ်ပိယံသော သူတိုင်ကာ (ဤငါ့လူသောကောင်းမူကို အား မိုးနှောင်း သံ
ထင် ဖုန်းတန်ခိုးသဒ္ဓါ အန်အားနှင့်ပြည့်စုံသော သူတော်သူမြတ်တို့အရေး အ
ရိယူရစ်ပေသောသူတို့အား)။” ။သကရာဇ်မပါ၊ ပုဂံမြို့၊ လေးထောင့်ကန်
အရပ် ကျောက်စာ (တိုင်းရင်းပုံ ၀၂ ခ။

(၂)။ “ဤ ငါ့လူသကောင်မူကို မိုင်နှောင်သံထင် ဖုန်တန်ခိုင်အန်အာ
နှင့် ယှဉ် စုံသောသူ ဗ္ဗတ်တိုင်သည် အရိယံအရိယူ ပိယံသောသူကာ (ဤ ငါ
လူသကောင်းမူကို မိုးနှောင်း သံထင် ဖုန်တန်ခိုး အန်အားနှင့် ပြည့်စုံ သော
သူမြတ်တို့သည် အရေးအရံ ယူပေသော သူကား)။” ။၆၄၆ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊
လေးထောင့်ကန်အရပ်ကျောက်စာ။ (တိုင်းရင်းပုံ ၄၂၁ က)။

(၃)။ “မိုင်နှောင်သံထင်အခါ အကြင်လိုဝ်သဆု မရောက် သိယ် သရယ်
က၊၁၊ အရွယ်မရောက်တယ်၊ အနာညှန် ဆယ်ခြင် သိယ် ခြင် အန်တရဲကာ
အဗ္ဗစ်ရစ်ယ် (မိုးနှောင်း သံထင်အခါ အကြင်လိုသ ဆုမရောက် သေးသ၍
က၊၁၊ အရွယ်မရောက်တယ်၊ အနာညှင်းဆဲခြင်း၊ သေခြင်း အန္တရာယ်ကာ အ
ဖြစ်ရစေ)။” ။၆၂၆ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ စောလှဝန်းဖုရားကျောက်စာ။

(၄)။ “မိုင် နှောင်သံထင်အခါ သာနာ အိုင် မင်အကြာဗ္ဗစ်သော
အန္တရဲညှန်ဆဲခြင်ကာ အဗ္ဗစ်ရစ်ယ် (မိုးနှောင်းသံထင်အခါ၊ သာနာ အို
မင်းအကြားဖြစ်သော အန္တရာယ် ညှန်းဆဲခြင်းကား အဖြစ်ရစ်ယ်)။” ။
၆၅၃ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ စောလှဝန်းဖုရားကျောက်စာ။

ကျောက်စာထုတ်နှုတ်ချက် လေးခုတွင် မိုးနှောင်းသံထင် ၏ အနက်များ
မှာ၊ ပထမနှစ်ခု၌ နောင်အခါ၊ တမနွန် ဟု သာမန်အာဖြင့်ထွက်၍၊ ကျန်
နှစ်ခု၌ကား နောင်ဘဝ၊ တမနွန်ဘဝ ဟု ထွက်လျက်ရှိသည်။ အချို့ ကျောက်
စာတို့တွင် မိုးနှောင်းသံထင် ဟူသော တန်ဆာဆင်စကားအစား၊ နောင်
အခါ ဟူသော ရိုးသားဖြောင့်စင်း တိုတောင်းသည့်စကားကိုပင် သုံးလျက် ရှိ
သည်။

(၁)။ “ဤ ငါ့လူသောအလူကို နောင်အခါနှိုက် ဖုန်တန်ခိုင်ကြံသော
သဒ္ဓါအာနှင့် ယှဉ် စုံရယ် အရိယံအရိ ယူရစ် ပိယံသော သူတိုင်ကာ (ဤ ငါ

လှသောအလှကို နောင်အခါနှိုက် ဖုန်းတန်ခိုးကြိသော၊ သဒ္ဓါအားနှင့် ပြည့်စုံ၍ အရေးအရံယူရစ်ပေသောသူတို့ကား)။” ၆၂၇၊ ၆၃၃၊ ခုစွဲ ပုဂံမြို့၊ မင်းဗိုင်းကျောင်းကျောက်စာ၊ အရှေ့မျက်နှာ။

(၂)။ “နောင်အခါ ဤကောင် မှုကို အန်တရယ် မူသသူ ကာ၊ အဝီစိစသော အဝဲငရယ်နှိုက် ဣစိယ် လိယ် သတေ (နောင်အခါ ဤကောင်း မှုကို အန္တရာယ်မူသသူကား၊ အဝီစိစသော အပယ်ငရဲနှိုက် ကျစေလေသတေး)။” ၆၅၅၊ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ တုရင်ပုထိုးကျောက်စာ။

နောင်အခါ နှင့် မိုးနှောင်းသံထင် စကား နှစ်ရပ်စလုံးကို ပူးပေါင်း ရေးသားသည်ကိုလည်း တွေ့ရသေးသည်။

“နောင်မိုင်နှောင် သံထင်ခါ၊ အဆင်အခြင်သိကြာ ပညာ သဒ္ဓါယုံကြည်၊ နှစ်လိုတည်သော၊ မင်ဗွတ်တိုင်ကျင် လင်္ဘောင် (နောင်မိုးနှောင်း သံထင်ခါ၊ အဆင်အခြင် သိကြားပညာ သဒ္ဓါယုံကြည်၊ နှစ်လုံးတည်သော၊ မင်းမြတ်တို့ ကျင်လည်းကောင်း)။” ၆၂၇ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ကုသ သမုတီဖုရားကျောက်စာ၊ ကျော။

ကျောက် စာတို့တွင် ကောင်းမှု ကုသိုလ် အကြောင်း ဖော်ပြ ပြီး နောက်၊ ကောင်းမှု၏ အနာဂတ်ရေး၊ မိမိ၏ အနာဂတ်ရေးတို့နှင့် စပ်လျဉ်း၍၊ ဆု တောင်း၊ ကျိန်ဆို၊ သစ္စာမိဋ္ဌာန်ပြုရာဝယ်၊ မိုးနှောင်းသံထင် ဆိုသောစကား ဖြင့်၎င်း၊ နောင်အခါ ဆိုသောစကားဖြင့်၎င်း၊ ယင်း စကားနှစ်ရပ်ပေါင်း လျက် နောင်မိုးနှောင်းသံထင်ခါ ဆိုသောစကားဖြင့်၎င်း၊ အစချီရေးဆိုလေ့ ရှိခြင်း၌၊ ယင်း စကားနှစ်ရပ်၏ ဆိုလိုရင်း အဓိပ္ပါယ်ချင်း တူညီကြောင်း ကောင်းစွာပေါ်ထွက်လျက်ရှိချေ၏။

လုံးကောက် အဓိပ္ပါယ်များမှအသတ်၎င်း၊ အပေါင်းအဓိပ္ပါယ်မှအသတ်၎င်း၊ စကားစပ် စကားလျဉ်းတို့မှအသတ်၎င်း၊ မိုးလွန်၍ ဆီးနှင်းဖြစ်ပေါ်၊ မိုးရာသီ ကုန်လွန်၍ ဆီးနှင်းဖြစ်ပေါ်လာသောဆောင်းရာသီအချိန်၊ မိမိကွယ်လွန်ပြီး နောက် လာမည့်သူများ လက်ထက်၊ နောင်အခါ၊ နောင်ဘဝ၊ တမန္တန်၊ တမန္တန်ဘဝ ဟူ၍၊ တစ်စားသောအနက်၊ အဖြောင့် အနက်တို့ ပေါ်ထွက် လျက်ရှိသော မိုးနှောင်းသံထင် ဟူသော စကားကို၊ တွင်းသင်းပေါရာဏ၊ မောင်းထောင် ပေါရာဏ စသည်တို့၌ ဖုန်းတန်ခိုးအာဏာနှင့် ပြည့်စုံသော သူတော်သူမြတ်၊ ဖုန်းတန်ခိုး အာဏာကြီးသူ ဟူသောအနက်ဖြင့် လွန်စွာ လွဲမှားကာ ကောက်ယူဖော်ပြလျက် ရှိကြချေသည်။ ပေါရာဏ ကထာ ဆရာ တို့ ကိုးကားသည်မှာ ဆုတောင်းခန်းပျို့၊ အပိုဒ် ၁၅၂ ပါစကားဖြစ်၏။

“ရှည်လျားကမ္ဘာ၊ သံသရာ၌၊ အကြင်မျှလောက်၊ မပျောက်ခန္ဓာ၊ ရင်းချာ သန်သန်၊ နိဗ္ဗာန်မြေခိုင်၊ မတိုင်သရွှေ၊ ဖုန်းမျိုးစေ့ကို၊ လွေ့လွေ့များများ၊ စိုက်မြှုပ်ထားလျက်၊ ဖုရားသခင်၊ ဤချစ်ရှင်ဝယ်၊ ခုခါရွယ်၌၊ လိုမယ်လို တောင်း၊ စုံစေ့ကောင်း၏။ မိုးနှောင်းသံထင်၊ ဤတွင်မေ့ကျန်၊ သည်မှလွန် သော်၊ မထွန်မြေအား၊ ကြံချမှားသို့၊ မပွားနောက်ရှုန်း၊ ကာလသုန်းဝယ်၊ ရှေ့ ဖုန်းဖုရား၊ ကြီးကြားပွင့်ခဲ့၊ မကြိုက်ဖဲမူ၊ တကဲတကဲ၊ အမြဲမဟုတ်၊ နှောင်း နှောင်းယုတ်၍၊ နောက်ဆုတ်မျိုးနည်း၊ အရှည်ဆည်းသော်၊ အချည်းမရှိစေ ထိုက်တည်း။”

မောင်ထောင်ပေါ်ရာဏကထာ ငိုကာ၌၊ မဟာဇနကပျို၊ အပိုဒ် ၁၀၀ ပါ စကားတို့ကိုလည်း ကိုးကားပေးသေးသည်။

“ကောင်းကျိုးသန္တာ၊ နှီးရင်းပါ၍၊ ရာဇဋ္ဌာနီ၊ ပူရိအောင်မြေ၊ မွှေးချက် ကြွေလျက်၊ ဝိဒေဟတိုင်း၊ ပိုက်သိုင်းဝန်ချောင်း၊ တုံခြင်းပျောင်းသား၊ မိုး နှောင် သံထင်၊ ဘုရင်စောလှ၊ ဩဝါဒ၌၊ နှိမ့်ချရိသေ၊ မြတ်နိုးထွေဖြင့်၊ မဝေ မတာ၊ ရိက္ခာမူနည်း၊ ထပိုးရည်လျက်၊ အစည်မပြတ်၊ ကျင့်အားသတ်သည်၊ သူမြတ်ဆိုလောက်၊ အိုသွေးသောက်တို့။”

ဆုတောင်းခဏ်းပျို၊ ထုတ်နှုတ်ချက်တွင် မိုးနှောင်းသံထင် ၏ အနက် နှောင်အခါ၊ နှောင်ဘဝ ပင်ဖြစ်ကြောင်း ‘ဤတွင်မေ့ကျန်၊ သည်မှလွန် သော်၊’ ဟူသောစကားများကဖော်ပြလျက်ရှိသည်။ မဟာဇနကပျိုကိုကား၊ ပေါ်ရာဏကထာကျမ်းကို ပြုစုသူ ထွင်းသင်းတိုက်ဝန် မဟာစည်သူပင် ရေးစပ် ချေရကား၊ မိမိ၏ကျမ်းတွင် မိမိဖော်ပြယူဆသည့်အတိုင်းပင် ဆိုကောင်း ဆို လျက်ရှိပေမည်။ ဤထုတ်နှုတ်ချက်နှစ်ရပ်ကိုထောက်ခြင်းဖြင့် မိုးနှောင်သံထင် ဟူသောစကားကို၊ သျှင်သီလဝံသတို့၏ အင်းဝခေတ်တွင် ကောင်းစွာ နား လည်၍၊ အနက်မှန်အတိုင်း သုံးစွဲလျက် ရှိသေးသော်လည်း၊ ကုန်းဘောင် ဆက် ဖိုးတော်လက် ထက်၊ မဟာစည်သူတို့၏ခေတ်သို့ ရောက်သောအခါ၊ စကား၏ အ နက်တို့ကို အမှန်အတိုင်း နားလည်ခြင်းမရှိတော့ကြောင်း သိသာပေသည်။

မြန်မာစကားစစ်လျှင်၊ ပေါ်ရာဏ၊ ဝေါဟာရမဟူ၊ စကားတလုံးလျှင် တနက်ရှိမြဲဖြစ်ရာ၊ မည်သည့်ပုဒ်ကိုမဆို ဝေဘန်စိစစ်ရာ၌၊ အစိတ်အစိတ်သော အနက်တို့နှင့် အပေါင်း၏အနက်တို့ တပြေးညီစွာရှိရမည်ကို အထူးသတိပြုကြ ရာသတည်း။

၆၇။ မိုးမြေ

မိုးမြေ ဆိုသောစကားသည်၊ ပုဂံ၊ အင်းဝ၊ ကုန်းဘောင်ခေတ်တို့၌၊ မိုးနှောင်းသံထင် ဆိုသောစကားကဲ့သို့ပင်၊ အတော်အသုံးတွင်ကျယ်ခဲ့သော စကားဖြစ်သည်။ မိုးမြေ ဟူသောစကားနှစ်လုံးကို ဗဟိုပြုကာ 'ကျေးရွာမိုးမြေ၊ ရွာလယ်မိုးမြေ၊ ဝတ္ထုမိုးမြေ၊ မိုးမြေဝတ္ထုကံ၊ မိုးစောင့်မြေစောင့်၊ ဝတ်မိုးဝတ်မြေ၊ တောင်မိုးတောင်မြေ' စသဖြင့် များစွာသောစကားတို့ ပွားများလာသည်။

(၁)။ “ဖုန်တစ်လှူသောမိုင် မြွယ်တွင်။” ။၅၇၃ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ဇေယ ပွတ်ဖုရားကျောက်စာ။

(၂)။ “မိုင်စောင် မြွယ်စောင်တမူနှင့် ဟုစာလိုင်ရှယ်။” ။၇၀၃ ခုစွဲ၊ ပရိမ္မရွာ၊ ရွှေမုဋ္ဌော ကျောက်စာ။

(၃)။ “တောင်မိုင်တောင်မြေဟိသည်ကိုင်။” ။၇၄၈ ခုစွဲ၊ အဝမြို့၊ မင်းကြီးစွာစော်ကဲ အမတ်ကျောင်း ကျောက်စာ။

(၄)။ “ရွာမိုင်မွေကြောင်စကာများသင်။” ။၇၇၀ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ တန်ဆောင်းကျောင်း ကျောက်စာ။

(၅)။ “ကျေးရွာမိုင်မွေလယ်ယာ။” ။၄၆၆ ကျော။

(၆)။ “ရွာလဲမိုင်မွေကြောင်စကာများသင်။” ။၇၇၇ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ တန်ဆောင်းကျောင်း ကျောက်စာ။

(၇)။ “ဝတ္ထုကံမိုင်ခြေကို” ။၁၁၂၅-၁၁၃၈ အတွင်းထိုး၊ ပင်းယ မြို့၊ ရွှေစည်းခုံ ကျောက်စာ။

(၈)။ “မိုင်ခြေဝတ္ထုကံကိုင်။” ။၁၁၃၅ ခုခန့်တွင်ထိုး၊ တပက်ဆွဲရွာ၊ ပြည်နိဗ္ဗာန်ဖုရားကျောက်စာ။

(၉)။ “လှူဒါန်းခဲ့သောဝတ်မိုးဝတ်မြေသည်။” ။၁၁၄၇ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ရွှေစည်းခုံကျောက်စာ။

မိုးမြေ၊ ဝတ်မိုးဝတ်မြေ၊ တောင်မိုးတောင်မြေ၊ မိုးစောင့်မြေစောင့် စသောစကားတို့တွင် မိုး ပုဒ်ကို ကောင်းကင် ဟောဟု အချို့သူတေသိ များ ယူဆလျက်ရှိသည်မှာ မသင့်ဟုထင်၏။ မိုး သည် ကောင်းကင် ဟော ဖြစ်ခဲ့လျှင် မိုးမြေ ၏အနက် ကောင်းကင်မြေ ဟူသည်၌ ဘာမျှအဓိပ္ပါယ် မရှိချေ။ ကောင်းကင်၌ မြေမရှိ၊ မြေနှင့်ကောင်းကင် မည်သို့မျှမဆိုင်၊ ဖုရား

ကျောင်းတို့သို့ လှူထားသောမြေကိုသော် ဝတ္ထုကံမိုးမြေ၊ ဝတ္ထုကံမြေဟုသာ ခေါ်ရိုးရှိခဲ့သည်။ ကောင်းမြတ်သော လက္ခဏာနှင့်ပြည့်စုံသော မြေဖြစ်လျှင် လည်း၊ ‘မြေကောင်း၊ မြေမြတ်၊ ဘူမိလက်သန်၊ မြေနက်သန်’ စသဖြင့်သာ ခေါ်ဆိုခဲ့သည်။ ထုတ်နှုတ်ချက် (၄), (၅), (၆) တို့တွင် မိုးမြေ ဆိုသည် တို့မှာ ဖုရားကျောင်းတို့သို့ လှူဒါန်းထားသော မြေချည်းဟုတ်ပုံမပေါ်။ အင်းဝခေတ်ရေးကဗျာတို့တွင် မိုးမြေ ၏အနက် သာမန် မြေ၊ မြေကြီး၊ လယ်မြေ၊ လုပ်ငန်းမြေ ဟောပင်ဖြစ်ကြောင်း ပိုမိုထင်ရှားလာသည်။

(၁)။ “မနိုင်မကန်၊ ငါ့ကျွန်ငါ့အိမ်၊ ငါ့စည်းစိမ်ငှာ၊ ဥစ္စာရွှေငွေ၊ ငါ့မိုး မြေဟု ဆည်းလေတုံတုံ။” ။ဆုတောင်းခဏ်းပျို့၊ ၆၃။

(၂)။ “ချိုကြွမြောက်စား၊ ရသေ့ဖျားကား၊ ဖုရားဖုရား၊ ပွက်စကား ဖြင့်၊ ကိုယ်အားနှိုးဆော်၊ ပင်ပန်းဖျော်လျက်၊ ထိုရော်မြေမိုး၊ သယ်ချိပိုးသည်၊ လုပ်ရိုးတအား တအန်တည်း။” ။၎င်း၊ ၁၅၉။

(၃)။ “သစ်ပင်ခုတ်ချိုး၊ တောင်ယာတိုးလျက်၊ တောင်မိုးတောင်မြေ၊ လုပ်စားစေ၍။” ။နေမိမတ္တစိုးခဏ်းပျို့၊ ၈၃။

(၄)။ “ရှေးသော်ရှစ်သောင်း၊ ယခုနှောင်းမူ၊ စီးစောင်းမိုးမြေ၊ ပျက်ပ လေ၍။” ။သုဝဏ္ဏသျှံ မြားပစ်ခဏ်းပျို့၊ ၈၃။

(၅)။ “ကြည်းတောင်မိုးမြေ၊ မြောက်မွှော့နန်း၊ ကဗျည်းညွန်းသည်၊ တိုင်တန်းသက်သေ ကြားသတည်း။” ။ရှင်ရဋ္ဌသာရဆို တန်းထားဦးတည် မော်ကွန်း၊ ၇၃။

ထုတ်နှုတ်ချက် (၁) တွင် မိုးမြေ ဆိုသည်မှာ “လယ်မြေ၊ ရွာမြေ၊ လုပ်ငန်းမြေ’ များဖြစ်၍၊ (၂) တွင် မြေမိုး ဆိုသည်မှာ “တူးဆွ၍သယ်ယူ နေသောမြေကြီး၊ မြေစိုင်ခဲများ’ ဖြစ်သည်။ (၃) တွင် တောင်မိုးတောင်မြေ ဆိုသည်မှာ ခုတ်ထွင်ထားသော တောင်ရာလုပ်ကိုင်ရန်မြေဟော၊ (၄) (၅) တို့တွင် ဇမ္ဗူဒီပီတကျွန်းလုံးရှိ မြေများကိုပင် မိုးမြေ ဟုခေါ်ဆိုလျက်ရှိသည်။

မိုးမြေ ဆိုသောစကားသည် မိန်းမ၊ ဓမ္မေးမှင်၊ လူသူ၊ ကျေးငှက်၊ စစ်မက် စသောပုဒ်ဘုံ၌ကဲ့သို့ အနက်တူပုဒ်တွဲဖြစ်သည် ယူသင့်သည်။ သို့ဖြင့် မိုး နှင့် မိတ်တူပုဒ်များကို အနွယ်တူကာသာတို့၌ ရှာဖွေကြည့်ရာ အောက်ပါအတိုင်း တွေ့ရသည်။

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ တရုတ်	မိုး (moe)	စိုက်ပျိုးမြေ၊ လယ်ကွင်းများ
၂။ သျှမ်း	မုင်	လျှိုမြောင်၊ မြေနိမ့်

ဘာသာ	စကား	အနက်
	မိုင်	နယ်တိုင်း
၃။ ကရင်	မု	၎င်း
၄။ မရူ	မုက်	နယ်၊ ပြည်
၅။ လိစု	မူး	၎င်း
၆။ ကချင်	မိုင်	၎င်း
၇။ တိဗက်	မု	မြေစွန်း၊ မြေဖျား၊ မြေနယ်နိမိတ်

မြန်မာဘာသာ မိုးမြေ တွင် မိုး ပုဒ်သည် တရုတ်ဘာသာ လယ်မြေ၊ လယ်တွင်း ဟော မိုး ပုဒ်နှင့် အသံချင်း တထပ်တည်းမျှ ကျလျက်ရှိသည် အတိုင်း၊ အနက်ချင်းလည်း တူသည်ဟု ယူရန်ရှိသည်။ သျှမ်းဘာသာ လျှိုမြောင်း၊ မြေနိမ့် ဟော မုဝ် ပုဒ်သည်လည်း တရုတ်-မြန်မာဘာသာ မိုး ပုဒ်တို့နှင့် လွန်စွာ နီးစပ်၊ နီးရင်းသည် ဆိုရာ၏။ ကျန် နယ်တိုင်း၊ နယ်ပြည် ဟော မု, မူး, မုက်, မိုင်, မိုင် ပုဒ်တို့ကလည်း၊ မိုး၊ မုဝ် ပုဒ်တို့၏မြေနှင့် ဆိုင်သောအနက်တို့ကို ကောင်းစွာထောက်ခံလျက် ရှိကြသည်။

ထို့ကြောင့် မြန်မာဘာသာတွင် မိုးမြေ ဆိုသည်တွင် မိုး ပုဒ်သည် သာမန် မြေ၊ လယ်မြေ ဟောဟုဆိုရာ၏။ ထို့ကြောင့်သာ မိုး နှင့် မြေ တို့ကို တပုဒ်စီခွဲခြားကာ၊ အနက်တူအနေဖြင့်၊ ဝတ်မိုးဝတ်မြေ ဟူ၍ ၎င်း၊ တောင်မိုးတောင်မြေ ဟူ၍၎င်း၊ မိုးစောင့်မြေစောင့် ဟူ၍၎င်း သုံးနှုန်းခဲ့သည် ဆိုရာသတည်း။

—◆—

၆၈။ မျောက်သား

ဇနီး၊ မယား၊ ခင်ပွန်း၊ လင် နှစ်ရပ်စလုံးအား ခေါ်ဆိုသောစကားကို မြောက်သား ဟူ၍၊ အချို့သော ခေတ်သတ်ပုံ ကျမ်းတို့တွင် အရစ်ဖြင့် အရေး ပြုလျက်ရှိ၍၊ အငြိမ်းစားဝန်ထောက်မင်း ဦးမောင်မောင်တင် ပြုစုခဲ့သော “ရွှေနန်းသုံး ဝေါဟာရကျမ်း” ခေါင်းစဉ်အမှတ် ၃၀၇ အောက်တွင်လည်း၊ ထို့အတိုင်းပင် မြောက်သားတော် ဟု အရစ်ဖြင့်ပင် အရေးပြပြီးလျှင် မိန့် ဆိုလျက်ရှိသည်မှာ—

“သက္ကရာဇ် ၉၁၁ ခုနှစ်တွင် ရွှေနန်းတက်တော်မူသော ဟံသာဝတီ ဆင်ဖြူရှင် မင်းတရားကြီး၏သားတော်ကို၎င်း၊ သမီးတော်ကို၎င်း၊ လပ်ထပ် ပေးပြီးနောက်၊ ရွှေနန်းတော်၏ မြောက်ဖက်တွင်၊ ဝင်းအိမ်ဆောက်လုပ်နေ

ရာချထားတော်မူသည်။ သည်ကိုရည်၍ သားတော်ချွေးမတော်၊ သမီးတော် သမက်တော်များကို မြောက်သားတော် ချည်းတွင်ခြင်းဖြစ်သည်။”

ဤမိန့်ဆိုချက်မှာ အရေးသမိုင်း၊ စကားသမိုင်းတို့နှင့် ဆန့်ကျင်လျက်ရှိ သည်။ ဇနီး၊ မယား ဟော၊ ခင်ပွန်း၊ လင် ဟော စကားမှာ ဟံသာဝတီ ဆင်ဖြူရှင် လက်ထက်ကျမှ ပေါ်လာသည်မဟုတ်။ ထို့အလျင်ကျသောပုဂံ ခေတ်၊ အင်းဝခေတ်တို့၌ပင် ယင်းကို ရေးသား သုံးစွဲလျက်ရှိချေပြီ။ ဤသို့ ရေးသား သုံးစွဲလျက်ရှိသောစကားကိုလည်း မြောက်သား ဟု အရစ်ဖြင့် မရေး၊ မျောက်သား ဟုအပင့်ဖြစ်သာ တသမတ်တည်း ရေးသားလျက်လာ သည်ကို တွေ့ရသည်။ မြောက်သား ဟူသော အရစ်ဖြင့် အရေးမှာ၊ ကုန်း ဘောင်ခေတ်ထိုး ကျောက်စာတို့တွင်မှ မျောက်သား ဟူသော မူလအရေး မှန်မှ၊ ဖောက်ပြန်ပြောင်းလဲလာသော အရေးဖြစ်ချေသည်။ ထို့ကြောင့် မိသံ၊ ဆုံးဖြတ် စသော အခြားများစွာသော နှောင်းရေးပုဒ်တို့၌ကဲ့သို့၊ မြောက်သား ဟူသော မူလမဟုတ်၊ နှောင်းရေးပုဒ်အပေါ်၌မူတည်၍အနက် နှင့် ဗျူဟာတို့ကို ထုတ်မည်ဆိုလျှင်၊ မည်သည့်နည်းဖြင့်မျှ အမှန်သို့ ဆိုက်နိုင် ဖွယ်ရာလမ်းမရှိချေ။

မျောက်သား ၏ အရေးသမိုင်းမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည်။

(၁) “ငါ့ဗြဟ္မာပညာရစ်လေ စောင်မမူလသိယံဟု မှာခရကား၊ ပုညရစ် လေသုကြွယ် မျောက်သာ နှင့် သုကြွယ်ဗြဟ္မာ ငါရောက်ခပ်သင်နှင့် အင်္ဂါ အညွတ်ကြောင်နှိုက်လာ ရှယ် ဖုန်မူလှာကုန်အော်(ငါ့မြေးပုညရစ်လေး စောင် မမူလသေးဟု မှာခဲရကား၊ ပုညရစ်လေးသုကြွယ် မျောက်သားနှင့် သုကြွယ် မြေးငါရောက်ခပ်သင်နှင့် အညီအညွတ်ကျောင်းနှိုက်လာ၍ ဖုန်းမူလှာကုန် ၏)” ။၆၀၅ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ဖိုးကလန်ဂူကျောက်စာ။

(၂) “သီဟပတိမည်သော တူလေတဆက်၊ ထိုင်မင် မျောက်သာ မိဖု ရာအစင်ကြီသည် (သီဟပတိမည်သော တူလေးတဆက်၊ ထိုမင်းမျောက် သား မိဖုရားအစောကြီးသည်)” ။၇၁၃ ခုနှစ်စွဲ၊ ကျော်စွာငယ် မိဖုရား ရှင်စောကြီးကျောင်းကျောက်စာ။

(၃) “ဖုန်အသရေနှင့် ဗြဟ္မာပုဏ္ဏားသော မင်ကြီးအ မျောက်သာ ဝဲမျာ ဗြဟ္မာပုဏ္ဏား ပင်ယမိဘုရားအအမိဖွာဂု ဗြဟ္မာပုဏ္ဏား (ဖုန်းအသရေနှင့် ပြု၌ ဝဲမျာပုဏ္ဏား မင်းကြီး၏ မျောက်သားငယ်မယားဖြစ်သော ပင်းယမိဖုရား၏ အမိဖွားလေးဖြစ်သော)” ။၇၃၀ ခုစွဲ၊ ပင်းယမိဖုရား ရွှေကျောင်း ကျောက်စာ။

(၄) “မင်းကြီးတရားများ၏ များချစ်ဖြစ်သော တောင်မိဘုရားစောသည်၊ မျောက်သား ဖြစ်သော မင်းကြီးတရားများကို။” ။(အက္ခရာဖလှယ်ပြီး)။ ၇၆၂ ခုစွဲ၊ စစ်ကိုင်းမြို့၊ ရှင်စောကြီးကျောင်း ကျောက်စာ။

(၅) “သီဟသူကြားမင်းကြီး၏ သွီးတော်ဖြစ်သော မျောက်သား တော်နှင့် အကွ။” ။(အက္ခရာဖလှယ်ပြီး)။ ၈၀၄ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ တက်နွယ်ကျောင်း ကျောက်စာ။

(၆) “သီရိတြိဘဝနာဒိတျပဝရ သီဟသူရပဏ္ဍိတ မဟာဓမ္မရာဇာ၊ ဖုရားရှင်တရားမင်းကြီး သွီး မျောက်သား မိတ်နှစ်ပါးသည်။” ။ ၈၀၈ ခုစွဲ၊ စစ်ကိုင်းမြို့၊ မဟာသီဟသူရကျောင်း ကျောက်စာ။

(၇) “အထိန်းတော်သွီးရွှေတောင်ကိုတော် သွီးမျောက်သားသည်။” ။ ၈၁၀ ခုစွဲ၊ စစ်ကိုင်းမြို့၊ အနန္တ သူရိယကျောင်းကျောက်စာ။

(၈) “ရွှေနန်းအသျှင်ဘုရားရှင် သုဓမ္မရာဇာမိပတိ မျောက်သား တော်တောင်မိဘုရားခေါင် အတုလသီရိ မဟာဓမ္မဒေဝီ။” ။ ၈၅၃ ခုစွဲ၊ နန်းတွင်း ကျောက်စာရုံရှိ၊ ဇေတဝန်ရွှေကျောင်း ကျောက်စာ။

(၉) “သီဟသူရ မဟာဓမ္မရာဇာ၊ နာမိရွှေဘွဲ့ရှိသော အသျှင် မြောက်သားတော် တတိယဇမ္ဗူဒီပဦးစွန်း၊ မှန်နန်းဆင်ဖြူသခင် အသျှင် မိဖုရား။” ။ ၁၁၇၃ ခုစွဲ၊ မန္တလေးမြို့ မဟာမုနိတန်တိုင်းတွင်း၊ ခေါင်းလောင်းကြီး ကဗျည်းစာ။

(၁၀) “စလင်းမင်းသီရိ သုမဟာဓမ္မရာဇာ၊ မြောက်သားတော် သီရိ သုမင်္ဂလာရတနာဒေဝီ။” ။ ၁၁၈၄ ခုစွဲ၊ အဝမြို့၊ မဟာဇေယ ပထတန်ထား ကျောက်စာ။

အထက်ပါအရေးသ မိုင်းမှ ပေါ်ထွက်လာသော အချက်တို့မှာ—

(၁) မျောက်သား ဟူသော အပင့်ဖြင့် အရေးသည် ပုဂံခေတ် နောက်ပိုင်းမှ အင်းဝပြည်ကြီးပထမအကြိမ် ပျက်စီးခါနီး တိုင်အောင်သောကာလအတွင်း သုံးစွဲသော မူလအရေးဖြစ်ခြင်း။

(၂) မြောက်သား ဟူသော အရစ်ဖြင့်အရေးသည်၊ ကုန်းဘောင်ခေတ်၊ ဖိုးတော် မင်းတရားလက်ထက်လောက်ကျမှ ပေါ်ပေါက်လာသော အရေးဖြစ်ခြင်း။

(၃) မျောက်သား ဟူသော စကားကိုဘုရင်နှင့် မိဖုရား၊ သားတော် သမီးတော်တို့နှင့်စပ်လျဉ်း၍ သုံးခြင်း။

(၄) မျောက်သား ဟူသောစကားကို သူကြွယ်မျိုး၊ အထိန်းတော် စသော အမတ်မျိုးတို့နှင့် စပ်ကျဉ်း၍လည်းသုံးခြင်း။

(၅) မျောက်သား ဟူသောစကားကို ဇနီးမယား၊ ခင်ပွန်းလင် နှစ်ဦး စလုံးအတွက် သုံးခြင်းတို့ဖြစ်သည်။

ဤသို့လျှင် မျောက်သား ဟူသော စကားသည် ဟံသာဝတီဆင်ဖြူရှင် လက်ထက်မှ ပေါ်လာသော စကားမဟုတ်၊ ပုဂံခေတ်၌ပင် ရှိနှင့်ပြီးစကား ဖြစ်၍၊ မျောက်သား ၏ အနက် မြောက်အိမ်တော်စံ ဟူသောအနက်မဟုတ် နိုင်ကြောင်းသိရပြီးသော်၊ ယင်း၏မူလအနက်ကို ဆင်ခြင်သုံးသပ်ရန်လိုသည်။

ရခိုင်တိုင်း၌ မျောက်သား ဟူသော စကားကို ယနေ့တိုင် သုံးလျက်ပင် ရှိသေးသည်။ ရခိုင်တို့၏ ထုံးစံအရ မောင်နှင့်နှမတို့တွင် သားနှင့်သမီးများ ထွန်းကားလျှင်၊ အနည်းဆုံးတဦးစီတို့အားပေးစားရရိုးထူးစံရှိသည်။ ဤသို့ ပေးစားရမည့်သူများအား သမီးမျောက်သား၊ မျောက်သား ဟု ခေါ်လေ့ ရှိသည်။ တဦးနှင့် တဦးလည်းခေါ်ကြသည်။ သို့ရာတွင် ဤထူးစံမှာ တဦးနှင့် တဦး မျောက်သား ဟု ခေါ်လေ့ရှိသောသူတို့၏ ဆွေမျိုးရင်းချာ၊ မောင်နှင့် နှမ တဝမ်းကွဲတော်လေ့ရှိကြောင်းကိုသာ ဖော်ပြသည်။ မျောက်သား ဟူသော စကား၏ရင်းမြစ်နှင့် အနက်ကိုသော် မည်သို့မျှမဖော်ပြချေ။ ယင်းအချက်ကို သော် ဖော်ရဦးမည်သာဖြစ်သည်။

မြန်မာဘာသာ၌ မျောက် ပါသည့် ‘မျောက်သား၊ မျောက်မထား၊ မျောက်သတ္တဝါ၊ မျောက်နဲ့၊ မျောက်နဲ့ပင်၊ မျောက်ဥ’ ဟူသောစကားများ ရှိရာ၊ ယင်းတို့သည် အနက်အားဖြင့် တခုနှင့်တခု ဆက်သွယ်ခြင်းရှိမရှိ စူးစမ်း ရန်လိုသည်။ ထိုစကားများတွင် မျောက်နဲ့၊ မျောက်နဲ့ပင် ဆိုသည်တို့၌ မျောက်နဲ့ ဆိုသည်မှာ ခေတ်စကားဖြင့် ကပ်စေးနဲ့ ဟု ခေါ်သော ကပ်လည်း ကပ်၊ စေးလည်းစေးသည့် အရာပင်ဖြစ်သည်။

(၁) “အကိုင်သည်းစွာ၊ ဝဋ်ချမ်းသာနှင့်၊ ကာမာမျောက်နဲ့၊ စေးစွာခဲ မှာဖအဲကြိမိ၊ မောင်ဣသိသည်၊ မငြိမရှောက်၊ ထွက်ရမြောက်အံ့၊” ။ပါရမီ ခဏ်းပျို့၊ ၈၁။

(၂) “အမိုက်လည်းထူ၊ ဂိဟိလူ၌၊ ပင့်ကူခြည်မြေး၊ မျောက်နဲ့စေးနှင့်၊ သံခွေးခတ်တင်၊ ထိတ်ကျဉ်းရှင်သို့၊ လွတ်ချင်မအား၊ ငြိဒန်များသည်။” ။ ဆုတောင်းခဏ်းပျို့၊ ၈၇။

(၃) “ဇာတိကိန်းဝပ်၊ ဘုံသုံးထပ်၌၊ ကော်ကပ် မျောက်နဲ့၊ တဏှာစွဲ ၍၊ အမြဲဘဝ၊ လူဖြစ်ကလျှင်။” ။သုဝဏ္ဏသျှံသစ္စာခဏ်းပျို့၊ ၁၅၂။

(၄) “ဥပဒေစဉ္စေ၊ မြော်ကာနေလျက်၊ လက်ခြေလျော့အောင်၊ မျောက် နဲ့ထေ့ခင်သို့၊ ဆွေမောင်ရွယ်ပျို၊ ငယ်သားကိုက၊ ကုသိုလ်ဆည်းပေါင်း၊ ပြုအပ် ကောင်းဟု။” ။နေမိဘုံခဏ်းပျို၊ ၅၇။

အထက်ပါစပ်အင်တို့က မျောက်နဲ့ ဆိုသည်မှာ လွန်စွာ ကပ်ငြိစေးထန်း သည့်ကော်ကဲ့သို့သောအရာဖြစ်သည်ကို ဖော်ပြလျက်ရှိသည်။ ထိုအရာမျောက် နဲ့ကိုပင်တဖန် ကပ်စေးနဲ့ ဟု ခေါ်ပြန်သည်။ ယင်းစကားတို့တွင် စေး နှင့် နဲ့ တို့ မှာ အနက်တူ ဖြစ်သဖြင့်၊ ကပ် နှင့် မျောက် တို့မှာ အနက်တူ ဖြစ်သင့်သည်။ ယင်း၏အသီးကို ကိုင်ကြည့်လျှင် စေးထန်းထန်းတွေ့ရ၍၊ လူတို့၏အဝတ်၊ တိရစ္ဆာန်တို့၏ အမွှေး၌ တွယ်ကပ်သောအပင်ကို ‘မျောက်နဲ့ပင်’ ခေါ်ရာ၌ လည်း မျောက် ၏အနက် တွယ်ကပ်၊ ကပ်ငြိ ဟု ပင် ဖော်ထွက်လျက်ရှိပြန်၏။ ယင်းအနက်များကို မျောက် နှင့် မိတ်တူဟု ယူဖွယ်ရှိသော တိဗက်-မြန်မာ စကားအချို့က ထောက်ခံလျက်ရှိသည်မှာ-

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ မရူ	မျက်	တွယ်၊ ကပ်
၂။ ကချင်	ဖျော	တွယ်၊ တွဲ
၃။ တိဗက်	ဖျောက်သ် အ်ဖျောက်	တွယ်၊ ကပ် စေးကပ်၊ တွယ်ကပ်

မြန်မာဘာသာ မျောက် နှင့် မရူဘာသာ မျက် ပုဒ်တို့ပြောင်းလဲနိုင် ကြောင်း၊ မြန်မာဘာသာ၌ပင် ရှေးကကမ်းပါးတလျှောက်တွင် ခွေးတောက် နွယ်ပင်များ ပေါက်ရောက်ခဲ့သည့်ဟု ယုံကြည်ရန်ရှိသော ချောင်းကို၊ တောက် နွယ်ချောင်း ဟု ရေးသားခေါ်ဆိုခဲ့သည်ကို၊ နောင် တက်နွယ်ချောင်း ဟု ရေးသားခေါ်ဆိုခဲ့ခြင်း၊ ယခုခေတ်တွင်ပင် မြည်သံများကို ချောက်ချောက် ဟု ရှိ၎င်း၊ ချက်ချက်ဟူ၍၎င်း၊ တောက်ခေါက်သည် ဟူ၍၎င်း၊ တက်ခေါက် သည် ဟူ၍၎င်းဆိုခြင်း၊ ဟောက်တောက်ကန်းသည် ဟူ၍၎င်း၊ ဟက်ဟက် ကဲ့သို့ ဟူ၍၎င်း ကွဲပြတ် ဟူသောအနက်ဖြင့် ဟောက် နှင့် ဟက် ဟု နှစ်မျိုးပင်ဆိုခြင်းတို့ကိုထောက်ရာ၏။

တဖန်ရှေးက မျောက်ဆိပ် ဟု ရေးခေါ်သော အပင်ကို ယခုအများအား ဖြင့် ဖျောက်ဆိပ် ဟူ၍၎င်း၊ တံမြက်၊ တံမျက် ဟု နှစ်မျိုးပင် ရေးခေါ်ခဲ့ သော အရာကို ယခုစကားပြောရာ၌ တမြက် (စည်း)၊ တမျက် (စည်း)ဟူ၍ ၎င်း၊ အပြန်အလှန်အားဖြင့် သခင်ဖုရား ပုဒ်ပျက် ခင်ဖျာ၊ ခင်ဖျာ ကို ခမျာ

ဟု ဆိုသေးသည်ကို၎င်း၊ ထောက်သော် တိဗက်ဘာသာ ဇျောက်သ် နှင့် မြန်မာဘာသာ မျောက် တို့မှာ ပုဒ်ပြောင်းပုဒ်လွှဲမျှသာ ဖြစ်သည်ယူရာ၏။

မြန်မာဘာသာ၌ လူ နှင့် တိရစ္ဆာန်တို့ကို တွယ်ကပ်တတ်သော ရေနေ အကောင်ကို၊ ဝေါဟာရတ္ထပကာသနီနှင့် ဝဏ္ဏဗောဓနသတ်အင်းတို့၌ မျော့ ဟု အပင့်ဖြင့်အရေးပြု၍၊ ကဗျာသာရတ္ထသင်္ဂဟ၌ မြော့ ဟု အရစ်ဖြင့်အရေး ပြုပြီးလျှင်၊ခေတ်သတ်ပုံကျမ်းတို့တွင် မြော့ ဟုအများအားဖြင့်အရေးပြုလျက် ရှိသည်ကို၊ သက္ကရာဇ် ၅၄၄ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ငှက်ပစ်တောင်ကျောက်စာ၊ကျော (တိုင်းရင်းပုံ ၉၄ ခ)၊ ကြောင်းရေ ၄၂-၄၄ တို့၌ ‘မျှါ့.’ ဟု ရေးလျက်ရှိ၍၊ ၈၁၆ ခု ထိုး၊ စစ်ကိုင်းမြို့၊ သစ်ဆိမ့် ကတော်ကျောင်းကျောက်စာတွင်သော် မြော့ ဟု ရေးလျက်ရှိကြောင်းတွေ့ရသည်။

ငှက်ပစ်တောင် ကျောက်စာအရေးနှင့် တက္က ရှေးကျသော ဝေါဟာ ရတ္ထပကာသနီ၊ ဝဏ္ဏဗောဓနသတ်အင်း အရေးပြုတို့ကို ထောက်သော်၊ မျော့၊ မြော့ ဟူသော ခေတ်ရေးနည်း နှစ်ရပ်အနက် မျော့ အရေးက ရှေးကျ၍မူလ ဖြစ်ပုံပေါ်သည်။ ယင်းတွယ်ကပ်တတ်သော အကောင်ဟော မျော့ သည် လည်း၊ တိဗက်ဘာသာ တွယ်ကပ်၊စေးကပ် ဟော အ်ဗျောရ် နှင့် ပုဒ်ပြောင်း ပုဒ်လွှဲမျှဖြစ်၍၊ တိဗက်ဘာသာ ဇျောက်သ်၊ မြန်မာဘာသာ မျောက် ပုဒ်တို့ နှင့်လည်း မိတ်တူဟု ယူဖွယ်ရှိပြန်သည်။ မြန်မာဘာသာ၌ ‘မျောက်’ ဟုခေါ် သော သတ္တဝါကို၊ ထဝယ်နယ်၌ မျော့ ဟု ခေါ်၍၊ ကရင်တို့က မျော ဟု ခေါ်သည်က ‘အောက်’ သရသံနှင့် ‘အော၊အော့’ သရသံတို့ ပြောင်းလဲတတ် ပုံကို ဖော်ပြပေးသေးသည်။ ‘မျောက်’ သည်လည်း အမြဲတစေလိုပင် သစ်ပင်၌ တွယ်ကပ်နေလေ့ရှိသော သတ္တဝါဖြစ်သည်။

ထို့ကြောင့် မြန်မာဘာသာ၌ ‘မျောက်ကောင်၊ မျောက်သား၊မျောက်မ ထား’ ဆိုသည်တို့တွင် ‘မျောက်’ပုဒ်မှာ ‘တွယ်ကပ်’ ဟောဖြစ်၍၊ တွယ်ကပ် တတ်သော ရေနေ ‘မျော့’ ပုဒ်၊ထိုပုဒ်မှ ဆင်းသက်လာသော ‘အရာနှစ်ခုတို့ ကို တွယ်ကပ်ရန် အသုံးပြုသည့်၊ ‘သံမျော့’ ဆိုသည်တွင် ‘မျော့’ ပုဒ်တို့နှင့် လည်း မိတ်တူ၊ ပုဒ်ပြောင်းပုဒ်လဲသာ ဟု ယူရာ၏။

ဖော်ပြပါအကြောင်းတို့ကို ထောက်သော် ‘မျောက်သား’ ၏အနက် ‘မိမိ နှင့် အမြဲတစေ ပူးတွဲနေထိုင် ပေါင်းသင်းလာသူ’ ဟော ဟု ယူသင့်သည်ထင် ၏။ ‘မျောက်သား’ တွင် သား ပုဒ်ကိုသော် အညာသား၊အောက်သား ဆို သည်တို့၌ ကဲ့သို့ လူ၊သူ အနက်ဖြင့်သော်၎င်း၊ သား၊သားမိ (သမီး)ဆိုသည် တို့၌ကဲ့သို့ ငယ်ရွယ်သူ အနက်ဖြင့်သော်၎င်း၊ မည်သို့ပင် ယူစေကာသင့်ရာ

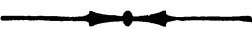
သည်။ မူလထုတ်နှုတ်ချက် (၃)တွင် “မင်းကြီး၏ မျောက်သား၊ ငယ်မယား” ဟု ပါရှိသည်အတိုင်း၊ သာမန်ယေဘုယျအားဖြင့် သုံးနှုန်းရာ၌ မိမိ၏ ငယ်လင်း၊ ငယ်မယား ကို မျောက်သား ခေါ်သည်ဆိုရာ၏။

မျောက်မထား ဆိုသည်၌ မျောက် ကိုလည်း ဤ တွယ်ကပ်၊ ပူးကပ် ဟော ပုဒ်ဟုပင် ယူရာ၏။ မ ပုဒ်ကိုသော် စောင်မ၊ မစ ဟူသော အနက်ဖြင့် သော်၎င်း၊ မြို့မ၊ ရွာမ၊ နေမ ဆိုသည်တို့၌ကဲ့သို့ အကြီး၊ အမား ဟူသော အနက်ဖြင့်သော်၎င်း၊ မည်သို့ပင် ယူစေကာ သင့်ပေမည်။ ဤသို့ယူသော် မျောက်မ ၏ အနက် မိမိ၏လင်ရင်း၊ လင်ကြီးအပြင်၊ တွယ်ကပ်စောင်မ နေသူ၊ ဝါ၊ အတွယ်အကပ်ကြီး ဟူ၍ ပေါ်ထွက်ပေမည်။

မျောက်ဥ ဆိုသည်ကိုသော် ပုဒ်သီးဟူ၍သော်၎င်း၊ မျောက်သတ္တဝါနှင့် ဆက်သွယ်ကာ၊ မျောက်ဦးခေါင်းနှင့်တူသောဥ ဟူ၍သော်၎င်း နှစ်မျိုးပင် ယူဖွယ်ရှိသည်အနက်၊ နောက်အယူကပို၍ သင့်ပုံပေါ်သည်။ အကြောင်း သော်ကား မျောက် သတ္တဝါနှင့် ဆက်စပ်ကာ မျောက်ဆိပ်ပင်၊ မျောက်လုပ်ပင်၊ မျောက်လှေကားပင်၊ မျောက်မြားမြက်၊ မျောက်မျဉ်းအိပ် ဆိုသော စကားများလည်းရှိလေသေးသည်။ ယင်းပုဒ်တို့တွင် မျောက်မြားမြက် ဆိုသည်မှာလည်း မြားကဲ့သို့သော အသီးတန်ငယ်များဖြင့် လူတို့၏ အဝတ်၊ တိရစ္ဆာန်တို့၏ အမွှေးများကို တွယ်ကပ်စေတတ်သော မြက်ဖြစ်သည်။

‘မျောက်နဲ့’ နှင့် အနက်ပရိယာယ်တူ ‘ညောင်နဲ့၊ နဲ့ကော’ ဆိုသော စကားများလည်း မြန်မာဘာသာ၌ ရှိလေသေးသည်။ ‘ညောင်နဲ့’ ၏အနက် ညောင်ပင်မှရသောအစေး ဖြစ်၍၊ ‘နဲ့ကော’ တွင် ကော ပုဒ်မှာ ကော် ပုဒ်နှင့် မိတ်တူ၊ တရုတ်ဘာသာ ကော်၊ အစေး၊ စေးကပ်၊ တွယ်ကပ် ဟော ကိအော၊ ကော ပုဒ်သက်ဖြစ်၍ နဲ့ကော ပုဒ်တခုလုံး၏အနက် ‘စေးကပ်သောကော်၊ ကော်စေး’ ဟု ယူရာ၏။

သို့ဖြင့် မျောက်သား တွင်မျောက် ပုဒ်မှာ ‘မျောက်နဲ့၊ မျောက်နဲ့ပင်၊ မျောက်မြားမြက်၊ မျောက်သတ္တဝါ’ ဆိုသည်တို့၌ကဲ့သို့ တွယ်ကပ်၊ ပူးကပ် ဟော၊ သား ပုဒ်မှာ လူ၊ သူ၊ ဝါ၊ ငယ်ရွယ်သူ ဟောဖြစ်၍၊ ပုဒ်တခုလုံး၏ အနက်တိုက်ရိုက်အားဖြင့် ‘မိမိနှင့် အစဉ်အမြဲ ပူးတွဲနေထိုင်ပေါင်းသင်းသူ’ ဟော၊ သာမန် ယေဘုယျအားဖြင့် ငယ်လင်း၊ ငယ်မယား ဟောဟု ယူဆရာ သတည်း။

၆၉။ မြင့်မို၊ မြင်းမိုရ်

ပါဠိနှင့်သံသကြိုင်ဘာသာတို့ဖြင့် မေရ ဟုခေါ်၍၊ စကြာဝဠာ၏ အလယ်
၌တည်လျက်၊ ယူဇနာပေါင်း မြေပေါ်မြေအောက် ၈၄၀၀၀ စီမြင့်သည်ဟု
ကမ္ဘာဦးကျမ်း၌ ပြဆိုသော တောင်ကြီးကို၊ မြန်မာဘာသာအားဖြင့်
ရှေးသားခေါ်ဆိုကြရာဝယ်၊ ရှေးကျောက်စာတို့တွင်၎င်း၊ ခေတ်ပုံနှိပ်စာအုပ်
တို့တွင်၎င်း၊ အမျိုးမျိုးကွဲပြားနေကြသည်။ ဤသို့ ကွဲပြားလျက်ရှိသော အရေး
သမိုင်းမှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်သည်။

(၁)။ ၇၅၄ ခုစွဲ၊ အဝမြို့၊ မင်းကြီးစွာစော်ကဲနှင့် မိဖုရားကျောင်း
ကျောက်စာတွင် မြင့်မိုရ် ဟုရေးသည်။

(၂)။ ၈၀၄ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ တက်နွယ်ကျောင်း ကျောက်စာတွင် မြင့်မိုရ်
ဟုရေးသည်။

(၃)။ ၈၀၄ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ မြစည်းခုံကျောက်စာတွင် မြင့်မိုရ် ဟုရေးသည်။

(၄)။ ၁၀၁၁ ခုစွဲ၊ စစ်ကိုင်းမြို့၊ ရာဇမဏိစူဠာကျောက်စာတွင် မြင့်မိုရ်
ဟု ရေးသည်။

(၅)။ ၁၁၄၀ ခုစွဲ၊ အဝမြို့၊ လောကမာန်အောင်ကျောက်စာတွင် မြင့်မိုရ်
ဟုရေးသည်။

(၆)။ ၁၁၈၄ ခုစွဲ၊ အဝမြို့၊ မဟာဇေယပထတန်ထား ကျောက်စာတွင်
မြင်းမိုရ် ဟုရေးသည်။

(၇)။ ၁၁၈၅ နှစ်လောက်၊ ၁၂၅၀ ပြည့်နှစ်အတွင်းထိုး အရပ်ရပ်
ကျောက်စာတို့တွင် မြင်းမိုရ် ဟုရေးသည်။

(၈)။ ၁၂၄၃ ခုစွဲ၊ အမရပူရမြို့အနီး၊ တန်ထားတည်ကျောက်စာတွင်
မြင့်မိုရ် ဟုရေးသည်။

ခေတ်ပုံနှိပ် စာအုပ်များအနက် အချို့တို့ကို ဖော်ပြရမည် ဆိုသော်၊
ရန်ကုန်မြို့၊ ဟံသာဝတီတိုက်မှ ၁၂၅၂ ခုနှစ်ထုတ်၊ မဟာဇနကပျို့၊ ၁၂၅၇
ခုနှစ်ထုတ် ရတနာနဒီမော်ကွန်း၊ ရန်ကုန်မြို့၊ ဇေတဝတီတိုက်မှ ၁၂၅၇ ခုနှစ်
ထုတ်၊ မော်ဘီဆရာသိန်း၏ ပေါရာဏ ဒီပနီကျမ်း၊ မန္တလေးမြို့၊ မြန်မာ
တာရာတိုက်မှ ၁၂၆၀ ခုနှစ်ထုတ်၊ ဝေါဟာရလိနတ္ထဒီပနီကျမ်း၊ မန္တလေးမြို့၊
ဇမ္ဗိမျက်မှန်တိုက်မှ ၁၂၆၀ ခုနှစ်ထုတ် ပလိပ်စားချောင်း စသည်တို့၌ မြင့်မိုရ်
ဟု ရေးသည်။

ရန်ကုန်မြို့၊ ဟံသာဝတီတိုက်မှ ၁၂၅၂ ခုနှစ်ထုတ် ဝေဿန္တရာပျို့၊
ပ-န-၃၂

၁၂၅၆ ခုနှစ်ထုတ်၊ နေမိဘုံခင်းပျို့၊ ရန်ကုန်မြို့၊ အမေရိကန် သာသနာပြု ပုံနှိပ်တိုက်မှ ၁၂၅၄ ခုနှစ်ထုတ်၊ ယုဒသန် မြန်မာ-အင်္ဂလိပ် အဘိဓာန်၊ ရန်ကုန်မြို့၊ မြန်မာသံတော်ဆင့်တိုက်မှ ၁၂၆၀ ခုနှစ်ထုတ် ရာမရကန် စသည်တို့၌ မြင်းမိုရ် ဟုရေးသည်။

သတ်ပုံနှင့် ဝေါဟာရကျမ်းတို့ကို ကြည့်ပြန်သော် ဝေါဟာရဏ္ဍပကာသနီ ၌ မြင်းမိုရ် ဟုရေး၍၊ ဝဏ္ဏဗေဒနသတ်အင်းနှင့် ကဗျာသာရတ္ထသင်္ဂဟတို့၌ မြင်းမိုရ် ဟု အရေးပြလျက်ရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။

အထက်ပါကျောက်စာ၊ ပုံနှိပ်စာအုပ်၊ သတ်ပုံကျမ်း စသည်တို့မှ ပေါ် ထွက်သော အချက်တို့သည်ကား-

(၁)။ အင်းဝတခေတ်လုံးတွင် မြင်းမိုရ် ဟုရေးသည်။

(၂)။ ကုန်းဘောင်ခေတ်အလယ်လောက်တွင် မြင်းမိုရ် ဟုသောအရေး ပေါ်ပေါက်လာသည်။

(၃)။ ကုန်းဘောင်ခေတ် ဘိုးတော်မင်းတရား လက်ထက်လောက်မှစ၍ မြင်းမိုရ် ဟုသောအရေး တွင်ကျယ်လှသည်။

(၄)။ ကုန်းဘောင်ခေတ်ဦးလောက်မှစ၍ မြင်းမိုရ် ဟုသောအရေးလည်း ရှိခဲ့သည်။

(၅)။ ယခုခေတ်တွင် မြင်းမိုရ်၊ မြင်းမိုရ် ဟုသော အရေးနှစ်ရပ်ရှိသည် အနက် မြင်းမိုရ် အရေးကိုပို၍လိုက်နာလျက် ရှိသည်။

အင်းဝခေတ်ကျောက်စာတို့တွင် မြင်းမိုရ် ဟုရေးသည်ကို မြင်းမိုရ်၊ မြင်းမိုရ်၊ မြင်းမိုရ် ဟု သုံးမျိုးပင် ဖတ်ရှုတ်နိုင်သည်အနက်၊ မည်သို့ဖတ်ရှုတ်ကြသည်ကို တပ်အပ်သေချာမသိနိုင်ပေ။ အသတ်ကာရန်တို့တွင် ထည့်၍စပ်သည်ကိုလည်း မတွေ့ဘူးချေ။ သို့ရာတွင် ၇၇၄ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ မြစည်းခုံကျောက်စာ၌-

“ဿှစ်သောင်လေထောင်း၊ မြင်မြင်ဆောင်သာ၊ မြင်မိုရ်တောင်နှင့်၊ ရှည်ဩင်မြင်လျက် (ရှစ်သောင်းလေးထောင်၊ မြင့်ခြင်းဆောင်သား၊ မြင့်မိုရ် တောင်နှင့်၊ ရှည်အောင်မြင်လျက်)။”

ဟု ရေးလျက်ရှိရာ၊ မြင့်ခြင်းသဘောကိုပင် အဓိကထား၍၊ အထပ်ထပ် ဆိုလျက်ရှိသဖြင့် မြင်းမိုရ် ဟုရေးလျက်ရှိသည်ကို မြင်းမိုရ် ဟု ဖတ်ရှုတ်သည် ဟု တွေးဆင်ဖွယ်ရှိ၏။

ညောင်ရမ်းခေတ်၊ ရာဇမဏိရူဠာကျောက်စာတွင် နဂိုရ်၊ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သံသိုဠ် ဟု ပါဠိပုဒ်ပျက်တို့၌ ပါဠိလက္ခဏာများပြ၍ ရေးသားသည်ပြင်၊ ပါဠိပုဒ်ပျက် မဟုတ်သည့် ကိုယ်၊ ခိုလ်မ၊ တို့ကိုပင် ပါဠိပုဒ်ပျက်ဟု ယူဆကာ၊ ပါဠိ

လက္ခလာများပြ၍ ရေးသားလျက်ရှိသော်လည်း၊ မြင့်မိုရ် တွင် မိုရ် ဟုမရေး သည်မှာ၊ ထိုခေတ်ထိုကာလတိုင် မိုင် ပုဒ်သည် မေရု ပုဒ်ပျက်ဟု ပညာရှိ များ မထင်မြင် မယူဆသေးကြောင်း ပေါ်ထွက်လျက်ရှိ သည်။

ကုန်းဘောင်ခေတ်လယ်၊ ဘိုးတော်မင်းတရား လက်ထက်လောက်မှစ၍ မြင့်မိုရ်၊ မြင့်မိုရ်၊ မြင်းမိုရ် ဟုရေးသားလာကြရာ၊ မြန်မာစကားသက်သက် ဖြစ်သော ရှေ့ပုဒ်နှင့်စပ်လျဉ်း၍၊ အယူအမျိုးမျိုး ကွဲလျက်ရှိသော်လည်း၊ နောက်ပုဒ်ကိုသော် ပါဠိဘာသာ မေရု ပုဒ်ပျက်ဟုအယူအဆချင်းတူကာ မိုရ် ဟု တစ်နှစ်တည်းဖြင့် ရေးကြသည်၌၊ ပညာရှိတို့သည် မည်မျှပါဠိဖက်သို့ သန်၍ လာကြသည်ကို ခန့်မှန်းနိုင်ပေ၏။ သို့ရာတွင် ကုန်းဘောင်ခေတ်ဦးလောက် တွင် ဝေါဟာရတ္ထပကာသနီကျမ်း၌ မြင့်မိုရ် ဟုရေးသားသုံးစွဲသည်ကို မြင့်၊ မြင်း အရေးတို့နှင့်စပ်လျဉ်း၍၊ လွန်စွာမှတ်သားဖွယ် ဘောင်းသည်။ အင်္ဂလိတ် မင်းတို့လက်ထက် ရိုက်နှိပ်သော စာအုပ်တို့တွင် မြင်းမိုရ် ဟူသော အရေး တွင်ကျယ်၍လာသည်မှာ ကုန်းဘောင်ခေတ်နောက်ပိုင်းအရေးတို့၏ သဲလွန်စ အတိုင်းပင်ဖြစ်သည်။ ယခုခေတ်တွင် ထိုကုန်းဘောင်ခေတ်နှင့်အင်္ဂလိတ်ခေတ် အမွှေးဆိုးများကို ဆက်ခံလျက်ပင် ရိုသေးသည်ဆိုရာ၏။

မြင့်၊ မြင်း အရေးနှစ်ရပ်တွင် မြင်း အရေးကြိုက်သူတို့က၊ ယင်းစကား သည် ဟောင်းမြင်း၊ စမြင်း ဆိုသည်တို့၌ကဲ့သို့ ဟောင်းခြင်း၊ အိုခြင်း၊ ကြာမြင့်ခြင်း ဟောဟု ဆိုကြ၏။ သို့ရာတွင် မေရု တောင်ကို အခြားကမ္ဘာ တန်ဆာတို့ထက် ဟောင်းကြောင်း၊ အိုကြောင်း၊ ကြာမြင့်ကြောင်းကို မည်သည့် ကျမ်းကမျှမဆို၊ မည်သူကမျှသည်း ထိုအကြောင်းကို ဖွဲ့နွဲ့ချီးကြူးခြင်း မပြု။ မေရုတောင်သည်လည်း အခြားကမ္ဘာတန်ဆာတို့နှင့် တပြိုင်နက်ဖြစ်ခြင်း ပျက်ခြင်းရှိသည်ဟုသာ အာဒိကပ္ပစသော ကမ္ဘာဦးကျမ်းတို့၌ဆို၏။ ထိုတောင် သည် မြေအောက် ယူဇနာ ၈၄၀၀၀၊ မြေပေါ်ယူဇနာ ၈၄၀၀၀၊ ပေါင်း ယူဇနာ ၁၆၈၀၀၀ မြင့်၍၊ အခြားတောင်တို့ထက် အလွန်အကျူး၊ အထူး ပိုမိုမြင့်မောက်ကြောင်းကိုသာ အရပ်ရပ်ကျမ်းတို့၌လာ၍၊ အသပ်ထပ်ပညာ ရှိတို့ ဖွဲ့ဆိုသီကုံးကြသည်ကိုသာ တွေ့ရသည်။

ပင်းယမြို့ စတုရင်္ဂဗလအမတ်ကြီး စီရင်သော ပါဠိအဘိဓာန်ဋီကာတွင် မေရု ပုဒ်ကို—

“မိနာတိဟိံသတိ၊ သဗ္ဗေပဗ္ဗတေ၊ အတ္တနာဥစ္စာတရထွေနာတိ မေရု”

ဟုဖွင့်ဆိုလျက်ရှိသည်။ အတ္တနော၊ မိမိ၏၊ ဥစ္စတရထွေနာ၊ ပိုမိုမြင့်မောက် သောသဘောဖြင့်၊ သဗ္ဗေပဗ္ဗတေ၊ အလုံးစုံသောတောင်တို့အား၊ မိနာတိ

ဟိံသတီတိ၊ ညှင်းဆဲဒိပ်စက်သောကြောင့်၊ မေရ၊ မေရမည်၏။ လိုရင်း အနက်၏အချုပ်ကိုဆိုသော်၊ အခြားတောင်တို့ထက် ပိုမိုမြင့်မောက်သဖြင့်၊ အခြားတောင်တို့အား ဒိပ်စက်သကဲ့သို့ ရှိနေခြင်းကြောင့် မေရ ဟုခေါ်သည် ဟူ၏။ မြန်မာဘာသာဖြင့် မြင့်မိုဝ် ဟုရေးခေါ်ခြင်းသည်၊ ထို မေရ ပုဒ်၏ အဖွင့်နှင့် တသဘောတည်းကိုက်ညီလျက်ရှိ၏။ ထိုသို့ကိုက်ညီအောင်ရေးခေါ် သည်ဟုလည်း ယူဖွယ်ရှိ၏။ အခြားသူတို့ထက် ပို၍ဖုန်းကြီးသူကို ဖုန်းမို၊ မြတ်ဖုန်းမို ဟုသီခြင်းကဗျာတို့တွင် ဖွဲ့ဆိုသည်အတိုင်း၊ အခြားတောင်တို့ထက် ပို၍မြင့်သောတောင်ကို မြင့်မိုဝ်၊ (မြင့်မို) ဟု ခေါ်သည်ဆိုရာ၏။

မေရ ပုဒ်မှ မိုရ် ဖြစ်လာလျှင်၊ အဘယ်ကြောင့် သုမေရ ပုဒ်မှ သုမိုရ်၊ နေရ ပုဒ်မှ နိုရ်၊ သုနေရ ပုဒ်မှ သုနိုရ် မဖြစ်လာသနည်းဟူ၍ မေးသင့်ပေ သည်။ မေရ ပုဒ်ကို မိုရ် ဖြင့်ပြီးသင့်လျက်၊ အဘယ်ကြောင့် မြင် (မြင့်၊မြင်း) ပုဒ်တို့ကို ကပ်ရပြန်သနည်းဟုလည်း နောက် ထပ် မေး သင့် ပြန်သေးသည်။ စင်စစ်သော် သဒ္ဒါနည်းအရ ဧာ သရမှ ဧာ သရသို့ ပြောင်းရိုးမဟုတ်၊ ဧာ သရနှင့် အိ၊ အညံ သရ၊ အု၊ အော သရနှင့် အို သရတို့သာပြောင်းလဲ ရိုးရှိသည်။ ထို့ကြောင့် မေရ ပုဒ်မှ မိုရ် ပုဒ်သို့ သက်သည်ဆိုခြင်းမှာ ယုတ္တိ မတန်လှချေ။

ရှေးခေတ်တို့တွင် ကိုင် ဟုသော်၎င်း၊ မိုဝ် (မိုး)ဟုသော်၎င်း၊ ရေးသား လာသော မြန်မာစင်စစ်စကားများကို၊ နောက်ခေတ် ပါဠိဘာသာ စန်းထ လာသောကာလတွင်၊ ယင်းစကားများကို ပါဠိပုဒ်ပျက်များဟု ယူဆကာ၊ ကိုယ်၊ မိုဗ်း ဟုပါဠိအသွင်အပြင်များကို တပ်ဆင်ပေးသည့်နည်းတူ၊ မြင်မိုဝ် (မြင့်မို) ဟူသော မေရ ၏သဘောအနက်ကိုယူ၍ မြန်မာလိုရေးသားခေါ်ဆို ခဲ့သောစကားကို၊ နှောင်းခေတ် ပါဠိသန်ပညာရှိတို့က၊ ပါဠိ မေရ ပုဒ်ပျက် ဟု ယူဆရာ မိုဝ် တွင် ရ ၏လက္ခဏာ ရ် ကိုတပ်ဆင်ပေးလိုက်သဖြင့် မြင့်မိုရ် ဟု ရေးဆိုခဲ့သည်မှာ၊ ရှေးခေတ်များတွင် မြင်မိုဝ် ဟုရှေ့ပုဒ်တွင် အမြစ်၊ဝိသဇ္ဇနိ မပါဝဲရေးသည်ကို မြင်း ဟု ယူဆဖတ်ရွတ်ကာ၊ မြင်းမိုရ် သို့နောက်ဆုံးတွင် အရေးပြောင်းလဲလာသည်မှာ ထင်ရှားပေတော့သည်။ ထို့ကြောင့် ရှေးခေတ် အရေးမှန်အတိုင်းလည်းကျ၍၊ ပါဠိအခေါ် မေရ ပုဒ်၏အနက် သဘောနှင့် လည်း တပြေးညီသည့် မြင့်မို ဟူသော အရေးသည်သာ ထုံးမှီစံမျှ ကျန် မှန်ကန်သောအရေးဖြစ်ကြောင်း သဘောပေါက်ရာသတည်း။

၇၀။ မြန်မာ

မြန်မာ ဟူသောမိမိတို့ လူမျိုးအမည်၏ ရင်းမြစ်နှင့် အနက်တို့၌၊ မြန်မာ တိုင်းအထူးပင်စိတ်ဝင်စားကြပေမည်။ သို့ရာတွင်၊ လူမျိုးတို့၏ အမည်များ ၌ အခြားအမည်များကဲ့သို့ ရင်းမြစ်နှင့် အနက်တို့ ရှိရမည်ဖြစ်သော်လည်း၊ ယင်းတို့ကို စိစစ်ထုတ်ဖော်ရန်ကား လွန်စွာ ခဲယဉ်းတတ်လေသည်။ မည်မျှ ပင်လိုလား၊ မည်မျှပင် ကြိုးစားသော်လည်း၊ တိကျသေချာသော အဖြေကို ရကောင်းမှ ရပေမည်။

လူမျိုး၏ အမည်ဟူသည်မှာ မိမိတို့ကို မိမိတို့ကိုတိုင်က ခေါ်ခြင်းနှင့်၊ မိမိ တို့၏ပတ်ဝန်းကျင်ရှိ၊ မိမိတို့နှင့် ဆက်ဆံခြင်းရှိသည့် လူမျိုး အသီးသီး တို့က ခေါ်ခြင်းဟူ၍၊ အမျိုးမျိုးရှိနိုင်သည်။ ဥဒါဟရုဏ်ဆောင်ရသော်၊ မိမိကို မိမိ တို့က လောင်း၊လောင်းခေါ် ဟု ခေါ်သောလူမျိုးကို ကချင်နှင့် မြန်မာတို့က မရ ဟုခေါ်၍၊ အဇီလူမျိုးတို့က လလင်၊ လရှိလူမျိုးတို့က လင် ဟုခေါ် သည်။ ဤသို့ရှိရာ၌ မိမိတို့ကို မိမိခေါ်ဆိုသောအမည်များ၌ ယေဘုယျအား ဖြင့် လူ ဟူ၍ အနက်ရှိတတ်သည်။ မရ ဥဒါဟရုဏ်၌ပင်၊ ယင်းတို့ကို ယင်း တို့ခေါ်သည့် လောင်း၊လောင်းခေါ် ၏အနက် လူ ဖြစ်သည်။ လောင်း ပုဒ် သည် မြန်မာဘာသာ လူ နှင့်မိတ်တူဖြစ်၏။ သို့ရာတွင် နေရာတိုင်း၌ ဤသို့ ချည်းဟူ၍လည်း မယူဆရာ။ မြန်မာတို့က ပေါင်းရွှေချင်းဟုခေါ်သော လူမျိုး တို့က ယင်းတို့ကို ယင်းတို့ လဲ (Lai) ဟု ခေါ်ဆိုရာ၊ ယင်းတို့ဘာသာ၌ လဲ ပုဒ် သည်၊ မြန်မာဘာသာ လယ် (အလယ်ကောင်) နှင့် မိတ်တူ၊ အလယ်ကောင် ဟောဖြစ်သည်။ ယင်းတို့ကို ယင်းတို့ ဤသို့ခေါ်ဆိုသည်မှာ၊ ယင်းတို့အနွယ် လူမျိုးများနေထိုင်ရာ အနောက်ရိုးမတောင်တလျှောက်တွင် အလယ်ဗဟို ကျ သောအပိုင်း၌ ယင်းတို့ နေထိုင်သူများဖြစ်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည်။

လူတမျိုးကို အခြား လူတမျိုးက ခေါ်သော အမည်တွင်လည်း၊ ထိုခေါ် သော လူမျိုး၏ဘာသာဖြင့် လူ ဟူသောအနက် ရှိနိုင်ရာသေးသည်။ ဥဒါဟ ရုဏ်၊ အနောက်ရိုးမ တောင်ပေါ်သားများကို မြန်မာတို့က ချင်း ဟု ခေါ်ဆို ရာ၊ ချင်း ၏အနက်မှာ၊ ‘အိုအချင်း၊ အချင်းချင်း၊ မင်းချင်း၊ သူငယ်ချင်း၊ ချင်း တို့တတွေ’ စသဖြင့် ဆိုသည်တို့ကဲ့သို့ လူ ဟောဖြစ်သည်။ ကချင် ဟူသော မြောက်ဖက် တောင်ပေါ်သားတို့အား မြန်မာတို့က ခေါ်သောအမည်တွင် ချင် ပုဒ်မှာလည်း ချင်း နှင့်မိတ်တူ လူ ဟောပင်ဖြစ်သင့်သည်။ ကချင် ပုဒ် သည်၊ ယင်းတို့အား ထရုတ်တို့ကခေါ်သော ယေရှင် ပုဒ်မှ ဆင်းသက်လာ

သည်ယူစေကာ၊ တရုတ်ဘာသာ ဂျင် ပုဒ်သည် မြန်မာသာ ချင်း ပုဒ်နှင့် မိတ်တူ၊ လူ ဟောပင်ဖြစ်သည်။

လူမျိုးအမည်တို့နှင့် စပ်လျဉ်း၍ ဖြစ်တတ်သော သဘောတရားများကို ဤ မျှ ဆင်ခြင်ပြီးသော်၊ မြန်မာ ဟူသော မိမိလူမျိုးအမည်နှင့် စပ်လျဉ်း၍၊ ယင်း ၏ ရင်းမြစ်ကို စူးစမ်းရန်လိုအပ်သည်။ ဤသို့ စူးစမ်းရာ၌၊ မြန်မာတို့အား၊ ယင်း တို့၏ ပတ်ဝန်းကျင်လူမျိုးတို့က မည်သို့ ခေါ်ဆိုသည်ကို ရှေးဦးစွာ ဖော်ပြရန် လိုလေသည်။

လူမျိုး	အခေါ်	လူမျိုး	အခေါ်
၁။ အာချင်	မန်	၇။ သျှမ်း	မန်
၂။ မရ	မျောန်	၈။ တရုတ်	မိအေန်
၃။ လရှို	လမျောန်	၉။ ကရင်	ပယော
၄။ ကချင်	မျောန်	၁၀။ မွန်	ဗမာ
၅။ ပုန်	မျော	၁၁။ သိုင်း	ဗမာ
၆။ ချင်း	ကော်လ်	၁၂။ ကုလား	မြမာ

အထက်ပါတို့တွင် မန်၊ မျောန်၊ မျော၊ မိအေန် ပုဒ်တို့မှာ မြန်မာ တွင် မြန် ပုဒ်ပြောင်း ပုဒ်သက်များသာ ဖြစ်သည်ယူရာ၏။ ဆိုင်ရာ ဘာသာတို့တွင် ယင်း ပုဒ်တို့သည် မြန်မာတို့နှင့်စပ်လျဉ်း၍ မည်သို့မျှ ထူးခြားသောအနက်များ ရှိပုံ မပေါ်။ မွန်နှင့် ထိုင်အခေါ် ဗမာ ပုဒ် ကုလားအခေါ် မြမာ ပုဒ်တို့သည် လည်း မြန်မာ ပုဒ်ပျက်ပင် ဖြစ်သင့်သည်။ မြန်မာ ကို ဗမာ၊ မြမာ ဟု ပြောင်းလဲခေါ်ဆိုသည်မှာ မြိတ် ကို မိတ်၊ မြင်း၊ မြို့ ကို ထဝယ်အရပ်၌ မြင်း၊ မြို့ ဟု ခေါ်ဆိုသည့်နည်းတူဖြစ်သည်။ ချင်းအခေါ် ကောလ် ၌ အနက် ထူး ခြားရှိပုံပေါ်သည်။ သို့ရာတွင် ဤအကြောင်းကို အောက်တွင်မှ စဉ်းစားပါ မည်။

မြန်မာ ဟူသော အရေးအခေါ်ကို ကျောက်စာတို့အနက်၊ ၄၅၂ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ တောင်ဂူနီကျောက်စာတွင်မှ စတင်တွေ့ရသည်။ ထီးလိုင်ရှင် ကျန်စစ် သားမင်း (၄၄၆-၄၇၃) လက်ထက်၊ နန်းတက်စလောက်တွင်ထိုး၊ နန်း တည်အခမ်းအနား မွန်ကျောက်စာ၌သော် မြန်မာကို မွန်ဘာသာဖြင့် မိမ်ာ ဟု ရေးခေါ်လျက်ရှိသည်။ ဤ မိမ်ာ အခေါ်သည်လည်း မြန်မာ ပုဒ်သက် ပင် ဖြစ်ရာသည်။ ဤအရေးအခေါ်မှ မြန်မာ ကို ခေတ်မွန်အခေါ် ဗမာ ပုဒ် သက်ခဲ့သည်။ ပုဂံခေတ်၊ အင်းဝခေတ်၊ ကုန်းဘောင်ခေတ်ထိုး မြန်မာကျောက်

စာအားလုံး၌လောက်ပင်လျှင် မြန်မာ ဟူသောအရေးကိုသာ တွေ့ရသည်။ အနည်းငယ်မျှသောအင်းဝနှင့် ကုန်းဘောင်ခေတ်ထိုး စာတို့၌သာ မြေမာ၊ မြေမာ ဟူသော အရေးဖောက်များကို တွေ့ရသည်။ ဤသို့တွေ့ရသည်မှာ လည်း၊ မြန်မာ ကို ပါဠိဘာသာဖြင့် ရှေ့ပုဒ် န သတ်ကို နောက်ပုဒ် မ နှင့် ခွေးဖော်ပြုကာ မြေမာ ဟု ပါဠိစီရင်သို့ လိုက်ပါသွားသောကြောင့် ဖြစ်သည် ထင်ဖွယ်ရှိ၏။ မြန်မာ ဟူသော အခေါ်သည်သာ ပုဒ်ရင်းဖြစ်သဖြင့် ယင်း ၏ ဗျူဟာကိုသာ ထုတ်ရပေမည်။

မြန်မာ ဟူသော စကားတွင် မြန် ကို လျှင်မြန်၊ မာ ကို သန်မာ၊ မာ ကျော ဟု ယခုအများအားဖြင့် သာမန်ပေါ်ထင်လျက်ရှိသော အနက်များ ဖြင့်ပင် ဗျူဟာထုတ်ခဲ့ကြသည်။ သို့ရာတွင် မြန်မာ နှင့် အနီးစပ်ဆုံးပုဒ် ပြိုင်တိုမှာ မြန်မာဘာသာ၌ ယုတ်မာ၊ လိမ္မာ တို့ဖြစ်ကြသည်။ ယုမ္မာ၊ လိမ္မာ တွင် မာ ပုဒ်တို့သည် ကြိ မား၊ မြင့်မား၊ မိုမား ဆိုသည်တို့၌ မား ပုဒ်၊ နေမ၊ မြစ်မ၊ ရွာမ ဆိုသည်တို့၌ မ ပုဒ်တို့နှင့်မိတူ၊ အနက်တူ၊ အသံပြောင်း၊ အသံ လွဲမျှသာဖြစ်၍၊ ကြိ မား၊ လွန်ကဲ ဟောဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ယုတ်မာ ၏ အနက် လွန်စွာယုတ်၊ လိမ္မာ ၏အနက်လွန်စွာ လိန်၊ ဝါ၊ ပါးနပ်၊ ကျင်လည်၊ ကျွမ်းကျင် ဟောဟု ယူဆရာ၏။ လိမ္မာ ဆိုသည်၌ ရှေ့ပုဒ်သည် ‘လိမ်ကျစ်၊ လိမ်ရှုပ်၊ လိမ်ကောက်၊ လိမ်လည်’ဆိုသည်တို့၌ လိမ် ပုဒ်မဟုတ်တန်ရာ၊ အောက်ပါတရုတ်၊ တိဗက်ဘာသာပုဒ်များနှင့် မိတ်တူ၊ ကျင်လည်၊ ကျွမ်းကျင် ဟောဟု ယူဆရာ၏။

ဘာသာ	စကား	အနက်
(၁) တရုတ်	လိအင် (K.542)	ကျင်လည်၊ ကျွမ်းကျင်
(၂) တိဗက်	ဖြိန်၊ သ်ဖြိန်	၎င်း

လိမ္မာ တွင် ရှေ့ပုဒ်သည် တရုတ်ဘာသာ လိအင် နှင့် ဗျည်းသံချင်းတူ ၍၊ တိဗက်ဘာသာ ‘ဖြိန်’ နှင့် ဗျည်းယှဉ်သရသံချင်း တူသည်ကို ထောက် သော်၊ ယင်းပုဒ်ရင်းသည် လိန် ဖြစ်သင့်သည်။ လိန် မှ နောက် မာ သို့လိုက် ၍၊ မြန်မာ ကို မြေမာ ရေးဆိုသည်၌ကဲ့သို့ လိမ္မာ ဖြစ်လာသည် ယူရာ၏။ တိဗက်ဘာသာတွင်သော် လိန် မှ ဂ ရှေးပြေးသော ခိန် သို့ ကူးပြောင်းသွား သည်ဆိုရာ၏။ ထို့ကြောင့် လိမ္မာ တွင် လိန် ပုဒ်သည် ကျင်လည်၊ နားလည်၊ လက်လည် ဆိုသည်တို့၌ကဲ့သို့ လည် နှင့် မိတ်တူ၊ အနက်တူ ‘သိ၊ နားလည်၊ ပါးနပ်၊ ကျင်လည်၊ ကျွမ်းကျင်’ ဟောဖြစ်သည်ယူရာ၏။ ဤတွင် လိန် ပုဒ်နှင့် ‘လိမ်ကျစ်၊ လိမ်ရှုပ်၊ လိမ်ကောက်၊ လိမ်လည်’ တို့တွင် လိမ် ပုဒ်၊ လည် ပုဒ်

နှင့် ‘ပတ်လည်၊ လှည့်လည်၊ လိမ်လည်၊ လော်လည်တို့တွင် လည် ပုဒ်တို့ကို ခွဲခြားမှတ်သားသုံးစွဲရာသည်။

မြန်မာ ဆိုသည်တွင် မြန် ပုဒ်ကို လျင်မြန်၊ မြန်ဆန် ဟူသောအနက်၊ မာ ပုဒ်ကို ယုတ်မာ၊ လိမ္မာ ဆိုသည်တို့၌ကဲ့သို့၊ ကြီးမား၊ လွန်ကဲ ဟူသောအနက် တို့ဖြင့် ယူသော် မြန်မာ ၏အနက် လွန်စွာမြန် ဟု ပေါ်ထွက်ပေမည်။ ဤ သို့ ကောက်ယူခြင်းဖြင့် ပေါ်ထွက်လာသော အနက်တို့မှာ သဘာဝကျသည်။ ရှေးအခါက မြန်မာတို့ အလွန်လျင်မြန်စွာ လှုပ်ရှားသွားလာ လုပ်ကိုင် ဆောင်ရွက်လေ့ရှိသည်။ အလွန်လျင်မြန်စွာ ကြီးပွားတိုးတက်ခဲ့သည်ဟူသော သမိုင်းရာဇဝင်လာအချက်တို့နှင့်လည်း ကိုက်ညီသည်ဆိုရာ၏။

မြန်မာဘူသည် ရှေးအခါက အလွန်လျင်မြန်စွာ လှုပ်ရှားသွားလာ၊ လုပ် ကိုင်ဆောင်ရွက်လေ့ရှိခဲ့သည်မှာ၊ မြင်းကိုစီးလေ့ရှိခြင်း၊ မြင်းစီးအတတ်၌ ကျွမ်းကျင်ခြင်း၊ မြင်းစီး၍လှုပ်ရှားသွားလာ တိုက်ခိုက်လေ့ရှိခြင်းကြောင့် ဟု အချို့သုတေသီတို့ ထင်မြင်ယူဆကြသည်။ ဤသို့ယူဆသဖြင့်လည်း မြန်မာ တွင် မြန် ပုဒ်ကို မြင်း ဟောဟု ယူဆလိုကြသည်။ ‘မြင်း’ ကိုလည်း ယခုတိုင် ရခိုင်သားတို့က မြန်(င်း) ဟု ခေါ်ဆိုလျက်ရှိသည်။ ချင်းတို့က မြန်မာတို့အား ကောလ်၊ ကောလ်ပါ ဟု ခေါ်ဆိုရာ၌ ကောလ် ၏အနက် ချင်းဘာသာတို့၌ ထူးခြားစွာ မပေါ်ထွက်တော့ သော်လည်း၊ နှာဂဘာသာတို့တွင်သော် ကောလ်၊ ကောရ် ၏ အနက်မှာ ‘မြင်း’ ဟောဖြစ်ကြောင်းတွေ့ရသည်။ ပါ ပုဒ် မှာလူ၊ လူကြီး၊ အကြီးအကဲ ဟောဖြစ်သည်။ မား ပုဒ်မှာလည်း တရုတ်ဘာသာ သျှမ်းဘာသာတို့၌ ‘မြင်း’ ဟောပင်ဖြစ်ပြန်သည်။ ထို့ကြောင့် ‘မြန်’ ပုဒ်ကို ‘မြင်း’ ဟောယူ၍၊ ‘မာ’ ပုဒ်ကိုသော် တရုတ်-ထိုင်ဘာသာလာ ‘မြင်း’ ဟော ပုဒ်ဟုပင် ယူသော် မြန်မာ ၏ အနက် ‘မြင်း’ ဟု ပေါ်ထွက်ပေမည်။ ‘မာ’ ပုဒ်ကို အထက်၌ကဲ့သို့ ‘ကြီးမား၊ လွန်ကဲ’ ဟောဟု ယူလျှင် ‘မြန်မာ’ ၏ အနက် ‘မြင်းကြီး၊ မြင်းစီးကြီး’ ဟု ပေါ်ထွက်ပေမည်။ ဤသို့ ယူသဖြင့်ရအပ် သော အနက်တို့မှာ ‘မြန်မာ’ တို့၏ ရှေးအလေ့အထများနှင့် ကိုက်ညီလျက် ရှိသော်လည်း၊ ဘာသာဗေဒနည်း၊ သဒ္ဒါနည်းများ အရသော် ‘မြန်မာ’ ကို ‘လိမ္မာ၊ ယုတ်မာ၊ စွမ်းစွမ်းတမာ၊ ဝှံ့ချီးတမာ’ ဟူသည်တို့၌ကဲ့သို့ ‘အလွန်မြန်’ ဟု အနက်ကောက်ယူခြင်းကပို၍ သဘာဝကျသည်။ သင့်သည်ဆိုရာသတည်း။

၇၁။ မြန်လူ

မြန်လူ ဟူသောစကားသည်ပုဂံခေတ်ကျောက်စာတို့၌ထက် အင်းဝခေတ် ကဗျာတို့တွင် ပို၍အသုံးတွင်ကျယ်ခဲ့သော စကားဖြစ်သည်။ ပုဂံခေတ်ကျောက် စာတို့အနက်၊ ၅၂၇ခုစွဲ၊ အထောလတ် (ဓမ္မရံကြီး) ကျောက်စာတွင်သာ 'မြလူကျာလံညောင် (မြလူကျင်လည်းကောင်း) ဟုရေးသည်၌ မြန်လူ နှင့် နီးစပ်၍ မြန်လူ၏ ပုဒ်ရင်းဟု ယုံကြည်ဖွယ် ရှိသည့် မြလူ ဟူသော စကားကို တွေ့ရသည်။

အင်းဝခေတ်ကဗျာတို့တွင်သော် မြန်လူ စပ်အင်ကို တော်တော်များများ ပင်တွေ့ရသည်။

(၁) “မိကြီး မိထွေး၊ နို့ကျွေးထိန်းယ၊ ယောက္ခမက၊ စသည်ဘယ်သူ၊ မြန်လူစိမ်းစော်၊ မျိုးမတော်ပဲ၊ သီးသီးကွဲ၍။” ။ပီရမီးတော်ခဏ်းပျို့၊ ၁၃၆။

(၂) “ကြီးငယ်မဟူ၊ ဆွေအိမ်သူနှင့်၊ မြန်လူမရွေး၊ မုန်းတားဆေးဟု၊ ရန်ဘေးမကြောက်။” ။ဓမ္မပေါလပျို့၊ ၇၂။

(၃) “သက်ရှိခြင်းကို၊ ခွင်းသည်ထားထား၊ မြင်တော့ပြားမှ၊ တပါးမြန် လူ၊ မျိုးဆွေသူတို့၊ ဆောင်ယူထမ်းပိုး၊ သားဟင်းမျိုးမျှ။” ။သုဝဏ္ဏသျှ မြားပစ်ခဏ်းပျို့၊ ၂၁။

(၄) “ဇမ္ဗူသေဌ်နင်း၊ မင်းလျင်မဟုတ်၊ အယုတ်မြန်လူ၊ ဖြစ်လေမူ လည်း။” ။သုဝဏ္ဏသျှ သစ္စာခဏ်းပျို့၊ ၈၅။

(၅) “စိမ်းဆွံမဟူ၊ မြန်လူမင်းမျိုး၊ တဦးချိုးချိုး၊ မျက်နှာဖုံးလျက်။” ။၎င်း၊ ၁၉၆။

(၆)။ “သူစိမ်းမှာလည်း၊ မေတ္တာဆက်ဆံ၊ ယုန်နှင့်ဖျံသို့၊ စိမ်းဆွံမြန် လူ၊ တောင်သူလင်းခါး၊ ကုလားသထုံ၊ ပျူမြုံယွန်းရိုင်း၊ တလိုင်းကျည်းစစ်၊ ဖြစ်လင့်ကစား။” ။နေမိဘုံခဏ်းပျို့၊ ၄၈။

(၇) “ဤသို့ဟူ၍၊ မြန်လူမြေးသား၊ အလှူအားနှင့်၊ ထွားထွားဝတ် ညွန့်၊ ပန်နယ်သီရုံး၊ သတင်းသုံးသား။” ။၎င်း၊ ၅၂။

ပုဂံခေတ်ကျောက်စာတို့တွင် မြန်လူ ဟူသော စကားကို မတွေ့ရသော် လည်း၊ မြန်လူ ၏အနက် အဓိပ္ပါယ်ဟု ယုံကြည်ဖွယ်ရှိသော သူတစ်ထူး၊ သူတစ်ပါး၊ မြင်သူ ဟူသောစကားအသုံးအနှုန်းတို့ကိုသော် အများပင်တွေ့ ရသည်။

(၁) “ငနောင်အာသလည်ဂေါင်၊ ငမ္ပိယလည်ဂေါင်၊ ငအဆုယ်လည်ဂေါင်၊ သူတစ်ထူလည်ဂေါင်၊ (ငနောင်အားသားလည်းကောင်း၊ ငမြေးလည်းကောင်း၊ ငအဆွေလည်းကောင်း၊ သူတစ်ထူးလည်းကောင်း)။” ။ ၄၇၄ ခုလောက်တွင်ထိုး၊ ပုဂံမြို့၊ ရာဇကုမာရကျောက်စာ။

(၂) “ဤမျှလူသောတေ၊ အဆုယ်အဝါ၊ သူကြီး၊ သူတစ်ပါးဖျက်ဆီးစတဟူမူကား(ဤမျှလူသောတေး၊ အဆွေအဝါ၊ သူကြီး၊ သူတစ်ပါး ဖျက်ဆီးစတဟူမူကား)။” ။ ၅၆၇ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ သင်ဇနစ်လိုသင် ကျောက်စာ၊ က။

(၄) “ငဆုယ်ငမ္ပိယှင် သော ငမ္ပိယတိုင်တွင် လညောင်၊ ပွင်သုလညောင်၊ (ငဆွေ၊ ငမျိုး၊ သား၊ ငမြေးတို့တွင်လည်းကောင်း၊ ပြင်သူလည်းကောင်း)။” ။ ၆၁၇ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ စားပွဲမှောက်ဖုရားကျောက်စာ။

ပေါရာဏကထာတို့အနက်၊ ရှင်မဟာသီသဝံသဆို ပေါရာဏကထာလင်္ကာဟောင်းတွင် “ကြီးလျက်ရုပ်ဆင်း၊ မယွင်းတက်တူ၊ မြန်လူသူစိမ်း၊” ဟူ၍၎င်း၊ ပေါရာဏကထာ လင်္ကာသစ်ဆိုသည်တွင် “ခွက်ခွင်းကိုမူ၊ လင်းကွင်းဟူ၏။ မြန်လူ သူစိမ်း၊ ခပ်သိမ်းလုံးခြုံ၊” ဟူ၍၎င်း၊ မြန်လူ ၏အနက်သူစိမ်း ဟု ပြဆိုလျက်ရှိသည်။ ခေတ်ပေါရာဏကျမ်းတို့တွင်လည်း မြန်လူ ၏အနက် ‘သူစိမ်း၊ သူသစ်၊ လူစိမ်း၊ လူသစ်’ ဟု ယေဘုယျအားဖြင့် ပြလျက်ရှိသည်။

တင်ပြခဲ့သော က. ဗျာထုတ်နှုတ်ချက်ဘို့တွင် “မြန်လူစိမ်းစော်” ဟူ၍၎င်း၊ “စိမ်းဆွံမဟူ၊ မြန်လူမင်းမျိုး၊” ဟူ၍၎င်း၊ “စိမ်းဆွံမြန်လူ၊” ဟူ၍၎င်း၊ စပ်အင်တို့ကို မှီး၍၊ ရှေးဟောင်းနှင့် ခေတ်သစ်ပေါ်ဆူဏ ကျမ်းတို့တွင် မြန်လူကို သူစိမ်း ဟု အနက်ပေးကြသည် ထင်ဖွယ်ရှိသည်။ သို့ရာတွင် ပုဂံခေတ်ကျောက်စာထုတ်နှုတ်ချက်တို့ကို ထောက်သော် မြန်လူ သည် မြလူ ပုဒ်သက်ဖြစ်၍၊ “သူတပါး၊ သူတထူး၊ ပြင်သူ” ဟူသော အနက်များကို ဟောသည်ဆိုမှ ပို၍တိကျ မှန်ကန်ပေမည်။

ရာဇကုမာရ (ဂူပြောက်ကြီး) ကျောက်စာတွင် မြန်မာဘာသာဖက်၌ မြလူ ဟု ရေးလျက်ရှိသည်မှာ၊ ယင်းကျောက်စာပျူဘာသာတွင် ‘မြဇဟူ’ ပုဒ်ကို မြန်မာလိုဆိုထားခြင်းဖြစ်သည်။ ‘မြဇဟူ’ ပုဒ်သည် သံသကြိုင်ဘာသာပြဇန၊ ပါဠိဘာသာ ပရဇန ပုဒ်ပျက်ဖြစ်ဟန်ရှိ၍၊ အနက်မှာ တပီးသူ၊ သူတပီး၊ အခြားသူ၊ သူတထူး ဟော ဖြစ်ရာသည်။ ယင်းကျောက်စာ မွန်ဘာသာတွင် ညစေင်၊ အနက် သူတပီး ဟော၊ နှင့် ပါဠိဘာသာတွင် အညော၊ အနက် တပီးသူ၊ သူတပီး ဟောပင်ရေးထိုးလျက်ရှိသည်။ ထို့

ကြောင့် မြန်မာဘာသာ မြန်လူ ပုဒ်သည်၊ ပျူဘာသာ ‘မြေဟ္မ’ ပုဒ်သက် ဖြစ်၍၊ ပျူဘာသာ ‘မြေဟ္မ’ ပုဒ်သည်လည်း သံသကြိုင်ဘာသာ ဖြေခန့် ပုဒ် သက်ဖြစ်သဖြင့်၊ အနက်မှာ ‘သူတပါး၊ တပါးသူ၊ အခြားသူ၊ သူတထူး’ ဟော ဖြစ်သည်မှာ သေချာသလောက်ပင် ဖြစ်သည်ဆိုရာ၏။ ကဗျာထုတ်နှုတ်ချက် (၃) တွင်လည်း ‘တပါးမြန်လူ’ ဟု စပ်ဆိုလျက်ရှိသည်။

ပျူကျောက်စာ၌ ‘မြေဟ္မ’ ဟု ဇနောက်တွင် ဖိ သတ်လျက်ရှိသည်မှာ သံသကြိုင်ဘာသာ ဇန ပုဒ်တွင် ဇ ကို သံလေးဖြင့်ရွတ်ဆိုသောကြောင့်ဟုဆို ရာ၏။ တဖန် ဖြ မှ မြ သို့ အသံပြောင်းခဲ့သည်မှာ၊ ရှေးက တံဒီ ဟု ရှေးခေါ် သည်ကို နောင် ထမီ ဟူ၍၎င်း၊ များစွာသော တိဗက်-မြန်မာဘာသာတို့ တွင် လှည်းကျင်းသည် ကို ပေက်၊ ပျက်၊ ဖေက်၊ ဖျက်၊ ဖြေတ် ဟုဆို ၍၊ မြန်မာဘာသာဖြင့် တန်လင်းမြက် ဆိုသည်၌ မြက် ဟူ၍၎င်း၊ ဆိုသည့် နည်းတူဖြစ်၏။ ဝ၊ ဖြ သံနှင့် မ၊ မြ သံတို့မှာ ဩဇ္ဇဇချည်း ဖြစ်သောကြောင့် အချင်းချင်းပြောင်းလဲလေ့ရှိသည်ကို တွေ့ခဲ့ရလှလေပြီ။

မြန်မာဘာသာ၌ မြန်လူ ၏အနက် တပါးသူ၊ အခြားသူ ဖြစ်သဖြင့် မြန်ပုဒ် တခုတည်း၏အနက် တပါး၊ အခြား ဟောဟု ကောက်ယူရာ၏။ ဤသို့ကောက် ယူရရှိသော အနက်ဖြင့်ပင် တမြန်နေ၊ တမြန်ခါ ဆိုသည်တို့၌ မြန် ၏အနက် ပေါ်ထွက်လျက်ရှိသည်။ တမြန်နေ ဆိုသည်မှာ ‘ယင်းနေ၊ ယနေ့မဟုတ်၊ လွန်ခဲ့သည့်တနေ့၊ တခြားနေ့’ ဟူ၏။ ထို့နည်းတူစွာ တမြန်ခါ ဆိုသည်မှာ ‘ယခုအခါ၊ ယင်းအခါမဟုတ်၊ တပါးအခါ၊ တခြားအခါ’ ဟူ၏။

နောက်တနေ့၊ နောက်နေ့ ကို နက်ဖြန် ဆိုသည်၌ ဖြန် ပုဒ်သည် မြန်လူ၊ တမြန်နေ ဆိုသည်တို့တွင် မြန် ပုဒ်ပြောင်းပင်ဖြစ်အံ့သို့ရှိသည်။ နက်ဖြန် တွင် နက် ပုဒ်မှာ နောက် ပုဒ်နှင့် မိတ်တူ နောက် ဟောဖြစ်ကြောင်း နံနက် အကြောင်း၌ ဆိုခဲ့ပြီ။ ဖြန် ပုဒ်သည် မြန် ပုဒ်ပြောင်း တပါး၊ အခြား ဟောဖြစ် လျှင် နက်ဖြန် ၏အနက် ‘ယင်းနေ့၊ ယနေ့မဟုတ်၊ နောက်တပါးနေ့၊ နောက် အခြားနေ့၊ နောက်နေ့’ ဟူ၍အနက်ပေါ်ထွက်ပေမည်။ ဤသို့ ပေါ်ထွက် သော အနက်မှာလည်း နက်ဖြန် ၏ လက်သုံးအနက်ပင်ဖြစ်သည်။

ဖေ၊ ပြပါ အကြောင်းတို့ကြောင့် မြန်လူ ၏ အနက် ‘တပါးသူ၊ သူတပါး၊ အခြားသူ၊ သူတထူး’ ဆိုသည်တို့မှာ မူလအနက်၊ ထိုမှတဆင့် သက်၍သာ လျှင် ‘မိမိနှင့် ဆွေမျိုးမတော်သူ၊ ပြင်သူ၊ သူစိမ်း၊ လူစိမ်း’ ဟောဟု ကောက် ယူခဲ့ကြသည်ဆိုရာသတည်း။

၇၂။ မြားလျား

ထိမ်း အကြောင်း၌ မြားလျား၊ မြားလျားချ ဟူသောစကားတို့ကို အမြွက်မျှ ညွှန်းဆိုခဲ့သည်။ ဤတွင် ယင်းတို့ကို အနည်းငယ် ဖွင့်ဆိုလိုသည်။

ရံမြားငင် ကို ယခုခေတ်တွင် ရများငင်၊ ယများငင် ဟု မှားမှား ယွင်းယွင်းရေးသား ဖော်ပြလျက် ရှိသည့်နည်းတူ၊ မြားလျား ကိုလည်း များလျား ဟု ပုံနှိပ်မှု ပျို့ကဗျာတို့နှင့် သတ်ပုံကျမ်းတို့တွင် အလွဲလွဲအမှားမှား ရေးသား ဖော်ပြလျက်ရှိကြသည်။ ၈၃၆ ခုစွဲ၊ စည့်ကိုင် (ကျောက်ဆည်ခရိုင်) မြို့နယ်၊ သပြေရိုးရွာအနီး၊ ဖုရားလှကျောက်စာတွင် ရံမြားငင် ဟူသော စကားကို လွန်စွာထင်ရှားပြီသော ရေးထိုးလျက်ရှိကြောင်း ပြဆိုခဲ့ပြီ။ ထို့ထက်စော၍ ၇၆၅ ခုထိုး၊ ကျောက်ကာရွာ၊ (မုံရွာခရိုင်) ရွှေဂူနီကျောက်စာတွင် ရံမြားငင် (ရံမြားငင်) ဆိုသော စကားကို သုံးကြိမ်မျှ ထပ်ကာရေးသားလျက်ရှိသည်။ ဤတွင်သော် ရ အထက်၌ နိဂ္ဂဟိတ်မပါသော်လည်း၊ ဖုရားလှကျောက်စာ၌ နိဂ္ဂဟိတ်ကိုလွန်စွာပြီသထင်ရှားစွာရေးထိုးလျက်ရှိသည်။

မြားလျား အရေးကို ကျောက်စာတို့၌ မတွေ့ရသည်မှာ အကြောင်းမတိုက်ဆိုင် မပေါ်ပေါက်သောကြောင့် ဖြစ်တန်ရာသည်။ သို့ရာတွင် ရံမြားငင် အရေးကို တွေ့ရသည်မှ မြားလျား ဟူသော ရှေ့ပုဒ်အရစ်ဖြင့် အရေးမှာ သေချာပြီးဖြစ်သည်။ စကားနှစ်ရပ်စလုံး၌ပင် မြား ၏အနက်မှာ ‘အမြိတ်၊ အစွန်း၊ အစ’ ဟောချည်းဖြစ်သည်။ အမြိတ်၊ အစွန်း၊ အစ ဖြင့် တစုံတရာကို ရစ်ပတ်ဆွဲသည်ကို ရံမြားငင်၊ ရံမြားငင် ဟု ဆို၍၊ အမြိတ်၊ အစွန်း၊ အစ ချသည်ကို မြားလျားချ ဟု ဆိုသည်။ အပေါ်တန်းကို အောက်တန်းမှ အမြိတ် အစွန်းအချောင်းအတံဖြင့် ထောက်ကန်ထားသည်ကို မြာထောက်သည် ဆိုရာ၌ မြာ ပုဒ်မှာလည်း မြား ပုဒ်သက်ပင် ဖြစ်ကြောင်း ထိမ်း အကြောင်း၌ဆိုခဲ့ပြီ။ မြာလျား တွင် လျား ၏အနက်မှာ ‘ရှည်လျား၊ အလျား’ဆိုသည်တို့၌ကဲ့သို့ အရှည်၊ အသွယ် ဟောဖြစ်သည်။

ဆံပင်မှ အမြိတ်အစွန်းချသည်ကို မြားလျားချ ဟု ဆိုရမည်အစား၊ ဖါးလျားချ ဟုဆိုရာ၌ မြား မှ ဖား သို့ ပြောင်းလဲ သက်ဆင်း သွားသည်။ ဤအချက်ကို သြဋ္ဌဇ ဗျည်းများဖြစ်သည့် ပ၊ဖ၊ဗ၊ဘ၊မ ပုဒ်တို့အချင်းချင်းပြောင်းလဲတတ်သည့် သာဓကတရပ် အနေဖြင့် မှတ်သားရာသည်။

အထက်ပါအကြောင်းများကို ထောက်သဖြင့် ပုံနှိပ်မှုကဗျာတို့နှင့် ခေတ်သတ်ပုံ ကျမ်းတို့တွင် များလျားချ၊ ရများငင်၊ ယများငင် ဟု ရေးသားဖော်

ပြုလျက်ရှိသည်တို့မှာ မှားယွင်းချွတ်ချော်လျက်ရှိ၍၊ မြားလျားချ၊ ရံမြားငင် ရံမြားငင် ဟု ရေးသားဖော်ပြမှ ရှေးထူးကျ၍၊ အနက်လည်း ရမည်ဖြစ်ကြောင်းသိရာသတည်း။

၇၃။ မြီးပြန်း၊ပြန်းမျှ

“ပျန်း၊ ပျမ်း၊ ပြန်း၊ ပြမ်း” အကြောင်း၌ မြီးမျှ၊ မြီးပြန်း ဟု ရေးခြင်းသည်သာ သင့်ကြောင်းဆိုခဲ့သည်။ ဤသို့ရေးဆိုသော် မြီးမျှ ၏အနက် ‘ရောပြွမ်း၍ညီမျှစေသော၊ ရောပြွမ်း၍ညီထားသော’ ဟူ၍၎င်း၊ မြီးပြန်း ၏အနက် ‘ရောပြွမ်းစုရုံးပေါက်ရောက်နေသော အမြီး၊ အမြီးပြွမ်း၊ အမြီးဖုတ်’ ဟူ၍၎င်းဖြစ်သည်။ ဤသို့ ရေးခြင်းတို့သည်လည်း ဝဏ္ဏဗောဓေ သတ်အင်းတွင် မြီးမျှသည် ဟူ၍၎င်း၊ ဝေါဟာရတ္ထပကာသနီတွင် မြီးပြန်း ဟူ၍၎င်းအရေးပြသည်တို့နှင့် ကိုက်ညီကြောင်းကိုလည်းဆိုခဲ့ပြီ။

မြီးပြန်း ကိုသော်၊ ၁၂၄၃ ခုစွဲ၊ မန္တလေးမြို့၊ ရတနာဘုံသာကျောင်းကျောက်စာ၌ မြီးပြန်း ဟု အရေးရှိသည့် အကြောင်းကိုလည်း ဖော်ပြခဲ့သည်။ ရွှေစာတိုင်ဆင်တော်မော်ကွန်း၊ အပိုဒ် ၁၄ ၌၊ “ပျံသွားဆွန့်နင်း၊ ခုံတိုင်မြင်းကို၊ ဆက်နင်းရွှေရွက်၊ ဦးခက် မြီးပြန်း၊ တင်ရန်းကစ၊ နိတုံကတိ၊ စိမ်းမြကတောင်၊ စီစဉ်မြှောင်သား။” ဟူသော စပ်အင်ကိုလည်း နောက်ထပ်တွေ့ရပြန်သည်။ ၁၁၀၅ ခုစွဲ၊ အဝမြို့၊ မဟာဘုံသာကျောင်း ကျောက်စာ၌ “တရားကမ္မဋ္ဌာန်း စီးပြန်း နေထိုင်” ဟူ၍၎င်း၊ ၁၂၀၃ ခုစွဲ၊ တိဂုမ္မစေတီ အရှေးမြောက်၊ မာရာရိဇယ သိမ်တော်မော်ကွန်း၌ “သမထ၊ ဝိပဿနာ၊ ဘာဝနာ ကမ္မဋ္ဌာန်း စီးပြန်း ခြင်းငှါ၊” ဟူ၍၎င်း၊ အရေးများရှိသည်ကိုလည်း တင်ပြခဲ့သည်။

ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း မြီးပြန်း၊ မြီးပြန်း၊ စီးပြန်း ဟူသော ရေးအင်စပ်အင်များကို တွေ့ရသည်တို့မှ နောက်ထပ်ရရှိသော အတွေးအခေါ်မှာ ဤသို့ဖြစ်သည်။ ပြန်း၊ ပြန်း၊ တို့၏အနက် ‘ပြန့်၊ ပြန့်၊ ပြန့်နံ့၊ ပြန့်နံ့စေ’ ဟောဖြစ်ရာ၊ ‘ကားပြန့်နေသော အမြီး၊ အမြီးပြန့်’ ဟူသောအနက်ဖြင့် မြီးပြန်း၊ မြီးပြန်း ဟု ရေးသော်မသင့်ပေဘူးလား။ ဤသို့ မေးသော်သင့်ပါသည် ဟု ဖြေရပေလိမ့်မည်။ သို့ဖြင့် ‘အမြီးပြွမ်း၊ အမြီးဖုတ်’ ဟူသောအနက်ကို လိုသော် မြီးပြန်း၊ မြီးပြန်း ဟု ရေးသင့်၍၊ ‘အမြီးပြန့်၊ အမြီးကား’ ကိုလိုသော် မြီးပြန်း၊ မြီးပြန်း ဟု ရေးသင့်ကြောင်း ပေါ်ထွက်လာ၏။

ပြမ်းမျှ ဌလည်း ထိုနည်းတူစွာ၊ ‘အများကို ရောငြိမ်းညီမျှစေခြင်း’ ဟူသော အနက်ဖြင့် ပြမ်းမျှ၊ ပြမ်းမျှ ဟူသော အရေးသင့်သော်၊ ‘အများကို ပြန်နှံ့ညီမျှစေခြင်း’ ဟူသော အနက်ဖြင့် ပြန်းမျှ၊ ပြန်းမျှ ဟူသော အရေးသင့်ရာ၏။ ပျမ်းမျှ၊ မြီးပျမ်း ဟု ယခုအလိုက်နာများနေသော ပျမ်း အရေးမှာ မည်သို့မျှမသင့်၊ ပြမ်း အရေးပျက်ဟုသာ ဆိုသင့်သည်။

ထို့ကြောင့် သူ့အနက်နှင့်သူသင့်၍ နေသော ပြမ်းမျှ၊ မြီးပြမ်း၊ ပြမ်းမျှ၊ မြီးပြမ်း နှင့် မြီးပြန်း၊ ပြန်းမျှ၊ မြီးပြန်း၊ ပြန်းမျှ ဟူသော အရေးတို့ကို မိမိတို့နှစ်သက်သလို ရွေးချယ်၍၊ သူ့အနက်နှင့်သူ ရေးသားသုံးစွဲသော်၊ မှားသည်ဟု ဆိုနိုင်ဖွယ်ရာမရှိဟု ထင်၏။ ရေးထုံးတို့မှာ တင်ပြခဲ့သည် အတိုင်း ရှိတန်သ၍ ရှိသည်ချည်းဖြစ်သတည်း။

၇၄။ မြော်၊ မြှော်

‘ဖူးမြော်၊ မြင်မြော်၊ တွေးမြော်’ စသည်တို့၌ မြော် အရေးမှာ အရစ်ဖြင့်ပင်ရှိသင့်ကြောင်းနှင့်၊ မြော် ၏အနက်မှာ ‘ရှုမြင်’ ဖြစ်ကြောင်း၊ ယခုအခါ ပညာရှိအပေါင်းတို့သဘော ကြိုက်ညီလျက်ရှိကြသော်လည်း၊ ယင်းမြော် ကိုပင် မြော် ဟု ဟုထိုးယှဉ်၍၊ ဟုထိုးသံဖြင့် ရွတ်ဆိုလိုက်သောအခါ၊ ပညာရှိတို့၏ အယူအဆများမှာ၊ အရေး၌သော်၎င်း၊ အနက်၌သော်၎င်း၊ တမျိုးတဖုံစီ ပြောင်းလဲသွားကြပြီးလျှင်၊ တဦးနှင့်တဦး သဘောကွဲပြားလျက်ရှိကြောင်းတွေ့ရသည်။

စင်စစ်သော် မြော် မှ မြှော် သို့ သက်လာသည်မှာ သုဒ္ဓအနက်မှ ကာရိုက်အနက်သို့ ပြောင်းလဲလာသောကြောင့်လည်းမဟုတ်၊ အခြားသဒ္ဒါနည်းအနက်နည်းတို့၌ ထူးခြားကွဲပြားလာသောကြောင့်လည်းမဟုတ်၊ ယခုအခါ လေးမြား ကို လေးမြား ဟူ၍၎င်း၊ လျင်မြန် ကို လျှင်မြန် ဟူ၍၎င်း၊ အချင် ကို အချှင် ဟူ၍၎င်း၊ ပြောင်းလဲရေးသားရွတ်ဆိုခြင်းတို့ကဲ့သို့ပင် ဖြစ်သည်။ ဤသို့ပြောင်းလဲလာခြင်း၏ အကြောင်းမှာ ယောသသံသည် အယောသသံထက်နက်၌ ထင်ပြီးဖြစ်သဖြင့်၊ ရွတ်ဆိုရာ၌လွယ်ကူသောကြောင့် ဖြစ်သည်ဆိုရာ၏။ ဤသို့လွယ်ကူစွာ ပြောင်းလဲရွတ်ဆိုသည်အတိုင်းလည်း၊ နောင်သော် ပြောင်းလဲရေးသားလာကြချေ၏။ သို့ဖြင့် ယခုအခါမည်သူမျှ သျှင် ဟု မရေးတော့သလောက်ပင်ဖြစ်၍ သျှင် ဟုသာ ရေးတော့ပြီးလျှင်၊ မြား ကို

လည်း အချို့ မြား ဟု ရေးလျက်ရှိချေပြီ။ မြော် မှ မြော် သို့ ပြောင်းလဲရေး သားရွတ်ဆိုလာသည်မှာ ထို အတိုင်းပင်ဖြစ်၏။

မြော် အရေးများကို အင်းဝခေတ်ဦး ကျောက်စာတို့တွင် စတင်တွေ့ရ သော်လည်း၊ မြော် အရေးကိုသော် ကုန်းဘောင်ခေတ်ထိုး ကျောက်စာတို့ တွင်မှ စတင်တွေ့ရသည်။

(၁) “တတ်ခေါင်လိမ်မာ၊ သန်စွာခွန်အား၊ တည်ကြားပလ၊ ဝိရိယနှင့်၊ တည်းတွဆင်ခြင်၊ သိမြော်မြင်လျက်၊ စုံအင်သိပ္ပံ၊ ဌာရသလည်း၊ တစမကျန်၊ လော့လာပွန်၍။” ။အင်းဝခေတ်ဦးလောက်တွင်ရေး၊ ပုဂံမြို့၊ ဓမ္မရာဇ်က မင်စာ။ (အမြစ်ဝိသဇ္ဇနီများလိုသည့် နေရာတို့၌ထည့်ပြီး)။

(၂) “တန်ဆယ်တံပိုး၊ လှိုင်းထိုးမစ၊ ခနောင်းဝဲနှင့်၊ ကြလဲအောက် ထက်၊ ဆူပွက်မညံ၊ မြင်ယံကမ်းခိုင်၊ အတိုင်နန္ဒ၊ ဆုံးစမမြော်၊ မူးမော်ဖနန်း၊ ခက်ခဲလွန်း၏။” ။၀၀၄ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ တက်နွယ်ကျောင်းကျောက်စာ၊ (အမြစ် ဝိဇ္ဇနီထည့်ပြီး)။

(၃) “အမှန်အကန်သော် စကားကို ဆိုခြင်းတည်းဟူသော သမ္ဘာ၊ ပညာ အမြော်အမြင် တည်းဟူသောဓမ္မ၊ လုံ့လဝိရိယ အားထုတ်ခြင်းတည်း ဟူသော ဓိတိ၊ စွန့်စားရဲဝံ့ခြင်းတည်းဟူသော စာဂ။” ။၁၀၁၁ ခုစွဲ၊ စစ်ကိုင်းမြို့၊ ရာဇမဏိစူဠာကျောက်စာ။ (ခေတ်ရေးနည်းသို့ ဖလှဲပြီး)။

မြော် အရေးများကိုသော် ကုန်းဘောင်ခေတ်၊ မင်းတုန်းမင်းလက်ထက် ထိုးကျောက်စာတို့တွင်မှ စတင်တွေ့မိသည်။

(၁) “ဆရာကျေးဇူး၊ အထူးထင်ပေါ်၊ မမြော်မမြင်၊ မထင်ရှေးဦး၊ မတည်ဘူးသော။” ။၁၂၁၉-၂၀ ခုစွဲ၊ မန္တလေးမြို့၊ ဓမ္မမဇ္ဈသိမ်တော် ကျောက်စာ။ မျက်နှာ ၅၀၊ ကျော ၁။

(၂) “တဘရင်သွေး၊ တဝေးမပြား၊ သုံးပါးနောင်မြော်၊ မှန်နန်း တော်ရိပ်၊ ဦးထိပ်ညွတ်ခ၊ ထမ်းရွက်ရသော။” ။၄င်း၊ ကျော၊ ၃၆။

ဤသို့လျှင် အင်းဝခေတ်ဦးလောက်မှစ၍ မြော် ဟု ရေးသားလာခဲ့သော ပုဒ်သည်၊ ကုန်းဘောင်နှောင်းခေတ်၌၊ များစွာအသွင်မပျက်၊ စံနစ်တကျ မြော် သို့ ပြောင်းလဲလာခဲ့ပြီးနောက်၊ ကုန်းဘောင်ခေတ် အဆုံးသတ်ခါနီး၊ သကရာဇ် ၁၂၄၅-၄၆ လောက်ရောက်သောအခါ၊ ရုပ်ပျက်ဆင်းပျက်၊ စံနစ် ကို ချိုးဖျက်ကာ မျှော် ဟူသော အပင့်ဟထိုးအရေးသို့ ပြောင်းလဲသွားသည် ကို တွေ့ရသည်။

(၁) “ကုန်တွင်ပြီးပြေသော အရည်အသွားကို မျှော်ခေါ် အားရခြင်း။

ရင်နှစ်မပြား၊ မွေးစားတော်မူခဲ့ခြင်းများကို အကြောင်းပြု၍။” ၁၂၄၅
ခုစွဲ၊ မန္တလေးမြို့၊ ရွှေပြည်ဝန်ကြီး အတ္ထုပ္ပတ္တိစာတမ်း။

(၂) “မဟာကရုဏာ၊ မျှော်ထင်၊ ကာဖြင့်။” ၁၂၄၆ ခုစွဲ၊ စစ်
ကိုင်းဒတောင်းရိုး၊ ဓမ္မကချောင်ဖုရားကျောက်စာ။

မြန်မာထီးနန်းကွယ်ပျောက်၍၊ အင်္ဂလိပ်မင်းများ လက်ထက်ရောက်
သောအခါ၊ ကုန်းဘောင်ခေတ် အဆုံးပိုင်းတွင် စတင်ပေါ်ပေါက်ခဲ့သော
မျှော် အရေးသည် ခေတ်စားလာပြီးလျှင်၊ ထိုအလျင်ကအရေးတွင်လျက်ရှိ
သော မြှော် အရေးကို လုံးဝလောက်ပင် ဖုံးလွှမ်းသွားသည်။ ထိုအခါပညာ
ရှိတို့သည် မျှော် ပုဒ်ကို မြှော် ပုဒ်သက်ဟုပင် မသိသကဲ့သို့ရှိပြီးလျှင်၊ ဗြဟ္မ
ဇာတ်စီ၊ ပညာဇာတ်စီဖြင့် ရှုမြင်သည်ကို မြှော်၊ မံသဇာတ်စီဖြင့် ရှုမြင်သည်ကို
သော် မျှော် ဟု ကြိမ်ကြံရာ၊ ကြံဆခတွေးတော၍ မိန့်ဆိုမှားခဲ့ကြသည်။

မျှော် အရေးသည် ကျောက်စာတို့၌ ကုန်းဘောင်ခေတ် အဆုံးပိုင်းတွင်
မှ စတင်တွေ့ရသော်လည်း၊ ကဗျာလင်္ကာ၊ ပေမူ၊ ပုရပိုက်မူတို့၌သော်၊ ကုန်း
ဘောင် ခေတ်ဦးလောက်ကပင် စတင်အညွှောက်ထိုးခဲ့ဟန် ရှိသည်။ သို့
ကြောင့်သာ ကုန်းဘောင်ခေတ်ဦးလောက်တွင် ပြုစုသော ဝေါဟာရတ္ထ
ပကာသနိကျမ်းတွင် ယင်းအကြောင်းနှင့် ပုဒ်ရင်း မြှော် အကြောင်းတို့ကို
ဒုတိယကျော်အောင်စံထားဆရာတော်ဖော်ပြခဲ့သည်မှာ—

“မြင်မြော်သည် ဟူသော ဝေါဟာရကား မျက်စိနှင့် အသင့်ကြိုက်တော်
ခြင်းအနက်ကို ဆိုသောအရာများသောအားဖြင့်ထင်၏။ အချို့သောအရာ၌
ကား စိတ်နှလုံးဖြင့်ဆုံး (ဆုန်း) ဖြတ်ခြင့်ထောက်စွမ်းသောအရာကို လျက်
မြင်မြော်သည် ဆိုသော အရာထင်၏။ ထင်ဟန်ကား အတိတ်အနာဂတ်ကို
မြင်မြော်သည်၊ အကျိုးအပြစ်ကို မြင်မြော်သည်၊ ရှေ့သို့ဖြစ်မည်ကို မြင်သည်၊
ဖြစ်ဖူးသည်ကို မြင်သည်စသည်ဖြင့် မျက်စိထင်ထင်မမြင်ရ တွေးဆမိ၍ သိကာ
မျှကို မြင်မြော်သည် ဆိုသောအရာထင်၏။ ဤကိုထောက်လျင် မြင်မြော်သည်
ဟူသော ဝေါဟာရသည် ရူပါရုံဓမ္မာရုံ၌ပင် ဆိုသောစကားခွန်း ဖြစ်၏။”

“ယပင့်ဟဆွဲဆိုမိန့်သော အရာကား ကြည့်မျှော်သည်၊ ဟူသောအရာ
ထင်၏။ ထို၌မြှော်စေသည် ကိုမျှော်သည် ဟူ၍ ကာရိုက်သံကိုလျက် ပင့်ရစ်
ခြင်းမတူ၊ မြှော်သည် ဟူရာ၌ အရစ်၊ မျှော်သည် ဟူရာ၌ ယပင့် မဖြစ်သင့်
ဆိုဘွယ်ထင်၏။ ဤ၌ မြှော်သည်၊ မြှော်သည် ဟူ၍ရစ်လျက်ချည်း ရေးသင့်
လျက်၊ ဟဆွဲရာ၌ ရစ်သံဆိုမိန့်ခက်၍၊ သုတိမသာသဖြင့် သုတိသာယာ ယပင့်
သည်။ ယပင့်သည်နှင့်အညီ ရွတ်ဖတ်သည်သာဖြစ်သင့်၏။”

ဆရာတော်၏ အဘော်မှ ရုပ်မျက်စိ၊ စိတ်မျက်စိ နှစ်ပါးစလုံးဖြင့် မြင်သည်ကို မြင်မြော်သည်ဆိုသဖြင့်၊ ရူပါရုံ၊ ဓမ္မာရုံနှစ်ပါးစလုံးဖြင့် ဆိုင်သည်ဟူသောအချက်နှင့် မြော်သည်၊ မြော်သည် ဟုအရစ်ချည်း ရှိသင့်သည်ဟူသောအချက်တို့မှာ လေးစားမှတ်သားလောက်ပါပေသည်။ သို့ရာတွင် မြော်၊ မျှော် တို့သည် မြော် ၏ ကာရိုက်ဟု ယူဆခြင်းနှင့် မြော် ဟု ဆိုလျှင် သုတိမသာ၊ မျှော် ဟု ဆိုမှ သုတိသာသည် ဟူသောအချက်တို့မှာ ယထာဘူတကျ ပုံမပေါ်ချေ၊ မြော် ၏အနက် မြော်စေသည် မဟုတ် မြော် ကဲ့သို့ ရှု မြင်ပင်ဖြစ်၍၊ မြော် ဟု ဆိုရသည်နှင့် မျှော် ဟု ဆိုရသည်တို့မှာ မည်သို့မျှ သုတိအရာ၌ ထူးခြားခြင်းမရှိ၊ မျှော် သည် မြော် ၏ ဖေါက်ပြန်သော အရေးသာလျှင် ဖြစ်ချေသည်။

အခြားဘာသာများနည်းတူ မြန်မာဘာသာ၌ ရုပ်နှင့် ဆိုင်သောစကားတို့ကို စိတ်နှင့် ဆိုင်သော အနက်တို့ဖြင့် ပြောင်းလဲသုံးစွဲသော သာဓကအများရှိသည်။ အနည်းငယ်မျှလောက်ကိုသာ ဖော်ပြရမည်ဆိုသော်—

- ၁။ ချိန်—ကုန်ကိုချိန်၊ လေးပေါ့ချိန်မှ၊ စိတ်၌ ဉာဏ်ဖြင့် ချိန်ဆ၊ခြင်ချိန်။
- ၂။ ခြင်—စပါးကို တင်းဖြင့်ခြင်၊ ဆီကိုအိုးဖြင့်ခြင်မှ၊ စိတ်၌ဆင်ခြင်၊ဉာဏ်ဖြင့်ဆင်ခြင်။
- ၃။ ခြင့်—တောင်းဖြင့်ခြင့်၊ အိုးဖြင့်ခြင့်မှ၊ စိတ်၌ဉာဏ်ဖြင့် ထောက်ခြင့်၊ ခြင့်ချိန်၊ ခြင့်တွက်။
- ၄။ မြောက်—ခြေလက်အထက်သို့ မြောက်မှ၊ ဝမ်းမြောက်။
- ၅။ ယုတ်—အရေအတွက်၊ ပမာဏ ယုတ်လျော့မှ၊ စိတ်ယုတ်၊ အကျင့်ယုတ်။
- ၆။ သာ—နေသာ၊ လသာမှ၊ ဝမ်းသာ၊ နှလုံးသာ။

ဖော်ပြပါအကြောင်းတို့ကြောင့် ရုပ်မျက်စိဖြင့် ရှုမြင်သည်ဖြစ်စေ၊ ဉာဏ်မျက်စိဖြင့် ရှုမြင်သည်ဖြစ်စေ၊ အဝေးသို့ ရှုမြင်သည်ဖြစ်စေ၊ အနီးသို့ရှုမြင်သည်ဖြစ်စေ၊ အထက်သို့ မော်၍ရှုမြင်သည်ဖြစ်စေ၊အောက်သို့ ဝှံ့၍ရှုမြင်သည်ဖြစ်စေ၊ အတိတ်သို့ရှုမြင်သည်ဖြစ်စေ၊ အနာဂတ်သို့ ရှုမြင်သည်ဖြစ်စေ၊ မြော် ဟူ၍၎င်း မြော် ဟူ၍၎င်း နှစ်မျိုးပင် ရေးသော် သင့်ရာသည်ချည်းဖြစ်၍၊ မျှော် ဟူသော အရေးမှာ နောက်ပေါ်၊ စံနစ်မှ ဖေါက်ပြန်၊ မမှန်သော အရေးဖြစ်သဖြင့် ပယ်ရာသတည်း။

၇၅။ မြို့ ပြည်

‘နဝရ၊ ပုရ။ ပုရီ’ ဟော မြို့ ဟူသောစကားကို ပုဂံခေတ်ထိုး ကျောက်စာတို့တွင် လွန်စွာတွေ့ရခဲ့သည်။ ရှာဖွေရသ၍တွင် ပုဂံခေတ်ခနာက်ပိုင်း၊ သကရာဇ် ၆၁၀ ခု၊ ပုဂံမြို့ လေးထောင့်ကန်အရပ်၊ အဇ္ဈဂေါဏကျောင်း ဂူတွင်းရှိ၊ အမတ်ကြီးကျော်စွာထိုး၊ ကျောက်စာ၊ ကြောင်းရေ ၉ (ဂံယဝ ၂၅၀) တွင်သာ ‘မြေကာ မြစ်သာမြို့ အရှယ်မြောက်၊’ ဟု ရေးလျက်ရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။ ပင်းယ အင်းဝခေတ်ထိုး ကျောက်စာများ၌ပင် မြို့ အရေးကို အတွေ့ရနည်းသေးသည်။

(၁) “အဝသစ် မြိတ်တွင် နိယ်တော်မူသော။” ။၇၂၇ ခုစွဲ၊ ပင်းယ ရွှေစည်းခုံ ကျောက်စာ။

(၂) “မြေအရပ်ကာ မြိုင်သစ်ဇဲမြောက်။” ။၇၅၄ ခုစွဲ၊ အဝမြို့ နန်းကျောင်းကျောက်စာ။

ပုဂံခေတ်နှင့် အင်းဝခေတ်ဦးတို့တွင် မြို့ အစား၊ ပြည် ဟူသောစကားကိုသာ အသုံးများသည်။

(၁) “ဤယ် အရိမဒ္ဒနပူရမည်သုပြည် နှိုက်အာ။” ။၄၇၄ ခုလောက်တွင်ထိုး၊ ပုဂံမြို့၊ ရာဇကုမာရကျောက်စာ။

(၂) “နိင်ဗွန်ပြည် ကို လိုင်ဆျင်သောကြောင့်။” ။၅၅၄ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ စောမွန်သင် ကျောက်စာ။

(၃) “အရိမဒ္ဒနပူရမည်သောပြည် ကိုင်လေအစိုင်ရထသော၊ နိုင်ငံဣယ် မြိအထုကာ၊...။ အရိမဒ္ဒနပူရ မည်သော ပုကံပြည်။” ။၅၅၀ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ဓမ္မရာဇိက ဖုရားကျောက်စာ။

(၄) “မြို့မာပြည် အကုန်ကို အစိုင်ရထသော၊...။ စစ်ကိုင်ပြည် နှိုက်ရွှေစည်ခုံ၏ ဒါယကာလေဖြစ်ထသော။” ။၇၆၀ ခုစွဲ၊ အဝမြို့ နန်းကျောင်းကျောက်စာ။

(၅) “စကိုင်၊ ပင်ယ၊ ပုဂံ၊ အဝ စသော ပြည်ကြီတိုင်း။” ။၈၂၂ ခုစွဲ၊ အဝမြို့ နန်းတည်အခမ်းအနားကျောက်စာ။

ပုဂံခေတ်တွင် ပြည် နှင့် နိုင်ငံ အသုံးတို့ကျနမှန်ကန်လျက် ရှိသည်ကို သတိမူရာ၏။ မင်းနေမြို့ကြီး၊ မြို့ရိုး၊ ကျုံးမြောင်း၊ ခံတပ်နှင့် တက္ကရှိသော နေရပ်ကိုသာ ပြည် ဟု ခေါ်၍၊ ရွာ၊ မြို့၊ နယ်၊ ခရိုင်၊ တိုက်စသည်တို့ဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသော တိုင်းကြီးကိုသော် ‘နိုင်ငံ’ ဟု ထုတ်နှုတ်ချက် (၃) တွင် ရေး

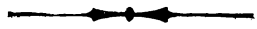
ခေါ်လျက်ရှိသည်။ အင်းဝခေတ်ထိုး၊ ထုတ်နှုတ်ချက် (၄)၊ နန်းကျောင်း ကျောက်စာတွင်သော် မြို့မာမြည် (မြန်မာပြည်) ဟု ရေးလျက်ရှိသည်၌ မြည် အသုံးဖောက်ပြန်သွားပြီးလျှင် ‘နိုင်ငံ’ ၏ နေရာကို ယူလျက်ရှိသည်။

မြန်မာဘာသာ၌ မြည် ပုဒ်မှာ ပျူ ဘာသာ ပြီး ပုဒ်သက်ဖြစ်တန်ရာ၏။ ရာဇကုမာရ ကျောက်စာဝယ် အရိမဗ္ဗနပုရ် (အရိမ္မဒ္ဒနပြည်) ဟု မြန်မာ မျက်နှာ၌ ရေးလျက်ရှိသောအမည်ကို ပျူစာမျက်နှာ၌ ပြီးရိမဒန ဟု ရေး လျက်ရှိရာ ပြီး ပုဒ်သည် ထင်ရှားစွာ မြည် ဟောဖြစ်လျက်ရှိသည်။ ယင်း ပြီး ပုဒ်သည်လည်း သံသကြိင်္ဂ-ပါဠိဘာသာ ‘နဂရ၊ မြို့၊ မြည်’ ဟော ပုရိ ပုဒ်သက် ဖြစ်ရပေမည်။ ထို့ကြောင့် မြန်မာဘာသာ မြည် ပုဒ်သည် ပျူဘာသာ ပြီး ပုဒ်သက်၊ ပျူဘာသာ ပြီး ပုဒ်ကလည်း တဖန် သံသကြိင်္ဂ-ပါဠိဘာသာ ပုရိ ပုဒ်သက်ဖြစ်ချေရကား။ မြန်မာဘာသာ မြည် ပုဒ်သည်၊ မည်မျှပင် အသွင် အပြင်အားဖြင့် ကွဲပြားခြားနားနေသော်လည်း သံသကြိင်္ဂ-ပါဠိဘာသာ ပုရိ ပုဒ်သက်၊ ပုဒ်ပျက်သာဖြစ်ချေသည်။

ပုရိ ပုဒ်သက် မြည် ကိုပင် မြန်မာတို့က မြို့ ဟု ခေါ်ဆိုပြန်ရာ၊ မြို့ ပုဒ်သည် မွန်ဘာသာ ‘မြို့ရိုး၊ ကျုံးမြောင်း၊ ခံတပ်’ ဟော မြူ ပုဒ်သက်ဖြစ်ချေသည်။ မြည်မြို့ တို့၏ ပဓာနအင်္ဂါမှာ မြို့ရိုး၊ ကျုံးမြောင်း၊ ပစ္စင်၊ ရင်တား စသော ခံတပ်၏ အခြင်းအရာတို့ပင် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် မြို့ရိုး၊ ကျုံးမြောင်းမရှိ လျှင်၊ အခြားမြို့၏ အင်္ဂါများနှင့် ပြည့်စုံစေကာ မြို့ ဟု မခေါ်နိုင်ရာ။ သံသ ကြိင်္ဂ-ပါဠိဘာသာတို့၌လည်း၊ ထို့နည်းတူစွာ ပုရ၊ ပုရိ၊ နဂရ၊ နဂရိ တို့၏ အနက် ခံတပ်ရှိသောမြို့၊ ခံတပ်မြို့ ဟု ဖော်ပြလေ့ရှိသည်။

မြန်မာဘာသာဖြင့် မြို့ပြ ဆိုသည်၌လည်း၊ ပြ မြည်မှာ မွန်ဘာသာ ‘မြို့ တံခါး အထက်၌ ဆောက်လုပ်အပ်သော တန်ဆောင်း’ ဟော ပြ ပုဒ်ပင် ဖြစ်သည်။

မွန်တို့ကိုတိုင်က မြည်မြို့ ကို မြည်မြို့ ဟု မခေါ်ပဲ၊ ချင် ဟု သာ ခေါ် ၍ ခံတပ် ကိုသာ မြူ ဟု ခေါ်ဆိုသည်ကို ထောက်သော်၊ မြို့ ဆိုသည်မှာ မြန်မာဘာသာ၌ ‘ခံတပ်ရှိသော လူနေရပ်ကြီး’ ဟူသော အနက်ရှိကြောင်း ပို၍ ထင်ရှားပေသတည်း။

၇၆။ မှောက်၊ မှောက်တော်၊ ရွှေမှောက်

‘မည်သူတို့၏ မှောက်၊ မျက်မှောက်၊ မှောက်တော်၊ ရွှေမှောက်’ ဆိုသည် တို့တွင် မှောက် ပုဒ်၏ရင်းမြစ်၊ အနက်နှင့်အသုံးတို့ကို သုတေသနပြုကြည့်ရာ၊ လွန်စွာ စိတ်ပါဝင်စားဖွယ်ကောင်းသည့် အချက်အလက်များကိုတွေ့ရသည်။ ပုပ်ခေတ် ကျောက်စာတို့နှင့် အင်းဝခေတ် ကဗျာတို့တွင် ယင်းအရေး တို့ကို များစွာပင်တွေ့ရသည်တို့အနက်မှ ကျောက်စာအရေး သာဓကအနည်း ငယ်မျှလောက်ကိုသာ တင်ပြရမည်ဆိုသော်—

(၁)။ “ဖုန်မွတ်သော ယှဉ်စုံ အစ မူသော သင်္ဘာ တကာမှောက်၊ ဖုရှာသွိုင်လှူဒသာကျွန်ကာ။” ။၅၅၉ ခုစွဲ၊ ပုပ်မြို့၊ ဖုန်းသည် ဇေယျသိန် ကျောက်စာ။ ၁၁၊ ၁၂။

(၂)။ “စညှဉ်မွတ်နှင့် ပတညှာမှောက်စာရိယံကြအော်။” ။၅၉၅ ခုစွဲ၊ ပုပ်မြို့၊ လေးမျက်နှာဖုရားကျောက်စာ၊ ၃၁။

(၃)။ “နိရဗန်ကိုင် မျက်မှောက် ကန္တိကာမူရလိုင်သောဌာ။” ။ ၆၀၃ ခုစွဲ၊ ပုပ်မြို့၊ ဂူနီကျောက်စာ၊ ၃၊ ၄။

(၄)။ “မေတ္တည်မည်သော ဖုရှာသွိုင်ခံတောင်နှိုက် မျက်မှောက်ကင်ကာ ထွတ်နှိုင်ရကာ။” ။၆၁၀ ခုစွဲ၊ ပုပ်မြို့၊ မင်းသမီး အစောကြမ်း ဖုရား ကျောက်စာ။ ၃။

အထက်ပါ ထုတ်နုတ်ချက်တို့တွင် ‘မျက်မှောက်ကင်ကာ၊ မျက်မှောက်ကင် ကာ’ ဆိုသည်တို့၌ ကင်ကာ၊ ကင်ကာ တို့သည် သံသ့ကြိုင်—ပါဠိဘာသာ ဂင်္ဂါ ပုဒ်သက်၊ ထင်ရှား ဟောဖြစ်သည်။ ‘မည်သူတို့၏ မှောက်၊ မျက်မှောက်’ ဆိုသည်တို့၌ မှောက် ၏ သာမန်အနက်မှာ ‘မျက်စိအောက်၊ မျက်စိခွေ’ ဟူ၏။ မိမိပြုသည့် အမှုတစ်ခုတရားသည်၊ မည်သူ မည်သူတို့၏ မျက်စိအောက်၌၊ မျက်စိ ရှေ့၌ ဖြစ်သဖြင့်၊ ယင်းတို့ မြင်ပါ သိပါသည်ဟု သက်သေတည်ခံလိုသဖြင့် ဤသို့ ဆိုချေသည်။ ယင်း မှောက် ပုဒ်ကို ဓာတ်ခွဲကြည့်ရာ၊ မျက်စိ ဟော ရှေးက မြန်မာ ဘာသာ၌ တည်ရှိခဲ့သော်လည်း၊ ယခုတိမ်မြုပ်သကဲ့သို့ ရှိနေသည့် မှီ၊ မှိတ် စသောပုဒ်နှင့်၊ ယခုတိုင် တည်ရှိသေးသော အနိမ့်ဖက်၊ အကြေဖက် ဟော အောက် ပုဒ်တို့ဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသော စကားဖြစ်သင့်ကြောင်း တွေ့ရ သည်။

တိဗက်-တရုတ်၊ မွန်-ခမယ် ဘာသာတို့၌ မျက်စိ ဟော ပုဒ်များမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည်။

ဘာသာ	စကား	ဘာသာ	စကား
၁။ တိဗက်	မိဂ်	၁၃။ အင်္ဂမီနာဂ	မို့
၂။ ကချင်	မျို	၁၄။ လှိုတနာဂ	မျှောက်
၃။ သိန်းဇေယျာ	မိ	၁၅။ မိုရှင်နာဂ	မက်
၄။ မရူ	မျော	၁၆။ မိကိရ်	မေက်
၅။ မုဆိုး	မေ	၁၇။ အဗောမိရီ	မဂ်
၆။ လိစု	မျ	၁၈။ ဗိုဒိုကချာပရီ	မု
၇။ နင်း	မဲ	၁၉။ ရှိုက်ယင်မိနီ	မိဂ်
၈။ ပေါင်းရွှေချင်း	မျိုတ်	၂၀။ ပုရိုက်	မိဂ်
၉။ စိယင်ချင်း	မိတ်	၂၁။ အောက်ကနော်ရီ၊ မိင်	
၁၀။ တောင်ဖက်ချင်း	မျောက်	၂၂။ တရုတ်	မု၊မုက်
၁၁။ သဒိုးချင်း	မိတ်	၂၃။ ကရင်	မဲ
၁၂။ တင်ခလ်နာဂ	မိဂ်	၂၄။ မွန်	မတ်

ဇယားပါ ပုဒ်တို့ကို ထောက်သော် မြန်မာဘာသာ၌ ‘မျက်စိ၊ မျက်နှာ’ ဆိုသည်တို့တွင် မျက် ပုဒ်သည် မူလအားဖြင့် မျက်စိ ဟောဖြစ်ကြောင်း သိရပေ၏။ မျက်နှာ တွင် နှာ ပုဒ်မှာ မျက်နှာ ဟော မြန်မာသျှမ်း၊ ဟန္ဒီးသျှမ်း၊ အဟုံသျှမ်း နှာ ပုဒ်၊ ထိုင်ဘာသာ ဟန္နာ ပုဒ်တို့နှင့် မိတ်တူဖြစ်၍၊ ယင်းတို့အတိုင်း မျက်နှာ ဟောဖြစ်ရာသည်။

ယခုအခါ မြန်မာဘာသာ၌ မျက်စိ ဟောပုဒ်မှာ မျက် ဟူ၍ ရှိနေသော်လည်း၊ ရှေးပဝေဏီ ကာလတို့၌ အင်္ဂမီနာဂ ဘာသာ၌ကဲ့သို့ မှီ ဟူ၍၎င်း၊ ယခု မျက်စိပိတ်သည်ကို မှီတ် ဟု ဆိုရာ၌ကဲ့သို့ မှီတ် ဟူ၍၎င်း၊ ရှိခဲ့သည်ဟု ယုံကြည်ဖွယ်ရှိသည်။ မျက်စိပိတ်သည်ကို မိတ် ဟုပင်ဆိုသင့်လျက်၊ ယင်းတွင်မှ ထူးခြား၍ မှီတ် ဟုဆိုသည်မှာ၊ မျက်စိ ဟော မှီတ် ပုဒ်ကိုပင် ကြိယာကဲ့သို့ သုံးခြင်းဖြစ်ရာသည်။ ထိုမှသာ မီးနှင့် ပတ်သက်၍လည်း မှီတ် ဟု လိုက်၍ဆိုသည် ထင်ဖွယ်ရှိသည်။ ဤသို့လျှင် ရှေးမြန်မာဘာသာ၌ မျက်စိ ဟော မှီသော်၎င်း၊ မှီတ် သော်၎င်း၊ အခြား မဟာထိုးပါသည့် ပုဒ်တခုခုသော်၎င်း ရှိခဲ့ရာ၊ ယင်းနှင့် အောက် ပုဒ်ကို ဖက်တွဲကာ မှီအောက်၊ မှီတ်အောက် စသဖြင့် ဆိုသည်မှ မှောက် ဖြစ်လာဖွယ်ရှိသည်။ ထိုနည်းတူစွာ မြန်မာဘာသာ၌ မြစ် ပုဒ်နှင့် အောက် ပုဒ်တို့ကိုဖက်တွဲကာ၊ မြစ်အောက် ဟု ရေးဆိုခဲ့သည်မှ မြောက် ပုဒ်ဖြစ်ပေါ်လာသော သာဓကရှိချေသည်။ ထိုကြောင့် မျက်စိအောက်

ဟော မှောက် ပုဒ်သည် မျက်စိ ဟော မှိ၊ မှိတ် ကဲ့သို့ သောပုဒ်နှင့် အောက် ပုဒ်တို့ ပေါင်းစည်းသဖြင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော စကားဖြစ်၍၊ မျက်စိအောက် ဟော ဖြစ်ကြောင်းများစွာ ယုံကြည်ရန်ရှိသည်။

ဖေဖော်ပြုခဲ့သည့်အတိုင်း၊ ပုဂံခေတ်ဦးပိုင်း၌ မျက်စိအောက် ဟူသောအနက် ဖြင့် သုံးလာခဲ့သော မှောက် ကို၊ ပုဂံခေတ်နှောင်းပိုင်းမှစ၍ မှောက်တော် ဟူသောစကားကို ကိုတော် ဟူသောအနက်ဖြင့် စတင်သုံးစွဲလာသည်ကို တွေ့ ရသည်။

(၁)။ “ဝိအစ်ကိုင်နှစ်ယောက် မှောက်တပ်ကြာအော်။” ။ ၆၃၄ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ မင်းပိုင်းကျောင်း ကျောက်စာ၊ အရှေ့မျက်နှာ၊ ၄၄။

(၂)။ “ဣန္ဒြပဇ္ဇရာမှောက်တပ်ပန်သော၊...။ မှောက်တပ်ဆင်ခြင်တော် မူရယ်။” ။ ၆၅၄-၆၅၆ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ဣန္ဒြပဗ္ဗယာ ဖုရားကျောက်စာ၊ ၁၀၊ ၁၁။

(၃)။ “မင်လုလင်နှိုက် သိရိယ်မှောက်တပ်ပန်သော။” ။ ၆၆၀ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ မုတ်နှစ်ဆင့်ဂူကျောက်စာ။ ၃၊ ၄။

မှောက် ၏မူလအနက်မှာ မျက်စိအောက် ဖြစ်ရာ၊ မျက်စိအောက် မှ မျက်စိကို၏ တစိတ်တဒေသဖြစ်သော မျက်စိ မှ ကို သို့ အနက်ပြောင်းလဲရွေး လျားသွားသဖြင့် မှောက်တော် ၏အနက် ကိုတော် ဟော ဖြစ်လာချေသည်။

အင်းဝ ကဗျာခေတ်သို့ ရောက်သောအခါ မှောက်၊ မှောက်တော် တို့မှ ပွားဆက်၍ ရွှေမှောက် ဟူသောစကားကို ရွှေကို ဟူသောအနက်ဖြင့် စပ်ဆို စီကုံးကြပြန်သည်။

(၁)။ “ငါနှင့်ရွှေမှောက်၊ နှစ်ယောက်အမျှ၊ ပေးဝေငှဟူ။” ။ ကိုး ခဏ်းပျို့၊ ၁၃။

(၂)။ “ရွှေမှောက်မိုးယံ၊ ကုသိုလ်ကံကြောင့်၊ စံပရလိ၊ ထင်လပိ၏။ ။ နေမိဘုံခဏ်းပျို့၊ ၄။

(၃)။ “သိမ်းယူတုတ်ခွန်၊ ရှင်သာလွန်သည်၊ ပြင်းထန်ဆိပ်တောက်၊ စောရွှေမှောက်။” ။ သုဝဏ္ဏသျှံ သစ္စာခဏ်းပျို့၊ ၁၀၉။

အချုပ်ကို ပြန်ပြောင်း၍ ဆိုရသော်၊ ‘မည်သူတို့မှောက်၊ မျက်မှောက်’ ဆိုသည်တို့၌ မှောက် ၏ အနက် မျက်စိအောက် ဖြစ်၍၊ မှောက်တော်၊ ရွှေမှောက် ဆိုသည်တို့၌သော်၊ မှောက် ၏အနက် မျက်စိအောက် ဟူသည်မှ မျက်စိကို ဟူသည်သို့ ပြောင်းလဲသွားပြီးလျှင် ကိုတော်၊ ရွှေကို ဟူ၍တိုက်ရိုက် အဓိပ္ပါယ်ရှိ၍၊ ကြီးမြတ်သူ ဖုရား၊ ဘုရင် စသည်တို့နှင့် စပ်လျဉ်း၍သုံးသည်။

မှော် ပုဒ်ရင်းသည်ကား မျက်စိ ဟော မှီ မှိတ် ဟူသကဲ့သို့သော ပုဒ်နှင့် အောက် ပုဒ်တို့ ပေါင်းရှက် ဖြစ်ပေါ်လာခဲ့သည်ဟု ယုံကြည်ဖွယ်ရှိသည်။

၇၇။ မှော်

မှော် ဆိုသောစကား၏ရင်းမြစ်နှင့် တိကျသေချာသော အနက်တို့ကိုစူးစမ်း ကြည့်ရာ၊ စိတ်ဝင်စားဖွယ်ကောင်းသော အချက်အနည်းငယ်ကို တွေ့ရသည်။

မြန်မာဘာသာ၊ မြန်မာမှုတို့၌ ‘တစ္ဆေ သရဲမှော်၊ စုန်းမှော်၊ နတ်မှော်၊ ဖုရားမှော်၊ စသဖြင့်၎င်း၊ ‘ဆေးမှော်၊ ရူက္ခမူမှော်၊ အင်းမှော်၊ ပထမမှော်၊ စမမှော်၊ သမာဓိမှော်’ စသဖြင့်၎င်း၊ များစွာသော စကားသဘောတရားတို့ နှင့် မှော် ကိုတွဲဖက်သုံးလျက်ရှိရာ၊ အနက်မှာ ‘အတတ်တမျိုး၊ ပညာတမျိုး၊ လျှို့ဝှက်သောအတတ်ပညာတမျိုး’ ဟုဝိုးဝါးမျှသာ ထင်မြင်နိုင်သည်။ တဖန် ‘မှော်သွင်းသည်၊ မှော်ဝင်သည်၊ မှော်ပေါက်သည်၊ မှော်ရူးသည်’ စသဖြင့် ဆို သည်တို့၌ မှော် ဆိုသည်မှာအခမ်းအနားဖြင့်သွတ်သွင်းရမည့် ‘ဘဝအခြေအ နေ၊ ဘဝသဘောတရား တမျိုး’ ကဲ့သို့ အနက်ပေါ်ထွက်လျက်ရှိသည်။ ရှေ့မင်း ဖုန်းဆင်တော်မော်ကွန်း၊ အပိုဒ် ၄ နှင့် ၈ တို့တွင် “ဆင်ထွက်ဘာသာ၊ မော် ဆရာတို့၊ မဟာပိန္နဲ၊ ကျွေးမြဲမကင်းဟူ၍၎င်း၊ “ဆင်တတ်ရှေးဦး၊ မော်ကိုမှူး တို့၊ မြူးတူရှင်ဝမ်း၊ ကြက်သီးချမ်းမျှ၊” ဟူ၍၎င်း၊ စပ်သည်တို့၌ မော် ဟုလည်း ရေးလျက်ရှိသည်။

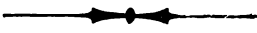
ဤသို့လျှင်မြန်မာဘာသာ၌ မှော်၊ မော် ဟု နှစ်မျိုးပင်ရေး၍ အနက်မကွဲ မပြား ဝိုးဝါးမျှဖြစ်နေရာ တိကျသေချာသော အနက်များကိုရနိုးဖြင့် ယင်း စကား၏မိတ်တူများကို နီးစပ်ရာဘာသာတို့၌ ရှာဖွေကြည့်ရာတွေ့ရသည်မှာ

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ တရုတ်	မော်(ကန်တုန်)	} စုန်း၊ မှော်ဆရာ၊ ပြုစားခြင်း၊ မှော်အတတ်။
	မိအူ(ရှေး)	
၂။ သျှမ်း	မော်	တတ်၊ ကျွမ်း၊ ကျွမ်းကျင်။
	မော်(မြန်မာ)	မှော်
၃။ ထိုင်	မှော်(မော်)	တတ်ကျွမ်းသူ၊ သမား။
	မှော် တူ	မှော်ဆရာ၊ ပေဒင်ဆရာ။
	(တူ-ရှု၊ မြင်)	

ဘာသာ ၇။ တိဗက်-	စကား ရ်မောဒ်ဇောရ် ဒ်မာဒ်	အနက် စုန်းအတတ်၊ မှော်အတတ်။ ကျိန်ဆဲ။
-------------------	--------------------------------	---

အထက်ပါပုဒ်တို့တွင် သျှမ်းဘာသာ၌ မော် ၏အနက် တတ်၊ ကျွမ်း ဟူသည် ကို၎င်း၊ ထိုင်ဘာသာ၌ မှော်(မော်)၏အနက် တတ်ကျွမ်းသူ ဟူသည်ကို၎င်း ထောက်သော်၊ မြန်မာဘာသာ မှော် ပုဒ်နှင့်တကွ ကျန်ဘာသာ မှော် နှင့် မိတ်တူ ပုဒ်တို့၏အနက်ရင်းမှာ အတတ်၊ ပညာ ဖြစ်သင့်သည်ထင်၏။ သို့ရာတွင် ယင်းအတတ်ပညာကို သာမန်အသက်မွေးလုပ်ကိုင်၊ နေထိုင်မှုတို့နှင့်စပ်လျဉ်း၍ မသုံးပဲ၊ စုန်း၊ နတ်စသည်တို့နှင့် စပ်လျဉ်း၍ သုံးသဖြင့်၊ စုန်းအတတ်၊ နတ်အတတ် စသောသဘောတရားများသက်ဝင်လာခဲ့အံ့သို့ရှိသည်။ တရုတ်ထိုင်ဘာသာတို့၌ ဟထိုးသံ ပရိချေရကား တရုတ်ဘာသာ၊ သျှမ်းဘာသာတို့၌ မော် ဟုသာရှိသည်။ ထိုင်ဘာသာ၌ပင် အရေး၌ မှော် ဖြစ်သော်လည်း၊ ဖတ်ရွတ်ရာ၌ မော် ပင်ဖြစ်သည်။ မြန်မာကသော် 'မင်၊ မော်ကွန်း၊ ရေမော်' စသော မ သက်သက်အရေးတို့ကိုပင် ဟ ထိုးသံထည့်ကာ 'မှင်၊ မှော်ကွန်း၊ ရေမှော်' ဟုဖတ်ရွတ်လေ့ရှိသည်အတိုင်း၊ တရုတ်-ထိုင်ဘာသာတို့လာ မော် ပုဒ်ကို မှော် ဟုရေးသားရွတ်ဆိုလေသည်။

ထို့ကြောင့် မြန်မာဘာသာ၌ မှော် ပုဒ်သည်၊ တရုတ်-ထိုင်ဘာသာ မော် ပုဒ်နှင့်မိတ်တူဖြစ်၍၊ မူလအားဖြင့် 'အတတ်ပညာ' ဟော၊ လက်သုံးအားဖြင့်သော် 'စုန်း၊ နတ်၊ ရုက္ခစိုး၊ သရဲတစ္ဆေ စသည်တို့နှင့်ဆိုင်သည့်အတတ်ပညာ၊ လှိုဝှက်သည့် အတတ်ပညာ' ဟောဖြစ်သည် ဆိုရာသည်။ ထိုအတတ်ပညာများသို့သွတ်သွင်းသည်၊ ဝင်သည်ကို မှော်သွင်းသည်၊ မှော်ဝင်သည်၊ ထိုအတတ်ပညာများကျိုးပေါက်ပျက်စီးသွားသည်၊ သို့ကြောင့် ရူးသွပ်သွားသည်ကို မှော်ပေါက်သည်၊ မှော်ရူးသည် ဆိုသည် ယူဆရာသတည်း။

၇၀။ ယက်ကန်းရက်

အထည်ရက်သည်၊ တောင်းရက်သည်၊ ဖျာရက်သည်၊ ထရိရက်သည် စသော စကားတို့တွင်၊ ရက် ကို ပညာရှိအများပင် ရကြီး (ရကောက်) ဖြင့်ရေးသင့်သည်ဟု သဘောကြိုက်ညီလျက် ရှိကြသည်မှာ၊ ရှေးကျောက်စာရေးနည်းနှင့်၊ တမျဉ်းတည်းကျလျက်၊ နှစ်သက်လောက်ပါပေသည်။

(၁) အိမ်တော်ကသ့် ကောင်မူတော်တိုင်အောင် ခြံတန်ဆာဆင်သ့် ကာ ဝါခြံ ရက် အတိခင်၏။ ထိုင်ထက်သင်ဖြူခင်၏။ (အိမ်ခေတ်ကသည်၊ ကောင်းမူတော်တိုင်အောင်၊ ခရီးတန်ဆာ ဆင်သည်ကား၊ ဝါးခြမ်းရက်အတိ ခင်း၏။ ထိုထက်သင်ဖြူးခင်း၏။ ။ ၆၃၆ ခုစွဲ၊ နရသီဟပတေ့မင်းတည်၊ ပုဂံမြို့၊ မင်္ဂလာစေတီ ကျောက်စာ။

(၂) တံပက် ရက် ဝတ်စိယ်ဟု ပိယ်တော်မူသော စည်သင်ခါမိယာ ကျွန်ယန်သည် ငါသျှံ ၁။ (တံပက်ရက်ဝတ်စေဟု ပေးတော်မူသော စည်သင် ခါ မိယားကျွန် ယန်သည် ငါသျှံ (ငါသျှမ်း) ၁။ ။ ၆၆၁ ခုနှစ်ထိုး၊ ပုဂံမြို့၊ အရှေ့ဆုတောင်းပြည့်ဖုရား ကျောက်စာ။

(၃) ခြည်ဝင်သည်ကာခြည်ဝင်ရယ်၊ ယန်သည်ကာပုဆိုင် ရက်ရယ်၊ (ခြည်ဝင်သည်ကား ခြည်ဝင်၍၊ ယန်သည်ကား ပုဆိုးရက်၍)။ ။ ၆၆၃ ခုနှစ် ထိုး၊ မိဖုရားဖွားစောထိုး ပုဂံမြို့ အရှေ့ဆုတောင်းပြည့် ဖုရားကျောက်စာ။

အထက်ပါကျောက်စာ ထုတ်နှုတ်ချက်တို့တွင် ရက် ဟု ရကြီးဖြင့် ရေး သည်ကိုသာမက၊ ခြည် ဟု ရရစ်ဖြင့် ရေးသည်ကိုလည်း မှတ်သားသင့်လေ သည်။ ယခုကာလတွင် အမျှင်၊ အသွယ်၊ အတန်းချင်းတူပါလျက်၊ ဆံခြည်၊ နေခြည်၊ ရောင်ခြည်တို့ကိုသာ ရရစ်ဖြင့်ရေး၍၊ ပိုးခြည်၊ ဝါခြည်၊ ရှေ့ခြည်၊ ငွေ ခြည်တို့ကိုသော် ယပင့်ဖြင့်ရေးလျက်နေကြသည်မှာ အမှားတည်း။ ယင်းတို့အား လုံးကိုပင် သဘောတူ၊ အနက်တူဖြစ်သည်အတိုင်း၊ ရှေးကျောက်စာ ရေး နည်းမှန်ကို လိုက်၍ ရရစ်ဖြင့် ရေးသင့်လေသည်။

ရက် နှင့် မိတ်တူစကားများကို မြန်မာနှင့် အနွယ်တူ ဘာသာတို့တွင်၊ အောက်ပါအတိုင်းတွေ့ရ၏။

ဘာသာ	စကား	အနက်
(၁) တရုတ်	ရွှေ၊ ရွဲ၊	ရက်၊ဖောက်၊ ပူးပေါင်း၊ အဖောက်၊
(၂) တိဗက်၊	ရက်၊	မှီခို၊ ထိတွေ့၊
(၃) မိကီရ်၊	ရက်	ရစ်၊ပတ်၊ခြည်၊နှောင်၊
(၄) တင်ဒူလ်နာဂ၊	ခရက်၊	ကျစ်၊လိခါ၊
(၅) နှင်း	ရ	ရက်၊
(၆) မရူ	ရော	ရက်၊

တရုတ်ဘာသာတွင် အချို့ဒေသတို့၌ ရွှေ၊ ရွဲ၊ ကို 'ယွေ့၊ယွဲ' ဟု လျှာ လိပ်သံ ဖျောက်ကာ ရွတ်ဆိုကြသော်လည်း၊ စကားရင်းမှာ ရွှေ၊ ရွဲ၊ ပင်ဖြစ်

၏။ ဤသို့ ရ သံမှ ယ သံသို့ ပြောင်းလဲရွှေ့လျောသည်မှာ၊ တရုတ်ဘာသာ၌သာမဟုတ်။ မြန်မာနှင့် အခြားအလားတူ ဘာသာတို့တွင်လည်း ရှိကြောင်း၊ ပညာရှိများ အသိပင်ဖြစ်၏။ တရုတ်၊ မိကီရ်၊ တင်ဒုလ်နဂ၊ နင်းနှင့် မရူဘာသာတို့၌၊ ရက် နှင့်မိတ်တူစကားတို့၏ အနက်များမှာ ရက် ၏အနက်နှင့် တထပ်တည်း ကျလျက် သော်၎င်း၊ လှီးလွှဲကာမျှ ကွဲပြားလျက် သော်၎င်း ရှိချေ၏။ ရက်၊ ဖေါက်၊ ကျစ်၊ လိမ်၊ ရစ်၊ ပတ်၊ ခြည်၊ နှောင်ခြင်းတို့မှာ တသဘောတည်းဖြစ်၍၊ အခြည် အမျှင်တို့ကို တခုနှင့်တခု ပူးပေါင်း၊ ရှက်တင်၊ ညိတွယ်၊ စွဲမြဲအောင် ပြုသည်ချည်းဖြစ်၏။ တိဗက်ဘာသာ ရက် ၏ အနက် ဖြစ်သော ဗိုရိုထိ၊ တွေ့ခြင်းတို့သည်လည်း၊ ထိုအနက်သဘောတို့တွင် အကျုံးဝင်လေတော့သည်။ အခြည်အမျှင်တို့ကို ရက်၊ ဖေါက်၊ ကျစ်၊ လိမ်၊ ရစ်၊ ပတ်၊ ခြည်၊ နှောင်သည်ဆိုရာ၌၊ ယင်းတို့ကို တခုနှင့် တခု ထိတွေ့၊ တခုပေါ်တခု ဗိုရိုခြင်းဖြင့် ညိတွယ်စွဲမြဲအောင် ပြုသည်မည်၏။ ထို့ကြောင့် မြန်မာနှင့် အနွယ်တူ ဘာသာတို့တွင် ရက် နှင့် မိတ်တူ ရွှေ့၊ ရွဲ့၊ ရက်၊ ရက်၊ ခရက်၊ ရ၊ ရော ဟူသော စကားတို့ကို ထောက်သဖြင့်လည်း ရက်ကို ရကြီးဖြင့် ရေးခြင်းသည်သာသင့်ကြောင်း ပေါ်ထွက်ချေ၏။

မြန်မာဘာသာ၌ပင် ရက် နှင့်ပုဒ်တူဟူ၍ သော်၎င်း၊ သုဒ္ဒနှင့် ကာရိုက်မျှ ကွဲသည်ဟူ၍သော်၎င်း ယူနိုင်သည့် ရှက် ဆိုသောစကားလည်း ရှိပေသေးသည်။ သို့ရာတွင် ရက် ကို ကာရိုက်အနက်ဖြင့်သော်၎င်း၊ ရှက် ကို သုဒ္ဒနှင့် ကာရိုက်အနက် နှစ်ခုလုံးဖြင့်သော်၎င်း၊ သုံးလျက်ရှိသည်ကို ထောက်သော်၊ ရက် နှင့် ရှက် တို့ကို သုဒ္ဒနှင့် ကာရိုက်ကွဲသည်ဟု ယူဆခြင်းထက်၊ ပုဒ်တူသံကွဲဟု ယူဆခြင်းကသာ၍သင့်လျော်သည်ဟု ထင်ဖွယ်ရှိ၏။ အထည်ရက်သည် ဆိုရာ၌၊ အထည်ဖြစ်အောင် အခြည်အမျှင်တို့ကို တခုနှင့်တခု ပူးပေါင်းနှောင်ဖွဲ့ညိတွယ်စေသည်ကို ဆိုသောကြောင့်၊ ရက် သည် ဤ၌ ကာရိုက်အနက်ကို ဆောင်သည်ဟု ယူရာ၏။ တပင်ကိုတပင်ရှက်သည်ဆိုရာ၌၊ တပင်နှင့်တပင် ပူးပေါင်း နှောင်ဖွဲ့ညိတွယ်နေသည်ကို ဆိုသောကြောင့် ရှက် သည် ဤ၌ သုဒ္ဒအနက်ကို ဆောင်သည်ဟူ၍၎င်း၊ လက်ရှက်၍ ထားသည်ဆိုရာ၌၊ လက်တဖက်နှင့် တဖက်ကို ပူးပေါင်းနှောင်ဖွဲ့၊ တွယ်ကပ်၍ နေစေသည်ကို ဆိုသောကြောင့်၊ ရှက်သည် ဤ၌ ကာရိုက်အနက်ကို ဆောင်သည် ဟူ၍၎င်း ယူရာ၏။

ရက် နှင့် ရှက် ၌ကဲ့သို့၊ ဟထိုးသံ ပါမပါကွဲပြားသော်လည်း၊ သုဒ္ဒနှင့် ကာရိုက်သဘောသို့မဟုတ်ပဲ၊ ပုဒ်တူသံကွဲသဘောသို့သာ သက်ဝင်နေသော အခြားကြိယာ များလည်း မြန်မာဘာသာ၌ရှိလေသေးသည်။

လာ (ပေးလာသည်) နှင့် လှာ (ပေးလှာသည်)။ မြော် (ရှုမြော်) နှင့် မြော် (ရှုမြော်)။ ကြိုက် (စိတ်ကြိုက်) နှင့် ခြိုက် (နှင်ခြိုက်)။

လ နှင့် လှ (အာလုပ်သံများ)၊ စေးနဲ နှင့် စေ နဲ၊ မန် (မန်တိုင်) နှင့် မှန် (မှန်ကန်) တို့သည်၎င်း၊ မင်ရည် ကို မှင်ရည်၊ အမွှေးအမင် ကို အမွှေးအမင်၊ ရေမော် ကို ရေမှော်၊ မော်ကွန်းကို မှော်ကွန်း ခေါ်ခြင်းတို့သည်၎င်း၊ ယခုအခါ လျက် နှင့် လျက်၊ လျင် နှင့် လျင်၊ လျင်းနှင့် လျင်း စသည်တို့၌ကဲ့သို့၊ လျ သံ နှင့် လျှ သံတို့ များစွာ ရောထွေးနေခြင်းတို့သည်၎င်း၊ ရက် နှင့် ရှက် တို့ နည်းတူ ဟုမှတ်ရာ၏။

ရက် နှင့် ရှက် တို့၏ ဆက်သွယ်ပုံကို မည်သို့ပင် ကောက်ယူစေကာမူ ယင်းတို့သည်မူလတူဖြစ်ကြောင်း၊ အနက်များက သက်သေခံလျက်ရှိရာ၊ ယင်းတို့ကို စနစ် တခုတည်းထားကာ၊ ရကြီးဖြင့်သာ ရေးသင့်ကြောင်း မည်သူမျှ ငြင်းဆိုနိုင်လိမ့်မည်မဟုတ်ချေ။

ဤသို့ အထည်ရက်၊ တောင်းရက်၊ ဖျာရက်၊ ထရံရက် တို့၌ ‘ရက်’ကို ရကြီးဖြင့် ရေးသင့်သည်ဟု သဘော ကြိုက်ညီကြပြီးသော်၊ ‘ယက်ကန်း’ တွင် ‘ယက်’ ကိုလည်း၊ ထို ‘ရက်’ပင်ဟု တွေးထင်ယူဆကာ၊ ရကြီးနှင့်ပင် ‘ရက်ကန်း’ဟု ရေးသင့်ကြောင်း ပညာရှိအများပင် ယခု ဆုန်းဖြတ်လျက် ရှိချေ၏။ ဤကား ယင်းတို့၏ အမှားတော်ကြီးပေတည်း။ ထင်လျားစေပါအံ့။

‘ယက်ကန်း’ ဟူသော စကားကို ရှေးပုဂံခေတ်မှ ရှေးအင်းဝခေတ်တိုင် အောင်သော ကာလအတွင်းထိုး ကျောက်စာတို့တွင် အလျှင်းပင် မတွေ့ရချေ။ ‘ယက်ကန်းသည်’ ဟူသောအနက်ကို ဆောင်သော ‘ယန်သည်’ ဆိုသော စကားကိုကား အထက်၌ ထုတ်နှုတ်ဖော်ပြခဲ့သော ၆၆၃ ခု နှစ်ထိုး၊ ပုဂံမြို့၊ အရှေ့ဆုတောင်းပြည့် ဖုရားကျောက်စာအပြင်၊ အခြားကျောက်စာတို့တွင်လည်း အောက်ပါအတိုင်း တွေ့ရလေသည်။

(၁) “ပုကံ ကျွန်ကုလာ ယန်သည် ၁၁၆ ယောက်။” ။၆၁၀ ခုနှစ်ထိုး ပုဂံမြို့ မင်းသမီး အစောကြွမ်းဖုရားကျောက်စာ။

(၂) “ပုကံကျွန်ကုလာ ယန်သည် ကုလာရိုင်တိုင်ကို ဣဒတ်မူ၏။” ။၆၆၁ ခုနှစ်ထိုး ပုဂံမြို့ ဆုတောင်းပြည့် ဖုရားကျောက်စာ။

(၃) “ကျွန်ကုလာ ယန်သည် ငါနတ္တင် ၁……ကျွန် ယန်သည် ငါသျှံ ၁ ငါပုံ ၁ ငါဆန် ၁။” ။၆၆၁ ခုနှစ်ထိုး ပုဂံမြို့ ဆုတောင်းပြည့် ဖုရားကျောက်စာ။

အထက်ပါကျောက်စာ ထုတ်နှုတ်ချက်တို့တွင် ‘ယန်သည်’ ၏အနက်

‘ယက်ကန်းသည်၊ ယက်ကန်ရက်သူ’ ဖြစ်ကြောင်းဖော်ပြခဲ့သော ဖွားစော ကျောက်စာတွင် ‘ယန်သည်ကာပုဆိုင်ရက်ရယ်’ ဆိုသော စကားတို့က သက်သေခံလျက်ရှိလေသည်။ ‘ယန်သည်’ ၏ အနက် ‘ယက်ကန်းသည်၊ ယက် ကန်းရက်သူ’ ဖြစ်လျှင် ‘ယန်’ ၏အနက် ‘ယက်ကန်း၊ ယက်ကန်းရက်ခြင်း’၊ ဟု ပေါ်ထွက်ချေ၏။ မွန်ဘာသာ၌ ‘ယန်’ ကို ‘ယက်ကန်း၊ ယက်ကန်းရက် ခြင်း’ ဟူသော အနက်ဖြင့် ယခုတိုင် သုံးစွဲလျက်ရှိပေသေး၏။ မြန်မာဘာသာ ၌ကား ‘ယန်’ မှ ‘ယဉ်’ သို့ရွှေ့လျော့သွားပြီးလျှင်၊ ‘ယဉ်’ ကိုလည်း ‘ယဉ်ခုံ၊ ယဉ် သွား’ ဆိုသောစကားတို့၌သာ မပျောက်မကွယ် ကြွင်းကျန်ရစ်ပေတော့သည်။

၁။ “ခြည်ချခြည်ရှယ်၊ လုပ်ဖွယ်မပျက်၊ လက်ရက် ယဉ်ခုံ၊ သုံးပါးစုံ လျက်။” ။စတုမ္ဘာသာရခေါ် ဟိုးခဏ်းပျို့။

၂။ “အိမ်မထဲကား၊ တန်ခဲ (တန်ကဲ?) ‘ယဉ်ခုံ၊ များပုံ ကောက်ရိုး၊ ပြောက်ထိုးလည်းမှန်း၊ ယက်ကန်းဗိုင်းတာ။” ။ပါရမီတော်ခဏ်းပျို့။

၃။ သွတ်လှယ်ရက်များ၊ ခုကိုလွှားသော်၊ ‘ယဉ်သွား’ နှပ်လျှို၊ ခြည်စတို သို့။ ။နေမိဘုံခဏ်းပျို့။

ကဗျာတို့တွင် ‘ယဉ်ခုံ’ ဆိုသည်မှာ ‘ယက်ကန်းခုံ၊ ယက်ကန်းစင်’ ဖြစ်၏။ ‘ယဉ်သွား’ ဆိုသော စကားသည်ကား ယခုတိုင်တည်လျက်ရှိရာ ‘ယက်ကန်း သွား’ ဟူ၍ အနက်ရှိ၏။ ‘ယန်’ မှ ‘ယဉ်’ သို့ပြောင်းလဲသည်မှာ ‘အစန်’ မှ ‘အစဉ်’ ‘ဥယျာန်’ မှ ‘ဥယျာဉ်’ ‘ချန်’ မှ ‘ချဉ်’ သို့ ပြောင်းလဲသည့် နည်းတူ ဖြစ်၏။ မှတ်သားရန်မှာ ယဉ် သည် ယန် မှ လာ၍၊ ယန် ကိုသော် မြန်မာ တို့သည် မွန်တို့ထံမှရ၍ ‘ယက်ကန်း၊ ယက်ကန်းရက်ခြင်း’ ဟောတို့ပေတည်း။ တရုတ်ဘာသာတွင် ‘ပိုက်ကွန်၊ ယက်ကန်းရက်ခြင်း၊ ဖေါက်ခြင်း’ ဟော ယွင် ဆိုသောစကားသည်၊ မွန်ဘာသာ ယန် နှင့်မိတ်တူဟု ထင်ဖွယ်ရှိ၏။

အင်းဝမြို့ သျှင်သီလဝံသ-သျှင်ရဋ္ဌသာရတို့ ခေတ်ရေး ကဗျာတို့တွင်မှ ယက်ကန်း ဆိုသောစကားကို စတင်တွေ့ရလေသည်။

၁။ “အိမ်မထဲကား၊ တန်ခဲ (တန်ကဲ?) ယဉ်ခုံ၊ များပုံ ကောက်ရိုး၊ ပြောက် ထိုးလည်းမှန်း၊ ယက်ကန်း ဗိုင်းတာ (‘ဗိုင်းဝါ’ ဟုအချို့ မူ၌ရှိသည်) ဆိပ်မှာ လှေလှည်း။” ။ပါရမီတော်ခဏ်းပျို့။

၂။ “ပါရာဏသီ၊ ခေါ်ညီမည်မှန်း၊ ပြည်ကြငှန်း၌၊ ‘ယက်ကန်း’ သည် စစ်၊ ဖြစ်ခဲ့ဖူး၍၊” ။ကိုးခဏ်းပျို့။

၃။ “လယ်ချောင်း၊ ကုန်စယ်၊ ကြွေးဆယ်မြီချ၊ ကျီကြအိမ်ရာ၊ မိုင်းဝါ ‘ယက်ကန်း၊ သိန်း မြန်းကျွဲ နွား။” ။သုဝဏ္ဏသျှင်သဠေးခဏ်းပျို့။

‘ယန်၊ယဉ်’ ဆိုသော စကားများကဲ့သို့၊ ‘ယက်ကန်း’ ဆိုသော စကား သည်လည်း မြန်မာစကားရင်းမဟုတ်။ မွန်ဘာသာ ‘ယတ်ကန်’ မှလာ သော စကားဖြစ်လေသည်။ မွန်ဘာသာ၌ ‘ယတ်’ ၏အနက် ‘အဝတ်၊ အ ထည်၊’ ကာန် ၏အနက် ‘လျှော်၊ ပိုက်ဆံလျှော်’ ဖြစ်၍၊ ‘ယတ်ကန်’ ၏ အနက် ‘လျှော်ဖျင်ထည်’ ဖြစ်လေသည်။ မွန်ဘာသာ၌ ‘ယတ်ကန်’ ၏မူလ အနက် လျှော်ခြည်ဖြင့် ရက်သော အထည် ဟော ဖြစ်သော်လည်း၊ နောင် မွန်နှင့် မြန်မာနှစ်ဘာသာစလုံး၌ပင်၊ လျှော်ခြည်ဖြင့်ဖြစ်စေ၊ ဝါခြည်ဖြင့်ဖြစ် စေ၊ ပိုးကလွဲ၍ မည်သည့်ခြည်မျိုးဖြင့် ဖြစ်စေ၊ ရက်သောအထည်ကို ‘ယတ် ကန်း၊ ယက်ကန်း’ ဟု ခေါ်လေတော့သည်။ မြန်မာဘာသာ၌သော် မည် သည့်အထည်ကိုမဆိုရက်သည်ကို ‘ယက်ကန်းရက်သည်’ ဟု ဆိုရာ၊ ပိုးထည် ပင် ‘ယက်ကန်း’ ၏ အနက်၌ ပါဝင်လာတော့၏။ မွန်၊ မြန်မာတို့နှင့် အန္တယ် တူ အခြားဘာသာတို့၌၊ ‘ယတ် (ယက်)၊ ကာန် (ကန်း) တို့နှင့် မိတ်တူ စကားတို့ကို အောက်ပါအတိုင်းတွေ့ရ၏။

(က) ယတ် (ယက်) နှင့် မိတ်တူများ

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ တရုတ်	ဟတ်၊ ဝတ်၊	အထည်ကြမ်း၊
၂။ တီဗက်၊	ယုဂ်၊	အဝတ်အထည်၊
၃။ ကရင်၊	ယား၊	စောင်ပုဆိုး၊
၄။ နှင်း	ယော်၊	အဝတ်၊ အထည်၊
၅။ လီစု၊	ယ၊	ယက်ကန်းစင်။

(ခ) ကာန် (ကန်း) နှင့် မိတ်တူများ

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ တရုတ်	ကုအန်း၊ ကန်း	ခြည်မျှင်၊ ရက်၊ဖေါက်၊သီ၊ကုံး၊
၂။ မိကီရို၊	ကန်း၊	အဝတ်၊အထည်၊
၃။ ပယျူး၊	ကိန်း၊ ကအိန်း	၎င်း
၄။ ရှင်ဝဲနာဂ၊	ကား	၎င်း
၅။ မိုရှင်နာဂ၊	ခဲ၊ ခိုင်း၊	၎င်း
၆။ မရူ	ခင်း၊ ခရင်း၊	ယက်ကန်းရက်ခြင်း။
၇။ ထိုင်	ကရောင်း၊	၎င်း

‘ယတ်’ (ယက်) နှင့် မိတ်တူစကားများအနက် အားလုံးလိုပင် ‘အဝတ် အထည်’ ဟော ဖြစ်ကြောင်းတွေ့ရ၏။ လိစုဘာသာ၌သာ ‘အဝတ်အထည်’ အနက်မှ၊ အဝတ်အထည်တို့ကိုရက်ရာ ‘ယက်ကန်းစင်’ အနက်သို့ ပြောင်းလဲ၍ သွားလေ၏။ ‘ကန်’ (ကန်း) နှင့် မိတ်တူစကားများ အနက်လည်း တရုတ်ဘာသာ၌သာ ‘ခြည်မျှင်’ ဟောဖြစ်၍၊ မိကိရီ၊ ပဿျူးနှင့် နာဂ ဘာသာ တို့တွင် ‘အဝတ်၊ အထည်’ ဟောဖြစ်ကြောင်းတွေ့ရ၏။ မရူနှင့် ထိုင်ဘာသာ တို့တွင်သော် ‘အဝတ်အထည်’ အနက်မှ၊ ‘အဝတ်အထည်ရက်ခြင်း’ အနက် သို့ ပြောင်းလဲ၍ သွားလေ၏။ ဤကား ဓမ္မတာပင်တည်း။ မြန်မာဘာသာ၌ပင်၊ ‘ယက်ကန်း’ ၏အနက် ‘အဝတ်၊ အထည်’ ဟောမှ ‘အဝတ်အထည်ရက်ခြင်း’ ဟောသို့ ယခုပြောင်းလဲ၍ လာခဲ့လေပြီ။ သို့ရာတွင် ‘ယက်ကန်း’ ၏ မူလမှာ မွန် ဘာသာ ‘ယတ်ကန်’ ဖြစ်၍၊ ‘လျော်ထည်၊ ဖျင်ထည်၊ အဝတ်၊ အထည်’ ဟောဖြစ်ကြောင်း မမေ့ရာ။ သို့မှသာ ‘ယက်ကန်းရက်သည်၊ တောင်းရက် သည်၊ ဖျာရက်သည်၊ ထရံရက်သည်’ ဆိုရာ၌၊ မိမိရက်လုပ် ဖန်ဆင်းလိုသော ‘ယက်ကန်း (အဝတ်အထည်)၊ တောင်း၊ ဖျာ၊ ထရံစသော အရာဝတ္ထုတို့ကို ရွှေ့ပြု၍၊ ရက်လုပ်သည်ကို ဆိုခြင်း၌ တိုက်ဆိုင်ညီညွတ်ကြပေမည်။

‘ယက်ကန်း’ တွင် ‘ယက်’ နှင့် ‘အထည်ရက်၊ တောင်းရက်၊ ဖျာရက်၊ ထရံ ရက်’ တွင် ‘ရက်’ တို့မတူကြောင်း၊ ဤမျှဖြင့် သိသာလောက်ပေပြီ။ သို့ကြောင့် လည်း ရှေးပညာရှိတို့သည် ‘ယက်ကန်း’ တွင် ‘ယက်’ ကို ‘ယ’ ငယ်ဖြင့် ‘ရက် လုပ်’ တွင် ရက် ကို ရ ကြီးဖြင့်၊ ခွဲခြား၍ ရေးကြလေသည်။ ‘ယက်’ နှင့် ရက် တို့၏ မူလနှင့် အနက်တို့ ကွဲပြားပုံကို မရိပ်မိ၊ မသိရှိရှာကြသောကြောင့်သာ၊ ယခု နှောင်းခေတ် ပညာရှိအချို့က၊ ယင်းတို့ကို တစနစ်တည်းထားကာ ရ ကြီး ဖြင့် ရေးသင့်ကြောင်း၊ မိန့်ဆိုမှားကြလေသည်။ ထိုပညာရှိများသည်၊ ဆရာ ယုဒသန်ရေး မြန်မာ-အင်္ဂလိတ် အဘိဓာန်၏ ခေါင်းဆောင်ရာသို့၊ မျက်စိမှိတ် ကာ လိုက်ပါသွားမိကြသဖြင့်လည်း၊ ဤသို့မှားသည်ဟု ထင်ဖွယ်ရှိလေသည်။

၇၉။ ယပ်၊ ရပ်

ယပ် နှင့် ရပ် အရေးများ အချို့နေရာတို့၌ ရောထွေး မှားယွင်းနေကြ သည်။ အထူးသဖြင့် ‘အယပ်အမောင်း၊ အလုံးအယပ်’ ဟုရေးရမည့်အစား၊ ယခုခေတ်တွင် ‘အရပ်အမောင်း၊ အလုံးအရပ်’ ဟုအများအားဖြင့် အမှုမဲ့၊

အမှတ်မဲ့ ရေးလျက်ရှိကြသည်။ ဤသို့ဖြစ်ရသည်မှာ ယုဒသန်၏ မြန်မာ-အင်္ဂလိတ် အဘိဓာန်တွင် အမြင့် ဟော အယပ် ကို အလျင်းမပြုပဲ ‘တန့်ရပ်၊ နေရပ်’ ဟော အရပ် ကိုသာ ပြပြီးလျှင်၊ ယင်းပုဒ်ကိုပင် အယပ် ဟောဟု မှားယွင်းပြဆိုလျက်ရှိသည့် နောက်သို့လိုက်ပါသွားကြသောကြောင့် ဖြစ်ဟန်ရှိသည်။ ရှေးအခါက ယုဒသန်၏ မြန်မာ-အင်္ဂလိတ် အဘိဓာန်မှာ လူတိုင်း၊ ကျောင်းတိုင်း၊ ရုံးတိုင်းလိုလို၏ လက်သုံး သတ်ပုံကျမ်းကြီး သဖွယ် ဖြစ်ခဲ့ချေရကား၊ မြန်မာစာ အရေးအသားပေါ်တွင်၊ ယင်း၏ တန်ခိုး လွန်စွာ လွှမ်းမိုးခဲ့လေသည်။

မြန်မာဘာသာ၌ အဓိကအားဖြင့် ယပ် သုံးပုဒ်မျှရှိသည်။

(၁)။ ‘ကပ်ယပ်၊ တဖက်ယပ်’ ဟူ၍၎င်း၊ ဆုတောင်းခမ်းပျို့၊ အပိုဒ် ၆၅ တွင် ‘ကုဋိချောင်နှင့်၊ ယပ်စောင်နောက်ဖီ’ ဟူ၍၎င်း၊ သုဝဏ္ဏသျှင် မြားပစ်ခမ်းပျို့၊ အပိုဒ် ၂၂၀ တွင် ‘လိုက်၏ အချောင်လေးဖက်မြောင် လျက်၊ သည်စောင်ယပ်ဖြီ(ဖီ)’ ဟူ၍၎င်း၊ ဆိုသည်တို့၌ ‘ပူးကပ်၊ တွယ်ကပ်’ ဟော ယပ် ပုဒ်။ ။ တဖက်ယပ် ဆိုသည်မှာ အိမ်မ၊ ဆောင်မကြီးကိုတဖက် ၌ ကပ်ထားသောအဖီ၊ တီး၊ တဲ ဟူ ၏။ ယပ်စောင်၊ ယပ်ဖီ ဆိုသည်တို့ ၌ ယပ် ၏ အနက်မှာလည်း ထို အတိုင်းပင်ဖြစ်သည်။ ချပ်ယပ်၊ သပ်ယပ် ဆိုသည်တို့တွင် ယပ် ပုဒ် များမှာလည်း ဤပုဒ်ပင်ဖြစ်သင့်သည်။ မထောင် မကြွ၊ သေဝပ်ပြားကပ် နေသည်ကို ချပ်ယပ်၊ သပ်ယပ် ဆိုသည် ယူရာ၏။ ဤတွင်လည်းယုဒသန်၏ မြန်မာ-အင်္ဂလိတ် အဘိဓာတ် နောက်သို့ လိုက်ကာ အချို့ခေတ်သတ်ပုံကျမ်းတို့၌ ချပ်ရပ်၊ သပ်ရပ် ဟုအရေးပြလျက်ရှိရာ ရပ် ၌ မည်သို့မျှ ဆီလျော်သော အနက်မရှိချေ။ ဤ ယပ် ပုဒ်သည် ကပ်(ပူးကပ်၊ တွယ်ကပ်)၊ ဟပ် (ပြန်ကာဟပ်၊ ပြန်ကဟပ်)၊ အပ် (ရင်ချင်းအပ်၊ ပါးချင်း အပ်)ပုဒ်တို့နှင့် မိတ်တူ အနက်တူ၊ ပုဒ်ပြောင်း ပုဒ်လဲသာဟု ယူရာ၏။

(၂)။ ‘ယပ်ခပ်၊ ယပ်တောင်၊ လက်ယပ်ခေါ်’ ဆိုသည်တို့၌ ‘အပြောင်း အပြန်လှုပ်ရှား၊ ခပ်’ ဟော ယပ် ပုဒ်။ ။ ဤ ယပ် ပုဒ်နှင့် ‘အမြီးခပ်၊ ရောက်ရက်ခပ်၊ လှေတက်ခပ်၊ လေခပ်’ ဆိုသည် တို့တွင် ခပ် ပုဒ်၊ လေဟပ်၊ အရှိန်ဟပ်၊ ဆိုသည်တို့တွင် ဟပ် ပုဒ်တို့မှာလည်း မိတ်တူ အနက်တူ၊ သံပြောင်း သံလဲသာဟု ယူရာ၏။ မီးယပ် ဆိုသည်တွင် ယပ် ပုဒ်မှာလည်း၊ ဤပုဒ်ပင်ဖြစ် သင့်သည်ထင်၏။ သားဖွား၊ မီးနေခြင်းနှင့် ဆိုင်သောမိန်းမတို့၏ ဓမ္မတာ မမှန်၊ မတည်မငြိမ်၊ လှုပ်ရှားလှောက်ခပ်ခြင်းကို မီးယပ် ဟုခေါ်အံ့သို့ရှိသည်။

(၃)။ ‘လုံးယပ်၊ အယပ်အမောင်း၊ ပတ်ယပ်’ ဟူ၍၎င်း၊ ပါရမီတော်

ခဏ်းပျို ၀၅ တွင် ‘သံသာကမ်းယပ်၊ မကူးခပ်သား၊ အရပ်သုံးဆူ’ ဟူ၍
 ၎င်း၊ ဆုတောင်းခဏ်းပျို၊ ၃၁၊ တွင် ‘စံမြဲသုံးထပ်၊ ဖုန်းကျိုးခပ်သော်၊
 မိုးယပ်အချာ၊ တိမ်ဆိုးမှာ၌၊’ ဟူ၍ ၎င်း၊ ယင်း၊ ၉၅ တွင် ‘အဟောင်းရိပ္ပံ၊
 အမိုးယပ်နှင့်၊ ကျမ်းကွပ်သက်ငယ်၊’ ဟူ၍ ၎င်း၊ ကိုးခဏ်းပျို၊ ၂၃၁ တွင်
 ‘မီးဝါပြောင်ပြောင်၊ နန်းယပ်လောင်သော်၊’ ဟူ၍ ၎င်း၊ ကမ်းယပ်၊ မိုးယပ်၊
အမိုးယပ်၊ နန်းယပ် ဆိုသည်တို့၌ ‘အမြင့်၊ အရှည်’ ဟော ယပ် ပုဒ်။ ။ လုံး
 ယပ်၊ အလုံးအယပ် ဆိုသည်၌ လုံး၊ အလုံး ဖြင့် **အကြီး** ပမာဏကိုပြု၍၊
 ယပ်၊ အယပ် ဖြင့် **အမြင့်၊ အရှည်** ပမာဏကိုပြုသည်။ ထိုနည်းတူစွာ **အယ်**
 အမောင်း ဆိုသည်၌ **အမောင်း** ဖြင့် **အကြီး** ပမာဏကိုဆို၍၊ **အယ်**
 ဖြင့် **အမြင့်၊ အရှည်** ပမာဏကိုဆိုသည်။

ဆင်တွင် ပတ်ယပ် လက္ခဏာ ဟု ရေးသင့်သည်ကို ယခုအများအားဖြင့်
 ပတ်ယတ် ဟုရေးလျက် ရှိသည်ကိုတွေ့ရသည်။

(၁)။ “လက်စောင်ဆင်တတ်၊ သကြားမတ်ကို၊ ပတ်ယတ်ညီလျောက်၊
 ရွေးချယ်ကောက်၍။” ။ ရတနာပြောင်မွန်ဆင်တော် မော်ကွန်း၊ ၁၁။

(၂)။ “ဝန်းလျားရှက်မြောင်၊ ရွှေများဘောင်က၊ ဟန်ဆောင်လွတ်
 လွတ်၊ ပျံမတတ်မျှ၊ ပတ်ယတ်လက္ခဏာ၊ အင်္ဂါတင့်တယ်။” ။ ဝရသေတ
 ဂီရိဆင်တော် မော်ကွန်း၊ ၆။

ယင်းစပ်အင်များတွင် ပတ်ယတ် အစား၊ ပတ်ယပ် ဟုရှိသင့်သည်ထင်၏။
 ပတ်ယပ် ဟုရှိသော်လည်း၊ စပ်အင်ကာရန် ပျက်မည် မဟုတ်ချေ။ ကာရန်
 ကို နောက်ပုဒ်နှင့် ယူမည့်အစား၊ ရှေ့ပုဒ် ပတ် နှင့်ယူနိုင်သည်။ ပတ်ယတ်
 ဆိုလျှင် ယတ် ၌ ထူးခြားသော အနက်ဘာမျှ မရှိ၊ ပတ် ၏ တွဲဖက်သံမျှ
 ဖြစ်မည်။ ယပ် ဟုဆိုမှ ပတ် ဖြင့် လုံးပတ်၊ **အကြီးပမာဏ** ကိုဆို၍၊ ယပ်
 ဖြင့် **အမြင့်၊ အရှည်ပမာဏ** ကိုဆိုရာရောက်မည်။

ဆင်တို့၏ သုတလက္ခဏာများ အနက် ယပ်၊ အယ် ဟု ခေါ်ဆိုသော
အမြင့်၊ အရှည် ပမာဏများ အရေးကြီးပါဝင်သည်။

(၁)။ “သပြေမြရောင်၊ တတိုက်ဘောင်ဝယ်၊ မိုးခေါင်ပျံရန်၊ မျိုးဆွန်
 ကား၊ ကြီးအန်ခုနစ်၊ လျားဆစ်လှဆိုး၊ လုံးသည်ရှစ်မည်၊ **အရှည်ဆယ်ရပ်**၊
 ပုံအပ်လေးဖြာ၊ ထောင်ရာလေးထွေ၊ ကြန်နေလေးတန်၊ ဟန်လည်းလေးဦး၊
 သောက်ရှူး မျက်နှာ၊ ရှုသာ ဖြိုးဖြိုး၊ ကုန်းရိုးလည်ပင်း၊ မျက်ကွင်း မျက်စိ၊
 ထွန်းညီရောင်လက်၊ နားရွက်ကြောစိပ်၊ ဖျာလိပ်ညီစွာ၊ အာမှာ နီတွေး၊
 ပန်ချီရေးဟု၊ ပျံမွှေးမုန်ရည်၊ ခိုင်ကျည်ပြင်လျာ၊ လက်ျာခပ်တင်၊ စွယ်ရှင်

နာမောင်း၊ ရှုတိုင်းကောင်းလျက်၊ တသောင်းပေါ်တွင်၊ မမြင်ရှာဖွေ၊ ဘယ်ဆင်တွေသည်၊ မကျေလွတ်ရသာလိမ့်နည်း။” ။ဆင်တော်တိုင်းနီလာဖွဲ့၊ ၁။

(၂)။ “စီးတော်ဆင်ကား၊ ကျော်ထင်တမ္မတ်၊ စောရန်ဖြတ်ဟု၊ မြတ်သားလက္ခဏာ၊ ကြီးရာကြီးရပ်၊ ကျယ်အပ် ကျယ်သင့်၊ မြင့်ရာ မြင့်၍၊ လှဘင့်ပျိုမျစ်၊ လျားဆစ်လှတန်၊ ကြီးအားအန်နှင့်၊ လျင်ထန်ဟူးဟူး၊ ဝှေ့စူးရပ်နေ၊ ရဲခိုင်စေလျက်။” ။ဆင်တော်စောရန်ဖြတ်ဖွဲ့၊ ၁။

(၃)။ “ပေါက်ဇာနေယျ၊ လှလင်လှကား၊ ကြီးကြွာနက်တံ၊ ဟည်းသံသာမြတ်၊ လုံးပတ်လျားထောက်၊ ထက်အောက် လျမ်းလျမ်း၊ ပြည့်တင်းကျမ်းဖြင့်၊ ရဲစွမ်းထက်သန်။” ။ဝရသေတဂီရိ ဆင်တော်မော်ကွန်း၊ ၁၂။

ယင်းဆင်မြတ်လက္ခဏာစပ်အင်များတွင် အရှည်ဆယ်ရပ်၊ မြင့်ရာမြင့်၍၊ လုံးပတ်လျားထောက် ဟူသော စကားများဖြင့် ဆင်၏ အယပ်၊ အမြင့်၊ ထောက်၊ အရှည်ဟု ခေါ်ဆိုအပ်သော အချက်တို့ကိုဖော်ပြလျက်ရှိသည်။ ထို့ကြောင့် ပတ်ယတ် ဟု ရေးဆိုမည့် အစား၊ ပတ်ယပ် ဟု ရေးဆိုမှ အနက်အဓိပ္ပါယ်နှင့် ပြည့်စုံရာသည်။

ပါရမီတော်ခဏ်းပျို့၊ ဆုတောင်းခဏ်းပျို့၊ ကိုးခဏ်းပျို့ စပ်အင်များတွင် ကမ်းယပ် ၏ အနက် ကမ်းမြင့် ဟူ၍၎င်း၊ မိုးယပ် ၏ အနက် မိုးမြင့် ဟူ၍၎င်း၊ အမိုးယပ် ၏ အနက် အမိုးမြင့် ဟူ၍၎င်း၊ နန်းယပ် ၏ အနက် နန်းမြင့် ဟူ၍၎င်း၊ အသီးသီးကောက်ယူရပေမည်။

ဤ အမြင့်၊ အရှည် ဟော ယပ် ပုဒ်သည်၊ အမြင့်၊ ညာဖက်၊ အထက်ဖက် ဟော ဝဲ၊ ယာ ဆိုသည်တွင် ယာ ပုဒ်နှင့်လည်း ရင်းမြစ်အနက်တူ၊ ပုဒ်ပြောင်း ပုဒ်လဲသာဟု ယူဆ၏။ ယင်း ယာ.ယပ် ပုဒ်တို့နှင့် မိတ်တူ များကို တိဗက်-မြန်မာ၊ တရုတ်-ထိုင်စသောဘာသာတို့၌တွေ့ရသည်မှာ-

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ တိဗက်	ယ၊ယရ်၊ယသ် ဂ်ယသ်	အထက်၊အပေါ် ယာဖက်၊
၂။ မရူ	ယော လောယော	၎င်း လက်ယာ
၃။ မုဆိုး	ယှာ	ယာဖက်
၄။ စိယင်ချင်း	ယေတ်	၎င်း
၅။ တင်ခုလ်နာဝ	ယာ	၎င်း
၆။ အင်မိနာဝ	ဇာ	၎င်း

ဘာသာ	စကား	အနက်
၇။ လှိုတနုဂ	ယာကီ	အထက်၊ အမြင့်။
၈။ ဗိုဒိုကချာရီ	ယောက်	ယာဖက်
၉။ မွန်	ယာ	မြင့်၊ မြောက်
၁၀။ ပလောင်	ဇာရ်	မြင့်။
၁၁။ ပေါင်းရွှေချင်း	အောရ်	ယာဖက်
၁၂။ တရုတ်	အိအော၊ အော	မြင့်

တိဗက်ဘာသာ ယမ်၊ စိယင်ချင်းဘာသာ ယေတ်၊ ဗိုဒိုကချာရီဘာသာ ယောက် ပုဒ်တို့သည် မြန်မာဘာသာ ‘ယပ်’ ပုဒ်နှင့် နှီးရင်းပြီးလျှင် ကျန်ပုဒ်တို့မှာ ‘ယာ’ နှင့်ပို၍ နှီးရင်းသည် ဆိုရ၏။ ယင်းပုဒ်တို့ကိုထောက် သဖြင့် လည်း မြန်မာဘာသာ၌ ‘ယပ်’ နှင့် ‘ယာ’ ပုဒ်တို့၏ ဆက်သွယ် ရင်းနှီးခြင်းရှိပုံကိုသိရ၏။

မြန်မာဘာသာ၌ ‘ရပ်’ ပုဒ်နှစ်ခုကိုသက္ကတေရသည်။

(၃) ‘ရပ်တန့်၊ ရပ်စဲ၊ ရပ်တည်၊ မတ်ရပ်’ ဆိုသည် တို့၌ ‘တန့်၊ နေ၊ ငြိမ် နေ၊ တည်နေ၊ မတ်နေ’ ဟော ‘ရပ်’ ပုဒ်။ ။ ယင်း ‘ရပ်’ ပုဒ်နှင့် ‘အမြင့်’ ဟော ‘ယပ်’ တို့ရောထွေးမှားယွင်းတတ်သည်ကို အထူးသတိမူရ၏။ ဤသို့ ရောထွေးတတ်သည်မှာလည်း မတ်လတ်ရပ်၊ ဝါ၊ မတ်တတ် ရပ်လိုက်သော အခါလူ၏ အမြင့်ပေါ်ထင်လာသဖြင့်၊ ‘အရပ်’ (ရပ်ခြင်း)ကိုပင် ‘အြင့်’ ဟုယူဆကာ၊ အရပ် နှင့် အမြင့် သဘောတို့ ရောထွေး သွားသောကြောင့် ဖြစ်တန်ရာသည်။

(၂)။ “နေရပ်၊ ရပ်ရွာ၊ တောင်ရပ်၊ မြောက်ရပ်” ဆိုသည်တို့၌ ‘နေ ရာ၊ တည်ရှိရာ၊ မျက်နှာမူရာ၊ ဒေသ’ ဟော ‘ရပ်’ ပုဒ်။ ။ ၅၉၄ ခုစွဲ၊ ကျောက်ဆည်ခရိုင်၊ စွန်ရဲရွာမြောက် သိမ်တော် ဖုရားကျောက်စာ၊ ၁၃ (လက်ရွေးစင် ၁၁၄)၌ ‘ရွောက်မှု၊ ရွောမှု’ ဟူ၍၎င်း၊ ၆၁၁ ခုစွဲ၊ မကွေး ခရိုင်၊ စလေ-ခွေးချိုလမ်းမြောက်၊ ကျစွာမင်းအမိန့်တော် ပြန်တမ်းကျောက် စာ(လက်ရွေးစင် ၁၆၄)၌ “သုရှောက်သုရွာ” ဟူ၍၎င်း၊ “ရွာသုကြို၊ ရှောက်သုကြို” ဟူ၍၎င်း၊ ရေးသည်တို့၌ ‘ရွောက်၊ ရှောက်’ ပုဒ်တို့မှာ ဤ ‘ရပ်’ ပုဒ်နှင့်မိတ်တူ ‘ရပ်’ ဟောပင်ဖြစ်ကြသည်။ ဤ ‘နေရာ’ ဟော ‘ရပ်’ နှင့် ‘အမြင့်’ ဟော ‘ယပ်’ ပုဒ်တို့ကိုလည်း ရောထွေးမှားယွင်း ရေးသားသုံးစွဲတတ်သေးရာ၊ ‘မိုးယပ်’ နှင့် ‘မိုးရပ်’၊ ‘ကမ်းယပ်’ နှင့် ‘ကမ်းရပ်’ ‘နန်းယပ်’ နှင့် ‘နန်းရပ်’ ပုဒ်တို့၏ အနက် အဓိပ္ပါယ် ကွဲပြားပုံတို့ကိုအထူး

သတိပြုရာ၏။ ‘ဖြစ်ရပ်၊ အချက်တရပ်၊ အကြောင်းတရပ်’ စသောစကားကို တွင် ‘ရပ်’ ပုဒ်မှာ လည်း၊ ဤ ‘နေရာ၊ တည်ရာ၊ ဖြစ်ရာ၊ ရှိရာ’ ဟောပုဒ် ပင်ဖြစ်ကြောင်း၊ မှတ်သားရာသေး၏။

ယပ်-ပူးကပ်၊ တွယ်ကပ်-ကပ်ယပ်၊ တဖက်ယပ်။

-သေဝပ်၊ ပြားကပ်-ချပ်ယပ်၊ သပ်ယပ်။

ယပ်-ခပ်၊ လှုပ်၊ လှောက်-ယပ်ခပ်၊ ယပ်တောင်၊ လက်ယပ်ခေါ်။

ယပ်-အမြင့်၊ အရှည်၊ ထောက်-လုံးယပ်၊ ပတ်ယပ်၊ အယပ်အမောင်း။

ရပ်-တန့်၊ ငြိမ်၊ တည်၊ မတ်-ရပ်တန့်၊ ရပ်စဲ၊ ရပ်တည်၊ မတ်ရပ်။

ရပ်-ခနာ၊ တည်ရာ၊ မျက်နှာခူရာ၊ ဒေသ-ခနာ၊ ရပ်ရွာ၊ ဘောင်
ရပ်၊ မြောက်ရပ်။

၈၀။ ယောက်ယား၊ မိယား

ယခု ယောက်ျားဟုရေးခေါ်သောစကား၏အရင်းမူလမှာ ယောက်ယား ဖြစ်၏။ ယောက်ယား တွင် ယ ကို အပင့်ပြုကာ၊ က် တွင် ယှဉ်ကပ်၍ ရေး သည်မှ ယောက်ျား ဖြစ်လာလေသည်။ နောင်ရေးသည်အတိုင်းလည်း ယောက် ယား ဟု ဖတ်ရွတ်သည်မှ ယောက်ျား ဟု ဖတ်ရွတ်လေတော့သည်။ ဤကား ပုဂံခေတ်တွင် ယ ငယ် ရ ကြီးများကို အပင့်အရစ်ပြုကာ ထွင်၍ ရေးလေ့ရှိ သည်မှ အသံပါ ပြောင်းလဲသွားခြင်း ထုံးတရပ်ဖြစ်ချေ၏။

ယောက်ယား၊ ယောက်ျား ဟူသောအရေးများကို အောက်ပါ ကျောက် စာတို့တွင် အစိုးဆုံးတွေ့ရလေသည်။

(၁) ယောက်ယာ ခပ်သကာ။ (၅၃၂ ခုနှစ်ထိုး၊ ပုဂံမြို့၊ တန်ဆောင်း ကျောင်းတိုက်အတွင်းရှိ ကျောက်စာ)။

(၂) အပေါင် ယောကျာ ၅။ (၅၅၂ ခုနှစ်ထိုး၊ ပုဂံမြို့၊ ဝက်ကြီးအင်း အလယ်ပိုင်း ဖုရားစုကျောက်စာ)။

(၃) ယောကျာ ကာ။ (၅၅၆ ခုနှစ်ထိုး၊ ပုဂံမြို့၊ သျှင်ပင်ဗေဒိတန်တိုင်း တွင်းရှိ ကျောက်စာ)။

(၄) ကျွန် ယောက်ယာ ကြီ ၇ ယောက်။ ယောက်ယာ ငါယ် ၄ ယောက်။ (၅၇၆ ခုနှစ်ထိုး၊ ပုဂံမြို့၊ လေးမျက်နှာ ဖုရား တန်တိုင်းတွင်းရှိ ကျောက်စာ)။

ထုတ်နုတ်ချက် (၂) နှင့် (၃) တို့တွင် ကျ အပေါ်၌ အသတ်ပါမပါ ကွဲပြား သော်လည်း၊ အသံထွက်၌ မထူးခြားချေ။

ယောက်ယာ အား၊ ယောက်ယျာ ဟု ရေးသည်ကို ၆၂၃ ခုနှစ်ထိုး၊ အစောလတ် ကျောက်စာတွင် တွေ့ရ၏။ ယောက်ျာ ကိုလည်း ယောက်ကျာ ဟု ရေးသည်ကို ၅၉၂ ခုနှစ်ထိုး၊ ပုဂံမြို့၊ လောကနန္ဒာဖုရား ကျောက်စာတွင် တွေ့ရ၍၊ ယောက္ချာ ဟုလည်း ၆၀၄ ခုနှစ်ထိုး၊ ပုဂံမြို့၊ အိမ်ရာကျောင်း ကျောက်စာတွင် တွေ့ရပေသေးသည်။

ယခု မယား ဟု ရေးခေါ်သည်ကို ရှေးကျောက်စာတို့တွင် မိယာ၊ မိယဟ်၊ မိယျာ၊ မိယာ၊ မျာ၊ မျိာ၊ မိယာ ဟု အမျိုးမျိုး ရေးသည်ကို တွေ့ရ၏။

- (၁) မယာ၊ (၄၇၄ ခုနှစ်ထိုး၊ ပုဂံမြို့၊ ရာဇကုမာရ ကျောက်စာ။)
- (၂) မိယဟ်။ (၅၂၇ ခုနှစ်ထိုး၊ ပုဂံမြို့၊ ဓမ္မရံကြီး ကျောက်စာ။)
- (၁) မိယာ။ (၅၄၁ ခုနှစ်ထိုး၊ ပုဂံမြို့၊ တန်ဆောင်း ကျောင်းတိုက် အတွင်းရှိ ကျောက်စာ။)
- (၄) မိယာ။ (၅၄၁ ခုနှစ်ထိုး၊ ပုဂံမြို့၊ တိုင်းချွတ် ဖိုရားမုတ်ဂူတွင်းရှိ ကျောက်စာ။)
- (၅) မျိာ။ (၅၇၃ ခုနှစ်ထိုး၊ ပုဂံမြို့၊ မဟာပေခိဖုရား မုတ်ဂူတွင်းရှိ ကျောက်စာ။)
- (၆) မိယျာ (၅၇၀) ခုနှစ်ထိုး၊ ပုဂံမြို့၊ ဓမ္မရံကြီး ဖုရား မုတ်အတွင်းရှိ ကျောက်စာ။)
- (၇) မျာ။ (၅၀၂ ခုနှစ်ထိုး၊ ပုဂံမြို့၊ မဟာပေခိဖုရား မုတ်ဂူတွင်းရှိ ကျောက်စာ။)

ထုတ်နှုတ်ချက်(၂)တွင် မိယဟ် ဟု ယ တွင် ဟ် (ဟသတ်) ယှဉ်၍ ရေး ရာ၌ ဟ် ၏သဘောသည် ယခု ဝိသဇ္ဇနီ၏ သဘောနှင့် အတူဖြစ်ရကား၊ ပုဂံ ခေတ်၌ပင် မိယာ တွင် ယာ အား ယခုခေတ်၌ကဲ့သို့ ယား ဟု သံလေး၊ ဝိသဇ္ဇနီသံဖြင့် ဖတ်ရွတ်ကြောင်းပေါ်ထွက်၏။

ဖော်ပြခဲ့သော ရေးနည်းအမျိုးမျိုးတို့တွင် ယောက်ယာ၊ မိယာ ဟူသော ရေးနည်းတို့သည်သာ ပခါန အရင်းခံဖြစ်၏။ အခြားရေးနည်းများမှာ အပွား အတိုး၊ အလဲ အလှယ်မျှဖြစ်၏။ ယောက်ယာ၊ မိယာ တို့ကိုလည်း၊ ယခုအ ခါ၌ နောက်ပုဒ်များတွင် ဝိသဇ္ဇနီသံထည့်၍ ဖတ်ရွတ်သကဲ့သို့ ယောက်ယား၊ မိယား ဟု ပုဂံခေတ်၌ ဖတ်ရွတ်သည်ကိုလည်း၊ မိယဟ် ဟူသောအရေး ကသက်သေခံလျက်ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် ထိုအခါ၌ ဖတ်ရွတ်သည်အတိုင်း အရေး ထွက်သော ယောက်ယား၊ မိယား ဟူသော စကားတို့၏ အနက်ကို စိစစ် ပါအံ့။

ယောက်ယား၊ မိယား တို့တွင် မိ ပုဒ်၏ အနက်မှာ အလွယ်ဆုံးဖြစ်၍

လူတိုင်းပင်အသိဖြစ်၏။ မိယား၊ အမိ၊ မိမ၊ သမီး၊ မိန်းမ၊ ဆိုသည်တို့တွင် မိ၊ မီး၊ မိန်း၊ မ ပုဒ်တို့သည် တခုမှ တခုသို့ ပြောင်းလဲ ရွှေ့လျောလာသော မိတ် တူပုဒ်များဖြစ်၍ အမ (ဣတ္ထိလိင်) အမေ (မာတာ)ဟော ဖြစ်၏။ အမေ သည်ပင်လျှင်၊ အမိ တွင် အိ သရမှ အေ သရသို့ ပြောင်းလဲလာသဖြင့် ရအပ်သောစကားဖြစ်၏။ အမ နှင့် အမေ အနက်တို့ သည်လည်း၊ တခုမှ တခုသို့ သက်နိုင်သည်သာဖြစ်၏။ အမ တို့သာလျှင် အမေ ဖြစ်၏။ အမေ တိုင်းလည်း အမ ဖြစ်၏။

ယောက်ယား တွင် ယောက် ၏အနက်ကို ယခု လူတိုင်းသိသင့်သလောက် မသိတော့ချေ။ သို့ရာတွင် လူတယောက် ဟုဆိုလျှင် တယောက် ၏အနက် တဦး ပုဂ္ဂိုလ်တခုဖြစ်ကြောင်းကိုကား၊ ရိပ်မိကြပေလိမ့်မည်။ လူတဦး ဆိုရာ ၌ဦး ၏အနက် ဦးခေါင်း ပင်ဖြစ်၍၊ လူပုဂ္ဂိုလ် တခုလုံး၏ သဏ္ဍာန်ကို၊ တစိတ်တဒေသ၊ ဝါ၊ အကြီးအမှူးဖြစ်သော ဦးခေါင်း ၏အပေါ်၌ တင်စား ၍သုံးစားလေသည်။ နွားတကောင်၊ ကျွဲတကောင် ဆိုရာ၌လည်း။ ကောင် ၏အနက် နွား ကျွဲစသောသတ္တဝါတို့၏ ကို၊ အတ္တဘော ပင်ဖြစ်၏။ ထိုနည်း တူစွာ လူတယောက် ဆိုသည်၌ ယောက် ၏အနက် လူပုဂ္ဂိုလ်၏ ကို၊ ခန္ဓာ ပင်ဖြစ်၏။ လူ၊ ပုဂ္ဂိုလ် နှင့် ၎င်း၏ ကို၊ ခန္ဓာ တို့မှာ ခွဲခြား၍ ရကောင်းသည် မဟုတ်ရကား၊ ယောက် ၏ အချုပ်လိုရင်းအနက်မှာ၊ လူ၊ ပုဂ္ဂိုလ် ဖြစ်၏။ မြန်မာနှင့် အလားတူဘာသာတို့တွင်လည်း ယောက် နှင့်မိတ်တူ ပုဒ်များကို အောက်ပါအတိုင်းတွေ့ရ၏။

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ မရူ။	ယောက်။	လူ။
၂။ ဇိ၊အ၊ဇိ။	ယုံက်။	၎င်း။
၄။ ဖုံ	လုက်။	၎င်း။
၄။ လိစု။	ရော	၎င်း။
၅။ တိဗက်။	ဂိယောက်	အမှုလုပ်။
၆။ ပုရိတ်	ယောက်	၎င်း။

တိဗက်နှင့် ပုရိတ်ဘာသာတို့တွင် အမှုလုပ်သားများကို ‘လူ’ ဟူသော အနက်ဖြင့် ‘ယောက်’ ဟုခေါ်သည်မှ ‘ယောက်’ အနက် ‘အမှုလုပ်သားများ’ ဟုရွှေ့လျော သက်ဆင်းသွားသည်ဟု ထင်ဖွက်ရှိ၏။ မြန်မာဘာသာ၌ ‘ငါ့လူ’ ဟုဆိုလျှင် ‘ငါ၏အနိုင်းအစေ၊ အမှုလုပ်သား’ ဟု အချို့နေရာတို့၌ အနက် ရသည်နှင့် နှိုင်းယှဉ်ပါလေ။ ဖေါ်ပြခဲ့သောအကြောင်းတို့ကို ထောက်သဖြင့်

‘ယောက်ယား’ တွင် ‘ယောက်’ ၏အနက် ‘လူ’ ဟောဖြစ်ကြောင်းကောင်းစွာပေါ်ထွက်ချေ၏။ ‘လူ’ ဆိုသည်တွင်လည်း၊ မူလ၌ အဖို၊ အမ၊ ပုလ္လိင်၊ ဣတ္ထိလိင်၊ နှစ်ရပ်စလုံးဟောပင်ဖြစ်ရာ၏။ ထို့ကြောင့်လည်း၊ ယောက်ျားငါးယောက်၊ မိန်းမဆယ်ယောက် စသည်ဖြင့် ယောက်ျား၊ မိန်းမ၊ နှစ်ရပ်စလုံးနှင့်တွဲဖက်၍ ‘ယောက်’ ကိုသုံးနိုင်ချေ၏။ သို့ရာတွင် ‘ယောက်ယား၊ ယောက်ျား’ ဆိုသည်၌သော် ‘ယောက်’ ကို လူ အမ၊ မဟုတ်၊ လူအဖို၊ ပုလ္လိင်သဘောဖြင့်သာ သုံးလိုရိပ် ပေါ်ထွက်လျက် ရှိချေ၏။ ထို့ကြောင့်လည်း ယောက်ယား၊ ယောက်ျား’ တို့၏အနက် ယခုအခါ သာမန်အားဖြင့် လူအဖို ဟုသာ ရရှိလျက်ရှိသည်ပြင် ကျောက်စာတို့တွင်လည်း လူအဖို အတွက်သာ သုံးသည်ကို တွေ့ရ၏။ ထိုနည်းတူစွာ နေ့လူ၊ ညည့်လူ၊ မင်းတရားကြီးလူ၊ အိမ်ရှေ့ဖုရားလူ၊ စသည်တို့တွင်လည်း၊ လူ သည် အဖိုဟောရိပ်သာထွက်လျက်ရှိချေ၏။

သကရာဇ် ၅၄၅ ခုနှစ်ထိုး ပုဂံမြို့၊ နရပတိစည်သူ ထိုး ကျောက်စာနှင့် ၆၂၉ ခုနှစ်ထိုး ပုဂံမြို့ အာနန္ဒာဖုရားတောင် သျှင်ပင်ဗေမိ တန်ကိုင်း အတွင်းရှိကျောက်စာတို့တွင် ‘ဖုရှာ ၂၀ ယောက်၊ ဖုရှာ ၃ ယောက်’ ဟု အသီးသီးတွေ့ရသည်။ ‘ယောက်’ အား ‘ဖုရား’ နှင့်စပ်လျဉ်း၍လည်း သုံးသည်ကို အလွန်မှတ်သားဖွယ်ကောင်းလေသည်။

‘ယောက်ယား၊ မိယား’ တို့တွင် ‘ယောက်’ နှင့် ‘မိ’ တို့လောက် ‘ယား’ ၏အနက် မလွယ်ချေ။ ‘ရာ’ အကြောင်း၌ အနည်းငယ် ထုတ်နုတ်၍ ပြထားသည့်အတိုင်း၊ မြန်မာစကား အနက်ကျမ်းတွင် အငြိမ်းစား ပညာဝန် ထောက်မင်း၊ ဦးဖိုးစိန်သည် ‘မိယား’ နှင့် စပ်လျဉ်း၍ ရေးသားထားသည်မှာ—

“ဗျားသောလူ ဟုဆိုလိုသည်ကို ‘လူများ’ စပ်သကဲ့သို့ ‘ယာသောမိ’ ဝါ၊ ‘ယားသောမိ’ ဟုဆိုလိုသည်ကို ‘မိယာ၊ မိယား’ ဟု ဆိုသည်။ ‘ငါ့မိယား’ ဆိုသည်မှာ၊ ‘ငါ့ယားသောမိ’ ဟုဆိုလိုသည်။ အနက်မှာ ‘ငါ့မြဲစွဲသောမိမ၊ ဝါ၊ ငါ့စွဲယူ သိမ်းပိုက်ထားသော ‘မိန်းမ’ ဟုဆိုလိုသည်။ လူတို့သည် ဟိုရှေးယခင် မယဉ်ကျေးစဉ် အခါတုန်းက ယောက်ျားတို့သည် မိမိတို့ကို အမြဲစွဲယူသိမ်းပိုက်ထားခြင်းမပြုဘူး။ နောင်တစတစ ယဉ်ကျေးလာသောအခါမှာ မိမိတို့ နှစ်သက်သော မိမိတို့ကိုယာကြ၊ ယားကြသည်။ စွဲထားကြသည်ဟု ဆိုသည်။ ထိုသို့ ယောက်ျား တယောက်၊ ယောက်က စွဲထားသော မိကို သူဟောင်းတို့က ‘မိယာ’ ဝါ၊ ‘မိယား’ ဟုခေါ်သည်။ အသံရင်းမှာ ‘ယာ’ ဟု ဖြစ်ရာသည်။ အနက်ဒီဂရီတိုးစေလို၍၊ ဝစ္စပေါက်သံ ရွတ်သည်။

များစွာလွန်သည်ကို လွန်းသည် ဆိုသည်။ လွန်လွန်းသည်။ ကောင်းလွန်းသည် ဟုသကဲ့သို့တည်း။”

“ငါ့လယ်၊ ငါ့ယာ ဟူသည်တွင် ငါ့ယာ ကား ငါ့မြို့စွဲလုပ်ကိုင်သော မြေကွက်ဟု ဆိုလိုသည်။ မြို့စွဲလုပ်ကိုင်သောမြေကွက်ကို ယာ ဟုခေါ်သည်။”

* * * *

“မိမ္မယှာ ဆိုသည်မှာ၊ မိမ္မအမူအရာကို စွဲယူသူကို ဆိုသည်။ ‘ရွှေ့’ နှင့် ‘ရွှေ့၊ရာ’ နှင့် ‘ရှာ’ တို့သုဒ္ဒကာရိုက် တတွဲစီဖြစ်သကဲ့သို့၊ ‘ယာ’ နှင့် ‘ယှာ’ လည်း သုဒ္ဒကာရိုက်တတွဲဖြစ်သည်။ ‘ရွှေ့’ အောင်ပြုလုပ်သည်ကို ‘ရွှေ့’ သည် ဆိုသကဲ့သို့၊ ‘ယားအောင်၊ စွဲအောင်’ ပြုသည်ကို ‘ယှာ’ သည်ဟု ဆိုသည်။ ‘မိမ္မယှာ’ ကိုအနှိုဆရာတို့က ‘မိမ္မလျာ၊ မိမ္မလျှာ’ ဟု ရေးကြသည်။ အနက်မလျော်ဟုမှတ်။”

ဝန်ထောက်မင်း၏ အဘော်ကို သတ္တုချ၍ ကြည့်သော် အောက်ပါ အတိုင်းရ၏။

- (၁) ‘ယာ၊ ယား’ တို့၏အနက် ‘စွဲမြဲခြင်း’ ဖြစ်၏။
- (၂) ‘လယ်ယာ’ ဆိုသည်၌မိမ္မမြို့လုပ်ကိုင်သောမြေကွက်ဟုအနက်ရ၏။
- (၃) ‘မိယား’ ဆိုသည်၌ မိမ္မမြို့ထားသော မိန်းမဟု အနက်ရ၏။
- (၄) ‘မိမ္မယှာ’ ဆိုသည်၌ မိန်းမအမူအရာကိုစွဲယူသူဟု အနက်ရ၏။

‘ယာ၊ ယား’ တို့၏အနက် ‘စွဲမြဲခြင်း’ ဖြစ်ကြောင်း ဝန်ထောက်မင်း ကိုးကားသည်ကား....

“ကျွန်းလုံးပတ်သား၊ မန္တဝတ်ယိုးယား၊ တို့ဘုရားလျှင်၊ ရှည်လျားရှေးဦး၊ ကြားဘူးမထင်၊ သံကိုစင်လျက်၊ ရည်ကြီး(ကျီး?)ချက်ရူယံ။” ။စန္ဒမုနိဘုရား၊ ဒုတိယကျောက်ချပ်၊ ၁၁၆၄ ခုနှစ်၊ ဖိုးတော်ထိုး။ တွင်းသင်းမင်းစပ်သည်။

“ဤ၌ ‘ယိုးယား’ ဆိုသည်မှာ၊ ယိုးစွဲသည်ကို ဆိုသည်။ မန္တဝတ် စကြာမင်းဟု ယိုးစွဲလောက်သော တို့ဘုရား (ဖိုးတော်မင်းတရား)ဟု ဆိုလိုသည်။”

‘ယိုးယား’ နှင့်စပ်လျဉ်း၍၊ အနည်းငယ် အရှုတ်အထွေးရှိလေသည်။ရှေး၌ ‘ရှိုးရှား၊ ယိုးယား’ ဟု ခွဲခြား၍ ရေးသားသော စကား နှစ်ရပ်ကို၊ ယခု ‘ယိုးယား’ ဟုချည်းရေးလျက်ရှိလေသည်။ ထိုစကားနှစ်ရပ်တွင် ‘ရှိုးရှား’ ၏ အနက် ‘ရှောင်ရှား’ ဖြစ်၏။ ‘ရှိုးရှား’ ကို ခေတ်ရေးနည်းအရ ‘လျိုးလျား’ ဟုရေးသော်လည်းသင့်၏။ အတားအဆီး၊ အနှောင့်အရှက်တစုံတရာ ရှိသည်ကို၊ အောက်မှ ‘ရှိုး(လျိုး)’ သွားသည်၊ ဖေးမှ ‘ရှား(လျား)’ သွားသည်ဟု ဆိုလိုရင်းဖြစ်၏။ ဤ ‘ရှိုးရှား’ (လျိုးလျား) ဟူသော စကား

ကို၊ ပေါရာဏတို့တွင် ‘ယိုးယား’ ဟု ပြောင်းလဲ ရေးသား၍ ‘ထိုပြင် တခြား၊ ယိုယားဟူရာ၊ ရှောင်ရှားစွာ၏၊’ ဟု ပေါရာဏ ကထာလင်္ကာ သစ်တွင် ဖော်ပြလျက်ရှိချေ၏။ သို့ရာတွင် ၁၂၄၆ ခု နယုန်လ၌၊ ရတနာပုံ နေပြည်တော်၊ နန်းမြို့တော်ကြီးအတွင်း၊ လွှတ်တော်ရှေ့ စာပုံနှိပ် စက်ရုံခေတ် တွင်၊ စက်တင်ပုံနှိပ်သည့် ‘ပါရမီခန်းလင်္ကာ’ တွင်၊ ‘ကံသုံးပါးဖြင့်၊ ရှိုးရှား ညစ်ကျူ၊ မကောင်းမှုကို၊ ကြည့်ရှုမငံ့’ ဟူ၍၎င်း။ ‘ရှိုးရှားဟရံ၊ ဝစီကံနှင့် လက်ငံမနော်၊ နှလုံးသော်လည်း။’ ဟူ၍၎င်း၊ ရေးလျက်ရှိသည်ကို တွေ့ရ၏။

ဦးဖိုးစိန်ဖော်ပြလျက်ရှိသော ‘ယိုးယား’ သည်ကားထင်မှတ်၊ ရည်မှတ်၊ ရည်မှန်း၊ ရည်စူးဟောဖြစ်၏။ ထိုစကားတွင် ‘ယိုး’ ၏ အနက်၊ ‘ယိုးစွတ်၊ ယိုးမှား၊ စုန်းဟု ယိုး၊ သူခိုးဟုယိုး’ ဆိုသည်တို့၌ကဲ့သို့၊ ‘ထင်မှတ်၊ တွေးထင်’ ဟောဖြစ်၏။ ‘ယား’ သည်ကား၊ ဦးဖိုး စိန်ယူဆသကဲ့သို့၊ စွဲမြဲထားခြင်းဟော မဟုတ်တန်ရာ။ ‘ရာ’ အကြောင်းတွင်ဖော်ပြထားသော ‘ရာထား၊ လျာထား၊ ကွမ်းယာ’ ဆိုသည်တို့တွင်၊ သတ်မှတ်၊ ရည်မှန်းထားခြင်းဟော၊ ‘ရာ၊ လျာ၊ ယာ’ ပုဒ်တို့အနက်၊ ‘ယာ’ မှ ပွားများကာ ‘ယာ’ ကိုသံခလေးဝိသဇ္ဇနီသံ ဖြင့် ရွတ်သည်မှ ဖြစ်ပေါ်လာသော အပုဒ်ဖြစ်၍ ‘ရာ၊ လျာ၊ ယာ’ တို့ကဲ့သို့ပင်၊ ‘သတ်မှတ်၊ ရည်မှန်း’ ဟောဟုများစွာယုံကြည်ရန် ရှိလေသည်။ ထိုစကားကို၊ ဖော်ပြခဲ့သော ‘ပါရမီခန်းလင်္ကာ’ ၌၊ ‘အရိယာခေါင်၊ ရှင်မာရ်အောင်တို့၊ ရှိရှောင်(သျှောင်)ယိုးယား၊ မြတ်ရာထားသည်၊ ငါသားမဟာ၊ သာရိပုတ္တရာ’ ဟုစပ်လျက်ရှိသည်။ ဟံသာဝတီ ပုံနှိပ်မှု၌ ‘ရှိုးရှောင်’ ကို ‘ရှိသျှောင်’ ဟုခရား သည်။ ‘ဦးသျှောင်’ ဖြစ်အံ့သို့ရှိ၍၊ ‘ရှိသျှောင်ယိုးယား’ ၏အနက် ‘ဦးသျှောင် ဟု ထင်မှတ်ရည်မှန်း’ ဟု ကောက်သင့်သည် ထင်၏။ ‘မန္နာတ်ယိုးယား’ ၏ အနက်ကိုလည်း ‘မန္နာတ်မင်းဟု ထင်မှတ်ရည်မှန်း’ ဟုယူသင့်၏။

‘လယ်ယာ’ ဟူ၍ ယဝဏ်နှင့် ရေးခြင်း၏ အမှားကို ‘ရာ’ အကြောင်း၌ အကျယ်ဖော်ပြထားသည်။ ရှေးအကျဆုံးပုဂံခေတ်မှ စဉ်ကူးမင်းလက်ထက် တော်လောက်တိုင် ‘လယ်ရာ၊ တောင်ရာ၊ မိယား၊ မယား’ ဟု ‘ရာ’ နှင့် ‘ယား’ ကို အစဉ်ခွဲခြား ရေးသားခဲ့လေသည်။ ‘ရာ’ နှင့် ‘ယား’ တို့မည် သို့မျှ စပ်ဆိုင် ရောရှက်ခြင်း မရှိနိုင်ချေ။ ‘မိယာ၊ မယာ’ ကို ‘မိယား’ ဟုခရား ပဝေဏီမှပင် ဝိသဇ္ဇနီသံဖြင့်သာ ရွတ်ဆိုလာခဲ့ကြောင်း ပေါ် ထွက် သည်ကို လည်း သတိပြုသင့်လေသည်။

ရှေးအခါမယဉ်ကျေးစဉ်၌ ယောက်ျားတို့သည် မိန်းမ တို့အား စွဲမြဲ၍ မထား၊ နောင်ယဉ်ကျေးလာမှသာ စွဲမြဲထားသောကြောင့်၊ ‘မိယား၊ မယား’

ဆိုသောစကား ဖြစ်ပေါ်လာသည်ဆိုရာ၌၊ ‘မိယား၊မယား’ ဆိုသောစကား များမှာ မြန်မာစကားများ ဖြစ်သောကြောင့်၊ အခြား လူမျိုးတို့၏ အလေ့ အကျင့်နှင့် မသက်ဆိုင်၊ မြန်မာလူမျိုးတို့၏ အလေ့အကျင့်နှင့်သာ သက်ဆိုင် သင့်လေသည်။ မြန်မာတို့၏ ထုံးတမ်း ရာဇဝင်အရသော်ကား၊မြန်မာတို့တွင် ရှေးအခါ၌ ယောက်ျားနှင့် မိန်းမတို့သည် လင်နှင့် မယား အဖြစ် ပေါင်း သင်း ဆက်ဆံနေထိုင်ခြင်းမရှိခဲ့ကြောင်းကို အရိပ်အငွေ့မျှ မပေါ်မထွက်ချေ။ ဤအချက်၌ ဝန်ထောက်မင်း၏ တွေးထင်ချက်မှာ လေထဲ၌ တိုက်အိမ်ဆောက် သည်နှင့် တူခဲ့၏။ ဘာသာစကားတို့သည်၊ ပက်လက် ကုလားထိုင်ပေါ်တွင် လဲလျောင်းကာ ပညာရှိတဦးဦးက နက်နက်နဲနဲကတ်ကတ်သတ်သတ် ကြံစည် စိတ်ကူး၍ ပြုပြင်ပေးနေသဖြင့် ဖြစ်ပေါ်လာသည်မဟုတ်၊ လူပေါင်းများစွာ တို့သည် ဓမ္မတာ သဘာဝအတိုင်း စိတ်၌ ထင်မြင်လာသော အခြင်းအရာများ ကို၊ အလွယ်ကုဆုံး၊ အဆင်သင့်ဆုံးသော နည်းဖြင့်၊ တဦးနှင့် တဦး ကမ်း လှမ်းပြောဆို သုံးစွဲကြခြင်းဖြင့်သာ၊ တစ တစ ပေါ်ပေါက် တိုးပွားလာရ ကြောင်း၊ ဘာသာကို လိုက်စားသူတိုင်း သတိပြုသင့်လေသည်။

‘မိဗ္ဗယျာ’ ဟု ‘ယ’ ငယ်တွင် ‘ဟ’ ထိုးနှင့် ရေးခြင်းကို ဝန်ထောက် မင်း၏ စကားနက်ကျမ်းတွင်မှ ကျွန်ုပ်တို့တွေ့ဖူးရလေတော့သည်။ ယင်းစကား ၏ အရေးအသားကို ရှေးကျောက်စာ မင်စာတို့တွင် မတွေ့ရ သော်လည်း၊ နောင်ရေးစာတို့တွင်ကား၊ ‘မိန်းမလျာ’ ဝါ၊ ‘မိန်းမလျာ’ ဟုသာရေးသည် ကိုတွေ့ရ၏။ ဤသို့ ‘မိန်းမလျာ’ ဟုရေးခြင်းသည်၊ ‘မင်းလျာ’ (မင်းလောင်း) ‘ဖုရားလျာ’ (ဖုရားလောင်း)ဟု ရေးသည်နှင့် တစနစ်တည်း ကျပေရကား၊ သင့်သည်သာဖြစ်၏။ ‘မိန်းမလျာ’ ဟု ရေးခြင်းကို အနက်မလျော်ဟုမှတ် ဟု ဝန်ထောက်မင်းက ဆိုသော်လည်း၊ ‘မင်းလျာ’ ဆိုရာ၌ နောင်မင်း ဖြစ်မည့် သူ၊ မင်းဖြစ်ရန် ရည်ရွယ်သတ်မှတ်ထားသူ၊ ‘ဖုရားလျာ’ ဆိုရာ၌ နောင်ဖုရား ဖြစ်မည့်သူ၊ ဖုရားဖြစ်ရန် ရည်ရွယ်သတ်မှတ်ထားသူဟုအနက်ရသည်အတိုင်း ‘မိန်းမလျာ’ ဆိုရာ၌ ယခုပင်မိန်းမအမူအရာရှိနေသောကြောင့်၊ နောင်မိန်းမ ဖြစ်မည့်သူ၊ မိန်းမဖြစ်ရန် သတ်မှတ်ထားသူဟု အနက်ယူသော် သင့်သည် သာမက၊ ဝန်ထောက်မင်း ကောက်ယူသော အနက်ထက် ပြောင့်စင်းသိသာ ထင်ရှားသည်သာဖြစ်၏။ ‘လျာ’ ၏ အနက်မှာ၊ ကိုးခမ်းပျို၌ ‘မြွက်ဟ စကား၊ လျာကာထားမှာ’ ဟုဆိုသည်၌ ကဲ့သို့၊ ပြီးစီးခြင်းသို့မရောက်သေး၊ ရုပ်တူ ဆင်းတုများ ထုလုပ်သွန်းလောင်းရန်၊ သစ်၊ကျောက်၊ ကြေး စသော

ဝတ္ထုတို့ကို အကြမ်းမျှ ပုံဖော်၍ ထားသည့်နည်းတူ၊ ခန့်မှန်းဝေဘန်ပိုင်းခြားရာထားသည် ဟူ၍ရ၏။

‘ရာ၊ရာထားသည်’ ဆိုသောစကားနှင့်၊ ‘လျာ၊လျာထားသည်’ ဆိုသော စကားတို့သည် တခုမှ တခုသို့ ပွားလာသော မိတ်တူ စကားများသာဖြစ်၏။ ပုဂံခေတ်မှ ပင်းကခေတ်တိုင်အောင်၌ ‘ရာ’ ကို၍ဟု ‘ယ’ ပင့်ယှဉ်၍ ရေးလေ့ရှိသည်။ ‘တရုတ်’ မှ ‘တလုတ်’ သို့ ပြောင်းသည့်နည်းတူ၊ ၍ာတွင် ‘ရ’ မှ ‘လ’ သို့ပြောင်းသော် ‘လျာ’ ရ၏။ ‘ရာထားသည်’ ဆိုရာ၌၊ ‘လျာထားသည်’ ဆိုသည့်နည်းတူ နေရာ သတ်မှတ် ပိုင်းခြား ဝေဘန် ထားသည်ဟု အနက်ရကြောင်း ‘ရာ’ အကြောင်း၌ ဖော်ပြထားသည်။ ထို့ကြောင့် ‘လျာ’ ၏ မူလမှာ ‘နေရာ’ ဟော ‘ရာ’ ပင်ဖြစ်သည်ဟု ပေါ်ထွက်၏။ ‘ရာ၊ လျာ’ နှင့် ‘မိယား’ တွင် ‘ယား’ တို့လည်း မည်သို့မျှ ဆက်သွယ်ခြင်းမရှိနိုင်ချေ။

ကျွန်ုပ်တို့ စိစစ်ရှာဖွေသဖြင့် ရသည်ကို ဖော်ပြရမည် ဆိုသော်၊ ‘ယောက်ယား၊ မိယား’ တွင် ‘ယား’ သည် ယခု ‘ညှား’ ဟု ရေးဆိုနေသောစကား၏ မူလဖြစ်၍ ‘ညား’ နှင့် လုံးဝ အနက်တူသော ပုဒ် ဖြစ်သင့်သည်။ ‘ယ’ သံနှင့် ‘ည’ သံ တို့ ပြောင်းလဲတတ်၊ ပြောင်းလဲ နိုင်သည်ကို ထောက်ထားရန်ကား—

(၁) ‘ခယ၊ကည’ ဆိုသော စကားတို့တွင် ‘ယ’ နှင့် ‘ည’ ပုဒ်တို့သည် ရိုသေကျိုးနွံစွာ ဆည်းကပ်ခြင်း ဟူသော အနက်၌ တူသောကြောင့်၊ တခုမှ တခုသို့ ပြောင်းလဲလာသည်ဟု ထင်ဖွယ်ရှိ၏။

(၂) ရှေး၌ ‘ဝ၊ ယာ’ ဟု ရေးခေါ်သော စကားကို ယခု ‘ဗယ်၊ညာ’ ဟု လည်းရေးခေါ်လျက်ရှိရာ၊ ‘ယာ’ မှ ‘ညာ’ သို့ပြောင်းလဲ လာကြောင်း ထင်ရှား၏။

(၃) ‘ယုယသည်၊ ကယုကယင်’ ဆိုရာ၌ ‘ယု’ ၏ အနက်ချစ်ခင်ကြင်နာစွာ ပြုမူခြင်းဟောဖြစ်၍၊ ‘ညုသည်’ ဆိုရာ၌ ‘ညု’ ၏ အနက် ချစ်ခင်ကျင်နာအောင် ပြုမူခြင်းဟောဖြစ်ရာ၊ ‘ယု’ မှ ‘ညု’ သို့ ပြောင်းလဲ လာသည်ဟု ထင်ဖွယ်ရှိ၏။

(၄) ‘တယူ’ နှင့် ‘ညည်းညူ’ ဆိုရာ၌ ‘ယူ’ နှင့် ‘ညူ’ တို့သည် မြည်တမ်းခြင်းဟူသော အနက်၌ တူသောကြောင့် မိတ်တူဖြစ်ကြ၏။

(၅) ရှေး၌ ‘ဟင်းရမ်း’ (ဟင်းရံး)၊ ‘ဟင်းရမ်’ (ဟင်းရံ့) ဟု ရေး၍ ‘ဟင်းယံး၊ဟင်းယံ့’ ဟုခေါ်သော အပင်ကို ယခု ‘ဟင်းညံ့’ ဟု အချို့ရေး

ခေါ်လျက်ရှိ၏။ ဤ၌ ‘ယံ့’ မှ ‘ညံ့’ သို့ အသံပြောင်းလဲ လာကြောင်း ပေါ်ထွက်၏။

(၆) ‘ယဉ်ကျေး၊ ညင်သာ၊ ယဉ်ယဉ်ကလေး၊ ညင်ညင်ကလေး’ ဆိုသော စကားတို့တွင်၊ ‘ယဉ်(ယင်)’ နှင့် ‘ညင်’ တို့သည် သာယာပျောင်းပျော့ ဖြည်းညှင်းခြင်း အနက်၌ တူသောကြောင့်၊ ပုဒ်ပြောင်းပုဒ်လွဲဟုထင်ဖွယ်ရှိ၏။

(၇) ‘ရွက်ယောင်း’ ဆိုရာ၌ ယောင်းမှာ ကြာမြင့်သဖြင့်၊ ခြောက်သွေ့ဟောင်းနွမ်းခြင်းဟော၊ ‘ရွက်ညောင်း’ ဆိုရာ၌ ‘ညောင်း’ မှာကြာမြင့်သဖြင့်၊ နာကျင် ဟောင်းနွမ်းခြင်းဟောဖြစ်ရာ၊ ‘ယောင်း’ နှင့် ‘ညောင်း’ တို့သည် အနက်ချင်း တခုမှ တခုသို့ သက်လျော့နိုင်သည့်နည်းတူ၊ အသံချင်းလည်းသက်လျောလာသည်ဟု ယုံကြည်ဖွယ်ရှိ၏။

(၈) ‘ယိုးသည်’ ဆိုရာ၌ ထင်မြင်မှတ်ယူထားခြင်းဟော၊ ‘ညိုးသည်’ ဆိုရာ၌ ရန်သူဟုထင်မြင်မှတ်ယူထားခြင်းဟောဖြစ်ရာ၊ သင်မြင်မှတ်ယူထားသည်ဟူသော သဘောအရင်းခံချင်း တူသောကြောင့်၊ ‘ယိုး’ မှ ‘ညိုး’ သို့ ပြောင်းလဲကြောင်း ပေါ်ထွက်၏။

အထက်ပါ ကိုးကားချက်တို့တွင် များစွာသောနေရာတို့၌ကား၊ ‘ယ’ သံမှ ‘ည’ သံသို့ ပြောင်းလဲ လာကြောင်း အလွန်ထင်ရှားချေ၏။ ထို့ကြောင့် ‘ယား’ ပုဒ်မှ ‘ညား’ ပုဒ်သို့ ပြောင်းလဲ ပွားစည်းလာ၍၊ ‘ယား’ ၏ အနက် ‘ညား’ ပင်ဖြစ်သည်ဟု ယူဆသင့်၏။ ‘ညား’ ကို ‘ငြား’ ဟုလည်း အချို့နေရာတို့၌ ပြောင်းလဲ ရေးသားလေသေး၏။ ‘ညား၊ငြား’ တို့၏အနက် ‘တွေ့ဆုံ၊ ကြိုကြိုက်၊ ပေါင်းသင်း၊ ဆက်ဆံ၊ အိမ်ထောင်ပြု’ ဖြစ်ရာ၊ ‘ယား’ ၏ အနက်ကိုလည်း ထိုနည်းတူ ကောက်ယူသင့်လေ၏။ ဤသို့လျှင် ‘ယား’ ၏ အနက် ‘တွေ့ဆုံ၊ကြိုကြိုက်၊ ပေါင်းသင်း၊ဆက်ဆံ၊ အိမ်ထောင်ပြု’ ဟု ပေါ်ထွက်သည်ကို မြန်မာနှင့် အနွယ်တူ ဘာသာတို့က လုံးဝထောက်ခံလျက်ရှိချေ၏။

ဘာသာ	စကား	အနက်
(၁) တိဗက်၊	ယ၊ ယာ	အတွဲ၊ အဖက်၊ အပေါင်းအဖော်၊
(၂) ကချင်၊	မ်ဇလ်(ဇး) ယန်၊ယေန်၊	တွေ့ဆုံ၊ နှစ်ခုစလုံး၊
(၃) နှင်း	ညား၊ ဇ(ရ)၊	တွေ့ဆုံ၊ပေါင်းသင်း၊ဆက်ဆံ အပေါင်း၊အဖော်၊

မြန်မာစကားအဖွင့်ကျမ်း

ဘာသာ	စကား	အနက်
(၄) လိစု၊	ဟွား၊	ရှာ၊ တွေ့
(၅) လခယ်ချင်း၊	အဟွား၊	၎င်း၊
(၆) တရုတ်၊	ယား	တွေ့ဆုံ၊
(၇) သျှမ်း၊	ညား	၎င်း၊
(၈) ပလောင်၊	ညား	၎င်း၊

တိဗက်ဘာသာ ‘ဇ’ သံ၊ လိစုနှင့် လခယ်ချင်းဘာသာ ‘ဟွ’ သံတို့နှင့်၊ အခြားဘာသာများ၏ ‘ယ’ သံတို့သည် အချင်းချင်းပြောင်းလဲတတ်သည်သာ ဖြစ်၏။ ကျယ်လွန်းမည်စိုး၍ သာဓက မထုတ်တော့ပါ။ တိဗက်ဘာသာ၊ နှင်း ဘာသာပုဒ်တို့၏ အနက် ‘အပေါင်းအဖော်’ ဆိုသောသဘောတို့မှာ၊ တွေ့ဆုံ၊ ပေါင်းသင်း၊ ဆက်ဆံခြင်း သဘောမှ ဖြစ်ပေါ် ပွားစည်းလာခြင်းသာ လျှင်ဖြစ်၏။

မြန်မာဘာသာ၌ နားကပ်၊ လက်ကော်ကွက်၊ မြေကျင်း ဖိနပ် စသည်တို့၏ အတွဲအဖက် ဟောစကားကို ယခု ‘ရန်’ ဟု ရကြီးဖြင့် ရေးလျက် ရှိချေ၏။ ထိုစကားကိုရှေး ကျောက်စာတို့၌ မတွေ့မိသေး ပေ။ သတ်ပုံကျမ်းတို့တွင် လည်း တွေ့ရခဲ၏။ ကဝိလက္ခဏာ သတ်ပုံ၌သာ ‘ပါဒနက်သန်၊ စုံနှစ်ရန်၊ ပိတာန်လုပ်၍ကာ’ ဟု ပုံနှိပ်မှုတို့တွင်တွေ့ရရာ၊ ‘ရန်’ ဟု ‘ရ’ ကြီးနှင့်ပင်ရှိ သည်။ သို့ရာတွင် ထိုစကားသည်၊ တိဗက်-မြန်မာဘာသာ အတွဲ၊ အဖက် ဟော ‘ယ၊ယား’ ပုဒ်တွင် နှာသံယှဉ်ကပ်ကာ ပွားများလာ၍ ကချင်ဘာ သာတွင် ‘နှစ်ခုစလုံး’ ဟော ‘ယန်၊ ယေန်’ ပုဒ်တို့နှင့် မိတ်တူဟု ယုံကြည် ရန်ရှိသဖြင့်၊ ‘ယန်’ ဟု ‘ယ’ ငယ်ဖြင့် ရေးသော် သာ၍သင့်အံ့သို့ရှိ၏။ ရှေး ကျောက်စာအရေး ‘ယုန်’ (လှိုယ်တပ်ယုန်ရယ်၊ အစီအဖွားကောင်နှင့်ယုန် သော)၊ ခေတ်အရေး ‘ယှဉ်’ (လှေတော်ယှဉ်၍၊ အစီး အဖွား ကောင်းနှင့် ယှဉ်သော)၊ ရှေးကျောက်စာ ရေးနည်း ‘ယုန်’(း)(နွားတယုန်း)။ ခေတ်ရေး နည်း ‘ယှဉ်း’ (နွားတယှဉ်း) ဆိုသော၊ ပြိုင်၊ တွဲဖက် အပြိုင်၊ အတွဲ၊ အဖက်’ ဟောပုဒ်တို့သည်လည်း ထိုအပြုအတွဲ၊ အဖက်ဟော ‘ယန်’ ပုဒ်ကိုပင် ‘ဟ’ ထိုးသံယှဉ်ကပ်သဖြင့် ပွားများ ဖြစ်ပေါ်လာသော ပုဒ်တို့ဟု ကောင်းစွာယုံ ကြည်အပ်လေသည်။ ထို့ကြောင့်ယင်း ‘ယန်၊ ယုန်၊ ယှဉ်၊ ယုန်း၊ ယှဉ်း’ ပုဒ် တို့ကို စနစ်တခုတည်းထားကာ၊ ‘ယ’ ငယ်ဖြင့်ရေးမှ၊ ရှေ့နောက်ညီညွတ် စနစ် ကျ အနက်ရပေမည်။

ဝါစာဗေဒ၊ သဒ္ဒဗေဒနည်းများနှင့် တကွ၊ စကားသမိုင်း၊ အနက်သမိုင်း များအရသော်၊ ‘ယား’ ပုဒ်သည် ‘ညား’ ပုဒ်သာမက၊ ‘ယန်၊ ယှန်၊ ယှဉ်၊ ယှန်း၊ ယှဉ်း’ ပုဒ်တို့၏ ဓာတ်ရင်းဖြစ်၍၊ ‘ညား၊ တွေ့ကြုံ၊ ဆုံစည်း၊ တွဲဖက်၊ ပေါင်းသင်း၊ ဆက်ဆံ၊ အိမ်ထောင်ပြု’ ဟောဖြစ်ချေရကား၊ ယောက်ယား၊ မိယား’ တို့၏ အနက် ‘တပါးမိန်းမ၊ ယောက်ျားနှင့်ဆုံစည်းပြီး၊ ဖက်တွဲပြီး၊ ပေါင်းသင်းဆက်ဆံပြီး၊ အိမ်ထောင်ပြုပြီးသူ၊ သူမ’ ဟု၊ မကောက်မယွန်း၊ မကွယ်မထောင့်၊ မကတ်မသတ်၊ လွယ်လွယ်ကူကူ၊ ထင်ထင် လင်းလင်း၊ ဖြောင့်ဖြောင့်တန်းတန်းပေါ်ထွက်ချေသတည်း။

၈၁။ ယိုးယား၊ ရှိုးရှား

ယိုးယား နှင့် ရှိုးရှား ပုဒ်တို့၏ အရေးနှင့် အနက်အကောက်အယူတို့၌ ရောထွေး မှားယွင်းနေသည့် အကြောင်း အသင့်အတင့်ကို ယောက်ယား၊ မိယား အကြောင်း၌ ထည့်သွင်းဖော်ပြခဲ့သည်။ ထိုအကြောင်းကိုဤ၌အနည်း ဝယ်ဖြည့်စွက်ရှင်းလင်းလိုသည်။

ယိုးယား၊ ရှိုးရှား၊ ပုဒ် တို့ကိုကဗျာတို့၌ အဦးဆုံးနှင့် အများဆုံးရေးသား သုံးစွဲသွားသူမှာ သျှင်သီလဝံသ ဆရာတော်ဖြစ်သည်။ ပါရမီတော် ခဏ်းပျို တစောင်တည်း၌ ယင်းစကားတရပ်မဟုတ် တရပ်ကို သုံးစွဲလျက် ရှိသည်မှာ ခြောက်နေရာလောက်၌တွေ့ရသည်။ ယင်းခြောက်နေရာစလုံး၌ပင်ဟံသာဝတီ တိုက် အဟောင်းအသစ်ပုံနှိပ်မှုတို့၌ ယိုးယား ဟုချည်းသာရှိသည်။ သို့ရာတွင် သကရာဇ် ၁၂၄၆ ခုနှစ်၌၊ ရတနာပုံနေပြည်တော်၊ နန်းမြီအတွင်း ပုံနှိပ် သည့် ‘ပါရမီခန်းလင်္ကာ’ ခေါ်မူ၌သော်၊ ယင်းခြောက်နေရာအနက်ငါးနေရာ၌ ရှိုးရှား ဟုရှိ၍၊ တနေရာတည်း၌သာ ယိုးယား ဟု ရှိသည်။ ယင်းမူများကို တင်ပြဆွေးနွေးခြင်းမပြုမီ၊ ယိုးယား နှင့် ရှိုးရှား တို့၏ အနက်ချင်း မတူပုံကို ရှင်းလင်းစွာ သိမှတ်ထားရန်လိုအပ်သည်။

ယိုးယား တွင် ယိုး ၏ အနက်မှာ ‘ယိုးစွပ်၊ ယိုးစွဲ၊ ယိုးမှား၊ ခိုးတတ်မှ ယိုးတတ်သည်’ ဆိုသည်တို့၌ကဲ့သို့ ‘စိတ်၌ထင်မြင်၊ စွဲမှတ်’ ဟောဖြစ်၍၊ ယား ၏ အနက်မှာ ရာထား၊ လျာထား၊ ယာထား ဟုသုံးမျိုးပင် ပွားများရေး သားလျက်ရှိသည် အတိုင်း ‘ရည်မှန်း၊ ရည်စူး၊ ရည်မှတ်’ ဟောဖြစ်သည်။ ရာထား မှ လျာထား၊ ယာထား တို့သို့သက်ပြီးသော်၊ ဟင်းလျာ၊ ကွမ်းယာ

ဟု ဆိုသည်တို့၌ ကဲ့သို့ လျာ၊ ယာ ပုဒ်တို့မှ ယား သို့သက်ခဲ့သည် ယူရာ၏။ ထို့ကြောင့် ယိုး ၏ အနက်နှင့် ယား ၏ အနက်တို့မှာ ကွဲပြားခြားနားခြင်း မရှိလှ၊ ပရိယာယ်တူဖြစ်၍၊ ယိုယား ၏ အနက် ‘စွဲမှတ်၊ ရည်မှန်း’ ဟုကောက် ယူသင့်၏။

ရှိုးရှား ဆိုသည်၌သော် ရှိုး ပုဒ်မှာ လျှိုး ပုဒ် ပြောင်းသာဖြစ်၍ ‘အောက်မှ ဝင်သွား၊ လျှိုးသွား၊ ငုံ့သွား’ ဖြစ်၍၊ ရှား ပုဒ်ကိုလည်း အချို့ လျှား ဟုရေး သေး၍၊ အနက်မှာ ‘ရှောင်သွား၊ ဖယ်သွား၊ လွှဲသွား’ ဟူ၏။ ထို့ကြောင့် ရှိုးရှား ပုဒ်တရား၏ အနက် ‘လျှိုးလျှား၊ ငုံ့လျှိုးရှောင်ဖယ်၊’ ဟုထွက်၍၊ လိုရင်းကိုဆိုသော် ‘ရှောင်ရှား၊ လွှဲဖယ်’ ဟူ၏။ တွင်းသင်းပေါရာဏလင်္ကာ သစ်၌သော်ယင်း ယိုးယား နှင့် ရှိုးရှား ပုဒ်တို့၏ အရေး နှင့် အနက်များကို မှားယွင်းချွတ်ချော်စွာ ငြလျက်ရှိသည်။

“လွှာလွှာပါးပါး၊ ရှိုးရှား ကုန်စင်၊ ထိုပြင်တခြား၊ ယိုးယားဟူရာ၊ ရှောင် ရှားစွာ၏။”

ရှိုးရှား ၏ အနက် ကုန်စင် ဟုထွက်သည်ကို ကျွန်ုပ်တို့ဖြင့် မတွေ့ဘူးချေ။ ‘ယိုးယား ဟူရာ၊ ရှောင်ရှားစွာ၏’ ဆိုသည်၌လည်း ‘ရှိုးရှားဟူရာ၊ ရှောင်ရှား စွာ၏’ ဟု ဆိုမှမှန်ပေမည်။

ယိုးယား နှင့် ရှိုးရှား အနက်များမည်သို့ဖြစ်သင့်သည်ကို ယင်းစကားများ အား တီထွင်သုံးစွဲသွားသူချင်သီလင်္ကာ၏ ပါရမီတော်ခဏ်းပျို့ စပ်အင်တို့မှ ကောက်ယူဆွေးနွေးကြည့်ကြပါစို့။

(၁)။ “ပမာတရည်၊ ကခြေသည်နှင့်၊ လျှပ်ခြည် ဤဖြင့်၊ နှိုင်းကြသင့်၏။ ရှင်ကျင့်လိုက်လျော်၊ ဤသို့သော်လည်း၊ သူတော် ဖဖွား၊ ကြံနည်းထား၍၊ ယိုးယားကုန်အောင် (ရှိုးရှားကုန်အောင်) ဤလူ့ဘောင်ကို၊ အမောင်နှလုံး မှုလသေး။” ။အပိုဒ် ၇၀။

(၂)။ “ဤသို့နည်းဖြင့်၊ ထင်ရည်းဆုယူ၊ မူ၍လည်းကောင်း၊ လှူပါရှောင်း လည်း၊ ဖျင်းသောင်းဖက်သပ်(ဖတ်သပ်)၊ မအပ်စွဲလှ၊ ဒါနအလှူ၊ ဟူသော စေတနာ၊ မမည်ပါတည့်၊ ပေးရာယိုးယား၊ (ပေးရာရှိုးရှား)၊ ငါးပါးပေ၊ ပျက်၊ ကျိုးမနက်ကို။” ။အပိုဒ် ၇၆။

(၃)။ “သီလဝန္တ၊ ရဟန်းစသား၊ မိဘအိမ်ရှင်၊ မိမိလင်ဟု၊ လူတွင်ညီး ညီး၊ သုံးပါးမီးကို၊ ရှောင်သီး ယိုးယား၊ ပညာအားဖြင့်၊ ယောက်ျားမိန်းမ၊ ရိတုပ်ကွလျက်၊ နှိမ့်ချစောင်မာန်၊ မဆန်လွန်တည့်။” ။အပိုဒ် ၈၉။

(၄)။ “သံသရာအယဉ်၊ ဖြစ်သော စဉ်တွင်၊ ရှောင်ကြဉ်မအား၊ ကံသုံးပါးတွင်၊ ယိုးယားညစ်ကျ၊ (ရှိုးရှားညစ်ကျ)၊ မကောင်းမှုကို၊ ကြည့်ရှုမေ့၊ ဆယ်ရုံ ရုံဘန်၊ မှားမိတွန်အံ့။” ။အပိုဒ် ၉၂။

(၅)။ “ဆန်လွန်မိခြား၊ သူ့စီးပွားကြောင့်၊ ယိုးယားတရံ(ရှိုးရှားတရံ)၊ ဝစီကံနှင့်၊ လက်ငံမနော်၊ နှလုံးသော်လည်း၊ စေ့ဆော်ကြိမ်၊ အပြစ်ရှိမူ။” ။ အပိုဒ် ၉၃။

(၆) “အဝဆယ်လံ၊ သင်္ဘောပျံလျှင်၊ မည်ခံရှင်နှစ်၊ ရသေ့စစ်သည်၊ ဖြစ်ပြီးရကား၊ ကျင်လည်များ၍၊ ယိုးယားရံခါ၊ (ရှိုးရှားရံခါ)၊ ရှည်မြင့်ကြာသော်၊ မိစ္ဆာဝိတက်၊ မှက်ဖြင့်လည်းခဲ၊ နှေးဖြည်းခဲ၍၊ ကြည်နဲ့ကြည်နူ၊ (ကျည်နဲကျည်နူ)၊ အပျင်းဟူသား (အဖျင်းဟူသား)၊ လျစ်လျူတိမ်းပါး၊ ပေါက်လတ်ငြားမူ။” ။အပိုဒ် ၁၀၁။

အထက်ပါတို့တွင် အပိုဒ်ဂဏန်းများမှာ ဟံသာဝတီမူသစ်နှင့် နန်းတွင်းမူတို့အတိုင်းဖြစ်၍၊ စာသားများမှာ ဟံသာဝတီမူဟောင်း၊ မူသစ်တို့အတိုင်း ဖြစ်ပြီးလျှင်၊ နန်းတွင်းမူ၏ ကွဲလွဲချက်များကိုသော် ကွင်းတွင်း၌ ပြထားသည်။

တွင်းသင်းပေါ်ရာဇာဏလင်္ကာသစ်တွင် ‘ရှိုးရှားကုန်စင်’ ဟု ဆိုလျက်ရှိသည်မှာ၊ ထုတ်နှုတ်ချက် (၁) တွင် နန်းတွင်းမူ၌ ‘ရှိုးရှားကုန်အောင်’ ဟု ပါရှိသည်၌ ရှိုးရှား သည်လျှင် ကုန်အောင် ဟော ဟု အနက်ကောက်ယူသောကြောင့်ဖြစ်တန်ရာသည်။ သို့ရာတွင် ဤ၌ဆိုလိုရင်းမှာ ‘ဤလူ့ဘောင် လောကကို အမှန်အစစ်၊ အနှစ်သာရမရှိသော ကခြေသည်နှင့် လျှပ်ခြည် ပမာသဘောထား၍ လုံးဝရှောင်ရှားရာသည်၊’ ဟု သုမေဓာရှင်ရသေ့၏ မိမိကိုမိမိ ဆုမပုံကို ဆိုလျက်ရှိသဖြင့်၊ ရှိုးရှားကုန်အောင် ဆိုသည်၌ ရှိုးရှားကို ကုန်အောင် ဟောဟု မယူရာ၊ တပိုဒ်လုံးကိုသာ ‘ကုန်စင်အောင်ရှောင်ရှား’ ဟု ယူရာသည်။ ထို့ကြောင့် ဤအပိုဒ်တွင်နန်းတွင်းမူ၌ကဲ့သို့ ရှိုးရှားရှိသင့်သည်။ ဟံသာဝတီမူပါ ယိုးယား ဟူသောစာသာမှာအမှားသာတည်း။

ထုတ်နှုတ်ချက် (၂) တွင်ဆိုလိုသည်မှာ ‘လူမိုက်များသည် ဝင့်ကိုသာ တောင့်တ၍လှူကြသည်။ ဤသို့ပေးလှူသည်မှာ အကျိုးမများ၊ ဒါနအစစ်မမည်။ ပေးလှူရာ၌ ရည်မှန်းထားသော ဒါန၏ အကျိုးငါးပါးပျက်စီး၍၊ ပါဗျလှူရကျိုးမနပ်’ ဟု ဖြစ်ရာ၊ ပေးရာ ယိုးယား ဟူသော မူသည်သာ သင့်သည်။ ‘အလှူပေးရာ၌ ရည်မှန်းမှတ်စွဲထား’ ဟူသော အနက်သည်သာ ဤ၌ သင့်သည်။ မည်သည်ကို ရည်မှန်းမှတ်စွဲထားရပါသနည်းဟု ဆိုသော်၊ နောက်အပိုဒ်လာ ‘ငါးပါးသောဒါန၏ အကျိုးများကို’ ဟူ၏။ ထို့ကြောင့် ဤတွင်

ယိုးယား ဟူသော ဟံသာဝတီမူပါစကားများသည်သာသင့်၍၊ ရှိုးရှား ဟူသော နန်းတွင်းမူပါစကားများမှာမသင့်ချေ။

ထုတ်နှုတ်ချက် (၃) တွင် ‘ရဟန်း၊ မိဖ၊ လင်ဟူသော မီးသုံးပါးကို မိမိအားမလောင်မကျွမ်းစေရန်၊ ကောင်းစွာရှောင်ရှားရမည်။ သတိထား၍ ရိုသေကျိုးနွံစွာ လုပ်ကျွေးရမည်’ ဟု ဆိုလိုသဖြင့် ဤတွင်လည်း ရှောင်သီး ယိုးယား ဟု မရှိသင့် ရှောင်သီး ရှိုးရှား ဟု သာရှိသင့်သည်။ ဤတွင်မှ ရှောင်သီး နှင့် ရှိုးရှား တို့ကို အနက်တူထပ်၍ စပ်လျက်ရှိသည်။ ဟံသာဝတီနှင့် နန်းတွင်း နှစ်မူစလုံး၌ ‘ရှောင်သီးယိုးယား’ ဟု ရှိသည်မှာအမှား ချည်းဖြစ်သည်။

ထုတ်နှုတ်ချက် (၄) ၏အဘော်မှာ ‘ဘဝသံသရာ ကျင်လည်ရာ၌ (ရှိုးရှားညစ်ကျ) ရှောင်ရှားအပ်သော မကောင်းမှုတို့ကို၊ မရှောင်ကြဉ်နိုင်ပါ၊ ဆယ်ရံ၊ တရံ ပြစ်မှား ကျူးလွန်မိလျှင်’ ဟူ၍ဖြစ်ရာ၊ ယိုးယားညစ်ကျ ဟူသော ဟံသာဝတီမူသည် အမှား၊ ရှိုးရှားညစ်ကျ ဟူသော နန်းတွင်းမူသည်သာ အမှန် ဟုဆိုရာ၏။

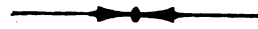
ထုတ်နှုတ်ချက် (၅) တွင် ဆိုလိုရိပ်မှာ၊ ‘သူတပါး၏ စီးပွားကို ဆုတ်ယုတ်ပျက်ပြားစေမည့်အမှုများကို ရှောင်ရှားပါလျက်၊ တခါတရံ နှုတ်၊ ကိုလက်၊ မနော၊ ကံသုံးပါးဖြင့် ပြစ်မှားမိသော်၊ ဟူ၍ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ဤ၌လည်း ရှိုးရှားတရံ ဟု ရှိမှ၊ ရှောင်ရှားပါလျက် တခါတရံ ဟူသော အနက်ရပေမည်။

ထုတ်နှုတ်ချက် (၅) တွင် ရှိုးရှားတရံ ရှိသင့်သကဲ့သို့ပင်၊ ထုတ်နှုတ်ချက် (၆) တွင်လည်း ရှိုးရှားတရံ ဟု ရှိသင့်သည်။ ဤသို့ရှိမှ၊ ‘ခန္ဓာကို သဘောပျံ့ဖြင့် သံသရာကိုကျင်လည်ရရာဝယ်၊ မိစ္ဆာဝိတက် တည်းဟူသော မှက်များကို ရှောင်ရှားပါလျက်၊ တခါတရံ အခဲခံရ၍၊ ပေါ့လျော့ အပျင်းထူသော်’ ဟူသောအဘော်နှင့် ကိုက်ညီပေမည်။

ပါရမီတော်ခဏ်းပျို့တွင် ယိုးယား၊ ရှိုးရှား စပ်အင်ခြောက်ခု ရှိသည့်အနက်၊ ဟံသာဝတီမူတို့တွင် ခြောက်နေရာစလုံး၌ပင် ယိုးယား ဟု ရှိသည်တွင် အပိုဒ် ၈၆ တနေရာတည်း၌သာမှန်၍ ကျန်ငါးနေရာတို့၌လွဲမှားနေသည်။ နန်းတွင်းမူ၌သော် အပိုဒ် ၈၆ နှင့် ၈၉ နှစ်နေရာတို့၌ လွဲမှားနေ၍၊ ကျန်လေးနေရာတို့၌ မှန်လျက်ရှိသည်။ ဤသို့ ဖြစ်ရသည်မှာ သျင်သီလဝံသ၏ အဘော်ကို ဖမ်းရသည်မှာ မလွယ်ကူလှ၍ဖြစ်သည်။ ကဗျာလင်္ကာတိုင်းတွင် သဒ္ဒါနည်း၊ အနက်နည်းများအရ၊ အဖြတ်အတောက်၊ အကောက်အယူ

ခဲယဉ်းသည့်အထဲတွင်၊ သျင်သီလဝံသ၏ ကဗျာလင်္ကာတို့ကို ဖြတ်တောက် ကောက်ယူရသည်က အခဲယဉ်းဆုံးဖြစ်သည်။ ဆရာတော်၏ အဘော်များမှာ တရားသဘောတို့၌ နက်နဲပါ၏၊ ကျယ်ဝန်းပါ၏၊ ထိခိပါ၏။ သို့ရာတွင် ဆရာတော်၏ သဒ္ဒါနည်းအရ စကားအထားအသို၊ အစီအစဉ်များမှာ၊ ဖြောင့်စင်းလွယ်ကူခြင်းမရှိ၊ ကတ်သတ် ခက်ခဲ၍ ပေါရာဏများနှင့် အပြည့်ရှိတတ်ချေ၏။ သို့ဖြင့် ဆရာတော်၏ ပါရမီတော်ခဏ်းပျို့နှင့် ဆုတောင်းခဏ်းပျို့ပါ စကားရပ်တို့နှင့် စပ်အင်တို့ကို ပညာရှိများကောက်ယူရာ၌ လွဲမှားနေသည့် သာဓကအများကိုပင် တွေ့ရသည်။

ပေါရာဏဆိုသည်တို့မှာ မြန်မာစကားဟောင်းကြီးများပင် ဖြစ်သဖြင့်၊ အပေါင်း၏အနက်သည်၊ အစိတ်အစိတ်သော အနက်တို့ကို ကျော်လွန်၍ သော်၎င်း၊ ဆန့်ကျင်၍သော်၎င်း မရှိနိုင်ရာ။ ထို့ကြောင့် ပေါရာဏဆိုသည်တို့တွင် လုံးချင်းအနက်တို့ကိုသာ မိမိရရ စိစစ်ရာသည်။ ဤသို့စိစစ်သော် ယိုးယား ၏အနက် စွဲမှတ်၊ရည်မှန်း ဟု ရ၍၊ ရှိုးရှား ၏အနက် ဣဖယ်၊ ရှောင်ရှား ဟုသာရကြောင်းမှတ်သားရာသတည်း။

၇၂။ ရာ၊ ယာ

နှမ်းပဲ ပြောင်းစသည် စိုက်သောမြေကို ယာ ဟု၊ ယ ငယ်ဖြင့် ယခုရေးလျက်နေကြသည်မှာ၊ ရှေးထူးလည်းမကျ၊ အနက်လည်းမရ၊ စိဖက်လည်း မမျှသော အရေးသာလျှင် ဖြစ်ချေသည်။

ပုဂံခေတ် ထီးလိုင်သျှင် ဣန်စစ်မင်းလက်ထက်၊ သကရာဇ် ၄၂၀ ခုနှစ်ထိုး၊ လက်သည်းရှည်ဖုရား ကျောက်စာတွင် ‘တောင်ရှာကိုင် (တောင်ရာကိုင်)’ ဟုစတင်တွေ့ရသည်မှာ ကုန်းဘောင်ခေတ်၊ စည့်ကူးမင်းလက်ထက်၊ သကရာဇ် ၁၁၃၀ ခုနှစ်ထိုး၊ အဝဇ္ဇိ မိုးထိကျောင်း ကျောက်စာတွင် ‘လယ်ရာမြေ’ ဟု တွေ့ရသည်တိုင်အောင်သော ကာလအတွင်း၊ ရေထိုးခွဲသမျှသော ကျောက်စာတို့တွင်၊ ရွာ၊ရာ ဟုသာ၊ ရ ကြီးတွင် ယ ပင့်၍သော်၎င်း၊ ရကြီးသက်သက်ဖြင့် သော်၎င်း၊ ရေးထူးရှိလေသည်။

ပုဂံခေတ်ထိုး၊ ကျောက်စာတို့၌၊ ရ ကြီးအား ယ ပင့်၍ ရေးခြင်းကို တောင်ရာ၊ လယ်ရာ တွင် ရာ ၌သာမက၊ ဆယ်ရာ၊ အမတ်ရာ၊ ဆရာ၊ တရား၊ သရက်၊ နေ့ရက်၊ မုရင်း၊ သန်ရင်း၊ မတ်ရပ်စသည်တို့တွင်၊ ရ ကြီးတို့၌လည်း၊ ယ ပင့်

၍ ရေးသည်ကို တွေ့ရပေသေးသည်။ ပုဂံခေတ်၌၊ ယင်းစကားတို့တွင်၊ ရ ကြီးအား ယ ပင့်၍ရေးသည်မှာ၊ ရေးသည်အတိုင်းလည်း၊ ရ ကြီးသံ၌၊ ယ ငယ်သံရေ၍၊ ပြောဆိုဖတ်ရွတ်သောကြောင့် ဟု၊ များစွာ ယုံကြည်ရန်ရှိလေသည်။ ပုဂံခေတ်၌ အချို့စကားတို့တွင် ရ ကြီးသံအား၊ ယ ငယ်သံရေ၍၊ ပြောဆို ဖတ်ရွတ်ခြင်းသည်၊ နောင် ရ ကြီးဟူသ၍ကို၊ ယ ငယ်သံဖြင့်သာ၊ ယခု ခေတ်၌ကဲ့သို့၊ ပြောဆို ဖတ်ရွတ်ခြင်း အလေ့ကို အစပျိုးလိုက်ခြင်းပင် ဖြစ်သည်ဟု ဆိုရာ၏။ သို့ရာတွင် ရေးရာ၌ကား၊ ရကြီးယပင့် အားလုံးတို့သည် ပုဂံခေတ်နှောင်းပိုင်းမှစ၍၊ ရ ကြီးသက်သက်သို့သာ တစတစပြောင်းလဲ၍လာကြလေ၏။ ထိုကြောင့်လည်း တောင်ရာ၊ လယ်ရာတို့တွင် ရာ နှင့်တကွ၊ ဆယ်ရာ၊ အမတ်ရာ၊ ဆရာ၊ သရက်၊ နေ့ရက်၊ မုရင်း၊ သန်ရင်း၊ မတ်ရပ်စသည်တို့တွင်၊ ရာ' ရား၊ ရက်၊ ရင်း၊ ရပ် တို့ကိုလည်း၊ ရ ကြီး သက်သက်ဖြင့်သာ၊ နောင် ရေး၍ လာသည်ကို တွေ့ရလေ၏။ ကုန်းဘောင်ခေတ်၊ ဖိုးတော်ဗုရား လက်ထက်လောက်ကျမှသာလျှင်၊ အခြားစကားများအား ရကြီးဖြင့်သာ၊ မြင်စိုင်း၊ ပင်းယ၊ အင်းဝခေတ်တို့၌ကဲ့သို့၊ ရေးထူးမပျက် ဆက်လက်ရေးမြဲရေးသော်လည်း၊ တောင်ရာ၊ လယ်ရာ တွင် ရာ ကိုသော်၊ ယာ ဟု ယ ငယ်ဖြင့်၊ ရေးထူးဖောက်လွှဲကာရေးလာသည်ကို တွေ့ရ၏။ ထိုအခါမှစ၍၊ ရာ အရေးပျောက်ကွယ်လျက်၊ ယာ အရေး တွင်ကျယ်၍လာပြီးလျှင်၊ ယခုတိုင် တည်လျက်နေပေတော့၏။ ထို့ကြောင့် ယာ အရေးကို ရှေးထူးမကျဟု ကျွန်ုပ်တို့ဆိုပေ၏။

ရာ၊ ယာ တို့၏ အနက်များကို၊ ဆင်ခြင်ကြဦးစို့။ ကုန်းဘောင် ခေတ်ဦးဆီလောက်၌၊ ဝေါဟာရတ္ထပကာသနီကျမ်းတွင်၊ ဒုတိယ ကျော်အောင်စံထားဆရာတော်သည် 'နေခင်းရေရာ၊ လုပ်ခင်းလယ်ရာ၊ ရာထား၊ ကွမ်းရာ၊ ထိုက်သည်ရာသည်' စသည်တို့ကို၊ ရာ ဟုရကြီးဖြင့်အရေးရှိကြောင်း ဖော်ပြပြီးသော်၊ ဆက်လက်မိန့်ဆိုသည်မှာ--

'လယ်ရာဟူသည်နှိုက်၊ ရာဟူသော စကားခွန်းကား၊ ချင်းအမည် ရူဠိသညာမျှသာ ဟူကောင်း၏။ ယခင် အနက်မျှကိုစွဲ၍ လုပ်ဆောင်ရာ ဋ္ဌာနဖြစ်၍၎င်း၊ လုပ်ဆောင်ဖူးသော အရာ အမှတ်ထင်သည်ကို စွဲ၍၎င်း၊ လုပ်ဆောင်ခြင်းငှာ ရာထားသည်ဟူသော အနက်ကိုစွဲ၍၎င်း၊ လုပ်ဆောင်သော သူတို့ကား၊ ထိုက်လျောက်ပတ်သည်ကို ရာသည်ဟူ၍ ဆိုမိန့်ခြင်းဟူသော၊ ဆိုလတ္တံ့သော စကားကိုစွဲ၍၎င်း၊ ရာဟူသော ဝေါဟာရဖြစ်သည်ယူမူ၊ အန္တတ္တသညာဖြစ်၏။ ရာသည် ဟူသောအနက်လည်း ဆိုအပ်သည်၌ဝင်ပြီ။ ကွမ်းရာ

ဟူသည့်လည်း၊အောက်၌ ဆိုပြီးသည်နှင့်အညီ၊ ရာထူးသည်ဟူသော ယခင် အနက်ဖြစ်၏။’

စကားတို့၏ မူလနှင့် အနက်များကိုဖော်ပြရာ၌၊ ဆရာတော်သည်၊တခုခု အား အတည်တကျအခိုင်အမာဟု မယူမူ၍၊ အမျိုးမျိုး တွဲဖက်ကောက်ယူ နိုင်ပုံတို့ကို ဖော်ပြလေ့ရှိသည့် အကိုင်း ရာ နှင့် ပတ်သက်၍လည်း၊ (၁) လုပ်ဆောင်ရာဌာန၊ (၂) လုပ်ဆောင် ဖူးသောအရာ၊ (၃) လုပ်ဆောင်ခြင်းငှာ ရာထူးသည်။ (၄) လုပ်ဆောင်သူတို့နှင့် ထိုက်သည်ရာသည်ဟု၊ လေးမျိုးပင် ကောက်ယူ ဖော်ပြလျက်ရှိချေ၏။ သို့ရာတွင် ဆရာတော်၏စိတ်၌ကား၊ ရှေးဦးဖော်ပြချက်ကိုသာ ပခါနထား၍၊ အလေးအမြတ်ပြုလေ့ရှိသည်ကို ယုံမှား ဖွယ်မရှိချေ။ ထို့ကြောင့် ရာ ၏ အနက်လုပ်ဆောင်ရာဌာန၊လုပ်ဆောင်ရာ နေရာ၊လုပ်ဆောင်ရာမြေ၏ အပိုင်းအခြားဟု ဆရာတော် အဓိကယူဆလျက် ရှိသည်ဟု ယုံကြည်ရာ၏။ ဆရာတော်၏ ဤယူဆချက်ကို ကျွန်ုပ်တို့ လုံးဝ ထောက်ခံလို၏။

တောင်ရာ၊ လယ်ရာဆိုသည့် ရာ သည်၊ မြေရာ၊ နေရာ၊ကျောင်းရာ၊ အိမ် ရာ၊ မြို့ရာ၊ ရွာရာ၊ အရာတော် ဆိုသည်တို့၌ ရာ နှင့် ပုဒ်တူပင်ဖြစ်၍၊ မြေ၏ အပိုင်းအခြား၊ ဒေသ၏အပိုင်းအခြား၊ဌာန၊ တည်ရပ်ဟောပင် ဖြစ်လေသည်။ ထိုကြောင့်လည်း ကျောက်စာတို့တွင် ရာ တို့အား၊ တစုံတခုသော တည်ရာ ကို ခွဲ၍၊ မှတ်သားခေါ်ဆိုလေ့ရှိလေသည်။

(၁) ထွောင်ကြိတ်ကွန်တော်ရာ။ (ကျောင်းကြီးဝတ်ကွန်းတော်ရာ)။ ၄၄၄ ခုနှစ် ထိုးစောလူးမင်းကျောက်စာ၊

(၂) စရပ်ရာ ၁ ပယ်။...။ကပ္ပိကာ ရွာရာ ၄ ပယ် ... တလည်ရာ (တလည်းရာ)။ ။၆၆၂ ခုနှစ်ထိုး မင်းအသင်္ခယာကျောင်း ကျောက်စာ။

(၃) ပန်လင်တောင်ခရီပါ အိုင်ကိုင်ရာ ၅ ပယ်။(ပလ္လင်တောင်၊ခရီးပါး၊ အိုးကိုးရာ ၅ ပယ်)။ ၆၆၆ ခုနှစ်ထိုး ဥမင်ကျောင်းကျောက်စာ။

ရာ ဆိုသည့် မြေ၊ နေရာ ဟော ဖြစ်သည့်နည်းတူ၊ လယ် ဆိုရာ၌လည်း မြေ၊ နေရာ ဟောပင်ဖြစ်ကြောင်း လယ် ၏ အရင်းအမြစ်ကိုစုံစမ်းရာ၌လည်း တွေ့ရပေသေး၏။

ဦးဖိုးစိန်၏ ‘မြန်မာစကားနက်ကျမ်း’ တွင် ရာ ဟုရှေးကျောက်စာ ရေး ထုံးရှိသည်ကို သတိမမူမိသဖြင့်၊ ယာ ဟု ခေတ်ရေးနည်းကိုစွဲမှတ်ကာ၊ ယာ ကိုလည်း၊ မိယား၊ ယိုးယား၊ ‘မိန်းမယာ’ ဟု ရေးသည်တို့၌ ယား၊ယှာ တို့ နှင့် မိတ်တူဖြစ်၍၊ စွဲမြဲထားခြင်း ဟောဟု ဖော်ပြလျက်ရှိချေ၏။

မြန်မာစကားအဖွင့်ကျမ်း

ရှေးကျောက်စာ တို့တွင် လင်ရှိမိန်းမကို မိယား ဟု ရေးခေါ်သည်ပြင်၊ မိယားရှိ ယောက်ျားကိုလည်း ယောက်ယား ဟု ရေးခေါ်လေသည်။ စင်စစ် သော် ခေတ်သုံး ယောက်ျား၊ ယောက်ကျား ဟုရေးသားခေါ်ဆိုနေကြသော စကားသည်၊ ယ ကို ယပင့် ပြုကာ၊ က် ၌ ယှဉ်ပူးလျက်ရေးသည်မှ၊ အသံ ပါပြောင်းလဲ ဖြစ်ပေါ်လာသော စကားဖြစ်လေသည်။ သို့ဖြင့် ယောက်ကျား တွင် ကျား ကိုယခု သားရဲကောင် ကျား နှင့်ရောထွေး တွေးထင် ယူဆဖွယ် အကြောင်းဖြစ်ပေါ်လာလေသည်။ သို့ရာတွင် မိယား၊ ယောက်ယား ဆိုသည် တို့၌ ယား ပုဒ်သည်ကား၊ တောကောင် ကျား ဟောလည်းမဟုတ်၊ ဦးဖိုးစိန် ယူဆသကဲ့သို့၊ ‘စွဲမြဲထားခြင်း’ ဟောလည်း မဟုတ်တန်ရာ။ ‘ပေါင်း၊ ဖော်၊ တွဲ၊ ဆုံ၊ ကြို၊ ကြိုက်။ အပေါင်း၊ အဖော်၊ အတွဲ၊ အဖက်’ ဟောဖြစ်၍၊ ပေါင်း၊ ဖော်၊ တွဲဖက်ခြင်းဟော ညွှား ပုဒ်၊ တွေ့ဆုံ၊ ကြို၊ ကြိုက်ခြင်းဟော ငြား ပုဒ် တို့နှင့် မိတ်တူဟု များစွာယုံကြည်ရန်ရှိလေသည်။

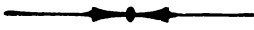
မင်းလျှာ၊ ဖုရားလျှာ စသည်တို့နှင့် နနစ်တူ ထားကာ၊ မိန်းမလျှာ၊ ယောက်ျားလျှာ ဟု ရေးလျက်ရှိသည်ကို၊ ဦးဖိုးစိန်က မိန်းမယှာ ဟုအရေး တည်ထွင်ပြလိုက်ခြင်းသည်လည်း သင့်အံ့မထင်။ မင်းလျှာ၊ ဖုရားလျှာ ဆို သည်၌ လျှာ ၏အနက်ရည်ရွယ်၊ ရည်စူး၊ ရည်မှန်း၊ ရည်ညွှန်း၊ သတ်မှတ်၊ ပိုင်းခြားထားခြင်းဟော ဖြစ်လေသည်။ တစုံတရာကို အပြီးတိုင်မဆောင်ရွက် သေး၊ ရည်မှန်း သတ်မှတ်ထားသည်။ ဝါ။ တစုံတရာသည် အပြီး မတိုင်သေး ဖြစ်ဆဲဖြစ်လတ်၍ရှိသည်ကို လျှာထားသည်။ အလျှာ ဟု ဆိုစမှတ် ပြုကြကုန်၏။ မိန်းမလျှာ ဆိုသည်၌ ယခုဘဝ၌ ယောက်ျားပင်ဖြစ်သော်လည်း၊ မိန်းမစိတ် မိန်းမအမူအရာကို ဆောင်လျက်ရှိသည်။ နောင်ဘဝ၌မိန်းမဖြစ်ရန် ရည်မှန်း လျက်ရှိသူ၊ မိန်းမဖြစ်မည့်သူဟူ၏။ မင်းလျှာ၊ ဖုရားလျှာ ဆိုသည်၌လည်း မင်းဖြစ်ရန်၊ ဖုရားဖြစ်ရန်၊ ရည်ရွယ်သတ်မှတ်ထားသူ၊ မင်းဖြစ်မည့်သူ၊ ဖုရား ဖြစ်မည့်သူဟူ၏။ ပဉ္စင်းလျှာ၊ နန်းလျှာ၊ အိမ်ရှေ့လျှာ၊ မိဖုရားလျှာ၊ ကြင်လျှာ၊ လင်လျှာ၊ ဟင်းလျှာ၊ စသည်တို့ကိုလည်း၊ ထိုနည်းတူစွာ အနက် ကောက် ယူရာ၏။

‘ဖုရားလျှာ၊ မင်းလျှာ၊ ဟင်းလျှာ’ စသဖြင့်ဆိုသည်တို့တွင်လည်း လျှာ ပုဒ် သည် ရာ ပုဒ်သက် ပုဒ်ပြောင်း ဖြစ်သင့်သည်။ ပန်ပုထုရာ၌ ကျောက်တုံး၊ သစ် တုံး စသည်တို့တွင်၊ မည်သည့်နေရာ၌ ထုလုပ်မည့် ယောက်ျားရုပ်၊ မိန်းမရုပ် စသည်၏ ဦးခေါင်း၊ မည်သည့်နေရာ၌ ပခုံး၊ မည်သည့်နေရာ၌ ကို၊ လက်၊ ခြေဟူ၍ နေရာသတ်မှတ်ထားသည်ကို ရာထားသည် ဟု ဆိုသည်မှ လျှာ

ထားသည် ဆိုသောစကား ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းမျှ ဖြစ်သည်။ ထို့နည်းတူစွာ ဖုရား ဖြစ်သည်ဟု သတ်မှတ်ထားသည်ကို ဖုရားလျှာ၊ မင်းဖြစ်မည်ဟု သတ်မှတ်ထားသူကို မင်းလျှာ၊ မိန်းမဖြစ်မည်ဟု သတ်မှတ်ထားသူကို မိန်းမလျှာ ဟင်းချက်ရန် သတ်မှတ်ထားသော ငါး၊ အမဲစသည်ကို ဟင်းလျှာ ဟု ဆိုသည်ယူရာ၏။

လျှာ ပုဒ်မှ တဖန် ကွမ်းယာ ဆိုသည်တွင် ယာ ပုဒ်သို့ တဆင့်သက်ခဲ့အံ့ သို့ရှိသည်။ ကွမ်းယာ ၏ အနက် ‘စားရန်လျာထားသော ကွမ်း’ ဟုကောက် ယူရာ၏။

ရာ၊လျှာ၊ယာ ပုဒ်တို့တွင် ရာ သည် ပုဒ်ရင်း၊ ရာ မှသာ လျှာ၊ယာ တို့သို့ သက်ခဲ့သည်။ ရာ ၏အနက်မှာ ‘လယ်ရာ၊ ရွာရာ၊ အိမ်ရာ၊ နေရာ’ ဆိုသည်တို့ ၌ အရပ် ဒေသ ဟော၊အိမ်ရှိသည့် အရပ်ဒေသကို အိမ်ရာ ခေါ်ဆိုသကဲ့သို့ ထွန်ယက် စိုက်ပျိုးခြင်းတို့ကို လုပ်သည့်အရပ် ဒေသကို လုပ်ခင်း၊ လုပ်ရပ်၊ လုပ်ရာ ဟု ဆိုသည်မှ လယ်ရာ၊ ရာ ဟူသော အခေါ်များဖြစ်ပေါ်လာသည် ယူရာ၏။ ထို့ကြောင့် ရာ ကိုရှေးရေးထူးစဉ်လာ အတိုင်း ရာ ဟု ရေးခြင်း သည်သာသင့်သည်ဆိုရာသတည်း။

၈၃။ ရွာ၊ ရပ်

ပုဂံခေတ်တွင် ရွှေဘို၊ရွှေဘို ဟူ၍၎င်း၊ ရွှေဘို၊ရွှေဘို ဟူ၍၎င်း၊ ယခု ခေတ်တွင် မသုံးတော့သော အရေးလေးမျိုးကို တွေ့ရသည်။

(၁) “ကျောက်သို့ ရွှေဘို တေဟ်ပယ်မယာအာပိယ်အော်။” ။၄၇၄ ခု လောကီတွင်ထိုး၊ ပုဂံမြို့၊ ရာဇကုမာရကျောက်စာ။

(၂) “ဤမိသိပုဂ္ဂိုလ်တို့က ချွန်မူ ချွန်မူ အရစိယ်။” ။ ၅၉၄ ခု ထိုး၊ ကျောက်ဆည်ခရိုင်၊ စွန်ရဲရွာ၊ သိမ်တော်ဖုရားကျောက်စာ။

(၃) “သု ရွှေဘို သု ရွာ သုမျှာသုသာ။...။ရွာသုကြို၊ ရွှေဘို သုကြို၊ ရွာသည်ခပင်။” ။၆၁၁ ခုထိုး၊ စလေ-ခွေးချိုလမ်း၊ ကျွတ်မင်းအမိန့်တော် ပြတမ်းကျောက်စာ။

ဤ လေးလုံးသော စကားတို့တွင် ရွှေဘို၊ ရွှေဘို မှာ ရွာ ဟောပုဒ် များဖြစ်၍၊ ရွာ ကိုပင်အချို့လွန်စွာ ရှေးဆန်သေးသော ပုဂံခေတ်သားတို့ က ဤသို့ပင်ရေးခေါ်သည်ထင်ဖွယ်ရှိသည်။ သို့ရာတွင် များစွာသော ပုဂံခေတ်

ထိုးကျောက်စာတို့၌သော် ရွာ ကို ဤအတိုင်းပင် ထုတ်နှုတ်ချက် (၃)၌ကဲ့သို့ ရေးထိုးလျက်ရှိသည်။ ထို့ကြောင့် ရွောက်၊ရွှောက် ဟူသော အရေးအခေါ်တို့ မှာ ရှေးခေတ်ဟောင်း၏ အကြွင်းအကျန်များ ဖြစ်တန်ရာသည်။

ထုတ်နှုတ်ချက် (၂) နှင့် (၃) တို့တွင် ရွှောက်၊ရွှောက် တို့နှင့် စကားအဖို အမ အဖြစ်ဖြင့် ရေးသားသုံးနှုန်းလျက်ရှိသော ရွောက်၊ရွှောက် ဟူသောစကား တို့၏ အနက်များကိုသော် မည်သို့ ကောက်ယူပါအံ့နည်း။ ယခုခေတ်တွင် ‘ရပ်ရွာ၊ ရပ်မှုရွာမှု၊ ရပ်နေရွာနေ’ စသော စကားတို့ကို ထောက်သော် ရွာ နှင့် ထိုနည်းနှင့်ပင် ဖက်တွဲသုံးစွဲလျက်ရှိသော ရွောက်၊ရွှောက် ဟူသော စကားတို့သည် ရပ်၊ အရပ်၊ ရပ်ကွက် ဟောပင်ဖြစ်သင့်သည်ထင်၏။ ယခု ခေတ်တွင် တဖန်မြို့၏ တစိတ်တပိုင်းကိုသော်၎င်း၊ ရွာ၏ တစိတ်တပိုင်းကို သော်၎င်း အရပ်၊ရပ်ကွက် ဟု ခေါ်နိုင်သည်ကို ထောက်သော်၊ ရွောက်၊ ရွှောက် ဆိုသည်တို့မှာလည်း မြို့၏တစိတ်တပိုင်းသော်၎င်း၊ ရွာ၏တစိတ် တပိုင်းသော်၎င်း ဖြစ်တန်ရာသည်။ ရွာ နှင့် ရပ် ဆိုသည်တို့မှာ လူနေဒေသ ချည်းဖြစ်ချေရကား၊ ယင်းအခေါ်နှစ်ရပ်မှာ တိဗက်-မြန်မာဘာသာတို့တွင် လည်း ခပ်ထွေးထွေး၊ ခပ်ရောရောပင် ဖြစ်နေသည်ကို တွေ့ရသည်။

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ တိဗက်	ပြောင် ယုလ်	နေရပ်၊ရပ်ကွက်၊အိမ်၊ရွာ၊မြို့ နေရာ၊နေရပ်၊နယ်၊ခရိုင်
၂။ ပုရိတ်	ယုလ်	ရွာ
၃။ မိကီရ်	ရောင် လောင်	ရွာ နေရာ၊အရပ်
၄။ အဗောမိရီ	ရွဲ၊ ရဲ (roi, lai) လိုင်	၎င်း ၎င်း
၅။ ကချင်	ဒေါလိုင်	ရွာ
၆။ မရ	မ်ရေ၊ မ်ရင် ဝေါ (vaw)	ရွာ၊ မြို့
	ချောရော	ရွာ
၇။ ပေါင်းရွှေချင်း	ရောန်	နေရာ၊အရပ်၊ ၎င်း

အထက်ပါတို့မှာ မြန်မာဘာသာ ရွောက်၊ရွှောက်၊ရွာ တို့နှင့် တခုမှ တခု သို့ သက်လျော့ ပြောင်းလဲနိုင်သော ပုဒ်များဖြစ်သည်ဆိုရာ၏။ ယင်းတို့၏ အနက်များကို ရှုလျှင် ‘နေရပ်၊ နေရာ၊ မြို့၊ ရွာ’ ဟူသောဘာသာတို့မှာ တခု

နှင့်တရားများစွာ ကွဲပြားခြားနားခြင်းမရှိ၊ ရောထွေးနေကြောင်း တွေ့ရပေမည်။ ယင်းအခေါ်များမှာ လူတို့နေထိုင်ရာဒေသချည်းဖြစ်သည်ကို ထောက်ထား၍ ဤသို့အခေါ်အဝေါ်နှင့် အနက်သဘောတို့ရောထွေး ရှက်တင်နေသည်မှာ ဓမ္မတာပင် ဖြစ်သည်ဆိုရာ၏။

ရှေးမြန်မာဘာသာ၌လည်း ဤနည်းအတိုင်း ရှောက်၊ရှော နှင့် ရှောက်၊ရှောက် တို့၏ အခေါ်များမှာ၊ ကောင်းစွာ ကွဲပြားခြားနားခြင်းမရှိ၊ ထို့ကြောင့် ရှောက်၊ရှောက် တို့ကို ရပ်၊အရပ် ဟောဟုယူဆဖွယ်ရှိသော်လည်း၊ ရှာ နှင့် များစွာခြားနားခြင်းမရှိသည့် လူနေရပ်ကွက် ကိုပင် ဤသို့ခေါ်သည် ယူရာ၏။ ထို့ကြောင့် ထုတ်နှုတ်ချက် (၃)မှာ ရှာသူကြီး ရှိသည့်နည်းတူ၊ ရှောက်သူကြီး လည်းရှိကြောင်းသိရသည်။

ရပ် ဟူသော စကားသည်လျှင် ရှောက်၊ ရှောက် ပုဒ်သက်သော်၎င်း၊ ယင်းတို့နှင့် မိတ်တူသော်၎င်း၊ ဖြစ်ရာသည်။ရှေးအခေါ် တောက်နွယ်ချောင်း မှ နှောင်းခေတ်အခေါ် တက်နွယ်ချောင်း သို့သက်သည်ကို၎င်း၊ ‘ရောက်ရက်၊ အောက်အက်၊ ငေါက်ငက်’ ဟူသော စကားအဖိုအမ တို့ရှိသည်ကိုသော်၎င်း ထောက်သော်၊ ရှောက်၊ရှောက် မှ ရက် သို့ သက်နိုင်ရာသည်။ တိမ်းမက် မှ တိမ်းမပ် သို့ ပြောင်းသည်ကို တဖန်ထောက်ပြန်သော် ရက် မှ ရပ် သို့လည်း ပြောင်းနိုင်ရာသည်။ မည်သို့ပင် ရှိစေကာ၊ ရှောက်၊ ရှောက် ပုဒ်တို့သည် ‘ရပ်၊အရပ်၊ နေရပ်၊ ရပ်ကွက်’ ဟောဖြစ်သည်ကိုသော် ယုံမှားဖွယ်မရှိ ဟု ဆိုရာသတည်း။

၈၄။ လက်ဖက်

လက်ဖက် ဟူသော စကားနှင့်အရေးကို၊ မြန်မာစာပေတို့အနက်၊ အဝဇ္ဇိ မင်းခေါင်ကြီးလက်ထက်၊ သကရာဇ် ၇၇၀ ပြည့်နှစ်တွင်၊ တန်ဆောင်း ဗိုလ်မှူး၊ ပုဂံမြို့၊ ဝက်ကြီးအင်းအရပ်၊ တန်ဆောင်းကျောင်း ကျောက်စာတွင် အစောဆုံးတွေ့မိသည်။

“တဲတက်တဲသက် လက်ဖက် ၂ တွန် သာ ၂ ခုပြုရီ။...။ မိရွာခန့်တိုင် သေသပ် ကွဲခံငွေ ၂၀၊ လက်ဖက်တတွန်၊ ဝက်တခုဆက်ရီ။ (တဲတက်တဲ သက် လက်ဖက် ၂ တွန် သား ၂ ခုပြုရီ။...။ ထိုရွာ ထန်းတိုင်သေသော် ကွမ်းခံ ငွေ ၂၀၊ လက်ဖက်တတွန်၊ ဝက်တခုဆက်ရီ။)”

ကျောင်းဝတ္ထုကံအဖြစ် ထန်းပင်ပေါင်း မြောက်မြားစွာပါသည့် ထန်း
မြေပယ်ပေါင်း ၃၃၃၀ မျှလှူပြီးနောက်၊ ထန်းတက်သွားတို့က၊ ကျောင်း
နေသံဃာတို့အား ပြုစုရမည့် ဝတ္တရားများကို သတ်မှတ်ပေးထားရာဝယ်
'လက်ဖက် ၂ တွန့်၊ လက်ဖက်တတွန့်' ဆိုသည်တို့၌ တွန့် ပုဒ်မှာ၊ သျှမ်း
ဘာသာ 'တွံ'ပလောင်ဘာသာ 'တင်' နှင့် မိတ်တူ မြင်း၊ မြင်းတောင်း
ဟော ဖြစ်သည်။

လက်ဖက် ဟူသော စားသောက်ဖွယ် အာဟာရ၌ ရှေးလူကြီးများ နှစ်
ခြိုက်ခဲ့ကြသလိုပင်၊ လက်ဖက် ဟူသော ဝေါဟာရ၌လည်း၊ ရှေးပညာရှိ
များစိတ်ဝင်စားခဲ့ကြပုံပေါ်သည်။ လက်ဖက် ၏ရင်းမြစ်နှင့် အနက်ကို
ကြံဆ ဖော်ပြခဲ့ကြသူတို့မှာ၊ မင်းတုန်းဘုရင် လက်ထက်တွင်၊ ဝေါဟာရ
လိနတ္ထဒီပဏီကျမ်းကို ပြုစုသူ လှေသင်းအတွင်းဝန်မင်းနှင့်၊ မေတ္တာစာများကို
ရေးစပ်ခဲ့သူ၊ စာဆိုတော်ကြီး ဦးပုညတို့ဖြစ်ကြသည်။

ဝေါဟာရလိနတ္ထဒီပဏီကျမ်း၌ လက်ဖက်၏ ဝေါဟာရပရိယာယ်များ
ကို ဖုရားဟော ပိဋကတ်နှင့် သံသကြိုင် အဘိဓာန်တို့တွင်မတွေ့ဘူးကြောင်း၊
ဝဏ္ဏမွေ့ကျော်ထင်ရေး ဓမ္မသတ်ရွှေမျဉ်းမူသစ်တွင်မှ သေလဇံ ဟု ပါဠိစီ
သည်ကို တွေ့ရကြောင်း၊ ရှင်ဖြူရှင်လှသမိုင်းနှင့် ရွှေယင်မြော်သမိုင်းတို့တွင်
နိလဇီဇ ဟုခေါ်သော သစ်စေ့ကို၊ အလောင်းစည်သူမင်းကြီးက ပလောင်
လူမျိုးတို့အား စိုက်ပျိုးစားရန်သနားတော်မူကြောင်း၊ တခါသော် နိလဇီဇ
အရွက်အညွန့်တို့ကို မင်းကြီးအား ဆက်သဖြင့် စားတော်ခေါ်ရာ၊ အိမ်
ပျော်ရှိတော်မူသောကြောင့်၊ ထိုအပင်မှ တုံးကိုလက်ရုံးတင်လျက်၊ လက်နှင့်
ဖက်ကာ စက်တော်ခေါ်ရသည်ကိုစွဲ၍၊ နိလဇီဇရွက်ကို လက်ဖက် ဟုခေါ်
စမှတ်ပြုလာခဲ့ကြောင်းတို့ပါရှိသည်။

ဦးပုည၏ လက်ဖက်မေတ္တာစာ ၌သော်၊ ရှေးရာဇဝင်၊ မဟာဝင်၊ ပိဋ
ကတ်ပုံပြင်တို့တွင် လက်ဖက် ဟောပုဒ်မလာမရှိကြောင်း၊ အမည်ဖော်မပြ
သော ရာဇဝင်တစောင်တွင်သာ အလောင်းစည်သူမင်းကြီး တိုင်းခန်းလှည့်
လည်ရာ၊ မာလာယုကျွန်းသို့ ရောက်သည်တွင်၊ နတ်ဘီလူးလေးယောက်တို့၊
မြောက် ဥတ္တရကုရုကျွန်းမှာ တလက်ဆွန်းတလက်ဖက်စီယူ၍ ဆက်သသော၊
ရသဝတီနတ်သစ်စေ့ကို ပလောင်နေလူမျိုးတို့နေရာ တောင်ငယ်တောင်ဝန်း
တို့၌ ပြုစုချထားခဲ့ရာတွင်မှ လက်ဖက် ဟု စတင်ပေါ်ပေါက် လာကြောင်း၊
တောင်၌ဖြစ်သောကြောင့် သေလဇံ ဟု ပါဠိဘာသာဖြင့် ခေါ်ကြောင်းဆို
သည်။

လှေသင်းအတွန်းဝန်မင်းနှင့် စာဆိုတော်ကြီးဦးပုညတို့၏ အဆိုများမှာ အဆီကို ထုတ်လိုက်သော်၊ လက်ဖက်ကို အလောင်းစည်သူ မင်းကြီးလက်ထက်မှ မြန်မာနိုင်ငံဝယ်၊ ဓနုပလောင်လူမျိုးဘိုးနေရာ တောင်တန်းဒဲတောင်ကုန်းတို့၌ စတင်စိုက်ပျိုး၍ လက်ဖက် ဆိုသောစကား ဖြစ်ပေါ်လာသည် ဟူ၍၎င်း၊ လက်ဖက် ဆိုသော စကားသည်၊ လက်နှင့်ဖက်သည်၊ တလက်ဆွန်း တလက်ဖက်ဟူသည်တို့မှ ဖြစ်ပေါ်လာသည်ဟူ၍၎င်း၊ အချက်နှစ်ရပ်ကို ရရှိသည်။

အချက်နှစ်ရပ်အနက်၊ အလောင်းစည်သူမင်းကြီး လက်ထက်တွင်မှ မြန်မာနိုင်ငံတော် အတွင်းသို့ လက်ဖက်မျိုးခစုရောက်လာ၍၊ လက်ဖက်ကို ပလောင်တောင်ရိုးနယ်၌ စတင်စိုက်ပျိုးခဲ့သည် ဟူသောအချက်နှင့် ပတ်သက်၍ မငြင်းဆိုလိုသော်လည်း၊ လက်ဖက်ကို ရှေးပဝေဏီ ကာလကပင် တရုတ်ပြည်ကြီး၌ စတင်စိုက်ပျိုးသုံးဆောင်ခဲ့သည်ကို ထောက်သော်၊ တရုတ်ပြည်နယ်နှင့်ကပ်လျက်ရှိသော ပဒဲလောင်တောင်ရိုးနယ်သို့၊ တရုတ်ပြည်နယ်မှပင် ရှေးခေတ်အခါက လက်ဖက်မျိုးခစုပြန့်ပွားခဲ့ဟန်တူသည်။ မြန်မာလူမျိုးတို့သည်လည်း၊ မြန်မာနိုင်ငံတွင်းသို့ သက်ဆင်းဝင်ရောက်လာခြင်း မပြုမီကပင် တရုတ်ပြည်ထွက် လက်ဖက်ကိုတွေ့ပြီး သုံးဆောင်ဖူးပြီးဖြစ်ခဲ့ဘန်ရာသည်။ လက်ဖက်ဟူသောစကား၏ မူလဘူဘ၊ အနက်အဓိပ္ပာယ်တို့နှင့် စပ်လျဉ်း၍သော်၊ လက်နှင့်ဖက်၊ တလက်ဆွန်းတလက်ဖက် ဆိုသောစကားများနှင့် မည်သို့မျှဆက်သွယ်ခြင်းရှိပုံ မခပင်၊ ယင်းအယူများသည် လက်ဖက်ဟူသောစကား၏ အပေါ်လျှံ တခုသောအနက်မှာ၊ ပေါ်ထွက်လာသော တွေးထင်ချက်များသာ ဖြစ်တန်ရာသည်။

လက်ဖက် ကို ယင်း၏ဇာတိချက်ကြော့ဟု ဆိုအပ်သော တရုတ်ပြည်ကြီး၌၊ တရုတ်ဘာသာဖြင့် ချာ ဟူ၍သော်၎င်း၊ ဆာ ဟူ၍သော်၎င်း (လက်ဖက်ပင်ကိုသော် တရုတ်ဘာသာဖြင့် မိင် ဟု ခေါ်သည်)၊ ယင်း၏ပဝတ္တိဟု ဆိုအပ်သော ပလောင်တောင်ရိုးနယ်၌၊ ပလောင်တို့၏ ဘာသာဖြင့် မျမ် ဟူ၍သော်၎င်း၊ ယင်းကို အကြီးအကျယ်ဖောက်ကား ရောင်းဝယ်ရာ သျမ်းပြည်၌၊ သျမ်းတို့၏ဘာသာဖြင့် နိုင် ဟူ၍သော်၎င်း၊ ယိုဝ် ဟူ၍သော်၎င်း ခေါ်ဆိုရာ၊ ယင်းအခေါ်များသည် မြန်မာအခေါ် လက်ဖက် နှင့် မည်သို့မျှ ဆက်သွယ်ခြင်း မရှိသည်ကို ထူးခြားမှတ်သားသင့်သည်။ တိဗက်-မြန်မာနှင့် အနွယ်တူဘာသာတို့၌ သော်လက်ဖက် ကို အောက်ပါအတိုင်း ခေါ်ဆိုကြသည်။

ဘာသာ	စကား	ဘာသာ	စကား
၁။ တိဗက်	ဇ(ဂျ)။	၆။ မရူ	ဖေါကျက်
၂။ မုဆိုး	လ	၇။ ချင်း	လာက်ဖောက်
၃။ လိစု	လချ	၈။ ကရင်	လားဖား
၄။ ကချင်	ဖလပ်	၉။ မွန်	လက်ဖက်
၅။ နှင်း	ဖလပ်	၁၀။ ထိုင်	ချာ(ဇာ)

အထက်ပါတို့တွင် ချင်း၊ ကရင်၊ မွန် အခေါ်များသည် မြန်မာအခေါ် သက်များပင်ဖြစ်ရာသည်။ ထိုင်အခေါ်မှာ တရုတ်အခေါ်ပင်ဖြစ်သည်။ တိဗက် အခေါ်မှာ တရုတ်အခေါ်သက်သော်၎င်း၊ တရုတ်အခေါ်နှင့် မိတ်တူပုဒ်သော် ၎င်း၊ ဖြစ်တန်ရာသည်။ ကျန်ဘာသာတို့တွင်လက်ဖက် ဟောဖြစ်သော လ၊ လပ် ပုဒ်တို့နှင့် ဖ၊ဖေါ ပုဒ်များမှာ၊ တိဗက်-မြန်မာနှင့်အနွယ်တူ ဘာသာ တို့တွင် အရွက် ဟောပုဒ်များလည်း ဖြစ်သည်ကို တွေ့ရသည်။

(က) မြန်မာဘာသာ လက် နှင့် မိတ်တူ အရွက် ဟောပုဒ်များ—

ဘာသာ	စကား	ဘာသာ	စကား
၁။ တိဗက်	လော	၆။ ကချင်	လပ်
၂။ မိကီရ်	လော	၇။ မရူ	လပ်
၃။ ချင်း	လ	၈။ နှင်း	ရှလပ်
၄။ ကရင်	လ	၉။ ပလောင်	လှ
၅။ ကချာရီ	လဲ	၁၀။ မွန်	လှ

(ခ) မြန်မာဘာသာ ဖက် နှင့် မိတ်တူ အရွက် ဟောပုဒ်များ—

ဘာသာ	စကား	ဘာသာ	စကား
၁။ ကချင်	ဖေါ	၄။ လိစု	ဖျ
၂။ မရူ	ဝေါ၊ ဖေါ၊ ပ။	၅။ မိကီရ်	ပက်
၃။ မုဆိုး	ဖ	၆။ ထိုင်	ဗဲ

မိကီရ်ဘာသာတွင် ပက် ပုဒ်သည် ထားရွက်၊ မြက်ရွက် ကဲ့သို့သော အပြား၊ အချပ် ဟောဟု ဆိုလျက်ရှိသော်လည်း၊ ထားရွက်၊ မြက်ရွက်တို့မှာ အခြား သစ်ရွက် တို့နှင့် သဘောအားဖြင့် အတူတူပင်ဖြစ်သည်။ ထိုင်ဘာသာ တွင်လည်း ဤနှင့်ခပ်ဆင်ဆင် ဗဲ ပုဒ်သည် ‘သစ်ရွက်၊ စာရွက်၊ လှေရွက်’ ဟူသော အပြားအပြန့် များကိုဟောသည်။

အနွယ်တူဘာသာလာပုဒ်များနှင့် အနက်များကို ထောက်သော်၊ မြန်မာ ဘာသာ၌ လက်ဖက် ဆိုသည်တွင် လက် ပုဒ် ဖက် ပုဒ်တို့သည်၊ မူလ၌တပုဒ်

ချင်းပင် အရွက် ဟောချည်းဖြစ်ကြောင်းသိရာသည်။ မြန်မာဘာသာတွင်း၌ လည်း ‘အတက်အလက်၊ ခက်သက်၊ ချဉ်ပေါင်လက်ခြား’ စသောအခေါ် များကို ထောက်သော် လက် ၏အနက် အရွက် ဟုပင်ပေါ်ထွက်လျက်ရှိ သည်။ မြေလက် ဆိုသည်၌ လက် မှာလည်း၊ သစ်ပင်တွင် အတက်၊ အလက်၊ အရွက် ကဲ့သို့ပင်၊ လူ၏ကိုယ် ထွက်ပေါ်လျက်ရှိသော အင်္ဂါဖြစ်ချေသည်။ တဖန်မြန်မာဘာသာ၌ ‘သနပ်ဖက်၊ ငှက်ပျောဖက်၊ တောင်စွန်ဖက်’ ဆိုသည် တို့၌ ဖက် ပုဒ်သည်လည်း အရွက် ဟောပင်ဖြစ်သည်။

ထို့ကြောင့် မြန်မာဘာသာ၌ လက်ဖက် ဟူသော ဝေါဟာရသည်၊ အရွက် ဟောချည်းဖြစ်သော လက် ပုဒ် ဖက် ပုဒ်တို့ဖြင့်ပြီး၍၊ မူလအားဖြင့် အရွက် ဟောဖြစ်၍၊ လက်တွေ့အားဖြင့် ကမ္ဘာနှင့်အဝန်း ပြန့်ပွားသုံးစွဲလာ၍၊ အ ရွက်တို့တွင် ဘုရင်ဟု ဆိုအပ်သော အရွက်ထူး အရွက်မွန်ဟော ဖြစ်လာ ကြောင်းယုံကြည်ရာသတည်း။

၈၅။ လက်ဖျံ

လက်ဖျံ ဟူသောစကား၏ အရေးနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ဝိဝါဒမရှိ။ တွေ့ရသမျှ သော သာဓကတို့တွင် ဤသို့ချည်းရေးလျက်၊ စပ်လျက်ရှိသည်။

(၁)။ “ခြင်္သေ့ လက်ဖျံ ရိုးကိုပ်စည်လက်ခတ်ပြုထသော။” ။ ၄၂၉ ခု စွဲ၊ နောက်ထိုး၊ ပုဂံမြို့၊ မနုဟာ ဖုရားကျောက်စာ။

(၂)။ “လက်ဝဲမြဲမြဲ၊ မည်ရည်ခံ၊ လက်ဖျံ တလုံးချင်း။” ။ ဝေါဟာရတ္ထ ပကာသနီပြု သာဓက။

(၃)။ “သတ္တဝါဖျံ၊ လက်ဖျံ။” ။ ဝဏ္ဏဗောဓန သတ်အင်း။

(၄)။ “ဥပါကောင်းခံ၊ ရဲး အား သံ၊ လက်ဖျံ ရိုးမကွဲး။” ။ ကဝိ လက္ခဏာသတ်ပုံ။

(၅)။ “သန်လျင်ကျောစည်း၊ မြေကျည်းလက်ဖျံ၊ ပေါင်တံရိုးဆစ်၊ ပြေပြစ်ဆီးဝမ်း။” ။ ရွှေစာတိုင်ဆင်တော်မော်ကွန်း၊ ၁၂။

လက်ဖျံ နှင့် စပ်လျဉ်း၍ အရေး၌ ဝိဝါဒ မရှိသော်လည်း၊ အနက်ကို ကား စဉ်းစားရန်လိုသည်။ အခြား များ စွာ သော ဘာသာတို့၌ ကဲ့သို့ပင်၊ မြန်မာဘာသာ၌လည်း လက် နှင့် လက်၏ အစိတ်အပိုင်းများ ကိုခေါ်ဆို ရာ၌၊ မထဲကဲ့သည့် အချက်များရှိသည်။

လက် ဟူသောစကားဖြင့်ပင် ‘ခြေလက်၊ ခြေတံ လက်တံ’ ဆိုသည်တို့၌၊ အများအားဖြင့် ပခုံးမှ သည်လက်ချောင်း ဖျား များတိုင်အောင်သော ကို၏ အစိတ်အပိုင်းကို ခေါ်ဆိုသော်လည်း၊ ‘လက်ဖြင့်ဆုပ်၊ လက်ဖြင့်ကိုင်၊ လက်ဖြင့် နယ်’ ဆိုသည်တို့၌သော်၊ လက်၏အဖျားပိုင်း၊ လက်ဝါးနှင့် လက်ချောင်း များဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသော လက်၏ အစိတ် အပိုင်းကို ဆို ရာ ရောက် လျက် ရှိသည်။

လက်မောင်း ဆိုသည်၌ မောင်း ပုဒ်မှာလည်း ‘မောင်းရင်း၊ မောင်း ဖျား’ ဆိုသည်တို့၌ ပခုံးမှ လက်ချောင်းဖျားများတိုင်အောင်သော လက်တံ တခုလုံးကို မူလအားဖြင့် ဆိုသည်ယူရာ၏။ သို့ရာတွင် ‘လက်ခမောင်းခတ်၊ လက် မောင်းလက်ရုံ’ ဆိုသည်တို့၌ မောင်း ပုဒ်သည် ‘မောင်းရင်း၊ ပခုံးမှ တတောင် ဆစ်တိုင်အောင်သော လက်တံ၏ အပေါ်ပိုင်း’ ကို ဆိုရာရောက်သွားသည်။ ‘မောင်းတလုံးတည်ရှိသူ၊ မောင်းသန်သူ’ ဆိုသည်တို့၌သော် မောင်း ပုဒ် သည်၊ ‘မောင်းဖျား၊ လက်ရုံး’ ကို ဆိုသကဲ့သို့ရှိသည်။ အဘယ်ကြောင့် ဆို သော်၊ မောင်းရင်းရိုးမှာ လူတိုင်း၌တချောင်းတည်းသာရှိသည်။ မောင်းဖျား၊ လက်ရုံးရိုးသည်သာ သာမန်လူတို့၌ နှစ်ခွ၊ နှစ်လုံးရှိ၍၊ အချို့ ထူးခြားသော သူတို့၌သော် တခဲနက်၊ တလုံးတည်းရှိသည်ဟု ဆိုကြသည်။

လက်ရုံး၊ လက်ဖျံ ဆိုသည် တို့ ကို၊ ယခုအများအားဖြင့် မောင်းဖျား၊ တတောင်ဆစ်မှ လက်ကောက်ဝတ်တိုင်အောင်သော လက်၏ အစိတ်အပိုင်း ဟော အနေဖြင့် သုံးနှုန်းဖော်ပြလေ့ရှိကြသည်။ သန်တောင် ဆိုသည်၌သော် တတောင်ဆစ်မှ လက်လယ်ချောင်းဖျားတိုင်အောင်သော အတိုင်းအရှည်ကို ခေါ်လေ့ရှိသည်။ ဤစကား၌ သန် ပုဒ်သည် ‘လှည်းသန်၊ ထွန်သန်၊ နားသန် (သီး)၊ ပိုးနားသန်’ ဆိုသည်တို့၌ သန် ပုဒ်ပင် ဖြစ်၍၊ ‘ရှည်သွယ်သော အရာ’ ဟော၊ တောင် ပုဒ်သည် ‘ငှက်တောင်၊ ဆူတောင်’ ဆိုသည်တို့၌ကဲ့သို့ကို ၌ ပေါက်ရောက်သည့် အချွန်၊ အတက်ဟော ဟု ယူရာ၏။ တတောင်၊ တတောင်ဆစ် ဆိုသောစကားများသည်၊ သန်တောင်၊ သန်တောင်ဆစ် ပုဒ် ပျက်များဖြစ်ရာသည်။ လက်ရုံး ဆိုသည်တွင် ရုံး ပုဒ်မှာလည်း၊ ‘စုရုံး၊ ပေါင်း ရုံး’ ဆိုသည်တို့၌ကဲ့သို့၊ အပေါင်းအစု ဟောမဟုတ်၊ ရှည်သွယ်သောအညွန့် အတက်များရှိသည့် ကြက်ရုံးပင်၊ ရှည်သွယ်သော အသီး တောင့် ရှိသည့် ရုံးပတေ၊ ရုံးပတီ ‘ရှည်သွယ်သော သစ်တုံး၊ သစ်ချောင်းများသဖွယ်’ ဟော အတုံးအရုံး ဆိုသည်တို့၌ကဲ့သို့ ‘ရှည်သွယ်သော အချောင်းအတံ’ ဟောဟု ပင်ယူဖွယ်ရှိသည်။

လက်ဖျံ တွင် ဖျံပုဒ်၏ အနက်ရင်းကိုစူးစူးသည့် အနေဖြင့် အနွယ်တူ ဘာသာတို့၌ မိတ်တူပုဒ်များကို ရှာဖွေကြည့်ရာ၊ တွေ့ရသည်မှာ—

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ ပေါင်းရှေ့ချင်း	ဗာန့်	လက်မောင်း (arm)
၂။ သဒိုးချင်း	ဗန်	၎င်း
၃။ လခဲရ်ချင်း	ဗ	၎င်း
၄။ ကချင်	လဖုမ်	၎င်း
၅။ တင်ခုလ်နာဂ	ပါန့်	လက်၊လက်မောင်း
၆။ မိုရှင်နာဂ	ယဖုမ်	လက်မောင်း
၇။ အဗောမိရီ	လက်ပေါင်	၎င်း
၈။ ဒဗလဝ	လာယွာ	၎င်း
၉ မိကီရ်	ဖင်	မောင်းရင်း၊

အထက်ပါပုဒ်တို့မှာ မြန်မာဘာသာ ဖျံ နှင့် မိတ်တူဟု ယူဖွယ် ရှိသော ပုဒ်များပင်ဖြစ်သည်။ အနက်တို့ကို ဆင်ခြင်သော် အများအားဖြင့် လက်တံ တခုလုံး၊ လက်မောင်း ဟော ဖြစ်သည်ကို တွေ့ရသည်။ သို့ရာတွင် တင်ခုလ် နာဂဘာသာ၌ မောင်းဖျား ကိုသော်၎င်း၊ မိကီရ်ဘာသာ၌ မောင်းရင်း ကို သော်၎င်း ဟောသည်ကိုလည်း တွေ့ရသည်။

မြန်မာဘာသာ၌ ဖျံ ပုဒ်သည်လည်း ယင်း၏ မိတ်တူပုဒ်များ နည်းတူ၊ မူလ၌ လက်တံတခုလုံး၊လက်မောင်း ကိုပင်ဟောသည်ဟု ထင်ဖွယ်ရှိသည်။ ဖန်၊ ဖန်ခုန်၊ လုံးဖန် အကြောင်း၌ စိစစ်ခဲ့သော အမြင့် ဟော ဖန် ပုဒ်နှင့် ဤ ဖျံ ပုဒ်တို့မှာ ရင်းမြစ်တူဖြစ်ဟန်ရှိသည်။ အမြင့် ဟူသောအတောမှာ အရှည်အသွယ် ဟူသော သဘောနှင့် ကွာခြားလှသည်မဟုတ်။ ‘အထက်သို့ ရှည်သွယ်သွားခြင်း’ ကိုပင် ‘အမြင့်’ ဟု ခေါ်ဆိုခြင်းဖြစ်သည်။ ကောင်းကင် ၌ ခုန်လွှားသည်’ ကို ကချင်နှင့် သိန်းဖေါ ဘာသာတို့ ပျေန်၊ ပေန် ဟု နာသတ်ဖြင့် ရှိသော်လည်း၊ မြန်မာဘာသာ၌ ဖျံ ဟုသေးတင်ဖြင့်ရှိသည့်နည်း တူ၊ လက်မောင်းကို ပေါင်းရှေ့ချင်းနှင့် သဒိုးချင်းဘာသာတို့၌ ဗာန့်၊ ဗန် ဟု ရှိသော်လည်း၊ မြန်မာဘာသာ၌ ဖျံ ဟု ရှိနေသည်ဆိုရာ၏။ ထို့ကြောင့် ယင်း ဖျံ ပုဒ်၏ အနက်ရင်းမှာ ဗာန့်၊ ဗန် ပုဒ်တို့၏ အနက်အတိုင်းနှင့် မောင်း ၏ အနက်ရင်းကဲ့သို့ ‘ရှည်သွယ်သောအချောင်းအတံ၊ လက်မောင်း၊ လက်တံ တခုလုံး’ ဟော ဟု ယုံကြည်ရာ၏။ သို့ရာတွင် နောင်သော် လက်မောင်း

ဈေး၊ လက်ရုံး ဟူသောအနက်ဖြင့်အများအားဖြင့်သုံးလာသည်ဟု ယူဖွယ် ရှိသည်။ ထို့ကြောင့်သာလျှင် ‘မောင်းတလုံးတည်း’ ဆိုသကဲ့သို့ ထုတ်နုတ်ချက် သာဓကတို့တွင် ‘လက်ဖျံ တလုံးချင်း၊’ ဟူ၍၎င်း၊ ‘လက်ဖျံ ရိုးမကွဲ’ ဟူ၍ ၎င်းဆိုလျက်ရှိသတည်း။

၀၆။ လင်း၊ လင်းယဉ်

လင်း၊ လင်းယဉ် ဆိုသောစကားနှစ်လုံးသည် ရှေးအခါကပင် မြန်မာ တို့နှင့် ပညာလူမျိုးတို့၏ဆက်ဆံခြင်းရှိခဲ့ပုံ၏ သက်သေခံဖြစ်သည်။ မြန်မာဘာ သာ၌ ‘လင်းယုန်၊ လင်းတ၊ လင်းဝက်၊ လင်းပြာ၊ လင်းမြီးဆွဲ’ စသောအမည် များတွင် ‘လင်း’ ပုဒ်မှာ ‘ငှက်’ ဟောဖြစ်သည်။ ‘လင်းနီ’ ဆိုသည်မှာ ‘နီ ရှိသော’၊ နီတိုက်သောငှက်’ဟူ၍၎င်း၊ ‘လင်းမြွေ’ ဆိုသည်မှာ ငှက်သိုက်များ သို့ပင်တက်၍ ငှက်ဥများကိုစားတတ်သောမြွေ၊ ငှက်မြွေဟူ၍၎င်း၊ ‘လင်းလေး ဆိုသည်မှာလည်း ‘ငှက်ပစ်လေး၊ ငှက်တောင်သဏ္ဍာန်ရှိသောလေး’ဟူ၍၎င်း၊ အနက်ရှိသည်။ ပညာဘာသာ တွင်လည်း သားရဲငှက် သိန်းစွန် စသည်ကို ‘လင်း’ ဟုခေါ်ရာ၊ မြန်မာဘာသာ ‘ငှက်’ ဟော ‘လင်း’ ပုဒ်နှင့်ထပ်တူ ကျ လျက်ရှိ၏။ ကချင်ဘာသာ၌ ‘သားရဲငှက်’ ဟောပင် ‘လင်း’ ပုဒ်ရှိပြန်သေး ရာ၊ မြန်မာဘာသာမှကူးသွားသည်ထင်၏။ အခြား တိဗက်-မြန်မာဘာသာ တို့၌သော် ‘လင်း’ နှင့်မိတ်တူပုဒ်များမရှိကြချေ။

မြန်မာဘာသာ၌ ယခုအသုံးနည်းလျက်ရှိသော်လည်း၊ ရှေးအခါက လှေ သင်္ဘောရွက်၊ အထူးသဖြင့် ပင်လယ်ကူး လှေသင်္ဘောကြီးများ၏ ရွက်ကို ‘လင်းယဉ်’ ဟုခေါ်ခဲ့ရာ၊ ယင်းပုဒ်မှာလည်း ပညာဘာသာ သက်ဟုယူဖွယ် ရှိသည်။

၁။ “လေဝိုင်းငယ် မှန်မှန်၊ လှိုင်းသုန်သုန် ခုန်မြူး၊ ရေမာလိမ် မှူး ငယ်တို့၊ မူးလေ ဓမ္မချာလှိုင် မှိုင်လို၊ ဖေါင်ပျံနာဝါ၊ ဝဲမှာဝင်ခို၊ စက်ဝမ်း လှိုင်ရေယိုဝယ်၊ ဖုန်းရွှေကိုမင်းငယ်က၊ ‘ငွေလင်းယဉ်ဘုံ’၊ ခုန်ကပျံ၊ ရန်မျိုး ရှဲ့။” ။ သာယာဝတီ ဦးဝိုင်းဆို၊ ဇနကမင်းသင်္ဘောလွှင့်ခဏ်း၊ လှေသံ။

၂။ “လှိုင်းမလှိုင်းခုန်၊ ဝေမှန်မှန်နှင့်၊ မုတ်သုန် (မုသုံ) ချိန်သင့်၊ ‘လင်း ယဉ်ဖွင့်က’ ရွက်နှင့်ဖွေးဖွေး၊ လေဟုန်သွေးသည်။” ။ မဟာဇနကပျိုး၊ ၂၂။

၃။ “မာရဂင်တရား၊ ပဲဦးဖျားနှင့်၊ ဆယ်ပါး ပါရမီ၊ တညီရွက်ဆောင်၊
‘လင်းယဉ်ထောင်၍’၊ ရန်အောင်ပြည်သာ၊ ဘေးမဲ့ ရွာသို့၊ ငါတည်းခရနန်း၊
စံပယ်ထွန်းမှု။” သုဝဏ္ဏသျှ မြားပစ်ခဏ်းပျို့၊ ၂။

လင်းယဉ် ကို ‘လင်းယဉ်း’ ဟုလည်းခရားဆိုလေသေးသည်။

၁။ “ပညာလှေမ၊ လုံ့လလင်းယဉ်း၊ ဆောင်လွင့်ကြဉ်းလျက်၊ ကျယ်
ကျဉ်းသင့်ကူး၊” ။ ဓမ္မပါလပျို့၊ ၂၄။

၂။ “လူသန်ရွေးချယ်၊ ပညာကျယ်ကို၊ လှေဝယ်စီးစေ၊ ဥပဒေရာ၊ လက်
နေကျကို၊ ထောင်ကြလင်းယဉ်း၊ ဝန်စယ်ကြဉ်းသော်၊ ရေစဉ်းသိသိ၊ လိုတုံ
ညှိ၍၊ ရည်မိခန့်ရာ၊ ထိုရပ်မှာသို့၊ ညီညာစူးစူး၊ ဆီတည့်ကူးသော်၊”
ဓမ္မပါလပျို့၊ ၆၃။

ဤ ‘လင်းယဉ်’ ‘လင်းယဉ်း’ ဆိုသော စကားတို့သည်လည်း ပသျှူးဘာ
သာတွင် ‘ရွက်၊ ရွက်လွင့်ခြင်း’ ဟော ‘လယရ်’ ပုဒ်သက်များဟု ယူဖွယ်ရှိ
သည်။ ပသျှူးဘာသာ ဤ ‘ရွက်၊ ရွက်လွင့်ခြင်း’ ဟော ‘လယရ်’ ပုဒ်သည်
လည်း ယင်းဘာသာတွင် ‘လေထဲ၌ပျံ့ဝဲခြင်း’ ဟော ‘လယင်’ ပုဒ်နှင့် ဆက်
သွယ်ခြင်းရှိသည်ဟု ထင်ဖွယ်ရှိသည်။ ပသျှူးဘာသာ စကားများ၏ ဓာတ်
ပစ္စည်းများကို ခွဲခြား၍ ပျံ့ပွတ်များကိုမရှာတတ်ဘဲဖြင့်၊ ယင်းဘာသာ ‘ငှက်’
ဟော ‘လင်း’ ပုဒ်၊ ‘ပျံ့ဝဲ’ ဟော ‘လယင်’ ပုဒ်၊ ‘ရွက်၊ ရွက်လွင့်’ ဟော
‘လယရ်’ ပုဒ်တို့ တခုနှင့်တခု ဆက်သွယ်ခြင်း ရှိ မရှိကိုသော် ကျွန်ုပ်တို့ မသိရ
ပေ။ ပုဒ်တို့၏အနက်များသည်ကား တခုမှတခုသို့ သက်နိုင်ဖွယ်ရာရှိသည်ဆိုရာ
၏။

အောက်ဇယားပါ စကားတို့ကိုလည်း မြန်မာတို့သည် ပသျှူးတို့ထံမှ ရခဲ့
သည်ဟုယူဖွယ်ရှိသည်။

မြန်မာစကား	ပသျှူးစကား	အနက်
၁။ ဥပန်း	ဥဗန်	ဖြူကြောင်သောအရောင်
၂။ ကရမက်	ကေရ်မက်	အပင်အချို့ မျိုးမည်
၃။ ဂလိ(ထိုး)	ဂေလိ	ရယ်ချင်စိတ်
၃။ စုံပဒတ်	ချေမ်ပဒါက်	ပိန္နဲမျိုးဝင်သီး
၅။ ဆုံ(လက်ဆုံ)	လဆောင်၊ ဇလောရ်	ဆန်ထည့်ထောင်းစရာ
၆။ ဇလာ	ဇလာက်	သင်္ဘောတမျိုး
၇။ ညဲ	ညဲ(Nyai)	ချစ်ဆွေ
၈။ တုံကင်း	တောန်ကင်	လှေကြီးတမျိုး

ဘာသာ	စကား	အနက်
၉။ တိုင်	တီအင်(Tiang)	အထောက်၊ သည်(တိုင်)
၁၀။ ဒူးရင်း	ဒုရိအန်	ဆူးသန်သောအသီး
၁၁။ ပလင်း	ဗလင်	ဖန်အဝကျဉ်းထည့်သိုစရာ
၁၂။ ပါတိတ်	ဗတက်	ပန်းရိုက်ထည်။
၁၃။ မင်းဂွတ်	မင်ဂစ်၊မင်းဂုစ်တန်	အသီးချိုတမျိုး
၁၄။ မောင်း	မောင်းမောင်း	တီးရန်တုရိယာ
၁၅။ လိမ္မော်	လိမော	ရှောက်ချိုမျိုး
၁၆။ သာဂု	စဂု	စားဖွယ်တမျိုး၊

ဤမျှဖြင့် ရှေးအခါက မြန်မာနှင့် ပဿျားတို့ မည်မျှရင်းနှီးစွာ ဆက်ဆံခဲ့သည်ကိုသိရာသတည်း။

ဂ၇။ လိန်း နှင့် လိမ်း

“ပွတ်၊သပ်၊သုတ်၊ကျ” ဟူးသာအနက်တို့ဖြင့် ‘လိန်း’ ဟူသောနာမ်တို့ဖြင့် အရေးသည် ပုဂံကျောက်စာခေတ်၌ အတော်ပင်စွဲမြဲ၊ သေချာ၊ ခိုင်မာခဲ့သော်လည်း၊ အင်းဝ ကဗျာခေတ်သို့ ရောက်သောအခါ၊ ကဗျာဆရာတို့၏ကဗျာရန်ကို အရယူမှုကြောင့် ‘လိမ်း’ ဟူသောမသတ်ဖြင့် အရေးဘဝသို့ ကူးပြောင်းသွားရပြီးလျှင်၊ ယခုဤဘဝ၌ပင် တည်ရတော့ မလိုလိုဖြစ်၍နေပေသည်။ သို့ရာတွင်ယင်း၏ ဖစ်မြစ်ကို စိစစ်၍ ဘဝမှန်သို့ပြန်လည်ပို့ဆောင်ပေးရန်ကား မခဲယဉ်းသင့်ပေ။

ပုဂံကျောက်စာ ညွန့်ပေါင်း စာအုပ်တအုပ်တည်းမှပင် ‘လိန်း’ အရေးသာကေတို့ကို ထုတ်နှုတ်ပြရမည်ဆိုသော်...

(၁) တိုက်ရံလိန်းသော (တိုက်ရံလိန်းသော)။၅၉၈ ခုနှစ်ထိုးစောလှဝန်း ဖုရား ကျောက်စာကျောက်ကြောင်းရေ ၃။

(၂) ကူထွတ်လိန်းသော ရှယ် ၄၆ ဣပင်(ကူထွတ်လိန်းသောရှေ့ ၄၆ ကျပ်)။ ၅၉၈ ခုနှစ်ထိုး သျှင်ပင် ဗေဒိတန်တိုင်း အတွင်း တောင်ဖက်ရှိ ကျောက်စာ၊ ကြောင်းရေ ၁၀။

(၃) အပေါင်ကြိုကူထွတ်လိန်းသော ရှယ် ၂၃ ကျပ် (အပေါင်းကြီး ကူထွတ်လိန်းသော ရှေ့ ၂၃ ကျပ်)၊သကရာဇ် ၆၁၀ ခုလောက်တွင်ထိုး မင်းသွီးအစောကြွမ်း ဖုရားကျောက်စာ၊ ကြောင်းရေ ၃၄။

ယခုခေတ်၌ ဖုရားကို ရွှေချသည်ဟုဆိုလေ့ရှိသော်လည်း ပုဂံခေတ်၌ ဖုရားကို ရွှေလိန်းသည်ဟုသာ ဆိုသည်ကိုတွေ့ရသည်။ ရွှေချခြင်းမှာ ရွှေမှုန့် တို့ဖြင့် ပွတ်သပ်လိန်းကျခြင်းသာလျှင် ဖြစ်လေသည်။

အခြားများစွာသော ပုဂံခေတ်ထိုးကျောက်စာတို့တွင်လည်း ဤအတိုင်းပင် ‘လိန်း’ ဟူ၍ နုသတ်ဖြင့်သာ အရေးတွေ့ရသည်။

ဒုတိယ ကျော်အောင်စံထား ဆရာတော်ရေး ဝေါဟာရတ္ထ ပကာသနီ ကျမ်းတွင်လည်း ထိုအတိုင်းပင် ဖော်ပြ၍၊ “နံ့မွှေးတသုန် လိန်းလင့်ကုန်။ ချွန်းတောင်း ဥာဏ်ဟုန် ထိန်းလင့်ကုန်” ဟူသောစပ်အင်သာဓကကို ဆရာတော်တင်ပြသည်။

ပဌမ အင်းဝခေတ်တွင် ပေါရာဏ,ဝေါဟာရတို့၌ အကျွမ်းကျင်ဆုံးဖြစ်သော အသျှင်မဟာသီလဝံသ စပ်ဆိုတော်မူသည့် ဆုတောင်းခမ်းပျို့၊ ပိုဒ်ရေး ၁၆၁ (ဟံသာဝတီမူဟောင်း) တွင်လည်း “မေတ္တာချီးလိမ်း၊ မြတ်စောထိန်းသည်၊ လေးသိန်းမျှလောက်၊” ဟူ၍ စပ်အင်ရှိပြန်သည်။ ထိုစပ်အင်ကို ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်မှ တည်းဖြတ်၍၊ ဟံသာဝတီတိုက်ကပင်ပုံနှိပ်သော မူသစ်တွင်သော် ‘မေတ္တာချီးလိမ်း၊ မြတ်စောထိန်းသည်၊ လေးသိန်းမျှလောက်၊’ ဟူ၍သတ်ပုံကိုပြင်လိုက်သဖြင့် ကာရန် ပျက်စီးလျက် နေသည်ကို တွေ့ရသည်။ တဖန်နေမိ ငရဲခမ်းပျို့၊ အပိုဒ် ၃၁ တွင် “မပျက်နေကိန်း၊ နှစ်တသိန်းလျှင်၊ ချီးလိန်းမေတ္တာ” ဟူသော စပ်အင်ကိုတွေ့ရပြန်သည်။

မြန်မာနှင့် အန္တယ်တူသော ဘာသာတို့ အနက် တရုတ်-ထိုင်ဘာသာ၌ တွေ့ရပြန်သည်မှာ....

ဘာသာ	စကား	အနက်
တရုတ်	လိန်,လိအန်	ပွတ်၊သပ်။
ဟန္တီးချွမ်း	လိန်	၎င်း
ထိုင်	လေးလေင်	လိန်းကျံ၊

ဖော်ပြခဲ့သော အကြောင်းတို့ကိုထောက်သဖြင့် ‘လိန်း’ ပုဒ်မှာ တရုတ်-ထိုင်ဘာသာလဲ “လိန်၊ လိအန်၊ လေင်” ပုဒ်တို့နှင့် မိတ်တူ၊ “ပွတ်၊ သပ်၊ သုတ်၊ ကျံ” ဟော မြန်မာဘာသာပုဒ်ရင်းဖြစ်၍၊ ‘လိန်း’ ဟူ၍ပင် ပုဂံခေတ်မှ ကုန်းဘောင်ခေတ်ဦးတိုင်၊ ကဝိခေါင်းဆောင် အကျော် အမော်တို့ရေးသားသုံးစွဲခဲ့သည်ကို ယုံမှားဖွယ်မရှိရာ။

အင်းဝ ကဗျာခေတ်သို့ ရောက်သော အခါ၊ အထက်၌ ဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း၊ သျှင်မဟာသီလဝံသရေးကဗျာနှင့်သျှင်အဂ္ဂသမာဓိရေးကဗျာတို့၌သာ ‘လိန်း’

ဟူသောစပ်အင်ကိုတွေ့ရ၍၊ သျှင်မဟာ ရဋ္ဌသာရရေးကိုးခဏ်းပျို့ ကဗျာ၌ကား “ကြိုင်နံ့ မလိမ်း၊ စိတ်မငြိမ်းမူ၊ သိမ်းသိမ်းဆည်းဆည်း” ဟူ၍၎င်း၊ “စပျောက်ချမ်းငြိမ်း၊ မလိမ်းမကျ၊ မဆံ့ရွှေဖေ၊ ကိုလိမ်းပျော်လျက်၊” ဟူ၍၎င်း၊ ‘လိမ်း’ စပ်အင်များကို စတင်တွေ့ရလေတော့သည်။ အင်းဝခေတ်ကုန်ခါနီးလောက်တွင်ပြုစုသော ဝဏ္ဏဗောဓနသတ်အင်းတွင်လည်း “ဆွတ်လိမ်း၊ ကျံလိမ်း” ဟု မသတ်ဖြင့်ပင် အရေးပြုလေသည်။

ဤသို့လျှင် အင်းဝ ကဗျာခေတ်သို့ ရောက်သော အခါ ‘လိန်း’ မှ ‘လိမ်း’ သို့ တိမ်းယိမ်းပြောင်းလဲသွားသည်မှာ၊ ကဗျာဆရာတို့၏ ကာရန်ယူမှုအပြင်၊ အခြားအကြောင်းတခုလည်း ရှိလေသေးသည်ဟု ထင်မိ၏။ ထိုအကြောင်းမှာ ‘သုတ်လိန်း၊ လိန်းကျ’ တွင် ‘လိန်း’ ကို ‘လိမ့်’ မှ လာသော ‘ပလိမ်းပကျ’၊ ကလိမ်းကလက်၊ လျှာနှင့်လိမ်းသည်၊ တလိမ်းထိုးသည်၊’ စသည် တို့၌ ‘လိမ်း’ ဟုရေးသင့်သော ပုဒ်နှင့် ရောထွေးသွားခြင်းပင် ဖြစ်သည်ဟုဆိုရ၏။ ‘ပလိမ်းပကျ’၊ ကလိမ်းကလက်’ တို့ကိုလည်း ‘ပလိန်းပကျ’၊ ကလိန်းကလက်’ ဟု ကဗျာတို့၌စပ်အင်များတွင်လျက်ရှိသည့်မြင်၊ ဒုတိယကျော်အောင်စံထားဆရာတော်ကလည်း၊ ဤသို့ပင် ဝေါဟာရတ္ထပကာသနီကျမ်း၌အရေးပြုလျက်ရှိချေ၏။ သို့ရာတွင်ထိုအရေးကို မသင့်ဟု ကျွန်ုပ်တို့ ဆိုလို၏။ ‘ပလိမ်းပကျ’ ဟူရာ၌ အပြောင်းအပြန် ဗယ်ညာလူးလိမ့်ခြင်းဖြင့် တန်လင်းကျ သကဲ့သို့ပြန်နံ့သွားခြင်းကို ဆိုခြင်းဖြစ်၏။ ‘ကလိမ်းကလက်’ ဟူရာ၌လည်း၊ ‘လိမ်း’ ၏ အနက်မှာ ‘သုတ်လိန်း၊ လိန်းကျ’ ဆိုသည်တို့၌ ‘လိန်း’ နှင့်မဆိုင်၊ တည်ငြိမ်ခြင်းမရှိ၊ ဗယ်လူးညာလိမ့်၊ လှုပ်ရှားခြင်းအနက်၊ သာလျှင်ဖြစ်သင့်၏။ ‘လျှာနှင့် လိမ်းသည်၊ တလိမ်းထိုးသည်၊’ ဆိုရာတို့၌ ‘လိမ်း’ ၏ အနက် ‘လူးခြင်း၊ လိမ့်ခြင်း’ ဟော ဖြစ်ကြောင်းပေါ်လွင်ပေ၏။ ‘လိမ့်’ မှ ‘လိမ်း’ သို့ ကူးပြောင်းလာသည်မှာလည်း၊ ‘ခြိမ့်(မိုးတခြိမ့်ခြိမ့်၊ ခြိမ့်သ)’ မှ ‘ခြိမ်း(မိုးခြိမ်း၊ ခြိမ်၊ ခြိမ်းခြည်)’ သို့၎င်း၊ ‘ချါး(ကျဉ်းချါး၊ အတိုချါး)’ မှ ‘ချါး(အကျဉ်းချါး၊ ပိန်ချါး)’ သို့၎င်း၊ ပြောင်လဲလာသည့် နည်းတူပင်ဖြစ်ချေ၏။

‘ပွတ်လိန်း၊ သပ်လိန်း၊ သုတ်လိန်း၊ လိန်းကျ’ တို့တွင် ‘လိန်း’ နှင့် ‘ပြောင်းလိမ်း၊ လူးလိမ်း၊ လျှာနှင့် လိမ်း၊ ကလိမ်းအလက်၊’ တို့တွင် ‘လိမ်း’ တို့ရောထွေးသွားသည့်နည်းတူ၊ ‘သနပ်ခါးလူးသည်၊ ဆေးလူးသည်၊ ဆီလူးသည်’ စသည်တို့တွင် ‘ပွတ်၊ သပ်၊ သုတ်၊ ကျ၊ လိန်း’ ဟော ‘လူး’ နှင့် ‘လူးလှိမ့်သည်၊ ကျွဲလူးအိုင်၊ အလူးအလဲခံရသည်’ စသည်တို့တွင် ‘လိမ့်၊ လှိမ့်၊ အပြောင်းအပြန်လှုပ်ရှား၊’ ဟော ‘လူး’ ပုဒ်တို့၏အရေးအသားအသုံး

အနှုန်းတို့သည်လည်း ရောထွေးလျက် ရှိချေ၏။ ဤသို့ရောထွေးခြင်းမှာလည်း ပွတ်သပ်၊ သုတ်လိန်းခြင်းနှင့် လူးလှိမ့်၊ လိမ့်လည်းခြင်း ဟူသော လှုပ်ရှားမှု အကြောင်းတရားများ မတူကြသော်လည်း၊ မျက်နှာပြင်ပေါ်၌ ပြန့်နှံ့ပေ ကျံ ပေါ်ထင်၍ လာသော အကျိုးတရားချင်းမှာ တူညီသောကြောင့်ဟု ဆို ရပေမည်။ သို့ရာတွင်ပြုမူ လှုပ်ရှားခြင်းအကြောင်း တရားများ ကွဲပြားသည် ကိုလိုက်၍၊ မိမိဆိုလိုရင်းကို တိကျသေချာစွာဖော်ပြခြင်းငှာ၊ အရေးအသား များကို ခွဲခြားသုံးစွဲသင့်သည်သာဖြစ်၏။

ထို့ကြောင့် ပွတ်၊သပ်၊သုတ်၊ ကျံခြင်းဖြင့် ပြန့်နှံ့စွဲမြဲ၊ ပေါ်ထင် စေသည် ကို ‘လိန်း(ပွတ်လိန်း၊ သုတ်လိန်း၊ လိန်းသပ်၊ လိန်းကျံ)’ ဟူ၍၎င်း၊ ဗယ်ပြောင်း ညာပြန်လူးလှိမ့်၊ လိမ့်လည်းစေခြင်းဖြင့် ပြန့်နှံ့၊ စွဲမြဲ၊လှုပ် ရှားစေခြင်းကို ‘လိမ်း(ပလိမ်းပကျံ၊ ကလိမ်းကလက်၊ တလိမ်းထိုး၊ လျှာ နှင့်လိမ်း)’ ဟူ၍၎င်း။ ရှေးသားခြင်းသည်သာ ရှေးနောက်ညီညွတ်၊ စံလည်းမျှ၊ အနက်လည်းရ သည်ဟု ဆိုရာသတည်း။

ဂဂ။လုပ်တိုင်း

သူသေမြုပ်နှံရာအရပ်ကို မြန်မာဘာသာ၌ အမျိုးမျိုး ခေါ်လျက်ရှိသည်။ ‘လုပ်တိုင်း’ ဟူ၍၎င်း၊ ‘သင်းချိုင်း’ ဟူ၍၎င်း၊ အရေးအခေါ်များကို ပုဂံခေတ် အဦးပိုင်း ကျောက်စာ တို့တွင်ပင် စတင်တွေ့ရသည်။ ‘တောတံ(စောင့်)ဆို သောစကားကိုလည်း ပုဂံခေတ်နောက်ပိုင်း ဝိနည်းမိရ် ဖုရားစုမင်စာ၌တွေ့ရ သေးသည်။ ‘တစပြင်’ဆိုသောစကားကိုသော်ရှေးကျောက်စာတို့တွင် မတွေ့မိ၊ ပါဠိဘာသာ ‘သုသာန’ ပုဒ်သက် ‘သုသာန၊ သုဿာန’ ဆိုသောစကား များကိုလည်းရှေးပုဂံခေတ်၌အသုံးနည်းခဲ့ဟန်တူသည်။

ဤ၌ဖြင့်ဆိုမည့် ‘လုပ်တိုင်း’ဟူသောစကားကို ၅၃၄ ခုစွဲ၊ ကွန်းကတင်ရွာ ဖုရားကျောက်စာတွင် ရှေးဦးစွာတွေ့ရသည်၌ ရေးလျက်ရှိသည်မှာ- “ကွန်ကတင်ရွာနောက် လုပ်တိုင် နေ့၅၀(ကွန်းကတင်ရွာနောက် လုပ် တိုင်းမြေ၅၀ပယ်)။”

လုပ်တိုင်း ဟူသောစကားသည် ယခုအခါပေါ်ရာဏကဲ့သို့ ဖြစ်၍နေချေပြီ။ ပေါ်ရာဏဆိုလျှင် ရုပ်ဓာတ်ခွဲ၍မရတော့ဟုအချို့ပညာရှိများ ယူဆခဲ့ပုံပေါ် သည်။ သို့ရာတွင်ဝေါဟာရပေါ်ရာဏ၊ ခေတ်သုံး၊ရှေးသုံးမဟူ၊ မြန်မာစကား စစ်လျှင် ရုပ်ဓာတ်ခွဲ၍ ရကောင်းသည်သာဖြစ်၏။ အချို့လွန်စွာ တိမ်မြုပ်နေ

သောစကားတို့ကို ခေတ်လူတို့၏ ရရှိထားသမျှသော အသိဉာဏ်ဖြင့် ဖောက်ထွင်းခြင်းငှါ မတတ်သာ သေးလျှင်သာ ရှိရမည်။ ရုပ်ခါတ်ခွဲ၍ မဖြစ်ဟုသော် ကားမဆိုသာ။ နောင်ယခုထက်ဘာသာဗေဒ၊ နိရုတ္တိနယ်တို့၌ပညာရှိတို့၏ အသိဉာဏ်များ တိုးပွားကျယ်ပြန့်၊ နက်နဲလာသောအခါ၊ ယင်းတို့၏ရုပ်ခါတ်တို့ကိုဖော်ထုတ်နိုင်ဖွယ်ရာရှိသည်သာဖြစ်၏။ ဘာသာဗေဒ၊ နိရုတ္တိ နယ်တို့၌အသိဉာဏ်တိုးပွားကျယ်ပြန့်၊ နက်နဲရန်လည်း၊ မြန်မာဘာသာ တခုတည်း၌သော် ၎င်း၊ မြန်မာနှင့်ပါဠိ၊ သံသကြိုင်၊ မွန်စသော လွယ်လွယ်ကူကူလက်လှမ်း မှီနိုင်သည့် အနည်းငယ်မျှသော ဘာသာတို့တွင်သာသော်၎င်း၊ ကျက်စားနေရုံဖြင့် မဖြစ်နိုင်ရာ။ မြန်မာတို့နှင့် ရှေးပဝေဏီကာလမှစ၍ အမျိုးအနွယ် အားဖြင့် သော်၎င်း၊ ယဉ်ကျေးမှု အားဖြင့်သော်၎င်း၊ နိုင်ငံရေး စီးပွားကုန်သွယ်ရေး အားဖြင့်သော်၎င်း၊ ဆက်သွယ်၊ ဆက်ဆံခြင်း ရှိခဲ့သူ လူမျိုး ပေါင်းစုံတို့၏ ဘာဘာပေါင်းစုံတို့ကိုပါ၊ တတ်နိုင် ဖြစ်နိုင်သ၍၊ ကျယ်ပြန့်၊ နက်နဲစွာလေ့လာ လိုက်စားနိုင်မှသာလျှင် ထမြောက် အောင်မြင် နိုင်ရာသည်။ ဤသို့လေ့လာ လိုက်စားနိုင်မှသာလျှင် ရှေးကဖော်ထုတ်ခြင်းငှါ မစွမ်းခဲ့သော စကားများ ကိုယခုဖော်ထုတ်စွမ်း၍၊ ယခုဖော်ထုတ်ခြင်းငှါမစွမ်းနိုင်သေးသောစကားတို့ ကိုလည်းနောင်ဖော်ထုတ်စွမ်းရာသည်။ ‘လုပ်တိုင်း’ ၏ဗျူဟာသည် ဤအချက်၏ သက်သေခံတရပ်ပင်ဖြစ်သည်။

လုပ်တိုင်း ဟူသောစကားကိုလေ့လာမြဲ လမ်းစဉ်ကြီးဖြစ်သော မြန်မာ ဘာသာ၊ ပါဠိ-သံသကြိုင်ဘာသာ၊ မွန်ဘာသာ၊ မြန်မာကျမ်းများ၊ သတ်ပုံ ကျမ်းများစသည်လောက်ဖြင့် မည်သည့်နည်းဖြင့်မျှအလင်းသို့ မဆောင်ကြဉ်း နိုင်ရာ။ ကချင်ဘာသာသို့ ပြောင်းကူး ရှာလိုက်သည်နှင့်တပြိုင်နက် ယင်း၏ ဗျူဟာမှာထင်လင်းစွာပေါ်ထွက်လာသည်။ ကချင်ဘာသာ၌ ‘သင်းချိုင်း’ ကိုမြန် မာနှင့်ဆင်ဆင် ‘လုပ်တိုင်’ ဟုခေါ်ဆိုရာ ‘လုပ်’ ၏အနက်သင်းချိုင်း၊ သူသေမြုပ် ရာတွင်းဖြစ်၍၊ ‘တိုင်’ ၏အနက် မြန်မာဘာသာ ‘တိုင်း’ ၏အနက်ကဲ့သို့ပင် ‘ပြည့်နက်၊ ပြည့်စုံ’ ဟောဖြစ်သည်။ မြန်မာဘာသာ၌ မြို့ရွာ လူနေအိမ်ခြေ တို့ဖြင့် ပြည့်နက်လျက်ရှိသောနယ်ကို ‘နယ်တိုင်း၊ တိုင်း’ အင်ပင်များပြည့်နက် လျက်ရှိသောတောကို ‘အင်တိုင်း’ လူအကြွင်းအကျန်မရှိ၊ အပြည့်အစုံကို ‘လူ တိုင်း’ ဟုပြောဆိုသုံးစွဲသည့် ‘တိုင်း’ ၏အနက် ‘ပြည့်နက်၊ ပြည့်စုံ’ ဟုပေါ် ထွက်လျက်ရှိသည်မှာထင်ရှားပါသည်။ ထို့ကြောင့် မြန်မာဘာသာ၌ ‘လုပ် တိုင်း’ ဆိုသည်မှာ ‘သင်းချိုင်းများဖြင့် ပြည့်နက်နေသောအရပ်’ ဟု မကွယ် မထောင့် အဖြောင့်ပင်ပေါ်ထွက်လာချေသည်။

မြန်မာဘာသာ၌ ‘လုပ်’ နှင့်မိတ်တူအခြားပုဒ်များကို ရှာဖွေ၍ မရတော့ချေ။ သို့ရာတွင် ယခု မြုပ် ဟု ရေးသောပုဒ်ကို ၆၁၁ ခုစွဲ၊ ကျစွာမင်း အမိန့်တော် ပြန်တမ်း၊ ကြောင်းရေ ၃၃ တွင် ‘လည်ရှယ် ယှုပ်ရှယ်’ ဟူ၍ ၎င်း၊ သကရာဇ် ၇၄၂ ခုစွဲ၊ နန်းတွင်းကျောက်စာတချပ်၌ ‘ဖျက်သ၊ ဆီသ၊ ထိမ်သ၊ ယှုပ်သ။’ ဟူ၍ ၎င်း၊ ဆိုသည့် ‘ယှုပ်’ ဟု ရေးလျက်ရှိရာ၊ ယင်း ‘မ+လုပ်’ ပုဒ်တွင် ‘လုပ်’ သည်၊ ဤ ‘သင်းချိုင်း’ ဟော ‘လုပ်’ ပုဒ်ဖြစ်သင့်သည်။ ‘သင်းချိုင်း’ ဆိုသည်မှာ ‘သူသေမြုပ်ရာ’ အရပ်ပင်ဖြစ်၍ ‘လုပ်’ ၏ မူလအနက် ‘မြုပ်၊ မြုပ်’ ဟောဖြစ်၍၊ ဆက်ပွားအနက်သည်သာ ‘သင်းချိုင်း’ ဟောဖြစ်သင့်သည်။ ကချင်ဘာသာ၌ ထိုအတိုင်းရှိသည်။ ဤတွေးထင်ယူဆချက်ကို အနှယ်တူ ဘာသာကိုကလည်း ထောက်ခံလျက်ရှိသည်။

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ ကချင်	လုပ်	မြုပ်၊ နှံ၊ သွင်း၊ သင်းချိုင်း
၂။ မရ	လုပ်	သင်းချိုင်း
၃။ နှင်း	လိပ်	မြုပ်၊ နှံ၊ သွင်း
	ခိလိပ်	သင်းချိုင်း။
၄။ မိရှင်နာဂ	လိပ်	မြုပ်၊ နှံ၊ သွင်း။
၅။ လှိတနာဂ	(အို)လုပ်	သင်းချိုင်း။

ယင်းပုဒ်များကိုထောက်သဖြင့်လည်း မြန်မာဘာသာ၌ ‘လုပ်’ ၏ မူလ အနက်မှာ ‘မြုပ်၊ နှံ၊ သွင်း’ ဖြစ်၍ ‘လုပ်’ ပုဒ်သည် ရှေးကျောက်စာတို့တွင် ‘ယှုပ်၊ ယခု ‘မြုပ်’ ဟု ရေးဆိုသည့်ပုဒ်တို့၌ ‘လုပ်၊ ရုပ်’ အနေဖြင့် သက်ဝင်လျက်ရှိသည်ဆိုရာ၏။ ‘လုပ်’ ပုဒ်သည် ဤသို့ ‘မြုပ်၊ နှံ၊ သွင်း’ ဟောသည်မှသာ ‘သင်းချိုင်း’ ဟူသော ‘မြုပ်နှံရာနေရာ၊ အရပ်’ ဟောဖြစ်လာသည်ယူသင့်သည်။

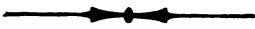
ပြည့်နှက်၊ ပြည့်စုံ ဟော ‘တိုင်း’ ပုဒ်သည်လည်း မြန်မာဘာသာ၌ ‘ပြည့်တင်း၊ တင်းကျမ်း၊ တင်းတိမ်’ ဆိုသည်တို့၌ ‘တင်း’ ပုဒ်နှင့်မိတ်တူ၊ ပုဒ်ပြောင်းပုဒ်လဲသာဟု ယူရာ၏။ ‘ပြည့်တင်း၊ တင်းကျမ်း၊ တင်းတိမ်’ ဆိုသည်တို့တွင် ‘တင်း’ ပုဒ်မှာလည်း ‘ပြည့်နှက်၊ ပြည့်ကျပ်၊ ပြည့်ဝ’ ဟောပင်ဖြစ်သည်။ ဤအချက်ကိုလည်း အနှယ်တူဘာသာတို့ကထောက်ခံလျက်ရှိသည်။

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ ကချင်	တိင်	ပြည့်နှက်၊ ပြည့်စုံ၊
၂။ တိဗက်	ဂ်တန်	ပြည့်စုံစွာ
၃။ လခဲရ်ချင်း	တင်း	လူ(တိုင်း)

ဘာသာ	စကား	အနက်
၄။ အဗောဓိရီ	တင်း၊တိုင်း	ပြည့်စုံ၊ပြည့်တင်း။
၅။ မိကီရီ	တင်း	၎င်း
၆။ သျှမ်း	တင်း	အားလုံး၊လုံးဝ။
၇။ ပလောင်	ထောန်	ပြည့်စုံ၊ ပြီးစီး။

ယင်းပုဒ်တို့ကိုထောက်သဖြင့်လည်း၊မြန်မာဘာသာ၌ ‘တိုင်း’၏အနက်မှာ ‘တင်း’၏အနက်ကဲ့သို့၊ ‘လုပ်တိုင်း၊ နယ်တိုင်း၊တိုင်းပြည်’ဆိုရာတို့၌ ‘ပြည့်နှက်၊ ပြည့်စုံ’ ဟောသည်မူလ၊ ‘လူတိုင်း၊ကြိုတိုင်း’ ဆိုရာတို့၌ ‘တဦးချင်း၊တခါချင်း၊ အကြွင်းမဲ့’ဟောသည် ဆင့်ပွား၊ဆက်ပွား အနက်ဆိုရာ၏။

ထို့ကြောင့်မြန်မာဘာသာဝယ် ‘လုပ်တိုင်း’ဆိုသည်၌ ‘လုပ်’ ပုဒ်သည် ‘မြုပ်၊ မြှုပ်’ ပုဒ်တို့၏ရှေးအရေး ‘ဗျုပ်’ ပုဒ်၏တစိတ်တဒေသဖြစ်၍၊ မူလအားဖြင့် ‘မြုပ်၊နံ့’ ဟော၊ ဆက်ပွား၍ ‘သင်းချိုင်း’ ဟော၊ ‘တိုင်း’ ပုဒ်သည်လည်း ‘ပြည့်တင်း၊ တင်းကျမ်း၊ တင်းတိမ်’ ဆိုသည်တို့၌ ‘တင်း’ ပုဒ်နှင့်မိတ်တူ၊ မူလအားဖြင့် ‘ပြည့်နှက်၊ပြည့်စုံ၊ပြည့်ဝ’ ဟော။ ဆက်ပွား၍ ‘တဦးချင်း၊ တခုချင်း၊ အကြွင်းမဲ့’ဟောဖြစ်၍၊ ‘လုပ်တိုင်း’ ဆိုရာ၌သော်၊မူလ အနက်အတိုင်းဟော ဖြစ်ရာ၊ ‘လုပ်တိုင်း’ ပုဒ်ပြီး၏အနက်၊ ‘သင်းချိုင်းများဖြင့် ပြည့်နှက်နေသော အရပ်’ ဟူ၍ကောက်ယူရာသတည်း။

၀၉။ သကလတ်၊ ကတီပါ

ရှေးပုဂံ၊ မြင်စိုင်း၊ပင်းယခေတ်တို့မှ အင်းဝခေတ်ဦးပိုင်းတိုင်အောင်သော ကာလ အတွင်း၌၊ မြန်မာလူမျိုးတို့သည် မိမိတို့တိုင်းပြည်ဖြစ် အထည်အဝတ် တို့ကိုသာလျှင် ကျေနပ် နှစ်ခြိုက်စွာ သုံးစွဲ၍ နေကြသည်ဟု ယုံကြည်ဖွယ်ရှိ သည်။ ထိုကာလအတွင်းရေးထိုးခဲ့သမျှသော ကျောက်စာတို့၌၊ သာမန် လူ တန်းစားတို့ ဆင်မြန်းကြသော အဝတ်အထည်တို့အနေဖြင့် ပုခြည်၊ပုဆိုး၊ဖျင် သင်တိုင်း၊ ဖျင်ဖြူ၊ဖျင်နီ၊ ဖျင်နှမ်း၊ဖျင်မည်း၊ဖျင်စင်း စသည်တို့ကိုသာ ဖော်ပြ လျက်ရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။ အင်းဝ ခေတ်လတ်လောက်တွင် နိုင်ငံခြားတို့မှ တင်သွင်းလာသော ကတီပါ၊ သကလတ်၊ စသည်တို့ထူးထူး၊ ပိုးဟူသော စကားကိုလျှင် မတွေ့ရသလောက်ပင်။ သို့ရာတွင် ထိုစဉ်အခါ၌ နန်းတော် အိမ်တော်တို့တွင်သော် ပိုး၊ ဖဲ့၊ သကလတ်၊ ကတီပါစသည်တို့ကို မသုံးစွဲဟု

မဆိုနိုင်၊ အရေးသော်ကား မတွေ့ရ။ တန်ကျစ်ရေး ဒုရင်၊ သင်တိုင်း၊ သင်ကန်း စသောအရေးတို့ကိုသာတွေ့ရလေ့ရှိသည်။ အင်းဝခေတ်အလယ်ပိုင်းလောက် ကျမှသာလျှင် မြန်မာနိုင်ငံ၏ နိုင်ငံခြားနှင့် ဆက်ဆံရေးမှာ တိုးတက်ကျယ် ပြန့်လာပြီးလျှင် နိုင်ငံခြား အဝတ်အထည် သကလတ်၊ ကတီပါ၊ မည်သရီ စသည်တို့လည်း တွင်တွင်ဝင်ရောက်လာသည်ဟု ထင်ဖွယ်ရှိသည်။ ယင်းတို့၏ အမည်များသည်၊ သျှင်သီလဝံသ၊ သျှင်ရဋ္ဌသာရ တို့ခေတ် ကဗျာများတွင် လှိုင်လှိုင်ကြီးပေါ်ပေါက်လာချေသည်။ ညောင်ရမ်းခေတ်ထိုး စစ်ကိုင်းမြို့ ရာဇ မဏိစူဠာကျောက်စာရှည်ကြီးတွင်ကား၊ ယခုမရှိတော့သော အမည်များကို ပင် တွေ့ရပေသေးသည်။

ကျောက်စာများအနက် နိုင်ငံခြား အထည် အမည်များကို အစောဆုံး လောက်ပင် တွေ့ရသည့်၊ ၁၀၁၁ ခုနှစ်ထိုးစစ်ကိုင်းမြို့ရာဇမဏိစူဠာကျောက် စာကြီး၌ ရေးလျက်ရှိသည်တို့မှာ (ခေတ်ရေးနည်းသို့ ဖလှယ်ပြီ) -

(၁)။ “ကြီးသည် ဖိုးမြတ်၊ တုလွတ်မည်သရီ၊ ခတ္တီပါသရပဋ်၊ မုဒါ ဟတ်က၊ စသည်ကောင်းမျိုး၊ ပုဆိုးတို့ဖြင့်၊ ထုပ်ပုဇွော်၍၊ ရွှေ ဖြင့် ပြီး သော ပိဋကတ်တိုက်နှိုက်ထားတော်မူ၏။” ။ ကြောင်းရေ ၆၀၊ ၆၁။

(၂)။ “နိုင်ငံတော် အတိုင်းတိုင်း အပြည်ပြည်တို့မှ၊ လာရောက်သော သင်္ဃာတော် အပေါင်းတို့အား၊ တိစိဝရိက်သင်္ကန်းအစဟိသော ပရိက္ခရာသျှစ် ပါး၊ ကောဇော၊ ကမ္မလာ၊ သကလတ်နေရာ၊ ပိတ်၊ ရမ္မတီခါသာ၊ မုရိစော် ထတ်သဟန်၊ သာလူ၊ ဖျင်အုပ်၊ လက်ဘက်ချောင်း၊ ဆွမ်း၊ အဖျော်အစဟိ သော မရေ မတွက်နိုင်သော အလှူတို့ကို ရေ အယဉ် ကဲ့ သို့ ခုနစ်ရက်ပန်လုံး လှူတော်မူ၏။” ။ ကျောဖက်ကြောင်းရေ ၄၀၊ ၄၉။

အထက်ပါ အဝတ် အထည် အခေါ်များ အနက် ‘မည်သရီ၊ ခတ္တီပါ၊ သရပဋ်၊ မုဒါဟတ်’ တို့အကြောင်းကို မည်သရီ အောက်၌ဆိုတန်သလောက် ဆိုခဲ့ပြီ။ ဒုတိယထုတ်နုတ်ချက်ပါ ‘မုရိစော်ထတ်သဟန်’ ကိုမည်သို့ခွဲခြားဖတ် ယူရမည်ကိုပင် မသေချာသလောက်ရှိနေသည်။ ‘မုရိ၊ စော်ထတ်၊ သဟန်’ ဟု ပုဒ်ခွဲရမည်လော။ သို့တည်းမဟုတ် ‘မုရိစော်၊ ထတ်သဟန်’ ဟုပုဒ်ခွဲ ရမည် လော။ ယင်းတို့၏ ပုဒ်ရင်းများကို အရဗီ-ပါရှင် အဘိဓာန်တွင်ရှာဖွေ ကြည့် ရာ၊ နီးစပ်သောစကားများကိုမတွေ့ရ။ ထို့ကြောင့်ယင်းတို့ကိုအခိုက်အတန့် အားဖြင့် ချန်လှပ်ထားရပေဦးမည်။

ကျန်အမည်များအနက် ကောဇော နှင့် ကမ္မလာ ပုဒ်တို့မှာပါဠိဘာသာ ‘သားမွေးဖြင့် ရက်လုပ်သော မွေးရှည်အခင်း’ ဟော့ ကောဇော နှင့် ‘သား

မွေးအထည်၊ သားမွေးရှိသည်’ ဟော ကမ္မလာ ပုဒ်သက်များဖြစ်ကြောင်း သိပြီးဖြစ်ကြပေမည်။

ယခု သတ္တလတ် ဟု အများအားဖြင့် ရေးလျက်ရှိသော ပုဒ်ကို၊ ကောင်း မှုတော် ကျောက်စာ၌ သကလတ် ဟုရေးသည်ကို သတိမူသင့်သည်။ ယင်း စကားမှာ အရဗီဘာသာ ‘အနံကြီးသားမွေးသည်’ ဟော သင်္ကေတလတ် ပုဒ်သက်ဖြစ်သည်။ ယင်းစကားနှင့် အရဗီဘာသာ ကတီဖာ (qatifa) ပုဒ် ပျက်၊ ကတ္တီပါဟုယခုပါဠိဆန်ဆန်ရေးနေကြသော ပုဒ်များကို သကလတ်၊ ကတီပါ ဟုရေးကာ၊ သာ၍ ပုဒ်ရင်းတို့နှင့်လည်း နီးစပ်၊ ရေးရာနှင့်ဖတ်ရာတို့ ၌လည်း လွယ်ကူလာပေမည်။

ပိတ် သည် မွန်ဘာသာ ပိတ် ပုဒ်ပင်ဖြစ်၍၊ မွန်ဘာသာ၌ ပိတ် ဟု ရေး ၍ ဗျူတ် ဟု ရှုတ်ဆိုသော စကား၏ အနက်၊ ‘ချောမွေ့နူးညံ့၊ ဖျင်ချော၊ ဖျင်နု’ ဟောဖြစ်သည်။

ထုတ်နုတ်ချက်(၂)၌ ရမ္မတီ၊ ဝါ၊ ရမ္မတီ ဆိုသည်မှာ ပေါ်ရာဏကထာ လင်္ကာသစ်တွင် ‘ရှင်ကိုအရည်း၊ရမထည်းပိတ်ထည်’ ဟု ဆိုသည်၌၊ ရမထည်း ပင်ဖြစ်ရာသည်။ ခေတ်ပေါ်ရာဏကျမ်းတို့တွင်သော် ယင်းပုဒ်ကို ရမထီး ဟု ရေးလျက်ရှိသည်။ အနက်မှာ ပိတ်၊ ပိတ်ချော ဖြစ်သည်။ ယင်းပုဒ်၏ မူလ ကို မွန်၊ ဟိန္ဒူ၊ အရဗီဘာသာစသည်တို့တွင် မတွေ့။ ပါဠိနှင့် သံသကြိုင်ဘာသာ တွင်သော် ရမ္မ၊ ရမ္မတာ ဟူသော ပုဒ်တို့ရှိသည်။ အနက် ‘မွေ့လျော်ဖွယ်၊ နှစ်လို့ဖွယ်’ ဟော။ ယင်းပိတ်ချော အထည်မှာ လွန်စွာ နှစ်လို့ဖွယ် ရှိသော ကြောင့် ရမ္မတီ၊ ရမ္မတီး တွင် ခဲ့ဟန် ရှိ သည်။ ရမထည်း၊ ရထည်း တို့သည် ၎် ရမ္မတီး ပုဒ်သက်များပင်ဖြစ်သည်ယူရ၏။

ထုတ်နုတ်ချက်(၂)တွင် ခါသာ ဆိုသည်မှာ အရဗီစကားဖြစ်၍၊ ‘မြင့်မြတ် ကောင်းမွန်၊ တင့်တယ်’ ဟူသည်မူလအနက်၊ ထိုမှ ဆက်ပွား၍ ပိတ်ချော ဟော။ ထို့ကြောင့်ယင်း ခါသာ နှင့် အထက်ပါ ရမ္မတီး ဆို သည် တို့မှာ အထည်တမျိုးတည်းပင်ဖြစ်၍၊ တခုကအရဗီ အခေါ်၊ တခုက ပါဠိ-သံသကြိုင် အခေါ်ဟုသာကွဲသည်ထင်၏။

သာလူ ဆိုသော ထုတ်နုတ်ချက်(၂) ပါ စကားကို နောက်ဆုံး အနေ ဖြင့်ဖော်ပြရမည်ဆိုသော် ယင်းပုဒ်မှာ ဟိန္ဒူဘာသာ သာလူ ပုဒ်ပင် ဖြစ်၍၊ အနက်မှာ ‘ကမ္မလာနီ၊ ရှံပန်းထည်’ ဟောဖြစ်သည်။ ၎်တွင် ရှံ ဆိုသော စကားသည်ကား အရဗီစကားဖြစ်၍၊ ‘ဒမစ်ကပ်စ်မြို့ထွက် နှင်းဆီရောင်၊ ဝါ၊ ပန်းရောင်နှင့်ပန်းပွင့်ဖော်အထည်တမျိုး’ ဟောဖြစ်သတည်း။

၉၀။ သကျည့်၊ ကျီးရန်း၊ အဆော်

‘သကျည့်၊ ကျီးရန်း၊ အဆော်’ ဆိုသောစကားတို့မှာ ပြာသာဒ်၊ ဘုံဆောင် တို့၏ အမိုးများအပေါ်၌ အလှအပ၊ အမွမ်းအမံအနေဖြင့် ထုလုပ်စိုက်ထူထား အပ်သော ‘စုလစ်မွမ်းချွန်’ ဟု သိမ်းကြီး၊ ပေါင်းရုံး၍ ခေါ်သော အရာများ ဖြစ်ကြသည်။ ယင်းစကားတို့တွင် သကျည့် နှင့် ကျီးရန်း တို့ကို ရှေးကဗျာစာ ပေတို့တွင် တွေ့ရသော်လည်း၊ အဆော် ဆိုသော စကားကိုကား မတွေ့မိ။ ပုဂံခေတ်ကျောက်စာတို့တွင်ကား၊ ယင်းတို့အစား ‘အထွတ်၊ စလစ်၊ တုရင်’ ဟူသော အခေါ်စကားများကိုသာ တွေ့ရသည်။

အင်းဝခေတ်ကျောက်စာ ကဗျာတို့တွင် ကျီးရန်း ဆိုသောစကားကို သကျည့် ဆိုသောစကားထက် အသုံးအစွဲများပုံပေါ်သည်။

(၁) “စလစ်၊ သန်လျင်ချို၊ ရိုင်စိုင်းဆပ်သွား။...။ ကျီရန်။” ။၀၇၂ ခုစွဲ၊ အဝဇ္ဇိ၊ နန်းတည်အခမ်းအနားကျောက်စာ။

(၂) “ကြက်မောက်ပန်တိုင် ရိုင်စိုင်း...။ စွင့်စွင့်ဝှဲဝှဲပျာစွဲ ကျီရန် (ကြက် မောက်ပန်းတိုင်း၊ ရိုင်းစိုင်း...။ စွင့်စွင့်ဝှဲဝှဲ၊ ပျားစွဲကျီးရန်း)။” ။၀၇၄ ခုစွဲ၊ ပုဂံဇ္ဇိ၊ ငြစည်းခုံကျောက်စာ။

(၃) “အဆန်းအဆန်း၊ ရွာကျီးရန်းနှင့်၊ မကန်းခံတွင်း၊ ခြင်္သေ့နင်းမှု၊ ပြောက်တွင်းရေးချဲ့၊ နွဲ့ရရဲ့တုံ၊ ကယ်ကဲ့ရောင်ထွေ၊ ခြူးညွန့်ခွေလျက်၊ ရဝေ စိုက်ထား။” ။နေမိဘုံခဏ်းပျို့၊ ၄။

(၄) “ဆပ်သွားကီးရန်း၊ သန်းသားကင်းခြီး၊ ကြက်မောက်ဆီး၍၊ လက်တီးကန့်နား၊ လည်ဆီးတားလျက်၊ များသားအဝှန်း၊ ရွှေရွက်ညွန့်ကို၊ ဖြန့်၍ထုပစ်၊ ယခုဖြစ်သား။” ။နေမိဘုံခဏ်းပျို့၊ ၁၆။

(၅) “မတ်မတ်အလယ်၊ ခပ်မြေောင်သွယ်မှ၊ ရိပ်ကျယ်ဝှမ်းချိုင်း၊ ပြိုင်း ရရိုင်းသား၊ ပန်းတိုင်းဆပ်သွား၊ ကျီးရန်းတားလျက်၊ ရင်အားပျို့ပျို့၊ လည်ခပ်ကိုနှင့်၊ ဆိုဆိုရုပ်ကြီး၊ သန်းလျက်ချီးက။” ။နေမိဘုံခဏ်းပျို့၊ ၄၀။

ကျီးရန်းဆိုသည်မှာ အမိုးစွန်း၊ ဘုံစွန်း၊ ခေါင်ထိပ်တလျှောက်မှ အထက် သို့ စိုက်ထောင်ထားသော အချွန်အတက်များဖြစ်၍၊ ကျီးကန်းတို့၏ နားခြင်း၊ ဝင်ထွက်ခြင်းကို တားဆီး၊ ပိတ်ဆို့၊ ကာရန်းထားပိသို့ရှိသောကြောင့် ကျီး ရန်း ဟု ခေါ်ဆိုအပ်သည်။ အမိုးစွန်းမှ အောက်သို့ ဆွဲချထားသော ပန်းအပြားအချပ်အချွန်အတက်များကို ပန်းဆွဲ ဟူ၍၎င်း၊ အထက်သို့စိုက် ထူထားသော ပန်းအပြားအချပ် အချွန်အတက်များကို ပန်းတောင် ဟူ၍

၎င်း ခေါ်ဆိုရာ၊ ကျီးရန်းမှာ ပန်းထောင်အမျိုးအစားဝင်ဖြစ်သည်။ အထူး သဖြင့်သော်ကား၊ အစွန်းထောင့်များနှင့်၊ တခါတရံ၊ အလယ်တည့်တည့်တွင် လည်း ပန်းထောင်ကြီးများကို ထည့်လေ့ရှိရာ၊ ကျီးရန်းမှာ ယင်းပန်းထောင် ကြီးများစပ်ကြားတွင် တလျှောက်လုံးထည့်လေ့ရှိသော ပန်းထောင်ငယ်များ ဖြစ်သည်ဆိုရာ၏။ တတိယ ထုတ်နုတ်ချက်၌ ကီးရန်း ဟု ရေးလျက်ရှိသည်ကို သတိမူရာသည်။

ကျီးရန်းကို ကုန်းဘောင်ခေတ်သို့ ရောက်သောအခါ၊ အများအားဖြင့် အဆော် ဟု ခေါ်၍လာသည်။ ကျီးရန်း သည်မြန်မာသုံး မြန်မာစကားဖြစ် သော်လည်း၊ အဆော် သည်မွန်စကား၊ မွန်သုံးဖြစ်ပုံပေါ်သည်။ မွန်ဘာသာ ၌ ဆော် ဟု ရေး၍၊ ဆေ ဟု ဖတ်ရွတ်သောစကားသည် ‘ဝိတ်၊တား၊ဆီး’ ဟောဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် အဆော် ဆိုသည်၌၊ ကျီးရန်း ဆိုသည်၌ကဲ့သို့ ပင်၊ ‘အမိုးပေါ်၌ အပိတ်အဆို၊ အတားအဆီးသဖွယ်၊ လှပတင့်တယ်စွာ စိုက်ထူထားအပ်သော အမွမ်းအမံအချွန်အတက်များ’ ဟူ၍အနက်ပေါ် ထွက်လျက်ရှိသည်။ စုလစ် ၏ ပုဒ်ရင်း စလစ် (စွစ်) ပုဒ်သည်လည်း မွန် ဘာသာ၌ ထို့အတိုင်းဟောဖြစ်သည်။

‘နတ်ဆော်၊ ငှက်ဆော်၊ ပန်းဆော်’ ဟူ၍အဆော်သုံးမျိုး ရှိကြောင်း၊ မြန်မာမင်းအုပ်ချုပ်ပုံစာတမ်း၌ ဆိုသည်။ နတ်ရုပ်ကလေးများ ကြီးစဉ်ငယ် လိုက်စိုက်ထောင်ထားသည်ကို နတ်ဆော်၊ ထိုနည်းတူစွာ ငှက်ရုပ်ကလေး များ၊ ပန်းပွင့်ပန်းဖူးများ စိုက်ထောင်ထားသည်ကို ငှက်ဆော်၊ ပန်းဆော် ဟု ခေါ်သည်။ နတ်ဆော် ကို သကြားဆော် ဟုလည်းခေါ်လေ့ရှိသေးသည်။

သကျည့် ကို အဆော်၊ ကျီးရန်း တို့နှင့် အတူဟု သုတေသီများယူဆကြ သည်။ ဤအယူအဆ လုံးဝသင့်မသင့် ထောက်မြင့်ရန် စပ်အင်များကို တင်ပြ ရမည် ဆိုသော်—

(၁) “အလယ်ဆိုင်သား၊ လေးတိုင်သည်ခေါင်၊ ရွှေလိုက်ချောင်မှ၊ လေးမြောင်ခွါရ၊ တံခါးဝတွင်၊ နိမ့်ချရှုတ်လျက်၊ ကြက်မောက်ဆက်သား၊ အထက်နိမ့်မြင့်၊ သကျည့်ဆင့်၍၊ မျက်ရှုင့်အတိ၊ နေခြည်ထိသော်၊ ငြိလ တုံတုံ။” ။နေမိဘုံခဏ်းပျို့၊ ၁၅။

(၂) “ရှစ်ထောင့် ရှစ်ထောင့်၊ ဖြောင့်ရရောင့်လျှင်၊ စီမြောင့်မျက်တိ၊ သိန်းသန်းရှိသား၊ မိုးထိလိုက်ခေါင်း၊ သည်တိုင်ပေါင်းနှင့်၊ ရုပ်စောင်း ရုပ် တည့်၊ သကျည့်ထောင့်ယွန်း၊ ပလ္လင်ဝန်းထက်၊ ကြငှန်းတိုင်ဆီ၊ နောက်ခိုင်း ခိုလျက်၊ ရောင်နီချစ်ချစ်၊ နေတက်သစ်သို့။” ။နေမိဘုံခဏ်းပျို့၊ ၆၇။

(၃) ရွှေမွန်လက်တီး၊ လည်ဆီးရေးရေး၊ သကျည့် ပြေးလျက်၊ ကျေး
နှင့် ရိုင်းစိုင်း၊ ပန်းတိုင်းသွန်းသွန်း၊ ကျီးရန်းသက်တပ်၊ မဏ္ဍာန်ခွင်ဝယ်။” ။
နေမိဘုံခက်ပျို့၊ ၁၀၀။

(၄) “ဝေဆာလှတင့်၊ မိုးထိပ်မြင့်ထက်၊ ကောင်းကင့်တံခွန်၊ လဗိဒာန်
နှင့်၊ သဏ္ဍာန်ယိုးယား၊ သားရားလျှင်၊ ဆပ်သွားဖြူးညွှာက်၊ ရေးရေးထောက်
လျက်၊ ထက်အောက်ညီယုည့်၊ ရှုမြော်ကြည့်၍၊ သကျည့်ပန်းတိုင်း၊ ရိုင်းစိုင်း
လျှံပြောင်၊ တော်ရနောင်နှင့်၊ စိုင်ပေါင်ကျည်းကွေး၊ ခြူးသေးကြာပွင့်။” ။
အမရပုရနန်းတည်မော်ကွန်း။

ထုတ်နုတ်ချက်ခလေးခုအနက် (၁)၊ (၂)၊ (၄) တို့တွင် သကျည့် သည်
ကျီးရန်း ကဲ့သို့ပြာသာဒ်၊ ဘုံဆောင်တို့၏ အမိုးပေါ်၌ စိုက်ထူအပ်သော
အချွန်အတက်များဖြစ်၍၊ (၂) တွင်သော်၊ အမိုးပေါ်၌မဟုတ်ပဲ၊ ရှစ်မြောင့်
ပလ္လင်ကြီး၏ ပတ်လည်းတွင် စိုက်ထောင်အပ်သော အချွန်အတက်များဖြစ်
ကြောင်းပေါ်ထွက်လျက်ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် ကျီးရန်း နှင့် သကျည့် အနည်းငယ်
ကွဲပြားအပ်သော အချက်မှာ၊ ကျီးရန်း သည် အမိုးပေါ်၌ စိုက်ထူအပ်သော
အဆော် ဖြစ်၍၊ သကျည့် သည် အမိုးပေါ်၌ဖြစ်စေ၊ အခြားပလ္လင်၊ သာလွန်၊
ညောင်စောင်း၊ လက်ရန်းစသော အတွင်းပစ္စည်းများ၌ဖြစ်စေ စိုက်ထူအပ်
သော အဆော် ဖြစ်သည်ယူရာ၏။ ပလ္လင်စသော အတွင်းပစ္စည်းတို့၌သော်
ကျီးရန်း ဟုခေါ်ဖွယ်မရှိ။ ကျီးဝင်နိုင်ထွက်နိုင်သောအရာများမဟုတ်သော
ကြောင့် ကျီးနှင့်မဆိုင်၊ ကျီးရန်း ဟုမဆိုသင့်၊ သကျည့် ဟု ခေါ်ဆိုမှသင့်ရာ
သည်။ ဤစဉ်းစားချက်အတိုင်းသော် အဆော် ဟူသည်မှာ သကျည့် ကဲ့သို့၊
အမိုးအပေါ်၊ အောက်အတွင်း၊ နှစ်ရပ်စလုံး၌ပင် သုံး၍သင့်သောစကားဖြစ်
ရာသည်။

သကျည့် ၏အသုံးကိုသိပြီးသော်၊ ဗျူပွတ်ကိုရှာရန်လိုသေးသည်။ သလုံး
မြင်းခေါင်း၏ ရှေ့ပိုင်း၊ အရိုးရှိသည်ဖက်ကို ညိုသကျည်း ဟု အများအား
ဖြင့်ခေါ်လျက်ရှိသော်လည်း၊ ယုဒသန်၏ မြန်မာ-အင်္ဂလိတ် အဘိဓာန်တွင်
ညိုတံကျည်း ဟု ရေးလျက်ရှိသည်။ ခေတ်သတ်ပုံကျမ်းတို့ကလည်း ယုဒသန်
အဘိဓာန်၏ နောက်သို့ လိုက်ကာ ညိုတံကျည်း ဟုပင် အချို့ကပြလျက်ရှိ
သော်လည်း၊ ညိုသကျည်းဟုပြုသူလည်းရှိပေသေးသည်။ တကျမ်းတွင်လည်း ညို
အောက်တွင် ညိုတံကျည်း ဟုပြု၍၊ အခြားနေရာအောက်ခြေ မှတ်ချက်၌သော်
ညိုသကျည်း ဟု ရေးလျက်ရှိပြန်သည်။ သို့ရာတွင် လူဘိုင်းလိုလို၏ နှုတ်ခြံ
သော် ညိုသကျည်း ဟုပင် အလယ်ပုဒ်ကို သ သံဖြင့် ရွတ်ဆိုလျက် ရှိသည်။

ညိုဆကျည်း မှာ အချောင်းအတံဖြစ်သောကြောင့် ယုဒသန် အဘိဓာန်နှင့် သတ်ပုံဆရာအချို့တို့က ညိုဆကျည်း အရေးကိုနှစ်သက်ခဲ့ကြဟန် တူသည်။ ချက်အောက်၌ ခုန်လျက်နေသော ဆကျည်း နှင့်လည်း ခွဲခြားရေးသားလို ကောင်းလိုပေးဦးမည်။ သို့ရာတွင် ညိုဆကျည်း ဟု ရေးဆိုလျှင်လည်း သင့် မည်ပင်ဖြစ်ကြောင်း ယင်းတို့စဉ်းစားမိပုံမပေါ်ချေ။ ညိုဆကျည်း ဆိုသည်၌ သ ကို အသား ပုဒ်ပျက်ဟု ယူသော်၎င်း၊ ‘လှည်းသန်၊ ထွန်သန်၊ နားသန်၊ သန်တောင်’ ဆိုသည်တို့၌ သန် ပုဒ်ပျက် ‘အရှည်၊ အသွယ်၊ ရှည်သွယ်သော အချောင်း အတံ’ ဟောဟူ၍၎င်း၊ ယူသော်လည်း သင့်ရာသည်။ ဆကျည်း တွင်လည်း ကျည်းပုဒ်ကို ‘တိတ်ကျည်း၊ လန့်ကျည်း၊ နလုံးကျည်း’ ဆိုသည်တို့ ၌ကဲ့သို့ တုန်၊ ဂွမ် ဟောဟုယူ၍၊ သ ပုဒ်ကိုသော်၊ ယခင် ကျည်း၊ ကြည်း အကြောင်း၌ ဖော်ပြခဲ့သည်အတိုင်း အသား ပုဒ်ပျက်ဟူ၍၎င်း၊ ဤတွင် နောက်ထပ်စဉ်းစား၍ရသည်အတိုင်း သန် ပုဒ်ပျက် ‘အရှည်၊ အသွယ်၊ ရှည် သွယ်သော အချောင်း အတံ’ ဟောဟူ၍၎င်း၊ ယူသော်သင့်ရာသည်ချည်းဖြစ်၏။ ဆကျည်း မှာ ခုန်နေသော အသား သာဇန်မျှမဟုတ်၊ သွေးကြောချောင်း ကြီးလည်းဖြစ်ချေသည်။ မြေကြီးတုန်ဂွမ်သည် ကိုလည်း မြေကြီးကျည်း ရေး သင့်၍၊ မြေကြီးမြည်ဟည်းသည် ကိုသော် မြေကြီးကြည်း ဟု ရေးရာ၏။

ညိုဆကျည်း သည် ညို ဆကျည်း ပုဒ်သက်ဖြစ်သင့်သည်။ ညို ၌ ဆီလျော် သောအနက်မရှိ၊ ညို သည်သာ မဟာဇနကပျို့၊ အပိုဒ် ၁၀၀ ၌၊ ‘ညို၊ ခုနစ် ချောင်း၊ စောင်းလက်ချုပ်ကာ၊’ ဟူ၍၎င်း၊ ကလိက္ခဏသတ်ပုံတွင် ‘လေး ညို၊ ကိုဖြန်း၊ လက်ကိုတန်း၊ မန်းစရိတ်သားတွေ’ ဟူ၍၎င်း၊ စပ်သည်တို့၌ ကဲ့သို့ ကြီးချောင်း၊ အချောင်း ဟောဖြစ်သည်။ ညို ဆကျည်း တွင် ညို ပုဒ် မှာ ယင်း ကြီးချောင်း၊ အချောင်း ဟော ပုဒ်ဖြစ်သင့်သည်။ သ ပုဒ်မှာ အ ထက်၌ဆိုခဲ့သော သန် ပုဒ်သက်၊ ဝါ၊ သား ပုဒ်သက် ဟု ယူ၍၊ ကျည်း ပုဒ် မှာ ‘ထမ်းပိုးကျည်း၊ တုတ်တင်ကျည်း၊ ကျည်းသားတောက်’ ဆိုသည်တို့၌ ကဲ့သို့ ‘အရှည်၊ အသွယ်၊ ရှည်သွယ်သောအချောင်းအတံ’ ဟောဟု ယူသင့် သည်။ ဤသို့ယူသော် ညို ဆကျည်း ၏ အနက် ‘ရှည်သွယ်သောအချောင်း အတံ’ ဟုပေါ်ထွက်၏။ ညို ဆကျည်း တွင် ဤသို့ အနက်တူ ပုဒ်များထပ် လျက်ရှိသည်မှာ၊ ရှေးဦးစွာ ဆကျည်း ဟု ရှိနေသော်လည်း၊ ယင်း ဆကျည်း ပုဒ်၏အနက်မှာ မပေါ်ထင်လှသေး၊ ခုန်သည့် ဆကျည်းနှင့်လည်း ရောထွေး နေပြန်သဖြင့်၊ ကွဲပြား၍ အနက်သေချာသည်ထက် သေချာစိမ့်သောငှာ၊ ညို ပုဒ်ကိုထပ်လောင်းထည့်ပြန်သောကြောင့် ဟု ထင်ဖွယ်ရှိသည်။

ယခုဝေဘန်လျက်ရှိသော ‘အချွန်၊ အတက်’ အခေါ် သကျညွှ ပုဒ်မှာ၊ ညို့သကျည်း ဆိုသည်တွင် သကျည်း ဟူသော စကားမှ ပြောင်းလဲသက် ဆင်းလာသော စကားပင်ဖြစ်သင့်သည်ဟု ထင်၏။ သကျည်းတွင် နောက်ပုဒ် အား အမြစ်သံထည့်၍ ရွတ်ဆိုသည်မှ သကျညွှ ပုဒ်ကိုရသင့်သည်။ အနက် မှာ မူလအတိုင်း သန် ပုဒ်၊ ကျည်း ပုဒ်တို့ဖြင့် ပြီးသဖြင့်၊ ‘ရှည်သွယ်သော အချောင်းအတံ၊ ရှည်သွယ်သော အချွန်အတက်’ ဟော ဟု ယူရာသတည်း။

၉၁။ သင်ကန်း၊ သင်ခမ်း၊ သင်ပုတ်၊ သင်တုန်း၊ သင်းပိုင်၊ သပိတ်။

ခေတ်မြန်မာဝေါဟာရတွင် ပေါ်ထွန်းလျက်ရှိသော သင်ကန်း၊ သင်ခမ်း၊ သင်ပုတ်၊ သင်တုန်း၊ သင်းပိုင်၊ သပိတ် ဟူ၍၊ ဖုရား ရဟန်းတို့နှင့် စပ်လျဉ်း ၍ သုံးစွဲသည့်စကားများသည်၊ မည်သည့်ရင်းမြစ်မှ သက်ဆင်းလာသည်၊ မူလ အနက်များမည်သို့ရှိသည့်ဟူသောပြဿနာကို၊ သေချာကျနစွာ စိစစ်ခေဘန် ရန်လိုလျက်ရှိသည်။ ထိုစကားများသည် ပါဠိပုဒ်ပျက်များ ဖြစ်လေသလော၊ မွန်ဘာသာမှ ရွှေ့လျောလာပေသလော၊ မြန်မာဝေါဟာရ စစ်များပင်ဖြစ် သလော၊ သို့တည်းမဟုတ်၊ ပါဠိ၊ မွန်၊ မြန်မာတွဲမိဿက ပုဒ်များပင်ဖြစ် လေသလောဟု၊ အမျိုးမျိုးပင်တွေးတောစဉ်းစားရန်ရှိနေပေသည်။

အဆိုပါစကားတို့အနက် သင်ကန်း၊ သင်ပုတ်၊ သပိတ်ဟူသောအရေးတို့ ကို ပုဂံခေတ်ဦးပိုင်းထိုးကျောက်စာတို့တွင်ပင် စတင်တွေ့ရသော်လည်း၊ သင်ခမ်း သင်တုန်း၊ သင်းပိုင် ဆိုသောအရေးအခေါ်တို့ကို၊ ပုဂံခေတ်ထိုး ကျောက်စာ ကျွန်ုပ်တို့ ရှာဖွေ ဖတ်ရှုရသလောက်တို့၌ မတွေ့ရချေ။ ထိုစကားသုံးလုံးမှာ အင်းဝစာပေခေတ်ကျမှ ပေါ်ပေါက်လာခဲ့ဟန်တူသည်။ သို့ရာတွင် အားလုံး သော စကားတို့သည် တခုနှင့်တခု ဆက်စပ်ခြင်းရှိပုံ ပေါ်သဖြင့် ယင်းတို့ကို ပေါင်းရုံးခေဘန်သင့်သည်ထင်ပါသည်။

သင်ကန်း ဟူသောစကားကို ပုဂံအစောဆုံးခေတ်တွင် ရေးထိုးသည်ဟု ပင် ထင်ဖွယ်ရှိသောသက်စိုးတောင်၊ ပေါ်တော်မူ ကျောက်စာ၌ “သင်ကန် ငါဆောလေပီ(သင်ကန်းငါးဆူလေးပေး၏)” ဟူ၍၎င်း၊ ၅၄၁ နှစ်ထိုး သင် ကြီးအဘိနန္ဒသူကျောက်စာတွင် “သင်ကန် ၁၅ဆူလေပိယ်အော် (သင်ကန်း

၁၅ ဆူလေးပေးပေး၏)”ဟူ၍၎င်း၊ ၅၅၂ ခုနှစ်ထိုးတောင်ဂူနီ ကျောက်စာ တွင်“သင်ကန် ၁၂၀ သောကစသောအလှူကြီးလေးပေး၏(သင်ကန်း ၁၂၀ သောကစသောအလှူကြီးလေးပေး၏)”ဟူ၍၎င်း၊ ရေးဆိုသည်တို့၌ **သင်ကန်း နှင့်သင်ကန်း၊ သတင်အချပါ မပါတနေရာ၌ ကွဲသော်လည်းအသုံးများသည့် သင်ကန်း** ဟူသောအရေးအခေါ်ကိုသာ အမှန်ဟုယူဆရာ၏။ သို့ရာတွင် ၅၇၄ ခုနှစ်ထိုး စောရဟန်သိမ်ကျောက်စာတွင်“အထက်သက်ခံ ၁ ထည်၊ အဩဇာ သက်ခံ ၁ ထည်” ဟုရေးလျက်ရှိသည်ကို တွေ့ရရာ၊ **သက်ခံ** ဆိုသည်မှာ သင်ကန်းကိုပင် ခေါ်ဆိုရေးသားခြင်းဖြစ်သည်ဟုထင်ဖွယ်ရှိသည်။ ဤအရေး မျိုးနောက်တွင်မတွေ့ရတော့ချေ။

သင်ပုတ် ဆိုသောစကားကိုသော် ပုဂံခေတ် ကျောက်စာတို့တွင်တော် တော်များများတွေ့ရသော်လည်း **သင်ပုတ် ထက် သံပုတ်** ဟုအရေးများ၍၊ **သံပုတ်၊ သင်ပုတ်** ဟုရေးသည်တို့ကိုလည်းတွေ့ရသည်။

(၁) သံပုတ်လှယ်လှူသော။ ။ ၅၄၁ ခုစွဲ၊ သင်ကြီး အဘိနန္ဒယူ ကျောက်စာ။

(၂) အပေါင်သံပုတ်ချက်ကျောန် ၃။ ။ ၅၅၂ ခုစွဲ၊ ကြံသိုင်းကြီးသမီး ကျောက်စာ။

(၃) ထိုင်တွင်သံပုတ်ဝတ် ၂၀။ ။ ၅၅၆ ခုစွဲ၊ အမတ်ကြီး သုဘရာဇ် ကျောက်စာ။

(၄) သင်ပုတ်ကန် ကန်လယ်အကုန်။ ။ ၅၉၅ ခုစွဲ၊ ရာဇမဟာမင်္ဂလ ပတိကျောက်စာ။

(၅) ပုရှာသင်ပုတ် တင်စိယ်သော။ ။ ၅၉၀ ခုစွဲ၊ မင်းမတ်ဥာဏ ပိစည်းကျောက်စာ။

အထက်ပါတို့တွင် သံပုတ် ဟုရေးသည်မှာ သင်ပုတ် အရေးနှင့်အတူပင် ဖြစ်သည်။

ရှေးပညာရှိတို့ကသော် သင်ကန်းသည်ပါဠိဘာသာ သံဃာဋီ၊ သင်္ဃာဋီ၊ ပုဒ်ပျက်ဟူ၍၎င်း၊ သံပုတ်၊ သင်ပုတ်သည်ပါဠိဘာသာ သံဘတ္တ၊ ဝါ၊ သန္တတ္တ၊ ပုဒ်ပျက်ဟူ၍၎င်းယူဆခဲ့ကြသည်။ သို့ရာတွင် သံဃာဋီ၊ သင်္ဃာဋီ နှင့် သံဘတ္တ၊ သန္တတ္တပုဒ်များကိုစိစစ်ကြည့်သောအခါ သံဃာဋီ၊ ပုဒ်ရင်းမှာ (သံ- အတူ ဟက္ခ + ဗာဠာ- အဆက်၊ အစပ်) ‘ဆက်စပ်ထားသော နှစ်ထပ်သင်ကန်း၊ ဒုက္ခသင်ကန်းကြီး’ ကိုသာ ဟော၍၊ ‘သံဘတ္တ’ ပုဒ်ရင်းမှာလည်း (သံ- အတူတကွ+ဘတ္တ- ဆွမ်း၊ ထမင်း) ‘ဆွမ်းအတူစားဖက်၊ ဆွမ်းစားဖော်စား

ဖက်၊ အဆွေခင်ပွန်း’ ကိုသာဟောကြောင်းတွေ့ရသည်။ သင်ကန်း၏ အနက် ဖုရားနှင့်ရဟန်း သံဃာတို့ဝတ်သည်။ သင်းပိုင်၊ ကိုရုံ၊ ဒုက္ခမဟူ၊ အဝတ် အထည်ဟူသရွေ့ ကိုပင်ဟော၍၊ ‘သံပုတ်၊ သင်ပုတ်’ ၏အနက် ဖုရားနှင့်ရဟန်း သံဃာတို့သုံးဆောင်သည်။ ဝါ၊ ဖုရားနှင့်ရဟန်းသံဃာတို့အား ကပ်လှူသည့် ဆွမ်းကိုဟောချေရကား၊ ထိုအနက်များနှင့် ယင်းတို့၏ရင်းမြစ်ဟု ပညာရှိတို့ ယူဆသောပါဠိပုဒ်တို့၏ အနက်များမှာမကိုက်ညီ၊ မဆီလျော်ပဲရှိနေချေ၏။

ပါဠိဘာသာအားဖြင့်သုံးမျိုးသော သင်ကန်းတို့ကို ‘သံဃာဋီ’ (သင်္ဃာဋီ)၊ ဥတ္တရသင်္ဂ၊ အန္တရဝါသက’ ဟူ၍ခေါ်ရာ၊ ‘သံဃာဋီ’ ၏အနက်ကို ဖော်ပြခဲ့ လေပြီ။ ‘ဥတ္တရသင်္ဂ’ ၏အနက် (ဥတ္တရ-အထက်၊ အပေါ်+ အာသင်္ဂ- အတွယ်၊ အကပ်၊ အဝတ်) ‘အပေါ်ဝတ်၊ အပေါ်ရုံ၊ ကိုယ်ရုံ’ ဖြစ်၍ ‘အန္တရ ဝါသက’ ၏အနက် (အန္တရ- အတွင်း- ဝါသက- နေသော) ‘အတွင်း၌နေ သောအဝတ်၊ အတွင်းဝတ်၊ သင်းပိုင်’ ဖြစ်သည်။ ထိုစကားတို့နှင့် ‘သင်ကန်း’ ပုဒ်ဆက်စပ်ခြင်း ရှိ မရှိစဉ်းစဉ်းရန်လိုပေသည်။

ကျောက်စာ ထုတ်နုတ် ချက်တို့တွင် ဖော်ပြခဲ့သော ‘အထက် သက်ခံ၊ အအောက်သက်ခံ’ ဆိုသောစကားတို့မှာ ‘ဤဥတ္တရသင်္ဂ၊ အန္တရဝါသက’ ပုဒ်တို့ကိုမြန်မာပြန်ဆိုထားသောစကားများဖြစ်ဟန်တူသည်။ ဤသို့ဖြစ်လျှင်ထို ပုဒ်တို့၏နောက်ပိုင်း ‘အာသင်္ဂ’၊ ဝါ၊ သင်္ဂ’ နှင့် ‘ဝါသက’၊ ပုဒ်တို့ကို ‘သင်ကန်း’ ဟုမပြန်ပဲ၊ ‘သင်ခံ’ ဟုပြန်ဆိုခေါ်ဝေါ်ထားသည်မှာ ထူးဆန်းပေသည်။ သို့ရာ တွင် ‘အာသင်္ဂ ဝါသက’ ဟူသောစကားတို့တွင် ‘အာ’ နှင့် ‘ဝါ’ ကျေ၍ ‘သင်္ဂ၊ သက’ ပုဒ်တို့မှ ‘သင်ကန်း’ ပုဒ်ဖြစ်လာသည်ဟု ယူဆလိုကယူဆနိုင်ရာသည်။ အ ထူးသဖြင့် ‘သင်္ဂ’ ပုဒ်ရင်း ‘အာသင်္ဂ’ မှာ ‘အဝတ်အထည်’ ဟောလည်းဖြစ် သဖြင့် ‘သင်ကန်း’ ၏အနက်နှင့်လည်း နီးစပ်သည်ဟု ဆိုရာ၏။ သို့ရာတွင် ‘သင်ကန်း’ ၏အနက်သည် အဝတ်အထည်ကိုမဟော၊ ဖုရားနှင့်ရဟန်း သံဃာတို့သုံးသော အဝတ်များကိုသာ ဟော၍၊ ‘သင်’ ပုဒ်သည် ‘ဖုရား၊ ရဟန်း’ တို့နှင့်ဆိုင်သော ‘သင်ကန်း’ တွင်သာမက၊ ‘သင်ပုတ်၊ သင်ခမ်း၊ သင်တုန်း’ ဆိုသည်တို့တွင်၎င်း၊ ‘သင်း၊ သ’ အနေသို့ ရွှေ့လျော့ ပြောင်းလဲ သွားသည်ဟုယူကာ ‘သင်းပိုင်၊ သမိတ်’ ဆိုသည်တို့တွင်၎င်း၊ ပါဝင်လျက်ရှိသည် တို့ကိုထောက်သော်၊ ဤအယူမှာ မသင့်သေးပဲ၊ ထိုစကားအားလုံးနှင့်ဆီလျော် သည့် ‘သင်’ ပုဒ်၏ ရင်းမြစ်နှင့် အနက်ကို ရှာဖွေရန် လိုသည်ဟု ကျွန်ုပ်တို့ထင် ပေ၏။

‘မောင်းမမိသင်’ အကြောင်းတွင် ‘သင်’ ပုဒ်သည် ‘အကြီး၊ အမြတ်၊ အသျှင်’ ဟူသောအနက်ဖြင့် ‘ရဟန်းသံဃာ’ ဟောဖြစ်ကြောင်း ဖော်ပြခဲ့ပေပြီ။ ပုဂံခေတ်တွင် ‘သင်ကြီး၊ သင်လျင်၊ သင်ဖမ၊ သင်တကာ’ ဟူသော စကားတို့ကို ‘သျှင်ကြီး၊ သျှင်ဝယ်၊ သျှင်လူ၊ ဝါ၊ သျှင်ကြီး လူကြီး၊ သျှင်အပေါင်း’ ဟူသောအနက်တို့ဖြင့်သုံးသည်ကိုတွေ့ရရာ၊ ‘သင်ကန်း၊ သင်ပုတ်၊ သင်ခမ်း၊ သင်တုန်း၊ သင်းပိုင်၊ သပိတ်’ ဟူသောစကားတို့တွင် ‘သင်၊ သင်း၊ သ’ ပုဒ်တို့မှာယင်း ‘သင်’ ပုဒ်သော်၎င်း၊ ‘သင်’ ပုဒ်ခပြောင်းပုဒ်ပျက်များသော်၎င်း ဖြစ်သည်ဟုယူက။ သင့် မသင့် စဉ်းစားကြည့်ရန်လိုသည်။

သင်ကန်း တွင် ‘သင်’ ပုဒ်ကို ‘ရဟန်းသံဃာ’ ဟောဟုယူ၍၊ ‘ကန်း’ ပုဒ်ကိုမွန်ဘာသာတွင် ‘ယတ်ကန်း’ မြန်မာဘာသာတွင် ‘ယက်ကန်း’ ဆိုသည်၌ကဲ့သို့၊ ‘ဖျင်ထည်၊ ခြည်ထည်၊ အဝတ်အထည်’ ဟောဟုယူသော်၊ ‘သင်ကန်း’ ပုဒ်တခုလုံး၏အနက် ‘ရဟန်းအဝတ်အထည်’ ဟု ရချေရကား၊ ဤသို့ရရှိသော အနက်မှာ စကား၏ အသုံးအနှုန်းနှင့် ကိုက်ညီလျက်ရှိကြောင်း တွေ့ရသည်။ ဖိုရားနှင့်ရဟန်းအသုံးအဆောင်၊ အသုံးအနှုန်းများမှာ အတူတူပင်ဖြစ်သဖြင့် ‘ရဟန်း’ ဆိုသည်တွင် ‘ဖိုရားလည်းအပါအဝင်ဟုသိရ၏။

သင်ပုတ် ဆိုရာ၌လည်း ‘သင်’ ကိုထိုနည်းတူစွာ ‘ရဟန်းဟောယူ၍၊ ‘ပုတ်’ ကိုပါဠိဘာသာတွင် ‘ဆွမ်း၊ ထမင်း’ ဟော ‘ဘတ္တ’ ပုဒ်ပျက်ဟု ယူသော်၊ ‘သင်ပုတ်’ ဟူသော ပုဒ်တခုလုံး၏အနက် ‘ရဟန်းတို့သုံးဆောင်သော၊ ရဟန်းတို့အားပေးလှူသောဆွမ်း’ ဟုရ၍၊ ဤသို့ရရှိသောအနက်မှာလည်းသင့်ချေ၏။ သို့ရာတွင်ပါဠိဘာသာ ‘ဘတ္တ’ မှမြန်မာဘာသာ ‘ပုတ်’ သို့ မည်သည့်နည်းဖြင့် သက်နိုင်ပါအံ့နည်းဟု မေးဖွယ်ရှိသည်။ မြန်မာဘာသာတွင် ‘သင်ပုတ်’ ကို ‘သင်ပုတ်’ ဟုလည်းရေးသားရာ၊ ပါဠိဘာသာ ‘ဘ’ ဗျည်းမှ မြန်မာဘာသာ ‘ဗ၊ ပ’ ဗျည်းတို့သက်နိုင်သည်မှာ သိသာပေ၏။ သာဓကများကို ရိုး၍နေပြီဖြစ်သဖြင့် မတင်ပြလိုတော့ပေ။ ‘ဘတ္တ’ ပုဒ်မှ ‘ပုတ်၊ ပုတ်’ တို့သို့သက်နိုင်သည်ကိုသော် ပါဠိဘာသာ ‘မဟဂ္ဂတ’ နှင့် ‘ဝေဝစန’ ပုဒ်တို့မှမြန်မာဘာသာ ‘မဟဂ္ဂုတ် နှင့် ဝေပုတ်’ တို့သို့သက်သည့်သာဓကတို့ကိုထောက်ရ၏။

‘သင်ခမ်း’ ဟူသည်မှာ ရသေ့၊ ရဟန်းတို့၏နေရာ၊ ရသေ့ကျောင်း၊ ရဟန်းကျောင်းကို ခေါ်ဆိုခြင်းဖြစ်၏။ သို့ဖြင့်ထိုစကားသည်ပါဠိဘာသာတွင် ‘ရဟန်းကျောင်း’ ကိုခေါ်သော ‘သင်္ဃာရာမ’ ပုဒ်မှလာပိမ့်လောဟု ရှေးဦးစွာ ဆင်ခြင်ရန်ရှိသည်။ ‘သင်္ဃာရာမ’ ပုဒ်မှလည်း ဗုဒ္ဓိ သာသနာဝင်၌ တော်တော် အသုံးတွင်ကျယ်ခဲ့သောစကားဖြစ်၍ ‘သင်္ဃာ-ရဟန်း+ အာရာမ=မေ့လျော်

ဖွယ်နေရာ၊ ဥယျာဉ်ဟူသောပုဒ်တို့ဖြင့်ပြီးလျက်ရှိ၏။ ‘သင်ခန်း’ နှင့် ‘သင်ပုတ်’ တို့၏အနက်ချင်းမှာလွန်စွာတိုက်ဆိုင်ညီညွတ်လျက်ရှိ၏။ သို့ရာတွင်စကားချင်း ကားအနည်းငယ် ကွာခြားလျက်နေပေ၏။ ပါဠိဘာသာ ‘အာရာမ’ ပုဒ်ဘု တည်းသည် မြန်မာဘာသာ ‘အာရာမ၊ အရာမ၊’ သို့သက်ခဲ၏။ သို့ဖြင့် ‘သင်ပုတ်+ အာရာမ၊ အရာမ၊ သင်ပုတ်’ ဟုခေါ်ဆိုသည်မှ ရ ကျေ၍ ‘သင်ခန်း၊ သင်ခန်း’ ဖြစ်လာလိမ့်လောဟုခွေးဖွယ်ရှိသည်။ ဤအတွေးကို ကြိုက်လျင်လည်း ယူနိုင် ပါ၏။ သို့ရာတွင် စပ်ကြားပုဒ်များဖြစ်သော ‘သင်ပုတ်၊ သင်ခန်း’ ဟူသော အရေးအခေါ်တို့ကိုသော်မတွေ့ရချေ။ ‘သင်ခန်း’ အကြောင်းနှင့် စပ်လျဉ်း၍ သီချင်းပဒေသာ၊ ဖြည့်စွက်အုပ်တွင် ကျွန်ုပ်တို့ယူဆထားသည်ကိုလည်း ဖော် ပြလိုပေသည်။

သင်ခန်း တွင် ‘ခန်း’ ပုဒ်ကို တိဗက် မြန်မာဘာသာ ‘နေရာ၊ အရပ်၊ စခန်း’ ဟောဟူ၍ကောက်ယူသော်သင့်သကဲ့သို့ရှိ၏။ မြန်မာဘာသာ၌ ‘ခန်း’ နှင့် ‘ခန်း’ အရေးများရောထွေးပြောင်းလဲလာခဲ့ဟန်တူသည်။ ယခုအခါ ‘ခန်း’ ၏အနက် မှာ ‘မျက်ခန်း၊ နှုတ်ခန်း၊ နခန်း၊’ ဆိုသည်တို့၌ကဲ့သို့ ‘အစွန်း၊ အနား၊ အစွန်း အနားနေရာ’ ဟောဖြစ်၍၊ ‘ခန်း’ ပုဒ်သည်သာ ‘စခန်း၊ စခန်း၊ ကုခန်း၊ အိပ်ခန်း၊ တိုက်ခန်း’ ဆိုသည်တို့၌ကဲ့သို့ ‘နေရာ၊ အရပ်၊ ကန်သန့် ပိုင်းခြားထားသောနေ ရာအရပ်’ ဟော ဖြစ်သော်လည်း၊ ရှေးက ‘ခန်း’ ပုဒ်သည်လည်း ယခု ‘ခန်း’ ၏ အနက်ကိုဆောင်ခဲ့သည်ဟုထင်ဖွယ်ရှိသည်။ ရှေးကျောက်စာတခုတွင် “သင် ရာဟုသ၊ မြစ်မအခံ၊ ကမ်တဖက်သိုင် (သင်ရာဟုသ၊ မြစ်မအခမ်း၊ ကမ်းတဖက် သို့) ဟူ၍၎င်း၊ ကိုးခင်း၊ ပျိုအပိုဒ် ၆၃ တွင်၊ ‘ထိုမှာမြစ်ခမ်း*၊ တဖက်ကမ်း ကား၊ ချစ်ကျမ်း၊ ချိုးဆွ’ ဟူ၍၎င်း၊ နေမိမညိုဦးခင်း၊ ပျို အပိုဒ် ၅ တွင် ‘ဝေးခေါင်တာလှမ်း၊ သင်ခန်း၊ ကမ်းလျှင်း၊ အခမ်းမမြော်’ ဟူ၍၎င်း၊ စပ်သည်တို့ တွင် ‘ခန်း’ အနက်မှာ ‘ကမ်းအရပ်၊’ မြစ်နှင့်ဆက်စပ်လျက်ရှိသော်လည်း ဟိုမှာ ဖက်အရပ်တစဉ်တပြင်လုံး၊ သံသရာ၏ဟိုမှာဖက်အရပ်၊ နိဗ္ဗာန်တနယ်လုံးကို ပင်ဆိုကြောင်းထင်ရှားပေ၏။ မြန်မာနှင့်ကချင်ဘာသာတို့၌ ‘ခန်း’ ၏အနက် သာလျှင် ‘နေရာ၊ အရပ်၊ နယ်၊ တိုင်း’ ဟောကဲ့သို့ ဖြစ်နေသော်လည်း၊ တိဗက်

* ပုံနှိပ်မှုတို့၌ “ထိုမှာမြစ်ခမ်း” ဟုပါရှိသည်မှာမသင့်။ သံသရာကို မြစ်မကြီး နှင့်နှိုင်း၍ ထိုမြစ်၏ဟိုမှာဖက်ကမ်းအရပ်ကို နိဗ္ဗာန်နှင့်နှိုင်းရာ၊ မြစ်ခမ်းဆိုလျှင် နိဗ္ဗာန် ပါသံသရာထံ အပါ အဝင် ဖြစ်၍ နေပေမည်။ “ထိုမှာမြစ်ခမ်း၊” ဆိုမှ လိုရင်း အဓိပ္ပါယ်ပြီးရာသည်။ ကျောက်စာအရေးနှင့် နေမိမညိုဦးခင်း စပ်အင်တို့ကိုလည်း ထောက်ပါ။

ဘာသာဉ်သော် ‘ခမ်သ်’ (ခမ်း) ၏အနက်သည်လည်း ‘နေရာ၊ အရပ်၊ နယ်၊ တိုင်း’ ဟောဖြစ်ကြောင်းတွေ့ရလေသည်။ ထို့ကြောင့် ‘သင်္ခမ်း’ ကို ‘သင်- ရသေ့၊ ရဟန်း+ခမ်း-နေရာ၊ အရပ်’၊ ‘သင်္ခမ်း’ ပုဒ်တခုလုံး၏အနက် ‘ရသေ့၊ ရဟန်းတို့၏နေရာအရပ်’ ဟုကောက်ယူသော်သင့်သည်သာဖြစ်သည်။

‘သင်တုန်း’ ဟူသော အများအားဖြင့် ရဟန်းတို့ ဆံပယ်ရန်သုံးလေ့ ရှိ သည့် ဓါးအခေါ်ဝေါ်ဟာရသည်လည်း ဤတွင်အကြီးဝင် မဝင် စဉ်းစားသင့် သည်။ ‘သင်တုန်း’ တွင် ‘တုန်း’ ပုဒ်၏ ရင်းမြစ်နှင့် အနက်ကိုရှာဖွေလေ့လာ ကြည့်သောအခါ၊ ထိုစကားမှာ ပါဠိ-သံသကြိုင်အပါအဝင်မည်သည့် ဘာသာ ခြားကမ္ဘာ လာနိုင်ဖွယ်ရာ အကြောင်းမရှိ၊ မြန်မာ စကားစစ်ပင် ဖြစ်သင့် ကြောင်းတွေ့ရပြီ သော်၊ မြန်မာဘာသာတွင် ‘တုန်း’ နှင့် ‘တုံး’ သတ်ပုံအရေး များ၊ များစွာရောထွေးမှားယွင်းနေသည်ကိုလည်း တွေ့ရသည်။

မြန်မာဘာသာတွင် ‘ကျောက်တုံး၊ ရွှံ့တုံး၊ သစ်တုံး၊ သားငါးတုံး’ ဆို သည်တို့၌ တုံး၏အနက် ‘အစိုင်အခဲ၊ တိုတောင်းသော အစိုင်အခဲ’ ဟော ဖြစ်သည်။ သို့ရာ တွင် ‘ခေါင်းမှ ဆံပင်ကို ရိတ်ဖြတ်သည်။ သားငါးကို လှီးဖြတ် သည်။ အသီးအပွင့်ပြတ်စဲသွားသည်။ မျိုးပြတ်စဲသွားသည်စသည်တို့ကို ‘ခေါင်း ကိုတုံး၊ သားငါးကိုတုံး၊ အသီး အပွင့်တုံး သွား၊ မျိုးတုံးသွား’ ဟု ယခုရေးသားနေကြသည်မှာ မှားယွင်းလျက်ရှိချေသည်။ ‘သင်တုန်း၊ ပိတုန်း၊ မင်းတုန်း၊ သီးပွင့်တုန်း’ ဆိုသည်တို့၌ကဲ့သို့ ‘ခေါင်းကိုတုန်း၊ သားငါးကိုတုန်း၊ အသီးအပွင့်တုန်းသွား၊ မျိုးတုန်းသွား’ ဟု ရေးမှ ‘ရိတ်ဖြတ်၊ လှီးဖြတ်၊ ပြတ်စဲ’ ဟူသော အနက်များကို ရသဖြင့် ကျန်မှန်ကန်ပေမည်။ သို့မှသာ ‘သင်တုန်း၊ သင်တုန်းခါး’ ဆိုသည်၌ ‘ရဟန်း နှားဆံကိုရိတ်ဖြတ်ရန်ခါး၊ ပိတုန်း’ ဆိုသည် ၌ အစွန်းအမြတ်၊ အမြီး အတောင်မထွက်၊ ရိတ်ဖြတ်ထားသကဲ့သို့ရှိသောပိုး၊ ‘မင်းတုန်း’ ဆိုသည်၌ ‘မင်းပြတ်စဲသွားသောမြို့’ ဟု အသီးအသီးအနက်ထွက် လျက်ရှိသည့်နည်းတူ၊ ‘ခေါင်းကိုတုန်း’ ဆိုသည်၌ ‘ခေါင်းမှ ဆံပင်ကိုရိတ်ဖြတ်၊ သားငါးကိုတုန်း’ ဆိုသည်၌ ‘သားငါးကိုလှီးဖြတ်၊ အသီးအပွင့်တုန်းသွားဆို သည်၌ အသီးအပွင့်ပြတ် စဲသွား၊ မျိုးတုန်းသွားဆိုသည်၌ ‘မျိုးပြတ်စဲသွား’ ဟု အသီးသီး အနက်မှန်များကို ရရှိပေမည်။ ယခုအခါ ‘သီးဆဲပွင့်ဆဲ’ ဟူသော အနက်ဖြင့် ‘သီးတုန်းပွင့်တုန်း’ ဟု ရေးဆိုလျက် ရှိသည့်လည်း ‘ချိန်ဆုန်းခါဆုန်း’ ဆိုသည်တို့၌ ‘တိကျပြတ်သားသော အချိန်၊ သင့်လျော်သော အချိန်၊ ပြုဆဲ ဖြစ်ဆဲသောအချိန်’ ဟု ဆိုသည့်နည်းတူ၊ ‘သီးပွင့်သည့် တိကျပြတ်သားသော အချိန်၊ သင့်လျော်သောအချိန်၊ သီးဆဲပွင့်ဆဲသော အချိန်’ ဟု အနက်ရသဖြင့်

‘တုန်း’ ပုဒ်သည် ‘ဆုန်း’ ပုဒ်ကဲ့သို့ပင် ‘ပြတ်၊ ဖြတ်’ ဟောဖြစ်ကြောင်း ပေါ်ထွက်၏။ ဤ ‘ဆုန်း၊ တုန်း’ ပုဒ်ကဲ့နှင့် ‘ထီး၊ သုန်း၊ နန်း၊ သုန်း၊ ဆိတ်၊ သုန်း’ ဆိုသည်တို့၌ ‘သုန်း’ ပုဒ်မှာမိတ်တူ၊ အနက်တူ၊ တခုမှ တခုသို့ ပြောင်းလဲသက်လျော့ခဲ့သော မိသားစုပုဒ်များဟုယူဆသော်သင့်ပြန်သည်။ ‘သုန်း’ ကို ယခုပါဠိဘာသာ ‘ပလာ၊ အချည်းနီး’ ဟော ‘သုည’ ပုဒ် ပျက် ဟု ယူလျက်ရှိသော်လည်း၊ ထိုအယူထက် ယင်းပုဒ်မှာ တိဗက်-မြန်မာစကားရင်းပင်ဖြစ်၍ ‘ဆုန်း၊ တုန်း’ တို့နှင့်မိတ်တူ ‘ပြတ်စဲ’ ဟောဟုယူဆခြင်းက ပို၍ ယုံကြည်ရသည်ဟု ဆိုရာ၏။ ‘သ၊ ဆ၊ တ’ ဗျည်းသံတို့ပြောင်းလဲလေ့ရှိကြောင်း၊ မြန်မာတို့က ‘သ’ ဟု ရှုတ်ဆိုသည်ကို သျှမ်းတို့က ‘ဆ’ ဟု ရှုတ်ဆိုပြီးလျှင် မြန်မာဘာသာ၌ပင် ‘သန်’ (ကောက်သန်) မှ ‘ဆန်’၊ သွန်းဖြန်း၊ သွန်းလောင်း ဟော ‘သုန်’ (လေရူး သုန်သုန်) မှ ‘ဆုန်’ (ကုဆုန်-ရေသွန်း) သို့ သက်သည်တို့ကို၎င်း၊ ‘သစ်တော၊ သေတ္တာ’ ကို ‘တစ်တာ’၊ သန့်စင်ပန်း’ ကို ‘တဇင်ပန်း’၊ ‘သူတောင်းစား’ ကို ‘တတောင်းစား’ ဆိုသည်တို့ကို၎င်း၊ ‘ဆိတ်’ နှင့် ‘တိတ်’၊ ‘ဆည်းလည်း’ (ဆွဲလွဲ) နှင့် ‘တည်းလည်း’ (တွဲလွဲ၊ တန်းလန်း) တို့အနက်ပရိယယ်တူလျက်ရှိသည်တို့ကို၎င်း၊ ထောက်ရာ၏။ ထို့ကြောင့် ‘သုန်း၊ ဆုန်း၊ တုန်း’ တို့ကို မိတ်တူဟုယူကာ ‘သင်တုန်း’ ကို (သင်-ရဟန်း+တုန်း-ရိတ်ဖြတ်) ‘ရဟန်းများ ဆံရိတ်ဖြတ်ရန် သုံးသည့်ခါး’ ဟုအနက်ကောက်ယူသော်သင့်ချေ၏။

‘သင်းပိုင်’ ကိုမွန်ဘာသာဖြင့် ‘ခပိုင်၊ သပိုင်’ ဟု ခေါ်၍၊ ‘သပိုင်’ ၏အနက် ‘ပုဆိုးဝတ်သည်၊ ခါးဝတ်ဝတ်သည်’ ဟုသည်းရှိပြန်ရာ၊ ယင်းတို့၏ အနက်ရင်းမှာ ‘ခါးဝတ်’ ဖြစ်တန်ရာသည်။ သို့ဖြင့် ‘သင်းပိုင်’ တွင် ‘သင်း’ ကို ‘သင်’ ပုဒ်သက်၊ ရဟန်းဟောဟုယူ၍၊ ‘ပိုင်’ ကို မွန်ဘာသာလာ ‘ခါးဝတ်’ ဟောဟုယူသော်၊ ပုဒ်တခုလုံး၏ အနက် ‘ရဟန်းခါးဝတ်’ ဟုရ၏။ ဤတွင် ‘သင်’ မှ ‘သင်း’ သို့သက်သည်မှာ ‘ပန်’ (ပန်ချီ၊ ပန်ပု) မှ ‘ပန်း’ (ပန်းချီ၊ ပန်းပု)၊ တန်(တန်ခိုး၊ တန်ဆောင်) မှ ‘တန်း’ (တန်းခိုး၊ တန်းဆောင်) ‘ငင်’ (လက်ငင်) မှ ‘ငင်း’ (လက်ငင်း) တို့သို့သက်သည့်နည်းတူဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ‘သင်းပိုင်’ ကို [‘သင်၊ ရဟန်း+’ ပိုင် (မွန်ဘာသာ) ခါးဝတ်] ‘ရဟန်းခါးဝတ်’ ဟု ပုဒ်ကိုခွဲ၍အနက်ကောက်ယူခြင်းမှာလည်းသင့်သည်သာဖြစ်၏။

မြန်မာဘာသာ အားဖြင့် ဖုရား ရဟန်းတို့ ဆွမ်းခံရန်၊ ဆွမ်းစား ရန် သုံးသည့်၊ အများအားဖြင့် မြေဖြင့်ပြီးသော ‘မြေအင်’ ကို ‘သပိတ်’ ဟု ခေါ်ဆိုရာ၊ ‘သင်ကန်း၊ သင်ပုတ်’ ဆိုသည်တို့ကဲ့သို့ ‘သ’ သည် ‘သင်’ ပုဒ်ပျက်

‘ပိတ်’ သည် ပါဠိဘာသာတွင် ‘သပိတ်’ ဟော ‘ပတ္တ’ ပုဒ်ပျက်ဟု ယူရန်မှ တပါး၊ အခြားယူနိုင်ဖွယ်မရှိဟု ဆင်၏။ ‘သင်’ မှ ‘သ’ သို့ သက်နိုင်ကြောင်း ‘သကြိန်’ ကို ‘သကြန်’ (သကြန်ကျ) ‘သဂြိုဟ်’ ကို ‘သဂြိုဟ်’ (မီးသဂြိုဟ်) ဟု ယခုခေတ်တွင် ပြောဆိုသုံးစွဲလျက်ရှိသည်ကို ထောက်ရာ၏။ ‘ပတ္တ’ မှ ‘ပိတ်’ သို့ပြောင်းနိုင်ကြောင်းနှင့် စပ်လျဉ်း၍သော် လုံးဝ အလားတူ သာမက ကို မတွေ့ရသော်လည်း၊ သဘောအားဖြင့် တူသော သာမကတခုကို ပါဠိဘာသာ ‘တိရစ္ဆာန်’ ပုဒ်ကို မြန်မာတို့က ‘တရိစ္ဆာန်’ ဟု ခေါ်ဆိုခြင်း၌ တွေ့ရသည်။ သို့ဖြင့် ‘သင်ပတ္တ’ မှ ‘သပိတ်’ သို့သက်ခြင်းကိုလည်း မဖြစ်နိုင်ဟု ဆိုဖွယ်ရာ မရှိချေ။

ဤများစွာသော ရဟန်းအသုံးအဆောင်တို့နှင့် စပ်လျဉ်းသည့် ဝေါဟာရ တို့ကို ကျွန်ုပ်တို့ဆွေးနွေးတင်ပြခဲ့သည်တို့မှာ မုချကေန၊ မလွဲမှန်ရမည်ဟုမဆို လိုပါ။ ရှုထောင့်တခုမှ အမြင်အနေဖြင့်သာ ယင်းတို့ကို တင်ပြအပ်ပါသည်။ ထို ထက်သေချာ ခိုင်မာသော အကောက်အယူများကို တွေ့ခဲ့သော် ယင်းတို့ကို ပယ်ရန်သာဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ယင်းတို့ထက် သေချာ ခိုင်မာသော အကောက်အယူများမရှိခဲ့သော် ယင်းတို့ကိုပင်လက်ခံထားနိုင်ရာသတည်း။

၉၂။ သင်းချပ်တီး

အင်းဝခေတ်နှင့် ကုန်ဘောင်ခေတ် ကဗျာစာပေတို့တွင် စန်းထ ခဲ့သော သင်းချပ်တီး ဆိုသော စကားမှာ၊ ရှေးပဝေဏီ ကာလကပင်၊ အိန္ဒိယနိုင်ငံ တောင်ပိုင်း၊ ဗင်္ဂလားပင်လယ်အော်ကမ်းခြေ၌တည်ရှိသည့် အန္တရာတိုင်းသား တို့၏ ယဉ်ကျေးမှုသည်၊ မြန်မာနိုင်ငံတော်အတွင်းသို့ ချင်းနင်းဝင်ရောက်လာ ခဲ့သည့် အကြောင်းကို သိရသည်။ အဟောင်း အသစ် ပေါ်ရ ကျမ်းတို့၌ သင်းချပ်တီး ကို ပေါ်ရာဏ စကားတခု အနေဖြင့်ပင်ယူ၍၊ တညီတညွတ် ဟု အနက်ပေးကြသည်။ အချို့တို့တွင်လည်း အုတ်အုတ်ကျက်ကျက် ဟူသော အနက်ကိုဖြည့်စွက်၍ ပြုကြသေးသည်။ စင်စစ်သော် ယင်းစကားကို ပေါ်ရာဏ ဟု ခေါ်ဆိုသည်ထက် ဥပစာရ၊ ဝစနာလင်္ကာရ စကားဟု ခေါ်ဆိုက သာ၍ သင့်ပေမည်။ စကား၏ ပျဉ်းပတ်ကို မဆောင်မီ၊ ရှေးကဗျာစပ်အင်များကိုတင် ပြပါဦးမည်။

(၁)။ “သွားသာစေအောင်၊ လမ်းအခြေခံကို၊ တစောင်မကြွင်း၊ တူးရှင်းလက်ပက်၊ တူးဆွယက်၍၊ တံမြက်လှည်းခုံ၊ အစုံကြိယာ၊ မကွာသီးသီး၊ သင်းချပ်တီးသို့၊ ပန်းကြီးအားထုတ်၊ လူအစုတ်တို့၊ တအုတ်တအာ၊ ညီညွတ်စွာလျှင်၊ အရာချချ၊ တာပစ်ကြလျက်၊ ဝေငှကုန်အောင်၊ လုပ်ဆောင်ခြင်းကုန်ကြသတည်း။” ။ဆုတောင်းခေါ်ပျို့၊ ၁၂၀။

(၂)။ “ဝင်ရာမသိ၊ သင်းချပ်တီးသို့၊ ရွာနည်း ရွာလက်၊ ပျက်လေတသွန်၊ အရှင့်ဝန်ကို၊ အလွန်ကြီးစား၊ နားတောင်းများနှင့်၊ လျော်ကားသုံးထောင်း၊ ကွပ်ကဲဆောင်သား။” ။ ပြည်စုန့်မော်ကွန်း၊ ၄၀။

(၃)။ “ပြည်ထောင်ထီးစင်း၊ ရခိုင်မင်း၏၊ ဆင်သင်း အောက်မား၊ ကျွန်ကျေးစားတို့၊ အများလွတ်ပြွမ်း၊ အမ်းနှင့် မအိ၊ ချောင်းကိုမှီ၍၊ လမ်းဆီသီးသီး၊ သင်ချပ်တီးသို့၊ ခရီးဖြဖြ၊ မီးကင်းချ၍၊ ဆီးဆလျက်ပင်၊ သူ့ခွင်လွန်ကျူး၊ ယှဉ်လာ ပူးသော်။” ။ ရွှေစာတိုင်ဆင်တော်မော်ကွန်း၊ ၉။

(၄)။ “ဗိုလ်ပါဖြီးဖြီး၊ ချပ်နှယ်တီးမျှ၊ မငြီးရှအိ၊ စာတီလေးရွာ၊ စဉ်ကာဖြောင့်တန်း၊ ကိုင်းပုခန်းကို၊ သန်းတုံရက်ရက်။” ။ ရွှေမင်းဖုန်းဆင်တော်မော်ကွန်း၊ ၁၂။

ထုတ်နုတ်ချက်လေးခု အနက်သုံးခုတွင် သင်းချပ်တီးသို့ ဟု ရှိသည်က၊ ယင်းစကား၏ ဥပမာ သဘောကို ဖော်ပြလျက်ရှိသည်။ စတုတ္ထထုတ်နုတ်ချက်တွင်လည်း၊ ယင်းစကားများအတိုင်းမဟုတ်သော်လည်း၊ ချပ်နှယ်တီးမျှ ဟုဆိုသည်၌လည်း နှယ်၊ မျှ ပုဒ်တို့က နှိုင်းယှဉ်ခြင်းသဘောကိုပင်ပြဆိုလျက်ရှိသည်။ ထို့ကြောင့် သင်းချပ်တီးသို့၊ ချပ်နှယ်တီးမျှ တို့၏သာမန် အနက် ‘သင်းချပ်တီးသကဲ့သို့၊ သင်းချပ်တီးသည့်နှယ်မျှ’ ဟူ၍ပေါ်ထွက်၏။

သင်းချပ်တီး တွင် သင်း ပုဒ်သည် ‘အသင်းအပင်း၊ အစုအရုံး’ ဟော၊ ချပ် ပုဒ်သည် ‘အချပ်၊ အပြား’ ဟော တီး ပုဒ်သည် ‘ရိုက်၊ခတ်’ ဟောဖြစ်ရာ၊ သင်းချပ်တီး ပုဒ်တခုလုံး၏ အနက် ‘အသင်းအပင်း၊ အစုအရုံးဖြင့် ချပ်တီး’ ဟူ၍ရ၏။ ထို့ကြောင့် သင်းချပ်တီးသို့ ၏ အနက် ‘လူပေါင်းများစွာ စုရုံး၍၊ လက်များတွင် ချပ်တခုစီကိုင်ကာတီးကြ သကဲ့သို့’ ဟူ၍ရ၏။

လူပေါင်းများစွာ စုရုံးဝိုင်းဖွဲ့၍၊ လက်တဖက်စီတွင် ဝါချပ်၊ ဝါ၊ သစ်သားချပ်တခုစီကိုင်ကာ၊ အလဲအလှယ်အပြောင်းအပြန် ပတ်ချာလှည့်၍၊ တီးကြ၊ ဆိုကြ၊ ကကြခြင်းသည် အန္တရာတိုင်းသားတို့၏ ရှေးဟောင်းယဉ်ကျေးမှုအလေ့တရပ်ပင်ဖြစ်သည်။ ယင်းအလေ့ကိုမြန်မာတို့က အတုယူလိုက်နာဆောင်ရွက်ခဲ့ကြသည်ဟုစာပေတို့တွင် မတွေ့မီ၊ အန္တရာတိုင်းသားတို့ ညှိသိုစုရုံးဝိုင်းဖွဲ့၍ ညီ

ညာဖြူတီးကြ၊ ဆိုကြ၊ ကကြသည်ကိုမြင်ရသည်မှာ မည်သည့် အမှု အခင်း၌ မဆို ညီညာဖြူဆောင်ရွက်ကြသည်ကို သင်းချပ်တီးသို့၊ သင်းချပ်တီးသည့် နှယ် ဟု ကဗျာဆရာတို့က ချီးကျူးသည့် အနေဖြင့် ဖွဲ့နွဲ့ စပ်ဆိုခဲ့ကြသည်ထင် ဖွယ်ရှိသည်။

ထို့ကြောင့် သင်းချပ်တီး ၏ ယေဘုယျ၊ မူလလက်သုံးအနက်မှာ တညီ တညွတ်၊ ညီညာဖြူ၊ တစုညီညာ ဟူ၍ ယူဆသင့်သည်ထင်၏။ ‘အုတ်အုတ် ကြက်ကြက်၊ လျင်မြန်ဖြတ်လတ်’ ဟူသော အနက်တို့ကိုကား ပွားဆက်၍ ယူမည် ဆိုလျှင် ယူနိုင်စရာရှိသော်လည်း၊ မူလ စကား၏ ရည်ရွယ်ရင်းဟုတ်ပုံမပေါ် ဟု ဆိုရာသတည်း။

၉၃။ သင်းချိုင်း

လုပ်တိုင်း ဆိုသောစကားကဲ့သို့ပင်၊ သင်းချိုင်း ဆိုသောစကား၏ရင်းမြစ် နှင့် အနက်ဗျူဟာတို့ကိုလည်း၊ မြန်မာဘာသာ ပါဠိ-သံသယကြိုင်ဘာသာ၊ မွန် ဘာသာတို့နှင့် မြန်မာ ကဗျာကျမ်း၊ သတ်ပုံကျမ်း၊ မှတ်တမ်းမှတ်စာစသည့် နယ်ပယ်၌သာ နှိုက်ချွတ်ရှာဖွေနေကာမျှဖြင့် အလင်းသို့မဆောင်ကြဉ်းနိုင်ရာ။ သံယောဂဘာသာဗေဒနယ်သို့ ကူးရောက်ကျက်စားမှသာ ယင်းပုဒ်၏ အနက် ဗျူဟာတို့ကိုဆုပ်ကိုင်နိုင်ရာသည်။

သင်းချိုင်း ပုဒ်ကို အစောဆုံးတွေ့ရသော ၅၉၀ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ စောလှဝန်း ဖုရားကျောက်စာ၌ အောက်ပါ အတိုင်းရေးလျက်ရှိသည်။

“နှစ်လုံမုတ္တံလျာဝ်ဖွယ် ဟိသော အရိမဒ္ဒနပူရ် မည်သောပြည်နှိုက်အာ၊ အကြာဝင်မင်ကာ မွတ်စွာသော တရွာမင်တေ။ ထိုမင်အေ အမတျာကာ၊ အသ ဝယ်မည်အေတေ။ အတ္ထဝါင်သော မင်အမတ်တေ။ ထိုဝင်အမတ်အေ ‘သင် ချိုင်း’ နှိုက်ကူကာ၊ သဒ္ဓါစွာရူယ်အေ မိယာလ္လပိယ်သတေ။ (နှစ်လုံးမွေ့ လျော်ဖွယ် ယိုသော အရိမဒ္ဒနပူရ်မည်သောပြည်နှိုက်အား၊ အကြာဝင်မင်းကား မြတ်စွာသော တရားမင်းတေး။ ထိုမင်း၏ အမတျာကား၊ အသဝတ်မည်၏ တေး။ အကျမ်းဝင်သောမင်းအမတ်တေး။ ထိုအမတ်၏ သင်းချိုင်းနှိုက်ကူကား သဒ္ဓါစွာ၍၏ မိယားပြုပေသတေး)။”

ဤကျောက်စာ၌ သင်းချိုင်း အား ‘သင် ချိုင်း’ ဟုရေးသည်ကို အထူး သတိမူရာ၏။ ‘သင်း ချိုင်း’ ၌ သင်း ပုဒ်မှာ သွင်း ပုဒ်၏ မူလ ဖြစ်သင့်၍၊

မြို့၊ နှံ့၊ သွတ်၊ သွင်း’ ဟော ဖြစ်ကြောင်း၊ အန္တယ်တူ ဘာသာတို့တွင် မိတ် တူပုဒ်များက ထောက်ခံလျက်ရှိသည်။

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ တိဗက်	ဂ်သင် သင် ဆင် အ်ဆင်	ဖုံး၊ ဝှက်၊ လျှို၊ ဝှက် ချိုင့်၊ ကျင်း၊ ဖုံးဝှက်ရာ တွင်း၊ ကျင်း၊ ချိုင့် သွတ်၊ သွင်း။
၂။ ကချင်	ရှင်း	သွင်း၊ ဝင်၊ ဆန့်
၃။ စိယင်ချင်း	ရှုန်း စင်း(ဗိန်)	သွတ်၊ သွင်း ဖုံး၊ ဝှက်
၄။ လခဲရ်ချင်း	ရှင်း	ထည့်၊ သို
၅။ မိုဒိုကချာရီ	စောင်း	သွတ်၊ သွင်း
၆။ တင်ခုလ်နာဝ	ဏ်ဇင်း	သွင်း၊ ဝင်၊ ဆန့်
၇။ တရုတ်	ဆင်း(fsang)	မြို့၊ နှံ့၊ ဖုံး၊ ဝှက်
၈။ သျှမ်း	သင်း	သွင်း၊ မြို့၊ နှံ့

အထက်ပါပုဒ်အားလုံးတို့သည်မြန်မာဘာသာ သင်း ပုဒ်နှင့်အသံ၊ အနက် နှစ်ရပ်စလုံး၌ လွန်စွာ နီးစပ်သော ပုဒ်များဖြစ်ကြသည်။ အထူးသဖြင့် ‘သွတ်၊ သွင်း၊ မြို့၊ နှံ့၊ ဖုံး၊ ဝှက်’ ဟော တိဗက်ဘာသာ ဂ်သင်၊ အ်ဆင် ပုဒ်၊ တရုတ်ဘာသာ ဆင်း ပုဒ်၊ သျှမ်းဘာသာ သင်း၊ ပုဒ်တို့ကိုထောက်သဖြင့် မြန်မာဘာသာ သင်းချိုင်း ဆိုသည်တွင် သင်း ပုဒ် ကိုလည်း မြို့၊ နှံ့ သွတ်၊ သွင်း ဟောဟု ယူဆရာ၏။

သင်းခွေးချပ်၊ ဆိုသည်၌ သင်း ပုဒ်သည်လည်း ဤ ‘သွတ်၊ သွင်း၊ မြို့၊ နှံ့၊ ဖုံး၊ ဝှက်’ ဟောပုဒ်ပင်ဖြစ်သင့်သည်။ ဤသို့ယူသော် သင်းခွေးချပ် ၏ အနက် ‘မိမိခေါင်းကို မိမိ၏ အခွေအတွင်း၌ သွတ်သွင်းနေလေ့ ရှိသော ချပ်ရှိသည့်၊ အကောင်’ ဟု ပေါ်ထွက်ပေမည်။

နဖူးသင်းကျစ် ဆိုသည်တွင်လည်း သင်း ပုဒ်ကို ဤအနက် အတိုင်း ယူ သော် (အပြားအချပ်ဖြင့်သော်၎င်း၊ မကိုဋ်၊ သရဘူ၊ စည်းပုံစသော အဆောင်း တို့ဖြင့်သော်၎င်း) သွတ်သွင်း၊ ဖုံးအုပ်ထားသည့် နဖူး၏အရေးအကြောင်း’ ဟု ပေါ်ထွက်မည်ဖြစ်ရာ၊ ဤသို့ပေါ်ထွက်သော အနက်သည်လည်း သင်းကျစ် ၏ သဘာဝနှင့် ကိုက်ညီသည်ဆိုရအံ့သိုရှိသည်။

သင်းခွေပန်း၊ ပန်းသင်းခွေ ဆိုသည်တွင် သင်း ပုဒ်ကိုသော် သင်းရနံ့ ယူရအံ့လော၊ ဖုံး၊ ဝှက် ဟော ယူရအံ့လောဟု အတိအကျမဆန်းဖြတ်သာ ပေ။ သင်းခွေပန်း ကို စံပယ်ရိုင်း ဟု ယုဒသန် အဘိဓာန်၌ပြသည်။ စံပယ် ရိုင်း၏ ရနံ့မှာ သင်းပျံ ဤ ယင်း၏ သဘာဝမှာ တောခြံချားဖြင့် ဖုံးအုပ်၊ ကွယ်ဝှက်၊ ခွေပတ် နေလေ့ရှိသည်။

သင်း ၏ ဗျူဟာကို ဖော်ပြပြီးသဖြင့် ‘ဦးဦး၊ ချိုင်း ဗျူဟာကို ဖော်ပြ ရန်လိုသေးသည်။ ယင်းနှင့် မိတ်တူပိုဒ်များကိုသော် အနွယ်တူ ဘာသာတို့၌ အနည်းငယ်မျှသာတွေ့ရသည်။

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ ပေါင်းရှေ့ချင်း	ခွန်း	သင်းချိုင်း၊
၂။ သမိုးချင်း	လှန်း	၎င်း
၃။ တိဗက်	လှင်း	လျှို၊ ချိုင်း၊ တွင်း၊ အခေါင်း

အထက်ပါ ပုဒ်တို့တွင် ချင်းဘာသာ ‘ခွန်း’ နှင့် မြန်မာဘာသာ ‘ဦးဦး’ ပုဒ်တို့မှာ အသံအနက်နှစ်ရပ်စလုံး၌ ထပ်တူမျှကျလျက်ရှိသည်ဆိုရာ၏။ သမိုး ချင်းနှင့်တိဗက်ဘာသာတို့က ‘ဦးဦး’ တွင် ခ ပုဒ် လိုင်း ပုဒ်ဟုခွဲ၍ ရသည် အနက်၊ လိုင်း ပုဒ်နှင့် မိတ်တူဖြစ်၍ ယင်း၏အနက် တွင်း၊ သင်းချိုင်းတွင်း ဖြစ်ကြောင်း ဖော်ပြလျက်ရှိသည်။ ဤသို့ခွဲလိုက်သဖြင့် ရသော ခ ပုဒ် သည် လည်း၊ ခတွင်း၊ ကတွင်း ဆိုသည်တို့တွင် ‘တွင်း၊ အပေါက်၊’ ဟော ခ၊ က တို့၏ ပုဒ်တူ၊ မိတ်တူဟု ယူရာ၏။

‘သင်းဦးဦး၊ သင်းချိုင်း’ တွင် ‘ဦးဦး၊ ချိုင်း’ ပုဒ်တို့၏ အနက် ‘တွင်း၊ ချိုင်း၊ လျှို၊ အခေါင်း’ ဟောဖြစ်ရာ၊ မြန်မာဘာသာတွင် ‘လှောင်အိမ်’ ဟော ‘ချိုင့်’ ပုဒ်၊ ‘ရေထည့်ရန်ခွက်’ ဟော ‘ချိုင့်’ ပုဒ်၊ ‘တွင်း’ ဟော ‘ချိုင့်’ ပုဒ် ‘ချိုင်းကြား’ ဆိုသည်တွင် ‘ချိုင်း’ ပုဒ်၊ ‘လျှို’ ဟော ‘ချိုင်း’ ပုဒ်၊ ‘လျှိုမြောင်’ ဟော ‘ချိုင့်’ (ဇီးချိုင်း၊ ကန်ချိုင်းဟူသော ရခိုင်ပင်လယ်ကမ်းခြေတောင်ပိုင်းရှိ ရွာ မည်များ) ပုဒ်တို့မှာ ယင်းပုဒ်များသော်၎င်း ယင်းတို့နှင့်မိတ်တူပုဒ်များသော် ဖြစ်သည်ယူရာ၏။

‘သင်းဦးဦး၊ သင်းချိုင်း’ တွင် ‘သင်း’ ၏ အနက် ‘မြှုပ်နှံ၊ သွတ်သွင်း၊ ဖုံးဝှက်’ ဟော ‘ဦးဦး၊ ချိုင်း’ ၏ အနက် ‘သင်းချိုင်း၊ တွင်း၊ အခေါင်း၊ လျှို၊ ချိုင့်၊’ ဟောဖြစ်ရာ၊ ပုဒ်တစ်ခုလုံး၏ အနက် ‘မြှုပ်နှံသည့်တွင်း’ ဟု အလွယ် တကူကောက်ယူရာသတည်း။

၉၄။ သန်လျက်

နှစ်ဖက်အသွားရှိ ထိုးခုတ်ရန် လက်နက်ကို ရှေးခေတ် ကျောက်စာတို့နှင့် တကွ၊ များစွာသော ကဗျာစာပေ၊ သတ်ပုံကျမ်း စသည်တို့တွင် သန်လျက် ဟု ဒုတိယပုဒ်တွင် လယပင့်သက်သက်ဖြင့် အရေးရှိပါ၊ ပြုပါလျက်၊ သန်လျက် ဟု လယပင့်တွင် ဟထိုး၍ ရေးလျက်၊ အရေးပြုလျက်ရှိသည်တို့ကိုလည်း အနည်း ငယ်မျှသော နေရာတို့၌ တွေ့ရပေသေးသည်။ ဤသို့တွေ့ရသည်မှာ၊ ယင်းစကား ၏ ရင်းမြစ်ကို အချို့ကျမ်းပြု ဆရာများနှင့် စာတည်းများ မသိသေးသော ကြောင့်ဖြစ်ရာသည်။

သန်လျက် ကိုတွေ့ရသမျှသော ကျောက်စာတို့တွင် ထို့အတိုင်း ဒုတိယ ပုဒ် တွင် ဟထိုးမပါပဲချည်းရေးလျက်ရှိသည်။

(၁)။ “မျက်နှာလေခုဟိသော၊ လေခုသော လက်တိုင်နှိုက်၊ ခရုသင်၊ သန်လျက်၊ ရေအိုင်၊ ရေခွက်စွဲသော ဗြဟ္မာကိုင် အိုင်ပြစ်နှင့် အကွထာ၏။” ။ ၈၇၂ ခုစွဲ၊ အဝမြို့၊ နန်းတည်အခမ်းအနားကျောက်စာ၊ ၅၃။

(၂)။ “အရှေ့လားကား ရွာအရှေ့ သန်လျက်ဦး လျှင် အခြား။” ။ (ခေတ်ရေးနည်းသို့ ဖလှယ်ပြီး) ။ ။ သကရာဇ်ပျက်၊ စစ်ကိုင်းမြို့၊ စလင်းမင်း နော်ရထာကျောင်းကျောက်စာ၊ ၁၂၊ ၁၃။

(၃)။ ဖြူလှစင်နေ၊ သီလမြေနှိုက်၊ ရပ်ခြေ ဝိရိယ၊ ဥာဏ သန်လျက်၊ သဒ္ဓါလက်ဖြင့်၊ စွဲလျက်ခုတ်ဖြတ်၊...။ ရောဝတီ၊ ဝန္တမြဲရေးလည်ရစ်ခွေသား၊ အောင်မြေ သန်လျက်၊ လယ်ချက်မင်းပံ၊...။ လှမချွန်းတောင်း၊ အဲမောင်း သန်လျက်၊ လက်နက်စွဲကုန်သော...။ အိမ်ထားသန်လျက်၊ လေး လှံစွဲ ကုန် သည်ဖြစ်၍ ရံကုန်၏။” ၁၀၁၁ ခုစွဲ၊ စစ်ကိုင်းမြို့၊ ရာဇာမဏိစူဠာ ကျောက် စာ၊ ၄၊ ၂၁၊ ကျော ၂၂၊ ၂၅။

(၄)။ “သုံးဆဲသုံးဘန်၊ လက်သစ်ပြန်သော သန်လျက် ကိုမြို့၍ မန္တန် ကိစ္စ ထွက်စေရသောပွဲ၊” ။ ၁၁၀၅ ခုစွဲ၊ အဝမြို့၊ မဟာအောင်မြေ ဘုံသာ ကျောင်း ကျောက်စာ၊ ၇၆။

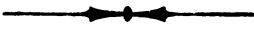
(၅)။ “ခင်္ဂောစ၊ သန်လျက်လည်းကောင်း၊” ။ ၂၄၅ ခုစွဲ၊ မန္တလေးမြို့၊ ပါဒခေတ် အတ္ထုပ္ပတ္တိကျောက်စာ၊ ၉။

တွေ့ရသမျှသော ကျောက်စာတို့တွင် ဖော်ပြပါအတိုင်း၊ သန်လျက် ဟုသာ ရေးလျက်ရှိသည်။ ဝဏ္ဏဗောဓန သတ်အင်းတွင်လည်း ထို့အတိုင်းအရေးပြု

သည်။ သန်လျက် ဟု ဟုထိုးဖြင့် အရေးပြသူအချို့က လျက် ၏ အနက် အပြား ဟု ဖွင့်လိုက်ပေးသေးသည်။ သန်လျက် တွင် လျက် ကို ‘ပန်းလျက်၊ မုန့်လျက်၊ ထန်းလျက်၊’ ဆိုသည်တို့တွင် ‘အပြား၊ အပြန်၊ အချပ်’ ဟော လျက် ဟုကောက် ယူဟန်ရှိသည်။ ဤသို့ဖြစ်လျှင် ရွှေပုဒ်ကို သံ သို့ပြောင်းလဲမရေးလိုက်သဖြင့် တော်ပေးသေး၏ဟု ဆိုရပေမည်။ ဤသို့ရေးလိုက်လျှင် သံလျက် ၏ အနက် ‘သံပြား၊ သံချပ်’ ဟု အနက်ပေါ်ထွက်လာမည် ဖြစ်သဖြင့် သန်လျက် ၏ သဏ္ဍာန်သဘာဝတို့နှင့် ပို၍ကိုက်ညီလာစရာရှိပေသည်။ သို့ရာတွင် သန်လျက် ပုဒ်မှာ မြန်မာစကားရင်းမဟုတ်၊ သံသြိုင်ပုဒ်ပျက်ဖြစ်သည်။

သံသြိုင်ဘာသာတွင် ‘ဓလျ၊ ဓလျက’ (ယုလျ၊ ယုလျက) ပုဒ်သည် ‘သန်လျက်အပါအဝင်၊ ထားသွား၊ လှံသွား၊ မြားသွား’ ဟူသ၍ကိုပင် ပေးသည်။ ယင်းပုဒ်တို့မှသာ သန်လျက် ပုဒ်သက်လာသဖြင့်ရှေးပညာရှိကြီးတို့သည် ယင်းလက်နက်ကို သန်လျက် ဟုသာရေး၍၊ သန်ယက် ဟုဖတ်ကြောင်းညွှန်းဆိုခဲ့ကြသည်။ သန်လျက် ဟု ရေးလျှင်၊ သန်ယက်၊ သန်ညွှက် ဟု ဖတ်သင့်ကြောင်းညွှန်ဆိုခဲ့ရာသည်။

သံသြိုင်ဘာသာပုဒ်များနှင့်မိတ်တူ ပါဠိဘာသာတွင်လည်း သဏ္ဍ ပုဒ် ရှိသေးသည်။ အနက်မှာ ‘မြား၊ ချွန်ထက်သော အသွား’ ဟော ဖြစ်သည်။ မြစ်နှစ်ခုဆုံရာ၌ သန်လျက် ကဲ့သို့ချွန်ထွက်နေသော အစွန်း၊ အငူကို ‘သန်လျက် စွန်း၊ သန်လျက်စွယ်၊ သန်လျက်ငူ’ ဟုခေါ်ဆိုသည်ကိုသော် လူတိုင်း အသိဖြစ်ပေတည်း။

၉၅။ သံတောင်း၊ သံထောင်း၊ သတောင်းလည်

မိုးနှောင်းသံထင် အောက်၌ သံတောင်းလ၊ သံတောင်း၊ သံထောင်း၊ သံဒါင်း၊ အစီးအနင်း တို့ အကြောင်းကို အမြင်မျှဆိုခဲ့ပြီ။ ဤ၌ သတောင်းလည် ကိုပါထည့်သွင်း၍ ဖွင့်ဆိုပေအံ့။

သံတောင်းလ တွင် သံ ပုဒ်မှာ ‘ဆီး၊ နှင်း၊ မိုး၊ ဆီးခရ၊ နှင်းရေ၊ မိုးရေ’ ဟောဖြစ်ကြောင်းဆိုခဲ့ပြီ။ ‘သံတောင်းလ၊ သံတောင်းရာသီ’ ဆိုသည်မှာ ဆီး၊ နှင်း၊ မိုးတို့ပြတ်တောင်းသွားသောလ၊ ရာသီ၊ တပေါင်းလ၊ တန်ခူးလ၊ နွေဦးပေါက်ရာသီဖြစ်သည်။ စပ်အင်များမှာ—

(၁)။ “စိတ္တလတာ၊ ဥယျာဉ်မှာတုံ၊ နွေခါသံတောင်း၊ ရော်ရွက်ဟောင်း
ဖြင့်၊ ယောင်းယောင်းကြွေကျ။” ။ နေမိဘုံခဏ်းပျို့၊ ၄၄။

(၂)။ “တောပြားသွေ့ယောင်း၊ ခြုံပိတ်ပေါင်းကား၊ သံတောင်းနွေလ၊
မီးဖွားကျသော်၊ ထိတ်မျှလောင်ကျွမ်း၊” ။ နေမိဝရဲခဏ်းပျို့၊ ၂၂။

(၃)။ “နွေလသံတောင်း၊ ဆောင်းလည်းနောက်ကြွင်း၊ နှင်းလည်းခပ်ပြေ၊
စုံတောခြေ၌၊ ညှာကြွေညွန့်ညောင်း၊ ရွက်ရင့်ဟောင်းသည်။” ။ ‘ဆောင်းလ
ရက်လျှင်၊’ ချို့၊ နဝဒေးဆို၊ စစ်ရတု။

‘ပြန်နံ့’ ဟောသံသကြို၍ ဘာသာ ‘သံကြွေ’ ပါဠိဘာသာ သံထတ ပုဒ်
ပျက်၊ ‘ရာဟု၏ တန်ခိုး အရှိန်အဝှာ တစ်ဆဲ့နှစ်ရာသီခွင်တို့၌ ပြန်နံ့၍ တည်
ခြင်း’ ဟော သံတောင်း၊ သံထောင်း၊ သံဓေါင်း ဟု ယခုအခါ သုံးမျိုးပင်
ရေးလျက်ရှိသော ပုဒ်မှာ ဗေဒင်ရာသီတွက်ကိန်းတို့နှင့် ဆိုင်ခသာ စကားဖြစ်
သည်။ ယင်း စကား အရေး များတွင် သံသကြို၍ ပုဒ် ရင်း ကို လိုက်သော်
သံတောင်း ဟု တဝမ်းပူဖြင့် အရေးသင့်၍၊ ပါဠိ ပုဒ် ရင်း ကို လိုက်သော်
သံထောင်း ဟု ထဆင်ထူးဖြင့် အရေးသင့်ပေမည်။ သံဓေါင်း အရေးမှာ
နောက်ပေါ်နောက်ပွားသာ ဖြစ်သဖြင့်၊ ယင်းအရေးကို ပယ်သင့်သည်။ ဗေဒင်
ကျမ်း ဗေဒင်ပညာ ဗေဒင် အသုံး အနှုန်းတို့မှာ သံသကြို၍ ဘာသာမှသာ
လာရင်းဖြစ်သည်ကို ထောက်သော် သံထောင်း အရေးထက် သံတောင်း
အရေးကပို၍ သင့်ပုံရသည်။ ထို့ကြောင့်လည်း သံတောင်း ပုဒ်သက် သံ
တောင်းလည်၊ သတောင်းလည် ဟူသော စကားတို့ကိုသော် စ ဗျည်းနှင့်
သာ အရေးတွေ့ရတော့သည်။ သံတောင်း စပ်အင်များမှာ—

(၁)။ “ကောင်းကျိုးဖော်ဖော်၊ ဇာတာတော်လည်း၊ နှိုးဆော်အကြောင်း၊
ဒသာ ကောင်း၍၊ သံတောင်း ရောက်က၊ ဂြိုဟ်ကြီး ကြသို့။” ။ နေမိဘုံ
ခဏ်းပျို့၊ ၇၀။

(၂)။ “ဖဝါးချိုလျက်၊ ကိန်းသုံးကွက်နှင့်၊ နရစက်သူယောင်၊ စောင်ခြောင်
သုံးခတ်၊ ရက်မြတ်တခြား၊ မတော်ငြား၍၊ စဉ်အားမကောင်း၊ ရာဟုလောင်း
လျက်၊ သံတောင်းလချင်း၊ အင်္ဂါနင်းသော်၊ ရက်တွင်းမသန့်။” ။ သုဝဏ္ဏသျှံ
မြားပစ်ခဏ်းပျို့၊ ၉၅။

တစ်ဆဲ့နှစ်ရာသီခွင်တွင်၊ ရာဟုဂြိုဟ်၏ တန်ခိုးအရှိန်အဝှာ၊ အစီးအနင်း၊
တရာသီခွင်စီ၌ တလခွဲစီနေ၍၊ လှည့်ပတ် သွားသည်ကို သံတောင်းလည်၊
သတောင်းလည် ခေါ်သည်။ သို့ရာတွင် ယင်းစကားအား ဗေဒင်ရေးရာတို့

၌ထက်၊ အချယ်အမွမ်း၊ အပြိန်းအပြောက်၊ ပန်ချီပန်ပု၊ အနုပညာရေးရာတို့၌ သုံးစွဲခဲ့သည်က များသည်။ သံတောင်းလည်၊ သတောင်းလည် ဆိုသည်မှာ အဆောက်အဦ၊ အဆောင်အဖို၊ အခန်းနေရာ၊ အရာဝတ္ထု အသုံး အဆောင် မဟူတို့၌ ပန်ချီလက်ရာ၊ ပန်ပုလက်ရာ၊ ပန်တိန်၊ ပန်တည်း၊ ရွှေခြည်ထိုးစသော လက်ရာတို့ဖြင့်၊ ချယ်လှယ်၊ မွင်းမံ၊ ပြိန်းပြောက်ထားခြင်း၏ အခေါ်ဖြစ်သည်။ စပ်အင်များမှာ—

(၁)။ “ဝတ်လဲတော်တုံ၊ ကိုထက်ရုံလည်း။ ခြံခြံရှည်လံ၊ တနံတည်းပက်၊ ရွှေခြည်ရက်၍၊ နှစ်ဖက် အနား၊ ရွှေ မြိတ် ထား လည်း၊ များများမရှည်၊ သံတောင်းလည်လျက်၊ အခြည်တွန့်တွန့်၊ အညွန့်ထွက်ထွက်၊ မြူးရွက်မြူးသီး၊ ရုပ်ကြီး ရုပ်ငယ်၊ ခြယ်လှယ် သင့်မြတ်၊ မင်းသာဝတ်၍။” ။ နေမိ မဩဒိုးခဏ်းပျို၊ ၈၆။

(၂)။ “သက်သက်ပြည်ပြည်၊ သတောင်းလည်လည်း၊ ခပ်ကြည်သွင်သွင်၊ အပြင်တလီ၊ ပုစွန်ဆီနှင့်၊ ရည်နီကြောင်ကျား၊ သွယ်မြေခင်ခြားလျက်၊ တပါးကြန့်ကြန့်၊ တဖန်ကြတ်ကြတ်၊ တလတ်ကောင်းကောင်း။” ။ နေမိဘုံခဏ်းပျို၊ ၁၆။

(၃)။ “များများစေ့စုံ၊ မဆိုတုဲ၊ လိုရုံသာမျှ၊ ရုံးကျဉ်းပြုလျက်၊ အစကသည်၊ သတောင်းလည်ဆို၊ နှုတ်ခြည်ပြောက်လွင်၊ အလှဆင်ပိမ့်။” ။ ဘူရိဒတ်ဇာတ်ပေါင်းပျို၊ မျက်နှာ၊ ၅။

(၄)။ “နံသာပျံ့လှောင်း၊ ရွှေတန်ဆောင်းဝယ်၊ သတောင်းညောင်ရွက်၊ ဖြန့်ကြက်ရစ်ဆီး၊ ဗိတာန်ကြီးနှင့်၊ ဆီမီးတန်ဆောင်၊ ထွန်းပြောင်ဝင်းဝင်း၊ ညီးညီးလင်းလျက်။” ။ ဝရသေတဂီရိဆင်တော်မော်တွန်း ၁၀။

(၅)။ “သတောင်းနေခြည်၊ လရောင်တည်နှိုက်၊ ဆွဲလည်ကြယ်ချူ၊ တောင်ထုထူသည်၊ မြူးသူသလွန်၊ ပန်းနန်းပြန့်ထက်။” ။ ‘တသောင်းဗွေဘည်’ ချီ၊ ဦးတိုးဆို၊ ရခိုင်အောင်ရတု။

(၆)။ “တလျက်ဖေ၊ ကွာ၊ စိမ်းဝါနီမောင်း၊ သတောင်းရွှေခြည်၊ ကိုထည်တင့်ဆုံး၊ လက်ရုံးထွေပြောက်၊ မှီအုံးထောက်ထက်၊ ညှိုးခြောက်လည်းလျောင်း၊ မယ်ချည်းပျောင်း၍၊ နွဲ့နှောင်းမရွှင်၊ ရှိလိမ့်ထင်ခဲ့။” ။ ‘တက်ထွန်းလျှံပြောင်’ ချီ၊ နဝဒေးဆို၊ ပြည်ဆံတော်ရှင် ဖုရားတိုင်ရတု။

ပထမထုတ်နုတ်ချက်၌ မင်းဝတ်ပုဆိုးတွင် ရွှေခြည်တို့ဖြင့် မြူးပန်း၊ မြူးနွယ်၊ မြူးရုပ်များ ပတ်လည် ထိုးရက်ထားသည်ကို သံတောင်းလည် ဟု ဆိုလျက် ရှိသည်။

ထုတ်နုတ်ချက်(၂)တွင်၊ သောဏဒိန်တုံပတ်လည်ဝယ်၊ ပန်ချီဆေးရောင်စုံ
တို့ဖြင့် ချယ်လှယ်ထားသည်ကို သတောင်းလည် ဟုခေါ်ဆိုလျက်ရှိသည်။

တတိယထုတ်နုတ်ချက်၌၊ နေသာဒပုဏ္ဏားအား နဂါးမင်းသား သုံးပါးက
ဆောင်ခဲ့သည်မှစ၍၊ အကျဉ်းရုံးလျက်စကားတန်ဆာဆင်၍ စေ့စုံ လှပစွာ
ဆိုမည်ကို သတောင်းလည်ဆို ဟုစပ်ဆိုထားသည်။

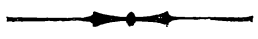
စတုတ္ထထုတ်နုတ်ချက်၌၊ သတောင်းလည် ဆိုသည်မှာ ဆင်တန်ဆောင်း
ပတ်လည်တွင် ညောင်ရွက်များဆွဲထားခြင်းကိုဆိုသည်။

ပဉ္စမထုတ်နုတ်ချက်၌၊ အလျား၊ အနံ့၊ အထုကောင်းသောသလွန်၏ ပတ်
လည်တွင် နေ၊ လ၊ ကြယ်၊ မြူးရုပ်များ ထုလုပ်ချယ်လှယ် ထားသည် ကို
သတောင်း(လည်) ဟု ဖွဲ့ဆိုထားသည်။

နောက်ဆုံးထုတ်နုတ်ချက်၌သော်ကား၊ မှီအုံးတွင် ရွှေခြည်ငွေခြည်၊ရောင်
မျိုးစုံခြည်တို့ဖြင့် ပတ်လည် ပြောက်ပြိန်းထားသည်ကို သတောင်း(လည်) ဟု
ဖွဲ့ဆိုလျက်ရှိသည်။ ထုတ်နုတ်ချက်(၅)နှင့် (၆) တို့တွင် သတောင်း ဟုသာ၊
သတောင်းလည် တွင် လည် ပုဒ်မပါပဲ၊ ဆိုလျက်ရှိသည်ကို သတိမူသင့်သည်။

ခေတ်သုံးငွေဖလားကြီးများတွင် တစ်ဆဲ နှစ်ရာသီရုပ်များဖြင့်သော်၎င်း၊
အခြားဇာတ်ရုပ်များဖြင့်သော်၎င်း၊ ပတ်လည်ထုလုပ် ချယ်လှယ်ထားသည်ကို
လည်း သံတောင်းလည်၊ သတောင်းလည် ဟုပင် ခေါ်ဆိုနိုင်ရာသည်။ မည်
သည့် အဆောက်အဦ အရာဝတ္ထု၊ အသုံး အဆောင်ကိုမဆို ပတ်လည်တွင်
လှပအောင် ထုလုပ်၊ရေးချယ်၊မွမ်၊မံထားလျှင် ယင်းထုလုပ်၊ရေးချယ်၊ မွမ်၊မံ
ခြင်းများကို သတောင်းလည် ဟုခေါ်ဆိုနိုင်သည်။

ဖေပြဲသည်တို့မှ သံတောင်းလ၊ သံတောင်းရာသီ ဆိုသည်မှာ ‘ဆီးနှင်း
မိုးပြတ်တောင်းသောလရာသီ’ ဟူ၍၎င်း၊ သံတောင်း၊ သံတောင်းစီး၊ ချင်း၊
ရောက် ဆိုသည်မှာ ‘ရာဟု၏ မကောင်းသော တန်ခိုးအရှိန်အဝှာစီး၊ဖေ၊ကံ၊
ဆိုက်ရောက်’ဟူ၍၎င်း၊ သံတောင်းလည်၊ သတောင်းလည် ဆိုသည်မှာ ‘ရာဟု
၏ တန်ခိုးအရှိန် အဝှာတစ်ဆဲ နှစ်ရာသီခွင်၌ လှည့်လည်သကဲ့သို့၊ အဆောက်
အဦ၊ အရာဝတ္ထု၊ အသုံးအဆောင်တို့ကို ပတ်လည်လှပတင့်တယ်စွာ ချယ်
လှယ်၊မွမ်မံ၊တန်ဆာဆင်ခြင်း’ ဟူ၍၎င်း၊ အနက်အာဘော်တို့ကိုခွဲခြား မှတ်
သားကောက်ယူရာသတည်း။

၉၆။ သံပရာ၊ သံဖရာ၊ သန္တရာ။

ယခု အများအားဖြင့် သံပုရာ ဟူ၍၎င်း၊ သန္တရာ ဟူ၍၎င်း၊ လိုက်နာ ရေးသားနေကြသော ချဉ်သီးငယ်အမည်၏ ရင်းမြစ်နှင့် မူလရေးခေါ်ပုံတို့ကို စိစစ်ကြည့်ရာ၊ အရေးနှင့် စပ်လျဉ်း၍ တွေ့ရသည်မှာ—

(၁) “ဇျတ်မုန်သာ သံပရာ (ဇျတ်မုန်းသား သံပရာ)။” ။၆၄၀ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ညောင်ရမ်းကြီးသမီးကျောက်စာ၊ ၁၉။

(၂) “ဆာသံပြာ ယူရည်သွန်သော(ဆားသံပြာ ပြာရည်သွန်းသော)။” ။၆၁၁ ခုစွဲ၊ ကျွတ်မင်းအမိန့်တော်ပြန်တမ်း၊ ကျော၊ ၉။

(၃) “သမိသံဖရာ ၁ ယောက်။” ။၆၀၁ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ တန်ဆောင်း ကျောင်း ကျောက်စာ၊ ၂၃။

(၄) “နွံမဩင်နိုင်။ မောင်သံဖရာ။” ။၆၂၂ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ ကုသ သမုတိ ဖုရားကျောက်စာ၊ ၄၉။

(၅) “ကွံသီငှက်ပျော၊ ရှောက် သံဖရာ စသည်ကို။” ။၈၀၄ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ တက်နွယ်ကျောင်းကျောက်စာ၊ ကျော၊ ၃၀။

(၆) “အုန်းထန်းကွံးရှောက် သန္တရာ။” ။၈၄၇ ခုစွဲ၊ စစ်ကိုင်းမြို့၊ ရတနာ စေတီ ကျောက်စာ၊ ၁၈။

ထုတ်နုတ်ချက်(၁)၊ (၂)၊ (၄)တို့တွင် ‘သံပရာ၊ သံဖရာ’ ဆိုသည်တို့မှာ လူယောက်ျား၊ မိန်းမတို့၏အမည်များဖြစ်၍နေသော်လည်း၊ ယင်းအမည်များ ကို ‘သံပရာ၊ သံဖရာ’ ဟုရေးခေါ်သော ချဉ်သီးကိုစွဲ၍ မှည့်ခေါ်ခဲ့ရာသည်။ ထုတ်နုတ်ချက်(၅)၊ (၆)တို့တွင် ယင်းအသီးကို ‘သံပြာ၊ သံဖရာ၊ သန္တရာ’ ဟုရေးခေါ်လျက်ရှိသည်မှာထင်ရှားပေသည်။

အရေးများကိုစဉ်လိုက်သော် ‘သံပရာ၊ သံပြာ’ တို့သည်အစောဆုံး၊ ‘သံဖရာ’ သည်အလယ်အလတ်၊ ‘သန္တရာ’ သည် နောက်ဆုံးပေါ်ဟု ရ၏။ မည်သည့် ကျောက်စာ၌မျှ ‘သံပရာ’ ဟုသောအရေးကိုမတွေ့ရသည်မှာမှတ်သားဖွယ်ပင်။

စကား၏မူလကိုရှာကြဦးစို့။ ယင်းချဉ်သီး၏ အမည်ရင်းမြစ်ကို ရှေးဦးစွာ စဉ်းစားခဲ့သူမှာ ဒုတိယ ကျော်အောင်စံထားဆရာတော်ဖြစ်သည်။ ဝေဟာ ရတ္တပကာသနီ၊ ‘ရာ’ အကြောင်းအောက်၌၊ ‘သံပရာ၊ သန္တရာ’ ဟုအရေး နှစ်မျိုးပြ၍၊ ‘သံနှင့်မအပ်မရာ’ သောကြောင့် ‘သံပရာ၊ သန္တ’ အမည်ရှိသူ၏

ရာခင်း၌ အစပြု၍စိုက်ပျိုးခဲ့သောကြောင့် ‘သမ္ဘရာ၊’ သို့တည်းမဟုတ် အနက် မရှိအမည်မျှသာဟူ၍၊ သုံးမျိုးပင်ဆရာတော်ကြံဆသည်။

ဝေါဟာရတ္ထဘေဒကျမ်း၌၊ မောင်းထောင်း ဆရာတော်က ‘သမ္ဘရာ’ဟု ရေးပြီးလျှင်သံသကြိုင်-ပါဠိဘာသာ ‘ဇန္တိရ၊ ဇန္တလ’ မှ ‘သမ္ဘရာ’ သက်လာ သည်ဟူပြဆိုခဲ့သည်။

ဝေါဟာရလိနတ္ထဒီပဏီ၌၊ လှသင်းအတွင်းဝန်မင်းကလည်း ‘သမ္ဘရာ’ ဟုပင်ရေး၍၊ ပါဠိဘာသာ ‘ဇန္တိရ’ ပုဒ်သက်ဟုပင်ယူဆသည်။

ပါဠိအဘိဓါန်တို့၌ ဇန္တ၊ ဇန္တိ၊ ဇမ္ဗိရ’ ပုဒ်တို့ကို ‘ရှောက်၊သံပရာ’ ဟော ဟုမြကြသည်။ဆာမိနိယာ မိနိယာ ဝိလျံရေးသံသကြိုင် အဘိဓါန်ကြီး၌သော် ‘ဇမ္ဗိရ၊ ဇန္တိရ’ ဟူသောအရေးနှစ်ရပ်ကိုအတူ၊ ‘ရှောက်၊ သံပရာ’ ဟောချည်း ဟုပြသည်။

အဆိုအရပ်ရပ်တို့ကိုခြုံ၍ ဆင်ခြင်သော်၊ သံသကြိုင်ဘာသာ ‘ဇမ္ဗိရ၊ဇန္တိရ’ ပုဒ်တို့သည်မူလဖြစ်၍၊ယင်းတို့မှပင် မြန်မာဘာသာ ‘သံပရာ၊သံဖရာ၊သမ္ဘရာ’ တို့သို့ သက်လာသည်ယူသင့်၏။ မြန်မာဘာသာ၌ ရှေးဦးစွာ ‘ဇမ္ဗိရ’ ပုဒ်ကို မြန်မာနည်းအတိုင်းဖလှယ်၍ ‘သံပရာ’ ဟုရေးခေါ်ခဲ့သည်။ နောင် ‘ပုရှာ’ကို ‘ဖုရား’ သို့ပြောင်းလဲ ရေးခေါ်သည့်နည်းတူ၊ ‘သံပရာ’မှ ‘သံဖရာ’ သို့ပြောင်းလဲ ရေးခေါ်ခဲ့သည်။ ထို နောက်အင်းဝခေတ်သို့ ရောက်သောအခါ၊ ယင်းစကား သည် သံသကြိုင်-ပါဠိအခေါ် ‘ဇန္တိရ’ ပုဒ်ရင်းကိုထောက်၍ ‘သမ္ဘရာ’ဟုရေး ခေါ်လာသည်။ ထို့ကြောင့် ဤ ‘သံပရာ၊ သံဖရာ၊ သမ္ဘရာ’ဟူသောအရေးသုံး မျိုးအနက်၊ မည်သည့် အရေးနောက်သို့ပင် လိုက်သည်ဖြစ်စေ၊ သူ့အက္ခရာ ဖလှယ်နည်း၊ ပြောင်းလဲနည်းနှင့်သူ၊သင့်သည်ဟု ဆိုရမည်ဖြစ်သည်။ ‘သံပရာ’ ဟူသော ယုဒသန်၏ မြန်မာ- အင်္ဂလိတ် အဘိဓါန်ရေးနည်းသို့လိုက်ခြင်းကို သော်မသင့်ဟုဆိုရာသတည်း။

၉၇။ သရဘူ၊မကိုဋ်၊လည်မာ၊ဗယက်

အင်းဝခေတ်ကဗျာအဖွဲ့အနွဲ့တို့တွင် ‘သရဘူ၊မကိုဋ်၊လည်မာ၊ဗယက်’ ဆို သောစကားများကို အနှံ့အပြားပင်တွေ့ရသည်။ ‘သရဘူ’ ကိုအချို့နေရာတို့ ၌ ‘သရဖူ’ ဟုလည်းရေးသေးရာ မှားသည်ဟုမဆိုသာ၊ သို့ရာတွင် ပုဒ်ရင်းနှင့် အနည်းငယ် အလှမ်းကွာ၍သွားသည်။

သရဘူ သည်သံသကြိုင်ဘာသာ ‘(ဓိရဘူဇာ) (ယိရဘူရှုဏ) ပုဒ်သက် ဖြစ်သည်။ ယင်းစကားတွင် ပထမပုဒ် ‘ဓိဒ္ဒ’ (ယိဒ္ဒ) အနက် ‘ဦးခေါင်း’ ဟော ‘ဘူဇာ’ (ဘူရှုဏ) ၏အနက်တန်ဆာဆင်ခြင်း၊ လှပစွာဆင်မြန်းခြင်း’ ဟော၊ ပုဒ်တရလုံး၏အနက် ‘ဦးခေါင်း တန်းဆာ’ ဟောဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် မည် သည့် ဦးခေါင်းတန်းဆာကိုမဆို ‘သရဘူ’ ဟုခေါ်နိုင်ရာသည်။ သို့ရာတွင် စင် စစ်အားဖြင့်သော် မင်းတို့၏ဦးဆောင်း မကိုင့် ကိုသာ ‘သရဘူ’ ခေါ်ဆိုလေ့ ရှိသည်။

‘မကိုင့်’ ပုဒ်သည်ကား၊ သံသကြိုင်ဘာသာ ‘မကုဋ၊ မုကုဋ၊’ ပါဠိဘာသာ ‘မကုဋ’ ပုဒ်သက်၊ ‘ရှင်ဘုရင် မိဖုရားနှင့်နတ်သကြားဘို့ဆောင်းလေ့ရှိသော အချွန်အတက်ပါသည့် ဦးဆောင်း၊ ဦးခေါင်းတန်ဆာ’ ဟောဖြစ်သည်။ ထို့ ကြောင့် မင်းဆင်းရဲသား နတ်လူ မဟုတ်သုံး၊ မည်သည့် ပုံပန်းရှိ ဦးခေါင်းတန် ဆာကိုမဆို ‘သရဘူ’ ဟုခေါ်ဆိုနိုင်ရာ သော်လည်း၊ ကြီးမြတ်သူတို့သာ သုံး လေ့ရှိ၍ အချွန်အတက်ပါသော ဦးခေါင်းတန်ဆာကိုသာလျှင် ‘မကိုင့်’ ဟု ခေါ်သင့်ကြောင်း ခွဲခြားမှတ်သားရာသည်။

‘လည်မာ’ ကိုကဗျာပုံနှိပ်မှုဟောင်းတို့၌ ‘လည်မှာ’ ဟုမှားယွင်းရေးလျက် ရှိသည်ကများသည်။ အကြောင်းမှာ ‘လည်မာ’ တွင် ‘မာ’ ပုဒ်၏ ရင်းမြစ်နှင့် အနက်ကိုစာတည်းများမရိပ်မိသောကြောင့်ဖြစ်သည်။ ‘လည်မာ’ တွင် ‘လည်’ ပုဒ်မှာ မြန်မာစကားဖြစ်သော်လည်း၊ ‘မာ’ ပုဒ်မှာ မွန်ဘာသာတွင် ‘ကွဲ၊ စမဲ (စွဲ)၊ တမဲ (တွဲ) လမဲ (လွဲ)’ ပုဒ်တို့တွင် ‘တွဲလွဲဆွဲ၊ တွဲလောင်း ဆွဲ’ ဟော ‘မဲ’ ပုဒ်သက်ဖြစ်လေသည်။ ထို့ကြောင့် ‘လည်မာ’ ၏အနက် ‘လည်ဆွဲ၊ လည်ဆွဲတန်ဆာ’ ဟူ၏။ ကျောက်စာအရေးသာကဗျာများမှာ-

၁။ “ရောင်ထင်ချက်ချက်၊ ဗယက်လည်မာ၊ တန်ဆာဆင်ပြီ” ။ ၈၀၄ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ တက်နွယ်ကျောင်း ကျောက်စာကျော၊ ၁၉၊ ၁၀။

၂။ “ရွှေလည်မာလည် တသိန် ထိုက်၏” ။ ၈၀၀ခုစွဲ၊ စစ်ကိုင်းမြို့၊ အနန္တသူရိယကျောင်း ကျောက်စာ၊ ၂၂။

၃။ “ရွှေဖြင့် ပြီးသော ဘယက်လည်မာ၊ ဒွါဒရာ ခါးကြိုး၊ ချူမျိုးသျှက် ဆိုင်း” ။ ၁၀၁၁ခုစွဲ၊ စစ်ကိုင်းမြို့၊ ရာဇဇေယျစာကျောက်စာ၊ ၃၇။

ကျောက်စာတို့တွင် ‘လည်မာ’ ဟုရေးသည်ကို သတိပြု၍၊ ‘လည်မာ’ ဆို သည်မှာလည်း၊ ယင်းနှင့် တွဲဖက်ဆိုလေ့ရှိသော ‘ဘယက်’ ဝါ၊ ‘ဗယက်’ ကဲ့သို့၊ ‘လည်၌ဆွဲဆင်သောတန်ဆာ’ ပင်ဖြစ်ကြောင်း မှတ်သားရာသည်။

ယခု ‘ဘယက်’ ဟုအရေးများ၍၊ ကျောက်စာ ထုတ်နှုတ် ချက်တို့တွင် ‘ဖယက်၊ ဘယက်’ ဟုနှစ်မျိုးပင်အရေးတွေ့ရသောပုဒ်၏မူလကိုသော်၊ အခြား မည်သည့်ဘာသာတို့၌မျှ နီးစပ်သောပုဒ်များကို ရှာ၍မတွေ့၊ တိဗက်ဘာသာ တခုတည်း၌သာ ‘ဗေရက်’ ဟုရေး၍ အင်္ဂလိပ်ဘာသာအားဖြင့် ‘fillet’ ဟု အနက်ပေးထားသောပုဒ်ကို တွေ့ရသည်။ Fillet ကိုမြန်မာ ပြန်သော် ‘ခေါင်း စည်းကြိုး၊ ပန်း (ဆံပင်) စည်းကြိုး၊ ဖဲကြိုးပြား၊ အသွယ်အပျောင်း၊ အပတ် အရစ်’ ဟု၍ရ၏။ ယင်းစကားကိုပင် မြန်မာတို့ကခေါင်း၌ပတ်ရစ်သော အဆင် တန်ဆာတို့မှ၊ လယ်၌ဆွဲဆိုင်းပတ်ရစ်သောအဆင်တန်ကာ၊ အသွယ်အပျောင်း တို့သို့၊ ချဲ့ထွင်သုံးစွဲခဲ့သည်ဟုထင်ဖွယ်ရှိသည်။ ထို့ကြောင့်ယင်းပုဒ်ကို ‘ဗယက်’ ဟုရေးခြင်းသည် အသင့်ဆုံးဟု ဆိုရာ၏။ ‘ဖယက်’ မှာ ရှေးအရေးဖြစ်၍၊ ‘ဘယက်’ ဟူသောအရေးတွင် ‘ဘ’ ပုဒ်မှာမြန်မာသုံးပျဉ်းရင်း မဟုတ်ချေ။ မြန်မာတို့သည်အာရှတိုက်အလယ်ပိုင်း၌ တိဗက်လူမျိုးများနှင့် အတူနေထိုင် စဉ်ကပင်၊ ယင်းတန်ဆာကိုဆင်ခြိန်းခဲ့၍၊ ယင်း ‘ဖရက်၊ ဝါ၊ ဗယက်’ ဟူသော အခေါ်ကိုသုံးစွဲခဲ့သည်ဟုယုံကြည်ဖွယ်ရှိသတည်း။

၉၀။ သုခမိန်

သုခမိန် ဆိုသော စကားသည်၊ မြန်မာဘာသာ၌ ဖုရား၊ တရား ဆိုသော စကားများကဲ့သို့ပင်၊ လွန်စွာရှေးကျ၍၊ အသုံးလည်းအလားတူ တွင်ကျယ်ခဲ့ သော စကားဖြစ်သည်။ ယင်း၏အပေါင်းလက်သုံး အနက် ပညာရှိ၊ ပညာတ ဟူသည်ပေါ်လွင်ထင်ရှားသလောက်၊ ယင်း၏ အစိတ်အစိတ်သော ပုဒ်တို့၏ ရင်းမြစ်နှင့် အနက်တို့မှာ တိမ်မြုပ်ပျောက်ကွယ်၍နေသည်။ ယင်း၏ ရင်းမြစ် နှင့် ဗျူပတ်ကိုရှာကြရာ၌ သုခတသီများလက်လျှော့ရမည်ကဲ့သို့ရှိခဲ့၏။ စကား ၏ ပုံပန်းမှာမွန်သဏ္ဍာန်၊ မွန်ဟန်ထွက်လျက်ရှိ၏။ ‘မဟာသမိန်၊ သမိန်ပရမ်း’ ဆိုသော မွန်သက်စကားများလည်းမြန်မာဘာသာတွင်းသို့ ရောက်လျက်ရှိ၏။ သို့ဖြင့် ပညာရှိ ဟော သုခမိန် နှင့် နီးစပ်သည့် ပုဒ်များကို မွန်ဘာသာ အဟောင်းအသစ်တို့၌ မွှေနှောက်ခြောက်ခြားရှာဖွေကြရာ၊ အမွေမျှမမြင်ရသ လောက်ပင်ရှိချေ၏။ အချို့သုတေသီတို့သည်လည်း ပါဠိနယ်ဖက်သို့လှည့်ကာ သုခမိန် နှင့် ဆင်တူအောင် သုခမိန် ဟူသောပုဒ်ကို ဖန်တီးကြကုန်၏။ ‘သုခံ၊ ချမ်းသာကို၊ မိနာတိ၊ တိုင်းထွာထောက်လှမ်း၏။’ ဟု အနက်ရှိသဖြင့် ပုဒ်တို့

သည် အသံချင်းနီးစပ်သယောင်ယောင်ရှိသော်လည်း အနက်ချင်း၌သော်ကား ကွာခြားလှပါသည်ဟုဆိုရာ၏။ သုခမိန ဟူသော ပုဒ်ကိုလည်း ပါဠိစာပေတို့ ၌ မတွေ့ရ။ ယင်းမှာလုပ်ပါဠိ၊ လုပ်စကားသာဖြစ်သဖြင့်၊ ကြိုးစားချက်မှာ အောင်မြင်သည်ဟုဆိုရန်ခဲယဉ်းချေ၏။ သုခမိန မှ သုခမိန် သက်ခဲအံ့သည် ဟူသော ထင်မြင်ချက်ကိုလည်းမည်သူမျှ ထောက်ခံ လက်ခံ နိုင်ဖွယ်ရာမရှိဟု ဆိုရာ၏။

ကျွန်ုပ်တို့လည်း သုခမိန် ၏ ဗျူဟာကို ဖော်ထုတ်ရန် ရည်ရွယ်ချက် ရှိခဲ့ သည်မှာ ကြာမြင့်ခဲ့လှပေပြီ။ မကြာသေးမီကပင် သုခမိန် သည် မွန်စကား သက်ဖြစ်ရမည်ဟု စွဲမှတ်ကာ ရှေးမွန်၊ ခေတ်လတ်မွန်၊ ခေတ်သစ်မွန်တို့၌ပိုက် စိတ်တိုက်၍ ရှာဖွေပြန်ရာ နီးစပ်သည်ဟု ထင်ဖွယ်ရှိသော ပုဒ်နှစ်ခုကိုတွေ့ရ သည်။ ယင်းတို့မှာ ‘သိမြင်ခြင်း၊ နားလည်ခြင်း’ ဟော ဝမြင် ပုဒ်နှင့်၊ ‘ရဲရင့် ခြင်း၊ စွန့်စားခြင်း’ ဟော ‘ဝိုင်’ (ကမောင်) ပုဒ်တို့ဖြစ်ကြသည်။ ဤတွင် လည်း အသံနှင့် အနက်တို့၌ နီးစပ် သယောင်ယောင် ရှိသည်ဟု ဆိုရမည်ဖြစ် သော်လည်း အတော်တော့ကွာလွမ်းသေးသည်ပင်ဖြစ်၏။ မွန်ဘာသာ၊ မွန် မှုတို့၌ ကျွမ်းကျင်သော မွန်သုတေသီတို့နှင့်တိုင်ပင်ကြည့်ရာ၊ ယင်းတို့ကလည်း ကျေနပ်ခြင်း မရှိချေ။ ဝမြင် ပုဒ်သည် သိနားလည်ခြင်း ကိုသာဟော၍၊ ပညာရှိ ကိုမဟော၊ ဝိုင် ပုဒ်ကလည်း စစ်သည်သူရဲ တို့နှင့် စပ်လျဉ်း၍သာ သုံးသည်။ ပညာရှိ တို့နှင့် စပ်လျဉ်း၍ မသုံးကြောင်း မိန့်ဆိုကြသည်။ သို့ဖြင့် မိမိကျက်စားလေ့ရှိ၍၊ မိမိအားများစွာသော ကတ်သတ်ခက်ခဲသည့် နေရာ တို့၌ အထောက်အပံ့ ပေးခဲ့သည့် တိဗက်-မြန်မာဘာသာနယ်သို့ ဦးလှည့်၍ မွှေးနွား ပြန်ရာ၊ သင့်သည်ဟုထင်ဖွယ်ရှိသော သုခမိန် ဗျူဟာဆောင်ပုဒ် များကိုတွေ့ရသည်။ ယင်းတို့ကိုမတင်ပြမီအရေးသမိုင်းကို ရှေးဦးစွာတင်ပြရန် အမြဲလိုအပ်သည် အတိုင်း သုခမိန် ၏ အရေးသမိုင်းကိုတင်ပြပါမည်။

(၁)။ “သုခမိန်သိရေကံ ၁။ ဖြူကိုင်သူခမိန် ၁ ယောက်။” ။ ၅၆၃ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ သင်ကြီးညောင်အုပ်ကျောက်စာ၊ ၁၁၊ ၁၂။

(၂)။ “ထိုင်ရှင်ကြာပါသော သိပါသော မန္တိဆရွာ သုခမိန်ကြီး ၅ ယောက်။” ။ ၅၇၅ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ သင်လျင်အိုကပ်သင်ချင်ကျောက်စာ ၆၊ ၇။

(၃)။ “သုခမိန်မလောင်ကိုင်မိယ်သောလေ၊ မလောင်ဟူအော်။” ။ ၅၇၉ ခုလောက်တွင်ထိုး၊ ပုဂံမြို့၊ မင်းအနန္တသူ(လေးမျက်နှာဖုရား) ကျောက်စာ၊ အလယ်ကျောက်တိုင်ငယ်၊ အရှေ့မျက်နှာ၊ ၃၂၊ ၃၃။

(၄)။ အရွာသယံဇာတနှင့်၊ လူသုခမိန်၊ ဓမ္မဘဏ္ဍာကို၊ ဝယ်စိယ် ရှယ်ရသော လယ်ကာ ၃၃၀။” ။ ၆၀၆ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ သျှင်မဟာကဿပ ကျောက်စာ၊ ၁၇။

(၅)။ “သံပျင်ကလန်သုဇတ် ဟုရာသမာ သုခမိန် အတောင်ရှယ်မူဆိုဝ် ပိုင်များပင်သိပါမြင်ပါ၏။” ။ ၆၂၆ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ စောလှဝန်း ဗုရား ကျောက်စာ၊ ၁၉၊ ၂၀။

သုခမိန် ဆိုသော စကားကိုပုဂံခေတ်ထိုးကျောက်စာတို့တွင် အနှံ့အပြား အမြောက်အမြားပင်တွေ့ရသည်။ ယင်းတို့အနက်မှ အနည်းငယ်များလာက်ကို သာအရေးနှင့် အသုံးဘို့ကို အကဲခတ်နိုင်ရန် တင်ပြလိုက်ပါသည်။ ယင်း သာဓကအားလုံးတို့တွင် သုခမိန် ဆိုသည်မှာ ပညာရှိ၊ ပဏ္ဍိတ ဟော ဖြစ်ကြောင်း ရိပ်မိနိုင်ပါသည်။ ဤအနက်ဖြင့် ထို့ထက်ပေါ်လွင်စွာ သုံးလျက်ရှိသော သာဓကများကိုလည်း အခြားနေရာ၊ အခြား ကဗျာစာပေတို့၌ တွေ့ရပါလိမ့်မည်။ ထုတ်နုတ်ချက်(၁)နှင့်(၅)တို့တွင် သုခမိန် အား သုခမိန် ဟု ရေးသည်တို့ကို အထူးသတိပြုသင့်သည်။ ဤအရေးသည် သုခမိန် ၏ဗျူဟာကို ရှာရာ၌ သော့တချက်ပင်ဖြစ်သည်။

သုခမိန် တွင် ရှေ့ပုဒ် သု မှာ သူ ပုဒ် သက်ဖြစ်သည်။ ထိုနည်းတူစွာပုဂံခေတ်ထိုးကျောက်စာတို့တွင် သူကြီး ကို သူကြီး၊ သူတော် ကို သုတော်၊ သူတို့ ကို သုတို့ ဟုရေးသည့် သာဓက အများပင်ရှိသည်။ သူ နှင့် သု တို့တွင်သာ မက မူ နှင့် မှ ပုဒ်တို့တွင်လည်း၊ မူ ကိုလိုအပ်သော နေရာတို့၌ မှ ဟု များစွာသော နေရာတို့၌ ရေးလျက်ရှိသည်။ ထို့ကြောင့် သုခမိန်၊ သုခမိန် ပုဒ်ဘို့တွင် သု၊ သူ သည် တပုဒ်၊ ခမိန် သည်တပုဒ်ဟု ရှေးဦးစွာ ပိုင်းခြားရာ၏။ ဤသို့ပိုင်းခြားလိုက်သော် သု၊ သူ သည် လူ၊ ပုဂ္ဂိုလ် ဟောဖြစ်ကြောင်းလွယ်ကူစွာသိမြင်နိုင်တော့၏။

ခမိန် ပုဒ်ကိုတဖန်စိစစ်ပြန်သော် ခ တပုဒ်၊ မိန် တပုဒ်ဖြစ်ကြောင်းတွေ့ရပြန်၏။ ယင်းနှစ်ပုဒ်တွင် ခ ပုဒ်တခုတည်းသည် ပညာရှိ၊ ပဏ္ဍိတ ဟောဖြစ်ကြောင်း တိဗက်ဘာသာ၌ ရှေးဦးစွာတွေ့ရ၏။ ထိုအချက်ကို အခြားဘာသာ အချို့တို့က ထောက်ခံလျက်ရှိကြ၏။

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ တိဗက်	မိခယ်	တတ်သိ၊ ကျွမ်းကျင်၊ ပညာရှိ၊ သုခမိန်
၂။ ကချင်	ဂတ်	လိမ္မာ၊ ပါးနပ်၊ ကျွမ်းကျင်။

မြန်မာစကားအဖွင့်ကျမ်း

ဘာသာ	စကား	အနက်
၃။ ပေါင်းရှေ့ချင်း	ငါငယ်၊	တတ်သိ၊ မြင်မြော်။
၄။ အဗောမိရီ	ကိန်၊ ကေန	၎င်း
၅။ မိကီရ်	ကေန	၎င်း
၆။ ဒဖလာ	ချေန	၎င်း
၇။ တရုတ်	ကုအေ(ခေတ်)၊ ကဘက်(ရှေး)	၎င်း

ဖော်ပြပါပုဒ်တို့အနက် တိဗက်ဘာသာတွင် **မိခမ်** ဟုရေး၍၊ **ခ၊ ခမ်** ဟု အများအားဖြင့် ရွတ်ဆိုသော ပုဒ်သည်။ မြန်မာဘာသာ **ခမိန်** တွင် **ခ** ပုဒ် နှင့် အသံ၊ အနက်နှစ်ချက်စလုံး၌ ထင်တူမျှကျလျက်ရှိသည်။ ထိုအချက်ကို ကချင်နှင့်ချင်းဘာသာတို့က ထက်သန်စွာထောက်ခံပြန်သည်။ တိဗက်ဘာသာ **မိခမ်** မှ ကချင်ဘာသာ **ဂတ်** သို့ တိုက်ရိုက်သက်ခဲ့ဟန်ရှိသည်။ **က၊ခ၊ဂ** ပုဒ် တို့နှင့် **င** ပုဒ်တို့မှာလည်း ဝင်တူဖြစ်သဖြင့် အချင်းချင်းပြောင်းလဲ တတ်သည် သာဖြစ်သည်။ မြန်မာဘာသာ၌ပင် **ကော** နှင့် **ငေါ**၊ **ကော်** နှင့် **ငေါ**၊ **ခေါ** နှင့် **ငေါ**၊ **ကုန်း** နှင့် **၎န်း** (၎က်)တို့သံပြောင်း သံလဲသာဟုယူသင့်သည်။ ထို့ နည်းတူစွာ 'ကချင်၊ ကရင်၊ ကလေး' ဆိုသည်တို့၌ **က** ပုဒ်တို့သည် **င**၊ အနက် **င** ပုဒ်နှင့်အလဲအလှယ်မျှဖြစ်သည်ကိုလည်း ဆိုခဲ့ပြီ။ 'မြေ၊ နေရာ၊ အရပ်' ဟော **ခမ်း** (သင်ခမ်း) နှင့် **ငမ်း** (ငမ်းစွန်) ပုဒ်တို့မှာလည်း အလားတူအလဲအလှယ် ဟုယူရာ၏။ ယင်းတို့၏ ပုဒ်ပြောင်းများဖြစ်သော **ခန်း** (စခန်း၊ တိုင်းခန်း) နှင့် **ငန်း** (လုပ်ငန်း) တို့မှာလည်း သဘောတူပင်ဖြစ်သည်။ အပြန်အလှန် အားဖြင့် **တောင်ငူ** ကို **တောင်ဂူ** ဟု ခေါ်ဆိုခြင်းလည်း ရှိသည်။ ထို့ကြောင့် ချင်း ဘာသာ 'တတ်သိ၊ မြင်မြော်' ဟော **ငါငယ်** ပုဒ်တို့သည်လည်း တိဗက်၊ ကချင်၊ မြန်မာဘာသာ **ခမ်၊ ဂတ်၊ ခ၊** ပုဒ်ပြောင်း ဖြစ်သင့်သည်။ ရှေးတရုတ် ဘာသာ **ကဘက်** ပုဒ်သည်လည်း အသံ၊ အနက်တို့၌ ယင်းပုဒ်နှင့် လွန်စွာ နီးစပ်နီးရင်းသည်ဆိုရာ၏။ ကချင်ဘာသာ **ငယ်** ပုဒ်မှာ၊ အဗောမိရီ၊ မိကီရ်၊ ဒဖလာဘာသာ **ကေန၊ ချေန** ပုဒ်တို့သို့ ပြောင်းလဲ နိုင်ပြန်သည်။ ထို့ကြောင့် မြန်မာဘာသာ **ခမိန်** ပုဒ်တွင် **ခ** ပုဒ်သည် 'တတ်သိ၊ ကျွမ်းကျင်၊ ပညာရှိ၊ ပဏ္ဍိတ' ဟော ဖြစ်ကြောင်းကောင်းစွာပေါ်ထွက်လျက်ရှိချေသည်။

ခမိန် တွင် **ခ** ပုဒ်သည်သာ ကျွန်ုပ်တို့အဖို့ လွန်စွာခဲယဉ်းကတ်သတ်လျက် ရှိပြီးလျှင်၊ မမြော်လင့်သည့်နေရာမှ ထွက်ပေါ်လာသည်။ ယင်းပုဒ်ကို တွေ့ရ ပြီးသည်နှင့် တပြိုင်နက် **မိန်** ပုဒ်မှာ ကျွန်ုပ်တို့အဖို့ရှင်းပြီးလင်းပြီး၊ ကျွန်ုပ်တို့၏ **မှည့်** ကပ်ချပ်တွင်၊ တိဗက်ဘာသာ **မှည့်၊ ရင်း၊ ရှမ်း** ဟော **ခမိန်** ပုဒ်နှင့်တကွ

အခြားမိတ်တူ ပုဒ်များကိုမှတ်သားထားပြီးဖြစ်သည်။ ဤ သို့ မှတ် သား ထား သည်တို့မှ တင်ပြရမည်ဆိုသော်—

ဘာသာ	စကား	အနက်
၁။ တိဗက်	သ်မိန်	မှည့်၊ရင့်၊ရွမ်း
၂။ စိယင်ချင်း	မိန်	၎င်း
၃။ လခဲရ်ချင်း	မိန်	၎င်း
၄။ ပေါင်းရှေ့ချင်း	မှိန်	မှည့်၊ရင့်၊ကျက်၊နပ်၊
၅။ သိန်းဖေ၀ါ	မိန်	မှည့်၊
၆။ ကချင်	မျှိန်	၎င်း
၇။ အဗောမိရီ	မိန်	၎င်း
၈။ ရှိုက်ယင်မိရီ	မိန်	၎င်း
၉။ မိကီရ်	မေန်	၎င်း
၁၀။ မရူ	မင်	၎င်း
၁၁။ လခဲရ်ချင်း	မှင်၊မဲ	၎င်း
၁၂။ မုဆိုး	မေ၊မဲ	၎င်း
၁၃။ လိစု	မိ	၎င်း
၁၄။ တင်ခုလ်နာဂ	ခမိန်၊မိန်	မှည့်၊ရင့်
၁၅။ အင်္ဂါမိနာဂ	မေ	၎င်း
၁၆။ မိုရှင်နာဂ	အမွှိန်	၎င်း
၁၇။ ကရင်	မိ	၎င်း
၁၈။ ဗိုဒိုကချာရီ	မုန်၊မိန်	၎င်း
၁၉။ ဗိုဒိုချူတိယာ	မု	၎င်း
၂၀။ မွန်	လမုဟ်	၎င်း

ဤမျှကျယ်ပြန့် ညီညွတ်သော ထောက်ခံမှုကို လွန်စွာရခဲသည်။ မြန်မာ ခေတ်သုံးစကား မှည့် နှင့် အနီးစပ်ဆုံးပုဒ်မှာ၊ လခဲရ်ချင်းဘာသာ ‘မှင်’ နှင့် ပေါင်းရှေ့ချင်းဘာသာ ‘မှိန်’ တို့ဖြစ်၍၊ ရှေးမြန်မာစကား ‘မိန်’ နှင့် နီးစပ် နီးရင်းသည့် ပုဒ်တို့ကိုသော်တိဗက်ဘာသာ ‘သ်မိန်၊’ စိယင်ချင်း၊ လခဲရ်ချင်း၊ သိန်းဖေ၀ါကချင်၊ အဗောမိရီ၊ ရှိုက်ယင်မိရီ၊ ဗိုဒိုကချာရီဘာသာ ‘မိန်’ ပုဒ်တို့ ဖြစ်သည်။ ပေါင်းရှေ့ချင်းဘာသာတွင် ‘မှိန်’ ၏အနက် ‘မှည့်၊ ရင့်’ ဟု သာ မက၊ ‘ကျပ်၊နပ်’ ဟောလည်းဖြစ်သည်မှာ၊ ‘မှည့်ရင့်ခြင်း’ နှင့် ‘ကျပ်နပ်ခြင်း’ တို့မှာ တစိတ်တဒေသအားဖြင့် သဘောခြင်း တူညီသော ကြောင့် ဖြစ် သည်။

ယင်းပုဒ်အားလုံးတို့ကိုထောက်သဖြင့် ‘ခမိန်’ တွင် ‘မိန်’ ပုဒ်မှာ ‘မှည့်၊ရင့်’ ဟောဖြစ်ကြောင်း ကောင်းစွာယုံကြည်ရာ၏။ ထို့ကြောင့် ‘ခမိန်’ ပုဒ်တွင် ‘ရင့်မှည့်သော ပညာရှိ၊ ပဏ္ဍိတ’ ဟုလွန်စွာမှ နှစ်သက်မြတ်နိုးဖွယ် ကောင်းသော အနက်ပေါ်ထွက်လျက်ရှိချေ၏။

‘သူ၊ သု’ နှင့် ‘ခမိန်’ ပုဒ်တို့ကိုစပ်လိုက်သော် ‘သူခမိန်၊ သုခမိန်’ ပုဒ်သည် ‘ရင့်မှည့်သောပညာရှိသူ၊ ရင့်မှည့်သော ပဏ္ဍိတဖြစ်သူ’ ဟု မြန်မာစာတို့၌ အမြဲရည်ရွယ်ခဲ့သော အနက်ကို ဆောင်လျက်ရှိသည်ကိုတွေ့ရပေ၏။

‘သူခမိန်’ တွင် ‘သူ၊ သုခ’ ပုဒ်တို့က အချို့ သုတေသီတို့အား ပါဠိဘာသာဖက်သို့ဆွဲဆောင်ခဲ့သည်။ ‘ခမိန်’ ပုဒ်က အချို့တို့အား မွန်ဘာသာဖက်သို့ ဆွဲဆောင်ခဲ့သည်။ ယခုလို တိဗက်-မြန်မာဘာသာ အတွင်း၌ပင် ယင်း၏ရင်းမြစ်နှင့် ဗျူဟာများ ထွက်ပေါ်လာသော အခါ၊ ကျွန်ုပ်တို့ကိုတိုင် အံ့အားသင့်ခဲ့ရသည်။ တိဗက်ဘာသာသည် မြန်မာဘာသာအား ဤနည်းနှင့်အံ့အားသင့်လောက်အောင်ပင် ‘ဖုရား၊ကျေးဇူး၊ ပြာသို’ စသောများစွာသော ပုဒ်တို့တွင် ကျေးဇူးပြုခဲ့သော်လည်း၊ ဤပုဒ်၌ ကျေးဇူးပြုခြင်းသည် ကျွန်ုပ်တို့အဖို့ မမြော်လင့်ဆုံး ဖြစ်ခဲ့ပေသတည်း။

၉၉။ ဟာန်ဗူ၊ဟေန်ဗို၊ဟျန်ဗိုဝ်၊ယျန်ဗိုဝ်၊ သင်ဖပ်၊သဘော်

ယခုခေတ်ဝယ် မြစ်ကြောင်းတို့တွင်သာမက၊ ပင်လယ် သမုဒြားတို့သို့ပါ ကူးရောက်ဖြတ်သန်းသွားလာနိုင်သောလှေကြီး၊ နာဝါကြီးတို့ကို ခေါ်သည့် ‘သဘော်’ (သင်းဘော) ဟူသောအရေး အခေါ်စကား၏ ရင်းမြစ်အနက်တို့ကို၊ စူးစမ်းထောက်လှမ်းကြည့်သောအခါ၊ လွန်စွာ စိတ်ပါဝင်စားဖွယ်ကောင်းကြောင်းတွေ့ရသည်။ ယင်းစကားကိုမြန်မာတို့သည် ပသျူးလူမျိုးတို့ထံမှရ၍၊ ပသျူးအနွယ်ဝင်လူမျိုးတို့နှင့် ခမယ်၊ ယိုးဒယားစသောပသျူးတို့နှင့် ရင်းနှီးဆက်ဆံခြင်းရှိသည့်လူမျိုးတို့၏ ဘာသာတို့တွင်လည်း၊ ‘သဘော်’ နှင့်မိတ်တူစကားများကိုတွေ့ရကြောင်း ခေတ်သုတေသီတို့တင်ပြ ဟောပြောရေးသားခဲ့သည်။ သို့ရာတွင်ကျွန်ုပ်တို့ကိုတိုင် သုတေသန ပြုကြည့်သောအခါ၊ ယင်းစကားကို မြန်မာတို့သည် ပသျူးလူမျိုးတို့ထံမှ ရကောင်း ရယူနိုင်ဖွယ်ရာ

ရှိသော်လည်း၊ ယင်းစကား၏မူလမှာ ပညာနွယ်ဝင် ဘာသာတို့မှ မဟုတ်၊ တရုတ်ဘာသာမှသာလော့ဖွယ်ရာရှိ၍၊ ထိုတရုတ်ဘာသာ ပင်ရင်းမှပင် ပုဂံခေတ်၊ အစောဆုံးမှအနှောင်းဆုံး ကျောက်စာတို့ဝယ်၊ ‘ဟန်ဗူ၊ ဟေန်ဗို၊ ဟျန်ဗို၊ ယုန်ဗို’ ဟုအရေးအနည်းငယ်မျှစီ ပြောင်းလဲ လျှက်ရှိသော စကားများသည်လည်းဆင်းသက်လာ၍၊ ‘သင်ဘော်’ ဟောပင်ဖြစ်သင့်ကြောင်းတွေ့ရလေသည်။

ပုဂံခေတ်တွင် ‘ဟန်ဗူ၊ ဟေန်ဗို၊ ဟျန်ဗို၊ ယုန်ဗို’ ဟူသောစကားများ ကိုရှာမည်၊ ရပ်မည်အနေဖြင့်သာအများအားဖြင့်တွေ့ရသည်။ ဤသို့တွေ့ရရာ၌လည်း တစ်ရွာ၊ တစ်ရပ်တည်း၏ အမည်ဖြစ်ပုံ မပေ။ ထိုအမည်များဖြင့် အထက်မြန်မာနိုင်ငံ၌၊ ပုဂံအနီးအနားတွင် တရပ်တရွာရှိ၍၊ ပြည်မြို့ အနီးအနားတွင်လည်း အခြား တရပ်တရွာရှိပုံပေ။ အောက်မြန်မာနိုင်ငံ၌ ဒလအနီးအနားတွင် တရပ်တရွာ ရှိပုံပေ။ ပုသိမ်အနီးအနားတွင်လည်း တရပ် တရွာရှိကောင်း ရှိပေဦးမည်။ မည်သည့်နည်းဖြင့်မဆို အထက်မြန်မာနိုင်ငံ၌ ပုဂံမြို့အနီးတွင် တရပ်တရွာနှင့်အောက်မြန်မာနိုင်ငံ သင်ဘော်များထွက်ဝင်နိုင်သည့်နေရာတခုခုတွင်တရပ်တရွာတို့မှာ အနည်းဆုံးရှိကြောင်းကျောက်စာတို့မှပေထွက်ချေသည်။

၁။ သက်မုနလောန် တစ်ရွာဟ်၊ ရပါယ်တစ်ရွာဟ်၊ ဟေန်ဗိုတစ်ရွာဟ်၊ ဣယ်ကျောန်သုံရွာဟ် ယောယွှာရအော်။ (သက်မုနလွန်တစ်ရွာ၊ ရပါယ်တစ်ရွာ၊ ဟန်ဗို တစ်ရွာ၊ ဤကျွန်သုံရွာယူ၍၏)။ ။ ၄၇၄ခုနှစ်လောက်တွင်ထိုး၊ ပုဂံမြို့ရာဇကုမာရကျောက်စာ။

ဂူပြောက်ကြီးစေတီကို ရှေ့ထီးအတွတ်တင်သောအခါ၊ ရာဇကုမာရမင်းသားလှခဲ့သော မိမိ မိခင်၏အမွေခံအဖြစ်ဖြင့် ဖခင် ကျန်စစ်သားမင်းကပေးခဲ့သည့်ကျွန်ရွာ သုံးရွာတို့မှာ အထက် မြန်မာနိုင်ငံ၊ ပုဂံမြို့သို့ အလွယ်တကူ ရောက်နိုင်သော နေရာတို့တွင်တည်ရှိသည်ဟု ထင်ဖွယ်ရှိသည်။ ထိုရွာသုံးရွာတို့အနက် ‘ရပယ်’ ဆိုသည်မှာ ‘ရန်ပယ်’ ဆိုသောစကားမှလာ၍၊ ယခုပုဂံမြို့မြောက်ဖက်၊ မြင်းခြံမြို့အောက်ဖက်၊ ရောဝတီမြစ်၏ အရှေ့ဖက်ကမ်းပေါ်၌ တည်ရှိသော ‘ရပယ်’ ဟုပင်ခေါ်သည့် သင်ဘော်ဆိပ်ရွာကြီးဖြစ်ပုံ ပေါ်သည်။ သက်မုနလွန် ဆိုသည်မှာ ‘သက်’ လူမျိုးတို့နေထိုင်သည့် ‘မုနလွန်’ ရွာဟု အဓိပ္ပါယ်ရှိပြီးလျှင်၊ ‘မုနလွန်’ မှ ယခုသရက်မြို့ခရိုင်၊ မိကျောင်းရဲအထက်၊ မကွေးခရိုင် မင်းလှမြို့အောက် ရောဝတီမြစ် အရှေ့ဖက်ကမ်းပေါ်ရှိ ‘မလွန်’ ဟူသောရွာအမည်သို့သက်လျောသွားလေသလော့ဟုအတွေးတော့ဖွယ်ရှိသည်။

‘ဟေန်ပိုင်’ ဆိုသည်မှာကား ‘သဘော’ ဟု အဓိပ္ပါယ်ရှိသည်ကို အောက်တွင် ဖော်ပြပါမည်။ သို့ဖြင့်ရှေးကသဘောဆိုင်ဟုရာဇဝင်တွင်မှတ်သားခေါ်တွင်ခဲ့ သော၊ ပုဂံမြို့အနီး၊ လောကနန္ဒာ အရပ်၌ပင်၊ ယင်းရွာ ရှိဟန်တူလေသည်။

၂။ ဟန်ပိုင်မနီအရပ်ကွဲသီအပင် ၃၀၀၀၊ (ဟန်ပိုင်မနီအရပ်ကွမ်းသီး အပင် ၃၀၀၀) ။ ၄၀၂ ခုနှစ်ထိုး၊ ပုဂံမြို့ခြင်းကပါ၊ နဂါးရုံစေတီအနီး တွေ့ရှိသော၊ သင်ကြီး ငတိလတ်သင်ကျောက်စာ။

‘ဟန်ပိုင်’ ဟူသော ဤကျောက်စာအရေးသည်၊ ‘ဟေန်ပိုင်’ ဟူသော ရာဇကုမာရ ကျောက်စာအရေးမှ ပြောင်းလဲ ဆင်းသက်လာသည်မှာ သိသာ ပေသည်။ ဤတွင်လည်း ဟန်ပိုင်မနီ အရပ်ဆိုသည်မှာ၊ ကျောက်စာတည်ရာ မြင်းကပါအရပ်နှင့်ကပ်လျက်ရှိသောလောကနန္ဒာအရပ်၌ပင် ရှိဟန်တူသည်။ လောကနန္ဒာအရပ်တွင် ယနေ့တိုင် ဥယျာဉ်ကြီးများ ဖြစ်ထွန်းလျက် ရှိသေး သည်။

၃။ အကြိမ်တလ အရှယ် မဟာမိရွာ မောလညာမည်သော ရွာနှိုက် မဟာမိ၏ယောက်ဖ ငမုသင်လှူသောကျွန် ၇၀ လဲလှူ၏၊ ပြင်ပုံနိယံ မဟာမိ ကိုဝ်လှူရှယ်သို့င် မဟာမိလှူသောကျွန် ၇၀ လဲခပင်တေ။ ကြပင်လဲကာ ၃၀၀၀ တေ၊ ‘ယန်ပိုင်’ လဲ ၆၀၀။ ရွာမည်ကာစစ်သာပြောင်တေ၊ ‘ယန်ပိုင်’ ကျွန်ကာ ၄၀ [အကြေတလ (ဒလ) အရှေ့မဟာထီးရွာမောလညာမည်သောရွာနှိုက် မဟာထီး၏ယောက်ဖ ငမုသင်လှူသောကျွန် ၇၀ လယ်လှူ၏၊ ပြောပုံနေ မဟာထီးကိုလှူ၍ သီခင် မဟာထီးလှူသောကျွန် ၇၀၊ လယ်ခပင်းတေး၊ ကြပင်းလယ်ကား ၃၀၀၀ တေ၊ ယန်ပိုင်လယ် ၆၀၀ ရွာမည်ကား စစ်သာ ပြောင်တေး၊ ယန်ပိုင်ကျွန်ကား ၄၀]။ ။ ၅၂၃ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့မင်းနန်းသူရွာ၊ လေးမျက်နှာ တန်တိုင်းအတွင်း၊ ကြသိုင်းကြီးသမီး ကျောက်စာ (အထက် ပိုင်း)။

ဤတွင် ‘ယန်ပိုင်လယ် ၆၀၀’ ဆိုသည်မှာ ဒလမြို့နှင့် မောလညာရွာတို့တည် ရာတဝိုက်၊ အောက်မြန်မာနိုင်ငံ၊ ဟံသာဝတီနယ်တွင်ရှိဟန်တူသည်။ ထိုနယ် ၌သာထိုမျှကျယ်ဝန်းသောလယ်များတည်ရှိနိုင်ရာသည်။ အထက်မြန်မာနိုင်ငံ၊ ပုဂံပြည်တဝိုက်တွင် မတည်ရှိနိုင်ရာ၊ ‘ယန်ပိုင်’ ဆိုသည်မှာလည်း အထက် ကျောက်စာရေးနည်း ‘ဟန်ပိုင်’ ပုဒ်ပျက်ပင် ဖြစ်ကြောင်းထင်ရှားပေ၏။

၄။ ယန်ပိုင်သင်ဖပ်ဆိပ်၊ တနိုင်သအိုဟ် ဥယျာဉ်စောင့်ကုလား။ (ယန်ပိုင် သင်းဖေါဆိပ်၊ တနိုင်သအိုး ဥယျာဉ်စောင့်ကုလား)။ ။ ၅၀၄ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့ လေးမျက်နှာစေတီ၊ မင်းအနန္တသူကျောက်စာ။

ဤကျောက်စာတွင် ‘ယန်ဗိုသင်းဖေါဆိပ်’ ဆိုသောစကားဖြင့် ‘ယန်ဗို’ ဆိုသည်မှာ ‘သင်ဘော်’ ဟူသော အနက်ရှိ၍ သင်ဘော်များ ဆိုက်ကပ်ရာအရပ်၊ ‘သင်ဘော်ဆိပ်’ ကိုခေါ်ကြောင်း ပေါ်ထွက်ချေ၏။ ‘ယန်ဗိုသင်ဘော်ဆိပ်၊ တနိုင်သအိုး၊ ဥယျာဉ်’ ဆိုသည်မှာလည်း အထက်၌ပါရှိခဲ့သော ပုဂံမြို့အနီး၊ လောကနန္ဒာအရပ်ရှိ ဥယျာဉ်များကိုပင်ရည်ညွှန်းဟန်ရှိသည်။

၅။ ဟျန်ဗိုဥယျာဉ်၊ ဥယျာဉ်မြေလယ် ၁၀၀။ ပုဂံကျွန်း ကုလားယန်သည် ၁၁၆ ယောက်၊ ပန်သက်ကျွန်း ၀၅၀ ကိပ်၊ (ဟျန်ဗိုဥယျာဉ်၊ ဥယျာဉ်မြေလယ် ၁၀၀၊ ပုဂံကျွန်း ကုလားယန်သည် ၁၁၆ ယောက်၊ ပန်သက်ကျွန်း ၀၅၀ ကျိပ်။) ။ ၆၁၀ ခုနှစ်စွဲ၊ ပုဂံမြို့မင်းနန်သူရွာ၊ အစောကြမ်းကျောက်စာ။

ဤကျောက်စာထက် ဟျန်ဗိုဥယျာဉ် ဆိုသည်မှာလည်း၊ ပုဂံမြို့ အနီး လောကနန္ဒာအရပ်၌ပင် တည်ရှိပုံပေါ်သည်။

၆။ ပြည်ဆိပ်ပေါက်ကျွန်း ၁ ဥပ်၊ တမြည်ဆာသည် ၂၀၊ စိန်ကျွန်း ၃၀၊ ယန်ဗိုပိုင်ကုလားပြယ် ၁ ဥပ်၊ ငါမှိတ်ခေါင်ရန် ၁ ဥပ်၊ ယန်တွန်ယန်သန် ၁ ဥပ်။ ။ ၆၂၀ ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့ အာမနာကျောင်းကျောက်စာ။

ဤကျောက်စာတွင်မြေများကို အနံ့အပြား၊ အမြောက်အမြားလှူခဲ့သည်အနက်၊ ပုသိမ်တိုင်းခွင်မှ အများဆုံးပါဝင်၍၊ ပြည်နှင့်ပဲကူး(ပန်း)ပတ်ဝန်းကျင်တို့မှလည်း အတော်အသင့်ပါဝင်သည်။ ထို့နောက်လှူခဲ့သောကျွန်းများစာရင်းကိုအရှည်အလံဖော်ပြရာ၌ နေရာအရပ်များဖြင့်သတ်မှတ်လျက်မရှိချေ။ ထို့ကြောင့် ‘ယန်ဗိုကုလားပြေးတအုပ်’ ဟုဆိုသည်၌ မည်သည့်အရပ်နှင့်ယင်းတို့ဆိုင်သည်ကိုမသိရပေ။ သို့ရာတွင်ယင်းတို့မှာ အထက်မြန်မာနိုင်ငံ၊ ပုဂံဘဝိုက်မှထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်လာခဲ့၍၊ အောက်မြန်မာနိုင်ငံ၊ သင်ဘော်ဆိပ်တခုအနီး၌စုရုံးနေသောသူများဖြစ်တန်ရာသည်။ လှူခဲ့သော မြေများမှာ ပုသိမ်တိုင်းခွင်၌အများဆုံးရှိသဖြင့်၊ ပုသိမ်အနီး သင်ဘော်ဆိပ်တခု၌ ယင်းတို့ထွက်ပြေးရန်အကြံအစည်နှင့်စုရုံးနေသည်ဟုတွေးမည်ဆိုလျှင်တွေးနိုင်သည်။ ပုသိမ်မြို့၌ သင်ဘော်ဆိပ်ရှိကြောင်းကိုသော် အခြားရှေးရာဇဝင်နှင့်သာသနာဝင်တို့မှလည်းလားရှိသည်။

၇။ ယတ်လိလဲ ၅၀၊ ဖျင်တအရပ်ရိယ်ဆုနိုက် ၅၀၊ ပြည်စရှုနိုက်လယ် ၅၀ ယန်ဗို အရပ်ကလျက်ငါဖရင်မြယ် ၁၀၀၀ (ယတ်လော်လယ် ၅၀၊ ဖျင်တအရပ် ရေဆူ၌ ၅၀၊ ပြည်စရှုလယ် ၅၀၊ ယန်ဗို အရပ်ကလျက် ငါ

ဖရင်မြေ ၁၀၀၀)။ ။ ၆၄၀ခုစွဲ၊ ပုဂံမြို့၊ မင်းနန်သူရွာ၊ ထိလုကုန်းဖုံရား ကျောက်စာ။

ဤကျောက်စာတွင် ပြည်မြို့နှင့်ဆက်သွယ်၍ ‘ယုန်ပို’ အရပ်ကို ညွှန်း၍ ထားသဖြင့် ပြည်အနီးတွင် ‘ယုန်ပို’ ရှိလေသလောဟု တွေးမိသည်။ ပယ် ၁၀၀၀ များပြားကျယ်ဝန်းသော လယ်များသည်လည်း ပုဂံတိုက်၌ မရှိ တန်ရာပြည်တိုက်၌သာရှိတန်ရာသည်။ ပုဂံခေတ်နောက်ပိုင်းတွင်မြစ်ကြောင်း သည်လည်း ပုဂံမြို့အနီး၌ တိမ်လာသဖြင့်၊ အောက်သို့သင်္ဘောဆိပ် ရွှေ့ကာ ပြည်အနီးတိုက်၌ ဖြစ်ထွန်းစဉ်ကားလျက်ရှိသည်ထင်ဖွယ်ရှိသည်။

၈။ “နီရတိယာပဋ္ဌတိုင်းဖြစ်သော ဟိန်ပိုမြစ်ကြောင်းထွက်လေ၍။” ။ ၈၀၆ခုစွဲ၊ စစ်ကိုင်းမြို့၊ တူပါရုံကျောက်စာ။ ၁၁။

ဤတွင် ‘နီရတိယာပဋ္ဌ’ ဆိုသည်မှာ ရေပေါများသော အနောက်တောင် အရပ်၊ ပုသိမ်တိုင်းကိုခေါ်ဆိုသည်။ ‘ဟိန်ပိုမြစ်ကြောင်း’ ဆိုသည်မှာ သင်္ဘော များသွားလာရာဖြစ်သောပုသိမ်မြစ်၊ ဝါ၊ ဝါဝန်မြစ်ကြောင်းကိုဆိုခြင်းဖြစ်သည်။

ထုတ်နုတ်ဖော်ပြခဲ့သော ကျောက်စာများအနက် စတုတ္ထဖြစ်သော မင်း အနန္တသူကျောက်စာတွင် “ယုန်ပိုင်သင်ဖပ်ဆိပ်” ဆိုသောစကားနှင့် အဋ္ဌမ ဖြစ်သောတူပါရုံကျောက်စာတွင် ‘ဟိန်ပို မြစ်ကြောင်း’ ဆိုသောစကားတို့က၊ ‘ယုန်ပိုင်၊ ဟိန်ပို’ ဆိုသည်တို့မှာ သင်္ဘောဟောဖြစ်ကြောင်း ညွှန်းဆို ဖော်ပြ လျက်ရှိသည်အတိုင်း ‘ယုန်ပိုင်၊ ဟိန်ပို’ နှင့်တကွ ယင်းစကားတို့၏ ရှေ့ပြေး၊ မူရင်းများဖြစ်သော ‘ဟုန်ပိုင်၊ ဟေန်ပိုင်’ ဆိုသောစကားများသည်၊ ‘သင်္ဘော’ ဟုအနက် ရှိ မရှိ ကျွန်ုပ်တို့လိုက်လံစုံစမ်းထောက်လှမ်းသောအခါ ရှိကြောင်း ကိုတွေ့ရသည်။

ပုဂံမြို့၊ မြင်းကပါအရပ်၊ ရာဇကုမာရကျောက်စာတွင်ပင်၊ ‘ဟေန်ပိုင်’ ဟု သောမြန်မာအရေးကို၊ ပျူဘာသာဖြင့် ‘ဟန်ပူ’ ဟုရေးထိုးထားသည်ကိုတွေ့ ရသည်။

လှူခဲ့သောရွာမည်များကိုပါဠိဘာသာဖြင့် ရေးထိုးထားသော ကျောက် စာတွင် ဖော်ပြခြင်းမပြု။ မွန်ဘာသာဖြင့်ရေးထိုးထားသည်တို့တွင် ‘ဟေန်ပိုင်’ ဟုရေးထိုးရမည့်နေရာ၌ ကျောက်စာမှာ တပိုင်းတစပ် နေပြီးလျှင်၊ ကျန်သ၍ ကိုလည်း “ဥးဟိဂိရဥယံ” ဟုဖတ်ယူထားကြသည်ကိုတွေ့ရသည်။ ကျွန်ုပ်တို့ လည်း ထို့ထက်ထူး၍မဖတ်နိုင်တော့ချေ။ ထိုအရေးတွင် ‘ဥးဟိ’ ဆိုသည်မှာ ခေတ်မွန်ဘာသာဝယ် ‘ဆိပ်ကမ်း’ ဟော ‘ဪဟိ’ ပုဒ်နှင့်မိတ်တူ၊ ယင်း၏

ရင်းဖြစ်ပေလိမ့်လော့၊ ပုဒ်တခုလုံးဖြင့် ‘ဟန်ပူ၊ ဟေန်ပိုင်’ ဟုသော အမည်

တို့ကိုမဖော်ပြဲ၊ ‘သင်ဘော်ဆိပ်’ ယူသောအနက်တို့ကို ဖော်ပြလေသလောဟု သာမုန်းဆဲးထွေးထင်နိုင်ချေတော့သည်။

ပျူနှင့်မြန်မာဘာသာတို့တွင် သင်ဘော်ဟူသော အနက်ကို ဆောင်ပုံပေါ် လျက်ရှိသော ‘ဟန်ပူ၊ ဟေန်ဗို၊ ဟျန်ဗို၊ ယှန်ဗို’ ဟူသော စကားများ၏ရင်းမြစ် နှင့် တိကျသေချာသော အနက်တို့ကို တရုတ်ဘာသာသို့ ကူးရောက်စုံစမ်းရှာဖွေ ကြည့်သောအခါ၊ တိုက်ဆိုင်ဆက်စပ်ခြင်းရှိသည်ဟု ယူဖွယ်ရှိသော စကားများ ကို အောက်ပါအတိုင်းအံ့အားသင့်စွာ တွေ့ရသည်။

တရုတ်ပေါရာဏ၊ ဝေါဟာရနှင့်အမျိုးကွဲ ဘာသာတို့တွင် ‘လှေ၊ သင်ဘော်’ ဟောစကားများမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည်။

မျိုးကွဲ တရုတ်ဘာသာ၊	စကား
ပေါရာဏ	ဇီအန် (dzian)
မင်းသုံး	ယျအန် (tsuan)
ကန်တုန်	ယျန်၊ ယျအေန် (shun, shuen)
ဟတ်က	ယျောန် (shon)
ဖုချောင်း	စန်(င်) (sung)
နင်ပို	ဇောည် (jon)
ပီကင်း	ချွန် (chwan)
အလယ်ပိုင်း	စွန် (tswan)

အထက်ပါတို့တွင် မြန်မာဘာသာ၌ ‘ယှန်ပို’ ဆိုရာဝယ် ‘ယှန်’ နှင့် မိတ်တူဟု ယူဖွယ်ရှိသောပုဒ်များစွာပါဝင်ကြောင်းအထူးဖော်ပြရန်မလိုချေ။ ‘ယျအန်၊ ယျန်၊ ယျောန်’ တို့မှာ ‘ယှန်’ နှင့်အနီးဆုံးဟုဆိုရ၏။ ‘စန်၊ စွန်၊ ချွန်၊ ဇောည်’ စသော ကျန်ပုဒ်တို့မှာလည်း ‘ယှန်’ နှင့်ပြောင်းလဲသက်လျော့နိုင်သော ပုဒ်များ သာဖြစ်ချေသည်။ ယှ နှင့် စ၊ စ နှင့် ဇ၊ စွ၊ စွ နှင့် ချ သံတို့မှလည်း တခုမှတခုသို့ ပြောင်းလဲနိုင်သည်သာဖြစ်၏။

မြန်မာဘာသာ ‘ယှန်ပို’ တွင် ‘ယှန်’ ပုဒ်မှာ ‘ဟန်၊ ဟျန်’ ပုဒ်တို့မှ ပြောင်းလဲသက်လျော့လာသော ပုဒ်သာလျှင်ဖြစ်ချေရကား။ မြန်မာဘာသာ ‘ဟန်၊ ဟျန်’ တို့မှာ ‘ယှန်’ ထက်ပင်ရှေးကျသော ခေတ်ကာလ၌ သုံးခဲ့သော ‘လှေ၊ သင်ဘော်’ ဟောပုဒ်များဟု ယုံကြည်ဖွယ်ရှိသည်။

‘ဟန်ပူ၊ ဟေန်ဗို၊ ယှန်ဗို’ ဟူသောပျူ-မြန်မာစကားတို့တွင် ‘ပူ၊ ဗို၊ ဗို’ တို့နှင့်မိတ်တူစကားများကို တရုတ်ဘာသာတို့တွင်ရှာဖွေကြည့်ရာအောက်ပါ အတိုင်းရေ၌ ‘ပေါ၊ မျော’ ဟောပုဒ်များကိုတွေ့ရပြန်၏။

မျိုးကွဲ တရုတ်ဘာသာ
 ပေါရာဏ
 မင်းသုံး
 ကန်တုန်
 ဟတ်က
 ဖုချောင်
 နင်ပို
 ပီကင်း
 အလယ်ပိုင်း

စကား
 ဗီအူ(bieu)
 ဖု၊ဖို၊(fu, fou)
 ဖေါ၊ ဖို၊(fau, p'ou)
 ဖျူ(feu)
 ဖျူ၊ဖူ(p'ieu, p'u)
 ဝို ဝူ(uou, vu)
 ဗို ဖူ(fou, fu)
 ဖို၊ဖူ(fou, fu)

အထက်ပါတို့တွင် ‘ဖု၊ ဖျူ၊ ဝူ’ နှင့် ‘ဖို၊ ဗို၊ ဝို’ ပုဒ်တို့မှာ ဖျူ-မြန်မာဘာသာ ‘ဟန်ဗျ၊ ဟေန်ဗိုဝ်၊ ယွန်ပိုင်’ တို့တွင် ‘ဗျ၊ ဗိုဝ်၊ ပိုင်’ ပုဒ်တို့နှင့်လွန်စွာမှရင်းနှီး၊ နီးကပ်၊ ဆက်စပ်လျက်ရှိသည်မှာထင်ရှားပေသည်။ ‘ဖို’ မှ ‘ဖေါ’ သို့သက်သည် မှာမြန်မာဘာသာ၌ ‘မို’ နှင့် ‘မော်’၊ ‘ဖိုး’ နှင့် ‘စော’ တို့ပြောင်းလဲသည့်နည်း တူဖြစ်၏။

တင်ပြခဲ့သောအတွင်းသက်သေ၊ ‘ယွန်ပိုင်သင်ဖင်ဆိပ်’ ဆိုသောကျောက် စာ စကား၊ အပသက်သေ၊ ‘ယျအန်၊ ယျန်၊ ယျောန်’ ပုဒ်တို့သည် ‘သင်ဘော်’ ဟော၊ ‘ဖု၊ ဖို၊ ဖေါ’ ပုဒ်တို့သည်ရေ၌ ‘ပေါ၊ မျော’ ဟော စသည်တို့ကို ထောက်သော်၊ ဖျူ-မြန်မာ ဘာသာတွင် ‘ဟန်၊ ဟျန်၊ ယွန်’ ပုဒ်တို့မှာ ‘သင်ဘော်’ ဟော၊ ‘ဗျ၊ ဗိုဝ်၊ ပိုင်’ ပုဒ်တို့မှာ ‘ပေါ၊ မျော’ ဟော ဟု ယူဆ၍၊ ‘ဟန်ဗျ၊ ဟေန်ဗိုဝ်၊ ဟျန်ပိုင်၊ ယွန်ပိုင်’ ပုဒ်တွဲတို့၏အတိအကျအနက် ‘ပေါ မျော သောလှေ၊ သင်ဘော်’ ဟော၊ ယေဘုယျအနက် ‘သင်ဘော်’ ဟောဟု ကောက်ယူရာ၏။ ‘ဟန်၊ ဟျန်၊ ယွန်’ ပုဒ်တို့၏အနက် ‘သင်ဘော်’ ဟူသည် တွင် ‘ဗျ၊ ဗိုဝ်၊ ပိုင်’ ပုဒ်တို့၏အနက် ‘ပေါ၊ မျော’ ယှဉ်ကပ်သည်မှာ၊ မြန်မာ ဘာသာ၌ ‘လှည်း၊ လှေ’ ဆိုသောစကားတို့တွင် ‘သွားခြင်း’ ဟော ‘ယာဉ်’ ပုဒ် ယှဉ်ကပ်ကာ ‘လှည်းယာဉ်၊ လှေယာဉ်’ ဟူ၍၎င်း၊ ‘လှေ’ တွင်တဖန် ‘ဖေါင်’ ပုဒ် ယှဉ်ကပ်ကာ ‘လှေဖေါင်’ ဟူ၍၎င်း၊ ခေါ်ဆိုသည့် နည်းတူဟုယူသင့်၏။ ဤသို့ ရှေ့ပုဒ်တွင် နောက်ပုဒ်ယှဉ်ကပ်ခေါ်ဆိုသည်မှာရှေ့ပုဒ်၏သဘာဝကိုပို၍ပေါ် လွင်ထင်ရှားလာစေရန်ဖြစ်သည်ဟုဆိုရာ၏။

သင်ဘော်ကို နှောင်းခေတ်ထိုး ကျောက်စာတို့အနက် ၈၀၄ ခုထိုး၊ ပုဂံမြို့ တက်နွယ်ကျောင်း ကျောက်စာတွင် ‘သင်ဘော်’ ဟူ၍၎င်း၊ ၁၁၃၉ ခုထိုး အဝမြို့ မိုးထိကျောင်း ကျောက်စာတွင် ‘သင်ဘင်’ ဟူ၍၎င်း၊ ရေးသည်။

ထားဝယ်သားတို့ကသော် ‘သန်းဖေါ’ ဟုခေါ်၍၊ ရခိုင်သားတို့က ‘သန်း (င်း) ဖေါ’ ဟု ‘န’ သတ်သံဖြင့် ရွတ်ဆိုသော်လည်း ‘င’ သတ်သံဖြင့် အဆုံးသတ်သည်။ ပုဂံခေတ်တွင်လည်း ‘သင်ဖဝ် (သင်းဖေါ)’ ဟူသော အရေးကို တွေ့ရသည်။ ယင်း ‘သန်းဖေါ၊ သင်းဖေါ၊ သင်းဘော’ ဟူသော ခေါ်ဆိုခြင်းများသည်၊ ခေတ်သုတေသီတို့တင်ပြသော ရှေးပညာလူမျိုးကွဲများနှင့် ယင်းတို့၏ အိမ်နီးနားချင်း သင်ဘော်အခေါ်များနှင့် လွန်စွာမှနီးစပ်လျက်ရှိသည်။ ‘သင်ဘော်’ ကို ပညာလူမျိုးတို့က သမ္မော (samvau) ဂျာဝါကျွန်းသားတို့က ‘သမ္မော’ (Sambo)၊ မလကသီကျွန်းသားတို့က ‘သမ္မု’ (Sambu)၊ မယ်တို့က ‘သံခေါ’ (Sambau)၊ ယိုးဒယားတို့က ‘သံဘော’ (Sambhau) ဟု အသီးသီးခေါ်ကြသည်။ သို့ရာတွင် ခေတ်ပညာနှင့် ဂျာဝါကျွန်းသားတို့ကသော် ‘သင်ဘော်’ ကို ဒမိဇူ ဘာသာမှ ယင်းတို့ ရရှိသော ‘ကပလ်’ ဟူသော စကားဖြင့် ခေါ်ဆိုလျက် ရှိကြသည်။ ထိုစကားကို ပင်ယူ၍ မွန်နှင့် မြန်မာတို့က ‘ကပင်၊ ကွပ်’ ဟု ခေတ်လတ်နှင့် ခေတ်နှောင်းတို့တွင် သုံးစွဲခေါ်ဆိုခဲ့ပေသေးသည်။

ခေတ်မြန်မာအခေါ် ‘သင်ဘော်’ ဟူသော စကားသည်၊ အထက်၌ဖော်ပြခဲ့သည်အတိုင်း၊ ပညာလူမျိုးတို့၏ အခေါ်များနှင့် လွန်စွာ ရင်းနှီးလျက်ရှိရာ ယင်းတို့ထံမှပင် ရယူကောင်း ရယူခဲ့ပေမည်။ ထို့ကြောင့်ပင် ပုဂံခေတ်နောက်ပိုင်းတွင် ‘ယှန်ပိုဝ်သင်ဖဝ်ဆိပ်’ ဟူသော အရေးကို တွေ့ရပေသည်။ ထိုအခါ မြန်မာတို့သည် မိမိတို့၏ ရှေးအခေါ် ‘ဟန်ပိုဝ်၊ ဟျန်ပိုဝ်၊ ယှန်ပိုဝ်’ ဟူသော အခေါ်များကို ဓမ္မပျောက်သွားပြီးလျှင်၊ ပညာလူမျိုးထံမှ မိမိတို့ရရှိလာသော ‘သင်ဖဝ်’ (သင်းဖေါ) ဟူသော စကားကို သုံးစွဲလျက်ရှိသည်ဟု တွေးထင်ရာ၏။ သို့ရာတွင် ယင်း ပုဂံခေတ်နောက်ပိုင်း မြန်မာနှင့် တကွ ပညာလူမျိုးတို့၏ သင်ဘော် အခေါ်များသည်၊ ရှေးတရုတ်ဘာသာနှင့် ရှေးပျူ-မြန်မာအခေါ်များမှ ဆင်းသက်လာနိုင်ချေသည်။

ပျူ-မြန်မာ ‘ဟန်ပူ၊ ဟေန်ပိုဝ်၊ ဟျန်ပိုဝ်၊ ယှန်ပိုဝ်’ ဟူသော အခေါ်များတွင် ‘ဟန်’ နှင့် ‘ဟေန်’ တို့မှာ ဟန် သံ၌ သဝေသိုးသံပါ၊ ပါမပါသာ ကွဲပြားသည်။ ‘ဟန်’ မှ ‘ဟျန်’၊ ‘ဟျန်’ မှ တဖန် ‘ယှန်’ သို့ သက်ရန်မှာ အသံချင်း လွန်စွာ နီးစပ်သဖြင့် လွယ်ကူပေသည်။ မြန်မာဘာသာတွင် ရှေးက ‘ဟေတ်’ ဟိ၊ ဟိန်ခို’ ဟု ရေးခေါ်ခဲ့သည်တို့ကို ယခု ‘ယှစ် (ရှစ်)၊ ယှို (ရှို)၊ ယှိုန်းခို (ရှိုန်းခို)’ ဟု ရေးခေါ်လျက်ရှိသည့်နည်းတူဖြစ်၏။

တဖန် ‘ယှန်ပိုဝ်’ တွင် ‘ယှ’ သံမှ ‘သန်ဖဝ်၊ သင်ဖဝ်’ တို့တွင် ‘သ’ သံသို့ ပြောင်းလဲလာနိုင်သည်ကိုလည်း၊ သံသကြိုင်ဘာသာတွင် ‘နတ်သကြား’ ဟော

ဓကြ(ယကြ)ပုဒ်၊ ‘ငြိမ်းချမ်း’ ဟော ဓန္တ(ယန္တ) ပုဒ်တို့သည် မြန်မာဘာသာ၌ ‘သကြား(သိကြား)’နှင့် ‘သန္တိ၊ သန္တေး’ ပုဒ်တို့သို့ ပြောင်းလဲလာသည်ကိုထောက်ရာ၏။ သန်းဖေါ၊ သင်းဖေါ၊ ‘န’ သတ်သံနှင့် င သတ်သံတို့ရွတ်ဆိုရာ၌၊ မြန်မာနှင့် ရခိုင်သား၊ ထဝယ်သားတို့ ယနေ့တိုင် ကွဲပြားလျက်ရှိကြပေသေး၏။

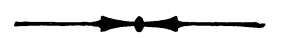
ပျူဘာသာ ‘ဟန်ဗူ’မှ မြန်မာဘာသာ ဟောန်ဗိုဝ်၊ ‘ဗူ’မှ ‘ဗို’သို့ပြောင်းလဲသည်မှာ အချို့တိဗက်-မြန်မာနှင့်တရုတ်-ထိုင်ဘာသာတို့တွင် ‘ကု၊ ကူ၊ မု၊ မူ’ ဟုခေါ်သည်တို့ကို မြန်မာဘာသာ၌ ‘ကို၊ မိုး’ ဟုခေါ်သည်ကိုသို့ပင်ဖြစ်သည်။ ‘ဗိုဝ်၊ ပိုဝ်’ တို့မှ တဖန် ‘ဖဝ်၊ ဘဝ်(ဖေါ၊ ဘော)’တို့သို့သက်သည်၌ ‘ဗ၊ ပ၊ ဖ’ ဗျည်းသံတို့ ပြောင်းလဲသည် မှာ၊ မြန်မာဘာသာဝယ် ‘ပြုလုပ်၊ ဖန်ဆင်း’ ဟော ‘ပန်’ (ပန်ချီ၊ ပန်ပု)မှ ‘ဖန်(ဖန်တီး၊ ဖန်ဆင်း)’သို့၎င်း၊ ‘အသွင်အပြင်’ ဟော ‘ပန်း(ပုံပန်း)’မှ ‘ဗန်း’(ဗန်းပြ)သို့၎င်း၊ ပါဠိဘာသာ ‘ဗလ’ ပုဒ်မှာ ပိုဝ်(ပိုဝ်ပါ)သို့၎င်း၊ သက်သည့်နည်းတူဖြစ်၍၊ ‘ဗိုဝ်၊ ပိုဝ်၊ ‘အို’ သရသံမှ ‘ဖဝ်၊ ဘဝ်’(ဖေါ၊ ဘော) ‘အော’ သရသံသို့သက်သည်မှာလည်း အထက်၌ အမြွက်မျှဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း ‘စိုး’ (စိုးမင်း)မှ ‘စော’ (မင်းစော)၊ ‘လျှိုး’ (ဝင်လျှိုး)မှ ‘လျော’ (သက်လျော)၊ ‘ကြိုး’ (ထစ်ကြိုး)မှ ‘ကြော်’ (ကြွေးကြော်)၊ ‘ဖြိုး’ (ဆူဖြိုး)မှ ‘ဖြော’ (ဖြောဖြောရွာသွန်း)၊ ‘ပြော’ (ဝပြော)မှ ‘ဖြော်’ (ဖြော်ဖြော်ဖြိုင်ဖြိုင်)တို့သို့သက်သည့်နည်းတူပင်ဖြစ်သည်။

ထို့ကြောင့်ရှေးတရုတ်နှင့်ပျူ-မြန်မာဘာသာ ‘ဟန်ဗူ၊ ဟောန်ဗိုဝ်၊ ဟျန်ပိုဝ်၊ ယုန်ပိုဝ်’ ပုဒ်တို့မှ ရှေးနှောင်းပညာရှင်၊ မြန်မာ၊ ခမယ်၊ လိုးဒယား စသောဘာသာ ‘သန်းဖေါ၊ သင်းဖေါ၊ သဘော်၊ သမ္မော၊ သမ္မု၊ သံဗေါ၊ သံဘော’ ပုဒ်တို့သို့သက်ခဲ့သည်ဟု ယူသင့်လေသည်။ ပညာရှင် တို့သည်လည်း ယင်းတို့ထက်ယဉ်ကျေးမှုအရာ၌ လွန်စွာရှေးကျသည့် တရုတ်တို့မှ ဆက်နွယ်ဆင်းသက်လာသော လူမျိုးများဖြစ်ရာ၊ ယင်းတို့၏ သဘော အခေါ်များမှာလည်း၊ တရုတ်ဘာသာမှ ရယူလာသောအခေါ်များဖြစ်တန်ရာသည်။

နိဂုံးအနေဖြင့်၊ ဆွေးနွေးတင်ပြခဲ့သည်တို့ကို ပြန်လည်ပေါင်းရုံး အကျဉ်းချုံးဖော်ပြပါဦးမည်။ ပျူဘာသာဖြင့် ‘ဟန်ဗူ’ မြန်မာဘာသာဖြင့် ‘ဟောန်ဗို၊ ဟျန်ပို၊ ယုန်ပို’ ဟုရေးခေါ်ခဲ့သော စကားတို့တွင် ‘ဟန်၊ ဟောန်၊ ဟျန်၊ ယုန်’ ပုဒ်တို့မှာ တရုတ်ဘာသာတွင် ‘လျော၊ သဘော်’ ဟော ‘ဗိအန်၊ ယျ၊ အန်၊ ယျန်’ ယောန်၊ စန် (င်)၊ စွန်၊ ချန် စသော ပုဒ်တို့နှင့် မိတ်တူဖြစ်ပြီးလျှင်၊ ‘ဗူ၊ ဗို၊ ပို’ ပုဒ်တို့မှာလည်း တရုတ်ဘာသာတွင် ‘ပေါ၊ မျော’ ဟော ‘ဗိအူ၊ ဗူ၊ ယျူ။

ပု၊ဖို၊ဗို၊ပို’ ပုဒ်တို့နှင့်မိတ်တူဖြစ်၍၊ ပုဒ်တွဲတခုလုံးတို့၏ အနက်မှာ အတိအကျ အားဖြင့် ‘ပေါ်မျောသောလှေသင်္ဘော’ ဟော၊သာမန်အားဖြင့် ‘သင်္ဘော’ ဟောဟု ကောက်ယူသင့်သည်။ သို့ဖြစ်ရာယင်းအမည်များဖြင့် ခေါ်ဆိုခဲ့သော ရပ်ရွာတို့မှာ သင်္ဘောများဆိုက်ကပ်ရာ ဆိပ်ကမ်းများဖြစ်သည်ဟု ယုံကြည် ရန်ရှိသည်။ ထိုအချက်ကို ‘ယွန်ပိုင်သင်ဖပ်ဆိပ်’ ဟူသော ပုဂံခေတ်နောက် ပိုင်းထိုးကျောက်စာအရေးက ထောက်ခံလျက်ရှိသည်။ ပုဂံခေတ်တွင် ‘ဟေန်ဗို၊ ဟျန်ပို၊ယွန်ပို’ ဟုခေါ်ဆိုခဲ့သော သင်္ဘောဆိပ်များ အထက် မြန်မာနိုင်ငံ ပုဂံမြို့အနီး၌ အနည်းဆုံး တခုအောက်မြန်မာနိုင်ငံ ဒလမြို့အနီး၌ အနည်းဆုံး တခုရှိခဲ့၍၊ ပြည်မြို့ အနီးနှင့် ပုသိမ်မြို့ အနီးတို့၌လည်း တခုစီရှိကောင်းရှိခဲ့ ဦးပေမည်။

မြန်မာနောက်တိုးဝေါဟာရ ‘သန်းဖေ၊သင်းဖေ၊သင်းဘော’(သင်္ဘော) ပုဒ်သည်၊ ပဿျူး၊ ပဿျူးနှင့် ဆက်သွက်ခြင်းရှိသော ခမယ်၊ ယိုးဒယား စသောဘာသာတို့တွင် ‘သင်္ဘော’ အခေါ်များ ဖြစ်သော ‘သမ္ဗော၊ သမ္ဗု၊ သံပေါ၊ သံဘော’ စသောပုဒ်တို့နှင့် မိတ်တူဖြစ်၍၊ ယင်းဝေါဟာရကို မြန်မာတို့သည် ပဿျူးတို့ထံမှရရှိခဲ့ဟန်တူသော်လည်း၊ ယင်းပဿျူးနှင့်မြန်မာ ဝေါဟာရအားလုံးတို့သည်ပင် ဖော်ပြပြီးဖြစ်သော တရုတ်-ပျူ-မြန်မာတို့၏ အခေါ်များမှ ဆင်းသက်လာနိုင်သော ဝေါဟာရ များသာ လျှင် ဖြစ် ချေ သတည်း။

၁၀၀။ ဟန်လိလာ

ဟန်လိလာ ဟူသည်မြန်မာစကားမဟုတ်၊ တရုတ်စကားသာဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် ယင်းစကားကို ဤမြန်မာစကားအဖွင့်ကျမ်း၌ ထည့်သွင်းဖော်ပြ ရသည်မှာ၊ ယင်းကို ၈၀၈ ခုစွဲ၊ စစ်ကိုင်းမြို့၊ မဟာသီဟသူရကျောင်း ကျောက် စာ (အထက်မြန်မာနိုင်ငံ ကျောက်စာများစာအုပ်ကြီး၊ စာမျက်နှာ ၁၀၆) ၌ ရေးသားလျက်ရှိသည်ကို တွေ့ရသောကြောင့်ဖြစ်သည်။ ယင်းကျောက်စာ မျက်နှာဖက် ကြောင်းရေ ၃၃ နှင့်၊ ကျောဖက်ကြောင်းရေ ၁၊ ၂ တို့တွင် ရေးလျက်ရှိသည်မှာ—

“တရုတ် ဥတေည်၏ ဆက်စာစုံ၊ လဲကာနှင့်ပါသ ရွှေကျင်၊မြင်းကျင်၊ ကတိုင်း၊ ပိုင်းနှင့်ကစ၊ ဆက်လှာရသော မင်းစေကြီးသွန်စိခွေးလည်း။

တရုတ်ဖာသာ ဟန်လီလာဖြင့် နှဖူတိုက်ပါ၏။ တလိုင်းမင်းစေ၊ ကုလားမင်းစေ၊ ဥပိုင်မင်းစေ၊ ယွန်းမင်းစေ တိုင်လည်း ပုဆစ်တုတ်ပါကုန်၏။”

‘တရုတ်ဘာသာ ဟန်လီလာ ဖြင့် နှဖူးတိုက်ပါ၏’ ဆိုသည်၌၊ ဟန်လီလာ မှလွဲ၍ ကျန်စကားတို့၏အနက်များမှာ ပေါ်လွင်ပေပြီ။ နှဖူးတိုက် ဆိုသည်မှာ မြန်မာလို အခြားနည်းဆိုသော် ဦးခိုက်ခြင်း၊ ကန်တော့ခြင်း ပင်ဖြစ်သည်။ ဦးခိုက်၊ ကန်တော့ ရာ၌ နှဖူးကို မြေ၊ ဝါ၊ ကြမ်းနှင့် ထိအောင်၊ ခိုက်အောင်၊ ပြုရသည်ကို နှဖူးတိုက် ဆိုလျက်ရှိသည်။

ဟန်လီလာ ၏ အစိတ်အစိတ်သော အနက်များမှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်သည်။

ဟန် = တရုတ်လူမျိုး။ တရုတ်လူမျိုးတို့က ယင်းတို့ကိုယင်းတို့ ဟန် ဟု ခေါ်ဆိုသည်။ ဤ ဟန် ဆိုသော အမည်မှာ တရုတ်တို့၏ ရှေးအကျဆုံးနှင့် အလေးမြတ်ဆုံးသော အမည်ဖြစ်သည်။

လီ = Li (Karlgren 538, Mathews 3886)။ အခမ်း အနား၊ ထုံးတမ်းစဉ်လာ၊ ယဉ်ကျေးမှု။

လာ = Lau, Lao (Karlgren 515, Mathews 3833)။ ရှေးဟောင်း၊ လေးစားအပ်သော။

အထက်ပါ လုံးချင်း အနက်တို့ကို ပေါင်းလိုက်သော် ဟန်လီလာ ၏ အပေါင်းအနက် “တရုတ်တို့၏ရှေးဟောင်းအခမ်းအနားထုံးတမ်းစဉ်လာ” ဟူ၍ရ၏။ ယင်းတရုတ်တို့၏ ရှေးဟောင်း အခမ်းအနား ထုံးတမ်းစဉ်လာ အတိုင်း ဦးခိုက်ကန်တော့သည်ကို၊ ‘တရုတ်ဘာသာဟန်လီလာဖြင့် နှဖူးတိုက်ပါ၏’ ဟု ဆိုလျက်ရှိသတည်း။

